
MORTE TRIUMPHO

Ex Libris

MORTE TRIUMPHO

Ex Libris

Frank R. Arnold

Grad. R

PA

A

17

M. FABII QUINTILIANI

DE

INSTITUTIONE ORATORIA

LIBRI DUODECIM

AD CODICUM VETERUM FIDEM

RECENSUIT

ET

ANNOTATIONE

EXPLANAVIT

GEORG. LUDOVICUS SPALDING A. M.

GYMNASII BEROLINO-COLONIENSIS PROFESSOR.

VOLUMEN I.

CONTINENS LIBROS I—III.

LIPSIAE, 1798.

SUMTIBUS SIEGFRIED LEBRECHT CRUSII.

Jn Klein

EDITORIS

AD

I. I. SPALDINGIUM

PATREM SUUM

EPISTOLA.

Multae mihi ſunt cauſae quare in fronte operis hujus recte videar Te compellare, pater optime. Cum enim ſingulari providentiae beneficio contigerit, me natum Te parente, majorem vitae fere humanae partem ſupergreſſo, ipſum autem, ſive cunctatione et inertia ſive virium conſcientia, ab exiſtimationis literatae periculo faciendo diu alieniorem, eo tamen, Te ſuperſtite, perveniſſe aetatis, ubi aut audendum aliquid eſſet in literis, aut omnino omne hoc ſcribendi conſilium abjiciendum; ipſa haec mea felicitas

mandaſſe hoc mihi videtur et imperaſſe, ut Tibi palam traderem hanc operam meam. Quae ſi verſatur in genere literarum, quod Tu ſcriptis quidem Tuis non attigiſti, multis tamen, ut dixi, nominibus ad Te potiſſimum ea pertinet. Scriptorem equidem mihi ſumſi interius cognoſcendum et popularibus meis, vel ſi quis exterorum haec noſtra eſt reſpecturus, commendandum, poſt ejus repetitionem aliquamdiu intermiſſam, qui, et operis materia et ſcribendi animo, magnam haberet cum ingenio Tuo cognationem. Primum enim quis dubitet, quin orandi magiſter diligentiſſimus recte mittatur ad Te, qui dicendo ad populum longam aetatem ſumma cum gratia et exiſtimatione exegeris? Novi equidem quantopere ſoleas a Te amoliri omnem artificialis eloquentiae ambitum, neque ſim filius Te dignus ſi in laudes Tuas

hoc loco excurram. Facile tamen et Tu concedes et omnes cordati agnoscent, esse aliquam viam et rationem, qua mens, bonis literis locupletata verique indagandi sollers, perveniat ad facultatem auditorum et retinendorum et docendorum. Quod Tibi contigisse si neque negare potes et in magno numero felicitatis Tuae, Deo gratus, reponis; quid est convenientius, quam, defunctum hisce laboribus, iterum recolere eorum praeceptorum memoriam, quae, si minus omnia vel vera vel hisce temporibus accommodata judicas, plurima tamen experiendo et agendo comprobasti. Deinde (et haec etiam gravior fuit causa Tibi dedicandi scriptoris mei) is vir est Quintilianus, qui, si Te aequalem ei dedisset fortuna, plurimam in Te agniturus fuisset oratoris laudem. Singulis enim fere operis hujus paginis ostendit, eum demum sibi videri

oratorem, cui curae sit, quod dicat, quique sit vir bonus. Inde est, quod ab optimis quibusque, post renatas literas, viris plurimi semper factus fuit hic scriptor, qui, si quis alius, bonam mentem nullo non loco prae se fert. Videmus hominem, annis jam provectum, accedere ad perscribenda ea, quae magna cum laude diu discipulis suis praeiverat. Plurima inest praeceptis gravitas, unde agnoscas scriptorem et rerum momenta et hominum ingenia expertum. Neque tamen sobria haec et subacta magistri prudentia eo minus in admirationem summorum oratorum solet abripi et juveniliter quasi gestire. Prodit se nobis animus pulchri et honesti tam cupidus ut nullo usu, nullo labore, potuerit ad horum sensum occallescere. Quaecunque offeruntur in scriptoribus, quos tractabat, egregia, ea quasi tum denique cognosceret, animum ejus feriunt, ut

nullus adolescens recentior esse posse videatur in hac voluptate. Neque tamen idem hic benignissimus ingenii laudator virtutis détrimento eloquentiam clarescere patitur. Ut ab invidia et malignitate est alienissimus, merentisque gloriam premere nesas ducit, ita neminem, qui dicendi lenociniis vitia exornaverit, oratorem vocare sustinet. Quo in genere, etsi error est amabilis, tamen calidius pronunciasse, resque natura diversas permiscuisse mihi saepe est visus. Meministi, pater optime, virum Tibi in primis carum, quemque Tecum longiorem aetatem exigere oportuit, Sulzerum dico, hunc igitur statuisse, bonas literas contineri virtute promovenda. Impugnavit hoc decretum homo ingeniosissimus, quique suis ipsius scriptis ostenderet, quantum moribus inservire possent ingenii dotes, Engelius, neque amico Tuo, quem plurimi faciebat, de-

trahens neque virtuti non summa quaeque tribuens. Aliud enim est artifici operis limites praefinire, aliud, quid homini ante omnia propositum esse debeat, decernere. Qui vero cum Quintiliano eloquentiam, omnemque bonarum literarum praestantiam, ab eo abesse statuunt, in quo mens prava appareat, ii in artum non raro deferuntur, cum judicandum est de opere, ubi summum ingenium, exquisitissimus dicendi ornatus, plurima affectuum vis, agunt malam causam. In eam difficultatem etiam Quintilianum nostrum plus semel se induisse, et modo cum decreti sui jactura, modo cum iniquo eximiae eloquentiae, sed vitiis inservientis, contemtu fluctuasse, confidenter dixerim. Quidni simplicius confitebimur, summam vel in malis interdum apparere artem; habere suam ipsa quoque vitia eloquentiam; iracundiae, invidiae, perversitati non

deesse sua tela, quibus vel optimi cujusque animum percutiant? Audebimus interim omnibus hisce malitiae munditiis nudam praeferre virtutem, discentque mature qui nos audient, unum esse honestum, prae quo vel verissimam ingenii laudem contemnere oporteat. Dum vero ne malis quidem eloquentiae palmam negant, sicubi merentur, bonam causam omni solidae doctrinae potentissimaeque orationis apparatu instruere, tanto impensius studebunt. Neque video fere honestius quidquam aut gloriosius, quo elaborare possit mens humana, quam, ut excussa omni, quam cum belluis communem habemus, concupiscendi, timendi, adulandi servitute, suarum tandem virium conscia, quae sunt totae in cogitando et eloquendo, causam agat humani generis. Non equidem vereor ut intelligas, quam ego significem causam, cum Te potissimum docente,

quae eſſet ea, intelligere mihi contigerit. Eloquentia, quae ſumma poteſt animo concipi, virtutis interpres et oratrix, non profecto fruſtra adorietur hominum animos. At, qualis ea eſt, quam ſibi docendam propoſuit Quintilianus, eloquentia! „Maxima ejus pars" inquit „animo conſtat." Fruſtra ſunt qui niſi percuſſi, ut ait poëta, ingenti virtutis amore, ſperant hanc a ſe cauſam poſſe agi. Vilescunt et vix audita excidunt, quae dicuntur ab eo, quem rei commendatae ignarum et expertem ſentias. Sentis autem protinus ubi torpor ille, qui nullo affectuum ſtrepitu diſſimulatur, accidit ad aures, prodens magnum oratorem aliena praedicantem bona. Ad vindictam fortaſſe, ad horrorem, ad deſiderium, vel peſſimus homo extimulaverit auditores, ad bonam mentem nonniſi bonus. Ea igitur, parens optime, maxima fuit cognatio, qua Te

cum Quintilianeo ingenio conjungi putarem. Norunt qui Te et audierunt et desiderant, quantopere Tibi esset cordi, ut meliores fierent, quibus Tu decreta religionis enarrares; quantum sorderent Tibi omnia prae ea laude, ut ipse esses bonus. Nunquam animo sejungebas religionem a virtute. Ita junctae etiam ab ore Tuo ad audientes pervenerunt. Quanquam populo jam pridem illud obmutuit, multisque etiam eorum, qui in Te sectabantur oratorem ex M. Catonis Censorii finitione h. e. virum bonum dicendi peritum, superstes vivis, non est tamen quod labores Tuos periisse credamus, quoniam animos immortales sementi illa Tua consevisti. In hac vero animi Tui indole nemini potest mirum videri, quod cum homine, quamvis remoto aetatis ceteraeque conditionis diversitate, sed unius honesti itidem studioso, de summa artis oratoriae idem

fere sentire inveniris. Multis equidem locis mihi visus sum talem animorum vestrorum similitudinem deprehendere. Inter quos ille sensus me magnopere advertit, qui legitur 4, 2, 38. „Neque enim aliud in eloquentia, „cuncta experti, difficilius reperient, quam id, „quod se dicturos fuisse omnes putant, post- „quam audierunt: quia non bona judicant esse „illa, sed vera. Tum autem optime dicit „orator, cum videtur vera dicere.“ Sic et Tu in libro de arte concionandi p. 365. ed. nov. „Man könnte, dünkt mich, das eigent- „liche charakteristische Merkmal einer guten „und ihrem Zwecke gemäſsen Predigt darein „setzen, daſs der e r s t e dadurch erregte leb- „hafte Gedanke, ganz von dem Herzen ge- „fühlt, der seyn müſste: W i e w a h r i s t „d a s ! und nachher — vielleicht je später „nachher, desto besser — könnte die z w e i t e

„Empfindung sich äuſsern: W i e ſ c h ö n i ſt „d a s g e ſ a g t!“ Sed et Cicero, quanquam de veritate dicendi non agens, valde ſimilia Tuis iſtis praecipiens reperitur de Orat. 3, 26. *„B e n e et p r a e c l a r e quamvis nobis „ſaepe dicatur, b e l l e et f e ſt i v e, nimium „ſaepe nolo.“ Graeci philoſophi locum, quanquam et ipſum geminum Tuo, cuicunque vacabit, legendum relinquo. Eſt is in Arriani Epicteteis ſermonibus libri* 2. *capite* 23. *extremo. Tu autem illo ipſo, quem deſignavi, loco, expromtis ſanctiſſimis veriſſimisque dicendi praeceptis, quae multa facundia commendari quivis vel Te invito agnoſcet, tanquam oraculum aliquod ſubjicis ſcriptoris mei verba: „Pectus eſt, quod diſertos facit.“* (*Qu.* 10, 7, 15.)

Jam ſatis, opinor, idoneis quidem arbitris probavi conſilium hoc meum inſcribendi

Tibi Quintiliani. Qui ut ipse quovis lectore est dignissimus, ita si mei labores collati in eum habeant aliquid Tuo nomine non indignum, vel hoc in plurimis Dei muneribus reponam, quod Tibi superstiti tradere eorum primitias mihi contigit. Neque enim Te invito factum est, quod hisce potissimum literis, quae in antiquitate enarranda versantur, studia mea addixi. Imo a pueris auctor mihi fuisti, ut veterum scripta strenue pervolutarem, qui ipse expertus esses, quantum Ciceronis, Horatii aliorumque Romanorum plurima et assidua lectio etiam animo Tuo et moribus contulisset. Nempe recti sensus et honesti, optimus faciendorum admonitor, convertebat Te ad ea, quae horum operibus insunt plurima navae et verae virtutis documenta. In talibus igitur sermonibus ut Tua paene omnis exacta fuit vita, sic

et ego, quoniam Te ſuperſtite, quod ſperare vix licebat, ad virilem aetatem perveni, conſeneſcere quoque, vel quovis tandem lucis hujus fruendae termino deficere velim. Eum quidem terminum ut non magnopere extimeſcendum putent, boni facile aſſueſcunt. Neque Tu ulla Te conſolatione indigere exiſtimas, quod propior Tibi videtur inſtare. Patere tamen omnes exultare Tuos, ob longam hanc, quae divinitus Tibi conceſſa eſt, aetatem, graviſſimo etiam nuper morbo ſuperato. Fecit enim longinquitas ea temporis teſtem Te plurimorum commodorum, quae pro virili parte ſtrenue promoveres, eorumque, quae mala et eſſent et viderentur, laetum ſaepe Tibi exitum oſtendit. Neque ab re fuerit illud hoc loco commemorare vivacitatis Tuae beneficium, Tibique et nobismet ipſis gratulari, quod ſenectus Tua propagata fuit ad tempora regis juvenis,

(Hunc saltem everso juvenem succurrere seclo
Ne prohibete! —)

qui cum primum ad rei publicae administrationem accessit omnes bonos de causa humani generis bene sperare jusserit, non sermone sed factis. Hoc enim auspice felicitatem hominibus dignam id est recti cultum, profectum ex veri cognitione, quae sine sentiendi libertate nulla est, paratam vides patriae, quam, etsi alius imperii civis natus, diu tanquam Tuam amare et didicisti et liberos Tuos docuisti. Cetera senectutis Tuae commoda, quoniam non sunt publica, tacere et intra sanctissimae domus Tuae parietes praedicare satius est. Vale, pater Optime, et ama Ludovicum Tuum.

Scribebam Berolini die 20. Januarii 1798.

PRAEFATIO.

Non ſine verecundia et ſolicitudine accedo ad rationem hujus operis a me ſuſcepti, jamque ex quarta parte profligati, reddendam. Inter ipſum enim laborem, dum hic illic quaedam non ita male expediiſſe tibi videris; dumque ſingulis immoraris, parcius occupat animum et ferit totius negotii magnitudo; quam ubi remotus paululum ab ea, quam paras, tabula, e longinquo contemplaris. Multa ſunt et varia quae Quintiliano debeantur ab editore ſuo, nec facile multum de jure praeſtantiſſimi ſcriptoris remittent ii, quibus tamen unice velis placere, viri antiquitatis vindices, et eorum, quae ab interprete optimi cujusque ſcriptoris veteris praeſtanda ſunt, probe gnari. Deinde elaborarunt multi et primarii in hoc opere arti-

fices, post quorum aetatem cum novis curis adhuc caruerit Quintilianus, efficiendum est aliquid in hoc genere, quo et aequalium tuorum desideriis et decessorum existimationi satisfacere videaris. Hujus equidem tantae expectationis magnam partem a memet amoliri, alioque me pede metiendum ostendere conabor. Qua excusatione usi sunt summi viri, Lucilius, Cicero, Plinius, *neque ab indoctissimis se neque ab doctissimis legi velle*, eadem mihi parata est. Nam nec ego „Persium curo legere." Quot enim et quantae res, si tales animo concepissem lectores, erant ponendae in annotatione mea, quas dare non potui, quot contra omittendae quas attuli! Ut copiosiores fortasse tum facti essent commentarii mei in re Critica, ita in toto opere non dubito quin longe contractiores. Sed ego tirones potius, quibus scriberem, apud animum meum proposui; ejusmodi tamen, qui non essent indoctissimi. Opus tantae amplitudinis, quantae sunt rhetorica Quintiliani, integrum scholasticis lectionibus tractari posse, nemo, opinor, sibi persuadebit. Quapropter in conclave studiosi cujusdam animo me contuli, cui legenti astarem et ea, quae in variis libris ad intelligendum

ſcriptorem eſſent quaerenda, miniſtrarem. Fateor magnam poſſe concipi ejusmodi ſtudioſorum varietatem et diſertius debere finiri, quibus potiſſimum labores meos ſuſceperim. Sunt igitur ii et juvenes literis dediti, qui quidem in Romanis et Graecis ſcriptoribus aliquantum jam profecerint, et viri non proprie in antiquitate explicanda occupati, qui cum legendum ſumunt gravem quendam et elegantem ſcriptorem veterem, multa, ad ſenſus ejus cognoſcendos neceſſaria, in artis tractatione praeſertim, a recentiorum uſu remotae, qualis eſt rhetorum antiquorum, minus promta et in numerato habeant neceſſe eſt, quia aut ſunt obliti, aut nunquam pro ſtudiorum ſuorum ratione attigerunt. Ita conſtituta et deſcripta lectorum, quos circumſpexerim, claſſe, non equidem vereor ne conſilio nullo nec ratione ſcripſiſſe judicer. Quod enim moroſi quidam in ſingulis animadverſionibus interpretum haerent, cui potiſſimum lectori earum quaeque deſtinari potuerit, eam calumniam magis quam diligentiam judicandi exiſtimo. Neque recuſo, ſi ſummo jure agatur mecum, pluſcula ex iis, quae monui, aliena a propoſito meo agnoſcere, dum ſumma conſtet conſilio. Illud

ſaltem a me perperam eſſe factum nequaquam credo, quod Criticae quoque rationis plerumque memor fui. Quicunque veterem librum legendum ſumit, hoc apud animum ſuum conſtituat neceſſe eſt, non poſſe lectionem eam adeo expeditam eſſe et tutam, ac ſi in ſcriptore ſuorum temporum verſaretur. Qui ſecus putant, ii ſe ludificandos permittunt eorum ignorantiae dicam an impudentiae, qui varietatem ullam ſcripturae in V. et N. Teſtamenti libris inveniri hodie etiam, in tanta Criticae ſacrae luce, praefracte et cum prudentiorum manifeſto ludibrio negant. Neque erat pro mea religione, veteribus exemplis non addicentibus, ubique in textu ponere, quod mihi veriſſimum videretur. Ita factum eſt, ut ſententiae eruendae cauſa, ſaepe ad criticas notas eſſet ablegandus vel is lector, qui earum omnium gratiam libentiſſime mihi erat facturus. Ceterum ſecrevi diverſi generis notas, ſecutus doctiſſimorum popularium meorum, ipſiusque Geſneri, exemplum, cujus in Quintiliano ſumma eſt auctoritas. Qui igitur meae fidei recte committere ſeſe poſſe ſibi videtur, neque originem et jus ejus, quae in textu poſita eſt, ſcripturae inveſtigare laborat, is ne ſcriptas

quidem existimet notas, quae textui ipsi proximus subjiciuntur. Erant autem nihilo minus scribendae eae, ut harum quoque rerum curiosi, quos lectorum supra definitorum numero nequaquam eximo, haberent unde textus constitutionem, quam praetuli, cum aliorum, Gesneri in primis, ratione conferrent et judicarent; cognoscerent etiam sicubi latens aliquod vulnus et male concretum falsam sanitatis speciem ostenderet. Haec omnia eo magis mihi fuerunt praestanda, quo plura Criticae rei praesidia, nec levia illa, mihi contigerant optimorum virorum beneficio, de quibus infra dicetur.

Quintiliani vitae exponendae otium mihi fecerunt Gesnerus in praefatione, et Ernestus in bibliotheca Fabriciana, quosque hi recensent varii auctores. Aliqua tamen ad ipsum scriptorem et magis etiam ad hoc, quod tractamus, opus spectantia restant, hic a me quoque monenda. Statim in nomine videor excusatione indigere, qui usum plurimorum post renatas literas capitalium virorum deseruerim, Quinctilianum non Quintilianum scribentium. In ipsos operis hujus titulos induci haec ratio coepit, nisi fallor,

anno superioris seculi tertio et nonagesimo, a Gibsono, qui cum Leidensem rhetoris nostri editionem repeteret, de suo addidit C, ante T. Sed habuit ille auctores scripturae suae magnos viros et in primis diligentes ut Sigonium Lipsium, Muretum, G. I. Vossium, alios; Codicem quidem MS. vereor ut ullum, in ipso nostri certe scriptoris nomine, cum in cognatis Quinctiorum, Quinctiliorum, non rara sint hujus scripturae exempla. Nam quod ex Bodlejano Cod. Gibsonus in fronte operis ita signatum nomen afferre videtur, id consulto fecisse eum vix credo, quoniam de ista varietate illo loco proprie non agit. Sed negant fere in talibus auctoritatem esse idoneam Codicum MSS. quippe exaratorum ab ignaris plerumque medii aevi librariis; contra appellant lapides nummosque vetustos, certiores illos et perenniores antiqui moris testes. Etiam etymi rationibus nituntur, a quo in nominibus propriis parcius recessum fuerit, quam in appellationibus. Esse enim ἀπὸ τοῦ QUINQUE repetenda ejusmodi nomina. Sed ne marmoris quidem et aeris ponderosa sane auctoritas majore ex parte astipulatur iis, nedum ut tota eos tutetur. Adhuc nonnisi unum lapidem, unum-

que idem nummum cognovi, qui QUINCTILIANUM praeferrent. Eſt enim hoc nomen ita ſcriptum in faſtis Capitolinis p. Gruteri 295. et in nummo apud Patinum (in Familiis Romanis pag. 188.) in gente Nonia, quorum utroque utitur Dukerus ad Liv. 1, 30, 2. dum C. defendit in hujusmodi nominibus. Patini quidem ipſum nummum Valens (in Familiis Romanis T. 2. pag. 173.) in gente Nonia exhibet ſignatum ſine C. Neque tamen dubium quin Patini ratio vera ſit, et in Valente inſignis mandati negotii incuria. Utrumque exemplum eſt aetatis Auguſteae, cujus ego ſcripturam non dubito vetuſtam appellare et caſcam prae Quintiliani rhetoris. Habes enim, ut hoc utar, etiam AIMILIUM in lapide Capitolino. Et credibile eſt, ſi quid lapidibus inciderint nummisve incuſſerint ad antiquum morem, non perinde in familiari uſu triviſſe, niſi forte quis eſſet Catoniani horroris curioſus. Vellem ſervatam eſſe integram inſcriptionem, quam exhibet Reineſius pag. 154., quae cum referenda ſit ad Caligulae tempora, expreſſum in ea nomen magis faceret ad ſcriptorem noſtrum; etſi ne ſic quidem confectam rem haberemus. Sed ibi nonniſi —ANO conſpicitur, quan-

quam est verissima Reinesii conjectura, agnoscentis consulem Quintilianum e Frontino. Ceterum frequentissima sunt apud Gruterum et Muratorium exempla nominis hujus litera C scribi parentis. Quae cum videatur recentior et ad pronunciationem, etiam veterem, accommodatior scriptura, nullus dubito quin ab ipso scriptore nostro fuerit usurpata. Ita ut sentiam, movet me singularis hominis sanitas et sobrietas ab omni affectatione quam maxime abhorrentis. Vide mihi, qualia praecipiat 1, 6, 40. 41. 2, 5, 21 et, quoniam versamur in orthographiae ratione, in primis 1, 7. integro capite. Si duplex fuit scribendi mos, qui vel ad etymon et antiquissimum usum esset compositus et usurparetur in solennibus foederum carminibus monumentorumque titulis, vel in sermone familiari frequentaretur; hoc profecto est usus in scribendo etiam nomine suo M. Fabius. Neque erat, puto, quod nobilitatem quandam, Lamiarum aemulam, in nominis signandi ratione vindicaret, quoniam ejus rei gratia hodie etiam in vulgaribus linguis praeposterae et horridae nominum scripturae retinentur, quae causa quin apud Quinctios et Quinctilios valuerit equidem non magnopere repugno; sed Quintilia-

nostrum alia est conditio. Haec hactenus, neque excuso diligentiam in scriptoris mei nomine constituendo fortasse non nimiam. Quando autem sermo incidit de norma scribendi, quam ὀρθογραφίαν dicimus, videtur paucis ostendenda et vindicanda ea, quam ipse in hoc opere expressi. Apparebit unicuique inspicienti, me pronunciationis et vocalitatis majorem curam habuisse quam etymorum. Ejus instituti defensionem, praeter auctoritatem Codicum plerorumque (in quibus raro quidquam simile invenias hodiernae virorum doctorum diligentiae *adscribo adcurate*, *idcirco* usurpantium,) multaque argumenta quae persequi hujus non est loci, paratam mihi existimo in ipsius, quem edo, scriptoris doctrina. Quo in genere ad primi libri caput septimum lectorem iterum ablego; quo sunt conferenda etiam ea quae disputantur 9, 4, 36 seqq. item 11, 3, 34. 35. quanquam istis locis pronunciationem magis tractat, quaeum tamen conjunctissimam demonstrat scripturam 1, 7, 30. cf. nos ad 3, 8, 16. Video magna ex parte obstare sectae nostrae auctoritatem et exemplum ipsius Ciceronis, cujus tamen CAUSSAM adeo religiose vindicari miror cum DIVISSIO reji-

ciatur vulgo et vix fando audita ſit aequalibus noſtris. Scribendi rationem diuturnitas temporis ſolet levigare et cum pronunciatione conciliare, cum jam in vulgus notum et frequentatum eſt omne hoc literarum uſurpandarum negotium, non intra doctorum collegia coercitum. Remittendum eſt aliquid de etymologico iſto rigore, et eruditis quaeſtionibus ſeponendum id, quod homines illi „multum literati," quales appellat Fabius (1, 6, 21), volebant ipſi ſcripturae infercire, non ſecus ac ſi ſtemmata et proſapias verborum conderent ſcribentes, cum omne literarum officium praeſtetur reddendo fideliter quae audimus. Ejusmodi certe videtur eſſe ſanae rationis decretum in hac cauſa, quod ipſum tamen cum modo, contra conſuetudinem, eſſe ſequendum Fabius docet.

Praeter ipſius ſcriptoris nomen, qualem operi ſuo titulum fecerit, inveſtigare operae pretium eſt. In hoc quoque genere novaſſe aliquid videtur Gibſonus, ita tamen ut, ſi proximos deceſſores deſerebat, veterum auctoritate non prorſus careret. Cum enim vulgo Inſtitutiones oratoriae appellarentur hi libri, Gibſonus inſcriptionem hanc compa-

rentem in Leidenfi exemplo quod, ut dixi, repetebat, mutavit altera, quae fic habet: M. F. Qu. De Inftitutione Oratoria libri XII. Eam deinceps omnes expreflerunt, nifi quod Rollinus Epitomae fuae praefixit titulum illum antiquitus frequentatum. Vetuftiffimae quidem editiones, ficuti notum eft, infcriptionibus carere folent. Ita in Jenfoniana non nifi ad calcem primi initiumque fecundi libri leguntur haec: Qu. de Inftitutione Oratoria liber primus finit — fecundus incipit. In ceteris nihil nifi Quintiliani liber tertius cet. Tarvifina in prioribus libris habet Jenfonianam illam infcriptionem, in reliquis, iisque pluribus, pluralem ponit, ut et ad calcem totius operis; cujus tamen titulum in fronte nec ipfa habet. Locatelli editio in fingulis libris oftendit: de Inft. oratoria, in fine pluralem, in fronte operis infcriptione caret. Reliquae deinceps, quas quidem vidi, pluralem ponunt in titulo omnes ante Gibfonum; in fingulis tamen libris variantes et ipfae. Nomen operis expreffum a fcriptore non memini praeter locum in epiftola ad Bibliopolam, qui fane defendit Gibfonianiam infcriptionem. Neque tamen tuto inde colligas, hoc potiffimum nominis impofitum ab ipfo

esse libris hisce. Et habet alter ille titulus morem, quo se tueatur, ipsorum veterum, Institutiones appellantium libros, quibus elementa artis cujusdam enarrarent. Credimus hoc Lactantio diserte commemoranti in fronte Institutionum Divinarum; et potest conferri Barthius, de ejusmodi titulo copiose disputans Adverss. lib. 2. C. 17. qui etiam Vitruvii utitur auctoritate prooemio libri septimi Architectonicas institutionces ponentis. Commode cum hujusce inscriptionis plurali contuleris titulum libri Ciceroniani, qui inscribitur: Partitiones oratoriae. Sed, cum res et levis esset et confici nequiret, obtemperandum duxi recentioribus exemplis, quibus id quoque concessi, ut alicubi opus hoc diceretur Oratoriae Institutionis libri XII. Neque enim singularis sic positus abhorret ab usu scriptoris nostri, qui se *institutionem* ait professum 11, 1, 5. item Hieronymus, in praefatione in Abdiam, XII libros institutionis oratoriae appellat. confer praeterea 1, 1, 9. 8 prooem. 2. item 12, 11, 12. In Codd. MSS. nihil praesidii, quoniam inscriptionibus fere carent nisi quod in Guelferbytano ad calcem libri primi subjicitur: M. F. Q. Institutionum Oratoriarum ad Victorium Marcellum liber

primus explicit (reliquorum initia sola signantur: sic: M. F. Q. liber II. incipit); in Gothani vero initio sunt haec: M. F. Q. de institutione oratoria ad Tryphonem Epistola. Apud Bandinium Bibliothecae Laurentianae T. 2. p. 381 — 85. plerique Codd. in subscriptione pluralem: *Institutiones* dare narrantur.

In liberis et matrimonio Quintiliani difficultas quaedam objicitur, de qua egi ad 3, 1, 21. Addam hic loci aliqua ibi praetermissa. Non sane opus est ut mutetur nomen ejus, cui inscripta est Plinii epistola 6, 32. cum facile possit intelligi alter Quintilianus, a nostro scriptore plane diversus. Hoc tamen adhuc teneo, et vitae Quintilianeae rationes turbari videntur, si alteras nuptias et susceptam ex isto matrimonio filiam agnoscamus. Neque enim tam facile, quam fit a Baelio, crediderim, Plinium, ubi tenue pro suis facultatibus munus praeceptori suo offert idque commendare studet, potuisse omnem disciplinae illius mentionem omittere. Quae de divitiis rhetoris nostri disputantur ad illum locum, ea, fateor, adeo tuta non sunt, quam primum videbantur. Postquam enim

repetitis curis perpendi rationes Dodwellianas (quibus adde quae disputat Salmasius Exerc. Plin. p. 320.) praesertim in loco de aetate Juvenalis, apparet hujus poëtae satiram septimam vix potuisse scribi nisi sub Hadriano. Haec igitur satira cum ostendat Quintilianum affluentem opibus et consularem, eumque inter vivos adhuc versantem, facile possis adduci ut seram credas istam opulentiam, quae seni jamque morituro supervenerit, nisi forte hoc ipso uti debebat Juvenalis, si res ita se haberet, ad extenuandum exempli hujus momentum. Conjuncta autem est haec de vita Quintiliani, ad Hadriani imperium propagata, disputatio cum altera de Consularibus ornamentis, quae per Clementem sortitus esse narratur ab Ausonio in gratiarum actione ad Gratianum p. 290. Bip. Clementis filios esse eos, quorum sibi a Domitiano curam delegatam narrat ipse Quintilianus 4, Prooem. 2, nemo, opinor, negabit, qui contulerit Suetonium in Domitiano C. 15. Ita probabile fit hunc ipsum Clementem hosce Quintiliano honores impetrasse; neque tamen praemii loco pro institutione filiorum, quoniam ii, ut recte monet Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispana vetere p. 56,

interemto demum patre, matre autem in exilium acta, a magno avunculo Domitiano in rhetoris noſtri diſciplinam ſunt traditi. Habet ſane quod displiceat honor iſte non a diſcipulo quaeſitus Quintiliano, ſed ab ejusdem patre, et quidem antequam filium ab hoc praeceptore inſtitutum iri noſſet. Sed quid impedit, quo minus ipſe Flavius Clemens, horum puerorum pater, diſcipulus fuerit Quintiliani eique hoc decus impetraverit, cum gratia floreret ipſe apud Domitianum patruelem? In hac ergo ratione Conſularibus ornamentis condecoratum habemus rhetorem etiam antequam principes pueros educandos accepiſſet, fortaſſe antequam opus hoc noſtrum inchoaret. Et ſane filius ejus, dum pater hoſce libros componit, mortuus, „conſulari nuper adoptione ad omnium ſpes „honorum patris admotus" dicitur a parente lib. 6. Prooem. 13. Sed *pater* ille profecto eſt adoptivus, et ne certa quidem eſt ſcriptura hujus vocis. In tanto honorum faſtigio collocatus oblata a Plinio L millia nummum vix potuit non indignari, ſed ne idoneus quidem videtur, qui a Juvenale tanquam temporum ſuorum inſigne divitis rhetoris exemplum oſtentetur. Refert enim ad

causſam illam, quam agit poëta, dirimendam, vivere tam felicem orandi praeceptorem ea ipſa *tempeſtate* qua ſolus Caeſar (Hadrianum intellige) *triſtes Camoenas reſpexerit* (Juv. 7, 1. 2.). Alioqui enim cujus tandem eſt momenti, quod aliquando, ſub Domitiano, dives fuit Quintilianus? Sed habet totus iſte Juvenalis locus, in quibus haereas. Olim fere VV. DD. iratum, ob negatas in opere ſuo laudes, rhetori poëtam videbantur ſibi agnoſcere; argumentis ſane infirmis. Attamen, ex quo haec interpretatio vulgo rejici coepit, parum attendiſſe eos dicas univerſum hujus commemorationis colorem, qui amicum et faventem Quintiliano vix arguat. An cumulata iſta attributa a verſu 190 ad 193 ſunt ſerio laudantis? Nonne eſt irriſio in iis: „Et ſi perfrixit can„tat bene?" Non fugit me Sat. 6, 74. turpiſſimis hominibus diſerte opponi Quintilianum, neque melius ceteris me, quo haec tenderent, perſpexiſſe mihi ſumo. Id ago, ne quis expeditum omni ex parte locum exiſtimet, in quo tanguntur fortaſſe quaedam tunc in vulgus nota, quorum ad nos notitia nulla pervenerit. An forte et haec noſtri ſcriptoris commemoratio per figuram facta eſt a Juve-

nale, ficuti altera illa Paridis hiſtrionis, cui Agauen ſuam aliaque poëmata venderet Statius? (Juv. 7, 87 ſeqq.) Nam ipſum quidem Domitiani Paridem deſignari non potuiſſe a Satirarum ſcriptore, affatim probatum eſt a Salmaſio l. c. e vetuſto vitae Juvenalis auctore, quem ſatis probabiliter conjicit ille Suetonium eſſe. Ita, dum Quintilianum appellat, alium iſtorum temporum rhetorem ſignificavit Juvenalis, ab aequalibus agnoſcendum eum non minus, quam illum ſub Paride figuratum hiſtrionem. Et erat fortaſſe is ejusmodi, ut, in ipſa laudum ſimulatione, dicteriis peti mereretur. Si recte igitur Quintilianum noſtrum removimus ex hac Juvenalis ſatira, non eſt quod vereamur ne propter Auſonium ſit ad Hadriani tempora usque proroganda ejus vita. Ea enim Dodwelli eſt ſententia, qui Conſularia iſta ornamenta ab Hadriano in eum collata cenſet propterea, quod Auſonius ſignificet Auguſtum, non Caeſares, quales fuerint iſti Clementis filii, a Quintiliano inſtitutum. Rectiſſime hanc dubitationem diluit Geſnerus in praefatione §. 11. oſtendens, Senecam et Quintilianum ſecum comparandos negare Auſonium, quorum alter Auguſtum quidem docuerit ſed

Conſul non fuerit creatus, alter autem Conſularia quidem ornamenta acceperit, ſed neque Auguſtum inſtituerit, neque verus Conſul fuerit. Quanquam reſidet aliqua difficultas in iſtis Auſonii: „*Caeſares docebantur*“ ſed ambigua fortaſſe eſt oratio a calamiſtris iis quibus eam inuſſit affectator eloquentiae.

Ex Hiſpania Romam veniſſe fertur noſter in Chronico Euſebiano. Cui quidem narrationi Dodwellus docet multum ponderis accedere inde quod videatur Hieronymus, Chronici Graeci interpres, ſua de Quintiliano hauſiſſe ex ipſo Suetonio. Monet enim hoc diſerte in praefatione operis doctiſſimus eccleſiae pater, in rebus Romanis auxiſſe ſe opus, quod verteret, uſum Suetonii etiam libris. Jam indice operis Suetoniani de claris rhetoribus, qui non exiguo literarum commodo ſervatus eſt, cum ipſius libri nonniſi paucula fragmenta ad nos pervenerint, hoc inquam indice apparet, etiam M. Fabii Quintiliani vitam ſcriptam fuiſſe in iſto opere a Tranquillo. Tantus auctor facile praegravat quidquid contra vel a recentioribus dicitur vel conjectura alioqui ſatis probabili eruitur. Non eſt audiendus igitur anonymus vitae

Quintiliani ſcriptor, cujus breviſſima narratio ſolet poni in editionibus, et eſt in mearum quidem prima Locatelliana. Is qui ſit, et unde ſcriptum ejus primo deſumtum fuerit, cum in nullo eorum, qui collati ſunt, Codicum reperiri videatur, non magis quam Geſnerus habeo dicere. Nicolaus Antonius l. c. p. 60. Laurentium Vallam ſuſpicatur, ſed ita ut aliorum quoque ante ſe hanc ſuſpicionem fuiſſe ſignificet *). Quae, ut a veriſimilitudine non abhorret, in tanto Quintiliani ſtudio quantum fuiſſe Vallae novimus, in magnaque ſcripti elegantia, ita finis narrationis habet quod diſſuadeat talem conjecturam. Negat enim anonymus ſe, quo tempore deceſſerit Quintilianus, velle affirmare, „quoniam is, qui tradat, fide careat." Sequebatur ergo hic noſter alium auctorem? At quem tandem illum? Curve fide eum carere ait? Id neminem adhuc quaeſiſſe miror, neque videtur Laurentius Valla

*) Bis comparet haec vita in editione Veneta 1494, quae in ipſo titulo dicitur eſſe „cum commento Laurentii „Vallae" cet. primum in fronte, deinde ad calcem operis. Priore autem loco poſtremis narrationis verbis continuo additur: „Sed jam ad ipſam interpretationem veniamus."

tam negligenter haec fuisse scripturus. Etiam hoc praetermissum video a tot VV. DD. qui vitam istam reciperent in suas editiones, quod Cajum Caelium praeceptore Quintiliano usum narrat anonymus. Debebat saltem scribi: C. Caecilius h. e. Plinius minor. Hic igitur scriptor anonymus, Eusebiani Chronici fidem in patria Quintiliani rejiciens, Plinianae vero epistolae credens filiam ab eodem esse susceptam, quae Nonio (non Novio) Celeri in matrimonium cederet, in neutram partem momentum facit. Dodwellus enim mira sollertia ex temporum rationibus efficit (Ann. §. 9.) per octo annos cum Galba versatum in Hispania videri Quintilianum, qui sane Romae sit educatus, cujus temporis nulla rerum Romae gestarum nota in scriptis Fabii compareat. Ita Chronico (ad Olymp. 211.) fides constabit prodenti Quintilianum a Galba Romam esse adductum, patriam vero ejus Hispaniam credemus huic ipsi Chronico (ad annum Domitiani 8, Ol. 216.) et Ausonio (in profess. Burdegal. 1, 7.) et Hieronymo Vigilantium, quem insectatur, *cauponem Calagurritanum*, itemque *mutum Quintilianum* appellanti. Nostri cognomen praeter-

ea in Hispania auditur etiam seculo quinto ineunte, in Prudentii hymno 7 peristephanon v. 152, ubi celebratur Quintilianus martyr Caesaraugustanus. Caesaraugustano autem conventui annumerantur Calagurritani teste Plinio H. N. 3, 3. Neque tamen protinus necesse est ut natus in Hispania fuerit noster, si familia ejus inde est oriunda. Effigiem Quintiliani in aliquot Codd. MSS. appictas refert Bandinius in Catalogis Florentinis. Ad Juvenalis de Quintiliano locum in editione Henninii (1695) p. 212. adjecta est tabula exhibens virum togatum, stantem, lunatis calceis pedes indutum. Sed calceorum modo causa propositam imaginem, apparet, quod eadem est apud Balduinum De calceo p. 69, et hic se mutuatum profitetur a Casalio De urbis et imperii Romani splendore, apud quem exhibetur p. 258. neque e veteri lapide, sed ficta ab ipso Casalio.

De Dialogo, qui inscribitur *De oratoribus sive de caussis corruptae eloquentiae*, confecta res est, neque argumentum libelli neque auctoris aetatem convenire in Quintilianum, quam in caussam aliqua annotata habes ad 2, 4, 42. et afferentur plura ad 6

Prooem. 3. Difficilior est quaestio de Declamationibus, quae vulgo tribuuntur nostro scriptori. Eam quidem inchoare hoc loco, meae provinciae esse haud credo. Vide quae in transcursu monui ad 2, 10, 6. Tantum testari liceat, orationem quidem in iis sane esse elegantem neque raro posse aliquam loquendi similitudinem animadverti intercedentem iis cum nostro opere, de qua ego in notis subinde mentionem feci. Si quid tamen in universum est statuendum, fateor mihi aeque ac Baelio (Article Quintilien not. E.) placere Petri Fabri judicium (ad Senecae Rhet. Controv. l. 5. praef.) negantis Quintiliano, sive ipsi nostro sive avo sive patri ejus, tribuendas esse declamationes 145 ab Ugoleto, Aerodio, Pithoeo editas, magis autem faventis undeviginti prioribus, quae soleant conjungi cum opere Institutionum. Aerodius vicissim aequior est fragmentis istarum 145 et sunt sane earum argumenta minus ad fabulosas, quas improbat noster lib. 2. l. c., praestigias composita.

Accedo ad recensendos Codices MSS. hujus operis in bibliothecis servatos, quo in genere ne quis diligentiam virorum in hisce

literis habitantium a me expectet, in antecessum deprecabor. Videor enim mandatum proprie meum executurus, si eorum, quos usurpare mihi contigit, non poenitendam notitiam dedero. Qualis esset Codicis Gothani conditio, Gesnerus, qui primus eum contulit integrum, satis in praefatione exposuit. Ejus tamen copiam cum fieri mihi posse sperarem, adii virum mihi in primis faventem Fridericum Schlichtegroll, Professorem et Bibliothecarium Gothanum, ut usum libri pretiosi impetraret mihi. Facile autem dedit hoc meis et amici precibus praestantissimus Geislerus, Serenissimi Ducis a Consiliis aulicis et Bibliothecae Antistes. Iterum cum Gesneriana editione contendi Codicem, ea annotans singula, quaecunque omisisset Gesnerus, in quo labore vel vilissimas varietates transscribendi taedium devorare malui, quam quidquam praetermittere. Conjectus est in chartam ingens aberrantium scripturarum acervus maximam quidem partem futilium, cum praestantiores praecepisset Gesnerus. Eas omnes lectori effundere religio fuit. Apposui tamen ubicunque aliquid momenti in iis verti crederem, monens simul si quas Gesnerus non annotasset, non eo certe

consilio, ut viro praestantissimo insultarem, vel meam diligentiam, prae ejus incuria, venditarem (nam stulti erat in patientissimi cujusque mancipii stomacho gloriam quaerere), sed ut ne quis haereret ubi scripturam Gothano Codici a me tributam apud Gesnerum frustra quaesisset; quo in genere sicubi notam istam meam *tac. Gesn.* apposuerim falso, manes Gesneri libentissime mihi ignoscent. Illud ex ipsis a Gesnero positis scripturis MSti Gothani, magis tamen ex meis, cognovi, esse summam Gothani et Vossiani secundi Codicum similitudinem. Cujus rei sat multa exempla attulisse videor in notis Criticis, ut cuivis attendenti observatio mea persuadeatur. Pretium vereor ne nimium libro statuatur a Gesnero. Neque enim raro, ubi par hoc Codicum a ceterorum omnium auctoritate recedit, inveniuntur in iis scripturae minus bonae, et tales praesertim, quae, contra Codd. consensum, stent a parte vetustissimarum editionum. Hujusmodi loca sunt 1, 5, 34. 1, 5, 67. (etsi Voss. 2. utrobique siletur) 2, 21, 6. 3, 1, 5. 3, 6, 24. 3, 6, 32. 3, 8, 12. 3, 8, 31 (sed solus Gothanus memoratur). 3, 8, 39. 3, 8, 60. Quapropter, sicubi his

solis auctoribus aliquid concessi, contra ceterorum testium fidem, erroris causa adeo manifesta mihi videbatur, ut vel conjecturae obtemperandum esset. Alterum Codicem, a me primo collatum eum, conciliante Wolfio, cui quidem viro et ego et Quintilianus meus non unum hoc beneficium debemus, mecum communicavit Langerus, dignissimus magni Lessingii in bibliotheca Guelferbytana successor, qui nullis unquam meis percontationibus, nimium frequentibus fateor et improbis, fatigari se posse ostendit. Docuit me simul vir doctissimus, librum hunc, in Italia scriptum, sibi videri procurante Nicolao Heinsio pluteis Guelferbytanis illatum, cum primum bibliothecae Budensi regis Matthiae Corvini Florentiae esset adornatus, neque tamen missus eo, quoniam picturae a miniatorum manibus nondum essent appositae. Huic autem regi Thaddaeus Ugoletus Parmensis libros ornamentaque alia Florentiae procurabat, cum scribebat is, qui narrat, Angelus Politianus Miscellaneorum capite 23. p. 36. Fac. Grut. Vol. 1. Ita satis sit probabile Codicem nostrum a doctissimo hoc viro fuisse curatum, quo non parva ipsi accedit auctoritas, in

magno praesertim cum eo aliorum frugi Codicum consensu. Visus enim sum mihi plurimam Guelferbytani primum cum Bernensi, animadvertere convenientiam, deinde etiam cum Vossianis primo et tertio. Exemplo sunt scripturae valde mirabiles 3, 8, 4. ubi in hisce quatuor solis *fas* est pro *eas*, item §. 12. *postulanda* pro *postulat*. Hos ego libros e praestantioribus exemplis transcriptos existimo, quam Gothanum et Vossianum secundum. Sunt enim fere eorum scripturae doctiores, difficiliores, denique tales, quae correctorem recentioris aevi minus arguant. Cum jam omnem horum Codicum varietatem excerpsissem, facta mihi est iterum per Wolfium copia libri cujusdam, qui videtur antiquissimis accensendus. Misit enim ad me pro ea, qua studiis meis favet, benevolentia collationem aliquot librorum e Codice in Turicensi bibliotheca reposito, olim curatam ab amico suo et auditore Sulzbergero V. R. pastore Turicensi, significans, se reliqui operis varietatem ex hoc ipso libro mihi, si videretur, impetraturum. Quae promissa cum vehementer amplecterer, conciliavit mihi virum humanissimum, quem ingenii et doctrinae elegantia, animi autem

et ſuavitate et candore commendatiſſimum hic coram cognoveramus, Ulricum, Profeſſorem Turicenſem. Hic et celeberrimo amico ſuo et meo Quintiliani mei ſtudio hoc dedit, ut diligenter notandas ex hoc codice ſingulas ſcripturae varietates reciperet, quorum primitias a tertio ad quinti libri finem usque ad me mittendas curavit, quo in genere, cum forte aliquam Sulzbergerianae collationis partem repetiiſſent ii, quibus hoc mandatum eſt, ornatiſſimi juvenes, levis, ſed rara, apparuit excerptarum varietatum diſcrepantia. Hujus igitur libri et Codicis ejus, qui cum dominum habuiſſet Petrum Francium, a collatore non immerito Almelovenianus eſt appellatus, cum ſingularem animadvertiſſem ſimilitudinem, coepi plurimum tribuere ejus auctoritati. Neque enim de pretio iſti codici ſtatuendo aliter ſentio quam Lochmanus V. C. in programmate edito anno 1788. p. 5. qui ejus et Bodlejani primas cenſet eſſe partes in Quintiliani textu repurgando. Illam autem, quam dixi, ſimilitudinem Turicenſis et Almeloveniani ſatis, opinor, perſuadebo ei, quicunque inſpexerit quae monemus ad 5, 6, 10. etſi ſunt plurima praeter haec loca, fortaſſe etiam mani-

festiora. Restat ut de libro Turicensi prodita a Cl. Sulzbergero communicem cum lectore. „Hujus, qui in bibliotheca Turicensi „servatur, codicis dominum aliquando fuisse „Monasterii Sangallensis Abbatem, apparet e „duabus, quae in ultima pagina leguntur, „inscriptionibus, librum hunc monasterio „isti vindicantibus. Illatus autem est in pluteos Turicenses ineunte hoc, quod vivimus seculo. Pelles, quibus est inscriptus, „viliores sunt, neque integrae nec diligenter rasae; formae praeterea literarum magnitudine inter se maxime discrepantes; „tanta quoque corrector in hunc Codicem „licentia usus est, ut literis verbis integris„que sententiis textui superscriptis insigniter „eum deformaret. Ejus vero licentiae quis „illi veniam neget, qui viderit cujus mole„stiae, quantique taedii fuerit labor, quem „invitus aggredi jussus est? Quem non mi„sereat boni illius viri, qui temperare sibi „non potuit, quin animum tantae aerumnae „impatientem duobus hisce, quos textui su„perscripsit, versibus aliquatenus levaret: „„Tam male scribenti,“ inquit ille, „tam „„denique desipienti Absque exemplari fru„„stra cogor medicari.“ Ex ingenti menda-

„rum multitudine quae, nisi verborum, ver-„suum tamen numerum facile aequant, pau-„cas, incredibilis in librario stuporis indi-„ces, apposuisse sufficiet: *Rubosa ruis exci-„dimus*: rubos arvis exidimus. *Ac reluc-„tantibus*: ac reluctantibus. *Duchididen*: „Thucydiden. *Ancineta*: ἀσύνδετα. — Ne-„que vero existimes multa in emendando „praestitisse correctoris ingenium atque di-„ligentiam; ut nec ab interpretamentis, „quae hic illic aspersa sunt, multum auxi-„lii venit: ea enim omnia, si non absurda, „certe superflua sunt. Cum v. c. 9, 3, 56. „Africano virtutem industria, virtus gloriam, „gloria aemulos comparasse dicitur, pius in-„terpres margini adjecit „Tu vero domine „„susceptor meus, es gloria mea, et exaltans „„caput meum.“ Et alio loco (1, 5, 57.) „ubi Quintilianus de *Gurdis* loquitur, citavit „aliquis ex vita Sti Mari verba haec: „Au-„„dietis me ut gurdonicum hominem.“ (Hunc ipsum locum e Sulpicii Severi Dial. 1. c. 27. affert Colomesius ad Quint. quapropter pro *Sti Mari* vita suspicor eum, qui haec allineret, voluisse *Sti Martini*, quoniam Severus agit de hoc, non de illo.) „For-„mae literarum, cum exigerentur ad tabulas

„Mabillonii, et Benedictinorum in novo ope-„re Diplomatico, apparuerunt tales, ut Co-„dex poſſet octavo vel nono ſeculo tribui, „infra undecimum certe vix amandari. Ex „ultima vero Codicis pagina antiquitatis ar-„gumentum ſatis probabile confiei fortaſſe „poterit. Legitur enim in fine titulus, cum „numero anni MCCCCXLVI, cujus ſcriptura „cum iis literarum formis, quae ejus tem-„poris feruntur, ita convenit, ut dubium „eſſe non poſſit, quin vere aſcriptus ſit iſte „annus. Superius alia cernitur inſcriptio, „cujus vix ſingulae literae agnoſcuntur. „Hanc alia praecedit, quam facile duobus „pluribusve ſeculis antiquiorem judices. A „qua non minore temporis intervallo diſtare „videtur primus ille titulus, quem diximus „librum hunc Monaſterio Sancti Galli vin-„dicare. Hoc unum denique addimus: li-„brum hunc Quintiliani literarum initialium „ceterarumque formis et colore, ſcribendi-„que compendiis ſatis accurate convenire „cum ſacramentario quodam Sangallenſi, iti-„dem in bibliotheca Turicenſi cuſtodito; „quem librum Martinus Gerbertus, Mona-„ſterii et congregationis Sancti Blaſii in ſilva „nigra Abbas, in Monumentis veteris Litur-

„giae Alemannicae, ante seculum certe no„num scriptum esse demonstrat *).“ Hactenus Sulzbergerus V. C. Codicem igitur tantae tamque manifestae antiquitatis **) cum teneamus, eumque Monasterii quondam Sangallensis cimelium, quid impedit (quae ejusdem Sulzbergeri est conjectura) quo minus sit ille ipse liber a Poggio in turre Sangallensi inventus tempore concilii Constantiensis? Adest auctor Mabillonius (citante Sulzb.) in itinere Germanico p. 36. Hamb. Is alios libros insigniores, visos a se et tractatos in bibliotheca Sangallensi anno MDLXXIII, memorat „Quintiliani Institutionis in Codice „perantiquo, quem Poggius excribendum ac-

*) „Nam Tomo I. Disquisit. II. haec habet:

„„Ille (liber Sangallensis) charactere ac sermone „„barbaro, soloecismis refertus est, qualis obtinuit, „„donec sub stirpe Carolingica reflorescerent lite„„rae.“

„Et paulo post:

„„In ejus inferiore ora ad MEMENTO VIVO„„RUM ascriptum est: Memento famuli tui Re„„medii episcopi: et congruunt characteres seculo „„nono, quo vixit Remedius.““

**) Gerkius quidem in Itinerario T. 2. p. 247. eundem profecto designat Codicem, sed seculi esse ait 13.; quo auctore non prodens.

„cepit ex ipſa Sancti Galli bibliotheca.“ Videmus autem modo, teſte Sulzbergero, Turicum translatum eſſe librum, hujus ſeculi initio. Ita pulchre conveniunt omnia. Sed obſtat ſumma Bandinii auctoritas teſtantis, Codicem illum a Poggio inventum ſervari in pluteis Florentinis. Neque enim dubitat quin hic ipſe ſit, quem recenſet in Catalogo Codicum Latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae T. 2. p. 382. Miror tamen virum doctiſſimum nullam facere itineris Mabilloniani, in eoque illius, quem modo poſui, loci mentionem. Quin enim undecimi ſeculi (nam ejus temporis eſſe ſtatuit) librum et exemplum ejusdem, tranſcriptum quintidecimi ſeculi initio, probe dignoſcere potuerit Bandinius, nemo dubitabit. Nititur autem Clariſſimus Bibliothecarius magnis profecto auctoribus. Primum Poggio ipſo, qui variis in locis (neque tamen ea Bandinius appoſuit, neque citavit) archetypon Quintiliani in bibliothecam Coſmi Medicei P. P. fuiſſe illatum teſtetur: Deinde Raphaële Regio, qui haec dicat in libro inſcripto: *In ducentas Quintiliani depravationes ducenta Problemata* edito Patavii 1491. „Mihi vero „aſtipulatur, vetuſtum illud exemplar, unde

„reliqua facile crediderim fuiſſe deſcripta, „quod a Poggio Flor. — e Germania allatum „nunc in magnificentiſſima Laurentii Medicis „bibliotheca ſpectatur." Idem ad prima verba Epiſtolae ad Tryphonem ſimilia fere monet, ubi „ſic" inquit „in vetuſtiſſimo illo „exemplari quod a Poggio Florentino e Ger„mania olim fuit allatum, nuper Florentiae „legi." Hic an ne voluerit quidem niſi tranſcriptum a Poggio exemplum ſignificare, vel archetypon falſo exiſtimarit, equidem non dixerim. Etiam Petrus Crinitus de honeſta diſciplina 18, 2 Codicem hunc a Poggio advectum (ſed e Gallia, falſo) narrat. Ipſe autem aliquoties initio notarum mearum Poggianum appellavi hunc librum, cum iſta, propter Turicenſem Codicem nata, dubitatio in mentem nondum veniſſet. Certe vel absque Mabillonii teſtimonio fuiſſet, veroſimilius erat Codicem ab Abbate Sangallenſi conceſſum Poggio eſſe potius tranſcribendum quam aſportandum. Et de apographo teſtatur ipſe Poggius (vid. Fabr. bibl. lat. Ern. p. 260.) ſicuti monet etiam Bandinius. Quidquid id eſt de Menaechmis illis Codicum Sangallenſium, utrumque veterrimum eſſe mihi plane perſuadeo. Neque

enim magis, quam Gesnerus in Praef. ad Qu. dubito, quin Codd. Quintiliani extiterint et hodie extent Poggiano antiquiores vel ei saltem aequales. His annumero Bodlejanum, Almelovenianum, Argentoratensem, cujus quo minus pleniorem notitiam daret Obrechtus, morte impeditus est; post eum vero retractavit nemo. Qualem librarii stuporem in Turicensi Codice animadverti narrat Sulzbergerus, idem comparet in Almeloveniano, cujus rei exempla quaedam collegit Lochmannus l. c. p. 6, et ipse in notis demonstravi. Verissime autem Sulzbergerus monet, multum auctoritatis Codici accedere ex ipsis hisce vitiis, quoniam qui recentioribus seculis describerent veteres libros, adeo imperiti fere non erant. His ego Codicibus sum usus, praeter eos, quorum collatio est apud Burmannum. Fuit cum affulgeret spes etiam Leidenses thesauros in usum editionis meae convertendi, Ruhnkenius enim in literis datis ad me d. 20. Oct. 1795. „Bibliotheca" ait „Leidensis tibi „tot ac tanta rei bene gerendae praesidia „suppeditabit, ut praeterea non ita multum „requirendum videatur. Nam post editum „a Burmanno Quintilianum in Bibliothecam

„publicam venerunt duo Codd. MSS. non-„dum excussi, plures MSS. collationes par-„tim a summo viro, Io. Frid. Gronovio, „partim a Laurentio Theodoro Gronovio „factae. Denique ipse apparatum, quem „Ernestus collegerat, care redemtum, in ean-„dem intuli Bibliothecam." Erat summa mihi gratificandi voluntas in Ruhnkenio, viro a nobis, quotquot per Europam veteres literas colimus, pro horum sacrorum Antistite, venerando. Neque minores ei gratias habeo, quod tantum concedere voluit homini cognito ex brevissima in docta urbe commoratione; etsi temporum nostrorum iniquitas invidit mihi hasce opes, laetiore fortasse Europae fortuna aliquando usurpandas. Eadem temporum felicior conditio expectanda est ad obtinendum aliorum, qui in ipsa Germania servari feruntur, librorum usum. Ipse enim, cum Bambergae versarer in itinere, ex indice Codd. MSS. qui sunt in bibliotheca Capituli notavi „Quintiliani „Institutiones Oratorias, Codicem membran. „seculi decimi." Gerkius in Itineratio T. 1. p. 371. narrat servari in bibliotheca Canoniae Pollinganae in Bavaria Cod. membr. Quint. Sec. 14. Fol. parvo.

Ex insigni editionum, quae factae sunt scriptoris mei, multitudine non contemnendum adhibui numerum neque poenitenda exempla. Principe quidem editione (quae est Campani, curata Romae, anno MCCCCLXX) pariter ac secunda Andreana, progressa illa eodem anno, item Romae, ex officina Germanorum Pannarz et Sweinheim, carui. Campanianam cum Capperonnerius Parisiis non inveniret, communicavit cum eo aliquot locorum ejus collationem Metarius, qui et in Epistola ad Clericum de antt. Qu. Edd. quaedam Lectionum specimina exhibet, nactus exemplum vetustissimi libri ex bibliotheca Pembrokiana. Nec ullus praeterea editor hanc editionem cum textu contendit. Multis abhinc annis, cum in Regis nostra aula versaretur doctissimus Imperatoris orator Revitius Comes, etiam Berolini poterat spectari hic liber, quoniam inter bibliothecae ejus lectissimae cimelia servabatur, quae nunc Comitem Spencerum habet dominum, ut duo in insula veterum literarum studiosissima hujus editionis exempla esse constet, dum in reliquis terris ne uni quidem editori post tria secula potiri ea contingit. Andreanam Gibsonus contulit et excerpsit, neque tamen

omne tractandae ipſius deſiderium exemit. Quae deinceps prima prodiit ſcriptoris repetitio, Venetiis per M. Nicolaum Jenſonium, ea primum a Geſnero cum vulgato textu comparata, mihi quoque uſurpanda eſt conceſſa ab Henricio V. C. qui praeeſt ſcholae Ruppinenſi. Cum enim undecim abhinc annis civitas iſta acerbiſſimo incendio affligeretur, etiam ſchola ejusque literata ſupellex arſit, coepitque aegre deinceps popularium et exterorum quoque beneficiis reſtitui. Tunc igitur per tribunum quendam legionum Boruſſicarum liber ſcholae Ruppinenſi fuit impetratus, pretioſiſſimum munus Monachi docti in Franconia. Splendidam hanc editionem, ſed a Geſnero aliisque ſatis ſuperque deſcriptam, aeque ac Codicem Gothanum ita conſului, ut quae Geſnerum vel fugiſſent vel fefelliſſent diligenter notarem. Reliquarum, quibus ſum uſus, indiculum hic ſubjiciam, pauca, ubi viſum fuerit de ſingularum conditione exponens.

Tarviſii per Dionyſium Bononienſem ac Peregrinum ejus ſocium. Anno D. M. CCCC. LXXXII. Die XXII menſis Octobris. F. Liber meus eſt.

Venetiis per Bonetum Locatellum — Anno — M. CCCC. LXCIII. XVI. Kalendas Sextiles F. Recte Metarius in Annal. typ. Tom. 1. p. 559. monet in hoc titulo mendoſe numeralibus inſeri literam L. Eſt enim anni 1493. E bibl. Regia Berol. (Auch die [illegible] Bibliothek der [illegible] zu [illegible] [illegible] [illegible].)

Ibid. per Peregrinum de Pasqualibus de Bononia Anno domini M. CCCC. lXXXXIIII. Die XVIII Auguſti. F. E bibl. Regia Berol. De hac identidem monui quaedam in notis, ubi minus vere de ea ſenſiſſe videretur Erneſtus in bibl. latina Fabr.

Ibid. ope et impenſa Georgii de Ruſconibus. A. D. M. CCCCC. XII. Die XIIII Auguſti, Regnante inclyto Principe Leonardo Loredano. F. Meus eſt liber. De hac quoque editione non usquequaque recte exponit Erneſtus.

Ibid. apud Aldum. M. D. XIIII (in Geſneri praef. 1512. per ſphalma) 4. E bibl. Reg.

Pariſiis. In aedibus Aſcenſianis ad Idus Januarii M. D. XVI. F. E bibl. Reg. Hunc librum a ſe tractatum non prodit Burmannus, qui tamen identidem aliqua profert e notis Iodoci Badii Aſcenſii, quae potuit

ex editione anni 1528, I. Bad. Afc. depromere; etfi ne hanc quidem a fe ufurpatam teftatur. Ipfe autem in primis diligenter eam contuli, cum et Codicem „quem“ ut eft in titulo „Laurentius Vallenfis et pof„fediffe et emendaffe magnis argumentis „convincitur“ repraefentaret fola, et multas eruditiffimi editoris optimae frugis notas contineret, neque ab ullo eorum, qui noviffime in Quintiliano occupati fuerunt, conftanter effet confulta.

Ibidem. M. Fabii Quintiliani grammatica admodum brevis et ftudiofe pubi perquam utilis. 4. Venundatur in vico divi Iacobi ad fignum Leonis argentei f. l. et a. Sed his maxime temporibus videtur accenfendus liber pro typorum ratione. Continet primi Qu. libri Capita 4—9. Infigni, quod titulus praefert, infculptum eft nomen: P. Viart. Meus eft libellus. Memorat eundem Ern. in bibl. Fabr. lat. T. 2. p. 265. Not. p.

Ibidem. Secunda I. Badii Afcenfii editio Anni 1519. F. Mirifice ea recedens a priori illa, quam modo recenfuimus, et fere confentiens cum recentioribus, ut fubinde

animadverti in notis; caret haec repetitio notis omnibus. Eſt inter meos libros.

Coloniae in aedibus Eucharii Cervicorni et Heronis Fuchs. Anno — M. D. XXI. menſe Martio. F. Ipſe titulus inſignem cum ſecunda Badiana convenientiam, alioqui manifeſtam, oſtendit. In harum enim editionum utraque Thraſonicae jactantiae eſt titulus, cujusmodi nihil conſpicitur in priore Badii editione anni 1516. Tali enim hic promiſſor inſit hiatu: „M. F. Q. „I. O. L. XII una cum Declamationibus“ (eae autem a priore Badii abſunt) „ar„gutiſſimis ad *horrendae vetuſtatis* exem„plar repoſitis“ Vides Codicem, cujus jactatur vetuſtas, eſſe Declamationum ſolarum; viciſſim MSti Vallenſis, in Inſtitutionibus adhibiti, nulla mentio. E bibliotheca Gymnaſii noſtri.

Venetiis apud Aldum. In titulo comparet annus MDXXII, ad calcem operis autem M. D. XXI. menſe Januario. 4. E bibl. Reg.

Baſileae, per Balthaſarem Laſium, menſe Auguſto, Anno M. D. XLI. 8.

Ibid. apud Robertum Winter, A. M. D. XLIII. menſe Martio. 4. Non eſt diverſa a proxima, niſi quod accedunt novendecim Declamationes.

Lugduni apud Sebaſtianum Gryphium. 1544. 8.

Genevae. Excudebat Jacobus Stoer. M. D. XCI. 8.

Ibidem. Sumptibus Petri Chouët. M. DC. XLI. 8.

Lugduni Batav. ex officina Hackiana. 1665. 8.

Oxoniae, e Theatro Sheldoniano. 1693. 4. Edmundus Gibſon, qui hanc editionem curavit, cum redderet recenſionem Leidenſem, cum eadem contulit tres Codices MSS. in trium Collegiorum bibliothecis repoſitos, itemque veteres editiones octo. Quarum tres cum et ipſe tractarem, animadverti, non ubique eam fuiſſe in homine diligentiam, cujus ſpem fecerat Burmanni de Gibſoniana editione judicium. Eſt igitur optabile, ut denuo ſibi ſumat hoc negotii aliquis e doctis celeberrimarum univerſitatum (quoniam Ioannenſis eſt Collegii Cantabrigienſis) viris, qui diligen-

tius conferat tres Codices Gibſonianos ſimulque editionem Andreanam, de qua ſupra dixi. Id in primis male me habuit, quod nusquam notavit Gibſonus, in quibus potiſſimum locis mutili eſſent, quos in genere non eſſe integros monuit, libri Ioannenſis et Baliolenſis. Hic interim teneat lector, Codicem Bodlejanum, cujus cum Almeloveniano et Turicenſi inſignem animadvertimus convenientiam (et fortaſſe major appareret, ſi accuratius eſſet excuſſus), eandem, teſtante Gibſono, quam horum utrumque, oſtendere librarii imperitiam.

Argentorati, ex recenſione Ulrici Obrechti. 1698. 4. Obrechtus, ut ſupra monui, morte occupatus fuit, quo minus „peculiare volumen, quod notas ſuas et praecipuos inſuper eruditorum virorum commentarios complecteretur,“ emitteret. Adhibuit vir doctus ad repurgandum textum opes Gibſonianas, Bodlejanum praecipue, ut in epiſtola dedicatoria ad Gibſonum teſtatur, Codicem; ſed et proprias dotes offert liber, quippe Codicis MS. bibliothecae Argentoratenſis ſcripturas exhibens.

Hae autem quales ſint proprie, cum, et conjectura ſua uſum ſe profiteatur Obrechtus, ipſa quidem editio neminem docet, et hic quoque Codex, qui videtur eſſe praeſtantiſſimus proximeque ad Turic. Alm. Bodl. accedere, expectat novum collatorem, qui facile poteſt ei contingere in urbe, ubi Brunckius, Schweigheuſerus, Oberlinus tutantur noſtras literas. Ex aliqua parte deſiderium noſtrum levavit Obrechtus praemittens textui „indicem quorundam locorum quos — emendavit.“ Ipſe in ea, quam dixi epiſtola rectiſſime ſentit de omni hoc negotio. Nam „Vulnera“ ait „ut ſanari ſe patiantur, cruda „ſunt tractanda et callus, quod obductis „male cicatricibus fieri ſolet, ad vivum „reſecandus. E corruptis certe locis nul„los felicius correxerit qui arte et judicio „valet, quam qui et a librariis imperitiſſi„me ſcripti, et ab emendatoribus pro de„ſperatiſſimis abjecti ſunt.“

Altenburgi ex officina Richteria 1773. 8. Hic ponere malui curatam ab Harleſo V. C. repetitionem Rollinianae epitomes, quam ſuae proprie aetati reddere. Notum

hibebatur, raro, imo nunquam, consuluit, quod merito exprobrat ei Burmannus in Epist. p. 79. ad Qu. 6, 2, 3. p. Capp. 361.; alterum quod, cum repeteret Burmannianam editionem, resecandis quibusdam animadversionibus a se improbatis, quae vix aliquot plagulas efficerent, necessitatem fecit, praeter suam, et emendae et evolvendae etiam illius.

Gottingae. 1738. 4. Gesnero quantum debeat Quintilianus, nemo ignorat; neque meum est de tanto decessore sententiam ferre.

Wirceburgi. 1782. 8. Chrestomathia Quinctiliana. Scholae suae accommodavit, notasque variorum et suas animadversiones adjecit Bonaventura Andres.

Ibid. 1793. 8. Chr. Qu. quam classibus humanioribus accommodavit notis variorum et suis, adjecta in sermone patrio appendice auxit et dilucidavit Laurentius Blass. Postremas ambas pro una recensere et judicare visum est, etsi levis apparet diversitas. Placuit Exjesuitis Quintilianum reducere in scholas suas, sed ita ut ipsum quoque Rollinum contraherent et brevia-

rent. Mira inter hujus collegii homines intercedit bonorum communio, ut ne appareat quidem, Blasii opus repetitum esse ex Andretis, nisi ei, qui hoc quoque usurparit. Philologo totum hoc institutum non magnopere probetur, ubi vetus scriptor ad formam recentioris compendii redigitur, artiumque praeceptis oneratur e popularium operibus excerptis; quod longe secus est in Bollino. Chrestomathiam *Quinctilianam*, ut vocant qui hanc epitomen adornarunt, quam recte defendant, si defendunt, exemplo Columnae Trajanae, viae Appiae, legis Semproniae, nescio equidem; displicet tamen quod novare aliquid maluerunt, quam *Quintilianeum* appellare cum tot viris doctissimis, quidquid pertineret ad scriptorem nostrum. Neque magnam committendae et continuandae orationis sollertiam in hoc negotio praestiterunt, cum Fabium juberent hunc in modum loqui: „Inde erit status, quod — „*auditor* spectandum maxime intelligit; „quod *esset* in causa potentissimum, et in „quo maxime res *verteretur*." Frustra Grammaticus hic structuram expedire laboret, et temporis aut modi rationem red-

dere conetur in verbis ſignatis. Fabius quidem, mirus lucidi ordinis et expeditae orationis artifex, priora illa usque ad *intelligit* ponit 3, 6, 9; multis vero interjectis aliis, §. ejusdem capitis 21, posteriora dicit in ſenſu integro, ubi praecedit: „Noſtra opinio ſemper haec fuit,“ ita ut ſalva et elegans ſit ſtructura in imperfectis iſtis conjunctivi. Debebant igitur immutare haec paululum, ut latina, imo ſana, manerent; quod facere ceteroqui religio iis non fuit, quoniam *auditor* ſcripſerunt modo pro eo, quod eſt apud Quintilianum, *judex*. Nunc, dum preſſe ſequitur ſcriptorem epitomator Andres, injuriam fecit diſertiſſimo homini. Andretem vero ſimpliciter expreſſit Blaſius, etſi alias deſerens eundem, et plura etiam reſecans.

Ex hoc, quem egi, cenſu editionum mearum apparet, ut bonas multas imo capitales mihi praeſto eſſe; ita non paucis iisque magnae auctoritatis, ut Stephanianis, Vidovaei, Vaſcoſani, Gallandi me carere, quae fortaſſe aliquando dominorum facilitate mihi contingent utendae. Ampliſſimum omnium, quotquot factae ſunt, editionum indicem me-

cum communicavit vir rei librariae veterum ſcriptorum peritiſſimus, Bruggemannus, qui nuper, in editionibus Britannorum ſtudio curatis, oſtendit, quanto intervallo ceterorum, qui hanc ſpartam ornaſſent, induſtriam poſt ſe relinqueret. Commentarium adhuc diligentiſſimum et copioſiſſimum ad hoc opus compoſuiſſe mihi quidem videtur Raphael Regius, qui ſi Vallae multa ſublegit, quae eſt Badii Aſcenſii accuſatio, manu aſcriptas in Codice ſuo notas Laurentinas habentis, nobis tamen auctor ſuorum haberi debet, quoniam Laurentii Vallae illa commenta aetatem non tulerunt. Nam quod Veneta editio (1494) titulo promittit Vallam Inſtitutionum harum interpretem, ejus notae, ut monet etiam Erneſtus bibl. lat. p. 269. ultra ſecundum librum non pertingunt. Eandem vero eſſe primam Vallae in hac editione notam, et Regii in Locatelliana, quod narrat idem Erneſtus, equidem non reperio. Sed rectiſſime animadvertit Burmannus in praef. „multa Regium emendare, quae VV. DD. in Italia in ipſo Poggii Codice, ſatis vitioſo, jam mutanda cenſuerint." Ex Regio deinceps editores Fabii, quicumque aliquid explicationis adjece-

runt, fere pendent; maxime Turnebus ille; ut vult audire, cujus nomen esse fictitium satis cognitum est testimonio, quod in praefatione apposuit Capperonnerius p. VI, Iacobi Mentelii, Medici Parisiensis (mortui 1690), cui similia prodit manus antiqua, visa Gesnero in exemplo horum Commentariorum, prostantium Parisiis 1756. Narrantur enim iidem paene ad verbum e Philandro esse transscripti. Hujus quidem ipsius Philandri notas breves, quae sunt seorsim editae, narrante Ernesto in bibl. lat. p. 271. Lugduni 1535. 8. inspicere mihi non contigit, ut judicare possem, an nihil differrent castigationibus ejusdem, quae comparent in Basileensibus meis. Sunt autem ejus animadversiones profecto non proletariae. Ne Antonii quidem Pini commentarium in librum tertium usurpare potui integrum, quoniam Burmannus non nisi excerptas ejus habet notas, aliis autem editionibus Pinum totum complexis careo. Neque poenitet, si vera sunt, quae de eo prodit Burmannus in praefatione. In Critica ratione omnium minime mihi se probavit Petrus Francius, de cujus conjecturis identidem, quae sentirem, libere sum professus. Neque vereor hanc mihi libertatem

pro aliquo piaculo exprobratum iri. Magni sane facio virum, Latini, imo Graeci, carminis non poenitendum artificem, quem praesertim nostrorum principum, velut Friderici Gulielmi magni, res gestas, nostraque instituta, velut Academiam Fridericianam, vel praecipue celebrantem, etiam caritate quadam patriae exosculari debeam. Sed diligentia, si quid video, et acumine in alienis sensibus perspiciendis et divinandis caruit homo poetici magis caloris, quam Criticae accurationis. Tot autem eruditorum laboribus in meo scriptore collocatis, fieri non potuit, quin plurima jam satis explanata reperirem. Quo in genere nihil ultra lectori debebatur a me, quam ut hasce opes quam religiosissime in ejus commodum converterem. Et recte videor me tueri Quintiliani mei dicto: „Pravum est quod-„dam studium nihil eorum quae prior aliquis „occuparit dicendi; quae ambitio procul abe-„rit a me. Dicam enim non utique, quae „invenero, sed quae placebunt" 2, 15, 37. 38.

Praeter editiones justas scriptoris mei, affuerunt mihi etiam quidam eruditorum libelli, quibus ejusdem interpretationes con-

tinerentur. Ex quibus si qui me latuerint magnas ei habebo gratias, qui mihi eorum notitiam voluerit impertiri. Neque dubito, quin multae singulorum locorum explicationes in aliorum scriptorum editionibus obiter propositae, industriam meam effugerint. Lochmannus V. C. professor Coburgensis, cujus supra jam a me facta est mentio, aliquot prolusionibus suis illustravit Fabium. Eas penes me esse omnes mihi persuadeo. Sunt autem quinque annorum 1776. 78. 88. 89. 90. Hujus viri et diligentiam et eruditionem saepe agnovi; fuit etiam ubi praereptam aliquam conjecturam dolerem. Sed lectoris non refert, si quid veri est inventum, utrum hoc plures deinceps ipsi viderint, an unus semel monstrarit. Plurimum conduxit mihi labor I. G. T. Ernesti, Professoris Lipsiensis, qui utriusque linguae technologiam, quam vocat, rhetoricam singularibus libris persecutus est. Major quidem hujus voluminis pars typis etiam expressa erat, antequam ad me perferretur rhetoricae Romanae lexicon; apparebit tamen legendis notis meis, quantum utrique operi debeam. Gedoyni Francogallicam, et Henkii V. R. Germanicam Quintiliani versionem inconsul-

tas non praetermisi, magis tamen adhuc occupatus in illa, quoniam hic non nisi exiguam priorum librorum partem in epitomen suam contulit. Sic brevissimam scriptoris mei particulam a Gedikio V. Celeb. patrio sermone redditam in libro cui titulum fecit Aristoteles und Basedow, comitem habui laboris mei, sed, quod dolebam, parum diuturnam. Evolvi etiam Italicam Fabii versionem, editam Vercellis 1780 a Garillio, Taurinensi, sed cito abjeci, cum eas, quas titulus pollicebatur, notas nonnisi ex vulgaribus editionibus corrasas viderem, agnoscerem vero, imparem profecto ad hoc opus accessisse, qui palmariam illam Argentoratensis Codicis scripturam 3, 7, 19, ubi Irus reponitur, hac annotatione instruxisset dicam an inquinasset: „*si crede*" (o simplicem narratorem, qui nullum suum interponat judicium!) „*che il* „*testo sia sconciato*." Adeone ignorabat Irum, ut miro ἑρμαίῳ sanatum locum etiam corruptum crederet, quoniam sane Capperonnerius, ex quo fere pendet, ad Homerum non ablegabat, quod modo in Thersite fecerat?

Dum vero priorum in scriptore meo errores libere noto, non sum ignarus quantam

ego vicissim reprehendendi materiam sequentibus reliquerim. Quam ut, pro virili parte, praesumam et minuam, ea quae inter praeli moras posterioribus curis melius perspexisse videor, age percenseamus. Ponam varias quoque scripturas meorum librorum insigniores, suis locis a me praetermissas.

Epistola ad Tryphonem. Quod dixi *bibliopolae* appellationem abesse a Guelf., praeterea animadvertendum est, in isto Codice, sicuti in ed. Jenson. nullam ne *Tryphonis* quidem comparere mentionem, sed hoc esse initium totius operis: *Quintilianus Victorio.*

Prooem. primi libri §. 27. Adde ad notam Criticam: Cf. Prooem. libri sexti §. 11. ubi *constantia* diserte secernitur a *fortuitis*.

1, 1, 2. *Sed ut plus efficiat, aut minus.* Sine annotatione praetermisi locum, quem tamen perperam cepisse nunc quidem mihi videor. *Ut* positum hic esse pro *etsi*, qui est usus etiam nostro scriptori frequentissimus, plane credo Celeb. Gedikio, qui in nota ad versionem vernaculam hujus ῥήσεως negat ullum esse in loco subjectum si *ut* interpreteris *ita, ut*. Contra, si *ut* sit *etsi*, inventum esse subjectum, quod e voce *nemo* debeat promi, in quo comprehensum sit *aliquis;* hoc autem maxime convenire loco. Tum colon tollas post *minus*, et verba *sed* — *minus* duabus virgulis coerceas. Meliorem equidem non reperio interpretationem.

1, 1, 11. *velim* — *assiduus*. Adde ad not. Crit.: Sed c. 2, 5 *assiduus* de amico vel liberto. Quod autem (p. 25 extr.) dixi *unus assid.* sine substantivo, intellecto saltem, esse durum, habes 1, 11, 14 *diligens*

aliquis ae peritus. Quod ibi *aliquis*, hoc nostro loco fuerit *unus.*

1, 2, 4. *Adsunt multa.* Debebant moneri haec in nott. Critt.: Jenſ. (tac. Geſn.) *et ſunt.* Goth. (tac. eod.) *et adſunt* cum edd. ante Geſn. omnibus praeter Obr. Noſtrum e Palatino reponere ſuaſit Gebhardus in Crepundd. p. 20. improbante Barthio in Adverſſ. p. 1430. Codd. memorantur nulli. *Et* omiſſum recte non puto. Fit enim tumida et confragoſa oratio. *Adſunt* (vel *adſunt;* hoc autem natum arbitror ex *et ſunt*) an *ſunt* ſcribatur, parum refert, quanquam illud exemplis commendare ſtudet Gebh.

1, 2, 13. *de partitionibus.* Longe verius iis, quae in not. exeg. dicimus, eſt quod docet Erneſtus in Lexico Techn. Lat. in voce *partit.* Significatur enim doctrina de ſtatibus, reliquisque in rhetorica artificialibus, quam Graeci appellant διαίρεσιν, unde Menandri rhetoris titulus, διαίρεσις τῶν ἐπιδεικτικῶν, itemque Hermogenis τέχνη ῥητορικὴ διαιρετική. Vide eundem Erneſt. in Lex. Techn. Graec. v. διαίρεσις.

1, 2, 26. *prima elementa.* Subit mutare vocem *elem.* in *emolumenta,* dicta pro *profectibus.* cf. Ruhnk. et alios VV. DD. ad Vellej. 2, 78, 1. item noſtrum 3, 8, 7. Leniore profecto metonymia quam in *elementis.* Adjuvare videtur conjecturam, quod modo erant „*pro*„*fectus* firmiores," quibus et ipſis perſona imponebatur. Sic etiam 2, 3, 10.

1, 4, 10. *et Vos.* Sic et Jenſ. (tac. Geſn.)

1, 4, 10. *aut duas.* Non prorſus apertum eſt, modo ad „*unam,*" *ſyllabam* ſit intelligendum, an *vocalem.* In priore ratione, illud quod ſubjicitur „*niſi quis* „— *fieri*" non bene procedit, in altera, quae ſola vera nunc videtur, exemplo non poteſt eſſe *duas.* Opus enim eſt ſignificatione diphthongi, quae *duas* quidem

habet vocales, sed *unam* syllabam. Sententia haec est: „Vocales deinceps positae et in unam syllabam coagmen„tatae" (id enim significare vocem „*junguntur*" h. l. apparet attendenti) „faciunt aut *unam* (vocalem) ut „*veemens*, aut *duas* (vocales) ut *aut*. Nam tres vocales „nunquam junguntur, ita ut sint in una syllaba, nisi for„te aliqua earum fungatur officio consonantis, ut *vae.*" Perperam igitur sum secutus Gesnerum, ad *duas* intelligentem „syllabas", et exemplum in ipsa voce agnoscentem, qui error repetitur in nota Critica p. 66. v. 5.

1, 4, 13. *ac lases.* Haec verba omittit et Turic. Cod.

1, 4, 14. *vav simili.* Turic. cum Alm. *velut simili.* Buttmannus vocem hanc sive *vav*, sive *vel*, sive *velut*, abjici malit, ut jam legatur „pro aspiratione „simili" (videl. ipsi ei, in cujus locum subit, aspirationi similis est litera F) „litera." Hanc sententiam fortasse etiam ex recepta efficias, transponendo saltem „simili „vav," ut *vav* sit, non quidem dativus pendens a „simi„li," sed ablativus ab „utentes." Solet enim sic loqui Qu. „C litera" ut hic „vav" (vel F) „litera." Obr. sic: „velut simili F litera."

1, 4, 20. *duntaxat auctoribus.* De *duntaxat* vide me retractantem ad 3, 8, 10. Confer Plin. Epist. 9, 34. „Audio me male legere, *duntaxat* versus."

1, 4, 20. *Palaemon.* Debebam referre h. l., Palaemonem ipsius Fabii fuisse magistrum, ex narratione scholiastae Juvenalis ad Sat. 6, 452.

1, 5, 17. *divisio Europai.* Turic. *Europae et Asiae.* Si divisio est in prima syllaba, dicas verum esse *Europae*, sine additamento, pro more Quintiliani justam structuram, quoad ejus fieri potest, plerumque servantis. Pendebit genitivus a voce *divisio*; et nihilominus in

ipsa quoque syllaba *ae* fuerit demonstrata divisio. Etiam Turicensis vocem Graecam διαίρεσις omittit.

1, 5, 19. *Si H litera est non nota.* Buttmannus verba haec glossam putat; quae si absint *cujus* facilius ad aspirationem referatur (cf. tamen 3, 9, 1); in qua ratione novam sententiam a *Cujus* vult inchoari.

1, 5, 22. *ut videlicet.* An forte abjiciemus *ut*, tanquam natum ex male repetita sequentis prima syllaba *ui?*

1, 5, 24 (p. 105 not. Cr. v. 15 ad verba: *Magis tamen — placet*). Ex structura ipsa participii *cogentes* probabilior fit prior loci interpretatio. Si enim alios trisyllabum hoc nomen fecisse, circumducentes penultimam, voluisset significare, alios disyllabum, flectentes ultimam, videtur ita potius fuisse scripturus: „quam „qui — in unam cogunt et deinde flectunt, dupl. pecc." Fortasse igitur ipsum illud, quod rejeci, *Appî*, verum est, modo constaret Quintiliani tempore usum illum genitivorum in *i*, non autem in *ii*, de quo ago ad 3, 5, 17, plane fuisse abolitum, ut, miro sane casu, Horatiani moris Quintilianus imperitior Bentlejo reperiretur, et improbaret id, quod hic ab optimis quibusque ante Ovidium scriptoribus unice frequentatum ostendit. Apparet autem, male circumflexu signari hodie a quibusdam ablativos primae decl. Nunquam enim ultima flexa est a Romanis. Apicem inscribere debent, quicunque signum requirunt. cf. 1, 7, 3 et Fosterum eo ipso loco, quem citavi in nota priorem.

1, 5, 24. *item Terei Nereique.* Non magna fuerit audacia, si quis hanc appendiculam pro spuria rejiciat.

1, 5, 31. *itaque.* Cod. Turic. a manu secunda *utique.*

1, 5, 33. *soni quibus — nationes reprehendimus.* Conjicit Heindorfius: *in quibus*, ut praepositio exciderit post *soni.*

1, 5, 39. *igitur in initio.* cf. dicta ad 3, 8, 24. item 1, 1, 1.

1, 5, 57. *petorritum.* Admonuit me Buttmannus in Lexico Celtico Bulleti inveniri utrumque et *petoar* vel *pedwar* (quattuor) et *rit* (rota), ut jam et origo sua Gallica et geminata litera R constent vocabulo. Idem vero etymon ipse Bulletus tentat in v. *petorritum.*

1, 5, 60. *ut Pal. ac Tel. — dicerentur.* Receptam exhibet Pierius quoque ad Aeneid. 8, 506, qui hoc Quintiliani loco utitur, nisi quod *ac* deest ibi, et *diceretur* pro *dicerentur.* Agit autem Pierius de hac ipsa quaestione Grammatica, ut et Servius ad Aen. 8, 603, qui Graecam formam metri caussa desertam ait.

1, 5, 61. *apud Ciceronem Hermagora.* Sed improbat Quintiliani observationem, eumque bono Ciceronis Codice usum negat Bentlejus ad Millium p. 518, 19. ed. Lipf. (R. Bentleji Opuscula philologica 1781. 8.)

1, 5, 65. *imperterritus.* Ad poëtarum et oratorum diversam in verbis usurpandis rationem cf. 10, 1, 28.

1, 5, 72. *Jam ne balare.* Puto legendum *Nam n. b.* Frequens confusio. cf. Drakenb. ad Sil. Ital. 9, 242. item nostr. 1, 10, 37.

1, 6, 5. *diminutione.* In hac voce aliquoties dormitavi, modo *di* scribens (cf. 1, 5, 46.) modo *de*, ut mox §. 6. Ex etymo quidem *de* locum tuetur, quod et hic et §. 6. Guelf. vindicat. Quanquam Priscianus p. Putsch. 557. agnoscit *di*, cum repetat e *dis.* Etiam supra, aliisque locis, vett. edd. et ipsi Codd. fere *diminuo* exhibent.

1, 6, 5. *domus.* Buttmannus pro hac voce conjicit *humus;* verisimillime, cum sic analogiae ipsius fluctuatio ostendatur.

1, 6, 16. *quid quoque modo.* Sic et Turic. Monet quae huc faciunt, de *quoquo modo* in primis, I. H. Vossius ad Virg. Ecl. 3, 109. p. 155.

1, 6, 31. *Pici.* Suspicatur Buttmannus *ci* in scriptura Codicum *Pithici* adhaesisse ex eo quod protinus infertur *cur.* Sic remanserit *Pithi*, quod possit videri corruptum ex *Paeti.* Sed non apparere, cur ex magna turba cognominum significantium hoc maxime seligeret Qu., in quo neque ex historia quidquam, ut in Bruto et Publicola, neque aliunde observandum esset. Reponi itaque velit idem: *Quinti*, quod fuerit signatum *Quīti.* In hoc enim nomine docebit Grammaticus, hoc et similia, ex numeris repetita, simplicissimam olim praebuisse denominandi rationem iis, quibus plures essent liberi, postea vulgaria facta nomina. *Pici* ipsum, quod quidem a Codice defendi videtur nullo, etiam hoc habere, quod displiceat, quia minime sit consentaneum, nomen antiquissimi herois Itali subjungi Romanis.

1, 6, 36. *argumento;* ηἰϑ. Turic. inserit *iuui,* et *juvit* etiam Jens. (tac. Gesn.).

1, 6, 38. *etymologiae subjicere.* Perperam accepi sententiam Quintiliani. Eo enim tendit, ut significetur, quosdam latius definiisse *etymologiae* vocem, ut ea vel apertissimas nominum et verborum declinationes comprehenderet, cujusmodi exempla subjicit, cum verius *hujus nominis honos* nonnisi difficilibus in hoc genere quaestionibus debeatur. cf. 1, 7, 1.

1, 6, 40. *excanclare.* Ad finem notae Cr. adde: Idem judicium est Mureti Varr. lectt. 13, 17.

1, 6, 44. *lavamur — tondemur.* Adde ad not. Cr.: Fortaſſe tamen non tam male Varro perſpexit rationem locutionis, nam ſane cum totus aqua ſubmergor, nullum corporis mei membrum lavat, verum omnia lavantur.

1, 7, 10. *ſignificat.* Etiam Jenſ. (tac. Geſn.) et Tarv. dant *ſignificant.*

1, 7, 12. *veſperuginem.* Etiam Turic. *veſperueruginem,* ut videatur cum hoc facere Cod. Argent.

1, 7, 17. *et ſimilia.* Turic. inſerit *his*, non male. cf. 2, 10, 14. 2, 17, 4.

1, 7, 18. *Ai ſyllabam.* Adde ad not. Cr.: „Edd. „vett. omnes:" (exc. Jenſ. quae lacunam relinquit, quo ſignificat librarius in ſuo Codice fuiſſe Graecas literas, et Tarv. quae praefert *Ae*, quod eſt idem in Turic.)

1, 7, 29. *haec quoque — exceſſerint.* Adde ad not. Cr.: *Haec* neutrum h. l. quod ſolicitat Geſnerus, firmatur a gemino quod eſt 5, 6, 62.

1, 7, 33. *Redit.* Turic. *Sedit* cum ex Alm. afferatur *Sedet,* quod et Obr. recepit, ex Arg. fortaſſe.

1, 8, 2. *plaſmate.* Exemplum affectatae hunc in modum pronunciationis eſſe videtur, quod refert Plutarchus in Bruto p. 1000. A. Intrat conclave, quo ſe receperant expoſtulantes Brutus et Caſſius, homo ſingularis audaciae et vecordiae M. Favonius μετὰ πλάσματος φωνῆς ἔπη περαίνων οἷς τὸν Νέστορα χρώμενον Ὅμηρος ἐπεποιήκει κ. τ. λ.

1, 8, 7. *De Menandro loquor.* Debebat hic memorari, fuiſſe moris apud veteres, ut in ſcholis legeretur Menander. cf. Valeſii Emendationes p. 54. it. Fabric. B. G. Harl. 2, 455.

1, 10, 2. *ſtudia.* Debebat proponi conjectura Klotzii leniſſima et quae vehementer blandiatur: *ſtadia*, neſcio an vera. Recte auctor eo loco ubi ſuadet emendationem (in edit. Tyrtaei 1767. p. 71.) ablegat ad Broukhuſii notam Propert. 3, 20, 25, cui et ipſi reddidit hic *ſtadiis*, pro *ſtudiis*, cum idonea exemplorum auctoritate. Sed locum Ciceronis, qui paene conficiat rem habes, De Or. 1, 32 extr. „ii qui *ingrediuntur* in „*ſtadium*" ubi ante Lambinum legebatur *ſtudium.* Vide an paulo ante De Or. 1, 30 extr. recte mutem „in iſto „*ſtadio.*" Aliquot ejusdem confuſionis exempla e ſcriptoribus eccleſiaſticis affert *Morelius* in „Elémens de „Critique" p. 81. (à Paris 1766. 8.)

1, 10, 4. *quod et M. Cicero.* cf. ad not. Cr. etiam 3, 8, 42. et 3, 11, 18 ubi pro „etiam Cic." Turic. „et Cic."

1, 10, 20. *habent carmen.* Adde ad not. exeg.: cf. §. 32. „ſuum quoddam *carmen*" quo fit item veriſimile, *carmen* dici pro *modis muſicis.*

1, 10, 29. *At ſi quis. Ac* pro *at*, quod malle me dixi in not. exeg., ipſum dat Turic.

1, 10, 37. *Jam primum.* Non ſolus Guelf. ſed et Turic. *Nam pr.*

1, 10, 38. γϱαμμικαὶ ἀποδ. Ad firmandam hanc ſcripturam facit etiam §. 49. ubi „*lineares* proba„tiones."

1, 10, 48. *Sint extra.* Ad not. Cr. cf. 3, 11, 25.

1, 11, 3. *in his.* Ad not. Cr.: Pertinet haec nota ad id quod ſequitur *in his doctoris.* De Goth. et Jenſ. dantibus *hujus d.* tacuit Geſn. Turic. non memoratur, ſed Alm. *hujus d.* Etiam poſt Aldum dant pravam ſcripturam Bad. Cerv.

1, 11, 14. *pronunciatione.* Adde ad not. Crit.: Sed obvertit Buttmannus uſum nimis hodiernum conjunctionis *et* in tribus nominandis (quo nomine idem

improbat omiſſum *ac* inter *Pal.* et *Tel.* 1, 5, 60). Quid ſi abjicis *et?* Ut narrantur dare Bodl. Ioann. Alm. Voſſ. 3. Ad 3, 6, 25 inſertum *et* ante *extra* non recte videor probaſſe. Eſt tamen illud etiam in Turic. (alt. coll.)

1, 11, 15. *corporis.* Turic. et Guelf. cum Codd., credo, omnibus (niſi quod tacentur Voſſ. 1. 2.) et edd. ante Bad. *corporum*, quo accedit Ald. ſec. Nec video quare receſſum ſit ab hac ſcriptura.

1, 12, 13. *ſubſeciva.* Adde ad not. Cr.: Videntur autem plures ſtare auctores ab eorum parte, qui ſcribunt *ſubſeciva*, vel potius *ſubſiciva* (nam ſic in lapide Gruteriano), quo et hic et alibi fere deducit Codd. ſcriptura. cf. Dausquium in h. v. Vol. 2. p. 299. Eſt tamen *ſubſidia* in Jenſ. (quam *ſucceſſiva* dare narrat Geſn.) ſicut in omnibus meis ante Ald. Deinceps hoc revocavit Gryphius, donec verum reſtitueret Obrechtus. Sed Rollinus et Burm. *ſubſidia.*

1, 12, 14. *muſicis modis.* (Adde ad not. Crit. *moduletur aut.*) Mira in hac voce ſors eſt conferentium Codicem Gothanum. Cum enim Geſnerus praetermiſiſſet *notis* in iſto libro, monitus poſtea ab Heuſingero, ne ipſe quidem attendi illam ſcripturam. Eſt autem ea in Codd. ut quidem videtur omnibus, praeter Guelf. Voſſ. 1. 3. Bern. Ioann. ſi modo nihil peccavimus, quotquot hoſce Codd. inſpeximus. Edd. habent *notis* meae ante Gryph. omnes, et revocavit Obr. Neque jam dubito quin veriſſima ſit haec ſcriptura, quanquam ad hodiernum rei nomen miro modo accedit. Cum tamen ſigna ipſa ſonorum veteribus frequentata eſſe conſtet, quibus literas, varie immutatas, adhibebant, quidni prius etiam, quam vulgo creditur, *notarum* nomen uſurpatum fuerit? cum praeſertim nihil habiturum eſſet ignoti vel obſcuri, etiamſi Quintilianus primus hoc loco ſic uteretur vocabulo, addens *muſicis*, quo fit manifeſtus ſenſus. vid. Cangius in Gloſſ. med. et inf. Lat. voce *Nota* ſecundo loco.

1, 12, 14. *minutissima geometr.* Turic. inserit *usque* cum Bodl. Alm. Bern. ed. Andr. et meis ante Bas. omnibus. Verum credo. Guelf. transponit verba *utique ad minut.* sic: *ad minut. utique*, qua ratione potuit excidere *usque.*

1, 12, 16. *pulcherrima rerum.* Sublimioris orationis locutio, mutuo sumta, ut videtur, a poëtis. Expressam dicas e Virgilii versu Georg. 2, 534. Neque enim accedam I. H. Vossio *rerum* pro *rerumpublicarum* positum accipienti. Alia est ratio cum adjicitur nomen terrae vel populi ad *res*, vel *rem*, cujusmodi sunt omnia, quae appellat, loca. Usus autem poëtarum in hac forma satis est constans. Nam si *maxima rerum Roma* itidem reipublicae significatu dicta videatur Aeneid. 7, 602, Ovidius certe Metam. 8, 49. aliisque locis *pulcherrime rerum* dixit hoc, quem vindico, latiore intellectu. Cui simile est Claudiani „*operum* — *pulcherrimus* — Mundus" De quart. Cons. Honorii v. 284. 85. ubi *operum*, pro *rerum*. Ne ipsi quidem Horatii Scholiastae concedam ad Satt. 1, 9, 4 „Quid agis dulcissime *rerum*" verba sic dirimenti, ut *rerum* pendeat ex *Quid*. Vides in horum locorum nullo adjectivum referri ad vocem *rerum* (quae foret languida plane et elumbis oratio) sed ad id quod ubique laudetur, ut modo masculinum debeat poni, modo femininum, pro re nata.

1, 12, 17. *lectorem.* In fine notae exeg. adde: Plin. Epist. 5, 19.

2, 1, 12. *pertinere ad oratorem.* Hoc loco non erat negligenda varietas scripturae Turic. *orationem.* Quod quanto praestet recepto, facile sentias, si *statuam*, non *statuarium*, comparari attenderis. Eadem similitudo repetitur in prooemio lib. 7. §. 2. Faciunt autem cum Turic. Codd. Alm. Ioann. Bal. Voss. 2. edd. ante Ald. sec. meae omnes, excepta Ald. pr. Revocavit

orationem Obr. quod et ipse facere debebam, nihil moratus auctoritatem Guelferbytani, quem appello ad 3, 5. 12 in not. Crit.

2, 3, 4. *alter ille etiam.* Turic. post *alt.* inserit *error* cum Bodl. ed. Andr. Jens. (tac. Gesn.) et meis ante Gryph. omnibus. Ex quo recte efficere videtur Burm. *alter, et ille etiam.* Nam neque vetusta illa, neque recepta plane procedit.

2, 3, 6. *Phidias — illa autem quae in ornamentum.* Obversatus Fabio videtur locus Ciceronis De Or. 2, 17 extr. Is autem, praeter miram et nimiam paene convenientiam, quae est ei cum proximi capitis conclusione, habet difficultatem, quam non videtur sustulisse Ernestus, etsi probatus Wyttenbachio V. Celeb. in bibl. Crit. Vol. 1. p. 19. Noster infra (2, 19, 3.) Praxitele utitur exemplo, quo in loco verba fere illa, quae sunt impeditissima apud Ciceronem (De Or. 2, 17) „*illud idem artifex*" satis apte ponuntur.

2, 4, 2. *accepimus species.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *accipimus sp.* cum edd. meis a Gryph. inde usque ad Gesn. qui ex vett. praeteritum revocavit. Videtur aptius praesens, quia significatur recepta inter homines divisio narrationum, non ea, quam in prioribus scriptor ipse fecerit, quo possit deducere praeteritum hoc loco positum. Neque obstat mox comparens *dedimus*, quod proprie de se dicit respiciens ad 1, 8, 18. 1, 9, 2. 6. Peculiaris autem *argumenti* significatus in h. l. invenitur etiam apud Ciceronem de Inv. 1, 19.

2, 6, 2. *et ideo neutrum.* „*Et*" hoc, natum e postremo eo, quod antecedit, *utrumque*, abjiciendum duco.

2, 8, 7. *sacrorum certaminum.* Adde ad notam ex.: Certamina sacra, nulla loci temporisve quo insti-

tuantur ratione habita, promiſcue dicuntur omnia corporis exercendi ſpectacula ut Digeſt. 3, 2, 4, 1 aliisque multis Pandectarum locis.

2, 8, 14. *Nicoſtratus.* Adde ad not. ex.: vide et Dial. de cauſſ. corruptae eloquentiae c. 10. in quo et ipſo Nicoſtratus memoratur, ibique Lipſii not.

2, 11, 4. *pluribus — diebus.* Adde ad notam ex.: Hic magis etiam citandus erat locus 10, 3, 15. qui agit itidem de cogitando et ſcribendo, quod fit in conclavi, cum undecimi libri ſenſus actionem ipſam reſpiciat. Quanquam et ibi eſt *intueri lacunaria*, ſed altero loco *ſpectantes tectum*, et plane repetuntur, quae hic legimus. Pro *tectum* non (ut dixi in nota) ſine Gothano *rectum* hic dat Voſſ. 2, ſed et 10, 3, 15. ubi viciſſim nulla Gothani mentio. Contra Jenſ. (2, 11, 4.) *tectum*, non *rectum*, ut narrat Geſn.

2, 12, 10. *pedem inc. femur — caedere.* Adde ad not. ex.: Ne ipſe quidem Qu., tempore ſi fiat, improbat vid. 11, 3, 123. De pede ibidem §. 128.

2, 12, 11. *tribuerunt et ineptos.* Guelf. et Turic. omittunt *et* cum Alm. Goth. Voſſ. 1. 2. et edd. Jenſ. (tac. Geſn.) omnibusque ante Gryph. meis, quod verum exiſtimo. Alio tamen loco pluribus ita praemittitur *et* 2, 17, 8.

2, 13, 9. *nempe enim.* Eadem junguntur ab auctore Dial. de corr. eloqu. c. 35. „Nempe enim duo „genera."

2, 15, 9. *alioqui.* Eodem fere uſu 2, 1, 4.

2, 15, 23. *Athenaeus.* Adde ad not. ex.: Quae et hic dico et repeto ad §. 34, pugnant cum iis, quae §. 14. diſerte tribuuntur Hermagorae. Ejus enim finitionem dum manifeſto rejicit Quintilianus; non potuit ejusdem eſſe, quam reliquis omnibus praeferret. Ne-

que enim rem dirimit, si illum §. 14. *oratoris*, hunc autem *rhetorices* finem esse dicas. Me in errorem deduxit Capperonnerius, qui ad 3, 1, 16. affirmat, Fortunatiani artem ex Hermagoreis praeceptis esse expressam. Ad notam Crit. §. 34. erat excitandus locus hujus capitis §. 4, unde appareret Isocratis non posse credi istam finitionem rhetorices.

2, 15, 36. *auctor.* Ad not. ex.: cf. Epist. ad Tryph. 1. „legendis *auctoribus.*"

2, 16, 4. *civitatium.* Ad not. Crit.: cf. 2, 4, 33. ubi plurimi libri (ut Guelf. et edd. pleraeque) itidem omittunt I.

2, 16, 10. *quo bene uti licet.* cf. 2, 10, 3.

2, 17, 41. *perceptionibus.* Non, ut dixi in not. Crit., solus hoc dat Bern. Cod., verum etiam Turic. a prima manu, correctum deinde *praec.*

3, 1, 21. *Laenas.* Sic ipse Turic. ex altera collatione, et supra 1, 4, 25. *Laenates*, quanquam ne illic quidem in omnibus libris. Altera item collatio in Turic. quoque ostendit *Tutilius*, hac ipsa §.

3, 2, 1. *summam.* Ad not. Crit.: Turic. *sumam*, alt. coll.

3, 3, 7. *Idem in Oratore.* Ad not. Crit.: Etiam Turic. *Idem cum in oratore*, a secunda manu.

3, 3, 9. *posita nomine.* Ad not. Crit.: Etiam Turic. ex alt. coll. glossam illam Guelferbytanam habet, sed inserto *dicitur* ante *dispensatio*, et in margine.

3, 4, 14. *mutuantes.* Ad not. Crit.: cf. 3, 3, 6. *ex eo mutuari.*

3, 5, 2. *irruperunt.* Ad not. Crit.: Ex Turic. affertur altera collatione *inruperint.* Sed confer de hoc

post *cunque* conjunctivo Bentlej. ad Horat. Satt. 1, 10, 88, qui ex poëtis tuetur indicativum.

3, 5, 3. *cum quibus* Ad not. ex.: cf. nostr. 2, 21, 8.

3, 5, 18. *intelligimus.* Turic. quoque ex alt. coll. *intellegamus.* Ad usum conjunctivi in tali sententia cf. 3, 4, 10. „quam sane *permittamus.*"

3, 6, 3. *Naucrate.* In nota ex. post ἑταῖρος adde: Ναυκράτης. Dionys. Halic. in Arte p. 59. Vol. 2.

3, 6, 9. *obtinendum.* Ad not. Crit.: Turic. ipse (ex alt. coll.) *optinendum.*

3, 6, 11. *prima parte.* Ad not. Crit.: cf. 1, 10, 49. „ad efficiendum *quod intendimus.*"

3, 6, 49. *quo dicit quaedam.* Turic. et Alm. *quod d. q.* Sed edd. meae ante Ald. sec. omnes (exc. Ald. pr.) cum Goth. et Voss. 2. *quando d. q.* Placet.

3, 6, 53. *inquam.* Ad not. Crit.: Sed in alt. coll. dicitur Turic. dare *in quam.*

3, 7, 26. *eadem quae.* Ad not. Crit.: Male cepi notam Gesneri, qui nihil eo loco monet de Gothano, sed pro *eademque* ipse conjicit *eadem quae.* Habet enim illud, cum tot aliis libris, etiam Gothanus, ut ipse notavi. Sed firmant ii, quos dixi, Codd. verissimam Gesneri emendationem.

3, 8, 45. *hic vel ambitus.* Ad not. Crit.: Itidem *vel* pro *velut* Guelf. 2, 6, 5. Vicissim 1, 6, 2. Turic. *velut* pro *vel,* idemque cum Alm. 2, 12, 4.

Sed manum de tabula. Habes satis longam peccatorum indicem, licet minus densum illum in postremis hisce, quippe nondum „refrigerato inventionis amore." Quae tamen hic sunt repetita et retractata, aeque

ac typographi errores, leves plerosque, quanquam nimis multos pro diligentia, quae in corrigendis plagulis adhibita eſt ſumma, ut percenſere ne graveris, antequam ad ipſum opus legendum accedas, impenſe te rogo, lector benevole, cujus quidem judicio jam me meosque labores volens permitto. Reliquos Quintiliani libros continuo me daturum ſpero. Interim ſcito, prelo ſubjectum fuiſſe Bipontinum ſcriptoris mei exemplum, in quo ſi, nunc mutandis nunc retinendis ſententiarum diremtionibus, plus etiam, quam indicavi, eſt turbatum, veniam peto. In margine interiore notatae ſunt paginae Burmannianae. Dum vero ipſa haec praefatio typis exprimitur, effigiem nummi illius Patiniani, habentis nomen Quintiliani, de quo ſupra dixi, mecum communicavit vir eruditus, literisque juvandis ſemper intentus, Kirchhof, Senator Hamburgenſis, conceſſam ſibi ab illuſtriſſima doctiſſimaque Comite Bentinckia, ipſius nummi domina. Apparet ibi os Auguſti aliorſum, quam in Patini effigie, ſpectans, videlicet ſiniſtrorſum illud convertitur. C autem ſatis manifeſto agnoſcitur in nomine, quanquam aliqua eſt literarum obſcuritas.

M. FABII QUINTILIANI
ORATORIAE
INSTITUTIONIS
LIBRI XII.

ARGUMENTUM LIBRI I.

Editionis festinatio. Ep. ad Tryph. Occasio scribendi. Prooem. 1—3. Ambitus materiae — 5. Dedicatio — 6. Pristini de eadem re libri — 9. A philosophis res repetuntur — 17. Oratoris perfecti exemplar — 21. Operis descriptio — 23. Qui futurus et docendi et dicendi modus — Cap. 1. — Nutrices — 6. parentes, matres, servuli — 8. paedagogi — 12. Graecus sermo, Latinus — 14. Aetas discendo par — 20. Infantes quomodo docendi — 24. Legere — 27. Scribere — 31. Legendi nulla festinatio — 37. Quae prima scribenda — 37. Pronunciatio exercenda — C. 2. Utrum domi an in frequentia scholarum — 4. Corrumpi mores — 6. Domestica corruptio — 9. Profectus in scholis — 17. Commoda scholarum. Usus hominum — 20. Amicitiae, aemulatio — 23. Mos suorum praeceptorum — 26. Modus imitationis et institutionis — 29. Praeceptorum ardor — C. 3. Ingeniorum experimenta — 3. Praecocia non placent — 6. Tractandorum ratio — 8. Remissio, lusus — 14. Castigatio — C. 4. Grammatica — 7. Literarum inquisitio — 13. Mutatio et declinatorum et rectorum — 17. Partes orationis — 22. Nomina — 27. Verba — C. 5. Emendate loquendi regula — 2. Verba singula nostra — 4. Euphonia -- 5. Barbarismus — 8. in gente — 9. in animo — 10. Grammaticae — 17. Vitia pronunciandi, de aspiratione — 22. Accentus — 25. An in ultima unquam — 30. Legitimus — 32. vocis vitia — 34. Soloecismus. An in verbo — 37. in gestu — 38. Ejus species — 41. Per omnes orationis partes — 42. Dualis an in latinis — 45. Ceterae partt. or. — 48. Earum commutatio — 52. Schemata — 54. Alia specie soloeca, non re — 55. Peregrina — 58. Graeca, immutata — 65. Compositae voces — 71. Propria, translata, usitata, nova — C. 6. Sermo — 4. Analogia — 12. Ejus defectus — 28. Etymologia — 34. ejus abusus — 39. Vetustas — 40. Modo

opus in ea — 42. *Auctoritas* — 43. *Consuetudo* — C. 7. *Orthographia* — 2. *distinguit dubia* — 7. *Praepositionum coalescentium* — 9. *Dividendi* — 10. *Litera K* — 11. *Orthographiae consuetudo. Vetustissima tempora* — 20. *Ciceronis, aliorumque* — 28. *A pronunciatione diversitas* — 30. *Judicium* — 32. *Defensio suae docendi rationis* — C. 8. *Lectio* — 2. *Qualis* — 4. *Quorum* — 8. *Latini veteres* — 13. *Grammatici in praelegendo partes* — 18. *Enarratio historiarum, cum delectu facienda* — C. 9. *Dicendi primordia* — 2. *Aesopi fabellae* — 3. *Sententiae, chriae* — 6. *Narratiunculae poëticae* — C. 10. *Ceterae ante rhetorem artes* — 2. *An necessariae* — 9. *Auctoritas veterum pro musica* — 12. *Exempla* — 16. *Natura rei* — 17. *Cum grammatica commercium* — 22. *Quid ex ea petat orator. Vocis ratio* — 26. *Corporis motus* — 27. *Utilis oratori ostenditur* — 31. *Sed qualis* — 34. *Geometria, in caussis versatur* — 37. *Major cum arte or. cognatio. Ordo* — 38. *Probatio certa* — 39. *In paradoxis* — 46. *Astronomia* — 47. *Exempla* — 49. *Facillima in multis rebus probatio geometrica* — C. 11. *Comoedus pronunciationem futuri oratoris praeparet, sed cum modo* — 4. *Oris vitia corrigat* — 9. *Faciei* — 12. *Certi ex comoediis loci* — 14. *Oratorum quoque ediscendi* — 15. *Palaestra* — 17. *Chironomia* — C. 12. *Posse haec simul fieri, ipsa natura poscente* — 3. *Exempla* — 8. *Pueri laboris tolerantiores* — 14. *Quare nimia haec videantur aequalibus* — 19. *Conclusio libri.*

M. FABIUS QUINTILIANUS
TRYPHONI
SALUTEM.

Efflagitasti quotidiano convicio, ut libros, quos ad Marcellum meum de Institutione ora-

Tryphoni Salutem. Inserunt pleraeque edd. *bibliopolae.* De hoc vocabulo recte dubitat Gesn., quia vix Romanum videatur professionis id genus nomen ponere in titulis. Abest a Guelferbytano, Gothano, et vett. edd. Loc. Rusc. Bad. Cervicorni. Jensonius perversa ratione ipsi Marcello Victorio hanc epistolam inscribit, sic: *Fabius Quintilianus Victorio salutem.* Inde esse videtur quod Cod. Bodl. scriptoris nomini addit *Victor.*

Tryphoni. Meminit ejus Martialis l. 4. Ep. 72.

Exigis, ut donem nostros tibi, Quinte, libellos.
Non habeo, sed habet bibliopola Trypho.

item l. 13. Ep. 3.

convicio. Cave, de injuria cogites. Sic Cicero Epp. ad Qu. fratr. l. 2. ep. 11. „Epistolam hanc *convicio* efflagitarunt codicilli tui." ib. ep. 12. „tantum fuit frigus, ut populi „*convicio* coactus sit (consul) „nos dimittere." De his ad Qu. fratrem locis vide Manutium in Commentario. Ad Diverf. l. 12. ep. 25. „Itaque „crebras vel potius *quotidianas* „*compellationes* meas non tu„lit, seque in urbem recepit „invitus: neque solum spe, „sed certa re jam et possessione „deturbatus est meo justissimo „honestissimoque *convicio.*" In quo loco attende, variatum esse, *convicium* dicendo pro *compellationibus*, quae *quotidianae* fuerant, ut hic *quotidianum convicium.* Interpunctionem autem loci postremi habet Ernestus ex vet. ed., qualem ad Quintilianum proposuit Capperonerius. Etiam pro Cluent. c. 27. manifestum exemplum: „*convicium maximum* fecit ne ire„tur," ubi est, pro eo: *maximopere contendit, poposcit.* Plin. Epp. l. 5. ep. 11. *convicium* tamen plane quale nostrum, ad libros emittendos, opponitur *blanditiis.*

toria ſcripſeram, jam emittere inciperem: nam
ipſe eos nondum ſatis opinabar maturuiſſe:
quibus componendis, uti ſcis, paulo plus
quam biennium, tot alioqui negotiis diſtri-
ctus, impendi: quod tempus non tam ſtilo,
quam inquiſitioni inſtituti operis prope infini-
ti, et legendis auctoribus, qui ſunt innumera-
2 biles, datum eſt. uſus deinde Horatii conſi-
lio, qui in arte poëtica ſuadet, ne praecipi-
tetur editio,

— nonumque prematur in annum,

dabam iis otium, ut refrigerato inventionis
amore, diligentius repetitos tanquam lector
3 perpenderem. Sed ſi tantopere efflagitantur,
quam tu affirmas, permittamus vela ventis,
et oram ſolventibus bene precemur. Mul- 3
tum autem in tua quoque fide ac diligentia
poſitum eſt, ut in manus hominum quam
emendatiſſimi veniant.

ſtilo. Scribendi labori. De orationis indole enim non cogitandum.

in arte poet. v. 388.

oram ſolventibus. *Oram* funem nauticum eſſe, quo navis alligetur, ſatis apparet ex locis Livianis l. 22. cap. 19. „Vix-„dum omnes conſcenderant, „cum alii reſolutis *oris* in anco-„ras evehuntur" cet. l. 28, 36. „trahunt ſcalas, *orasque* et an-coras — praecidunt." Conſule ad iſta loca Drakenborchianam editionem. Item noſter l. 4, c. 2, §. 41. ſolvimus *oram*, neque ibi quidquam variatur ab Aldo et Codd. Scita eſt obſervatio Geſneri in Theſauro, videri uſum vocabuli fuiſſe plebi et ipſis nautis peculiarem, ut propter id ipſum eſſet rarior apud ſcriptores.

M. FABII QUINTILIANI
IN
ORATORIAE INSTITUTIONIS
LIBROS XII

AD MARCELLUM VICTORIUM PROOEMIUM.

4 Post impetratam studiis meis quietem, quae
5 per viginti annos erudiendis juvenibus impenderam, cum a me quidam familiariter postularent, ut aliquid de ratione dicendi componerem, diu sum equidem reluctatus: quod auctores utriusque linguae clarissimos non

quietem quae. *quietem quam.* Goth. tacente Gesnero, sed Guelf. recte *quae.*

Ad Marcellum Victorium. Ad hunc Epistolam scripsit Statius Sylv. l. 4. carm. 4. qui et ipsum eum sylvarum librum ei dedicavit, praefatione pedestri. Discas e carmine Statiano, eum eloquentiae-forensis laude clarum fuisse, gratiosum apud Domitianum, magnisque rebus gerendis, etiam bellicis, paratum; et, cum ipse juvenis esset h. e. annum 35 nondum supergressus, habuisse filium, ex generosa uxore susceptum, nomine Gallum, qui, patri valde dilectus, ingenio et favore principis ad summos quosque honores posset aspirare.

per viginti annos. Expressa fuit omnis haec ratio muneris doctoris publici, qualis primus fuit noster, ad similitudinem stipendiorum; ut post viginti stipendia docendi, sicut post totidem militaria, missionem honestam impetrarent doctores, qui mos in legem abiit. vid. Justiniani Cod. 12, 15.

utriusque linguae. „Docte sermones *utriusque linguae.*“

ignorabam multa, quae ad hoc opus pertinerent, diligentissime scripta posteris reliquisse.
2 Sed qua ego ex causa faciliorem mihi veniam meae deprecationis arbitrabar fore, hac accendebantur illi magis; quod inter diversas opiniones priorum, et quasdam etiam inter se contrarias, difficilis esset electio: ut mihi, si non inveniendi nova, at certe judicandi de veteribus, injungere laborem non injuste vi-
3 derentur. Quamvis autem non tam me vinceret praestandi, quod exigebatur, fiducia, quam negandi verecundia: latius se tamen aperiente materia, plus quam imponebatur oneris, sponte suscepi; simul ut pleniori obsequio demererer amantissimos mei; simul ne vulgarem viam ingressus, alienis demum ve-
4 stigiis insisterem. Nam ceteri fere, qui artem orandi literis tradiderunt, ita sunt exorsi, quasi perfectis omni alio genere doctrinae 6
summam inde eloquentiae manum impone-

demererer. de me mererer. Goth. (tac. Gesn.) *summam inde eloquentiae manum.* Firmata haec scriptura sat multis libris, quibus accedit Guelf. et talem invenit Regius, qui primus ex *eloquentiae* ultimam vocalem *e* abrasit. Nimirum *in̄*, quod erat compendium pro *inde*, male interpretabatur. cf. Drakenb. ad Liv. 10, 26, 6. Sic orta, quae ante Hor. Od. 3, 8, 5. et ibi Bentlejus. Cic. de Off. 1, 1. „par sis „in *utriusque orationis* facultate,"

[1] *demum.* Plane pro *tantum*, temporis significatione obliterata vel evanescente. Sic saepe apud nostrum et alios ejusdem aetatis. Etiam Paulus e Festo (p. Dac. 117.) „Alii *demum* pro *duntaxat* posuerunt." vid. et Ruhnkenium ad Rutilium Lupum p. 67.

summam inde eloquentiae manum. Genitivo, non dativo casu accipienda vox *eloquentiae*;

rent: sive contemnentes tanquam parva, quae prius discimus, studia: sive non ad suum pertinere officium opinati, quando divisae professionum vices essent; seu, quod proximum vero, nullam ingenii sperantes gratiam circa res, etiamsi necessarias, procul tamen ab ostentatione positas: ut operum fastigia spectantur, latent fundamenta. Ego, cum nihil existi- 5
mem arti oratoriae alienum, sine quo fieri oratorem non posse fatendum est, nec ad ullius rei summam, nisi praecedentibus initiis, perveniri; ad minora illa, sed, quae si negligas, non sit majoribus locus, demittere me non recusabo: nec aliter, quam si mihi tradatur educandus orator, studia ejus formare ab infantia incipiam. Quod opus, Marcelle 6
Victori, tibi dicamus: quem, cum amicissimum nobis tum eximio literarum amore flagrantem, non propter haec modo (quanquam sunt magna) dignissimum hoc mutuae inter nos caritatis pignore judicabamus; sed quod eru-

Gesnerum recepta erat, lectio: *summam in eloquentia manum.* Editio Veneta, apud Ge. de Rusconibus 1512, miram exhibet loci constitutionem *summam eloquentiam manum.* Fortasse mero operarum errore; etsi *correctiorem* eam priori, anni 1493, dicit Ernestus Fabr. Bibl. Tom. 2. p. 268. Falso sane, ut pluribus exemplis intellexi. Prae recepta a nobis, quae ferri sane potest, arridet Burmanni conjectura: *eloquentia — imponeret.*

minora illa. majora illa. Guelf. Sic etiam in suis inveniebat Regius, qui correxit; sed satis multi Codd. ejus emendationem agnoscunt.

dativus est in *perfectis. Inde* autem pro *deinde* quod frequens apud Livium. vid. Drakenb. ad Liv. 42, 55, 6.

diendo nato tuo, cujus prima aetas manife- 7
ſtum iter ad ingenii lumen oſtendit, non inutiles fore libri videbantur, quos ab ipſis dicendi velut incunabulis, per omnes, quae modo aliquid oratori futuro conferant, artes, ad ſummam ejus operis perducere deſtinaba-
7 mus; atque eo magis, quod duo jam ſub nomine meo libri ferebantur artis rhetoricae, neque editi a me, neque in hoc comparati. Namque alterum, ſermone per biduum habi-

nato. Negant *natum* pro *filio* ab aliis quam Poëtis dici; Regium autem in ſuis ad Quintilianum problematis (*Dialogo* ſine dubio *de quibusdam Quintiliani locis,* Venetiis 1490 edito) memorare codicem, ubi *Getae* viderit pro *nato,* refert Pithoeus. Debebat ſaltem pro *Getae* ſcribi *Gallo,* quod fortaſſe corruptum fuerit in *gnato, nato.* cf. v. c. Cic. ad Div. 1, 9. *Lent. tuo.* noſt. 6. Prooem. 9. *Qu. mei.* Si ullus Cod. praeferret hoc, nemo facile contemſerit; quanquam de uſu illo τοῦ *natus* nonniſi poëtico non eſt confecta res.

manifeſtum iter ad ingenii lumen. Non fuit obſervatum in Aldina ſecunda *diligentius recognita,* ut praefert titulus anni 1521, eſſe: *manifeſtum jam ingenii lumen,* cum in priore anni 1514 ſit recepta. In Almelovenii Codice itidem *m. ingenii lumen* omiſſo *iter ad,* ſed et *jam,* quod pro eo eſt apud Aldum. Apertior ſane et ſimplicior ſententia ſine iſtis: *iter ad,* ſed praegravat auctoritas et numerus Codd. et excuſorum.

dicendi. In hujus vocis varietate notanda operae Gibſoni videntur erraſſe. Cum enim ſit in ejus textu, quod in omnibus fere ante eum: *dicendi,* excerpta in extremo margine poſita iterum exhibent *dicendi,* ut probabile fiat, eum ſupra voluiſſe dare *diſcendi.* Poſterius habet *Gothanus* et, niſi fallor, Voſſianus ſecundus, quanquam apud Burm. ita ſcribitur: *diſcendi, dicendi* Voſſ. ſec. cum tamen ipſe receperit Burm. *dicendi,* in quo errorem typothetae ſuſpicatur Geſnerus. Ut credam *diſ-*

ad ingenii lumen. Ad eloquentiam; appoſite enim Regius citat Ciceronis locum in Bruto c. 15. „Ut enim hominis decus, ingenium, ſic *ingenii* ipſius *lumen* eſt *eloquentia.* Et poteſt videri eo reſpexiſſe Quintilianus, ſi modo ſana eſt apud ipſum ſcriptura.

to, pueri, quibus id praeſtabatur, exceperant: alterum pluribus ſane diebus, quantum notando conſequi poterant, interceptum, boni juvenes, ſed nimium amantes mei, temerario editionis honore vulgaverant. Quare in his 8
quoque libris erunt eadem aliqua, multa mutata, plurima adjecta, omnia vero compoſitiora et, quam nos poterimus, elaborata. Ora- 9
torem autem inſtituimus illum perfectum, qui eſſe niſi vir bonus non poteſt. ideoque non dicendi modo eximiam in eo facultatem, ſed omnes animi virtutes exigimus. Neque enim 10
hoc conceſſerim, rationem rectae honeſtaeque vitae (ut quidam putaverunt) ad philoſophos relegandam: cum vir ille vere civilis, et publicarum privatarumque rerum adminiſtrationi accommodatus, qui regere conſiliis urbes, fundare legibus, emendare judiciis poſſit, non alius ſit profecto, quam orator. Quare, tam- 11
etſi me fateor uſurum quibusdam, quae philo-

cendi eſſe in Voſſ. 2., facit mirus in ceteris, de quo alibi, hujus Codicis cum Gothano conſenſus. Praefero autem *dicendi*, quia ipſa puerorum diſciplina, ipſum *diſcere*, bene appellatur *dicendi incunabula*; Grammatice enim futuro oratori, quod viro futuro cunae. cf. 1, 1, 21. Tam aptam in ſcriptura, quam recepit Geſnerus: *diſcendi incunabula*, imaginem non agnoſco. Guelf. et Bodlejanus cum tot, de quibus tacetur, Codd. et edd. plurimis defendunt *dicendi*; etſi in vocibus his *dicere* et *diſcere*, quarum frequentiſſima confuſio, non magna eſt Codd. auctoritas. cf. Plin. Epp. 3, 5, 5. „*or. ab inc.* inſtituit."

compoſitiora. Hic de illa, quam poſt haec tractabit, (l. 9. c. 4.) *compoſitione*, ſeu numero oratorio, non eſt cogitandum; *compoſitiora* ſunt magis ordinata, in unam compagem commiſſa.

ſophorum libris continentur, tamen ea jure
vereque contenderim eſſe operis noſtri, pro-
12 prieque ad artem oratoriam pertinere. An, ſi
frequentiſſime de juſtitia, fortitudine, tempe- 8
rantia, ceteriſque ſimilibus ſit diſſerendum,
et adeo, ut vix ulla poſſit cauſa reperiri, in
quam non aliqua quaeſtio ex his incidat, ea-
que omnia inventione atque elocutione ſint
explicanda: dubitabitur, ubicunque vis in-
genii et copia dicendi poſtulatur, ibi partes
13 oratoris eſſe praecipuas? Fueruntque haec, ut
Cicero apertiſſime colligit, quemadmodum
juncta natura, ſic officio quoque copulata, ut
iidem ſapientes atque eloquentes haberentur.
Scidit deinde ſe ſtudium, atque inertia factum
eſt, ut artes eſſe plures viderentur. Nam ut
primum lingua eſſe coepit in quaeſtu, inſti-
tutumque eloquentiae bonis male uti, curam
morum, qui diſerti habebantur, relique-
14 runt. Ea vero deſtituta, infirmioribus inge-
niis velut praedae fuit. Inde quidam, con-
tempto bene dicendi labore, ad formandos
animos ſtatuendasque vitae leges regreſſi, par-
tem quidem potiorem, ſi dividi poſſet, reti-

in quam. Goth., non, ut Geſn. ait, *quae*, ſed *qua*, cum aliquot edd. quarum eſt et Ruſc. poſtquam Locatelli 1493 recte dederat *quam*. *viderentur*. *Judicentur*. Cum Goth. et Bodlej. etiam Guelf. male. In Aldina priore etiam hoc, ſed in ſecunda, *viderentur*, unde tamen Gibſonus per errorem affert *judicentur*.

Cicero. De Oratore l. 3. c. 15.

inertia factum — ut artes. Conſulto ſane luſit in hac alliteratione.

nuerunt: nomen tamen ſibi inſolentiſſimum arrogaverunt, ut ſoli ſapientiae ſtudioſi vocarentur: quod neque ſummi imperatores, neque in conſiliis rerum maximarum ac totius adminiſtratione reipublicae praeclariſſime verſati, ſibi unquam vindicare ſunt auſi. Facere enim optima, quam promittere, maluerunt. Ac veterum quidem ſapientiae profeſ- 15
ſorum multos et honeſta praecepiſſe, et ut praeceperunt, etiam vixiſſe, facile conceſſerim: noſtris vero temporibus ſub hoc nomine maxima in plerisque vitia latuerunt. Non enim virtute ac ſtudiis, ut haberentur philoſophi, laborabant, ſed vultum, et triſtitiam, et diſſentientem a ceteris habitum peſſimis mo-
9 ribus praetendebant. Haec autem quae velut 16

Haec. Sic Alm. Poullainii, Bodlej. Voſſ. 2. 3. et Goth. Codd. Ald. utraque et Obrechtus fortaſſe e Codice Argentoratenſi. Plerique et ipſe Geſn. *Nunc.* Lochmannus V. C. in programmate Coburgi 1788 edito p. 7 rectiſſime monet, cum

promittere. Idem hoc quod *profiteri, ἐπαγγέλλεσθαι,* unde etiam mox *profeſſorum* mentio; dicitur autem de iis qui ſtudium aliquod aut artem prae ſe ferunt.

triſtitiam. Proprium vocabulum de affectata morum ſeveritate. Sic Juvenalis in eorundem irriſione: „Quis enim „non vicus abundat *Triſtibus* „obſcenis." Sat. 2, 8. 9. et noſter II, 1, 34. barbam et *triſtitiam* jungit, agens iterum *de oſtentantibus ex profeſſo philoſophiam. Praetendebant* pulchre hic ex ipſo etymo dictum. Ceterum invidiam facit philoſophis h. l. ſane non ſine conſilio placendi Domitiano, qui eos et urbe et Italia expulerat; qua de re liberius fuit Sulpiciae Poëtriae judicium in Satyra; ſed et tutius, interemto fortaſſe tyranno ſcribentis, vel carmen edentis. Ex Dodwellianis quidem rationibus, (Annal. Quint. §. 26.) ante illud Domitiani edictum, finitum jam erat totum hoc opus. Non tamen ſatis grave videtur argumen-

propria philosophiae asseruntur, passim tractamus omnes. Quis enim non de justo, aequo, ac bono (modo non et vir pessimus) loquitur? quis non etiam rusticorum aliqua de caussis naturalibus quaerit? nam verborum proprietas

paulo ante praecesserit *nostris temporibus*; adverbio *tempus* significanti nullum esse locum. Et plane ad alia, quam adhuc tractabat, argumenta se convertit Qu. disputatio; videlicet, quam communia sint ea, quae sibi soli arrogent philosophi.

tum, post tale edictum rhetorem nostrum, tam proclivem Domitiani assentatorem, Philosophiam et ipsos philosophos, Socratem v. c., non fuisse laudaturum. Volebat sane videri Domitianus philosophos, tanquam viros malos, proscribere, non ipsam philosophiam odisse.

modo non et vir pessimus. Sic, ut feci, uncis inclusa, haec videntur satis posse intelligi. Qui transponunt *modo*, ut sit statim post *enim* pro *non*, quod expungunt, a Codd. non adjuvantur. Sensum autem receptae hunc puto: Omnes de justo cet. loquuntur; utinam ne pessimi quique etiam facerent. Fateor *non* post *modo* in optando non adeo aptum esse. Sed post *utinam* ipse Cicero ad Atticum 11, 9: „Utinam *susceptus non* essem" et noster c. 2, 6. „Utinam *non* perderemus." Et sane lenis foret mutatio *ne* pro *non*. *Modo* saltem temporis significatione accipi posse in hac structura, ut sit pro *nunc*, *hodie*, plane non puto; quanquam ea est ratio eorum, quos dixi transponere *modo*; quam, etsi non receptam, probat Gesnerus. Etiam illa contorta, quam secutus videtur Aldus, qui incidit post *modo*, ut esset *modus* iste quarta aliqua differendi materia, intelligereturque pro *modestia*, *temperantia*. Denique Burmannus pro *et* tentat *sit*. Neque mutatione opus est ad efficiendum eum, quem ipse et Pareus volunt, sensum, ut *modo non* significet *nisi*; potest enim vel sic ferri *et*: *nisi etiam pessimus*, absque verbo, ut infra l. 3, 11, 24. „Nec est quisquam, *modo non* stultus —, quin sciat." Sed magnopere languet ea sententia, cum sane Qu. non fuisset concessurus, ut quisque esset pessimus, ita minime de bono, aequo, loqui. Melius ille homines, et suos praesertim aequales, noverat. — *Justum bonum aequum* ἠθικήν, *caussae naturales* φυσικήν, *verborum proprietas ac differentia* διαλεκτικήν Philosophiae partem, significant.

ac differentia, omnibus, qui ſermonem cu-
rae habent, debet eſſe communis. Sed ea et 17
ſciet optime et eloquetur orator: qui ſi fuiſſet
aliquando perfectus, non a philoſophorum
ſcholis virtutis praecepta peterentur. nunc ne-
ceſſe eſt ad eos aliquando auctores recurrere,
qui deſertam, ut dixi, partem oratoriae artis,
meliorem praeſertim, occupaverunt, et vel-
uti noſtrum repoſcere: non ut nos illorum
utamur inventis, ſed ut illos alienis uſos eſſe
doceamus. Sit igitur orator vir talis, qualis 18
vere ſapiens appellari poſſit: nec moribus mo-
do perfectus (nam id mea quidem opinione,
quanquam ſint qui diſſentiant, ſatis non eſt)
ſed etiam ſcientia, et omni facultate dicendi.
Qualis adhuc fortaſſe nemo fuerit: ſed non 19
ideo minus nobis ad ſumma tendendum eſt,
quod fecerunt plerique veterum, qui, etſi

ad ſumma tendendum eſt. *Ad ſummam* Codd. puto dare omnes, etſi a conferentibus plerique non memorantur; ſic et Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) neque veterum edd. praeter Aldin. ulla aliter. Frequens etiam Quintiliano *ſummae*, ſubſtantivi, uſus, ut Prooem. 6. Sed operae pretium non erat in re tam levi recentiorum auctoritatem deſerere.

Nunc neceſſe eſt aliquando. Miror tam exiguo intervallo recurrere hoc *aliquando* quod modo comparebat: „*aliquando* „perfectus.“ Ibi ſane optimo eſt ſenſu, pro *unquam*; noſtro loco pro *ſubinde*, *identidem*, quae ſignificatio ſequioris ſane eſt aetatis. cf. exempla apud Turſellinum p. 75. In libris nihil quidem variatur; ſed Qu. bis ita poſuiſſe, vix adducor ut credam.

quanquam ſint. Conjunctivum poſt *quanquam* ſaepe invenias apud noſtrum; vix apud Ciceronem. Sed ſupra §. 6. *quanquam ſunt*, etſi et ibi in quibusdam Codd. *ſint;* hic omnes tuentur conjunctivum. cf. I, 2, 14. IV, 32, 2. cet.

nondum quenquam sapientem repertum putabant, praecepta tamen sapientiae tradiderunt.
20 Nam est certe aliquid consummata eloquentia, neque ad eam pervenire natura humani ingenii prohibet. Quod si non contingat, altius tamen ibunt, qui ad summa nitentur, quam qui, praesumta desperatione quo velint eva-
21 dendi, protinus circa ima substiterint. Quo magis impetranda erit venia, si ne minora quidem illa, verum operi, quod instituimus, necessaria, praeteribo. Nam liber primus ea, quae sunt ante officium rhetoris, continebit. Secundo, prima apud rhetorem elementa, et quae de ipsa rhetoricae substantia quaeruntur,
22 tractabimus. Quinque deinceps inventioni (nam huic et dispositio subjungitur) quatuor elocutioni (in cujus partem memoria ac pronuntiatio veniunt) dabuntur. Unus accedet, in quo nobis orator ipse informandus est, ut, 11
qui mores ejus, quae in suscipiendis, discendis, agendis causis ratio, quod eloquentiae

ad summa nitentur. Etiam hic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *ad summam.* Edd., quas quidem vidi, omnes *ad summa*, et collati a Gibsono tres Codd. profecto item, quorum varietas a diligenti viro sane fuisset observata. Magis etiam necessarium hic neutrum adjectivi, quia opponuntur *ima*; et vel ob hunc locum pronior sim supra in veterem scripturam *summam*, variandae orationis causa. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 35, 2.

nam huic et. Ita Goth. (vid. Add. Gesn.) Ceteri omnes *nam et huic.* Gryph. et Obr. nostram script. dederunt.

substantia. Vocabulum hoc serioris demum aetatis idem fere significat quod Graecorum *οὐσία*, etsi hanc proprie reddi posse aliter quam Flaviano illo verbo, *essentia*, negat noster III. 6, 23. Cicero sine dubio *naturam* vocasset.

genus, quis agendi debeat eſſe finis, quae poſt
finem ſtudia, quantum noſtra valebit infirmi-
tas, diſſeramus. His omnibus admiſcebitur, 23
ut quisque locus poſtulabit, dicendi ratio,
quae non eorum modo ſcientia, quibus ſolis
quidam nomen artis dederunt, ſtudioſos in-
ſtruat, et (ut ſic dixerim) jus ipſum rhetori-
ces interpretetur, ſed alere facundiam, vires

diſſeramus. Hoc pro *diſſeremus*, quod omnes videntur dare Codd. niſi quod in Guelf. non obſervavi diſcrepantem a recepta ſcripturam, invexit Regius et plurimi ſunt ſecuti. Velim in Cod. oſtendi *ubi* pro *ut*, tum etiam magis placeret *diſſeremus.* *dicendi ratio.* Quanquam omnes fere Codd., praeter Guelf., dant *docendi* ut et Goth. (tac. Geſn.), Regii tamen emendationem, *dicendi*, veram puto; maxime ob *admiſcebitur*. *Docendi* enim *ratio* non poteſt *admiſceri* dici, quia caput eſt rei tractandae; *orationis* autem *forma*, h. e. *dicendi ratio*, poteſt eſſe aut *jejuna* ergo *brevior* aut *lautior* ideoque *copioſior*, qualem promittit Qu. Ceterum tam frequens *docendi* et *dicendi* confuſio, ut nemini debeat eſſe religioni alterutrum contra Codd. praeferre.

finis, cum definet agere cauſas et alia ſtudia agitabit; ne enim tum quidem ceſſabit prorſus in opere ſuo orator.

admiſcebitur. Puto hoc fere dictum pro *attemperabitur*, cum *acceſſionis* tamen ſignificatione, quae in ipſo *attemperando* nulla fuiſſet; ſaltem non plane idem videtur atque: *addetur.* Mecum fere Gedoynus facit, ita reddens: J'accommoderai auſſi ma maniere d'ecrire à la nature des choſes.

jus — interpretetur. Videtur hanc loquendi formam mutuatus a more qui fuit Romanorum, ut de iis, quae ad jus civile pertinerent, conſulerent ejus ſcientiae peritos, qui, ſeniores praeſertim, e ſolio ſolebant *interpretari* (hoc enim proprium vocabulum) quaeſtiones juris, ſecuri ſane in eo ſermone mirificae cujusdam dicendi elegantiae, dum de re ipſa ſatis facerent conſulentibus. Talem ſe *interpretem* fore negat, ſed praeter *legitima* quaſi *verba*, etiam argumenta pariter atque ornatum auditoribus ſuis impertiturum. *Jus* igitur *rhetorices* hic improprie dicuntur *technica* artis *vocabula* et *tralatitia praecepta.* cf. Cic. De Orat. I, 45. De Legg. I, 3. Quintiliani tempore etiam frequentius hoc fuiſſe dicas, ut dicturi in foro

24 augere eloquentiae poſſit. Nam plerumque nudae illae artes, nimia ſubtilitatis affectatione frangunt atque concidunt quidquid eſt in oratione generoſius, et omnem ſuccum ingenii bibunt, et oſſa detegunt: quae, ut eſſe, et aſtringi nervis ſuis, debent, ſic corpore operienda ſunt.
25 Ideoque nos non particulam illam, ſicut plerique, ſed quidquid utile ad inſtituendum oratorem putabamus, in hos duodecim libros contulimus, breviter omnia demonſtrando. Nam ſi quantum de quaque re dici poteſt perſequamur, finis operis non reperietur.
26 Illud tamen in primis teſtandum eſt, nihil praecepta atque artes valere, niſi adjuvante natura. Quapropter ei, cui deerit in- 12
genium, non magis haec ſcripta ſunt, quam de agrorum cultu ſterilibus terris.
27 Sunt et alia ingenita quaedam adjumenta, vox, latus patiens laboris, valetudo, conſtantia, decor:

perſequamur. Ita e veteribus quibusdam edd., quas etiam Obrechtus eſt ſecutus, erat reſtituendum. Voſſ. 2d. item dat. Ceteri *proſequamur,* alieno ſenſu. *conſtantia.* Recte videtur haerere in hac voce Geſnerus, qui ſe, quam bene *inter ingenita adjumenta* numeretur *conſtantia,* intelligere negat. A Codd. quidem et edd. deſtituimur; omnes enim in receptam conſentiunt. Tentat Geſnerus *valetudinis conſtantia.* Mihi propter antecedens *do* in *valet.* videbatur ſcriptura potuiſſe corrumpi ex *ſtatura,* quae quidem non eſt tota in *decore,* cum etiam ſtatura brevior poſſit

juris civilis ſcientiam talem ac tantam, quanta quaque in cauſa indigerent, cum ipſi ignorarent, peterent a jureconſultis; ex ipſius loco l. 12, c. 3. et quidem § 4. maxime: „Neque ego ſum noſtri moris ignarus, oblitusve eorum, qui „velut ad arculas ſedent, et „tela agentibus ſubminiſtrant."

artes. Ita proprie appellabantur libri, Rhetorices praecepta continentes.

in primis. Statim in limine.

conſtantia. De hac voce conſule notas criticas.

quae ſi modica obtigerunt, poſſunt ratione ampliari: ſed nonnunquam ita deſunt, ut bona etiam ingenii ſtudiique corrumpant: ſicut et haec ipſa, ſine doctore perito, ſtudio pertinaci, ſcribendi, legendi, dicendi multa et continua exercitatione, per ſe nihil proſunt.

I. Igitur nato filio pater ſpem de illo primum quam optimam capiat. ita diligentior a principiis fiet. Falſa enim eſt querela, pauciſſimis hominibus vim percipiendi, quae tradantur, eſſe conceſſam, plerosque vero laborem ac tempora tarditate ingenii perdere. Nam contra, plures reperias et faciles in excogitando, et ad diſcendum promtos. quippe id eſt homini naturale: ac ſicut aves ad volatum,

eſſe decens; ſat multum vero confert proceritas ad auctoritatem dicentis, ne videlicet cogatur *in digitos erigi*, quod dicit noſter 2, 3, 8. Laudatur *ſtatura* in Demetrio 11, 3, 179. *Conſtantia* autem ſi maxime eſt animus non facile commotus neque timori obnoxius, quo tuetur receptam Burm. ad Lucan. 10, 490, minus tamen, inter mera phyſica, hoc placet. cf. 12, 5, 5, ubi, huc reſpiciens, *conſtantiam* omittit, ſed ſeorſim tractat *praeſtantiam animi*. Ceterum ſi quis invalidum putet argumentum, quod tetigi de *animi* dote, etſi naturali, mixta cum meris *corporis* virtutibus, locoque libri 12 haec nonniſi generaliter reſpici dixerit, non magnopere repugnabo, quin vera ſit recepta, et *conſtantia* accipiatur *ingenita* quaedam *fortitudo*, nondum vera virtus, eadem illi *animi praeſtantiae*, quam tractat l. 12 l. c.

id eſt homini naturale. Hoc jucundo argumento docet auctor primi libri majoris Metaphyſicorum Ariſtotelis, initio: Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. σημεῖον δ᾽ ἡ τῶν αἰσθήσεων ἀγάπησις. καὶ γὰρ χωρὶς τῆς χρείας ἀγαπῶνται δι᾽ ἑαυτάς, καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων. οὐ γὰρ μόνον ἵνα πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ μηθὲν μέλλοντες πράττειν, τὸ ὁρᾷν αἱρούμεθα ἀντὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἄλλων. αἴτιον δ᾽ ὅτι μάλιστα ποιεῖ γνωρίζειν τι ἡμᾶς αὕτη τῶν αἰσθήσεων, καὶ πολλὰς δηλοῖ διαφοράς.

equi ad curſum, ad ſaevitiam ferae gignuntur: ita nobis propria eſt mentis agitatio atque ſollertia: unde origo animi coeleſtis creditur.
2 Hebetes vero et indociles non magis ſecundum 13
naturam homines eduntur, quam prodigioſa corpora, et monſtris inſignia: ſed hi pauci admodum. fuerit argumentum, quod in pueris elucet ſpes plurimorum, quae dum emoritur aetate, manifeſtum eſt, non naturam defeciſſe, ſed curam. Praeſtat tamen ingenio alius alium. concedo: ſed ut plus efficiat, aut mi-
3 nus: nemo tamen reperitur, qui ſit ſtudio nihil conſecutus. Hoc qui perviderit, protinus ut erit parens factus, acrem quam maxime curam ſpei futuri oratoris impendat. Ante omnia, ne ſit vitioſus ſermo nutricibus: quas, ſi fieri poſſet, ſapientes Chryſippus optavit,
4 certe, quantum res pateretur, optimas eligi voluit. Et morum quidem in his haud dubie prior ratio eſt: recte tamen etiam loquantur.
5 Has primum audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et natura tenaciſſimi ſumus eorum, quae rudibus annis percepimus: ut ſapor, quo nova imbuas, durat;

homines. Edd. praeter Aldinas et Geſneri omnes fere *hominis*, ſed addicunt Geſnero, defendenti nominativum pluralis numeri, Voſſ. 2. Goth. et Guelf. Concinnitas videtur poſcere, ut *prodigioſa corpora* habeant ſibi oppoſitos non *hebetes*, ſed *hebetes homines.* Senſum etiam alterius ſcripturae defendas.

fuerit. Hoc quidem e conjectura Regii, cum Codd. dent *fuerunt.* Sed Guelf. accedit ad veram ſcripturam, praeferens: *fuerint.* *ſed ut plus.* *Ut* omittunt Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *percepimus.* Hoc ex Bodlej. Goth. Alm. et Poullainii Codice praetuli vulgato *percipimus.* Etiam Obrechtus recepit.

nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et haec ipsa magis pertinaciter haerent, quae deteriora
14 sunt. nam bona facile mutantur in pejus: nunc quando in bonum verteris vitia? Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit. In parentibus ve- 6
ro quamplurimum esse eruditionis optaverim. Verum nec de patribus tantum loquor. nam Gracchorum eloquentiae multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posteros quoque est epistolis traditus: et Laelii filia reddidisse in loquendo paternam elegantiam dicitur: et Quinti Hor-

nunc quando. Haec durissima est et abrupta interrogatio. Nec ostendas ullum Cod. in quo sit *nunc.* *Num*, quod pro eo dat Alm., et ipsum salebrosum, cum *nam*, plurimorum ut et Guelf. scriptura, ferri plane nequeat. Nisi sensus fieret nimius, maxime probarem Voss. 2d. *nunquam* (pro *nunc quando*) quod recepit Obrecht., fortasse e Cod. Argent. *Nunc* unde sit, ignoro; primus videtur dare Badius Ascensius. In Guelf. recepto in ordinem *nam quando* superscribitur tenuioribus literis: *al*: *ne quando.* *Verum.* Melius absit haec vox. An irrepsit per errorem ex praecedentis ultimis: *optaverim?* *elegantiam.* Ita Cod. Alm.

nunc quando. De his vide Crit. not.

verum. vid. Crit.

Corneliam matrem. Cic. Brutus c. 58. „Legimus epistolas „Corneliae, matris Graccho-„rum: apparet, filios non tam „in gremio educatos, quam in „sermone, matris."

Laelii filia. C. Laelii Sapientis filia, uxor Q. Mucii Scaevolae, et L. Crassi, cujus in Ciceronis de Oratore libris partes sunt, socrus. Cic. l. c. „Auditus est nobis Laeliae C. F. „saepe sermo. ergo illam patris „elegantia tinctam vidimus." Id. de Orat. l. 3. c. 12. „Equi-„dem" (Crassus loquitur) „cum „audio socrum meam Laeliam „— eam sic audio, ut Plautum „mihi aut Naevium videar au-„dire."

Hortensii filiae Oratio. Eam

tensii filiae oratio, apud Triumviros habita,
7 legitur non tantum in sexus honorem. Nec tamen ii, quibus discere ipsis non contigit, minorem curam docendi liberos habeant: sed sint propter hoc ipsum ad cetera magis diligentes. De pueris, inter quos educabitur

Argent. Obr. Voss. 2d. Gesnerus quidem cum plurimis recentiorum *eloquentiam*, quod ita, nullo additamento, primus habet Aldus, nisi quod Gibs. (qui item habet Gesn. lectionem) neque ex Andreana ullam varietatem memorat, neque e suis Codd., quorum tamen fortasse solus Bodlej. hanc operis partem exhibeat, cum ceteri sint mutili neque adhuc a Gibsono memorati. Goth. quidem et Guelf. dant *eloquentiam elegantiorem*, et sic veteres fere omnes, ut Locat. Rusc. Bad. Jam a mero scioli errore, qui *reddidisse* male sit interpretatus, quae est Gesn. sententia, vocem *elegantiorem* esse profectam, cum tot obsideat edd. et Codd. adeo, non puto. Duplex fuit scriptura *eloquentiam*, *elegantiam*, quae deinceps in unam coaluit. Verum sine dubio est *eleg.* vel ob locum Ciceronis, quem posuimus in nott. exegeticis; quo accedit quod *in loquendo eloquentiam* fortasse non fuisset dicturus Qu. Et potest credi major fuisse C. Laelii *elegantia* quam *eloquentia*, qui bis orando caussam non vicerit, quam Ser. Galba, „*gravior acriorque in dicendo*," ipso Laelio judice, statim persuaserit consulibus, apud quos dicebat. Laelius antea accurate ut semper *eleganterque*, iterumque multo diligentius meliusque dixerat. Cic. Brut. c. 22. (In quo loco tamen non est confecta res de voce *gravior*, pro qua, proxime ad Codd. fidem, Buttmannus V. C. conjecit: *atrocior*. cf. de Orat. 2, 49. „admiscere huic generi orationis vehementi atque

orationem ex Appiano adumbravit Freinshemius in praestantissimo Supplementorum Livianorum opere l. 122. c. 44. 45. et memorat Valerius Maximus l. 8. c. 3. Deprecata est Hortensia partem tributi a Triumviris, Octaviano, Antonio, Lepido, ipsis matronis irrogati.

in sexus honorem. Sed vel viro laudem peperisset. Valde similis locutio Senecae Rhetoris p. Bip. 397. „Orationes „Sallustii *in honorem historia-* „*rum leguntur.*"

cetera. Praeter instituendorum liberorum proprium laborem, quem quidem praestare, ipsi indocti, nequeunt.

pueris. Non intelliguntur aequales ingenui, sed servi.

ille huic ſpei deſtinatus, idem quod de nutricibus dictum ſit. De paedagogis hoc amplius, 8
ut aut ſint eruditi plane, quam primam eſſe curam velim: aut, ſe non eſſe eruditos ſciant. nihil enim pejus eſt iis, qui, paulum aliquid ultra primas literas progreſſi, falſam ſibi ſcientiae perſuaſionem induerunt. Nam et cedere praecipiendi peritis indignantur, et velut jure quodam poteſtatis, qua fere hoc hominum genus intumeſcit, imperioſi atque interim ſaevientes, ſtultitiam ſuam perdocent. Nec minus error eorum nocet moribus. Si- 9
quidem Leonides Alexandri paedagogus, ut a Babylonio Diogene traditur, quibusdam eum vitiis imbuit, quae robuſtum quoque et jam maximum regem ab illa inſtitutione puerili

„*atroci* — illud alterum" cet.) omittit Guelf.

maximum regem. Prius

primam — *curam.* *Primum* in tali forma dicitur, quod maxime eſt optandum, cui *proximum* eſt, quo, illud ſi non contingat, acquieſcimus. Sic apud Livium 22, 28. „*Primum*, qui „ipſe conſulat; ſecundum, qui „obediat:" et in loco gemino Cic. pro Cluent. 31. „ſapientiſ„ſimum eſſe, — proxime acce„dere."

interim. Frequens eſt imprimis Quintiliano ſed et aliis ejus aevi ſcriptoribus, ut Senecae et Pliniis atque Tacito, ille, qui hic primum obſervatur, hujus vocabuli uſus, ut ſit pro *interdum.* Viciſſim *interdum* uſurpare pro *interim* viſi ſunt quibusdam ſcriptores ſequioris aetatis, de quo ſenſu vide Dukerum de Latinitate ICtorum veterum p. 373. Neque tamen legitimum adverbii ſenſum fugit noſter. vid. 1, 8, 5. 1, 12, 3. 6. 2, 5, 1.

Leonides — *a Babylonio Diogene.* Nullum reliquum habemus librum Diogenis Babylonii, philoſophi Stoici, qui cum Carneade et Critolao in celebri illa legatione (Cic. de Orat. 2, c. 37. 38.) Romam venit, ſcripſitque περὶ φωνῆν τέχνην et διαλεκτικὴν τέχνην; neque quidquam de hiſce vitiis, quae ex

10 sunt prosecuta. Si cui multa videor exigere, cogitet oratorem institui, rem arduam, etiam cum ei formando nihil defuerit; praeterea plura ac difficiliora superesse. Nam et studio perpetuo, et praestantissimis praeceptoribus,
11 et pluribus disciplinis opus est. Quapropter praecipienda sunt optima: quae si quis gravabitur, non rationi defuerit, sed homini. Si 16

rat. defuerit. Regius in vetusto illo exemplari (intelligit autem Codicem a Poggio e Germania allatum Florentiam, quem memorat supra ad Epist. ad Tryph. § 1.) *defuerint* scriptum fuisse narrat, ubi tamen *n* litera videatur erasa. Ad eum modum *defuerint* dant Loc. Rusc. Bad. Subjectum Regius putat esse *praecepta*, quae sint in τῷ *praecipienda sunt optima.*

paedagogi sui consuetudine traxerit Alexander, ab aliis scriptoribus proditum est, praeterquam quod auctor seculi noni, *Hincmarus,* Archiepiscopus Rhemensis (Epist. 14. ad Proceres Regni) haec narrat: „Et legi„mus, quomodo Alexander in „pueritia sua habuit bajulum,“ (is medio aevo est pro paedagogo, principis maxime pueri, vid. Du Cange.) „nomine Leo„nidem, citatis moribus et in„composito incessu notabilem; „quae puer, quasi lac adulteri„num sugens, ab eo sumsit.“ Ejusmodi vitia fuisse Alexandro a Leonide impertita, unde resciverit Hincmarus, nemo temere dicat: Pariter *citati mores* quid sit, ignoro, nisi forte sunt mali, famosi. De mutatione *motibus* pro *moribus*, non est cogitandum, cum ipse *Hincmarus* in hac historia Ep. II. ad Carol. 3. Imp. iterum habeat *citatos mores,* immo Hieronymus (in ep. ad Laetam) tangens eandem, de *moribus* loquatur.

non rationi — sed homini. Gesnerus putat subjectum sententiae esse eum, qui gravetur; et *rationi deesse* interpretatur, rationem, disciplinam eam, quam suadet Qu., erroris convincere; *homini* autem intelligit dictum de discipulo, cui talis, qui haec gravetur, *desit* h. e. non tantum prosit, quantum poterat. Dura haec videtur ratio, in qua duplex tribuitur significatio τῷ *deesse.* Malim ἀπὸ κοινοῦ intelligi *aliquid* pro subjecto ad *defuerit.* „Tum culpa erit hominis, h. e. „ejus qui gravabitur, non disci„plinae rationis.“ Sic modo: *formando nihil defuerit*; clarius, fateor, propter *nihil* quod ibi adest. Mecum faciunt Rol-

tamen non continget, quales maxime velim nutrices pueros habere; paedagogus at unus certe sit assiduus, dicendi non imperitus, qui, si qua erunt ab his praesente alumno dicta vitiose, corrigat protinus, nec insidere illi sinat: dum tamen intelligatur, id, quod prius dixi, bonum esse; hoc, remedium. A Grae- 12
17 co sermone puerum incipere malo: quia Latinum, qui pluribus in usu est, vel nobis no-

velim — assiduus. Reliqui lectionem a Regio inde multis probatam, maxime ob Codd. auctoritatem, qui quidem nihil variant, nisi quod Poullainii Cod. dat *paedagogósque*, quam vocem pro *paedagogus* in aliquot exemplaribus legi testatur Regius, *vetustum* tamen *exemplar* (haud dubie Poggianum) dare receptam lectionem. Ceterum magnopere displicet ea, etsi a Goth. quoque et Guelf. firmata. Quid enim est quod repente *nutricum* repetit mentionem? Et qui sunt *pueri?* Nam erudiendos istos ingenuos, qui *habeant* nutrices, intelligere alienum est profecto. Regius etiam de servulis antea memoratis (§ 7.) cogitavit. Jam si *horum* et *nutricum* meminit h. l. quidni etiam *paedagogorum*, quos proxime tractaverat? Praeterea fertne hoc usus Romanorum, prosa utentium praesertim, ut *at* subjungatur ita alteri vocabulo in sententiae initio? (quod postremum urgent Badius et vir doctus in Miscellan. observatt. T. I. p. 139.) Simplicissima ratio videtur quam secuti sunt Bad. Gryph. Gibs. (sine varietate ex Andreana) Obrecht. Rollin. et multi praeterea: *velim habere nutrices, pueros, paedagogos: at unus certe sit assiduus.* Sic ea tria hominum genera, quibus futurus orator, infans adhuc, interest, ordine repetentur, et legitima erit structura conjunctionis *at.* Sed residet scrupulus, quem tetigit Regius. Quis enim *unus* ille *assiduus* erit? „Hic quo„que" ait Regius „foret hoc modo paedagogus." Praepostera sane ratio, si, quoniam *paedagogi* boni non contingunt, *paedagogum* tamen unum assiduum adjungas filio tuo. Atqui plane nulli boni paedagogi contigerunt tibi. Nam si non est paedagogus *assiduus* ille, dura profecto sit substantivi omissio ad

kinus et Gedoynus. cf. 2, 17. *velim — assiduus.* vid. not. 40. „non artis, sed hominis." Crit.

lentibus perbibet: ſimul quia diſciplinis quoque Graecis prius inſtituendus eſt, unde et
13 noſtrae fluxerunt. Non tamen hoc adeo ſuperſtitioſe velim fieri, ut diu tantum loquatur Graece aut diſcat, ſicut plerisque moris eſt. hinc enim accidunt et oris plurima vitia in peregrinum ſonum corrupti, et ſermonis; cui cum Graecae figurae aſſidua conſuetudine haeſerunt, in diverſa quoque loquendi ratione
14 pertinaciſſime durant. Non longe itaque Latina ſubſequi debent, et cito pariter ire. Ita fiet, ut, cum aequali cura linguam utramque tueri coeperimus, neutra alteri officiat.
15 Quidam literis inſtituendos, qui minores ſeptem annis eſſent, non putaverunt, quod illa primum aetas et intellectum diſciplinarum capere et laborem pati poſſet. In qua ſententia Heſiodum eſſe plurimi tradunt, qui ante 18

τὸ unus. Haereo igitur etiamnum in hoc loco. In Goth. varietate, *autem* pro *at*, nullum video praeſidium; Jenſonii ratio eſt noſtra, niſi quod poſt *habere* non incidit. Infra c. 3, 14. „*aſſiduus* ſtudiorum exactor," etiam de paedagogo.

Latinum — perbibet. Veriſſimam hanc ſcripturam recepi e Cod. Guelf. ubi plane ſic. Sed eam dederat jam Obrechtus, ex Argent. profecto; male tamen excerptus a Burmanno, qui ei falſo tribuit *perhibet.* Etiam Goth. 2. habet noſtram vid. Geſn. Addenda. Ceteri Codices *Latinus — ſe perhibet.* Recentiores plerumque edd. ut et Geſn. *Latinus — ſe praebet. Praebet* nullum Cod. habet cognitorem. *Perbibere liberaliā ſtudia* Seneca dicit, quod vel Lexica docent. *haeſerunt.* Ad eos, qui hoc dant Codd., accedit Guelf. Recepta erat: *haeſerint.* *pati poſſet.* *Poſſet* pro *poſſit* recepi e Guelf. latinitate jubente, ob antecedens *putaverunt.*

figurae. Structurae verborum ad Graecum morem factae, quae, ut poëtis magnam partem cum laude frequentatae, ita ſermoni indecorae erant.

Grammaticum Ariſtophanem fuerunt. nam is primus ὑποθήκας, in quo libro ſcriptum hoc invenitur, negavit eſſe hujus poëtae. Sed alii 16 quoque auctores, inter quos Eratoſthenes, idem praeceperunt. Melius autem, qui nullum tempus vacare cura volunt, ut Chryſippus. nam is, quamvis nutricibus triennium dederit, tamen ab illis quoque jam informandam quam optimis inſtitutis mentem infantium judicat. Cur autem non pertineat 17 ad literas aetas, quae ad mores jam pertinet? Neque ignoro, toto illo, de quo loquor, tempore vix tantum effici, quantum conferre unus poſtea poſſit annus: ſed tamen mihi, qui id ſenſerunt, videntur non tam diſcentibus in hac parte, quam docentibus, pepercisse. Quid 18 melius alioqui facient, ex quo loqui poterunt?

Grammaticum Ariſtophanem. De hoc conſule imprimis F. A. Wolfii Prolegomena ad Homerum, p. CCXVI ſeqq. locum noſtri memorat p. CCXVIII n. 90.

ὑποθήκας — negavit eſſe hujus poëtae. Carmen inſcriptum ὑποθῆκαι intercidit, a quibusdam veterum Chironi Centauro, Achillis magiſtro, tributum, a pluribus Heſiodo, quorum in numero etiam fuit cognominis Grammatico poëta Comicus in deperdita Comoedia Δαιταλῆς, ubi riſiſſe Heſiodi ὑποθήκας dicitur a Phrynicho et Thoma Magiſtro. Ariſtoteles in Politicis l. 7. c. 17. non quidem (ut dicit Regius, poſtque eum Harles ad Fabric. Bibl. Gr. V. I. p. 15) ut *Heſiodei* meminit hujus praecepti, ſed, nulla Heſiodi mentione injectâ, videtur quodammodo cum eo ſentire. τὴν μέχρι πέντε ἐτῶν ἡλικίαν οὔπω πρὸς μάθησιν καλῶς ἔχει προσάγειν οὐδεμίαν p. (Sylb.) 214. διελθόντων δὲ τῶν πέντε ἐτῶν, τὰ δύο μέχρι τῶν ἑπτὰ δεῖ θεωροὺς ἤδη γίγνεσθαι τῶν μαθήσεων, ἃς δεήσει μανθάνειν αὐτούς. p. 216.

Eratoſthenes. Hunc Alexandrinae bibliothecae ſub Ptolemaeo Euergeta praefectum, plurimorum librorum auctorem, quorum ſuperſtes eſt ſolus libellus καταστερισμῶν, qui non norunt, adeant Fabricii Biblio-

Faciant enim aliquid neceſſe eſt. Aut cur hoc, quantulumcunque eſt, usque ad ſeptem annos lucrum faſtidiamus? Nam certe quamlibet parvum ſit, quod contulerit aetas prior, majora tamen aliqua diſcet puer eo ipſo anno,
19 quo minora didiciſſet. Hoc per ſingulos annos prorogatum, in ſummam proficit: et quantum in infantia praeſumtum eſt temporis, adoleſcentiae acquiritur. Idem etiam de ſequentibus annis praeceptum ſit: ne, quod cuique diſcendum eſt, ſero diſcere incipiat. Non ergo perdamus primum ſtatim tempus: atque eo minus, quod initia literarum ſola memoria conſtant, quae non modo jam eſt in par-
20 vis, ſed tum etiam tenaciſſima eſt. Nec ſum 19
adeo aetatum imprudens, ut inſtandum teneris protinus acerbe putem, exigendamque plenam operam. Nam id in primis cavere oportebit, ne ſtudia, qui amare nondum poteſt, oderit, et amaritudinem ſemel perceptam etiam ultra

parvum. Ita Bodlej. Guelf. Andreana, Ald. Obr. neque videtur gradus eſſe in τῷ *parum* quod pro eo habet Geſnerus et ceteri, ut poſſit jungi cum *quamlibet.* Etiam *majora, minora,* melius ad *parvum* referuntur, quam ad *parum.*

perceptam. Ita Guelf. et Goth. Voſſ. 2. Bodl. cum vett. edd. plurimis. Aliae et recentiores, ut Geſn., *praeceptam,* quod mirifice placet Burmanno. Senſus exquiſitior *praecipiendi* pro *antecapiendo* alienus ab h. l., ob adjectum *ſemel,* otioſum in vulgata; praeterea eo ſenſu *praeſumere* plerumque dicit Qu. ut modo §. 19. et prooem. 20.

thecam Graecam, ed. Harl. Vol. 4. p. 117 ſeqq. et Carol. Günth. Seidelium, conjunctiſſimum Collegam meum, in collectione Geographicorum Eratoſthenis.

ſemel perceptam. vid. not. Crit.

rudes annos reformidet. Lusus hic sit: et rogetur, et laudetur, et nunquam non scisse se gaudeat. aliquando ipso nolente doceatur alius, cui invideat. contendat interim, et saepius vincere se putet. praemiis etiam, quae capit illa aetas, evocetur. Parva docemus, 21
instituendum oratorem professi: sed est sua etiam studiis infantia: et, ut corporum mox etiam fortissimorum educatio a lacte cunisque initium ducit; ita futurus eloquentissimus edidit aliquando vagitum, et loqui primum incerta voce tentavit, et haesit circa formas literarum. nec si quid discere satis non est, ideo nec necesse est. Quod si nemo reprehendit 22
patrem, qui haec non negligenda in suo filio putet, cur improbetur, si quis ea, quae domi suae* recte faceret, in publicum promit? Atque eo magis, quod minora etiam facilius minores percipiunt; et, ut corpora ad quosdam membrorum flexus formari, nisi tenera, non possunt, sic animos quoque ad pleraque duriores robur ipsum facit. An Philippus Ma- 23
cedonum rex Alexandro filio suo prima literarum elementa tradi ab Aristotele, summo ejus aetatis philosopho, voluisset, aut ille suscepisset hoc officium, si non studiorum initia,

faceret. Recte moneor a docto quodam amico, conjunctivum imperfecti hujus non esse loci, nisi forte *recte* explicueris *cum laude.* Agetur de ea re ad 1, 8, 5. *opus est.* Jam diligentius inspectis libris apparet Bodl. dans *fecerat*, et Tarvisina (1482) *feceret*, unde veram efficio scripturam: *fecerit.*

faceret. vid. not. Crit.

et a perfectissimo quoque optime tractari, et
24 pertinere ad summam credidisset? Fingamus igitur Alexandrum dari nobis impositum gremio, dignum tanta cura infantem, (quanquam suus cuique dignus est,) pudeatne me in ipsis statim elementis etiam brevia docendi monstrare compendia? Neque enim mihi illud saltem placet, quod fieri in plurimis video, ut literarum nomina et contextum, prius quam
25 formas, parvuli discant. Obstat hoc agnitioni earum, non intendentibus mox animum ad ipsos ductus, dum antecedentem memoriam sequuntur. Quae causa est praecipientibus, ut etiam, cum satis affixisse eas pueris
recto illo, quo primum scribi solent, contex- 21

credidisset. Idem, qui modo, me admonuit, *credidissent* esse legendum, plurali numero. Codd. quidem et edd. in errorem consentiunt. Omissus, vel evanuit, in vetere scriptura apex in *e*.

credidisset. vid. not. Crit.

Neque enim mihi illud saltem. *Saltem* cum negatione conjunctum apud nostrum saepe est pro *ne — quidem* v. c. hoc ipso capite § 31. l. 5, 1, 3. 6, 2, 19. 6, 4, 15. 10, 2, 15. 12, 11, 11. et in Declamm. Quintil. 3. p. (ed. Bip.) 44. „Neque illa libido *saltem.*" ib. Decl. 5. p. 108. „nec hoc *saltem.*" quam rationem facilius assequemur, si reputaverimus, *quidem* in *ne — quidem* ipsum esse nihil aliud nisi *saltem*, Graece *γέ*. Quod autem *enim* posuit h. l. id ad sententiam aliquam intelligendam, verbis non expressam, referri debet. Ea hic ejusmodi fere sit: *Habeo autem talia, quae monstrem, compendia, nam illud statim mihi displicet* cet.

contextum. Seriem, et positum in alphabeto.

antecedentem memoriam. Fateor me haerere in participii sensu. Quae enim est *antecedens memoria?* Vertit quidem Gedoynus: *leur mémoire qui va plus vîte que leurs yeux;* sed quam recte tot verba intellexerit, nescio.

tu videntur, retroagant rurſus, et varia per-
mutatione perturbent, donec literas, qui in-
ſtituuntur, facie norint, non ordine. Qua-
propter optime, ſicut hominum, pariter et
habitus et nomina edocebuntur. Sed quod 26
in literis obeſt, in ſyllabis non nocebit. Non
excludo autem, id quod eſt notum, irritan-
dae ad diſcendum infantiae gratia, eburneas
etiam literarum formas in luſum offerre; vel
ſi quid aliud, quo magis illa aetas gaudeat,
inveniri poteſt, quod tractare, intueri, no-
minare, jucundum ſit. Cum vero jam du- 27
ctus ſequi coeperit, non inutile erit eas tabel-
lae quam optime inſculpi, ut per illos velut
ſulcos ducatur ſtilus. Nam neque errabit,
quemadmodum in ceris (continebitur enim
utrinque marginibus), neque extra praeſcri-
ptum poterit egredi; et celerius ac ſaepius ſe-
quendo certa veſtigia, formabit articulos; ne-
que egebit adjutorio manum ſuam manu ſu-
per impoſita regentis. Non eſt aliena res, quae 28
fere ab honeſtis negligi ſolet, cura bene ac
velociter ſcribendi. Nam cum ſit in ſtudiis
praecipuum, quoque ſolo verus ille profe-
ctus, et altis radicibus nixus, paretur, ſcribere
22 ipſum: tardior ſtilus cogitationem moratur;

neque extra praeſcriptum poterit egredi. Quid hoc differat ab illo „neque errabit" equidem non dixerim; ſed eſt in omnibus Codd.

ab honeſtis. ab hominibus in aliqua dignitate conſtitutis. Sic Cic. Epp. ad Div. 2, 15. Caeſarem *honeſtum* eſſe cupio; et Plinius Hiſt. nat. 35. c. 10. „ut ingenui exercerent (pictu„ram) mox ut *honeſti*, perpe„tuo interdicto ne ſervitia do„cerentur."

rudis et confusus intellectu caret: unde sequi-
tur alter dictandi, quae ex his transferenda
29 sunt, labor. Quare cum semper et ubique,
tum praecipue in epistolis secretis et familiari-
bus delectabit ne hoc quidem neglectum reli-
30 quisse. Syllabis nullum compendium est:
perdiscendae omnes: nec, ut sit plerumque,
difficillima quaeque earum differenda, ut in
31 nominibus scribendis deprehendantur. Quin
immo ne primae quidem memoriae temere
credendum: repetere, et diu inculcare, fuerit
utilius; et in lectione quoque non properare
ad continuandam eam vel accelerandam; nisi
cum inoffensa atque indubitata literarum inter

ex his. Etiam Guelf. pro hisce habet *et* sicut pleraeque edd. vett. quare Gesn. putat Regii tantum conjecturam esse *ex his.* Sed Gibsonus de suis Codd. tacet, ut probabile fiat, in iis, saltem in Bodl., esse receptam. *nominibus* Guelf. *omnibus* cum multis sane Codd. sed defendunt receptam a Gesnero *nom.* Voss. Alm. et Obr. fortasse ex Argent. cf. ad 1, 6, 5.

ex his. E tam male scriptis commentariis.

perdiscendae omnes, quaecunque efficiuntur per universam linguam, varie jungendis inter se literis.

ut in nominibus scribendis deprehendantur. Sic habet satis firmata a Codd. scriptura. *Nomina* autem h. l. non acceperim *propria*, sed vocabula certae partis orationis, ob id quod dicitur mox § 34. cf. 1, 4, 18. *Deprehendi* autem est haerere, in artum deferri, sicut ipse noster 12, 8, 6. „Deinde *deprehenduntur* et causam — ex adversariis discunt." Subjectum sententiae sunt *pueri*, qui, si difficillima quaeque syllabarum differtur, haerebunt in nominibus scribendis. *Ut* ironice quodammodo dictum, quasi eo consilio differrent difficillimam quamque syllabam magistri. Neque enim necessarium cum Burmanno pro *ut* scribere *ne.*

continuandam. Ut jam integra vocabula, non merae syllabae pronuncientur.

ſe conjunctio ſuppeditare ſine ulla cogitandi ſaltem mora poterit. tunc ipſis ſyllabis verba complecti, et his ſermonem connectere inci-
piat. Incredibile eſt, quantum morae lectioni 32
feſtinatione adjiciatur. Hinc enim accidit dubitatio, intermiſſio, repetitio, plus quam poſſunt audentibus; deinde cum errarunt, etiam iis quae jam ſciunt, diffidentibus.
Certa ſit ergo imprimis lectio, deinde con- 33
juncta; et diu lentior, donec exercitatione contingat emendata velocitas. Nam proſpi- 34
cere in dextrum (quod omnes praecipiunt) et providere, non rationis modo, ſed uſus quoque eſt: quoniam ſequentia intuenti, priora dicenda ſunt, et, quod difficillimum eſt, dividenda intentio animi, ut aliud voce, aliud oculis agatur. Illud non poenitebit
23 curaſſe, dum ſcribere nomina puer (quemadmodum moris eſt) coeperit, ne hanc operam in vocabulis vulgaribus et forte occurrentibus perdat. Protinus enim poteſt inter- 35

lentior, donec. Juvat hoc exemplo monſtrare tironibus, quomodo corrumpi ſoleant ſcripturae in Codd. Hic enim Guelf. cum Goth. et iis, quos Regius tractabat, dant *lentius ordo donec.* Regius receptam eruit, quam videntur praeferre Bodlejanus et alii, de quibus tacent qui contulerunt.

non rationis modo ſed uſus quoque. Senſus ejusmodi profecto: Illud facilius quidem ſuadetur, quam exercetur. *Rationis modo eſſe* dici poteſt id, quod ſola ratione (h. e. in noſtro quidem loco, ſolo praecepto) efficitur; ſi igitur hoc *uſus quoque eſt*, apparet, uſu opus eſſe multo ut effici poſſit ea res. Sic intelligitur, quare magna rei difficultas mox ſignificetur.

pretationem linguae secretioris, quas Graeci γλώσσας vocant, dum aliud agitur, ediscere, et inter prima elementa consequi rem, postea proprium tempus desideraturam. Et, quoniam adhuc circa res tenues moramur, ii quoque versus, qui ad imitationem scribendi proponentur, non otiosas velim sententias habeant, sed honestum aliquid monentes.
§6 Prosequitur haec memoria in senectutem, et impressa animo rudi, usque ad mores proficiet. Etiam dicta clarorum virorum, et electos, ex poëtis maxime (namque eorum parvis cognitio gratior est), locos ediscere inter lusum licet. Nam et maxime necessaria est oratori (sicut suo loco dicam) memoria: et ea praecipue firmatur atque alitur exercitatione: et in iis, de quibus nunc loquimur, aetatibus, quae nihil dum ipsae ex se generare queunt, prope sola est, quae juvari cura 24

juvari cura. Hanc scripturam Voss. 2 et Goth. soli habere videntur. Guelf. cum aliis *juvare curam*, nec est spernenda haec ratio. Adjuvat curam docentis ea sola in parvis animi facultas, cum ceterae adhuc plane sint *nervis alienis mobile lignum*. Vix tamen neges ceteras ullo modo posse *juvari*. Judicent peritiores; nam et recepta habet, quo se defendat. Gedoynus: la mémoire est la seule chose qui soulage un maître.

usque ad mores proficiet. Est aliqua difficultas in voce *mores*, quare Almelovenius cogitabat de mutatione, ut scriberetur *mortem* pro *mores*; sententia nimis jejuna. Sed *usque*, praesertim cum antecesserit *prosequitur in senectutem*, spatii vel temporis aliquem finem jubebat expectare, et frustrantur nos quodammodo *mores* isti. Interpretor *usque ad mores proficiet*, ad ipsos mores pertinget, *penetrabit*;

docentium possit. Non alienum fuerit exi- 37
gere ab his aetatibus, quo sit absolutius os,
et expressior sermo, ut nomina quaedam versusque affectatae difficultatis ex pluribus et asperrime coëuntibus inter se syllabis catenatos, et velut confragosos, quam citatissime volvant. χαλεποὶ Graece vocantur. res modica dictu: qua tamen omissa, multa linguae vitia, nisi primis eximuntur annis, inemendabili in posterum pravitate durantur.

II. Sed nobis jam paulatim accrescere puer, et exire de gremio, ac discere serio incipiat. Hoc igitur potissimum loco tractanda quaestio est, utiliusne sit domi atque intra privatos parietes studentem continere, an frequentiae scholarum, et velut publicis prae-

durantur. Guelf., cum quibusdam vett. edd. quarum est et Bad., *durentur,* non male; potest enim ad *qua tamen omissa* intelligi: *talis tamen qua* cet. *publicis.* Guelf., cum Voss. 1. et 3., *publicatis.* An hoc facit ad *velut* explanandum? cf. exeg. not.

ut *proficere* sensum *progrediendi* tueatur hoc loco, quod monet Ernestus ad Cic. de Oratore 2, 21. not. 68. qui ipso hoc nostro loco utitur.

velut publicis. Adverbii *velut* rationem idoneam reddere posse mihi non videor, et miror neminem quidquam de eo monuisse. Suspicor tamen ideo plane *publicos* non fuisse appellatos a Qu. hos praeceptores, quia non erant publicis stipendiis auctorati. Nimirum ipse noster memoratur primus *publicae* scholae moderator, qui salarium e fisco acceperit, apud Hieronymum in Chronico Eusebiano; et fortasse ne talis quidem pro eorum temporum loquendi usu *publicus* potuisset vocari proprie doctor, quoniam e fisco principis, non ex aerario reipublicae, accipiebat stipendium.

2 ceptoribus tradere. Quod quidem, cum iis, a quibus clarissimarum civitatum mores sunt instituti, tum eminentissimis auctoribus, video placuisse. Non est tamen dissimulandum, esse nonnullos, qui ab hoc prope publico more privata quadam persuasione dissentiant. Hi duas praecipue rationes sequi videntur: unam, quod moribus magis consulant, fugiendo turbam hominum ejus aetatis, quae sit ad vitia maxime prona; unde causas turpium factorum saepe extitisse utinam falso jactaretur: alteram, quod, quisquis futurus est ille praeceptor, liberalius tempora sua impensurus uni videtur, quam si eadem in
3 plures partiatur. Prior causa prorsus gravis. 25
nam si studiis quidem scholas prodesse, moribus autem nocere, constaret, potior mihi ratio vivendi honeste, quam vel optime dicendi, videretur. Sed mea quidem sententia juncta ista atque indiscreta sunt. neque enim esse oratorem, nisi bonum virum, judico; et fieri, etiam si posset, nolo. de hac re igitur
4 prius. Corrumpi mores in scholis putant: nam et corrumpuntur interim: sed domi

etiam si posset. Voss. 3. Goth. (tac. Gesn.) et Guelf. ut et vett. edd. *potest.* Non male. Badius primus, quantum video, *posset;* nisi quod Gibs. de varietate tacet, cum receperit *posset*, ut suspiceris in omnibus suis eum invenisse hoc; quod saltem de Aldina secus est.

videtur. Attende proprietatem loquendi; hic, ubi momentum talis argumenti ipse agnoscit Qu., indicativo utitur; paulo ante (*consulant*) conjunctivo, cum ex mente dissentientium loqueretur.

quoque. Assunt multa ejus rei exempla, tam
laesae hercle, quam conservatae sanctissime
utrobique opinionis. Natura cujusque totum
curaque distat. Da mentem ad pejora faci-
lem, da negligentiam formandi custodiendi-
que in aetate prima pudoris: non minorem
flagitiis occasionem secreta praebuerint. nam
et esse potest turpis domesticus ille praece-
ptor: nec tutior inter servos malos, quam
ingenuos parum modestos conversatio est.
At si bona ipsius indoles, si non caeca ac so- 5
pita parentum socordia est: et praeceptorem
eligere sanctissimum quemque, (cujus rei
praecipua prudentibus cura est) et discipli-
nam, quae maxime severa fuerit, licet; et
nihilominus amicum gravem virum, aut fide-
lem libertum, lateri filii sui adjungere, cujus
26 assiduus comitatus etiam illos meliores faciat,

et esse potest turpis. Obr. sic collocat verba haec: *et turpis potest esse.* Guelf. autem hoc modo: *et potest turpis esse.* Haec simplicissima videtur ratio.

opinionis. Existimationis, famae; ipsiusque adeo innocentiae, unde bona fama. cf. 2, 12, 5.

et esse — nec tutior. Inest structura geminatae coniunctionis *et*, quarum posterior latet in *nec*. De commodiori ordine horum verborum vide not. crit.

parum modestos. *Modesti* latius hic videntur dici, quam pro etymo, ubi solus fere pudor intelligitur; de universa animi bonitate interdum Graeco more usurpant Latini ut et infra 4, 2, 100. *modestum factum.* Et Cic. in Verr. lib. I, 47. „*O modestum* ordinem, „quod illinc vivus surrexit!“ Sic Graeci *μέτριον*, *ἐπιεικῆ* dicunt. (*τὸ ἐπιεικὲς δηλοῖ τὸ τὸν τρόπον ἀγαθόν.* Scholiast. ad Luciani Gallum Vol. Bip. 6. p. 325.) Et hic in universum *modesti* opponuntur *malis*. Inest tamen *modi* aliqua significatio.

ountur: Facile erat hujus metus re-
a. Utinam liberorum nostrorum mo-
n ipsi perderemus. Infantiam statim
is solvimus. mollis illa educatio, quam
indulgentiam vocamus, nervos omnes et mentis et corporis frangit. Quid non adultus concupiscet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, et jam coccum
7 intelligit, jam conchylium poscit. Ante pala-

coccum intelligit. Reveritus crimen novandi aliquid praeter necessitatem reliqui scripturam receptam adhuc *coccum*, pro quo *cocum* (h. e. coquum) dat Guelf. et Ald. imo vetus Cod. Florentinus, si recte conjicio, quod ejus auctoritate non utitur Regius, dum *coccum* legendum suadet pro *cocum*. Certatim probarunt VV. DD. pretiosi coloris mentionem, prae mentione *coqui*, (astipulante Goth. cum silentio conferentium de ceteris Codd. et edd. quod maxime in Gibsono miror, qui saltem Aldinam debebat memorare) cum propter *intelligendi* vocabulum, quod est proprium luxuriosae alicujus scientiae, tum ob *conchylium* mox occurrens, quod itidem esset genus coloris. Prius argumentum plurimam speciem habet, imo nonnullum momentum. Quomodo enim puer, pene infans, possit dici *intelligere coquum*, vix apparet. At artium et instrumentorum luxuriae saepissime *intelligentes* vocantur, qui in talibus ultra vulgus sapiunt. Ita saepissime apud Cic. in Verrinis, et, ut hoc utar, Ajacem, *rudem militem*, Ulysses apud Ovid. Metam. 13, 295 petere ait quae non *intelligat* arma; videlicet caelaturam in clypeo ignorabat ille. Verum, si maxime iste sensus *intelligendi* verbo vindicatur, ne proprium quidem loco nostro eum esse agnosco. Nihil enim artis in pretio coloris coccinei *intelligitur*. Pertinet luxuriosa haec peritia, ad operis artificium, artificis nomen, fabulae secretioris interpretationem, in

in purpuris repit. Purpurae sunt vestes stragulae, lectis ipsisque adeo pavimentis inductae, quas infantes calcant. Harum usum summae luxuriae putabant Romani et ei, qui primus advexerat, magnopere exprobrabant. vid. Livium 39, 6.

coccum intelligit. vid. not. Crit.

tum eorum, quam os, inſtituimus. In lecticis creſcunt: ſi terram attigerint, e manibus utrinque ſuſtinentium pendent. Gaudemus,
27 ſi quid licentius dixerint. Verba, ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, riſu et oſculo excipimus. nec mirum: nos docuimus, ex nobis audierunt. Noſtras amicas, 8

quibus gloriam captabant delicatuli, cum Mummius, capta Corintho, conducentibus maximorum artificum tabulas ac ſtatuas in Italiam portandas, ſi eas perdidiſſent, novas imperaſſet; (Vellej. 1, 13.) materiae pretium ſane et ipſe non ignoraturus, ſi aeneae pro aureis eſſent redditae. Sed quid erit: *coquum intelligere?* Puto, jam noſſe quis domi ſit coquus, aliquam cum eo conſuetudinem contraxiſſe. Ejusmodi fere eſt, cum noſter Socratem negat eſſe *intellectum* II, 1, 10. et Vellej. 2, 116. Silianum *intellexit*. Nam poteſt et hic puer noſter dici intelligere coquum, cum novit, quanti ſit ille momenti, quam gravis ſit ejus perſona. Ita Plinius Hiſt. nat. 35, c. 10. ea res concitavit Rhodios ad *intelligendum* artificem. Fortaſſe id voluit, qui ſcripſit in Guelf. pro *intelligit*, *cognoſcit* (non ferendum quidem illud, vel ob inſuave ὁμοιοτέλευτον, *cognoſcit*, *poſcit*), ut hoc primo eſſet illius gloſſema, in margine ponendum. Quod autem *conchylium* de colore unice interpretantur, in eo nihil mihi probant. Aeque enim et melius etiam hic de cibo accipi poterit, ut apud Hor. v. c. Epod. 2, 49. Sat. 2, 4, 50. 8, 27. Expectes etiam, in veſte potius *conchyliatum* quam *conchylium*. Et utrum magis eſt credibile fore ut poſcat puer? Veſtem an cibum? Sic mera gulae vitia notabuntur, ut apte ſequatur *palati* et *oris* mentio, quo etiam illa faciunt: „nondum prima verba exprimit.“ Gedoynus mecum facit. *quam os.* Hanc veriſſimam ſcripturam, pro *quam mores* (quod proclivi errore ex illo oriebatur) defendit etiam Guelf.

Alexandrinis — deliciis. *Deliciae* hic dicuntur pro pueris delicatis, quales domi habere ſolebant potentes Romani, Aegyptios maxime et quidem Alexandria, urbe luxuriae pleniſſima, oriundos, qui jocis ſuis heros demereri deberent. Ἀλεξανδρεωτικοὶ ἀνθρωπίσκοι Lucian. *de mercede conductis* Vol. 3. p. 250. Bip. Talem diligenter deſcribit Martialis

noſtros concubinos vident: omne convivium obſcenis canticis ſtrepit: pudenda dictu ſpectantur. Fit ex his conſuetudo, deinde natura. Diſcunt haec miſeri ante quam ſciant vitia eſſe: inde ſoluti ac fluentes non accipiunt e ſcholis mala iſta, ſed in ſcholas affe-
9 runt. Verum in ſtudiis magis vacabit unus uni. Ante omnia nihil prohibet eſſe iſtum, neſcio quem, unum etiam cum eo, qui in ſcholis eruditur. Sed etiamſi jungi utrumque non poſſet, lumen tamen illud conventus honeſtiſſimi, tenebris ac ſolitudini praetuliſſem. Nam optimus quisque praeceptor frequentia gaudet, ac majore ſe theatro dignum 28
10 putat. At fere minores ex conſcientia ſuae

At fere. Sic plane ſcribendum pro *At vero*, auctt. Codd. multis et vett. edd. Guelf. tamen et Goth. *vero.*

l. 4. Ep. 42. ubi v. 4., cum, Aegypto nominata, *Nequitias* ait *tellus ſcit dare nulla magis,* ipſas has *nequitias* dictas puto pro *nequam* iſtis pueris, qui tam intelligentes erant jocorum obſcenorum. Statius Sylv. 5, 5, 66. „Pharia de pube loquaces *Delicias*“ memorat, et apud Petronium c. 31. 68. et in fragmentis Alexandrini pueri partes ſuas agunt in beatorum domibus, ubi multa de iis cumularunt VV. DD. ut etiam ad hunc noſtri locum.

neſcio quem. Hic locutio ea non videtur cum contemtu uſurpata, ſed cum admiratione, qualis eſt in noto verſu: *Neſcio quid* majus naſcitur Iliade; quanquam ironica eſt iſta h. l. admiratio. „Iſte tam mirificus unus, quem tantopere „crepatis.“

theatro. Cave nimis ad noſtrum morem intelligas. *θέατρον* eſt locus ſpectatorum, ut adeo pro *θεαταῖς* ipſis dicatur, cum nos pro ſcena ſoleamus dicere. Sic 1, 6, 45. tota *theatra* exclamaſſe ſcimus. 6, 1, 52. *Theatrum* commovendum eſt; ſic Ovidius (Metam. 11, 22.) Orpheum *theatrum* appellat volucres, angues, feras, quas canendo attraxerat vates.

infirmitatis haerere singulis, et officio fungi quodammodo paedagogorum non indignantur. Sed praestet alicui vel gratia, vel ami- 11
citia, vel pecunia, ut doctissimum atque incomparabilem magistrum domi habeat: num tamen ille totum in uno diem consumturus est? aut potest esse ulla tam perpetua discentis intentio, quae non, ut visus oculorum, obtutu continuo fatigetur? cum praesertim multo plus secreti studia desiderent. Neque 12
enim scribenti, edíscenti, et cogitanti praeceptor assistit: quorum aliquid agentibus, cujuscunque interventus impedimento est. Lectio quoque non omnis, nec semper, praeeunte vel interpretante eget. quando enim tot auctorum notitia contingeret? Ergo modicum tempus est, quo in totum diem velut opus ordinetur. Ideoque per plures ire pos- 13
sunt etiam quae singulis tradenda sunt: pleraque vero hanc conditionem habent, ut eadem voce ad omnes simul perferantur. Taceo de partitionibus et declamationibus rhetorum: quibus certe quantuscunque numerus

officio — quodammodo paedagogorum. Apparet quam contemti fuerint paedagogi, qui, servili conditione, nonnisi singulos custodiebant pueros, non docebant.

plus secreti, quam conjuncti cum docente, videl. studii vel operis. Sic infra c. 4, 5. *secreta* plur. num. pro solitudine.

de partitionibus et declamationibus rhetorum. Partitiones sunt materiae, per partes divisae, quae discipulis, domi ad justae declamationis modum amplificandae et perscribendae, dictantur: *Declamationes,* exempli causa a rhetoribus recitatae in scholis orationes.

adhibeatur, tamen unusquisque totum feret. 14 Non enim vox illa praeceptoris, ut coena, minus pluribus sufficit; sed ut sol, universis idem lucis calorisque largitur. Grammaticus quoque de ratione loquendi si disserat, quaestiones explicet, historias exponat, poëmata 15 enarret: tot illa discent, quot audient. At enim emendationi praelectionique numerus obstat. Sit incommodum (nam quid fere undique placet?), mox illud comparabimus commodis. Nec ego tamen eo mitti puerum volo, ubi negligatur. Sed neque praeceptor 29 bonus majore se turba, quam ut sustinere eam possit, oneraverit: et inprimis ea habenda cura est, ut is omni modo fiat nobis familiariter amicus: nec officium in docendo spectet, sed affectum. ita nunquam erimus in 16 turba. Nec sane quisquam, literis saltem leviter imbutus, eum, in quo studium ingeniumque perspexerit, non in suam quoque gloriam peculiariter fovebit. Sed ut fugiendae sint magnae scholae, (cui ne ipsi quidem

historias exponat, poëmata enarret. *Exponat* plane est quod *narret*, sic 4, 2 saepissime variat orationem noster, modo *expositionem* appellans, modo *narrationem*; ne quis falso de *interpretatione* cogitet. *Enarret* autem significat: *interpretetur.* *Quaestiones* sunt res, de quibus *Grammatici certant et adhuc sub judice lis est.*

praelectionique numerus obstat. Non statim apparet, qui *praelectioni* numerus obstet, cum *vox illa ad omnes* videatur *perferri.* Sed intelligitur, talis *praelectio*, qua singulis pueris, quae ipsi sunt pronunciaturi, diligenter praeeunt magistri, quod sane vix duobus simul potest praestari. cf. §. 12. *lectio — praeeunte — eget.* vid. etiam 2, 5. 3. 4.

rei aſſentior, ſi ad aliquem merito concurritur) non tamen hoc eo valet, ut fugiendae ſint omnino ſcholae. aliud eſt enim vitare eas, aliud eligere. Et ſi refutavimus quae contra 17
dicuntur, jam explicemus, quid ipſi ſequamur. Ante omnia, futurus orator, cui in 18
maxima celebritate et in media reipublicae luce vivendum eſt, aſſueſcat jam a tenero non reformidare homines, neque illa ſolitaria et velut umbratili vita palleſcere. Exci-

ne ipſi quidem. Recepi *ipſi* pro *ipſe*, quod eſt in omnibus edd. praeter Obr., e Guelf. Alm. Voſſ. 3. *Res* ea, cui non aſſentitur Qu., non eſt *magna aliqua ſchola*, ſed *ſententia illa*, qua dicebantur *magnae ſcholae eſſe fugiendae.* *Ipſe* defendi tum modo poſſet, ſi *rem* de magna ſchola intelligeres, quam *ipſe* Qu. improbaret; ſed tum alia eſſet opus mutatione, ut cum Burmanno *immerito* ſcriberetur pro *merito*, nullo addicente Codice.

eligere, non quamlibet frequentare; ne quis interpretetur: *praeſerre.*

ſi refutavimus. In conjunctione *ſi* eſt modeſia bonae ſuae contra ſcholarum obtrectatores argumentationis conſcientia; ut nulla ſit opus mutatione. Geſnerus pro *ſi* tentabat *ſic.* *Si* in hujusmodi forma eſt pro *quandoquidem* ut Cic. Ep. ad Div. 11, 6. „hortatione — non eges, *ſi* ne „in illa quidem re — hortatorem deſideraſti."

velut umbratili vita palleſcere. *Pallor*, infirmae valetudinis index, doctorum et libris immorientium non minus eſt quam amantium; dum hi curis occultis tabeſcunt, illi nimis aſſidui domo nunquam exeunt. Ita noſter 7, 10, 14. „pallen„dum." Cf. Juvenal. 7, 97. 105. et Perſius: nocturnis *impalleſcere* chartis (Sat. 5, 62.) Eupolidem — *palles* (1, 124.). Ovidius de amantibus: „*Pal*„*leat* omnis amans: hic eſt „color aptus amanti. Hic de„cet: hoc vultu non valuiſſe „putent." (Art. 1, 729. 30.). Inde notum illud: Pallet; aut amat aut ſtudet. In omnibus hiſce exemplis *pallor* iſte eſt a prius contracto morbo, quem aut animi aegritudo fecerit, aut ſolis et aëris defectus. Geſnerus ad h. l. etiam inanimis pallorem tribui, propter cor-

tanda mens et attollenda semper est, quae in hujusmodi secretis aut languescit, et quendam velut in opaco situm ducit: aut contra tumescit inani persuasione; necesse est enim sibi nimium tribuat, qui se nemini comparat.
19 Deinde cum proferenda sunt studia, caligat in sole, et omnia nova offendit, ut qui solus didicerit, quod inter multos faciendum est. 50
20 Mitto amicitias, quae ad senectutem usque firmissimae durant, religiosa quadam necessitudine imbutae. Neque enim est sanctius, sacris iisdem, quam studiis initiari. Sensum ipsum, qui communis dicitur, ubi discet,

ruptionem a quiete, humore admisso et excluso aëre ortam, docet e scriptoribus rusticis et Vitruvio. Videmur priori illa ratione posse acquiescere, cum de homine agatur; neque enim mox in istis: *quendam velut in opaco situm ducit*, repetitionem et explicationem quandam nostri loci agnosco, sed novam imaginem. Illum tamen pallorem, de quo Gesnerus, invenias apud ipsum nostr. 12, 10, 76. ubi *pallescat* est interpretatio *τοῦ colorem exuat*, de re, quae cum purpura comparatur.

Sensum — qui communis dicitur. Ex hoc, quod subjicitur post *sensus* vocabulum, apparet vulgo ita appellatam fuisse hanc animi facultatem; quod, ni fallor, aetate Augusti demum fieri coepit, Ciceroni non adeo usitatum. Apud hunc enim licet satis frequenter *sensum communem* legas, adjungitur fere semper aliquid, unde pro vario nexu disputationis, variam locutioni significationem tribuas. Id tamen per omnia ejus loca (v. c. Pro Planc. C. 13. et 14. — De Orat. 1, 3. 2, 16.) observare licet, intelligi id, quod omnes homines sentiant, *τὰς κοινὰς ἐννοίας*, sive in veritate rerum judicanda, sive in honestate. Non igitur proprie dicitur a Cicerone *sensus communis*, ut per se possit et debeat intelligi, sed pro re nata; et interdum pro eo est *communis prudentia* (De Fin. 4, 27.) *communis opinio* (Offic., 2, 10.) *communis mens* (De Orat. 3, 29.); etiam *communes sensus* plurali numero dicuntur (ibid. c. 50. et in primis pro Cluent. c. 6.) plane pro *κοιναῖς ἐννοίαις*. Scri-

cum se a congressu, qui non hominibus so-
lum sed mutis quoque animalibus naturalis
est, segregarit? Adde, quod domi ea sola 21
discere potest, quae ipsi praecipientur; in
schola, etiam quae aliis. Audiet multa quo-
tidie probari, multa corrigi: proderit alicujus
objurgata desidia: proderit laudata industria: 22
excitabitur laude aemulatio: turpe ducet ce-
dere pari, pulchrum superasse majores. Ac-
cendunt omnia haec animos: et licet ipsa
vitium sit ambitio, frequenter tamen causa

ptores tamen sub Augusto eoque recentiores absolute usurpant. Ut Horat. I. Sat. 3, 66. Phaedr. 1, 7. Sic etiam Seneca, et Juvenalis loco noto 8, 73. ubi negat in proceribus frequenter esse *sensum communem*, quod nuperus interpres Gallicus Dussaulx bene reddidit: Ils ont rarement le *sens commun;* qui etiam in nota recte revincit Shafftesburiensem cogitantem cum multis Viris doctis de *popularitate*. *Sensus* ergo *communis* etiam hic est notitia eorum, quae nosse et sentire homines solent; prudentia qualis in quovis homine, modo inter homines versatus fuerit eorumque mores et instituta cognoverit, expectari debeat, sed potissimum qualis in usu hominum familiari est necessaria. Orta sane appellatio a communione talis sensus inter homines, sed quae sensim in prudentiae totius significationem abierit, ut posset haec de ea ludere Voltarius: *Le sens commun n'est pas si commun.* Neque hoc solum est vocabulum, quod jam ab argentea, quam vocant, latini sermonis aetate coeperit in eam significationem deflecti, quam nunc tuetur in lingua Francogallica. Ejus generis sunt haec: renunciare, privilegium, publicare, quae plane recenti sensu leguntur jam apud Senecam. De voce *vivax* videbimus ad 2, 6, 3. *Sensum communem* larga exemplorum copia illustrat inter alios Bentlejus ad Hor. l. c.

licet ipsa vitium sit ambitio. Etiam *ambitionis* vocabulum aliam sub Caesaribus significationem videtur contraxisse, quam vigente habebat republica, ubi erat popularis gratiae captatio ad obtinendos honores; neque dubitabat de sua *ambitione*

23 virtutum est. Non inutilem scio servatum
esse a praeceptoribus meis morem, qui, cum
pueros in classes distribuerant, ordinem di-
cendi secundum vires ingenii dabant: et ita
superiore loco quisque declamabat, ut prae-
24 cedere profectu videbatur. Hujus rei judicia
praebebantur: ea nobis ingens palmae con-
tentio: ducere vero classem, multo pulcher-
rimum. Nec de hoc semel decretum erat:
tricesimus dies reddebat victo certaminis 31
potestatem: ita nec superior successu curam

profiteri Cicero v. c. Pro Sulla c. 4. De Orat. 1, 1. ipsamque laudare Pro Planc. c. 18. Tunc igitur magis gratiae studium significabat; quod praeclare docet Gronovius ad Liv. 45, 36, 8. postmodo vanae gloriae affectationem, et sic factum videtur, ut simpliciter hic *vitium* posset appellari. Sic jam apud Horatium. Ita mox *ambitiosa* (§. 27.) pro iis, quibus gloriam captat aliquis, non quibus gratiam. Insignis est locus Taciti, ubi *gratiae* etiam opponitur *ambitio*, Annal. 6, 46, 2. et loco alio, ubi gemina huic sententia, 4, 40, 2 *fama* diserte dicitur. Attamen veteris significationis multa etiam apud hos scriptores vestigia. Haec verba „licet — causa virtutum est" ipsa lege apud Alcuinum p. Pithoei 379. Ex Quintiliano, an vicissim ex Alcuino illata in nostrum? cf. ad 1, 7, 28. Sapiunt sane Christianum. Quanquam initio et passim in hoc libello Alcuinus ipsa Ciceronis de Inv. verba ponit, lectore itidem non monito.

Hujus rei judicia praebebantur. Haec res est, utrum praecederet profectu aliquis, necne; et *judicia praebebantur* dictum pro: judicia fiebant, judicabatur a praeceptoribus.

ducere classem. Hoc videtur dixisse Qu. ad formam locutionis etiam Ciceroni usurpatae: *familiam ducere.* Ea mutuo sumta est a venalium servorum familiis, in quibus pulcriora mancipia reliquum ducebant gregem, ut vendibiliorem redderent. Haec scita est Menagii ratio; fortasse tamen simplicius a disciplina militari deduxeris, ubi *ordines ducere* est centurionem esse. vid. Lexica. Seneca Pater de Latrone p. Bip. 69. „in schola, cum jam coepisset *diem ducere.*

remittebat, et dolor victum ad depellendam ignominiam concitabat. Id nobis acriores ad 25
studia dicendi faces subdidisse, quam exhortationes docentium, paedagogorum custodiam, vota parentum, quantum animi mei conjectura colligere possum, contenderim.
Sed sicut firmiores in literis profectus alit 26
aemulatio; ita incipientibus, atque adhuc teneris, condiscipulorum quam praeceptoris jucundior, hoc ipso quod facilior, imitatio est. Vix enim se prima elementa ad spem,

acriores — faces subdidisse. *Faces* sic pro *stimulis* dictae saepe apud hujus aevi scriptores, cum Cicero dolores et insidias fere intelligat petita ab incendiis imagine. Mos tangitur a Seneca de Ira 2, 14. „Equos — *stimulis facibusque* „— *subditis excitamus,*" (ubi tamen contra Codd. tentatur *calcibus*, etiam Lipsio probante) qualem etiam in timidis gladiatoribus instigandis usurpatum memorant, ubi *ignes* quidem, et *candentes laminae* narrantur; *faces subditae* non item.

sicut firmiores — alit aemulatio; ita — teneris — jucundior — imitatio est. Ratio haec comparandi non statim appareat. Firmiores inter se aemulantur, quis proxime accedat ad praeceptorem, quem jam ipsum imitari audent, nemini aequalium cedentes; teneri autem, inter se et magistrum, provectiores agnoscentes multos condiscipulos, hos potius imitandos sibi sumunt, quam illum, neque adeo aemulantur commilitones suos, sed assequi solum conantur. Gedoynus comparationis subtilitatem vertendo obliteravit dum loci difficultatem dissimulare vult. Infra se ipse illustrat Qu. Utile — quos imitari primum, (dum teneri sunt profectus) mox (cum maturuerint) vincere velis.

prima elementa. Audacior metonymia id quod discitur, ponendi pro discentibus, neque conficiunt rem exempla ab interpretibus allata, velut *servitia* a Sallustio dicta pro *servis*. Sed plus sibi licitum putarunt hujus aevi scriptores, et ut modo *profectus firmiores* et *incipientes atque adhuc teneros* dixerat pro ipsis pueris, sic illo velut gradu insistens *elementa* ausus est pro *elementa-*

tollere eſſingendae, quam ſummam putant,
eloquentiae audebunt: proxima amplectun-
tur magis, ut vites arboribus applicitae, in-
feriores prius apprehendendo ramos, in cacu-
27 mina evadunt. Quod adeo verum eſt, ut
ipſius etiam magiſtri, ſi tamen ambitioſis uti-
lia praeferet, hoc opus ſit, cum adhuc rudia
tractabit ingenia, non ſtatim onerare infirmi-
tatem diſcentium, ſed temperare vires ſuas,
28 et ad intellectum audientis deſcendere. Nam
ut vaſcula oris anguſti ſuperfuſam humoris
copiam reſpuunt: ſenſim autem influentibus,
vel etiam inſtillatis complentur: ſic animi
puerorum quantum excipere poſſint, viden-
dum eſt. nam majora intellectu, velut parum
apertos ad percipiendum, animos non ſubi- 32
29 bunt. Utile igitur eſt habere, quos imitari
primum, mox vincere velis. ita paulatim et
ſuperiorum ſpes erit. His adjicio, praecepto-
res ipſos non idem mentis ac ſpiritus in di-
cendo poſſe concipere ſingulis tantum prae-

imitari primum mox vincere velis. Bona videtur Gebhardi κρίσις, qui pro noviſſimo vocabulo malit *velit*, quia, de puero ad magiſtros, Quintiliani ſit ſermo. Aſſunt ita corrigenti non pauci Codd. ut et Goth.

riis; in quo potiſſimum diſplicet, quod *elementa* iſta ait *putare.* Repetit quae hic poſuit 2, 3, 10. ubi *elementa* mutavit *ſtudiis*, eadem metonymia.

influentibus — inſtillatis. Eſt hoc ex more veterum ſcriptorum, poſt ſingularem, ut hic *humoris*, uſurpare pluralem, cum de univerſo aliquo genere agitur. Sic Terent. Eun. Act. 1. Sc. 2. v. 87. 88. „*Eunuchum* „dixti velle te Quia ſolae *his* utuntur reginae," ubi vide Donatum.

ſentibus, quod illa celebritate audientium inſtinctos. Maxima enim pars eloquentiae 30 conſtat animo. hunc affici, hunc concipere imagines rerum, et transformari quodammodo ad naturam eorum, de quibus loquimur, neceſſe eſt. Is porro, quo generoſior celſiorque eſt, hoc majoribus velut organis commovetur; ideoque et laude creſcit, et impetu augetur, et aliquid magnum agere gaudet. Eſt quaedam tacita dedignatio, vim dicendi, 31 tantis comparatam laboribus, ad unum auditorem demittere. pudet ſupra modum ſermonis attolli. Et ſane concipiat quis mente vel declamantis habitum, vel orantis vocem, inceſſum, pronuntiationem, illum denique animi et corporis motum, ſudorem, ut alia praeteream, et fatigationem, audiente uno; nonne quiddam pati furori ſimile videatur?

furori ſimile videatur. Intelligitur quidem ſatis *declamans* iſte vel *orans*, cujus habitum mente concipere jubemur; ſed

majoribus velut organis. Cum et aliunde conſtet organa muſica; fiſtulis compacta, jam tum fuiſſe in uſu, et eo ſenſu fere ſemper uſurpet vocabulum hoc Qu., (cf. in primis 11, 3, 16 „aura — per — *organa* meat") etiam noſtro loco de talibus organis cogitaſſe videri debet. Imago tanto magis convenit ejus orationi, quia ſupra memoraverat *ſpiritum,* neque aliena eſt ab *animo,* in quo et ipſo remanet aliquod etymi veſtigium. Majoribus organorum fiſtulis et cannis (*δόνακας* appellat Julianus imperator in elegantiſſimo de hac machina epigrammate apud Brunck. in Anal. 2, 403.) opus eſt, ad vehementiorem exprimendum ſpiritum. Ceterum *animus* hic *acumini* opponitur et *artificio,* quae non tantundem conferant ad eloquentiam. Sic 1, 8, 8 „quae — *animum* augeant."

ſermonis. Ita Horatius: *Sermoni* propiora. Satyr. I, 4, 42.

pati. Graeco plane modo *πάσχειν τι* pro *διακεῖσθαί πως,*

Non eſſet in rebus humanis eloquentia, ſi tantum cum ſingulis loqueremur.

III. Tradito ſibi puero, docendi peritus 51
ingenium ejus in primis naturamque perſpiciat. Ingenii ſignum in parvis praecipuum, memoria eſt. Ejus duplex virtus, facile percipere, et fideliter continere. Proximum, imitatio: nam id quoque eſt docilis naturae; ſic tamen, ut ea, quae diſcit, effingat, non habitum forte et inceſſum, et ſi quid in pejus
2 notabile eſt. Non dabit mihi ſpem bonae indolis, qui hoc imitandi ſtudio petet, ut rideatur. nam probus quoque in primis erit ille vere ingenioſus: alioqui non pejus duxerim tardi eſſe ingenii, quam mali. Probus autem ab illo ſegni et jacente plurimum ab-
3 erit. Hic meus, quae tradentur, non difficulter accipiet: quaedam etiam interrogabit: ſequetur tamen magis, quam praecurret. Illud ingeniorum velut praecox genus, non

impeditur tamen quodammodo oratio, quod deeſt τῷ *videatur* ſuum ſubjectum. An poſt *ſimile* excidit *ille*, ut moneor ab amico?
inceſſum. Mirus eſt conſenſus Codd. pro hoc vocabulo dantium *ingreſſum*. Ita enim Flor. (ſec. Reg.) Voſſ. 1. 2. 3. Bodl. Joan. Alm. Goth. (tac. Geſn.) Guelf. Argent. (ſec. Obr.). Et praefert codd. ſcripturam Daviſius ad Cic. de Nat. Deor. 1, 34. *ingreſſus* tamen raro tantum ap. noſtrum pro *inceſſu*, et plerumque pro *initio*. Acquieſco igitur recepta, cum ſine varietate modo fuerit *inceſſum* (2, 31.) et aliis praeterea locis legatur.
praecox. Praeter Goth. qui tamen in margine habet *praecox* etiam Guelf. *praeceps*, quod Geſnerus praefert, referendum (ut

comparatum, affectum eſſe. cf. Graeciſmo tirones Vigerum 1, 4, 29. Videant de hoc Zeunii p. 269. ſeq.

temere unquam pervenit ad frugem. Hi 4
34 sunt, qui parva facile faciunt: et audacia provecti, quidquid illic possunt, statim ostendunt. Possunt autem id demum; quod in proximo est: verba continuant: haec vultu interrito, nulla tardati verecundia, proferunt. non multum praestant, sed cito. non 5
subest vera vis, nec penitus immissis radicibus nititur: ut quae summo solo sparsa fuiit semina, celerius se effundunt: et imitatae spicas herbulae inanibus aristis ante messem flavescunt. Placent haec annis comparata: deinde stat profectus, admiratio decrescit. Haec cum animadverterit, prospiciat dein- 6
ceps, quonam modo tractandus sit discentis animus. Sunt quidam, nisi institeris, remissi: quidam imperia indignantur: quos-

putat) ad *praecurret;* quia *praecox* non sit in vitio. Ego ob *frugem* necessarium puto *praecox.* *pervenit* Guelf. *pervenerit.* *quidquid illic possunt.* Guelf. cum aliquot edd. omittit *illic*, quae omissio sensum efficit apertum et facilem; neque tamen tutum est abjicere *illic*, quod quo errore potuerit irrepere, nemo dicat. Optima sane ratio est, quam post Gebhardum, pro *illic* conjectantem *illico*, proponit Gesnerus: *qu. poss.*, *illico ostend.* ut *statim* glossa sit minus noti *illico*, quae postquam in textum migrarit, verum hujus loci vocabulum *illico* varie fuerit jactatum. Magnopere enim in ea voce scriptura variat, dantibus Codd. et edd. modo *illud* modo *ibi* modo *ibi* modo *illic.* *prospiciat.* Hoc e Goth. et aliis ascivit Gesn. pro *perspiciat.* Etiam Guelf. *prosp.*

quidquid illic possunt. vid. not. Crit.

non subest vera vis. Haec a plantis mutuo sunt sumta, et fortasse expressa e Virgilio Georg. 2, 49 *Quippe solo natura subest;* quem etiam pressius sequitur noster 10, 8, 14 *subest natura et vera vis.*

dam continet metus, quosdam debilitat: alios continuatio extundit, in aliis plus impetus
7 facit. Mihi ille detur puer, quem laus excitet, quem gloria juvet, qui victus fleat. hic erit alendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honor excitabit; in hoc desi-
8 diam nunquam verebor. Danda est tamen omnibus aliqua remissio: non solum, quia nulla res est, quae perferre possit continuum laborem; atque ea quoque, quae sensu et anima carent, ut servare vim suam possint, velut alterna quiete retenduntur: sed quod studium discendi, voluntate, quae cogi non
9 potest, constat. Itaque et virium plus affe-

retenduntur. Egregia scriptura pro *retinentur*, quod habent aliquot Codd. et multae edd. *Retenduntur* aperte praefert Goth. (mire negante Gesnero, qui *retinentur* ibi legi narrat) et Guelf. *retunduntur* per librarii errorem sane. *velut* alieno quidem fere videtur esse loco, quod commodius praecedat vocem *retend.* Sed nihil in positu variant Codd. et edd. nisi quod Goth. et Guelf. et Loc. Rusc. Bad. Ald. *qu. alt.* pro *alt. qu.* quod ipsum praefero; in τῷ *alterna* saltem nulla est imago, aliqua tamen in *quiete*, ut totum illud *qu. alt. ret.* pro similitudine aliunde ascita accipias, propterea que praemissum ei sit *velut*, translationis index.

continuatio extundit. Pulcherrima et plane viva imago petita a sculptore, qui innumeris scalpri ictibus e rudi marmore Deum aliquem extundit. Appositissimus est Virgilii locus, et ipse egregius: Georg. 1, 133. „Ut varias usus meditando *extunderet* artes Paulatim." Peculiare tamen Quin- et pulcrius etiam, quod extunditur *ipsa materia* h. e. extundendo fingitur; cum apud alios passim *materiae* extundatur effigies. Gedoynus omnem obliteravit imaginem; etsi sententiam retinens: „On „en voit qui ne réussissent qu'à „force de tems et d'étude."

gloria juvet — victus fleat. Georg. 3, 102 „Et quis cuique dolor victo? quae gloria „palmae?"

runt, ad discendum renovati ac recentes, et acriorem animum, qui fere necessitatibus repugnat. Nec me offenderit lusus in pueris: 10
est et hoc signum alacritatis: neque illum tristem, semperque demissum, sperare possum erectae circa studia mentis fore, cum in hoc quoque, maxime naturali aetatibus illis, impetu jaceat. Modus tamen sit remissionibus, 11
ne aut odium studiorum faciant negatae, aut otii consuetudinem nimiae. Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusus, cum positis invicem cujusque generis quaestiunculis aemulantur. Mores 12
quoque se inter ludendum simplicius detegunt: modo nulla videatur aetas tam infirma, quae non protinus, quid rectum pravumque sit, discat; tum vel maxime formanda, cum simulandi nescia est, et praecipientibus facillime cedit. Frangas enim citius, quam corrigas, quae in pravum induruerunt. Proti- 13

illum tristem. Guelf. cum aliquot aliis Codd. *ullum tri*... *possum.* Guelf. *possim*, et ita vett. edd. pleraeque. *cujusque generis.* Vett. edd. Loc. Rusc. Ald. Bad. Steph. *cujuscunque* dant, qui sane est sensus. Sed cum Codd. videantur receptam firmare, (Goth. saltem et Guelf.) potest videri *cujusque* consulto a Qu. scriptum pro *cujuscunque.* cf. interpretes ad Livii 1, 24, 3. et Gronov. in primis.

cujusque generis. vid. not. Crit.

modo nulla videatur aetas. Tum demum utiliter *se detegunt mores*, si simplicitate ea, *simulandi nescia*, uti sciat magister, et jam tum recti sensum vel tenerrimis ingenerari posse sibi persuadeat. Haec argumentandi ratio apparet, sublata ante *modo* maxima interpunctione, quam primus malo invexerat Gesnerus.

dam continet metus, quosdam debilitat; alios continuatio extundit, in aliis plus impetus
7 facit. Mihi ille detur puer, quem laus excitet, quem gloria juvet, qui victus fleat. hic erit alendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honor excitabit; in hoc desi-
8 diam nunquam verebor. Danda est tamen omnibus aliqua remissio: non solum, quia nulla res est, quae perferre possit continuum laborem; atque ea quoque, quae sensu et anima carent, ut servare vim suam possint, velut alterna quiete retenduntur: sed quod studium discendi, voluntate, quae cogi non
9 potest, constat. Itaque et virium plus affe-

retenduntur. Egregia scriptura pro *retinentur*, quod habent aliquot Codd. et multae edd. *Retenduntur* aperte praefert Goth. (mire negante Gesnero, qui *retinentur* ibi legi narrat) et Guelf. *retunduntur* per librarii errorem sane. *velut* alieno quidem fere videtur esse loco, quod commodius praecedat vocem *retend.* Sed nihil in positu variant Codd. et edd. nisi quod Goth. et Guelf. et Loc. Rusc. Bad. Ald. *qu. alt.* pro *alt. qu.* quod ipsum praefero; in τῷ *alterna* saltem nulla est imago, aliqua tamen in *quiete*, ut totum illud *qu. alt. ret.* pro similitudine aliunde ascita accipias, propterea que praemissum ei sit *velut*, translationis index.

continuatio extundit. Pulcherrima et plane viva imago petita a sculptore, qui innumeris scalpri ictibus e rudi marmore Deum aliquem extundit. Appositissimus est Virgilii locus, et ipse egregius: Georg. 1, 133. „Ut varias usus meditando *extunderet* artes Paulatim." Peculiare tamen Quintiliano et pulcrius etiam, quod apud eum extunditur *ipsa materia* h. e. extundendo fingitur; cum apud alios passim *materiae* extundatur effigies. Gedoynus omnem obliteravit imaginem; etsi sententiam retinens: „On en voit qui ne réussissent qu'à force de tems et d'étude."

gloria juvet — victus fleat. Georg. 3, 102 „Et quis cuique dolor victo? quae gloria palmae?"

runt ad discendum renovati ac recentes, et
acriorem animum, qui fere necessitatibus re-
pugnat. Nec me offenderit lusus in pueris: 10
est et hoc signum alacritatis: neque illum
tristem, semperque demissum, sperare possum
erectae circa studia mentis fore, cum in hoc
quoque, maxime naturali aetatibus illis, im-
petu jaceat. Modus tamen sit remissionibus, 11
ne aut odium studiorum faciant negatae, aut
otii consuetudinem nimiae. Sunt etiam
nonnulli acuendis puerorum ingeniis non
inutiles lusus, cum positis invicem cujusque
generis quaestiunculis aemulantur. Mores 12
quoque se inter ludendum simplicius dete-
gunt; modo nulla videatur aetas tam infirma,
quae non protinus, quid rectum pravumque
sit, discat; tum vel maxime formanda, cum
simulandi nescia est, et praecipientibus facil-
lime cedit. Frangas enim citius, quam cor-
rigas, quae in pravum induruerunt. Proti- 13

illum tristem. Guelf. cum aliquot aliis Codd. *ullum tri*[illegible] *possum.* Guelf. *possim*, et ita vett. edd. pleraeque. *cujusque generis.* Vett. edd. Loc. Rusc. Ald. Bad. Steph. *cujuscunque* dant, qui sane est sensus. Sed cum Codd. videantur receptam firmare, (Goth. saltem et Guelf.) potest videri *cujusque* consulto a Qu. scriptum pro *cujuscunque.* cf. interpretes ad Livii 1, 24, 3. et Gronov. in primis.

cujusque generis. vid. not. Crit.

modo nulla videatur aetas. Tum demum utiliter *se detegunt mores*, si simplicitate ea, *simulandi nescia*, uti sciat magister, et jam tum recti sensum vel tenerrimis ingenerari posse sibi persuadeat. Haec argumentandi ratio apparet sublata ante *modo* maxima interpunctione, quam primus malo invexerat Gesnerus.

nus ergo, ne quid cupide, ne quid improbe, ne quid impotenter faciat, monendus est puer: habendumque in animo semper, illud Virgilianum:

Adeo in teneris consuescere multum est.

14 Caedi vero discentes, quanquam et receptum 36
sit et Chrysippus non improbet, minime velim. primum, quia deforme atque servile est, et certe, quod convenit si aetatem mutes, injuria. deinde, quod si cui tam est mens illiberalis, ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima quaeque mancipia, durabitur. postremo quod ne opus erit quidem hac castigatione, si assiduus studio-
15 rum exactor astiterit. Nunc fere negligentia paedagogorum sic emendari videtur, ut pueri non facere, quae recta sunt, cogantur, sed, cum non fecerint, puniantur. Denique cum parvulum verberibus coëgeris, quid juveni facias, cui nec adhiberi potest hic metus, et
16 majora discenda sunt? Adde quod multa

et certe — quod convenit. Certe omittit Voss. 3. bene, cf. not. exeg. *quid juveni facias.* Goth. *facies* (tac. Gesn.) Bene.

Illud Virgilianum. Georg. 2, 272.

certe, quod convenit si aetatem mutes, injuria. Interpunxi cum Obrechto, et interpretor cum Badio: „Convenit, a ne„mine negatur, injuriam esse „caedi, si in adulto fiat.“ *Certe* dicitur comparata ad *deforme atque servile;* nam si forte neget quis *def.* esse *atque serv.*, injuria *certe* est. Facile tamen careas alterutro, aut τῷ *certe* aut τῷ *quod convenit.* Interpunctio a plurimis adoptata, qua inciditur post *convenit*, etiam magis otiosum facit *quod convenit.*

vapulantibus dictu deformia, et mox vere-
cundiae futura, saepe dolore vel metu acci-
dunt: qui pudor refringit animum, et abji-
57 cit, atque ipsius lucis fugam et taedium dictat.
Jam si minor in deligendis custodum et prae- 17
ceptorum moribus fuit cura, pudet dicere,
in quae probra nefandi homines isto caedendi
jure abutantur, quam det aliis quoque non-
nunquam occasionem hic miserorum metus.
Non morabor in parte hac. nimium est quod
intelligitur. Quare hoc dixisse satis est, in
aetatem infirmam, et injuriae obnoxiam, ne-
mini debere nimium licere. Nunc quibus 18
instituendus sit artibus, qui sic formabitur,
ut fieri possit orator, et quae in quaque aetate
inchoanda, dicere ingrediar.

IV. Primus in eo, qui legendi scribendi-
que adeptus erit facultatem, grammaticis est
locus. Nec refert, de Graeco an de Latino
loquar; quanquam Graecum esse priorem pla-
cet. Utrique eadem via est. Haec igitur 2
58 professio, cum brevissime in duas partes divi-
datur, *recte loquendi* scientiam, et *poëtarum*
enarrationem; plus habet in recessu, quam
fronte promittit. Nam et scribendi ratio con- 3
juncta cum *loquendo* est, et enarrationem
praecedit *emendata lectio*, et mixtum his
omnibus *judicium* est: quo quidem ita severe

nemini debere. Goth. (tac. Gesn.) Guelf. et omnes fortasse Codd. *debet*; infinitivum, qui sane magis videtur latinus, primus dedit, sed ex conjectura, Badius.

sunt usi veteres grammatici, ut non versus
modo censoria quadam virgula notare, et
libros, qui falso viderentur inscripti, tan-
quam subditities summovere familia permise-
rint sibi; sed auctores alios in ordinem rede-
4 gerint, alios omnino exemerint numero. Nec

summovere familia. Goth. (tac. Gesn.) et Guelf. *familiae.*

veteres grammatici. Alexandrinos potissimum intellexit Grammaticos, de quibus nostra aetate a Villoisono in Prolegomenis ad Iliadem, et a F. A. Wolfio in suis itidem ad Homerum Prolegomenis eruditissime fuit disputatum.

censoria quadam virgula. *Obelus* propric appellatur, quo spurios versus confodere solebat *Censor Aristarchus*, ut Ausonio audit in ludo VII sapientum. *Censorium stilum* de veris censoribus dicit Cicero pro Cluentio c. 44.

alios — exemerint numero. Re iterum iterumque perpensa, lubens transeo in Ruhnkenii castra, docentis (Historiae Oratorum Graecorum Criticae p. XCVI) *redigere in ordinem* et *eximere numero* latinas esse locutiones pro Graecis in hocce negotio magnopere frequentatis: ἐγκρίνειν καὶ ἐκκρίνειν. Conficiebant Alexandrini illi Grammatici indices scriptorum, (canonas appellabimus, quo facilior sit ejusdem rei circa libros sacros jam cognitae comparatio) qui legi potissimum mererentur, quo facto canonici isti scriptores a ceterorum turba ita segregabantur, ut jam paene soli scripsisse viderentur, quique in numerum non essent relati, vulgo negligerentur, et vel eam ipsam ob causam magna sane ex parte interciderint. Omnem hunc locum qui probe cognoscere cupit, magno cum fructu leget disputationem Ruhnkenii loco indicato, adde Wolfium in Prolegomenis Homericis p. CXC. Lucem nostro loco ministrat ipsius Quintiliani alter 10, 1, 54. Neque tanti est, (quod olim me ab hac interpretatione avertebat,) quod *redigere in ordinem* apud multos argenteae aetatis scriptores sensu contumelioso legitur. Ejus significationis insigne est exemplum apud Sueton. Vespasian. c. 15 „altercationibus insolentissimis *paene in ordinem* „*redactus.*“ Locutio petita videtur a disciplina militari, cum is, qui centurio fuit aut tribunus, in ordinem gregariorum militum denuo cogitur. vid. Festum in *ordinarius* ibique Dacerium p. 312. 13. 14. Pro eo Livius fere *cogere in ordinem* dicit, quem

poëtas legisse satis est. excutiendum omne scriptorum genus, non propter historias modo, sed verba, quae frequenter jus ab auctoribus sumunt. Tum nec citra musicen grammatice potest esse perfecta, cum ei de metris rhythmisque dicendum sit: nec si rationem siderum ignoret, poëtas intelligat; qui (ut alia mittam) toties ortu occasuque signorum in declarandis temporibus utuntur: nec ignara philosophiae, cum propter plurimos in omnibus fere carminibus locos, ex intima
39 quaestionum naturalium subtilitate repetitos; tum vel propter Empedoclem in Graecis,

Priscianus l. 18. p. Putsch. 1173 *redigere in ord.* scripsisse l. 30 hoc sensu, narrat; sed falso ille. Nihil enim ejusmodi in toto eo Livii libro. (Obiter hic monere liceat, ibidem in Prisciano, pro *probabilibus et utilissimis*, legendum esse *prob. et vilissimis.*) Etiam *omnino*, in istis *omnino exemerint*, quo maxime nitebar, cum *red. in ord.* de contumelia interpretabar, ut *omnino ex.* esset etiam gravior praecedenti injuria, etiam hoc, inquam, permittit eam, quam nunc sequimur, loci explicationem. Neque enim decet tantopere urgere unam voculam, ubi manifesta sunt cetera. Quod autem attinet ad usum τοῦ *red. in ord.*, fortasse aut ignoravit eum aut improbavit Quintilianus, a junioribus, ipsius etiam discipulis, frequentatum. Saltem ambiguitati timuisse non videtur. Prisciani locum certatim ad partes vocarunt VV. DD. obliti ad unum omnes quaerere, quo libri 30 capite ista locutione uteretur Livius. Ne Drakenborchus quidem ad Liv. 25, 3, 19, citantem Prisciani verba Sigonium exhibens, hunc errorem redarguit, neque emendavit citationem Sigonii, Prisciani sententias, apud ipsum diremtas, continuando misere turbantem.

Empedoclem — Varronem. Empedoclis, praeter alia, philosophicum poëma περὶ φύσεως memoratur ab antiquis, cujus fragmenta servata sunt. M. Terentius Varro prosae orationi versus intertexuit in Satyris Menippeis, quarum lacera plane fragmenta, e Grammaticis conquisita plerumque, docent in ethicis eas maxime fuisse

Varronem ac Lucretium in Latinis, qui prae-
5 cepta ſapientiae verſibus tradiderunt. Elo-
quentia quoque non mediocri eſt opus, ut de unaquaque earum, quas demonſtravimus, rerum dicat proprie et copioſe. Quo minus ſunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam, cavillantur: quae niſi oratoris futuri fundamenta fideliter jecerit, quidquid ſuperſtruxeris, corruet: neceſſaria pueris, jucunda ſenibus, dulcis ſecretorum comes, et quae vel ſola omni ſtudiorum genere plus habeat
6 operis, quam oſtentationis. Ne quis igitur tanquam parva faſtidiat grammatices elementa: non quia magnae ſit operae, conſonantes

oratoris futuri. Sat multorum Codd., in his Goth., auctoritatem ſecutus, ut et vett. edd. plerarumque, praeter Ald., aſcivi genitivum pro dativo *oratori futuro*, quod et Obrechtus fecit et ſuadet Lochmannus l. c. p. 10. Vox *ſuperſtruxeris* ita dici haec oſtendit, ut oratio convertatur ad magiſtrum, non ad diſcipulum qui eſt *orator* ille *futurus*. Grammatice igitur *magiſtro* jaciet *fundamenta oratoris*, non ipſi *oratori*. Si *ſuperſtruxerit* legeretur, alia foret ratio. cf. not. Criticam ad c. 2, 29 ubi *velit*, eadem de cauſa, commodius videbatur quam *velis*. Guelf. *oratori* dat; pro *futuro* autem, per errorem, *futura*. *quae vel ſola — plus habeat.* Conjunctivum aſcivi pro *habet*, e Codd. Voſſ. 3. et Guelf., et edd. Ald. et Viarti. flagitante latinitate. Reſidet tamen mendum in ablativo *omni genere* absque praepoſitione, ubi inſeri oportere *in* ante *om.* jam *Waſſeus* vidit in Indice ad Salluſt.

occupatus. cf. noſtr. 10, 1, 95. Memorantur verſus Varronis etiam ex ejus *Περίπλῳ φιλοσοφίας* apud Nonium Gramm. item e libro, cui titulus *Prometheus*: ex eo autem, qui proprie inſcribitur *de Philoſophia*, nulli. Cic. Academ. 1, 3. poſtquam Varronem de Menippeis ſuis loquentem fecerat, ipſe ſubjicit: „varium et elegans — poëma feciſti: *philo*„*ſophiamque* multis locis in„choaſti."

a vocalibus diſcernere, ipſasque eas in ſemivocalium numerum, mutarumque partiri; ſed quia interiora velut ſacri hujus adeuntibus apparebit multa rerum ſubtilitas, quae non modo acuere ingenia puerilia, ſed exercere altiſſimam quoque eruditionem ac ſcientiam poſſit. An cujuslibet auris eſt exigere literarum ſonos? non hercule magis, quam nervorum. At grammatici ſaltem omnes in hanc deſcendent rerum tenuitatem: Deſintne aliquae nobis neceſſariae literae, non cum Graeca ſcribimus (tum enim ab iisdem duas mutuamur) ſed proprie in Latinis? ut in his, *Seruus* et *Uulgus*, Aeolicum digamma deſideratur, et medius eſt quidam U et I literae

quam nervorum. *Nervi* hic intelliguntur quales ſunt in citharis et lyris, ut Horatii „teſtudo reſonare ſeptem Calli„da *nervis*.“ *Literis*, non *auri*, opponuntur *nervi*.

grammatici ſaltem. Etiam hic alius fortaſſe ſcriptor maluiſſet *quidem* pro *ſaltem*, etſi cognata ſunt magnopere; cf. ad C. 1, 24.

duas mutuamur. Intelligi Y et Z facile apparet, vel hoc, quod ſequitur „*noſtrarum* ulti„ma X.“ Quanquam et Φ literam in Graecis nominibus ſcribendis mutuantur Romani, p et h junctis exprimentes. Cf. 12, 10, 27.

Aeolicum digamma deſideratur. Quum v conſonam pronunciabant literam Romani, eam figura quidem non dirimebant a vocali, ſed utramque deſignabant U. (Sic enim, ut vocalem ſignificem, malo h. l. ſcribere pro eo, quod verius eſt, V.) Cum igitur ſcribenda occurrerent ejusmodi vocabula, qualia ſunt *Seruus*, *Vulgus*, defectus ſigni magnopere apparebat, dum litera eadem bis deinceps poſita, SERUUS UULGUS, plane diverſo modo debet legi. „Nos hodie U literam in dua„rum literarum poteſtatem coe„gimus: nam modo pro di„gamma ſcribitur, modo pro „vocali.“ Caſſiodorus de Orthographia pag. Putſch. 2282. Erat autem ſonus Aeolicae literae is, quem habet Anglorum W, conſona; talem enim oſſe eam orditur ſyllabas, non vocalem, contra Lowthum;

sonus (non enim sic *optimum* dicimus, ut *opimum*) et in *Here* neque E plane neque I:

non — sic optimum dicimus ut opimum. Haec scriptura sensui maxime convenit, et defenditur ab aliquot Codd., Britannicis quidem duobus, ut conjicio ex Gibsoni silentio. Guelf. praepostere habet *opertunum* pro *optimum*, sed pro *opimum* levi tantum errore *opinum.* Fateor de auctoritate Codd. me tanto esse solicitiorem, quia Regii, etsi felix, conjectura, qui primus, sine Cod., ex *optimum* eralit *t*, habet, de quo dubites. Recte enim Badius, qui tuetur vulgatam: *— optumum — optimum*, urget contra Regium, diversam esse in *opimum* et *optimum* penultimae quantitatem, quamobrem hoc potissimum exemplo usurus fuisse vix videatur Quintilianus. Acquiescendum tamen recepta; nam e vulgata quidem, qui sensus possit exstundi, plane non video. *et in Here.* Praepositio *in* abesse quidem videtur ab omnibus Codd. (ut Guelf. et Goth., tac. Gesn.) ut et vett. edd. Necessariam tamen fere dixeris sententiae.

doctissimum Episcopum Londinensem, defendit Walkerus in Lexico Pronunciationi inserviente p. 3. §. 9. Hunc defectum signi, cum sonus adesset, explere volebat Claudius Caesar, sed (Prisciani sunt verba p. 546) „consuetudo anti-„qua superavit." it. Tac. Annal. 11, 14. „Haec litera, usui im-„peritante Claudio, post obli-„terata, aspicitur etiam nunc „in aere, publicandis plebisci-„tis, per fora ac templa fixo." cf. nostr. c. 7, 27. et 12, 10, 29. „Nomen — apud Aeoles „habuit olim — *vav.*" Prisc. l. c. (Facile hic agnoscas originem Phoeniciam.) *τοῦτο δ' ἦν ὥσπερ γάμμα διτταῖς ἐπὶ μίαν ὀρθὴν ἐπιζευγνύμενον ταῖς πλαγίαις.* Dionysii Hal. Antiq. Rom. p. 16. ed. Sylb. Inde nomen *Digamma*, pro quo et *Digammon* (ut h. l. Codd. Guelf. et plerique alii) et *Digammos* feminino genere. Eleganter et docte de hac litera disputat Foster Essay on the different nature of accent and Quantity. Eton. 1763. p. 122 seqq.

non — sic optimum dicimus ut opimum. Non tam expresse pronunciamus literam *i* in voce *optimum*, quam in *opimum*, sed obscurius, ut videatur fere audiri *u*, *optumum*.

et in Here neque E — neque I. Hinc apparet, quomodo poetis licuerit alterutrum pro sua utilitate ponere. Priscian. p. 1011: „dicitur et „here. Juvenalis in I (est autem Sat. 3, 23) „Res hodie minor „est *here* quam fuit. Horatius „in II Ser. (Sat. 2, 8, 2.) dictus „*here* illic." Neque tamen Ho-

auditur: an rursus aliae redundent (praeter 9
illam aspirationis notam, quae si necessaria est,

aspirationis notam — contrariam sibi poscit. Nihil attinet plurimas hic memorare Codd. discrepantias, sed monendus est lector, post *notam* esse omissum a me hoc signum ͱ, ut post *posuit* alterum ˧, quae sunt apud Gesnerum et plerosque editores a septimodecimo inde seculo. Neque absunt eae notae ab omnibus Codd., etsi a plerisque, ut a Guelf. Non autem supervacuae solum sunt, sed turbant prorsus locum. Si eas posuit Quintilianus, sequitur ejus tempore in quotidiano usu fuisse notam ͱ, quod quis est, qui defendat? Nam si quaerit Grammaticus, an redundet aspirationis nota ͱ, sequitur, ut invenerit eam in Alphabeto. Sin absunt, quae est plerorumque Codd. scriptura, intelligit Qu. notissimam aspirationis notam H, et „illam" aut dicit, quasi *quam novimus, de qua solet ultro citroque disputari*, aut refert ad ipsam literam H in *Here*, vocabulo modo tractato. Cf. Priscian. p. 560. „H literam non esse ostendimus, sed notam aspirationis, quam Graecorum antiquissimi, „similiter ut Latini, in versu scribebant, nunc autem diviserunt, et dexteram ejus partem supra literam ponentes, *psilen* „(ψιλὴν) notam habent — sinistram autem contrariam illi aspirationis *dasiam* (δασεῖαν)." Similia docet Sergius in Donati edit. prim. p. Putsch. 1829. Ad nostrum locum haec maxime pertinent: „Nos his" (videl. τοῖς ͱ et ˧) „sociatis aspirationis „fecimus notam H." Est autem de H magna inter Grammaticos Putschianos lis, aliis literam eam vocantibus, aliis, et pluribus quidem iis, negantibus, cum quibus facere Quintilianum apparet eo, quod subjicit: *quae si — poscit.* cf. ipsum nostrum 1, 5, 19. Cod. Guelf. cum Bernensi plane consentit, sic dando: „praeter illam aspirationis, quae — contraria sibi poscit." Omittunt igitur ii *notam* post *asp.* in quo socios habent Voss. 1. 3.

ratius metri necessitate coactus. Charisius Instit. Gramm. pag. Putsch. 180: „Quidam here „putant dici debere, *quamdiu*, „heri *quando*. Afranius tamen „in Emancipato, Quod *here*" [i. e. per totum hesternum diem, notione *quamdiu*] „inquit, obstitit." Id discrimen significationis neque a Quintiliano agnitum fuisse, nostro loco apparet. Fortasse similis soni obscuritas fuit in *ruri*, unde Horatius: me *ruri* futurum. Epist. 1, 7, 1. De *here* cf. etiam nostr. c. 7, 22, quo loco apparet obsoletam fuisse scripturam *heri*.

praeter illam — poscit. Intelligit literam H (vid. not.

etiam contrariam sibi poscit), ut K, quae et ipsa quorundam nominum nota est: et Q, cujus similis effectu specieque, nisi quod pau-

Bodl. et Ald. cum aliquot praeterea edd. Item *contraria* dant pro *contrariam*. Aliquot Codd. retinere *notam* (Ioann. profecto et Bal.) diserte narrat Gibs. et necessarium est vocabulum.

ut K. Guelf. et omnes Codd. *et K.* Obsecutus sum Capperonnerio et Gesnero, de conjectura mutantibus *et* in *ut*. Necessarium prorsus est, ut hinc ordiamur exempla supervacuarum literarum, quae debent induci per adverbium *ut*, non per conjunctionem *et*. Si enim maxime annumeres hoc, quod dicit de litera K, exceptioni, ut referas ad *praeter*, saltem *et Q* cogeris mutare in *ut Q;* neque ullo modo procedet ratio, si etiam hoc exceptioni adjungas, quoniam *et ultima nostrarum* nominativum ostendit, qui referri ad *praeter* plane recusat. Ceterum quam frequens in Codd. τῶν *ut* et *et* sit confusio, monstrabit Drakenb. ad Liv. 21, 28, 8. *effectu specieque.* Verissimam hanc scripturam, pro vett. edd. et aliorum Codd. *effectus speciesque*,

Crit.) quam necessariam negat, cum sit mera aspiratio, quae nota non magis indigeat, quam *spiritus lenis;* neque tamen hujus signum esse apud Latinos. Nimirum veteres, cum syllabam a vocali ordiebantur, sentiebant spiritum aliquem anteverti illi vocali, qui aut asper esset aut lenis. Tenet igitur Quintilianus, aut utriusque signum fuisse adoptandum, aut utriusque negligendum. Graeci ipsi pariter cum accentibus ignorabant spiritus in scribendo, et ubi oblatum esset v. c. OIOC, sola orationis serie judicabant, utrum pronunciandum esset, οἶος, an οἷος, an οἰός.

quae et ipsa — nota est. Hujus additamenti non prorsus perspicua est ratio, praesertim horum: *et ipsa*. Refero autem ad H, quae cum negaretur esse vera litera et diceretur nota, pari modo K notam magis nominum, quam veram literam, soni alicujus indicem, videtur putare Qu. Sic Velius Longus p. Putsch. 2218 „qui „K expellunt, notam dicunt „esse magis, quam literam." Nomina autem hac nota designabantur *Keso*, *Kato*, (nisi apud Vel. Long. l. c., pro *Kato*, legendum est *Keso*, quae est Buttmanni V. C. conjectura, cum praesertim notissimum hoc in hac re nomen ibi non memoretur) *Kaelius*, ut et *Kalumnia*, *Kaput*, *Kalendae*. *Nomina* hic quidem non de solis propriis, quae vocant, usurpasse videtur Qu.

cujus similis — Koppa — manet. Significat Qu. in vetere

lum a nostris obliquatur, *Koppa* apud Graecos nunc tantum in numero manet: et nostrarum ultima X, qua tamen carere potuimus, si non quaesissemus. Atque etiam in ipsis 10

praeter non ita paucos Codd. defendit etiam Guelf. nisi quod vocem *effectu* imperfectam reliquit, sic: *effe*. Goth. autem, contra quam Gesn. narrat, pravam dat: *effectus speciesque*. Ceterum Guelf. in literae nomine *Koppa* habet errorem vulgarem: *Kappa*, egregie correctum a doctissimo Senatore Divionensi, Boherio, Montf. Palaeogr. p. 569. *qua tamen — quaesissemus.* Mira est constantia Codd. Goth. Bern. Voss. 1. 3. Alm. Guelf. inter *potuimus* et *si* inserentium *quam*. Etiam paulo ante pro *tamen* Voss. 3. Alm. Bern. dant *tam*, ut leviorem taceam varietatem, cujusmodi est, quod Bern. Voss. 1. 3. et Guelf. *quaerimus* dant pro *quaesissemus*. Fateor me haerere in loco. Jejunum videtur hoc, quod subjicitur, quo nihil significatur nisi, supervacuam esse X: et hoc jam declaraverat verbis istis: „*an redundent*," ut non opus esset de una X diserte monere, quod de omnibus hisce intelligebatur. An voluit ostendere, X solam esse supervacaneam, ceteras non item? Non puto. Vellem aliquid de vetusto scribendi more, ante inventam X, esset memoratum, ita fere: „qua tam carere potuimus quam cum „nondum quaesissemus." Sed nimis haec recedunt. Displicet in primis *tamen*, cum nihil praecesserit, quare necessariam crederes τὴν X.

Graecorum Alphabeto Koppa, Hebraeorum Kuph, etiam inter literas fuisse numeratam. (Attende enim ipsa literarum nomina feminino esse genere apud nostrum v. c. *K, quae*, et §. 15 *eadem* respiciendo ad B.) Nota illa, quae talis est ϙ, ϟ, Ϟ, varie enim pingitur, numerum designat, et quidem nonaginta. Apparet, quomodo Q Romanorum potuerit *specie ejus similis* vocari, nulla fere alia re diversa a Graeca, quam quod cauda Romanae literae sinuatur et *obliquatur*. Pertinet autem Koppa ad Episema Graecorum, de quibus videant tirones Eschenburg Handbuch der klassischen Litteratur p. 23. et Simonis introductionem in Linguam Gr. p. 66. 67.

nostrarum ultima X — quaesissemus. Ultima *nostrarum* h. e. Latinarum est X, quia Y et Z sunt Graecae. Caruerunt autem τῇ X veteres Romani vid. Maximum Victorinum p. Putsch. 1945. „Ante X literam, quae

vocalibus grammatici est videre, an aliquas pro consonantibus usus acceperit, quia *Iam* sicut *Tam* scribitur, et *Uos* ut *Cos*. At, quae ut vocales junguntur, aut *unam* longam faciunt, ut veteres scripsere, qui geminatione earum velut apice utebantur; aut *duas*: nisi quis putat etiam ex tribus vocalibus syllabam 42

quia Iam — Cos. Difficillimus locus. In scriptura quidem nihil variatur, praeterquam quod unus Codex Almeloveenii et sat multae editiones, quarum, praeter aliis memoratas, etiam sunt Locat. Rusc. Bad. Viart. pro *Quos* dant *Vos*. Recepit hoc novissimus Capperonnerius quem ego sum secutus; quanquam obsiat numerus Codd. Sic saltem par est ratio ut inter *Iam* et *Tam* sic inter *Uos* et *Cos*. Utrobique enim vocalis, hic U, illic I, abit in consonantem, ut possit comparari ejusmodi syllaba cum altera, in cujus initio sit manifesta consonans. Vel sic tamen residet scrupulus in verbo *scribitur*, pro quo malis *pronunciatur, dicitur*. Gesnerus quidem scripturam receptam ita interpretatur: „*Quos* scribitur et pronunciatur pro monosyllabo non „minus quam *Cos*“ (modo recte ejus mentem ceperim); „itaque si U vim vocalis non habet;“ sed longe aptius ostendendo ei, quod volebat Qu., vocabulum erat *Uos* quam *Quos*. *Quos*, si recte legitur, cum *Cos* alia plane ratione cognatum est, quam est *Iam* cum *Tam*. Gedoynus et ipse praetulit *Uos*, sed ex ejus versione non multum proficias: „puisque l'on écrit *jam* comme „*tam*, et *vos* comme *cos*,“ sine ulla animadversione. Diomedes ap. Putsch. p. 416 de U post Q haec docet: „U litera interdum „nec vocalis nec consonans habetur cum inter Q literam conso„nantem, et aliam vocalem constituitur, ut *quoniam*, *quidem*.“ quae repetit Donatus p. 1736. Et haec videtur ipsorum quidem veterum ratio, etsi eam mirantur recentiores ut Beda p. 2350. Gallaeus verba nostra glossam putat. Non male, vid. 1, 7, 28. *scripsero.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *scripserunt*, ut pro *scriptores*, quod inveniebat, optabat Regius, et sic certatim fere Codd. Unde sit *scripsere* non novi; sed est jam in Locat.

„postea in compendium inventa est, *rex* per gs; item *pix* „per cs veteres scribebant.“ Eadem habet Marius Victorinus p. 2466. vid. not. Crit.

quia Iam — Cos. vid. not. Crit.

aut duas. Ipsa vox *duas* exemplo est, fortasse consulto.

fieri; quod nequit, si non aliquae officio consonantium fungantur. Quaeret etiam hoc, quomodo duabus demum vocalibus in se ipsas coëundi natura sit, cum consonantium nulla, 11

in se ipsas — Servus. Secutus sum Gesnerum, qui cum veterrimis edd. et Codd. omnibus (nisi forte Ioann. numero est eximendus, quod e silentio Gibsoni conjicias) inter *consonantium* et *nulla* omittit *coëat*, quod est in multis recentioribus, non tamen, ut narrat Gesn., post Stephanum demum, cum Badius 1516 hanc vocem jam praeferat. Guelf. itidem omittit ut et Viarti editio. Tantillum tamen de meo addidi, ut post *alteram* inciderem. Sententia haec videtur: Vocales duae (cave enim de quibusvis duabus vocalibus, juxta se positis, intelligas, ut fecit Gedoynus et ipse fortasse Gesnerus. Id vetat positus vocis *duabus* in fronte collocatae) solae (*demum* pro *tantum* vid. ad Prooem. 3.) possunt coïre in se ipsas h. e. bis positae ut simul pronuncientur; consonantes omnes aliam solum consonantem, a se diversam, frangunt. Hoc *frangendi* vocabulum, insolens hac, qua legimus, significatione, difficilem facit locum. Recte tamen Gesnerus tenet, si *coëat* inseratur, meras tenebras objici, qua in re ejus mentem non est assecutus Lochmannus l. c. p. 10, qui *coëat*, sive scribatur, sive omittatur, intelligi tamen oportere putat. Hunc errorem incidendo post *alteram* videor prohibuisse. Opponuntur junctae, unaque pronunciandae, vocales consonantibus itidem simul pronunciandis. Vocales duae saltem (I et U; quod patet exemplis mox afferendis) possunt sibimet ipsis eaedem jungi; consonantes nullae, nisi alteri a se diversae. Hanc vim pronominis *alteram* si quis gravatur, potest exemplis veterum redargui, quae ministrat Taubmannus ad Plaut. Truculent. Act. 1. Sc. 2. v. 70. ut et Tursell. in hac voce p. 109. Loco, huic gemino, 12, 10, 29, exemplo docemur manifesto, quid sit *frangere consonantem*. Dicitur enim F frangere consonantem aliquam in ipso hoc *frangit*. Nam quod ibi additamentum hoc: *ut in hoc ipso frangit*, tanquam glossam rejecit, aliquot Codd. auctoribus, Burmannus, id quidem parum κριτικῶς videtur fecisse. Tralatitius est

fieri; quod nequit. Repetendum mente *fieri*, ut Livius 6, 37. 7. „obtinendum esse, „quod comitiis — nequeat" videl. „obtineri."

in se ipsas — Servus. Consule not. Crit.

nisi alteram, frangat. Atqui litera I sibi insidit; *Coniicit* enim est ab illo *Iacit:* et U,

librariorum error omittendi interjecta eidem voci bis positae, (ut hic *frangit* — *frangit*) una cum ipsa hac posteriori voce; et plane ex more Quintiliani, exempla praeceptis non jungentis modo, sed libenter immiscentis, erat addere verba ista. Sic paulo ante (1, 4, 10) *duas* etiam exempli causa dicere videbatur. Et habet ea, praeter multos Codd., etiam Guelf. Quanquam igitur ipsum sonum, qui *fractus* dicitur, ignoramus hodie, tantum tamen hoc exemplo discimus, agi de quadam consonantium duarum conjunctione, ubi secunda afficiatur, eo modo, quem *frangendi* vocabulo appellent veteres. Optabile quidem erat, ut pluribus Grammaticorum locis usus hic vocabuli peculiaris proprie finiretur, sed tales neque a VV. DD. memorantur ulli, neque ipse inveni. Jam observari meretur, e Quintiliani sententia, consonantium nullam bis positam in una posse efferri syllaba, seque adeo ipsam frangere. Sive enim dd, sive quamcunque tandem literam bis pones, vel in initio vel in fine syllabae, nonnisi semel audies d cet., quo apparet alteram d perire plane neque coire in se ipsam. *Atqui* (ita enim continuat argumentationem) *litera I sibi insidit. Sibi insidere* itidem nove dicitur vocalis, sed facile intelligitur, neque opus est mutatione, qualem ex paucis Codd. tentant Gebhardus et Obrechtus, cum ceteri, inter quos Guelf., consentiant omnes in receptam. *Sibi insidit* nihil aliud est, nisi, *coit in se*, bis ponitur deinceps et tamen simul pronunciatur. Hoc, tanquam exemplo, docet verbo *conjicit*. In quo afferendo mirum potest videri, quod ait *conjicit* e n i m esse ab illo *Jacit*. Qui inde, quod est a *Jacit*, sequitur insidere sibi I? Ad hoc intelligendum unice facit caput aliquod Auli Gellii, indicatum jam a Mosellano. Gellius enim 4, c. 17. fuse docet rationem producendae primae in hujusmodi vocabulis: *conjicere, obicibus, subicibus.* Negat vocalem ejus longam esse, neque tamen vult corripi ejusmodi syllabas, sed ait positu reddi longas; tertiam autem literam v. c. in *obicibus* per duo I, non per unum, esse scribendum. „Nam verbum istud, cui supra dictae particulae „praepositae sunt, non *icio* est sed *jacio*." En ipsam Quintiliani rationem. Usus obtinuit in omnibus ex *jacio* compositis, ut nonnisi uno I scriberentur, ut *conicere, obicere, subicere, inicere,* quod etiamnum observari videmus in *obicibus* et Ennianis illis *subicibus*. Etiam poetae hac licentia utuntur, ut Juvenal. 15, 17. et Martial. 10, 82, 1. qui *abicit* et *adicit* usurpant prima brevi. cf. Serv. ad Aen. 4, 549 et Duk. ad Flor. 1, 10, 5. Cum

quomodo nunc ſcribitur *Uulgus* et *Seruus.* Sciat etiam Ciceroni placuiſſe *Aiio Maiiam-*

igitur vellet Qu. τῷ *conjicit* uti pro exemplo *inſidentis ſibi I*, cogebatur obviam ire errori, quo quis eſſet negaturus in ea voce duo eſſe I. Rectius propterea hoc fortaſſe loco ſcripſeris *conicit*. Sic etiam vetamur cogitare de I ſupra ceteras literas eminente, quales duplices vocales pariter et conſonantes ſolent ſcribi in XII tabulis. In vocali U res eadem manifeſta eſt ſine ulla dubitatione ex recentiori more ſcribendi UULGUS et SERUUS, cum antiquitus ſcriberetur UOLGUS, SERUOS (quod docent et noſter c. 7, 26. et Priſcian. p. 554 „Romanorum — vetuſtiſſimi in multis dictionibus, loco τῆς „U, O poſuiſſe inveniuntur — et maxime digamma antece„dente — ut *ſeruos* pro *ſeruus*, *uolgus* pro *uulgus*, *Dauos* pro „*Dauus*.“ vid. et Donatum ad Andriam 3, 4, 1). Quare in talibus grammaticis veterum locis puto duplex U eſſe retinendum (nam ne antiquius quidem illud V, quod ſolum veteres norant, ſatis rem demonſtret aequalibus noſtris, quippe pro conſona acceptum plerumque) ut et hic et §. 7 in Quintiliano feci; ceterum ſequens recentiſſimum et barbarum ſane morem (τῶν j et v), ut magis perſpicuum. Recte autem nos interpretatos *in ſe ipſas coire*, manifeſtum eſt loco modo citato c. 7, 26 ubi pro eo eſt *in unum ſonum coaleſcere et confundi*, cujusmodi quid habet etiam Caſſiodorus ap. Putſch. p. 2292. Omne quidem hoc, quod *quaeret* diligens ille Quintiliani Grammaticus, planum fiet, ſi reputaveris conſonantes fieri I et U, ſed id ipſum modo (§. 10) parum videbatur agnoſcere Quintilianus.

Aiio Maiiamque. Goth. (paulo aliter quam Geſn. memorat) *Aiio aii aiiamque* (plane ut Ioann.) Guelf. *aiio* omiſſo ſecundo

Ciceroni — ut conſonans. Quo loco hoc ſibi placere ſignificet Cicero, quaeri poteſt et debet. Regius quidem: „Hoc,“ ait, „Cicero praecipit in Ora„tore.“ Debebat recentiorum editorum aliquis, Burm. maxime, aut locum *Oratoris* indicare, aut Regium in viam deducere. Equidem fruſtra quaeſivi in Ciceronis libro, etſi talium obſervationum referto; de verbo *ajo* nihil inveniens niſi (c. 45) *ain'* dici pro *aisne*, alienum hinc. Neque puto, ſi in libro aliquo Ciceronis hac de re proditum eſſet, aut Quintilianum fuiſſe dicturum: *Sciat* (Grammaticus) *Ciceroni placuiſſe*, quaſi haec eſſet reconditior quaedam ſcientia, aut Priſcianum eandem rem tractantem Ciceronis non uſurum auctoritate. Ille enim, ſine ulla

que geminata I scribere. quod si est, etiam
12 jungetur ut consonans. Quare discat puer, quid in literis proprium, quid commune, quae cum quibus cognatio: nec miretur, cur ex *Scamno* fiat *Scabellum*, aut a *pinna* (quod est acutum) securis utrinque habens aciem

exemplo. Cetera varietas, quae est plurima, apud Burmannum videnda. Turnebus (Adversf. 19, 12.) unde tam certo resciverit, legendum esse *aiit aii aiiamque* et *Maiiamque* falso legi, velim doceri. Regii apud me valet fides, narrantis in vetusto exemplari esse receptam. Neque tamen negligenda, quam Philander, nescio unde, affert scripturam *Maiiam Aiiacemque*. Sic enim Velius Longus p. Putsch. 2219 „Cicero — et *Aiiacem* et *Maiiam* per duo I I scribenda existimavit." *quod si est.* Guelf. *quod sic*, sine *est*, quod, si consulto scriptum est (nam Voss. 1. saepe consentiens cum Guelf. dat *quod sic est*, ut possis cogitare de mero librarii errore in *sic* pro *si*), non displiceat. Tum *quod* est *quia*, propterea videl. esse hoc observandum et sciendum, quod *sic*, si hoc ita scribatur, sequatur etiam consonantem esse I. *quod si est*, dicitur pro *quod si sit*, in recepta cf. c. 5, 13 et Cic. Tusc. 5, 5. *Quod si est* cet.

Ciceronis mentione, et p. 545 de industria agit de geminanda litera I et p. 739 haec prodit: „in vetustissimis invenies scripturis — eiius, Pompeiius, Vulteiius, Caiius." Puto autem observatum hoc de duplici I esse aut in ipsa Ciceronis manu, sicut narrat Qu. *de caussa* et *divisione* 1, 7, 20 aut in ejus sermone familiari. Ceterum de Ciceronis sententia consule et not. Crit. extr. Haec geminata antiquitus litera I vel inde apparet quod I inter duas vocales semper priorem syllabam producit in *eodem* vocabulo, cum in *duobus* brevis esse possit ante I consonam, v. c. Ante Jovem nulli subigebant arva coloni; (Georg. 1, 125) quod et Priscianus tangit l. c., et multi in opere Putschiano. Ubicunque vero geminabitur I in talibus, ibi non trisyllaba erunt hujusmodi vocabula, sed disyllaba, ut alterum I sit consonans priorem finiens syllabam, alterum item consonans inchoans posteriorem; possit enim, simplici I, pronunciare quis A i o, Ma i am.

Bipennis: ne illorum sequatur errorem, qui,
43 quia a pennis duabus hoc esse nomen existimant, *pinnas* avium dici volunt. Neque has 13
modo noverit mutationes, quas afferunt declinatio, aut praepositio, ut *secat secuit*, *cadit excidit*, *caedit excidit*, *calcat exculcat*: et sic

pinnas. Guelf. *pennas* et sic certatim Codd. qui quidem omnes videntur hoc dare, nisi quod de quibusdam tacet Burmannus, ubi receptam esse, optes magis, quam credas. Nihilominus unice verum est *pinnas*, quod, si recte de Andreana tacuit Gibs., jam in ea legitur: sin, ab Aldo ex ingenio repositum videtur. In hujus vocabuli vicinia etiam mendum aliquod latere puto. Regius quidem *quia* conjunctionem pro supervacua voluit expungere; sed, quomodo recte ea careremus, non docuit; et ego in tam culto scriptore offendor hisce: *qui quia a*. An a Quintiliano pro *existimant* profectum est *existimantes?* Tum libentissime ejicerem κακόφωνον istud *quia*.

caedit, excidit. Posterius pro *cecídit* restitui ex vett. edd. ut Loc. Viart. Venet. 1494 Ald. (in novissima apicem, productionis indicem super i in *excídit*, cum in priore *excĭdit* correptionis nota literae i sit inscripta, perperam *excindit* interpretatur Burm.) cum Goth. (tac. Gesn.) ut et Guelf. dent *excudit*, quod ex quibusdam praeterea Codd. memorat Burm. sed et ipsum nostrum *excidit* ex Alm. Quomodo Codd. et Jenson. scripturam *excudit* esse optimam possit suspicari Gesn. non assequor; neque enim puto quenquam veterum *excudere a caedendo* derivasse, sed erat error librarii, qui nollet idem, quod modo, scribere vocabulum. In hac quidem nostra scriptura non nisi

pinnas — dici volunt. Ignorantes plurimam vocalium, omniumque adeo literarum in se vicissim abeuntium mutationem, hujusmodi homines *bipennem* a *pinna*, quod verum est etymon, derivare non audent, sed, *pennam* demum vocis hujus fontem agnoscentes, *pinnas*, notam sibi pariter in lingua vocem, praeter omnem usum, avibus assignant. Neque tamen ab omnibus haec diversitas significationis *pinnae* et *pennae* agnoscitur.

declinatio. In genere de flexione, etiam verbi. Sic infra §. 22. „Nomina *declinare* „et verba.“ Sic et πτώσεις verbi pariter ac nominis dicit Aristoteles. De interp. c. 2. πτώσεις ὀνόματος c. 3. πτώσεις ῥήματος. Et fere ita Grammatici veteres Putschiani.

a *lavando lotus*, et inde rursus *illotus*, et mille alia: sed et quae rectis quoque casibus aetate transierunt. nam ut *Valesii* et *Fusii* in *Valerios Furiosque* venerunt; ita *arbos*, *labos*, *vapos* etiam et *clamos* ac *lases*, aetatis fue-
14 runt. Et haec ipsa S litera ab his nominibus exclusa, in quibusdam ipsa alteri successit: nam *mertare* atque *pultare* dicebant: quin *fordeum foedusque*, pro aspiratione vav simili

unum mutationis a declinatione ortae exemplum proponitur, cum tria alterius a praepositione compareant, sed id in neutram partem est momentum. *lotus et inde rursus illotus.* Fortasse pro *lotus* scripsit Qu. *lautus*, ut eo aptius deinde diceret *inde rursus illotus.* Potest tamen nova mutatio nonnisi in *l* pro *n* posito in *illotus* versari. *ac lases, aetatis fuerunt.* Guelf. pro his *lases ac fuerunt.* Voss. 1. 3. *lases et as fuerunt.* Vett. edd. pleraeque *ac lases* omittunt. Mihi suspectum *aetatis*, quod conjicio natum ex insolentiore *ac lases*, quod abest a tot edd. ut et Codd. Voss. 2. Alm. Bodl. Sic mox (§. 15) pro *Burrum*, quod omittunt, dant quidam libri *prop[illegible]*, ut notius, sed alienum, quod deinde cum vera scriptura male fuit junctum.

vav simili. Pro *vav* Guelf. *vel* cum omnibus fere Codd. *Vav* de mera Regii conjectura receptum; ingeniosissima tamen illa et verissima; nisi forte malis: *vav vel simili* cet.

Fusii — Furiosque. Cf. Livium 3, 4, 1.

lases. In hac voce, *lares* aeque possis cogitare, ac *laser*, posterius quidem verosimilius ob cetera in *r* nunc desinentia. Sed Scaurus p. Putsch. 2252 „Lares quos" (antiqui) „Lases," quod et Varro confirmat de L. L. l. 5. p. 52.

aetatis fuerunt. Explices, suam aetatem habuerunt, ubi dicerentur. Est tamen insolens locutio, vid. not. Crit.

ipsa — ipsa. Possis mirari tantulo intervallo Qu. bis hanc vocem posuisse. Sensus quidem non plane idem utrobique. Prius explica, *de qua nunc agimus*, deinde *vicissim*, ut antea *r* ei successerat.

fordeum — utentes. Pro *hordeum* et *hoedus* veteres dicebant *fordeum* et *foedus*, qualem mutationem etiam in recentibus linguis observamus. Exemplum e multis evidens sit Francogallorum antiquior prae-

44 litera utentes: nam contra Graeci aspirare solent, ut pro Fundanio Cicero testem, qui primam ejus literam dicere non posset, irri-

aspirare solent. Omisi post *solent* literam Graecam Φ a multis ut et Gesnero appictam, et in ipsis quibusdam Codd. comparentem. Guelf. ita: *aspirare hei* (pro *ei* sane) *solent.* Sic etiam Voss. 3. et Bern. nisi quod expresse dant *ei.* Recte dici mihi non videtur, *aspirare literae* Φ, (et duriusculum etiam hoc est, quod Φ est dativo casu accipienda) quis enim potest τῇ Φ non aspirare? Sed sive *ei* retinetur e Codd. ut et intelligatur illa, de qua agitur, F litera; sive sine pronomine absolute dicuntur *aspirare* Graeci, sensus est manifestus: „Nos pro „aspiratione F ponimus, Graeci, contra nimium aspirant, ut „et F sic ut *ph* efferant, cum debeant ut W Germanicum." Mecum facit Badius, causam, quare omiserit Φ, in nota exponens. *posset, irridet.* Dubites de *posset* propter consequentiam temporum, quae videatur poscere *possit*, ut et Loc. et Rusc. dant, et est in Voss. 3. item in Guelf. e correctione, cum antea fuisset *posset.* Puto autem veram esse scripturam: positio, in multis adhuc libris inventa et in ipso Academiae Lexico posita, *fors* pro *hors*, propior illa suae origini *foris*, latinae voci. cf. Servium ad Aen. 7, 695. Ceterum quod *vav similem literam* appellat, ubi *vav* indeclinabile dativo vel genitivo casu est intelligendum, ostendere videtur non ipsum in talibus pronunciatum fuisse Digamma Aeolicum, sed prope accedentem sonum qualis est τῆς F Latinae. Quanquam Priscian. p. 560. „Habe„bat," inquit, „autem haec F „litera hunc sonum, quem nunc „habet U, loco consonantis po„sita." Hoc enim si verum est, non *vav simili*, sed *ipsa vav litera*, usi sunt dicentes *fordeum.* Fortasse tamen proxime ad veritatem accedas haec tenendo: Antiquissimi Romani *vav* in talibus pronunciabant, recentiores, quanquam retinentes F in *fordeum* cett., forma literae, quae jam alium sonum asciverat, decepti aliter efferebant, novissime f abibat in h. Tantum saltem e Gatakeri (opp. p. 5. 6.) et Fosteri, supra (ad §. 7.) citati, argumentis persuasum est mihi, F sonum V Gallicae et Anglicae; U consonantem autem W Anglicae habuisse Ciceronis et ipsius quoque Quintiliani tempore, quod exemplo nominis *Fundanii*, mox legendi, plane liquet, et ipse Priscianus manifesto agnoscit p. 543. 545.

pro Fundanio — irridet. Nonnisi pauca hujus Orationis

15 det. Sed B quoque in locum aliarum dedimus aliquando, unde *Burrus*, et *Bruges*, et *Belena*. Nec non eadem fecit ex *duello bellum*, unde *Duellios* quidam dicere *Bellios*

posset, quod non tam pendet ab *irridet*, quam ab ipso Qu. subjicitur. Etiam *poterat* locum habebat, nisi quod *qui* dictum est pro *cum*, ubi conjunctivus aptior ob causae quandam significationem. *in locum aliarum*. Goth. (tac. Gesn.) *vim aliarum*, ut B sensum habeat dativi. Sic et Voss. 2. si recte conjicio; Burm. enim ponit *tum aliarum*, sed ob magnum in ceteris Voss. 2. et Gothani consensum suspicor male eum ductus diremisse, ut pro *uim* legeret *tum*. Saltem hoc dare voluit quem describebat librarius. *Belena*. Guelf. *belena* (et sic etiam Priscian. qui loco nostro utitur p. 547.) pro *Balaena*, quod post Victorii correctionem obsedit edd. Codd. quidem omnes puto *Belena* dant, etsi negligentius observatur eorum varietas in h. v. Recte Cannegieterus negat, *aliquando* potuisse dici de *Balaena*, et ipse Priscian. l. c. *antiquissimos* ait ita locutos memorari a Quintiliano. *Duellios* — *Bellios*. Guelf. *duellos* — *bellosos* et plane sic Bodlej. alii aliter, nullus tamen receptam dat, sed plerique *duellos* — *bellos*, unde post Colo-

fragmenta supersunt. Graecus erat testis, qui diceret in Fundanium, neque posset proferre eam literam, Romanis peculiarem, quae signabatur F, et respondebat W Germanorum. Mutabat igitur pronunciando eam sua, quam Romani vicissim ignorant, Φ.

Burrus — *Belena*. Cic. Orator. c. 48. „*Burrum*" (pro quo *Purrum* Ern. ex ed. Venet., nescio quam recte) „semper „Ennius, nunquam *Pyrrhum*. „Vi patefecerunt *Bruges*, non „*Phryges*." *Belenam* Regius et Pomponius Laetus in ed. Venet. 1494 intelligunt *Helenam*, ut B pro aspiratione suffecta sit, quod fieri poterat postquam illa ipsa in Aeolicam literam abierat. Ingeniosior tamen et fortasse verior Cannegieteri, in dissertatione de Aviano p. 257., ratio, qui *Velinam*, tribum rusticam, interpretatur, memoratam Ciceroni, Horatio et Persio. Sic *Boltinium* tribum dictam pro *Voltinia* docet idem ex lapide apud Gruterum.

unde Duellios quidam. Cic. Orat. c. 45 „Quid vero licen„tius, quam quod hominum „etiam nomina contrahebant, „quo essent aptiora? nam ut „*duellum*, bellum, et *duis*, bis, „sic *Duellium* eum, qui Poenos

ausi. Quid *stlocum stlitesque*? Quid T literae cum D quaedam cognatio? Quare minus 16

mesium Gesnerus conjicit, non de propriis nominibus agi, sed de adjectivis, et respici locum quendam Naevii, servatum in Glossa apud Fomerium, ubi *virgines duellae* sunt dictae. Ego receptam veram puto, vid. not. exeg. Et facile in nominibus hisce peccabatur a librariis, cum tamen verae scripturae sint vestigia in Voss. 1. *Duillios*, in Voss. 3. et Bern. *Duillos*. Favent quidem hae scripturae Merulae, ad Ennium p. LIX, conjectanti pro *Duellium*, *Bellium* apud Cic. esse legendum: *Dalium*, *Bilium*. Sed in tanta vocalium harum, E et I, apud antiquiores fluctuatione hoc equidem necessarium non duxerim; ceterum acquiescens iis quae de recta hoc nomen scribendi ratione disputant VV. DD. quos enumerat Drakenb. ad Liv. 2, 58, 2. *stlocum*. Guelf. *scloectum*. Goth., si rectum fuit et Gesn. et meum silentium, cum edd. multis, ut et Gesn. *stlotam*, pro quo Regius malebat *stlatum*, quod deinde aliquot edd. receperunt. *Stlocum* habet Cod. Alm. et Britt. duo, si recte tacuit Gibs. Hoc verum puto, cum *stlotum* usquam apud veteres legi equidem non meminerim, et *stlatum* ipsum quoque auctore careat; *stlatam* et *stlatariam* dici constat. Facilior etiam transitus literae *t* in *c* et vicissim, quam *a* in *o*. Illas in Codd. vix posse internosci, sciunt qui Codd. tractarunt. *Stlocum* autem pro *Locum* fuisse usurpatum tradit Festus p.

„classe devicit, *Bellium* nomi„naverunt, cum superiores es„sent semper *Duellii*.“ Hujus Ciceroniani loci memorem fuisse, cum haec scriberet, Qu., multa faciunt, ut credam. Eadem est argumentatio a *duellum* ad *Duellios*; audacia judicatur esse in hac mutatione, quae tum maxime apparet, si *propria* nomina mutentur; vocabulum, in quo sit mutatio tam audax, h. l. ex orationis ordine oportet esse posterius, ut usitatum fuerit *Duellii*, insolens *Bellii*, quod secus est si, cum quibusdam, intelligamus mutata (velut a Naevio) adjectiva *bellus* et *duellus*. Praeterea ut in exemplo modo allato, *Bruges*, Ciceronem secutus Quintilianus a nemine facile negabitur, ita ne hic quidem ejus memoriam omisisse est putandus. Quod autem plurali utitur, *Duellii*, cum Cicero nonnisi unius nomen ita mutatum memoret, id quidem, in mentione rei minus diligente, non moror. cf. not. Crit.

Quid — stlitesque. *Stlites* pro *litibus* in vetustis marmoribus legimus. *Stlocum* autem pro *loco* in usu fuisse docet

mirum, si in vetustis operibus urbis nostrae, et celebribus templis legantur *Alexanter* et *Cassantra.* Quid O atque U permutatae invicem? ut *Hecoba* et *notrix*, *Culchides* et *Pulyxena*, scriberentur: ac, ne in Graecis id tantum notetur, *dederont*, ac *probaveront.* Sic 'Οδυσσεὺς, quem Οὐδυσσέα fecerunt Aeoles,

Dacer. 528. Difficilis tamen est ratio accusativi *stlocum*, cum *stlotum*, *stlatum*, possit esse nominativus neutrius generis. Durum fuerit hic intelligere *dicam* quod regat accus., cum mox *cognatio* sit, nominativo casu, aut repetere accus. a verbo *ausi dicere.* Simplex fuerit medela, scribere *stlocus*, neque violenta illa. cf. 3, 6, 25. *notrix.* Nihil variatur a Codd. Recte tamen haeret Regius, neque post eum quisquam meliora commentus est. Cum adhuc non nisi Graeca se notasse, significet Qu., pro hoc *notrix* aliud vocabulum, et quidem nomen aliquod, ni fallor, ex mythologia Graeca, cujus *ου* fuerit mutatum in *ο*, necessario plane requiritur. Quod dant Viart. et Badius, neque tamen hic in notis monito lectore, *nox*, alienum et ipsum, poterat quodammodo videri ad rem pertinere, cum *υ* Graecorum abierit in *ο*. Sed opus est vocabulo manifeste Graeco, neque quod in constanti usu habuerit *ο*. Vocem *notrix* omisit Gedoynus. Οὐδυσσέα. In Codd. quidem hic parum praesidii. Guelf. *o dissea* Goth. (tac. Gesn.) *odyssea.* Ille lacuna docere videtur, intercidisse aliquid. 'Υδυασία, quod post Regii

Festus, ut et *Stlata* genus navigii, a *latitudine* dictum. *Quid?* solet dici a veteribus, cum longiorem enumerandarum rerum seriem strictim tangunt. Sic Virgil. Georg. 1, 105. *Quid dicam*, — *qui* — *Insequitur*, ubi est plena locutio, cum deinceps v. 111 abrupta (ut hic) *Quid*, *qui* — *depascit.* Noster 1, 7, 27 *Quid, quae scribuntur*, plene autem 1, 7, 25 *Quid dicam vortices.* Neque alia est ratio tritissimae formae *Quid? quod.* „*Quid* „est elegans et apposita trans„itionibus particula, ac pro„nunciando magis intelligitur," ut ait Io. Fr. Gronovius ad Liv. 28, 41, 12. Habet tamen difficultatem h. l. accusativus *stlocum* post *Quid*, cum mox, post idem, sit *cognatio*, nomin. casu. vid. not. Crit.

notrix. vid. not. Crit.

Οὐδυσσέα. Οὐ in talibus apud Aeoles corripitur, ut et apud Homerum Odyss. 16, 357.

ad *Ulyssem* deductus est. Quid? non E quo- 17
que I loco fuit? ut *Menerva*, et *leber*, et *magester*, et *Dijove* et *Vejove*, pro *Dijovi*
46 et *Vejovi*? Sed mihi locum signare satis est.

conjecturam receperunt aliquot edd. ut et Gesn., auctoritate quidem caret omni. Cf. tamen Koen. ad Gregor. p. 275. item Villois. Anecd. 2, 169 seqq. ej. Proll. ad Hom. p. 49 de Tzaconum pronunciatione. Ceterum pro *Ulyssem* Guelf., cum sat multis Codd., *Ulixem*, quod verum puto, sed vix erat operae pretium aliquid mutare. *Dijove* — *Vejovi*. Quae hic legimus sunt de conjectura Regii constituta. Levi fluctuatione haec fere dant Codd. ut Guelf. *dii ioue victore non di ioui*. Ingeniosissime profecto probabilem sententiam, et propter obsoleta vocabula corruptioni obnoxiam, effecit Regius. Neque tamen specie caret, quod Merula (ad Ennium p. LVIII.) suadet ex scriptura antiquissimi apud se libri, sic habentis: *diuone victore, pro diuoni*. Vult enim ille ita constituere locum: *duone victores, pro duoni*. *Duonus* autem tum diceretur pro *bonus*, more, de quo egimus ad §. 15. Adjuvant conjecturam hanc Voss. 1. 3. dantes manifesto *victores* et *duoui*. Regianae quidem repugnat mira omnium Codd. in voce *victore* constantia, quodque nonnisi unum in omnibus Codd. repetitur vocabulum, cum Regius cogatur scribere *Dijovi et Vejovi*. Neque in *Dijove* et *Vejove* tam manifesto apparet I mutata in E, cum possis accipere ablativum, contra, *duone victores* dici pro *duoni victores* unusquisque videt, et repeti *victores* non est opus, cum mutatio sit in sola voce *duone*. Tamen nescio quid jejunum habent *boni* illi *victores*, cum *Dijovis* et *Vejovis* mentio in reconditis augurum formulis videatur appositissima et digna in

ἀλλὰ βεύλεσθε, in quo loco tamen video Wolfium nuper maluisse βόλεσθε. Priscian. p. 554, „Aeoles — θουγάτηρ „dicunt pro θυγάτηρ, οὐ corri„pientes, vel magis υ, sono u, „soliti sunt pronunciare, ideo„que ascribunt o, non ut „diphthongum faciant ibi, sed „ut sonum υ Aeolicum osten„dant.“ cf. 1, 7, 11.

Dijove — *Vejovi*. Gellius 5, 12. narrat in antiquis augurum responsis animadverti haec deorum nomina. Probabile quidem sit ex ipsius eorum interpretatione, alterum faventem, iniquum alterum intelligi Jovem. Quanquam ipsi veteres distinguendo haec videntur argutati, cum antiquitus *Diovis* vel *Dijovis* ipsum esset *Jovis* nomen. *Vejovis* mentio etiam apud Ovid. Fast. 3, 429 seqq.

Non enim doceo, ſed admoneo docturos. Inde in ſyllabas cura tranſibit, de quibus in orthographia pauca annotabo. Tum videbit ad quem hoc pertinet, quot et quae ſint partes orationis: quanquam de numero parum
18 convenit. Veteres enim, quorum fuerunt Ariſtoteles atque Theodectes, *verba* modo et

primis diligentis Grammatici inveſtigatione. *Dijovi victori* pro *Jovi victori*, cujus aedes Romae fuit, aptum foret, niſi tum repetita voce *victori* locus indigeret. *non* pro *pro* in Florentino eſſe ait Regius et Guelf. habet, multique praeterea. Eſt tamen et *pro* in Codd., neque refert multum.

qui Jovem juvenem interpretatur, ut videantur ipſi jam de ſignificatione nominis dubitaſſe veteres, quod etiam ſignificat Cic. de Nat. Deor. 3, 24. *Vejovis* quidem templum Romae erat; *Dijovis* etiam obſcurius videtur numen fuiſſe, memoratum tamen Varroni non ſemel et a *die* repetitum de L. L. l. 4. p. 20. Ceterum I in E mutatae multa exempla in antiquis marmoribus, v. c. in Duilii Columna roſtrata *navebous*, navibus, *exemet*, exemit. Retinebant antiquum morem, ut ſit, ruſtici, quos *veam* pro via, *ſpecam* pro ſpica dixiſſe narrat Varro de R. R. 1, 2. 1, 48. vid. et Cic. de Orat. 3, 12. *Dijovem* eleganti conjectura Livio reſtituit Henricus Valeſius 31, 21, 12, ubi mire legitur: „aedemque *Deo* „*Jovi* vovit."

Ariſtoteles. Hic in libro, qui inſcribitur *de interpretatione*, ad ſententiam abſolvendam neceſſaria eſſe ait *nomen* et *verbum* (ὄνομα καὶ ῥῆμα), ex his autem fieri orationem (λόγον) quae ſit una, aut ſignificando unam rem, aut conjunctione (συνδέσμῳ). vid. capita libri citati priora quinque. Exemplum fuerit: Cajus dormit, Cajus et Sempronius dormit. Altera oratio una eſt, rem unam ſignificando (εἷς λόγος ὁ ἓν δηλῶν); altera conjunctione *et* (ὁ συνδέσμῳ εἷς). Apparent tres illae partes orationis traditae, ut narrat Qu., ab Ariſtotele. τῷ συνδέσμῳ autem videtur omnes annumeraſſe particulas Ariſtoteles. Neque obſtat, quod idem Ariſtoteles de Poetica c. 20. enumerat octo μέρη τῆς λέξεως, quae eſſe alius rationis primis ſtatim exemplis manifeſtum eſt: στοιχεῖον, συλλαβή. Ibi enim vides de partibus *linguae* vel *elocutionis* agi, non *orationis*.

Theodectes, Phaſelide, Lyciae vel Pamphyliae urbe,

nomina et *convinctiones* tradiderunt: videlicet quod in verbis vim sermonis, in nominibus materiam (quia alterum est quod loquimur, alterum de quo loquimur), in convinctionibus autem complexum eorum esse judicaverunt (quas *conjunctiones* a plerisque dici scio, sed haec videtur ex συνδέσμῳ magis propria translatio). Paulatim a philosophis, ac maxi- 19
me Stoicis, auctus est numerus: ac primum convinctionibus *articuli* adjecti, post *praepositiones*; nominibus *appellatio*, deinde *pro-*

oriundus, Platonis, Isocratis et Aristotelis discipulus; et rhetor et orator; item tragoediarum scriptor. De ejus opere rhetorico dicetur ad 2, 15, 10.

in convinctionibus — judicaverunt. In hisce error versatur, quem tamen ipsius Quintiliani puto. Dicas ex rationibus trium harum orationis partium faciendarum allatis ab eo, *convinctionem* hic dici significatione, qua nos in Logicis *copulam* usurpamus. Ea autem est in ipso verbo; quanquam sola (nulla praedicati parte admixta) nonnisi in verbo substantivo; neque, post recensitum in orationis partibus verbum, opus est de *copula* separatim agere. In Aristotelis autem ratione, modo exposita, σύνδεσμον grammatico plane, non logico, intellectu usurpatum, apparet, ut opinor; ut sit reddendus per *conjunctionem*, vel, ut mavult Qu., *convinctionem*, non per *copulam*. Ex Quintiliani quidem opinione, nulla potest absolvi sententia sine convinctione, quod secus est in Aristotelis doctrina. Etiam Priscianus ait Dialecticos duas solum partes orationis agnoscere, nomen et verbum, quia hae solae etiam per se junctae plenam faciant orationem. p. 574. Idem Aristoteli tribuit Varro de L. L. lib. 7. p. (Bip.) 106.

nominibus appellatio. Diomedes p. Putsch. 306. „Nomen „est, quo deus aut homo pro„pria duntaxat discriminatione „pronunciatur, cum dicitur „ille Jupiter — item Cato „iste —. Appellatio vero est „communis similium rerum „enunciatio specie nominis, ut „homo, vir, taurus.“

nomen; deinde mixtum verbo *participium*, ipsis verbis *adverbia*. Noster sermo articulos non desiderat, ideoque in alias partes orationis sparguntur. Sed accedit superioribus *interjectio*. Alii tamen ex idoneis duntaxat auctoribus octo partes secuti sunt, ut Aristar-

deinde mixtum. Guelf. hisce duabus vocibus *et* inserit, non male, quoniam novus quasi incipit recensus, quod ostendit novum verbum *mixtum*, ut dirimatur ab *adjecti* et priore isto *deinde*. *articulos — sparguntur.* Nullum in obscuro hoc loco a Codd. praesidium. Una, quae invenitur, varietas haec est quod Guelf. (cum Alm. et Bern.) dat *orationum* pro *orationis*. Venit in mentem ex hac scriptura exculpere: *in alias partes orationem partiuntur.* videl. Grammatici nostri. Sed sublata in *orationis* litera S etiam minus intelligitur, quomodo e *partiuntur* factum sit *sparguntur*; et displicet quam maxime *partes — partiuntur.* Etiam *non*, ante *desiderat*, aegre fero. Ideone, *quia* lat. sermo *non desiderat* articulos — sparguntur? Intelligerem si, *quia sparsi essent*, non desideraret, quod existeret legendo *ideo quod* pro *ideoque*. Facilior paulo videretur etiam sententia si *non* abesset; ut *desiderat* significaret: *non habet.* *duntaxat auctoribus.* Malim transponi: *auct. dunt.* et sic Obrechtus, sed nullus Codex adjuvat. Ald. et Sichardi quidem edd. *auct. octo dunt.* quod aptissimum.

in alias — sparguntur. Insolens et obscura locutio, quod dicuntur articuli, propterea quod eos latinus sermo non desiderat, in alias partes orationis spargi. *Spargi* vix aliter interpreteris quam: *dividi*, ut nunc hac nunc alia parte orationis latina significari dicatur idem, quod Graeci articulo suo significant. Exempla talis remedii, quo defectus articuli expleatur, afferunt Capper. pronomen *ille*, ut §. 11 legebatur „ab *illo* jacit“ pro Graeco ἀπὸ τοῦ jacit; Gesn. *alter*, quo idem reddatur, quod Graeci dicant ὁ ἄλλος, cum *alius* significet ἄλλος. Et sane articulum in Latinis Grammatici fere solent assignare pronomini ut Varro de L. L. l. 7 p. (Bip.) 115. vide et loca Grammaticorum, quae recenset index Putschianus.

Sed — interjectio. *Sed* quare dicatur, non satis apparet, nisi forte significatur pro articulis interjectionem a latinis Grammaticis recenseri, ad numerum partium explendum; et hoc fieri narrat Diomedes p. Putsch.

chus, et aetate nostra Palaemon, qui *voca-*
47 *bulum*, sive *appellationem*, nomini subjece-
runt, tanquam species ejus. At ii, qui aliud
nomen, aliud *vocabulum* faciunt, novem.
Nihilominus fuerunt, qui ipsum adhuc *vo-*
cabulum ab *appellatione* diducerent, ut esset
vocabulum, corpus visu tactuque manifestum,
domus, *lectus*; *appellatio*, cui vel alterum
deesset, vel utrumque, *ventus*, *coelum*, *deus*,
virtus. Adjiciebant et *asseverationem*, ut *heu*:

Palaemon. Guelf. *Palaemo*, ut et Bern. sed apparet hanc scribendi rationem non esse secutum Quintilianum, ex loco 1, 5, 60. *species*. Gesnerus pro hac voce scribi malit *specimen*. Equidem *speciem* simplicissimam medelam putem. Sed, quod sponte succurrerat, confirmat Voss. 2. omittens haec: *tanquam species ejus*. Glossam redolent verba ista, allita fortasse ab eo, qui *subjiciendi* significationem Quintiliano in primis peculiarem, vellet ostendere. *Subjicere* enim solet dicere, pro: sub alio quodam nomine comprehendere, non separatim recensere. Sic mox §. 21 et 1, 5, 1. 3, 6, 38. 3, 6, 61. et saepissime. Agetur de usu hoc verbi de industria ad 3, 3, 6.
alterum deesset. Sic pro *deest* dedi ex eleganti scriptura Guelf., ut et Alm. Voss. 1. 3. Bern.

275. „Latini articulum, Graeci „interjectionem non annume„rant."

Palaemon. Q. Rhemnius Palaemon Vicentinus, Romae sub Tiberio et Claudio Grammaticam docuit, quod ad mores attinet, pessime audiens Suetonio de Grammatt. illustrr. c. 23. Ejus *artem* memorat Juvenalis 6, 453. it. 7, 215. 19. Exiguas operis reliquias habemus, quae inveniuntur in Grammaticis Putschianis a p. 1366—1386. Tribuitur ei etiam poëma *de Ponderibus et Mensuris*, editum a Burmanno inter Poëtas Minores, de cujus auctore ambigitur tamen.

species. Non satis apparet ratio nominativi hujus; pluralis tamen accusativus non potest intelligi, quia *vocabulum* et *appellatio* non sunt duae res, sed unius rei duo nomina. vid. not. Crit.

asseverationem — *fasceatim*. Asseverat *heu* dum miserabili orationi ipsius, qui dicit, dolorem adjungit. *Fasceatim*

est *attrectationem*, ut *fasceatim*. quae mihi
21 non approbantur. *Vocabulum*, an *appellatio* dicenda sit προσηγορία, et subjicienda nomini, nec ne, quia parvi refert, liberum opinatu-
22 ris relinquo. Nomina declinare et verba in primis pueri sciant: neque enim aliter pervenire ad intellectum sequentium possunt; quod etiam monere supervacuum fuerat, nisi ambitiosa festinatione plerique a posterioribus inciperent: et, dum ostentare discipulos circa speciosiora malunt, compendio morarentur.
23 At si quis et didicerit satis, et (quod non

attrectationem. Guelf. *tractationem* et sic Codd. paene omnes. Unde sit *attrectationem*, ignoro, cum et vett. edd. pleraeque habeant aut *tractationem*, aut, pejus etiam, *attractionem*. Verissimum tamen est receptum, et in rariori voce facillime syllaba *at* hauriebatur ab antecedente *et*.

superv. fuerat. Guelf. *erat* (cum Alm. et Obr.) quod sane praestat. *At si quis.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *Atqui s. q.*, cum Voss. omn. Turic. et Bern. Et sic puto omnes habere Codd. quanquam de Britannicis Gibs. tacet, et de Alm. Burm. Regius hic objectionem esse negat, proptereaque *qui* eradendum suadet. Vett. edd. ut Ven. 94. Ald. Viart. (cum hic ceteroqui presse sequatur Regium) retinent *Atqui*. Et Regii ratio nulla est, cum *at* pariter obloquatur. Et sane opponitur solitae magistrorum in parvis negligentiae, diligentia navi alicujus praeceptoris. Saltem operae pretium non erat, puto, contra Codd. aliquid novare. Reliqui tamen, quod obtinuit.

et — voluerit. Guelf. ante *vol.* repetit *et* cum quibusdam. Quod autem Burmannus, cum eoque Lochmannus l. c. p. 11, significat attrectationem, quia talibus adverbiis utimur, cum singulas res aut manu aut mente quasi apprehendimus et contrectamus.

ambitiosa festinatione. Videor mihi et hic agnoscere recentiorem illam, de qua ad 1, 2, 22 egi, *ambitionis* significationem. Non enim tam parentum et discipulorum amorem hac festinatione captat magister, quam suam gloriam, qui ostentat discipulos suos circa speciosiora. Bene igitur Gedoynus: précipitation fastueuse.

minus deesse interim solet) voluerit docere quae didicit, non erit contentus tradere in nominibus tria genera, et quae sint duobus omnibusve communia. Nec statim diligen- 24
tem putabo, qui *promiscua*, quae *epicoena* dicuntur, ostenderit, in quibus sexus uterque per alterum apparet: aut quae feminina positione *mares*, neutrali *feminas* significant;
48 qualia sunt, *Muraena*, et *Glycerium*. Scru- 25
tabitur mille praeceptor acer atque subtilis origines nominum: ut quae ex habitu corporis *Rufos Longosque* fecerunt: (ubi erit aliud secretius, ut *Sullae*, *Burrhi*, *Galbae*,

putat, priore loco potius expungendum esse *et*, id aeque probabilem rationem criticam non habet, quod ibi *satis* praecedit, hic *solet*; sententiam autem alieniorem. Quo enim referas *non minus*, nisi intelligas *voluntatem* docendi *non minus* deesse interdum, quam *facultatem?* Abest autem re vera posterius *et* Gothano, ut et aliis procul dubio. *quae epic.* Goth. (tac. Gesn.) et Guelf. omittunt *et*, (quod ins. Gesn. et alii) cum sat multis Codd. et edd.; neque necessarium puto. *Promiscua* primus dixisse videtur Qu., ut opus esset solitum addere vocabulum artis. Si utrumque fuit in usu, non facile dicas, quare utrumque posuerit, cum praesertim alterum esset Graecum. Cf. 1, 5, 4 „voc. quae εὐφ.“ *Scrutabitur — ex variis causis.* In loco adeo turbato et impedito officio meo satisfecisse mihi videbor, si varietatem Cod. Guelf. et, ubi neglecta fuerit, quorundam aliorum, cum lectore communicavero. *nominum ut quae.* Guelf.: *nominum quae.* *ubi* pro aliorum *nisi*; etiam Guelf. dat. *secretius ut Sullae.* Guelf.: *secretius sille.*

per alterum. h. e. per alterutrum, sive unum. Sic *haec aquila* dicitur, sive femina intelligitur, sive mas; et *hic passer* eodem modo.

Scrutabitur — ex variis causis. De nominum horum ratione etymologica consulendus est Thesaurus Gesneri, ut et Fabrianus ejusdem. Ceterum vid. nott. Critt.

Planci, *Panſae*, *Scauri*, taliaque) et ex caſu 49
naſcentium; hinc *Agrippa*, et *Opiter*, et *Cordus*, et *Poſtumus* erunt: et ex iis, quae poſt natos eveniunt; unde *Vopiſcus*. Jam *Cottae*, *Scipiones*, *Laenates*, *Serani* ſunt, et
26 ex variis cauſis. Gentes quoque ac loca, et alia multa reperias inter nominum cauſas. In ſervis jam intercidit illud genus, quod duce-

Planci. G.: *plauti.* *taliaque et ex* G.: *taliaque ex.* *hinc Agr.* G.: *hic Agr.* *Cordus.* G.: *Codrus.* *et ex iis.* G.: *et his.* *Cottae.* G.: *Cotta.* *Serani.* G.: *ſera.* *ex variis cauſ.* G.: *ex his variis cauſ.* Conſulendus eſt de toto hoc loco I. Fr. Gronovius, qui eum ſine magno aliquo facinore reſtitui poſſe negat, ſuam autem emendationem proponit, apud Burm. Capp. et Geſn. Burm. quidem ipſe pro *mille* eleganter conjicit *ille*, modo abſit *mi*, contractum ex *mihi*, unde B. repetit *m*, ratione ſane contorta neque neceſſaria, cum ex ultimis *ur* potuerit error hic facile naſci. Pro *aliud* Gronov. malit *aliquod*; et *Vopiſcum*, ob eam, quae apud veteres legitur, nominis rationem, transponendo referri vult ad appellatos ex caſu naſcendi. *Cottae* nomen Valla quidem, Pomponius et Regius ab iracundia et torvitate oris dictum perhibent, auctore tamen allato nullo, ut ſuſpicer eos huc traxiſſe quae Feſtus tradit de *Coſſorum* nomine. Negligitur autem fere Codd. Ioann. Voſſ. 1. 3. ſcriptura *contra* pro hoc nomine, quam defendunt ii quoque Codd. qui dant *Cotta*, ſingulari numero. Senſus quidem mihi videtur exiſtere probabilis ſi retineatur ſimul Ioann. et Voſſ. 1. *Nam* pro *Jam* et omittatur *et* inter *ſunt ex*, cum Regio, Obrechto, et quibusdam aliis. „Nam contra *Scip. Laen. Ser.* ſunt ex variis cauſis," cum adhuc fuerint recenſitae unius generis cauſae. Quae in Goth. neglexit Geſn. haec ſunt: Pro *ſecret. ut Sullae* Goth.: *ſecret. Syllae.* *Burrhi: Bruti.* *Planci: plauti.* *hinc: Hic.* *et ex iis: et iis.* *poſt nat.: poſt hos nat.* *Cottae: Cocta.* Quod autem *et Cordus* omittere ait Burmannum, is error eſt typographicus in fronte operis emendatus. Nunc demum moneor a Celeb. Schneidero, *Cottam* eſſe antiquum *capitis* nomen, auctoribus Heſychio in v. κροκόττα et Polluce 2, 29. Nam a κότῳ, *ira*, repetere nequaquam placet.

batur a domino, unde *Marcipores*, *Publiporesque.* Quaerat etiam, ſitne apud Graecos vis quaedam ſexti caſus, et apud nos quoque ſeptimi. Nam cum dico, *haſta percuſſi*, non utor ablativi natura; nec ſi idem Graece dicam, dativi. Sed in verbis quoque quis eſt 27
adeo imperitus, ut ignoret genera, et qualitates, et perſonas, et numeros? Literarii

dativi. Auctoribus Guelf. Alm. Goth. et editionibus Locat. et Ruſc. omiſi aliarum edd. importuniſſima Graeca, τῷ δορὶ, quae ſi eſſent a Quintiliano, verbum *percuſſi* ſaltem etiam Graece eſſet redditum. Quod ceteri Codd. ea verba omittere non narrantur, eam conferentium puto, ex parte ſaltem, negligentiam. Voſſ. 2. cum Goth., Bernenſ. autem et Voſſ. 1. 3. cum Guelf. nimis ſolent conſpirare.

Marcipores. Hujusmodi nomina ob luxum Romanorum, ſervorum legiones alentium, obſoleviſſe ſignificat Plinius l. 33, 6. Olim enim cum ſingulis ſervis eſſent contenti, ſatis a praenomine domini deſignabatur uniuscujusque ſervus. Eſt autem *Marcipor* pro: Marci puer h. e. ſervus. Corripitur penultima in *Marcipores*, auctore Priſciano p. 700.

Nam cum dico — dativi. Ablativum, quem appellant, inſtrumenti eundem caſum eſſe negat, quam qui cum praepoſitione ſtruatur, aſſentiente Diomede p. Putſch. 277. refragante Priſciano p. 673. 74. Ablativum autem ab omnibus agnitum Graecis non tribuunt, cujus vim per genitivum explicari tradit Diomedes l. c., per genitivum, et dativum Priſcianus l. c. cf. noſtr. 1, 5, 59.

genera, et qualitates. Genera verborum, quae et *ſignificationes* appellant Diomedes et Priſcianus, etiam noſtri aevi Grammaticis audiunt *activum, paſſivum, neutrum, deponens*; *qualitates* autem vario ſenſu dicuntur, cum Chariſius apud Putſch. p. 138 videatur *modos* quodammodo intelligere, dum *qualitatem* diſpeſcit in: *finitam* „quae notat certum numerum, „certum tempus, certam per„ſonam, ut *ego ſcribo. Infini„ta* eſt, quae nihil certum ha„bet, ut *tegere* et *ſcribere.*" Ipſe tamen mox (p. 142) agnoſcit praeterea modos, interque hos *perpetuum*, qui idem eſt atque *infinitivus*, (Diomed. p. 331.), ipſosque adeo *modos* vocari etiam *qua-*

paene ista sunt ludi et trivialis scientiae. Jam quosdam illa turbabunt, quae declinationibus non tenentur. Nam et quaedam, *participia*, an *verbi appellationes* sint, dubitari potest, quia aliud alio loco valent, ut *lectus* et *sa-*
28 *piens.* Quaedam verba appellationibus similia, ut *fraudator*, *nutritor*. Jam, *Itur in antiquam silvam*, nonne propriae cujusdam rationis est? nam quod initium ejus invenias? cui simile *Fletur:* accipimus aliter, ut

Panditur interea domus omnipotentis Olympi;

aliter, ut

— *Totis Usque adeo turbatur agris* —

tenentur. Guelf. *teruntur*, cum Voss. 1. 2. 3. Bern. Alm. Ioann. *terentur* in uno Palatino, qui sane fons erroris.

Quaedam verba app. Guelf. cum omnibus, puto, Codd. *verba* inserit τοῖς *quaed.* et *app.* quod recte recepit Gesn., contra omnes, quantum video, edd.

litates ait p. 143. Cum eo igitur facit Qu. cf. 1, 5, 41. Ceterum constantior usus Grammaticorum veterum est, *qualitates* verborum appellantium quatenus sunt Inchoativa, Frequentativa cet. Ex e hodie, Prisciano auctore, sunt *species*, quae tamen et *formae* dicuntur Servio p. 1789 et Maximo Victorino p. 1948.

quae — non tenentur, h. e. quae flexione ipsa non sunt manifesta, quo pertineant. Sic Cic. pro Cluentio c. 44. „nullo „argumento — crimen *tenebi*„*tur.*" *Tenere* est pro *deprehendere.* Quae autem mox affert, exempli loco, ea cujus sint partis orationis, flexione h. e. terminatione non apparet.

ut fraudator, nutritor. Cum dubitari vix possit, quin Qu. in voce *nutritor* respexerit locum Georgic. 2, 425 *nutritor olivam; fraudator* itidem imperativo modo a Virgilio, aliove poeta, dictum suspiceris, quod tamen adhuc frustra quaerebam. An *frundator* ab antiquo *frondor* vel *frundor?*

Itur in ant. Aeneid. 6, 179. *Fletur* Terent. Andr. 1, 1, 102.

quod initium, i. e. quod thema? *Eor* enim nemo dicit.

aliter — agris. Prior locus est Aeneid. 10, 1. posterior Ecl.

Est etiam quidam tertius modus, ut *urbs habitatur:* unde et *campus curritur, mare navigatur.* *Pransus* quoque atque *potus* diversum 29
valent, quam indicant. Quid? quod multa verba non totum declinationis ordinem ferunt? quaedam etiam mutantur, ut *fero* in praeterito: quaedam tertiae demum personae figura dicuntur, ut *licet, piget;* quaedam simile quiddam patiuntur *vocabulis in adverbium transeuntibus.* nam ut *noctu* et *diu*, ita *dictu* et *factu.* Sunt enim haec quoque verba participialia quidem, non tamen qualia *dicto, factoque.*

V. Jam cum omnis oratio tres habeat virtutes, ut *emendata*, ut *dilucida*, ut *ornata* sit (quia dicere apte, quod est praecipuum, plerique ornatui subjiciunt): totidem vitia, quae

1, 11. 12. Ceterum bina ista *ut* habent aliquam difficultatem. Si abessent: accusativus pendens ab *accipimus* recte esset quaerendus in ipsis locis Virgilianis, ubi Graeco more articulum addideris: *τὸ Panditur* cet. Nunc intelligendus est accusativus alius, v. c. *hujusmodi passivum*, vel tale quid; duriuscule profecto. Neque tamen in istis *ut* variatur quidquam a Codd. neque ab edd.

tertius modus. Hoc modo neutra vel intransitiva, quae passivo proprie carent, speciem induunt transitivorum, dum in passivo sibi jungunt personam; magis tamen materia, quam forma, remotus est hic modus ab illo: *panditur domus.*

participialia. „Participialis „modus verborum est, cujus „quod sint verba participiis „similia, participialis dicitur, „nec tamen participia sunt, ut „legendi, legendo, legendum, „lectum, lectu. — Haec eadem sunt, quae Probus *supi*-„*na* appellat.“ Diomed. p. 333. „Gerundia — vel *participia*-„*lia* — legendi, legendo, le-„gendum, lectum, lectu.“ Priscian. p. 809.

ſunt ſupra dictis contraria: emendate loquendi regulam, quae grammatices prior pars eſt,
2 examinet. Haec exigitur *verbis*, aut *ſingulis*, aut *pluribus*. *Verba* nunc generaliter accipi volo: nam duplex eorum intellectus eſt; alter, qui omnia, per quae ſermo nectitur, ſignificat, ut apud Horatium,

Verbaque proviſam rem non invita ſequentur; 51

alter, in quo eſt una pars orationis, *lego*, *ſcribo*: quam vitantes ambiguitatem quidam dicere maluerunt, *voces*, *dictiones*, *locutiones*.
3 *Singula* ſunt aut *noſtra*, aut *peregrina*; aut *ſimplicia*, aut *compoſita*; aut *propria*, aut *translata*; aut *uſitata*, aut *ficta*. Uni verbo

loquendi regulam. Sic dedi e Guelf. Bern. et Alm. Andr. Viart. Venet. Ald. pro *regula*. Neque enim neceſſe erat nominativum habere in *regula*, ut putat Regius. Praepoſtera periodi ratio eſt in recepta: *Cum tres habeat oratio virtutes, examinet regula totidem vitia.* Recte autem ſic procedit: Cum tres virtt. et totidem vitia habeat oratio, examinet (Grammaticus) regulam. Mecum facit Lochmannus l. c. p. 11. 12.

examinet, ſc. Grammaticus, vel praeceptor. Hunc nominativum ſubjecti ἀπὸ κοινοῦ intelligi, minus miraberis, ſi reputes, capitum diremtionem, qualis hic eſt, ab ipſo Qu. non eſſe profectam. Sic pauló ante c. 4, 26 *Quaerat* eodem debebat referri, etſi interponebatur *reperias inter nominum cauſas*, ut poſſet videri omiſſa mentio *praeceptoris acris atque ſubtilis* e §. 25. Item mox §. 5. *acriter ſe intendat*, ſed addito *grammaticus*, quia perſpicuitatis intererat, aliquando repeti ſubjecti nomen. vid. not. Crit.

exigitur. h. e. perficitur, praeſtatur talis, qualis debet, ut infra 1, 9, 2 *ſtilo exigere*. Inde *exacti* commentarii 10, 7, 31. *exactiſſimum* judicium 10, 2, 14 et „*exactis* minimum „diſtantia" Horat. Epiſt. 2, 1, 72. ſignificatione, qua etiamnum Francogallicum *exact*.

apud Horatium. Art. Poet. 311.

vitium ſaepius, quam virtus, ineſt. Licet
enim dicamus aliquid proprium, ſpecioſum,
ſublime, nihil tamen horum, niſi in com-
plexu loquendi ſerieque, contingit: lauda-
mus enim verba bene rebus accommodata.
Sola eſt quae notari poſſit velut *vocalitas*, 4
quae εὐφωνία dicitur: cujus in eo delectus eſt,
ut inter duo, quae idem ſignificant ac tan-
tundem valent, quod melius ſonet, malis.
Prima *barbariſmi* ac *ſoloeciſmi* foeditas abſit. 5
Sed quia interim excuſantur haec vitia aut
conſuetudine, aut auctoritate, aut vetuſtate,
aut denique vicinitate virtutum (nam ſaepe
a figuris ea ſeparare difficile eſt): ne quem
tam lubrica obſervatio fallat, acriter ſe in illud
tenue diſcrimen grammaticus intendat, de quo
nos latius ibi loquemur, ubi de figuris ora-
tionis tractandum erit. Interim vitium, quod 6
52 fit in ſingulis verbis, ſit *barbariſmus*. Occur-
rat mihi forſan aliquis, quid hic promiſſo
tanti operis dignum? aut quis hoc neſcit,

latius ibi loquemur. Guelf. omittit *ibi.*

quid hic promiſſo. Guelf. *promiſſor.* et plurimi Codd. ut et vetus Florentinus teſte Regio, qui primus ſuaſit *promiſſo*, confirmatum deinde Codd. Voſſ. 2. Goth. Bern. (miro Bernenſis, a fido ſuo Achate, Guelferbytano, diſſenſu). Manifeſtior quidem eſt loci Horatiani ſignificatio, quem Quintiliano obverſatum nemo facile negaverit, in ſcriptura *promiſſor.* Sed haeſerunt, quod putabant *tanti operis dignum* latine non niſi a poetis dici. Ea quidem diſputatio lubrica eſt et paucis, ut videtur, exemplis nititur. Attamen ne poetae quidem hac ſtructura uſuri

de figuris orationis. Lib. 9. c. 1. 2 et 3.

quid hic — dignum. Ob oculos erat Horat. Art. poet. 138. vid. not. Crit.

alios barbariſmos *ſcribendo* fieri, alios *loquendo?* (quia, quod male ſcribitur, male etiam dici neceſſe eſt; qui vitioſe dixerit, non utique et ſcripto peccat) illud prius *adjectione*, *detractione*, *immutatione*, *tranſmutatione*; hoc ſecundum, *diviſione*, *complexione*, *aſpiratio-*
7 *ne*, *ſono* contineri? Sed, ut parva ſint haec, pueri docentur adhuc, et grammaticos officii ſui commonemus. Ex quibus ſi quis erit plane impolitus, et veſtibulum modo artis hujus ingreſſus, intra haec, quae profitentium commentariolis vulgata ſunt, conſiſtet: doctiores multa adjicient: vel hoc primum, quod *barbariſmum* pluribus modis accipimus.
8 Unum, in *gente*, quale ſit, ſi quis *Afrum* vel *Hiſpanum* Latinae orationi nomen inſerat: ut ferrum, quo rotae vinciuntur, dici ſolet *canthus*; quanquam eo, tanquam recepto, 53
utitur Perſius. ſicut Catullus *ploxenum* circa

fuiſſent, niſi antiquitus ſaltem licuiſſet et genitivo et ablativo jungere *τὸ dignus.* Fortaſſe metri vinculis debemus, quod in poetis rarius obliterata eſt illa ſtructura genitivi. Boni tamen Codd. etiam in ſcriptoribus, proſa utentibus, vindicant, ut in Livio 4, 37, 1. *memoriae digna*, ubi vide Drakenborchium. Et ne neceſſe quidem eſt h. l. genitivum referre ad *dignum.* Pendere eum puto, cum Badio, a voce *promiſſor*, ut *dignum* ſit ſeparatim poſitum, ut facile ex adjunctis intelligatur. Sic noſter 11, 3, 148 „Comas componi — ſicuti *dignum* erat, graviter — „vetuit." Etiam id in ſcriptura *promiſſor* placet, quod *hic* pronomen eſt in ea, non adverbium loci, ut in recepta. Hanc tamen, a Geſnero e vett. edd. revocatam, reliqui, ut tironibus faciliorem. *adjectione.* Non dat pro hoc Goth. *additione*, ut refert Geſn., neque ullus Cod., etſi plurimae edd.

Perſius. Sat. 5. v. 71. „Vertentem ſeſe fruſtra ſectabere „*canthum.*" Afrum an Hiſpanum hoc crediderit vocabulum

Padum invenit: et in oratione Labieni (sive

Qu., vix dicas. Nobis apparet, oram corporum extremam in Germanicis linguis appellari ita, quae appellatio etiam in Italicam recepta est; sensu latiore.

Catullus. 89. 5. 6. — „dentes sesquipedales, Gingivas „vero *ploxeni* habet veteris.“ Apud *Catullum* plerumque per *m* scribitur *ploxemum*, apud Festum *ploximum*. Quod de voce Germanica *pflug* cogitant VV. DD. ad Catullum, id quidem alienum est ab interpretatione *Festi*, quam vide in Lexicis.

Labieni — Galli est. Jam tum igitur de hujus in Pollionem orationis auctore dubitabatur. Equidem nullam ejus praeterea apud scriptores mentionem invenio. Et Labienus (filius sane ejus, qui Jul. Caesaris partes deseruit anno U. C. 703) et Cornelius Gallus, M. Antonii adversarius uterque, potuit maledicam in Pollionem, Antonii amicum, orationem componere. Cornelius quidem Gallus, celeber Elegiarum scriptor, (de quo ejus opere noster 10, 1, 93.) in quem est Virgilii Ecloga decima, frequenter memoratus veteribus, Propertio inprimis ad cujus l. 1. Eleg. 21. v. 7. fuse de eo et cognominibus, qui saepe confunduntur, exponit Vulpius; Antonium ad Paraetonium, oppidum et portum Libyae, destruenda ejus classe, afflixit. Dio Cass. 51, 9. Labienus, post Bruti, cujus partium fuerat, mortem, Parthis ducem se exhibens perque aliquod tempus negotium facessens provinciis transmarinis, virtute Ventidii extinctus est. Vellej. 2, 78. Inimicitiae inter eum et Pollionem intercessisse videntur, ex civilibus dissidiis ortae fortasse, cf. noster 4, 1, 11. 9, 3, 13. Fontaninius in Histor. Literar. Aquilejensi p. 32. Labienum auctorem, dicit, praetulisse hanc orationem, ut putaverit Quintilianus alium scripsisse eam, alium nomen ei dedisse. Hoc vero e verbis Qu. non utique efficitur, etsi potest eorum talis esse sensus. Quo argumento Vossius de Historr. Latt. Lib. 1. c. 33 *Pollionem* hic intelligendum esse C. Asinium Gallum, Pollionis filium, decernat, equidem non video. Si *Asinium* appellasset Qu., ferrem equidem hoc; quanquam vel tum poterat de patre cogitari. Fortasse movit Vossium, quod hujus orationis auctorem credebat Labienum Historiae scriptorem, a Suetonio et Seneca patre (Controv. lib. 5, vel 10, prooem.) memoratum, qui ob temporum rationes cum Asinio patre non videretur potuisse inimicitias gerere; sed quomodo Cornelius Gallus cum filio? Equidem autem *Parthicum* illum, qualem se ipse appellabat, (Dio Cass. 48, 25.) potius intelligam, qui sane

illa Cornelii Galli est) in Pollionem *casnar*, assectator, e Gallia ductum est. nam *mastru-*

casnar, assectator. Posteriorem vocem plurimae quidem edd. et Codd. ita exhibent, cum aliquot dent *affectator.* Ita enim habent Voss. 2. Goth. (tac. Gesn.) ex edd. autem (non quidem Locat. ut ait Burm. ea enim *assectator* manifeste) Rusc. Venet. 1494. Contra Voss. 1. 3. Guelf. dant: *assectatore Galli adductum*, praepostera vocum diremtione, in qua tamen re vera est recepta. Quod autem attinet ad vocem *casnar* ea quidem in nullo, ni fallor, Codice comparet. Silentium enim Gibsoni de suis Britannicis tanti mihi non videtur, ut in ceterorum omnium constanti diversitate, eos receptam tueri putem. Voss. 1. 3. Bern. Guelf. dant *casamo*. Alm. *casena*. Voss. 2. *cassam*. Goth. *Casamum*. Turic. *Casami*. Edd. quidem pleraeque *casnar*, praeter Andreanam, quae *Casmo* et Venetam 1494 quae *casami* (non *Casmi*, ut refert Gibs.) exhibet. Videtur igitur ex mera docti cujusdam hominis conjectura occupasse edd. istud *casnar*. Quanquam Florentinus Codex, quem in *assectator* diserte memorat Regius, in *casnar* non item, et Britannici possunt videri receptam defendere. Accedit ad hanc Codd. in vitando *casnar* constantiam, dissensus manifestus Varronis et Festi in vocis et origine et significatione, quos auctores antequam laboremus cum Qu. conciliare, aut de origine vocabuli Celtica,

Pollionis erat aequalis, quemque ab historico diversum recte ostendit Vossius l. c. Quanquam Seneca pater Excerpt. Contr. l. 4 prooem. Labieni, historici sane, dicterium in Pollionem memorat.

casnar. Valde mirum videtur, Quintilianum in hoc vocabulo e Gallia repetendo non solum, recedere a Varronis auctoritate, qui de L. L. l. 6 p. Bip. 86. Oscis id tribuit, sed ne mentionem quidem facere summi in hoc genere scriptoris. Ceterum Varroni de hac voce assentitur etiam Festus, cujus *Oscorum* cum Regio mutare in *Gallorum*, intemperantius fuerit. De sensu vocabuli itidem alia docent Varro et Festus, qui *senem* eo significari tradunt, cum noster *assectatorem* an *affectatorem* (fluctuat enim scriptura) intelligat. Varro quidem alio quoque loco, in Fragmentis Menippearum, a Nonio allato, ex emendatione felicissima Scaligeri *casnares* de senibus depontanis usurpat p. Bip. 308. Si igitur lectio, qualem recepimus vera est dixeris *casnarem* sive Pollionem, sive alium quempiam, in illa oratione esse appellatum,

cam, quod Sardum est, illudens Cicero ex industria dixit. Alterum *genus barbarismi* 9
accipimus, quod fit animi natura, ut is, a quo insolenter quid aut minaciter aut crudeliter dictum sit, barbare locutus existimetur.
Tertium est illud vitium *barbarismi*, cujus 10
exempla vulgo sunt plurima, sibi etiam quisque fingere potest, ut verbo, cui libebit, adjiciat literam syllabamve; vel detrahat; aut

quae varie tentatur a VV. DD., anquiramus, scripturae veritas diligentius indagari debet. Nihil equidem habeo quod de vocis alicujus, *casamum*, vel *casamo*, aut significatione aut origine doceam; attamen, donec de Codd. auctoritate constiterit, tale quid potius, etsi nobis ignotum plane, a Labieno, sive Gallo, scriptum putem, quam *casnar*, quod VV. DD., alieno loco memores eorum, quae apud Varronem et Festum legerant, videntur obtrusisse Quintiliano. Pendet autem ex hujus peregrinae vocis vera scriptura et significatione etiam τοῦ *assectator*, an *affectator*, dijudicatio, ut nunc vel de hoc satius sit ἐπέχειν.

existimetur. Guelf. *existimatur*, cum Goth. et Voss. tribus. Placet fere, neque obstat conjunctivus in *sit*, qui optativi sensu potest accipi pro *fuerit*. *Existimatur* dant etiam Locat. Venet. 1494. Rusc. Viart. Ald. Obr.

quia gravis jam annis puellas *assectaretur*. Eam enim propriam *assectandi* vt et *sectandi* esse significationem cum multis veterum locis apparet, tum hoc maxime Plauti: Casina Act. 2. Sc. 8. v. 26 „Solet hic „barbatos sane *sectari* senex.“ Donatus ad Terent. Phorm. Act. 1. Sc. 2. v. 56 „*Sectari* „proprie est ut taurus bucu„lam, ut aries ovem.“ Regius τὸ *assectator* additum putat non a Quintiliano, ut versionem, sed ab ipso orationis illius auctore, ut definitionem istius *casnaris* h. e. *senis*. Ne hoc quidem contemnendum. vid. not. Crit.

Cicero. In oratione pro Scauro, cujus nonnisi fragmenta supersunt, apud Ernest. Vol. 4. Part. 2. p. 1057 „Quem „purpura regalis non commo„vit, eum Sardorum *mastrucca* „mutavit?“ (*tentavit*, nescio unde Ern.) Item de Provinciis Consularibus c. 7. „Res in „Sardinia cum *mastruccatis* la„trunculis — gesta, et bellum „cum maximis Syriae genti„bus — confectum.“ Apparet irrisio in utroque loco.

aliam pro alia, aut eandem alio, quam rectum
11 eſt, loco ponat. Sed quidam fere in jactatio- 54
nem eruditionis ſumere illa ex poëtis ſolent, et auctores, quos praelegunt, criminantur. Scire autem debet puer, haec apud ſcriptores carminum aut venia digna, aut etiam laude duci: potiusque illa docendi erunt minus
12 vulgata. Nam duos in uno nomine faciebat barbariſmos Tinca Placentinus (ſi reprehendenti Hortenſio credimus) *preculam* pro *pergula* dicens, et immutatione, cum *c* pro *g* uteretur; et tranſmutatione, cum *r* praeponeret *e* antecedenti. At in eadem vitii geminatione *Metieo Fufetieo* dicens Ennius, poë-

pergula. Ablativum ex edd. ante Stoer. (praeter Bad.) recepi, pro accuſ. qui eſt in recentt. et ipſis, ut videtur, Codd.

Fufetieo. Guelf. *fuſetio eo.* Ceteri ad unum omnes nomen ſcribunt per *S* literam, ut et edd. adhuc omnes. Auctorem tamen nactus unum Codicem, neque ſpernendum eum, malui recipere nominis orthographiam bonis rationibus probatam, ex Dionyſio potiſſimum Halicarnaſſenſi et Plutarcho. vid. Drakenb. ad Livium 1, 23, 4.

Tinca Placentinus. Ejus meminit Cicero Brut. c. 46.

in eadem — Fufetieo. Geminatio iſta vitii non quidem plane eadem eſt, qualis in *precula,* ſed id ipſum, quod et in his nominibus duae res praeter morem fiunt, *idem* dicitur. Alterum enim vitium eſt, quod pro *Metii* ſcribitur *Metie,* alterum quod adjicitur vocalis *o.* Quo autem verſus loco poſuerit haec nomina Ennius, id quidem ignoramus. Sunt ea in extrema parte collocanda, ſi interpoſuit literam I *τοῖς* E et O, qualis eſt Obrechti et unius, in poſteriore tamen ſolum nomine, Codicis ſcriptura, et ita ordinavit Merula in ſuis Ennii fragmentis; contra frontem hexametri debent obtinere, ſi brevis putatur litera E in penultima, et tum prima in *Metieo*, ſecunda autem in *Fufetieo,* debet produci: haec eſt Columnae ratio, veriſimilior ea, quia inſerenda vocali I, *Metiejo*, *Fufetiejo*, tertium aliquod vitium videretur commiſſum. Etiam exemplum Virgilii dicentis *Androgeo*, (Aen.

15 tico jure defenditur. Sed in prosa quoque est quaedam jam recepta immutatio. Nam Cicero *Canopitarum* exercitum dicit, ipsi *Canobon* vocant. et *Tharsomenum* pro *Thrasimeno* multi auctores, etiamsi est in eo trans- 55

Tharsomenum — *Thrasumeno.* Satius duxi receptam relinquere, quam quidquam novare in tam lubrica et fluctuante scriptura. Nullus tamen haec dat Codex, puto. Regius in Florentino hanc ait esse scripturam: *Thrasumenum* — *Tharsumeno*, quae etiam est Ioannensis, levi differentia: *Trasumennum* — *Tarsumennum.* Hanc equidem veram puto, ut Quintiliani sententia fuerit, veram et germanam nominis formam esse eam, ubi R ponitur post A; invaluisse autem propter multitudinem ita transmutantium, *Trasumenum.* Guelf. male: *trasimenum* —- *trasomenuo.* Goth. (non enim plane ejus scripturam expressit Gesn.) *Transimenum* (*u* superscriptum a manu valde recenti, ut et punctum subjectum τῇ I) — *Transomenno.* vid. Drakenb. ad Liv. 22, 4, 1. Salmasius ad Flor. 2, 6, 13 legi vult *Tarsumenium* pro *Trasumenio*, vel *Tarsumenum* pro *Trasumeno*, quod mihi secus videtur. Cum hodie vulgo in scriptoribus (etiam ap. Silium) inveniamus *Tra.* non *Tar.* illud pro hoc obtinuisse putandum est, non vicissim.

6, 20.) itidem genitivo casu, hujusmodi quantitatem penultimae probabilem facit. Virgilius tamen ipse *Metii* primam syllabam corripit. Aen. 8, 642. Ceterum quod VV. DD. ad hanc formam genitivi *Metieo* illustrandam ad partes vocant Ionismum ex genitivis primae declinationis *ου* facientem *εω*, id quidem non procedit; *Metiam* enim *Fufetiam*, prima declinatione, qui diceret nemo inventus est. Ne ipsa quidem analogia Atticismi, qualis est in *Androgeo*, satis manifesta est, ut videatur sibi nimium fere indulsisse bonus pater Ennius, quem equidem rudi sua aetate et istis poeseos Latinae initiis libentius defenderim, quam *poetico jure.* vid. pot. Crit.

Cicero. Locum nondum inveni nec puto esse in scriptis Ciceronis hodie extantibus. Mutatio ista literae B in P, in hac voce, ab omnibus fere scriptoribus Latinis adoptata fuit. Debebant autem verba ista Ciceroniana inter fragmenta recipi.

transmutatio. Hanc esse *transpositionem* modo didici-

mutatio, vindicaverunt: similiter alia. nam, sive est *assentior;* Sisenna dixit *assentio*, multique et hunc, et analogiam secuti: sive illud verum est; haec quoque pars consensu
24 defenditur. At ille pexus pinguisque doctor, aut illic detractionem, aut hic adjectionem

sive est assentior. *falsum*, quod inter *est* et *assentior* inserunt omnes, quantum video, edd. praeter Andreanam et, longo temporis intervallo, Gesnerianam; abest a Guelf. pariter atque ab omnibus Codd. Regius, qui magnopere aestuat in loco, de Florentini scriptura nihil prodit.

mus §. 12. *et immutatione — et transmutatione.* cf. etiam infr. §. 39 „qua ordo turbatur."

sive est assentior — consensu defenditur. Docet hoc exemplo, multa, et usu et ratione primum adversante, ita tamen invaluisse, ut jam illa solicitare serum et ineptum sit. Sic et *assentior*, et *assentio*, usu alterum, alterum analogia et bonis auctoribus, defenditur. Utrumcunque igitur malis, cogeris semper vel contrarium ferre. *Est* illud inter *sive* et *assentior* dicitur pro: *verum est* vel *est in lingua, est latinum.* Sic plane 1, 6, 21 *avere est enim* pro: *avere* enim est in lingua, non *havēre.* Germanice: Denn freylich, es heifst *avere. Illud* autem refertur ad *assentio,* etsi propius; *haec pars* ad *assentior,* etsi remotius, sicuti et deinceps §. 14 *illic — hic.* Ita saepe cum omnes scriptores, tum noster. cf. 5, 13, 12 *haec* ad remotius. 6, 1, 9. 21. 8, 6, 8. 11, 3, 30. 11, 3, 41. Sisenna clarus adeo Historiae scriptor, ut nomen ejus Varro suo de Historia libro indiderit, saepe veteribus memoratur, ut Ciceroni Brut. c. 64. c. 74. Eum in senatu dixisse *assentio,* analogia duce contra usum, narrat apud Gellium (2, 25) Varro. Consule de Sisenna Schneiderum in Ep. ad Langerum, praemissa editioni Bruti Wetzelianae p. 41.

At ille pexus — adjectionem putabit. Consilium sententiae apparet. Irridet Qu. grammaticum, qui, mera artis suae vocabula et decreta edoctus, ex duabus loquendi formis alterutram utique damnat, sicuti in proposito exemplo, prout alterutrum praetulerit, aut detractionem aut adjectionem exprobrabit aliter pronunciantibus, cum deberet utrumque ferre. Quomodo autem talis possit appellari *pexus pinguisque doctor*, id non aeque manifestum est. *Pinguis* saepe a veteribus dicitur pro stolido, et hoc magistro tali conveniat, cum praesertim

putabit. Quid? quod quaedam, quae singula procul dubio vitiosa sunt, juncta sine reprehensione dicuntur? Nam *dua* et *tre* et *pondo*

Nam dua — barbarismi. Inter *Nam* et *dua* Guelf. inserit *et*, cum multis Codd. et edd. Adhuc, qui omitteret, unum vidi Cod. Gothanum, sed puto multorum in hac re varietatem neglectam esse a conferentibus. Edd. quidem plurimae omittunt: Locat. Rusc. Venet. Ald. Viart. Bad. Gryph. Contra *et*, quod est inter *tre* et *pondo*, ad unum omnes tuentur Codd. ut et edd. Gesnerus utrumque abjiciendum censet; posterius quidem ob hanc rationem, quia, si retineatur, barbarismus dicatur esse in *pondo*, qui nullus sit. Equidem in nota exegetica conatus sum amoliri hanc difficultatem, quam magnam esse sentio. Hic promam, quare *et* necessario retinendum ducam. Codd. quidem et edd. consensum non magnopere urgebo. Si autem expunxeris *et*, quomodo impedies, quo minus legendo aliquis continuet *tre pondo*, in vetere praesertim scriptura intervallis carente? Quod si fit, falso dicitur *trepondo* esse barbarismus. Quid praeterea, si nullum est in ipso *pondo* vitium,

ejusdemmodi grammaticus supra (§. 7.) his verbis fuerit designatus: *plane impolitus et vestibulum modo artis hujus ingressus.* Hoc secutus Gedoynus loco nostro haec dat: *un grammairien ignorant.* Quem tamen imitari vetat, quod adjungitur *pexus.* Sic jubemur cogitare de nimia et affectata accuratione, cujusmodi homines mox appellat *pervicaces* (§. 17.) Putidam item scientiam notat 1, 6, 21 cum dicit *multum literatum.* Nam de mollitie doctoris tali, quae eum a subtili artis suae peritia avertat, interpretari, quales hodie novimus delicatulos philologos, prae nimio pulcri scilicet sensu et philosophandi acumine atque hominum, potentium etiam, usu, ipsam grammaticam ignorantes an oblitos; id quidem nimis videtur esse ex nostris moribus neque iis, quae adhuc dixit, consentaneum. *Pexus* igitur videtur esse κόμψος, de cujus sensu ironico vide Ruhnken. ad Timaeum p. 161. In hujus autem vicinia, *pinguis* erit significatione, quae frequens est apud Horatium, *nitidi, elegantis,* sed in arte sua, non in victu et vestitu.

Nam dua — barbarismi. Potest mirum videri, quod *pondo*, separatim positum, dicitur barbarismus, cum saepissime legatur in scriptoribus. Puto tamen, cum in junctis istis, *duapondo*, *trepondo*, videatur *pondo* obtinere locum

diversorum generum sunt barbarismi: at *dua-pondo* et *trepondo* usque ad nostram aetatem

attinebat, post *dua* et *tre*, de quibus solis tum agitur, ponere etiam *pondo?* Sane, si abjicitur *et*, ne *pondo* quidem est ex hac jactura eximendum. Durior illa medicina, quam pro Gesneri, aut ullius sanioris Critici, ingenio. Denique, quod ostensurum se promittebat Qu., id non effecit, nisi vel *pondo*, separatim, barbarismum dixit. Quid enim est, *singula vitiosa sunt, juncta sine reprehensione dicuntur,* nisi hoc: ea ipsa, quorum utrumque seorsim vitiose dicitur, inter se juncta sunt sine vitio? Non autem junguntur *dua* et *tre* in unam rectam formam, sed *dua* et *pondo*, *tre* et *pondo*. Sin Quintilianus *juncta* intelligebat *aliis juncta*, non autem *inter se juncta*, addere debebat *τὸ aliis* vel simile quid ad istud *juncta*. Neque tum dicturus fuisset *singula* sed *sola* vel *separata*. Et vix erat operae pretium id observare, quod existit, si barbarismum in altera parte junctorum talium noluit intelligi. Tralatitium enim hoc. Sed e conjunctione duorum vitiorum bonam formam oriri, id demum observatu dignum. Prius autem *et* nominativi pluralis, barbarismum visum esse Quintiliano *pondo* ablativum. Pariter fortasse ille, ubicunque *pondo* sequeretur numerum, in unam id cum illo vocem conflabat, cujusmodi tamen exempla afferre noluit, quoniam in iis prior certe compositi vocabuli pars sine barbarismo posset separatim dici, quale fuerit 6, 3, 79 *centumpondo*. Neque omnino ex Quintiliani et veterum mente, in hisce *duapondo, trepondo*, necesse est, unam plane et conflatam vocem agnoscere. *Juncta* potest esse pro: *constructa, simul posita.* vid. not. Crit. Similiter 1, 5, 27 „verba *conjungimus*" dicit de verbis nequaquam conflatis in unum. Potuit igitur Qu. barbarismum putare in *pondo*, ubicunque in alia quam, cum *numeri* aut *librarum* vocabulo, expresso aut intellecto, structura compareret. Etiam hoc facile adducor ut credam I. Fr. Gronovium, in libro de Pecunia vetere vocis *pondo* rationem subtilius exposuisse, quam ab ipso Quintiliano intellecta fuerit. Non est insolens, peregrinos in linguae alicujus proprietate explicanda oculatiores experiri, quam indigenas ipsos, veteres praesertim, qui multa artificialis grammaticae praesidia ignorabant. Gronovius quidem, postquam mira sagacitate rationem usurpandi in hisce formis accusativi, *libras* et *libram* aperuit, c. 6. p. 27 seqq., rectissime docet c. 7.

ab omnibus dictum eſt, et recte dici Meſſala confirmat. Abſurdum forſan videatur dicere, 16
barbariſmum, quod eſt unius verbi vitium,

poſt *Nam* abjicio, quia *et* ter poſitum mirifice diſplicet. E Gothano non retulit Geſn., poſt primum *pondo* continuo ibi ſequi *usque*, omiſſis, ſolenni librariorum errore, omnibus hiſce: *d. g. s. b. a. d. p. e. t. p.* Vetat tamen ipſe hic error cogitare de abjiciendo τῷ *pondo*, quod in Geſneriana ratione non ſupervacaneum ſolum ſed et alienum oſtendiſſe mihi videor. Etiam hoc colligo ex iſto errore *dua pondo*, *tre pondo*, in antiquioribus Codd. fuiſſe ſeorſim exarata. Gronovius, vir ſummus, tractans hunc locum p. 35 de Pecunia Vetere *et*, de quo agimus, non ſolicitat, prius autem, poſt *nam*, omittit. Vellem diligentius inveſtigaſſet locum, et oſtendiſſet, quo ſenſu barbariſmum in *pondo* agnoſceret Qu.

p. 35 locutionem *dua pondo tre pondo* ſic explendam: *duas libras pondo, tres libras pondo*, cujusmodi ſunt haec Varronis de L. L. l. 4. p. Bip. 47. *As erat libram pondo*, etſi ibi ſcriptura nondum eſt ad Gronovii normam correcta. Item ibid. p. 49. *aſſes libras pondo erant*, eodem in Bipontina remanente vitio. Excidit ergo et litera *S* et accuſativus, *libras*. Accuſativus autem pendet ex intellecto participio *habens*, qualis forma integra eſt apud Herodotum, indicante Gronovio *Κρητῆρες — σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα*. 1, 14. Omiſſionem, qualis eſt in *tre pondo* habent ſaepe ſcriptores ut Liv. 27, 4, 8. „patera ex „quinque pondo auri facta h. „ex quinque *libris*, pondo, „auri facta.“

Meſſala. M. Valerius Corvinus Meſſala, vir egregius, Brutianarum partium, dum aliqua reipublicae ſpes ſuperfuit, poſtmodum ab ipſo Caeſare Auguſto cultus, et generis non minus quam ingenii ſplendore clarus. Ejus frequens mentio apud noſtrum et Tibullum, Senecas, Plinios, Vellejum, Tacitum, ſcriptorem Dialogi de cauſis corruptae eloquentiae et all. Admodum juvenem eximie laudat Cicero Ep. ad Brut. 15. niſi forte eam recte Ciceroni abjudicat Tunſtallus in Epiſtola ad Middletonum p. 204 ſeqq. Cantabr. 1741. 8. Si hariolari liceat, putem hoc de *dua pondo* eum dixiſſe in libro de litera *S* vid. 1, 7, 23. quoniam S obliterata facit difficultatem in hiſce vocibus. Orationibus maxime inclaruit, quae cum ceteris ejus operibus interciderunt, liber autem *de Auguſti gente* ejus nomini ſuppoſitus eſt.

fieri per numeros, aut genera, sicut soloecismum: *scala* tamen et *scopa*, contraque *hordea* et *mulsa*, licet literarum mutationem, de- 56
tractionem, adjectionem non habeant, non alio vitiosa sunt, quam quod pluralia singulariter, et singularia pluraliter efferuntur: et
17 *gladia* qui dixerunt, genere exciderunt. Sed

mulsa. Ita etiam Guelf. et omnes, puto, Codd., cum edd. non paucae dent *musta*, quod probat Burm. et invexerunt sane VV. DD. quod locus ubi *mulsa* extaret non succurrebat, contra meminerant eorum, quae de *musta* dicit Servius ad Georg. 2, 7. Sed jam Camerarius recte observavit locum nostri 2, 4, 9 ubi *musta.* Pro *hordea* Guelf. et Goth. dant *ordea.*

scala. Legitur tamen singularis, ut apud Aquilam Romanum p. Ruhnkenii in ed. Lupi 181. *Malo — ascensum, quam scalam.* Praeceptum hoc de utroque horum vocabulorum *scalae*, *scopae*, frequens est apud Grammaticos Putschianos, item Varro dat de L. L. p. Bip. 165. it. 179. Charisius tamen p. Putsch. 20. „dicimus," inquit, „tamen et *scopa.*" cf. Vossius de Anal. l. 1. p. 623. Quare *scalae* sint plurali numero, causam exponit Varro p. 144.

hordea et mulsa. Prius tamen non uno loco usurpavit Virgilius, in cujus irrisionem factus est hic versus a Bavio et Maevio (An unus tam scito carmini procudendo non sufficiebat?) *Hordea qui dixit, superest ut tritica dicat*, referente Servio ad Georg. 1, 210. Confer et I. H. Vossii, poetae nostri, notam ad versionem suam. De *mulsa* locus veterum nullus in promtu est, nisi quod, singularem solum recte dici, decernit Charisius p. Putsch. 22. modestius quidem Priscianus p. 663. vid. not. Crit. Hexametrum istum in Virgilii *hordea* Cledonius tribuit Cornificio (an *Cornelio?* sed poëtae et amici vix fuerit talis irrisio) Gallo p. Putsch. 1898.

gladia. Varro de L. L. l. 8. p. 148 „dicitur a multeis — „*hoc gladium*, et *hic gladius.*" Neque tamen diserte hoc probat Varro. Lucilii autem et Plauti exemplis impugnare Quintilianum, quod facit Dousa ad Lucil. p. 103, non attinet, cum adeo vetustos scriptores imitari sit affectationis. Ne ullum quidem hic barbarismi exemplum allatum esse puto, quod non fuerit in aliquo scriptore, qui tacite notaretur.

hoc quoque notare contentus ſum, ne arti, culpa quorundam pervicacium perplexae, videar et ipſe quaeſtionem addidiſſe. Plus exigunt ſubtilitatis quae accidunt *in dicendo* vitia, quia exempla eorum tradi ſcripto non poſſunt, niſi cum in verſus inciderunt, ut diviſio *Europai:*

diviſio. Sic Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Voſſ. 1. 3. Bern. et quaedam edd. vett. quarum aliquot tamen Graecum ſubjiciunt τῷ *diviſio.* Recentiores ſolum poſuerunt Graecum διαίρεσις, nullo, puto, Codice auctore, etſi de multorum diverſitate ſiletur. Hic Qu. non uſurpaſſe Graecam vocem, apparet iis, quae ſequuntur „quod — Graeci vocant.“ Non enim tam operoſe Graecorum mentionem injeciſſet, ſi eorum jam antea poſuiſſet vocabulum. *Europai.* Guelf. *europe aſiae.* Sic praeter Goth. etiam Bern., cum Voſſ. 1. nonniſi in margine habeat *Aſiae.* Puncta diaereſeos imponi rectiſſime vetat Geſnerus, et dubitat adeo, an vera ſit iſta ſcriptura *Europae Aſiae.* Quintiliani autem tempore *Europai* junctis in diphthongum ultimis vocalibus fuiſſe pronunciatum, vix crediderim, quod tamen ſignificat ipſe, ſi ſana eſt lectio. Neque veriſimile, eum reprehendere voluiſſe Virgilium, poſt Ennium Lucretium cet., dicentem *pictaï veſtis et auri, Aulaï in medio,* quae ipſa memorat ſine reprehenſione 1, 7, 19. Tale igitur hic vitium notari putes, quod vilior quidam poëta in trita forma commiſerit, non vetuſtatis ſtudio, ſed metri neceſſitate coactus. Etiam *Phaeton* melius opponitur, ſi, ut in eo vocales *ae* male coaluerunt, ita hic eaedem (*ae* non *ai*) fuerint diremtae. Grammatici tamen, ubi de diaereſi agunt, fere exemplis iſtis Virgilianis utuntur, ubi *a* et *i* dirimuntur, non *a* et *e*, quare non ſum auſus ſcripturam refingere ad Codd. Geſnerus docet et in *Eu* tale vitium potuiſſe notari. Et fortaſſe in hoc exem-

hoc quoque notare. *Quoque* retro ſpectat ad 1, 4, 17. ubi eadem fere ſunt verba in fine loci de literis. Ut ibi autem *ſignare,* ita hic *notare* eſt breviter tangere. Sic 9, 4, 15. „illud *notaſſe* ſatis habeo.“ 11, 1, 4. „ſatis habet partem hanc „velut *notare* inter agnoſcentes“ ubi mox eſt *συνωνύμως brevius dicere.* Jungit utrumque 2, 2, 15 „*notanda* breviter.“

quaeſtionem. Hanc videlicet de barbariſmo in numero.

Europai. vid. not. Crit.

et ei contrarium vitium, quod *συναίρεσιν* et
συναλοιφὴν Graeci vocant, nos *complexionem*
18 dicimus: qualis est apud P. Varronem:

Cum te flagranti dejectum fulmine Phaeton.

Nam si esset prosa oratio, easdem literas enunciare veris syllabis licebat. Praeterea quae fiunt spatio, sive cum syllaba correpta producitur, ut:

Italiam fato profugus;

seu longa corripitur, ut *Unius ob noxam et furias;* extra carmen non deprehendas. sed

plo de mero sermone quotidiano cogitavit Qu., nullo ad poëtas respectu, ut Romani indoctiores pronunciaverint: *Eŭropaĕ Asiaŏ.* Tum facilius locum tueretur istud *Asiae.*

Phaeton. Guelf. *pheton* cum multis; male, cum significetur diphthongus. *h* post *t* omisi cum plerisque. Gesnerum improbat Heusingerus ad Cic. de Off. 3, 25, 2, reponentem *th*, quod in praecedenti syllaba (post synaloephen) sit aspiratio; vereor ne argutius quam verius, cum in Latino scriptore versemur.

apud P. Varronem. Hic est P. Terentius Varro, Atacinus a patria, urbe Galliae Narbonensis, appellatus, qui eodem, quo M. Terentius Varro, celeberrimus polyhistor, vixit tempore. Memoratur ille multis scriptoribus, cum ipsius opera interciderint omnia. Vide in primis Senecam patrem Controv. l. 3, 16. p. Bip. 215. Libros de Sequanico bello versibus hexametris scripsit, sed maxime inclaruit libris 4 Argonauticorum, ex Apollonio Rhodio expressis cf. nostr. 10, 1, 87.

Italiam. Aeneid. 1, 6. Ubi per metrum licet, idem Virgilius plerumque corripit primam in *Italis*, et debuit, si recte repetitur nomen a *vitulo.* vid. Festum in *Italia* et notas apud Dacerium p. 194. Attamen in adjectivo *Itala* primam produxit Virg. Aen. 3, 185. neque ab *ἰταλοῖς*, bubus, repetiit originem nominis ib. v. 166.

Unius ob noxam. Aen. 1, 45.

nec in carmine vitia ducenda ſunt. Illa vero 19
non niſi aure exiguntur, quae fiunt per ſonos: quanquam per aſpirationem, ſive adjicitur vitioſe, ſive detrahitur, apud nos poteſt quaeri, an in ſcripto ſit vitium? ſi H litera eſt, non nota. cujus quidem ratio mutata

vitia ducenda. Guelf. ut et Goth. (tac. Geſn.) *dicenda,* cum tribus all. Codd. et Viarto. *litera eſt, non nota.* Ita Guelf. Turic. et omnes Codd. atque edd. praeter Voſſ. 2. et Goth. qui pro *nota* dant *notata.* Goth. praeter eam in voce *notata* varietatem, ſibi cum Voſſ. 2. communem, hoc quoque mutat, quod pro *eſt non,* dat *non eſt;* quo apparet non eſſe merum ſcribentis errorem in *notata,* qualem in Voſſ. 2. agnoſcere mihi videor, ſed conſulto eſſe receſſum a vulgata ſcriptura. Gothani rationem Geſn. eſt ſecutus. Falſo, ut opinor. Geſn. negat, *ſi litera ſit H, non nota;* quaeri poſſe, an omittenda hac litera, vitium fiat in ſcripto? nempe manifeſtum tunc eſſe vitium, de quo nulla ſit quaeſtio h. et dubitatio: contra poſſe quaeri apud Romanos, an vitium aliquis commiſerit in ſcripto, qui aſpirationem non notaverit, apponenda litera H. In hac argumentatione videtur mihi Geſnerus accepiſſe *τὸ quaeri an ſit* pro his: *credi non eſſe,* ita ut *dubitationem* iſtam putaret vergere in *negationem.* Equidem contra vergere eam puto in *affirmationem.* Eo videor deduci ſerie orationis. Sonos, quibus annumerat aſpirationem, exigi h. e. examinari, deprehendi, in ſcripto negat Qu. Tali ſententiae cum ſubjicit *quanquam,* exceptionem inducit, ut jam aliquis tamen ſonus, ſcil. aſpiratio, vitium poſſit facere etiam in ſcripto. *An* ergo hic valet *an non,* ut fere poſt dubitandi, neſciendi, verba, de qua forma uberius agendi erit occaſio. Senſus hic eſt: Apud Romanos etiam per aſpirationem *videri poteſt eſſe* (ſic reddo: *poteſt quaeri an ſit*) vitium in ſcripto; ſi H literam putamus, non notam. At certiſſime *eſt,* inquit

poteſt quaeri — nota. vid. not. Crit.

cujus. Cave referas ad literam H; ſpectat ad *aſpirationem,* quod apparet mox, (§. 20) ubi eſt *veteres — dicebant.* De pronunciatione itaque agitur, non de ſcriptura, cujus tractationem jam omittit. cf. de parca veterum aſpiratione Cic. Orat. c. 48.

20 cum temporibus est saepius. Parcissime ea 57
veteres usi etiam in vocalibus, cum *oedos*, *ircosque* dicebant. Diu deinde servatum, ne consonantibus aspiraretur, ut in *Graccis* et *triumpis*. Erupit brevi tempore nimius usus, ut *choronae*, *chenturiones*, *praechones* adhuc quibusdam inscriptionibus maneant: qua de
21 re Catulli nobile epigramma est. Inde durat ad nos usque *vehementer*, et *comprehendere*, et *mihi*: et *mehe* quoque pro *me* apud anti-

Gesnerus, non *videtur* solum, simulac literam agnoveris τὴν H. In eo autem si est difficultas, remanet eadem in Gesneri lectione, ubi itidem H diserte appellatur litera. Sed tota ea locutio *quaeri potest an sit* nihil aliud nisi modeste affirmat, et potest ei commode subjungi argumentum pro ea ipsa, quam affirmat, re; *si* autem hoc loco est pro *si quidem*, *si modo*. De H nota, non litera vide supra ad 1, 4, 9, qui locus ipse receptam hic ante Gesn. scripturam defendit. Quare etiam, cum duplex possit fieri per aspirationem vitium, solum tangitur illud, quod est in *detracta* aspiratione? Sequendum igitur duxi, quod magno consensu probant Codd. Gesnerianam rationem sensum habere probabilem non nego, si tamen *potest quaeri an* affirmative intelligatur; id enim necessarium plane credo. Eum sensum etiam Gedoynus expressit: „on peut demander, si — ces „fautes — ne passent point jusqu' à l'écriture, suposé que l'*h*, „soit une lettre et non pas seulement une marque.“ Id quoque alienum puto a Quintiliani mente, quod, in scriptura Gothana, H litera appellatur ab ipso auctore, non ex alterius opinione.

servatum. Sic Guelf., si recte vidi, cum omnes praeterea Codd. dent *reservatum*. *mehe* — *me*. Guelf. *meae* — *mi*. Male utrumque, cum recepta sola argumentationi satisfaciat.

qua de re — *epigramma est*. Non quidem de istis inscriptionibus, quarum similes exhibet *Gruterus*, ut *hornamentis* cet. cf. Ind. Gramm. in H., sed de pronunciatione, quae se in ipsis adeo inscriptionibus exeruit. Epigramma autem est Catulli 78 (quanquam variant editiones in numero) De *Arrio*, sive *Hirrio*, sic incipiens: „Chommoda dicebat, si quando commoda vellet“ cet.

quos, tragoediarum praecipue scriptores, in
veteribus libris invenimus. Adhuc difficilior 22
observatio est per *tenores*, (quos quidem ab
antiquis dictos *tonores* comperi, ut videlicet
declinato a Graecis verbo, qui τόνους dicunt)
vel accentus, quas Graeci προσῳδίας vocant,
cum acuta et gravis, alia pro alia, ponitur,
ut in hoc *Camillus*, si acuitur prima: aut gra- 23
vis pro flexa, ut *Cethegus*, et hic prima acuta;
58 nam sic media mutatur: aut flexa pro gravi,
ut apice circumducta sequente, quam ex dua-

Quanquam Salmasius ad Flor. 1, 1, 18 malit *mehae* — *meae*, quod sic nullus dat liber. *mee* priore loco Ald. Voss. 2. Goth. Jens. Tarv. *meae* Venet. *eae* Bern. ceteri receptam.

ut apice circumducta. Guelf. *aut*, et ita plerique Codd. etsi sunt valde negligenter a Burmanno excerpti in h. l. Vnum, qui det *ut*, videor agnoscere Ioannensem, quem, duos reliquos

tragoediarum — scriptores. Livium Andronicum, Naevium, Ennium, Pacuvium, Accium.

Adhuc difficilior — per tenores. Observent hic tirones *adhuc* comparativo iunctum ad recentiorum fere linguarum modum, quod tamen et aliis argenteae aetatis auctoribus frequentatum discent e Tursellino de Particulis p. (Edit. Lipsiensis 1751) 47. item e Lexicis. Ita Qu. 2, 4, 13. *adhuc melius.* 2, 15, 28. *adhuc concitatior.* *Per tenores* autem, sicut *per sonos*, *per aspirationem* (§. 19), est pro eo: Quod attinet ad tenores. Graece: παρὰ τὰς προσῳδίας.

et hic prima acuta. Cave nominativum intelligas, sunt ablativi consequentiae, *hic* autem est adverbium. Ceterum tirones in hisce Quintilianum docentem tum demum assequentur, si accentuum et Latinorum et Graecorum rationem probe perdidicerint, quorum prius ipse noster praestabit brevissimis iisdemque certissimis regulis propositis, quae mox legentur §. 30. 31.

nam sic media mutatur. Hoc ad utrumque exemplum refer, *Camillus* et *Cethegus*.

ut apice circumducta sequente. *Sequentem* syllabam intellige *secundam*, ut saepe noster 1, 7, 5 „aliud *priore* — aliud

bus ſyllabis in unam cogentes, et deinde
24 flectentes, dupliciter peccant. Sed id ſae-

ex ſuis *aut* praeferre memorans, tacet Gibſonus. Veriſſimum equidem puto *ut*. Poſt eam vocem vero nonne expectes vocabulum aliquod, exempli cauſa propoſitum? qualia erant modo poſt utrumque *ut: ut in hoc Camillus, ut Cethegus* et mox *ut Atreus*. Deſtituitur ea ſpes, oblato τῷ *apice*, quo carere poteras. In ea voce haec eſt varietas: *Apici* Gibſonus habet, e Lugdunenſi. Hoc tuetur Baliolenſis Codex, ſi Gibſ. recte eum tacuit, cum diceret Bodlejanum dare *apice*, Ioannenſem omittere vocem. *Apice* dant praeterea Voſſ. 2. Goth. Guelf. Omittunt vocem, praeter Ioannenſem, etiam Voſſ. 1. 3. Bern. Jam, falſum eſſe τὸ *apice*, intelligere mihi videor ex argumento quodam praeter illud de voce, exempli cauſa afferenda poſt *ut*. Nunquam Qu. *apice circumducta* dicturus erat pro *circumflexa*. Ut enim taceam ambages iſtas, ubi paucioribus poterat defungi, etiam cum incremento perſpicuitatis; *apicem* diverſum eſſe a *circumflexu* ipſe Qu. docet. 1, 4, 10 „geminatione vocalium, velut *apice* ute„bantur." 1, 7, 3. „longis ſyllabis omnibus apponere *apicem* „ineptiſſimum." Nimirum apex erat „nota a ſiniſtra in dex„tram partem *aequaliter* ducta." Priſc. p. 1287. quam ibidem Priſcianus vocat *longam lineam*. Alii Grammatici Putſchiani frequenter appellant *apicem*. In Scauro p. Putſch. 2264 male legitur: *vènit, àret, lègit*, ubi *apices* poni jubet, cum oporteat ſic ſignari ea: *vēnit, āret, lēgit*. Vide, ſi libet, de hac *apicis* et *circumflexus* differentia Foſterum *On Accent and Quantity* p. 86. 117. 118. *Circumducta* autem, remoto *apice* aptiſſime poterat dici pro *circumflexa* ſyllaba, variandi cauſa. cf. 12, 10, 33, „flexa *circumducitur*." Ita plane apparet in iſto *apici*, *apice*, latere id ipſum, quo nobis opus eſt, exemplum ſyllabae gravis per vitium circumflexae, vel *circumductae*, vel *flexae*; omnia enim haec idem ſignificant. Jam quod illud fuerit vocabulum exempli cauſa allatum, equidem non dixerim, diu meditatus. Nam *Appii* (ut male pronunciarint *Appī*) parum placet. Latinam eam fuiſſe vocem (aptiſſime quidem nomen proprium, propter reliqua exempla) vel inde intelligas, quod ſubjicitur (§. 24) „*Sed* id ſaepius in *Graecis* nominibus accidit."

ſequenti." 4, 5, 13. *prius* — certiſſime corrupto, vide in *ſequens*. et multis praeterea not. Crit.
locis. Reliqua de hoc loco,

pius in Graecis nominibus accidit: ut *Atreus*, quem nobis juvenibus doctissimi senes acuta prima dicere solebant, ut necessario secunda gravis esset; item *Terei Nerei*que. Haec de-

Proponunt, (illustrandi causa, nam de corruptela non cogitarunt) Pseudo-Turnebus et Gesnerus haec: *balteus*, *pileus*. Ea tamen nimium diversis literis scribuntur, quam ut in locum τοῦ *apici* vel *apice* subeant. Ne *alveus* quidem satis convenit. An autem unquam Romani illiterati produxerint secundam in *alveus*, *balteus*, *pileus*, *clypeus* cet., ut inde fieret *flexa*, vel *circumflexa* syllaba, velim locis veterum doceri. Vox ea, quae pro *apice* debet inveniri, ultimam brevem habeat necesse est, ut cum productione simul flectatur id, quod non fit, si ultima sit longa. Debet praeterea talis vox in penultima habere vocalem ante vocalem, ut possit cum ultima coire in diphthongum; subjicit enim, *aliquos secundam syllabam ex duabus in unam cogere* h. e. cum tertia pronunciando jungere. Hi utrum sint iidem, qui *circumduxerant sequentem*, an alii, vitium novum priorum errori addentes, ambigo. Magis tamen posterior ratio placet. Reliquam edd. in hoc loco varietatem exponere non attinet. *Si* pro *sic* in illis *nam sic media mutatur*, quod est in veteribus plerisque edd., a nullo Cod. defenditur. Quod autem ascito illo *si* pro *sic* Aldus dat, ex conjectura, ut opinor, cum eoque Viartus et Sichardus: *aut gravis pro apice circumducta sequetur*. pro his: *ut apice circumducta sequente*, id sensum etiam magis perturbat, etsi specie non caret.

doctissimi senes — Nereique. Inter illos senes erat sane Domitius Afer. cf. 5, 7, 7. Pronunciatio autem qualis eorum fuerit in hisce nominibus, hactenus apparet, quod acuerunt primam; post eam duasne pronunciaverint syllabas an unam, non item. Trisyllabum fecisse τὸ *Atreus* possunt videri, si quis id, quod modo dicebatur de duabus syllabis in unam vitiose coactis, huc etiam referat. Is autem nimis fortasse presserit pronomen *id*, quod facilius spectet ad vitium illud proprie hic tractatum *flexae* pro *gravi*. Et videtur Quintilianus, si *secunda*, quam necessario gravem factam narrat, non fuisset ultima in hac voce, aliquid fuisse adjecturus de ultima. Puto igitur, senum illorum pronunciationem nominis *Atreus* fuisse plane eandem ac nostram. Vicissim mirum sit, si *Nerei*, *Terei*, genitivo casu, disyllaba

25 accentibus tradita. Ceterum jam ſcio, quosdam eruditos, nonnullos etiam grammaticos, ſic docere ac loqui, ut propter quaedam vocum diſcrimina verbum interim acuto ſono finiant: ut in illis,

Quae circum litora, circum Piſcoſos ſcopulos —

fecerunt, et diſerte repugnat Priſcianus p. 735. „In — *eus* „deſinentia ſemper una ſyllaba „vincunt in genitivo — Oileus, „Oilei, niſi productio“ [alienum vocabulum, malis *complexio*, ſignificatu, quo Qu. 1, 5, 18, ſed literae nimis diſcrepant] „poëtica fiat in Graecis, „ut Tydei.“ Ex poëtis in hac quaeſtione non multum proficias, qui ſynaereſi et diaereſi promiſcue utuntur, ut Virgil. Culic. v. 116 — „non „Orpheus Hebrum.“ v. 268 — „manet Orpheus in te.“ Hor. Carm. 1, 6, 7 „Nec curſus duplicis per mare Ulyſſeï.“ Contra Epiſt. 1, 7, 63. — „Ithacenſis Ulyſſei.“ Vide, ſis, Voſſium de Analogia l. 2, c. 9. p. 705. unde haec exempla depromſi. Uſus tamen ſatis conſtans poëtarum diſyllabum facit horum nominativum; de genitivo nihil decernam. Quos culpat Qu. pronunciabant igitur: *Atreûs*, *Nereî*. Regius, quem excripſit Pſeudo-Turnebus, vitium illud duplex in ſolis obliquis caſibus Graecorum nominum putat notari, cum in *Atreus* non niſi ſemel ſit peccatum, *Terei* autem et *Nerei*, primum ſint diſyllaba perperam facta, deinde ultima ſyllaba ſit flexa item perperam. Hoc quidem, etſi conſentaneum praecedentibus, ex ipſis noſtris verbis non plane procedit.

tradita h. e. haec adhuc ſolita ſunt a magiſtris tradi. Protinus, quid novatum ſit, eſt proditurus.

eruditos. Vix mihi tempero, quin levem irriſionis hic colorem agnoſcam, pro quo pinguius dixiſſet: *qui volunt eruditi videri. Eruditi* autem multum abeſt, ut ſint, quos nunc vulgo intelligimus, memoria multarum rerum onuſti, multiſcii; ſed elegantes potius, ab horrida illiteratorum barbarie alieni. Diſtinguuntur etiam a Grammaticis (ſicut *literatum* diſtinxit ab *erudito* Cornelius Nepos. vid. Suet. Illuſtr. Gramm. c. 4), quorum magis eſt doctrina et peritia quam eruditio. vid. Auſon. Popmann de Differentia Verborum ed. Richteri. Lipſ. 1741. p. 214. 15. Sic *eruditionem* noſter non ſemel: in primis 1, 6, 31. et de Lucilio 1, 6, 9.

Quae circum litora. Virg. Aen. 4, 254. 55. *Trojae qui.* 1, 5. *Pecudes pictaeque.* Georgic. 3, 243.

ne si gravem posuerint secundam, *circus* dici 26
videatur, non *circuitus*.' Item *quantum*, *quale*, interrogantes, gravi; comparantes, acuto tenore concludunt: quod tamen in adverbiis fere solis ac pronominibus vindicant, in ceteris veterem legem sequuntur. Mihi videtur 27
conditionem mutare, quod his locis verba conjungimus. Nam cum dico *circum litora*,

veterem legem. Ita Guelf. et Goth. pro *veterum*, quod dat Gesnerus, sed per merum sphalma, quod repetierunt Bipontini. cf. §. 29 *vetus lex*.

conditionem — conjungimus. *Cond. mutat* h. e. facit, ut a communi regula acuendae, vel flectendae, penultimae longae recedant hujusmodi vocabula, quod in hisce et similibus locis *verba* h. e. vocabula (1, 5, 2.) *conjungimus* h. e. junctim efferimus. Negat ergo Qu. acui ultimam in τῷ *circum*, neque tamen vult acui penultimam, sed vocem tanquam partem factam sequentis *litora* et *piscosos* accentu omnino carere, et sic satis discerni a significatione *circi*. Accentus autem est solum in antepenultima τοῦ *litora* et penult. τοῦ *pisc.* Pariter *qui* (sive ad praepositionem *ab* post *primus* respicit, quod putat Camerarius; fortasse utrumque verum, quanquam praepositionem diserte non memoravit) in illis *qui primus*, accentum suum amittit cum sequente vocabulo coalescens, paene, ut ex tribus hisce syllabis *qui primus* sola *pri.* habeat accentum. Sic in vernacula lingua vocabulorum, quae plane coaluerunt, prius solet amittere accentum, cum alia sit ratio eorum, quae, etsi composita, minus tamen arto vinculo continentur. Exempla sunt: *übersetzen*, trajicere trans fluvium, *übersetzen*, vertere in aliam linguam. Posterius vere coaluit, et praepositio accentu caret; prius non item, etsi vicissim accentus verbi *setzen* fere est obliteratus. Simili quoque modo in Hebraicis vocabulis, per lineolam makkeph conjunctis, prius abjicit accentum. Plane igitur, quanquam modeste, damnat Qu. morem acuendae ultimae in *circum*, quem paulo secus intellexit Vossius in Aristarcho, De arte Gramm. l. 2, c. 9. p. 187. Etiam Bentlejus (in Schediasmate de metris Terentianis p. 95 editionis Reizianae, Rudenti, Plautinae, subjunctae) accentu spoliat τὸ *qui*, ut *ab*,

tanquam unum enuncio, diſſimulata diſtinctione: itaque tanquam in una voce, una eſt acuta: quod idem accidit in illo,

Trojae qui primus ab oris.

28 Evenit, ut metri quoque conditio mutet accentum: ut

Pecudes pictaeque volucres:

nam *volucres* media acuta legam: quia, etſi brevis natura, tamen poſitione longa eſt, ne faciat iambum, quem non recipit verſus
29 herous. Separata vero haec a praecepto non

herous. Ita Guelf. cum Bern. (fido fere ſocio) ut et Ald. et Viart., quod recte praefert Burmannus. Sic Cicero de Oratore 3, 47. et de Legg. 2, 27. ceteri *heroicus.* *a praecepto non recedent.* Sic Goth. (tac. Geſn.) cum Bodl. Bal. Voſſ. 2. Obr. Ceteri inter *praec.* et *non* inſerunt *noſtro.* Alienum id; non eſt Quintiliani praeceptum, ſed *vetus lex ſermonis.*

dam verſum hunc Virgilianum notis inſtruit, ſecundum quas pronunciari debeat.

Evenit — verſus, herous. Totam hanc paragraphum accipi oportet pro parentheſi, illuſtrandi cauſa inſerta; ad ipſam eam, in qua verſamur, disputationem non pertinente. Si metri *conditio*, h. e. ratio, mutare poteſt accentum, quod fieri in talibus, ut *volucres*, unusquisque agnoſcit; tanto minus eſt mirandum, ſententiae conditionem, qualis eſt in *circum litora*, ubi vocabula conjungimus, itidem mutare accentum.

Separata. Retro ſpectat hoc ad §. 27 „verba *conjungimus*," ne quis forte referat ad proximum, et cogitet etiamnum de voce *volucres.* Negat igitur *circum*, *qui*, *quale*, *quantum*, et ejusmodi vocabula, niſi arte jungantur cum aliis, *a praecepto*, acuendae in diſyllabis penultimae, et ultimae utique gravandae, *recedere.* *Circum* autem, ubicunque praepoſitio fit, ſane jungitur cum alio vocabulo, ſed in tali ſtructura ſemper verſatur ellipſis, ut in *prope* cet. Proprie autem tales ſunt adverbia, ut etiam hic agnoſcit. Quintilianus, qui de

recedent: aut si consuetudo vicerit; vetus lex sermonis abolebitur; cujus difficilior apud
69 Graecos observatio est, (quia plura illis loquendi genera, quas Διαλέκτους vocant: et quod alias vitiosum, interim alias rectum est)

abolebitur. Hoc paene etiam in Goth., quem *abolebit* dare narrat Gesn. Nimirum cauda, literae *t* appicta, quae passivum facit, abiit fere in speciem signi interrogationis. Voss. 2. tamen (gemellus Goth.) *abolebit* etiam, eadem fortasse ratione.

quia — alias rectum est. Docta est et valde probabilis Gesneri *κρίσις*, qua totam hanc parenthesin de dialectis spuriam esse suspicatur, et ex interpretamento marginis in contextum invectam. Sane si quid adjecturus erat Qu., quare esset *difficilior apud Graecos observatio veteris sermonis legis,* aliunde hujus rei caussam repetiisset, quam a dialectis, cum Graeci, praeter duas accentus sedes sibi cum Romanis communes, habeant etiam in ultima accentum, possintque brevem penultimam acuere eandemque longam gravare, quorum neutrum Romanis licet. Hinc enim est omnis Graeci accentus difficultas. Videtur itaque, cum ipse Qu. de re, quae sui non esset instituti, nihil meris adverbiis et pronominibus agi profitetur (§. 26.) Sic et *ne* dicit adverbium 1, 5, 49. quae nobis vocatur conjunctio. *Vetus lex sermonis,* quam modo (§. 26) item appellaverat, idem est illud *praeceptum.* Sic omnia clara, spero, in loco quem se non intelligere ingenue fatetur Gesnerus, qui tamen ad hanc ipsam de loco sententiam rediit secundis curis. vid. Addenda ejus. *Gallaeus* praeter omnem rationem suspectam putavit vocem *separata,* in qua nulla est Codd. varietas, nisi forte Gothani *seperata* (tac. Gesn.) varietatem appellas. Ceteri tacent omnes, et omittunt etiam Regii interpretationem, quam equidem repetii, quamque secutus Gedoynus locum satis bene expressit.

quia — alias rectum est. vid. not. Crit. Ex alia profecto causa, quam dialectorum diversitate, oritur difficultas, qua impediuntur accentus Graeci. Si tamen sanus est hic locus, debemus cogitare v. c. de lege Aeolicae dialecti, ultimam semper gravantis, etiam ubi in ceteris Dialectis aut acuitur aut flectitur. Sunt praeterea quaedam, quae aliter legas accentuata in vetere Ionismo, vel Atticismo, aliter apud recentiores velut τροπαῖον, τρόπαιον, ὁμοῖος, ὅμοιος, ἶσος, ἴσος,

30 apud nos vero breviſſima ratio. Namque in omni voce, *acuta* intra numerum trium ſyllabarum continetur, ſive eae ſunt in verbo ſolae, ſive ultimae: et in his aut proxima extremae, aut ab ea tertia. Trium porro, de quibus loquor, media longa, aut acuta, aut flexa erit: eodem loco brevis utique gravem habebit ſonum, ideoque poſitam ante ſe, id
31 eſt ab ultima tertiam, acuet. Eſt autem in omni voce utique acuta, ſed nunquam plus

dixiſſet, ignarus aliquis verae rationis, qui Codicem ſcriptoris noſtri antiquiſſimum tractaret, hanc cauſam rei, a ſe parum perſpectae, margini alleviſſe, quam ſequentes librarii deinde pro ipſius rhetoris verbis reciperent. Eſt quidem haec ῥῆσις in omnibus, quantum video, Codd., varietate levi. *Interim* inter *vitioſum* et *alias*, quod recte diſplicet Geſnero, cum ſit idem atque *alias*, videntur tueri omnes. Explices h. l. *nihilo ſecius*, ſed dure. Goth. (tac. Geſn.) inter *vitioſ.* et *int.* inſerit *eſt*. Guelf. ſic dirimit: *vitioſum interim: alios.* Bern. pro *alias* — *alias* dat *alia* — *alia*, non male, referendo *alia* ad *dialectos*. Sapit gloſſema ipſa haec fluctuatio. *apud nos vero breviſſima ratio.* Sic cum plurimis Codd. Guelf. Gibſonus tacendo ſignificat, Bodlej. habere paucarum edd. ſcripturam: *apud nos vero rectiſſima ratio ac etiam breviſſima*, corruptiſſimam illam, quod vel *ac*, ante vocalem, oſtendit. *Namque.* Guelf. *Num quod.* *Namque*, ut conjecit Regius, Goth. et plurimi puto Codd., qui ſilentur. Id certe ſolum eſt verum. *Nam quod* multae edd. *eae ſunt.* Sic ſcripſi, prius e Goth. (tac. Geſn.) poſterius e Guelf. Vulgo *hae ſint.* Clarius h. l. *eae* quam *hae*, neque conjunctivus neceſſarius. Sat multae edd. *eae.*

quanquam in poſteriore voce quantitatis magis eſt diverſitas, quam accentus. Sed leviora ſunt haec, quam quae in cenſum veniant. Etiam Metarius in Opere de Dialectis accentuum varietatem omittit; neque multis rem tractat Reizius *De Accentus inclinatione* ed. Wolf. p. 107 ſeqq. it. p. 121 in ϭκληροτής.

Namque — acuta. Similia docet Cic. Orat. c. 18, ubi Erneſti mutatio, quam ſine ullo auctore in textum recepit, *ultra* pro *citra*, neceſſaria non videtur.

una; nec ultima unquam; ideoque in disyllabis prior. Praeterea nunquam in eadem flexa et acuta, quoniam eadem flexa et acuta; itaque neutra claudet vocem Latinam. Ea

disyllabis. Goth. (tac. Gesn.) ut et Voss. 2. *bisyllabis*, et quaedam edd., facili errore, sed in quo lateat bona scriptura. Nullus enim duplici *s* locus in hac voce, etiamsi fere scribitur *dissyllabum*, cum nemo tamen *trissyllabum*, et Graeci semper δισύλλαβον, τρισύλλαβον. vid. Noltenium parte Orthogr. p. 52. it. Heusingeri emendatt. p. 332. *flexa et acuta.* Sic Guelf. Regius pro *et* conjecit *ex*, quod ipsum tamen ex aliquot Codd. afferunt, qui contulerunt; quam vere quidem et diligenter, nescio. Gibs. tacendo significat Ioann. ita dare, Burm. Voss. 1. 2. diserte narrat, cum tamen Goth., Vossiano 2. plerumque accinens, praeferat *et*. Gesnerus τὸ *et* reduxit et defendit. Neque tamen plane me conciliavit receptae. Vix enim agnosco simplicitatem et sanitatem Quintiliani, si vere ab eo profecta sunt, quae hic leguntur, in quibus est ὀξύμωρον prorsus puerile: *nunquam eadem flexa et acuta quoniam eadem flexa et acuta.* Qui omiserunt ultima *quon. — acuta*, sicut Codd. aliquot et edd. quarum est Obr. gladio se expedierunt, non manu, neque ferri potest ejusmodi κρίσις. Equidem maxime gravor illud *eadem* praepostere repetitum, et profectum sane ab oculo librarii ad superiora aberrante. Maxime quidem ita legi optem: *quoniam flexa est acuta*; aut *quon. in flexa est acuta.* Bern. enim sic: *qui in eadem flexa et acuta.* Goth. (tac. Gesn.) ut et Voss. 2. et aliquot edd. *quia* pro *quoniam*, sed posterius longe aptius. Collocatio τοῦ *eadem*, qualis nunc est, ne satis quidem latina mihi videtur. *itaque.* Ita Guelf. Goth. et omnes, puto, Codd. Gesnerus auctores secutus Jens. Locat. Venet. Rusc. Bad. Colinaeum et Obrechtum dedit *utique*, nequaquam necessario. Bene enim procedit argumentatio, si, *propterea*, quod, quae *flexa* est syllaba, eadem et *acuta* est, neque *flexa* neque *acuta* ullam Latinam vocem dicitur claudere. *Acutam* enim modo (*nec ultima unquam*) claudere vocem negabat, in *flexa* itidem *acutam* esse cummaxime ostendit. Contra, si legis *utique*, de *acuta*, quod modo dixerat, repetit inelegan-

quoniam — flexa et acuta. Flexa syllaba cum sit ea, quae longae vocalis priorem extollit, sive acuit, moram, secundam gravat, apparet unamquamque syllabam flexam etiam habere acutum accentum, etsi vicissim non item. vid. not. Crit.

vero, quae ſunt ſyllabae unius, erunt acuta,
32 aut flexa, ne ſit aliqua vox ſine acuta. Et illa per ſonos accidunt, quae demonſtrari ſcripto non poſſunt, vitia oris et linguae: ἰωτακισμοὺς et λαμβδακισμοὺς, ἰσχνότητας et πλατειασμοὺς,

ter. Etiam nimis geminatur iſtud *utique*, ſi hic tertio comparet. *cludet* cum Guelf. et quibusdam Codd. et edd. legas, an *claudet*, parvi refert. Frequens ſane Quintiliano forma *cludere*. Goth. (tac. Geſn.) *claudit*, cum Voſſ. 2.

λαμβδακισμοὺς. Quanquam Codd. vett. edd. et omnes fere, qui de re aut litera egerunt ſcriptores, ut Varro et Iſidorus Hiſpal. all. praeferunt *labdaciſmum* ſine *m*, malui tamen cum recentioribus inſerere illud. Goth. (tac. Geſn.) *labdaciſmus* (litt. latt.) Guelf. *labelaciſmus*, per errorem. Vide enim de

ἰωτακισμοὺς — κοιλοστομίαν. Iſidorus Origg. l. 1. c. 31. p. Gothofredi 842 „*Iotaciſmus* „eſt quoties in *iota* litera duplicatur ſonus, ut *Troiia*, „*Maiia*." Diomed. p. Putſch. 448. „*Iotaciſmi* ſunt, cum i „litera ſupra juſtum decorem „in dictionibus extenditur." Iſid. l. c. „*Labdaciſmus* eſt, ſi „pro uno l duo pronuncien„tur." Diomed. l. c. „*Lambda*„*ciſmi*, ſi *Lucem* prima ſylla„ba, vel *Alma*, nimium plene „pronunciemus." Exempla hujus vitii etiam clariora ponit Eraſmus in Dialogo de Pronunciatione, apud Havercampum Sylloge altera p. 72. „pro *lucet*, *ellucet*; pro *ſalva*, „*ſallava*." Pulcre idem demonſtrat in Hannibale Gronovius ad Liv. 22, 13, 5. Ariſtoteles Problemm. p. Sylburgii 103. tmema 11. οἱ ἰσχνόφωνοι φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. Eraſm. l. c. p. 73. „ἰσχνότης — dum, „arctatis arteriae circa imas „fauces muſculis, vox ſemi„cluſis labiis promitur. Cui „contrarium eſt πλατειασμὸς, „cum nimium diductis fauci„bus et ore plus ſatis patulo „ſermo promitur." Idem p. 74. „Per κοιλοστομίαν vox fun„ditur in latera faucium, atque „hinc repercuſſa reſonat, qualis „umbrarum vox eſſe fertur, „eoque qui ſimulant hujusmodi „ſpectra ex olla fictili verba „promunt." Paulo ſuperius idem „Germani ſuperiores pae„ne ab umbilico voces ducunt." Et ſane κοιλοστομία videtur eſſe abundantia ſonorum gutturalium, vel potius pulmonalium, qualem notamus in Hebraica lingua, ut et Germanica, pronunciantibus maxime Helvetiis.

feliciores fingendis nominibus Graeci vocant: ſicut *κοιλοστομίαν*, cum vox quaſi in receſſu oris auditur. Sunt etiam proprii quidam et 33 inenarrabiles ſoni, quibus nonnunquam nationes reprehendimus. Remotis igitur omnibus, quae ſupra diximus, vitiis, erit illa, quae vocatur, *ὀρθοέπεια*, id eſt, emendata cum ſuavitate vocum explanatio: nam ſic accipi poteſt *recta*. Cetera vitia omnia ex pluribus 34

Ariſtophanis *λάβδα* Toup. ad Suid. p. ed. Lipſ. 421. qui recte negat a litera repetendum. *auditur.* Guelf. *dividitur*, cum quibusdam, mero errore corrumpendi *a* in *d*. *inenarrabiles.* Guelf. *inerrabiles*, quod ipſum ſi pluribus Codd. defenderetur, nequaquam ſpernerem, cum Apulejus *De dogmate Platonis*, itemque *de mundo* hoc vocabulo in orbibus coeleſtibus uſus inveniatur. Forent autem ſoni *inerrabiles*, certi, qui nunquam varient. Contra e Lactantio, ſed loco non deſignato, memorantur a Lexicographis *errabiles ſoni.* Nunc, cum bonam ſententiam praebeat non paucorum Codd. ſcriptura *inenarrabiles* (cf. 11, 3, 177 „*ratio* — *inenarrabilis*"), ea acquievi, exemplum ſecutus etiam aliquot edd. Quod dant Burm. et Geſn. non ſine ſociis, *inevitabiles*, neque in ullo Codice invenio, neque per ſe blanditur. Mecum facit Lochm. l. c. p. 12.

quae ſupra. Guelf. *de quibus ſupra* et ſic plerique Codd. et edd. Videntur tamen Bal. et Ioann. dare receptam, quae ſane eſt elegantior.

nationes reprehendimus. „Solemus quibusdam nationibus „exprobrare certos ſonos, quibus pronunciationem ſuam „deforment potiſſimum." Attamen difficultate non caret ſtructura ob ablativum iſtum *quibus*, pro quo malis *ob quos*. Bene autem procederent omnia, ſi legeretur, quae eſt Burmanni conjectura, *deprehendimus*, pro *repr.* Se produnt nationes certis quibusdam et propriis ſonis. Sic Anglos *deprehendimus* ſibilo in *th*, Francogallos rhoncho in *n*, Germanos anhelitu in *ch*.

nam ſic — *recta.* h. e. nam puritas, ſuavitas et accuratio (*explanatio*) in pronunciandis vocibus poſſunt comprehendi iſta *rectae pronunciationis* appellatione, quae ineſt Graeco vocabulo, *ὀρθοέπεια*.

vocibus ſunt, quorum eſt *ſoloeciſmus:* quanquam circa hoc quoque diſputatum eſt. nam etiam qui compleẋu orationis accidere eum confitentur, quia tamen unius emendatione verbi corrigi poſſit, in verbo eſſe vitium, non
35 in ſermone contendunt: cum, ſive *amarae corticis* ſeu *medio cortice* per genus facit ſoloeciſmum (quorum neutrum quidem reprehendo, cum ſit utriusque Virgilius auctor; ſed fingamus utrumlibet non recte dictum), mutatio vocis alterius, in qua vitium erat, rectam loquendi rationem ſic reddit, ut *amari corticis* fiat vel *media cortice.* quod mani- 61
feſtae calumniae eſt. neutrum enim vitioſum

qui [illegible] Goth. (tac. Geſn.) *qui contexta aut complexu.* [illegible] Gebhardus, ducibus duobus [illegible] Codd., [illegible] Ceteri quidem Codd. a [illegible] Mirum. [illegible] Voſſ. 2. [illegible] Goth. Guelf. [illegible] *contexta aut,* ut et Ald. Edd. ante Gibſonum pleraeque [illegible]

amarae — cortice. Alter locus Virg. Eclog. 6, 62. 63. alter Georg. 2, 74.

cum — [illegible] Longior hic orationis ambitus [illegible] aliquam difficultatem [illegible] [illegible] [illegible] Neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magnopere, praecedente in parentheſi, eadem ſtructura: cum ſic et proxime ſequente [illegible] cujusmodi [illegible] diſſolutum [illegible] ſcriptores. [illegible] pro *cum*, oratio [illegible] Quoniam enim [illegible] concedentis, [illegible] argumentum ex concessis [illegible] negantis; et [illegible] 1. Quintilianus [illegible] Cum in Codd. [illegible] vid. Drakenb. ad Liv. 1, 6, 4. 2. 4, 29, 6.

ſeparatum eſt, ſed compoſitione peccatur, quae jam ſermonis eſt. Illud eruditius quae- 36
ritur, an in ſingulis quoque verbis poſſit fieri ſoloeciſmus: ut ſi unum quis ad ſe vocans, dicat *venite:* aut ſi plures a ſe dimittens, ita loquatur, *Abi*, aut *Diſcede.* Nec non cum reſponſum ab interrogatione diſſentit: ut ſi dicenti, *Quem video?* ita occurras, *Ego.* In geſtu etiam nonnulli putant idem vitium ineſſe, cum aliud voce, aliud nutu vel manu demonſtratur. Huic opinioni neque omnino 37
accedo, neque plane diſſentio. nam id fateor poſſe accidere voce una, non tamen aliter, quam ſi ſit aliquid, quod vim alterius vocis obtineat, ad quod vox illa referatur: ut *ſoloeciſmus* ex complexu fiat eorum, quibus res ſignificantur, et voluntas oſtenditur. Atque 38
ut omnem effugiam cavillationem, ſit aliquando in uno verbo, nunquam in ſolo ver-

ſeparatum eſt. Guelf. omittit *eſt.* Non malo: neque enim neceſſarium eſt et loco hic alieno legitur, cum debuiſſet certe ante *ſeparatum* poni, non poſt. Et ſic ſolus, quantum video, Gryphius ann. 1544. Elegantius tamen omittitur *eſt*, cum recurrat in fine hujus ſenſus. *fateor poſſe accidere.* Guelf. omittit *poſſe*, cum Bodl. Bal. Alm. Non male. *res ſignificantur.* Guelf. *ſignificatur.* Placet, ſi oppoſita *res* et *voluntas* ſunt eodem numero.

In geſtu — idem vitium. Cum tragicus actor, ὦ Ζεῦ exclamans, manu terram oſtenderet, et ὦ γᾶ, vultu in coelum erecto, diceret, Polemo Smyrnae praeſidens Olympicis ludis: οὗτος, inquit, τῇ χειρὶ ἐσολοίκισε. Philoſtr. p. Ol. 542. Item Lucianus de Saltatione Vol. 5. Bip. p. 168 πολλοὶ — σολοικίας δεινὰς ἐν τῇ ὀρχήσει ἐπιδείκνυνται. Lucillius in Epigr. apud Brunck. Anal. Vol. 2. p. 335 καὶ τῇ χειρὶ — σολοικίζει διανεύων.

bo. Per quot autem et quas accidat ſpecies,
non ſatis convenit. Qui pleniſſime, quadri-
pertitam volunt eſſe rationem, nec aliam,
quam barbariſmi, ut fiat adjectione, ut, *Veni* 62
de Suſis in Alexandriam: detractione, *Am-
bulo viam*, *Aegypto venio*, *Ne hoc fecit:*

Ne hoc fecit. Detractionem facile hic agnoſcere ſibi quisque videbitur, ut exciderit *quidem* poſt *hoc*. Sed illam ſtructuram omittendi *quidem* certatim defendunt VV. DD. quorum unum nominaſſe Ruhnkenium ſuffecerit. Vid. eum ad Rutil. Lup. p. 129. Poſſet credi Quintilianus etiam immerito locutionem bonis ſcriptoribus uſurpatam (raro tamen, ut omnes conſitebuntur [sic]), reprehendiſſe. Sed afferuntur loci, ubi ipſe Qu. ita fuerit locutus. 1, 12, 14 „Nam *ne* „ego conſumi ſtudentem — „volo." Ibi in omnibus fere edd. et Codd. legitur *nec*, ſed in ſuo libro (fortaſſe Florentino vetuſtiſſimo) Regium inveniſſe *ne*, ipſius nota apparet; habentque illud *ne* Cod. Goth. et ed. Veneta 1494. Item 6, 1, 47. „*ne* illum pro„baverim." E nullo Codice a quoquam *ne* aſſertur, ſed iterum Regius, corrigendo *nec* aut inſerendo *quidem*, prodit, libri ſui ſcripturam eſſe *ne*. Invenitur ea, non quidem, ut ſignificat Burm., in vett. pleriſque edd., cum Gibſonus ſuarum quidem quinque nullam memoret, inter quas Andreanae auctoritas foret magna. Poterat tamen deſignare Venet. 1494. Ea enim *ne*, ut et Locat., ſed, ejus repetitio, Ruſc. *quidem* inſerit poſt *illum*. Ad ipſum eum locum Badius in Vallenſi ſuo Codice *neque* eſſe narrat, idque eſt in Guelf. et Goth. Addam ipſe locos 1, 2, 7. „*ne* Alexandri„nis" pro „ne Al. quidem." Guelf. ſolus, quantum video. et 2, 7, 26 „*ne* vitium" ſol. Voſſ. 1. Non magnopere igitur eſt veriſimile, Quintilianum iis locis ſcripſiſſe *ne* pro *ne* — *quidem*. et recte mihi videor tueri in iis receptam. Ut ſint itaque multa veterum loca, quibus recte vindicetur ea ſtructura, quae ipſa disputatio lubrica quam maxime videtur, cum *c* e *nec* tam facile exciderit; Quintilianum tamen hoc loco non de alia ulla locutione cogitaſſe, quam de *ne* pro *ne* — *quidem*, adhuc mihi perſuadeo, ſive perperam ipſe hunc ſoloeciſmum pronunciavit, ſive ſummis ſcriptoribus abjudicanda eſt ea forma. Saltem quaecunque, ut alium hic inveniant ſoloeciſmum, comminiſcuntur VV. DD., maxime ſunt contorta,

transmutatione, qua ordo turbatur, *Quoque* 39 *ego*, *Enim hoc voluit*, *Autem non habuit*: ex quo genere an sit *igitur*, in initio sermonis positum, dubitari potest, quia maximos auctores in diversa fuisse opinione video, cum apud alios sit etiam frequens, apud alios nunquam reperiatur. Haec tria genera quidam 40 diducunt a soloecismo, et *adjectionis vitium*, πλεονασμόν· *detractionis*, ἔλλειψιν· *inversionis*, ἀναστροφήν vocant, quae si in speciem soloecismi cadant, ὑπερβατόν quoque appellari eo-

in spec. — cadant. Gnelf. Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 1. 2. 3. *cadat*, ut ad novissimam solum referatur, videl. τὴν ἀναστροφήν.

v. c. ut legatur *me* (pro *ne*) pro *de me*, quae tamen ipsa est Ciceroni satis frequens locutio: *aliquo aliquid facere* pro *alicui* cet., aut, ut *ne* sit pro *anne* et ibi detractio. Dukerus ipse, structurae solius *ne* sine *quidem* defensor, locorum, quae afferantur, scripturam saepe fluctuare fatetur. Ita obliterata est Cic. Philipp. 2, 16 ubi in vett. edd. *ne unquam salutaverat*, hodie *nunquam*, sed Ernestus recte videtur totam istam *salutationem* spuriam putare. Manifestius pro *ne* exemplum videtur Cic. de Fin. 5, 7 extr. *ne — posset* nisi glossa est ea.

igitur in initio. Apud Sallustium frequens est *igitur* in initio sermonis positum. Vide accuratissimum ejus scriptoris indicem Tellerianum, unde discas, vicies in Catilinario, bis quinquagies in Jugurthino ita usurpasse Sallustium. Etiam Livius ponit eo ordine vid. Drakenb. ad 2, 48, 1. et ipse noster 2, 14, 5. Priscianus p. 1210 et Servius p. Putsch. 1797 promiscuam hujus conjunctionis sedem esse decernunt. Aliquanto difficilius est scriptores memorare „apud „quos“ haec structura „nun„quam reperiatur.“ Ciceronem modo praemittere, modo postponere *igitur*, narrat Pseudo-Turnebus. Locum quidem, ubi praemitteretur, nullum attulit: neque ego memini.

ὑπερβατόν *— posse.* Segregant eo sane consilio tria haec a soloecismo, ne cogantur semper et ubique ea appellare *vitia*, quae interdum, pariter atque ὑπερβατόν, sunt figurae orationis probabiles. cf. supra 1, 5, 5. Attendant autem tirones

41 dem modo posse. *Immutatio* sine controversia est, cum aliud pro alio ponitur. Id per omnes orationis partes deprehendimus, frequentissime in verbo, quia plurima huic accidunt, ideoque in eo fiunt *soloecismi* per *genera*, *tempora*, *personas*, *modos*, sive cui *status* eos dici seu *qualitates* placet, vel sex, vel, ut alii volunt, octo (nam totidem vitiorum erunt formae, in quot species eorum quidque, de
42 quibus supra dictum est, diviseris): praeterea

eorum quidque. Goth. (tac. Gesn.) *quodque*, ut et Voss. 2. In Guelf. compendium evanidum scripturae dubium relinquit, utrum dare voluerit librarius. Ceteri Codd. silentur. Vett. quidem edd. pleraeque *quodque.*

conjunctivum in *cadant*, qui significat, loqui Qu. ex mente aliorum, non sua (cf. ad 1, 2, 2. *videtur*); quare etiam in fine posuit *posse*, non *posset*, quod perperam pro illo invehendum suadet Obrechtus.

cum aliud — ponitur. Cave credas, controversiam in *definitione* esse negari. Negat Qu. de eo, utrum ad *soloecismum* pertineat *immutatio*, necne, ullam esse controversiam. Definitionem addidit, ne quis ignoraret, quid eo *immutationis* vocabulo h. l. significaretur.

genera — modos — status — qualitates cf. de his notam exeg. ad 1, 4, 27. *Id* autem, pro quo expectes *Eam*, respiciendo ad *immutatio*, refertur ad omnem illam, de qua nunc agit, rem in genere, aut ad verba ista *cum — ponitur.*

eorum — dictum. de quibus supra dictum est sunt modo recensitae verbi partes, *genera*, *tempora* cet. ubi insolentius paulo, quod *supra* dixit in tam exiguo intervallo. cf. autem 2, 1, 10. Fortasse tamen de industria vitabat *modo*, quod proprium hic erat adverbium, ne quid turbaretur lector, quoniam de *modo verbi* agitur. Alius autem ab aliis constituitur numerus *modorum*, quales Diomedes p. Putsch. 328 *quinque* agnosci a Grammaticis plerumque, narrat, sed tamen quosdam usque ad decem modos progredi. Varro de L. L. l. 9. p. Bip. 167 seq. *sex* facit declinatuum species, sed ii non sunt modi meri, verum omnes in genere verbi partes. Quintiliani tempore videntur eae maxime obtinuisse rationes, ut

numeros, in quibus nos *singularem* ac *pluralem* habemus, Graeci et δυϊκόν. Quanquam
63 fuerunt, qui nobis quoque adjicerent dualem, *scripsere*, *legere:* quod evitandae asperitatis gratia mollitum est, ut apud veteres, pro *male mereris*, *male merere.* ideoque quod vocant *duale*, in illo solo genere consistit: cum apud Graecos et in verbi tota fere ratione, et in nominibus deprehendatur, et sic quoque rarissimus ejus sit usus; apud nostro- 43
rum vero neminem haec observatio reperiatur, quin e contrario, *Devenere locos*, et *Conticuere omnes*, et *Consedere duces*, aperte nos doceant, nihil horum ad duos pertinere; *Dixere* quoque, quanquam id Antonius Rufus ex diverso ponit exemplum, de pluribus pa-

et sic — usus. Contorta videtur argumentationis ratio, qualem reddidi in not. ex. An *etsi sic quoque*, pro *et sic quoque?* Tueatur se dualis latini defensor ipsa ea dualis apud Graecos infrequentia. Quid mirum, si apud Latinos etiam rarior? Apparet saltem Graecorum exemplo, dualem, quia rarus sit ejus usus, non protinus tolli e lingua. Si usum hujusmodi formarum significatione dualis dissuaderet Qu., bene procederet recepta. Ad negandum, esse dualem in latina lingua, non videtur facere. Neque tamen post *etsi* tam bene procedit conjunctivus *sit*, quam si pendet a *cum*.

alii *sex*, alii *octo* modos facerent, quod apud Grammaticos diserte memoratum non invenio.

apud veteres. Ergo Quintiliani tempore vix in usu hoc.

et — usus quo minus est verisimile, quod, Graeci, qui habent, raro usurpant, a nobis, non nisi in uno genere frequentatum, tanquam proprium quid debere a ceteris numeris distingui. Vid. tamen not. Cr.

Devenere — Consedere. Virg. Aen. 1, 369. 2, 1. Ovid. Met. 13, 1. In omnibus hisce locis plures duobus intelliguntur.

Antonius Rufus — pronunciet. *Antonii Rufi* nulla mentio apud scriptores, nisi quod Scho-

44 tronis praeco pronunciet. Quid? non Livius circa initia statim primi libri, *Tenuere*, inquit, *arcem Sabini?* et mox, *In adversum Romani subiere?* Sed quem potius ego, quam M. Tullium, sequar? qui in Oratore, *Non reprehendo*, inquit, *scripsere: scripserunt esse*
45 *verius sentio.* Similiter in vocabulis et nominibus fit *soloecismus genere*, *numero*, proprie autem *casibus*. Quidquid eorum alteri succedet, huic parti subjungatur licet per *comparationes* et *superlationes*; itemque in quibus *patrium* pro *possessivo* dicitur, vel con-

liastae Horatii referunt, eum vertendo Homero et Pindaro, itemque Comoediis scribendis innotuisse. Memorat eum et Velius Longus de Orthogr. p. Putsch. 2237.

Praeco in judiciis, post habitas a patronis utriusque litigantis orationes solebat pronunciare *dixere*, sed hoc, etsi plerumque post duorum patronorum, tamen etiam post plurium fiebat orationes.

Livius — *Sabini.* Liv. 1, 12, 1. *Romani subiere.* ibid.

in Oratore c. 47. Non ipsa quidem Ciceronis verba expressit Qu. sed mentem ejus. Apparet autem sententia Ciceroniana, ipsum promiscue usurpandam duxisse utramque formam, non assignasse duali alteram. Quod apud Cic. *et* est ante *scripserunt*, id libenter ego mutaverim in *etsi*, cum *si* facile hauriretur a sequente *sc*.

proprie. Hoc opponitur ei, quod antecedit: *similiter*, nam *casus* sunt *proprie* vocabulis et nominibus, cum *genus*, *numerum*, communia habeant cum verbo.

Quidquid — *succedet.* Sensus hic videtur: Quandocunque alterum vocabulum aut nomen pro altero ponetur, poterit id vitium ad hanc soloecismorum partem referri, quae fit in vocabulis et nominibus. Scilicet patitur magis quam jubet Qu. hujusmodi vitia annumerari soloecismis, cum tamen improbet, quod faciunt quidam, ut *soloecismum* putent vitium per quantitatem.

per comparationes — *dicitur.* Exempla haec sunt nominis vel vocabuli alterius succedentis alteri, h. e. pro altero positi, cum comparativus pro positivo aut superlativo usurpatur, aut vicissim. Praepositio

64 tra. Nam vitium quod sit per quantitatem, 46
ut *magnum peculiolum*, erunt qui *soloecismum* putent; quia pro nomine integro positum sit diminutum. Ego dubito, an id *improprium* potius appellem: significatione enim deerrat: *soloecismi* porro vitium non est in sensu, sed in complexu. In *participio* per *genus*, et 47
casum, ut in vocabulo; per *tempora*, ut in verbo; per *numerum*, ut in utroque, peccatur. *Pronomen* quoque *genus*, *numerum*, *casus* habet, quae omnia recipiunt hujusmodi errorem. Fiunt *soloecismi* (et quidem plu- 48
rimi) per partes orationis: sed id tradere satis

per significatu est, quem cognovimus ad 1, 5, 22. *Patrium* quale sit, potest dubitari. Cum tamen a Charisio, Diomede, Prisciano, Isidoro, Cledonio, certatim, iisdemque fere exemplis allatis, jungantur et inter se commutata ostendantur *patronymica* et *possessiva* (ubi apud Isid. p. Gothofr. 824 pro *Thetica* lege *Ctetica*); facile adducimur, ut credamus *patrium* ab ipso Quintiliano dictum pro *patronymico*. Diomed. p. Putsch. 310 ita: „Patronymica sunt quae a patre „sumuntur, ut Pelides, Priamides — Possessiva interdum „Poëtae quasi Patronymica pro„ferunt, ut est Orestes Aga„memnonius. Sed quod pa„tronymicum est, poni quasi „κτητικὸν non potest." Hinc igitur soloecismi in illa commutatione, sed et in contraria, ex mente quidem Quintiliani; fortasse extra poësin.

dubito, an. Affirmative dubitat, si ita dicere licet. resp. 1, 5, 19. et eadem de hac forma disputantem adi, sis, Perizonium ad Sanctii Minervam p. 118. Locus in primis manifestus apud Senec. patr. p. Bip. 272 „adeo non est dubium „*an* beneficium non dederit, „ut dubium sit *an* acceperit." Sed cf. ad 2, 17, 3.

porro. Introducit haec particula argumentum, quare non sit soloecismus talis locutio. Similiter 2, 1, 7. vid. Tursell. ed. Ern. p. 681. et infra ad 2, 3, 5.

per partes orationis. Per, intellectu, quo modo *per comparationes*, ne forte quis intelligat: *per singulas* h. e. *in omnibus partibus or.*, quod docere non attinebat, cum sponte mani-

non eſt, ne ita demum vitium eſſe credat
puer, ſi pro alia ponatur alia, ut *verbum*, ubi
nomen eſſe debuerit, vel *adverbium*, ubi *pro-*
49 *nomen*, et ſimilia. Nam ſunt quaedam co-
gnata, ut dicunt, id eſt ejusdem generis, in
quibus, qui alia ſpecie, quam oportet, ute-
tur, non minus, quam ipſo genere permutato,
deliquerit. Nam et *an* et *aut* conjunctio-
50 nes ſunt: male tamen interroges, *hic*, *aut*
ille, *ſit?* et *ne* ac *non* adverbia: qui tamen
dicat pro illo, *Ne feceris*, *Non feceris*, in
idem incidat vitium, quia alterum negandi
eſt, alterum vetandi. Hoc amplius *intro* et

feſtum eſſet, et jam monuiſſet noſter 1, 5, 41.

hic, aut ille. Rectiſſime Geſnerus defendit Quintilianum contra eos, qui ſummum rhetorem eundemque grammaticum putant erraſſe in hoc praecepto, quo jubet in disjuncta quaeſtione uſurpari *an*, vetat *aut*. Loca ſcriptorum quae in contrarium afferuntur, aut male intelliguntur neque habent veram disjunctionem in quaeſtione, aut corrupta ſunt a librariis ignaris. De horum in eo genere erroribus vid. Drakenborch. ad Liv. 5, 3, 7. Quod autem ipſum dicunt Quintilianum tali locutione uſum 1, 6, 32 „Sit*ne* — a „conſulendo, *vel* a judicando," diu eſt cum ejecta fuit prava ſcriptura, etſi veram Geſnerus demum poſt duo ſecula repoſuit. Aliquos tamen ſcriptores, Quintiliani tempore, peccaſſe in harum conjunctionum uſu, recte ſuſpicatur idem Geſnerus, cum alioqui non videatur fuiſſe moniturus quidquam de ea re Qu. Sunt ejusmodi Plinii minoris et Taciti loca. Conſulant tirones Noltenium in Anti-barbaro, parte ſyntact. p. 1299, cujus errores, admoniti, facile emendabunt.

Hoc amplius. Repetita ex Curia formula, cum aliquid addunt Senatores ei, quod priores decreverunt, ut apparet loco L. Senecae de Vita beata c. 3. Deinde abiit in communem ſermonem pro *praeterea*, ut hic et 1, 5, 55. it. 1, 1, 8. Uſurpat etiam Cicero ad Div. 9, 25. „*hoc amplius*, „*habere naviculas.*" de Fin. 5, 5. „hoc amplius Theophraſtus."

intus, loci adverbia: *Eo* tamen *intus*, et *Intro sum*, soloecismi sunt. Eadem in diversitate 51
pronominum, *interjectionum*, *praepositionum*,
65 accidunt. Est etiam *soloecismus*, in oratione

intus, loci adverbia. Goth. (tac. Gesn.) cum tribus Vossianis ante *loci* inserit *unius,* quod facillime obliterabatur. Rectissime probat eam scripturam Burm. Quanquam in ceteris etiam generaliter posuit partium orationis nomina, ut *an et aut conj.*, *ne ac non adverb.* Guelf. cum Bern. vocem *intus* omittunt, per errorem. *etiam soloecismus. Etiam* dant Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Bal. Ioann. Bern. et omnes, puto, Codd. quod de suis, quoscunque viderit, testatur Regius. Neque magnum est momentum Gibsoni et Burmanni de Bodl. Voss. 1. 2. 3. tacentium. *Enim*, quòd recentiores edd. de conjectura Regii receperunt, sententiae huic impertit naturam definitionis soloecismi, quae quidem hujus loci, postquam verbosa de eo instituta fuit disputatio, nequaquam esse potest. Neque video, quare inde quod *soloec. est* — *positio* aliquis intelligat, vel conjiciat, eadem quae in adverbiis et conjunctionibus, accidere in *pronominum* quoque cet. *diversitate. Positionis* etiam vocabulum in sensu generalis definitionis non bene procedit, quod is videtur animadvertisse, qui conjecit *dispositio*, quod est in Sichardi margine, in Codice quidem nullo. vid. not. exeg. *Etiam* pro *enim* mecum defendit Lochm. l. c. p. 13, de *positione* quidem aliter sentiens.

eo — intus — soloecism. Hoc de adverbio *intus* praeceptum fortasse hausit, unde plura in tota hac Grammatices tractatione, e Lucilii Satyrarum nono, quem ille de industria orthographiae et quaestionibus Grammaticis videtur destinasse, quare sequentes versus a Charisio Grammatico servatos recte libro nono assignat Franc. Dousa: „Nam velut „*intro* aliud longe esse atque „*intu'* videmus: Sic et *apud* „*te* longe alid est, neque idem „valet *ad te: Intro nos vocat* „*ad sese, tenet intus apud se.*" Neque tamen confecta res est de hoc decreto, cum etiam in movendi significatione *intus* usurpent non contemnendi scriptores, de quibus vide Gesneri thesaurum utrumque. Saepe, apud Plautum in primis respondet Francogallico *céans*, quod itidem antiquioribus eorum Comicis est in usu.

Est etiam — positio. Locus obscurior. De ἀνακολούθῳ orationis interpretantur. Exemplum ipse quidem non attulit, unde facilius intelligeres defi-

comprehensionis unius sequentium ac prio-
52 rum inter se inconveniens positio. Quaedam tamen et faciem *soloecismi* habent, et dici vitiosa non possunt, ut *tragoedia Thyestes*, et *ludi Floralia* ac *Megalesia:* quanquam haec sequenti tempore interciderunt, nunquam aliter a veteribus dicta. *Schemata* igitur nomi-

Megalesia, Guelf. *magalensia*.

nitionem. Puto tamen exceptionem, quae statim subjicitur, exempli loco esse, ut, quod ibi σολοικοφανὲς est merum, in aliis sit verus soloecismus. Designatur ergo his verbis peculiaris aliquis soloecismus, non universa soloecismi natura finitur; vid. not. Crit. Quali interpretationi id quoque obstat, quod memoratur *positio*. Hujus autem vocabuli in grammaticis nulla fere alia significatio, quam *casus*. Sic aliquoties noster *prima positio* 1, 5, 60. 65. Videtur tamen fere *primam* intelligere etiam cum solam dicit *positionem* 1, 6, 15. 25. 1, 4, 24. Usurpatur etiam de *verbis*, cum *casus* de solis nominibus, et sic respondet fere ei, unde conversum est, Graecorum θέματι, 1, 6, 10. 11. Quae cum ita sint, non adducor ut credam, *positionem* h. l. generaliter accipiendam pro *collocatione*, *structura*, quam significationem vocabuli videntur tenuisse VV. DD. qui receperunt *enim* pro *etiam*. *Orationem comprehensionis unius* igitur intelligo verba juncta, non separata et commasin, ad hodiernum morem, dividenda; non autem periodum accipio. *Sequentia*, *priora* sunt vocabula deinceps posita.

tragoedia — *dicta*. In veteribus Didascaliis, in fronte Terentii Comoediarum positis, frequens est adjectivum vel participium feminini generis junctum nomini masculino, ut *Eunuchus acta* cet. Ejusmodi fere istud est: *Tragoedia Thyestes*, quo obsoleto quomodo dictum fuerit, non apparet. An, omisso tragoediae vocabulo, *Thyesten* solum nominabant? In ludis quidem obtinuit, *Florales*, *Megalenses*, appellare. Vetere more utuntur Varro, Livius (apud quem 29, 14, 14 fortasse cum Cod. Havercamp. scribendum *Megalesia appellati* pro *appellata* cf. 36, 36, 4 *Megalesia appellatos*, et confer de structura Duker. ad 34, 54, 3.), Ovidius. Adjectivum accommodant substantivo Tacitus, Gellius, Martialis. De Ciceronis usu non est confecta res, vid. de Har.

nabuntur, frequentiora quidem apud poëtas,
ſed oratoribus quoque permiſſa. Verum *ſche-* 53
ma fere habebit aliquam rationem, ut doce-
bimus eo, quem paulo ante promiſimus, loco.
Sed hoc quoque, quod *ſchema* vocatur, ſi ab
aliquo per imprudentiam factum erit, *ſoloe-*
ciſmi vitio non carebit. In eadem ſpecie ſunt, 54
ſed ſchemate carent, ut ſupra dixi, nomina
feminina, quibus mares utuntur, et neutra-
lia quibus feminae. Hactenus de *ſoloeciſmo*.
Neque enim artem grammaticam componere
aggreſſi ſumus: ſed cum in ordinem incurre-
ret, inhonoratam tranſire noluimus. Hoc 55
amplius, ut inſtitutum ordinem ſequar, ver-
ba aut Latina, aut peregrina ſunt. *Peregrina*
porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut
homines, ut inſtituta etiam multa, venerunt.
Taceo de *Tuſcis* et *Sabinis*, et *Praeneſtinis* 56
66 quoque: nam, ut eorum ſermone utentem,
Vectium Lucilius inſectatur, quemadmodum
Pollio deprehendit in Livio *Patavinitatem:*

reſp. c. 12 ibique Graevium in primis, ſed et Erneſtum.

paulo ante prom. cf. nos ad 1, 5, 5.

per imprudent. — ſoloeciſm. „Grammaticus non erubeſcit, „ſoloeciſmum ſi ſciens facit; „erubeſcit, ſi neſciens.“ Seneca Epiſt. 95.

In eadem ſpecie. Non quidem veri ſoloeciſmi, ſed τοῦ σολοικοφανοῦς.

ut ſupra dixi. v. 1, 4, 24.

inſtitutum ordinem. vid. 1, 5, 3.

Vectium Lucilius. Douſa in Reliquiis locum ejusmodi nullum apud veteres invenit, haecce Quintiliani verba appoſuiſſe contentus p. 20. N. 170. Quem memorat Cicero in Bruto c. 46 Q. Vettium Vettianum, Marſus erat, quo minus Praeneſtinis vocibus uteretur, neque tempora concordant, cum Marſum hunc Cicero juvenis cognoverit.

Pollio — Patavinitatem. cf. 8, 1, 3. Satis docuit eruditiſſimo libello de hac Livii

57 licet omnia Italica pro Romanis habeam. Plurima Gallica valuerunt, ut *rheda* ac *petorritum*. quorum altero Cicero tamen, altero Horatius utitur. Et *mappam* quoque, usitatum circo nomen, Poeni sibi vindicant: et *Gurdos*,

quoque, usitatum circo. Guelf. *quoque* post *circo* ponit, in quo habet socium Voss. 1. etsi corruptam alioqui scripturam exhibentem. Mihi quidem ista collocatio placet prae recepta. Aliis rebus praeter ludos Circenses (ut mensis) inserviebat *mappa*, ubi *quoque* locum suum bene tuetur. In recepta dicas praecessisse jam voces aliquas, Poenis vindicandas.

Patavinitate Morhosius, nulla quidem alia re potuisse, contineri hoc vitium, nisi sermone urbanitatem γνησίως Romanam patrum redolente, frustra autem esse omnes eos, qui hodie labem hanc in summo historico subodorari sibi videantur, ὀψίγονοι ipsi et barbari. Etiam hoc pulcre persuadet legenti Morhosius, non utique caruisse invidia et malignitate istam Pollionis reprehensionem.

rheda — Horatius utitur. *Rhedam* non uno loco dixit Cicero, de qua re consulendus Nizolius. Ipse noster 5, 10, 50 memorat locum Milonianae (c. 10.) ubi *rheda*. Vossius in Etymol. recte videtur referre *rhedam* ad Germanorum et Anglorum *reiten, ride*. Horatius *petorrita* bis, Sat. 1, 6, 104. Epist. 2, 1, 192. Hanc vocem etsi Gallis Varro quoque, Gellius (15, 30.) et Festus assignant, et habet Gallus Ausonius Epist. 14, 15. tamen manifesta videtur origo ab Aeolico πέτορες pro τέσσαρες, ut per Massilienses in Gallorum linguam fuerit invectum. Duplex R metrica necessitate posuit fortasse Horatius. Et videntur aliquot Codd. nostro loco dare *petoritum* cum multis edd. Plerique tamen Codd. geminant R.

mappam. Usum in Circo vid. apud Suet. Ner. c. 22. Cum in Megalesiorum ludis usurpata quoque fuerit *mappa*, vid. Juvenal. 11, 191. una cum sacris peregrinis videtur advecta, quo minus fidem inveniat Cassiodorus seculi sexti scriptor, narrans avido ludorum spectandorum populo, cum longius protractis epulis moratus eos esset Nero, *mappam* ejus fuisse projectam, tanquam signum committendi ludi (Lib. Varr. 3, Ep. 51.); hinc ortum signi talis morem. Originem Phoeniciam nondum eruerunt VV. DD. De *mappa* pro *mantili* vid. Salmas. ad Vopisci Aurel. 12. p. 447 seq.

Gurdos. Hispanorum etiamnum est *gordo*, pinguis, sensu physico, qui tamen in multis

57 quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi. Sed haec divisio 58
mea ad Graecum praecipue sermonem pertinet: nam et maxima ex parte Romanus inde conversus est, et confessis quoque Graecis utimur verbis, ubi nostra desunt, sicut illi a nobis nonnunquam mutuantur. Inde illa quaestio exoritur, an eadem ratione per casus duci externa, qua nostra, conveniat. Ac si 59
reperias grammaticum veterum amatorem, neget quidquam ex Latina ratione mutandum: quia, cum sit apud nos casus ablativus, quem illi non habent, parum conveniat, uno casu nostro, quinque Graecis uti: quin etiam 60
laudet virtutem eorum, qui potentiorem facere linguam Latinam studebant, nec alienis egere institutis fatebantur: inde *Castorem*, media syllaba producta, pronunciarunt, quia

conveniat, uno casu nostro. Guelf. post *conv.* inserit *cum*, cum aliquot edd. non sine sensu quidem.

linguis soleat trahi ad mentem. Conferendi de hac voce Cangius in Glossario med. et inf. Lat. et Vossius de Vitiis serm. p. 224 seq. Ejusdem originis sunt verba Francogallica *dégourdir*, *engourdir*. Laberius, Julii Caesaris aequalis, in mimo usurpavit vocem *gurdus* teste Gellio 16, 7.

divisio mea. vid. §. 55. „aut „latina aut peregrina." Quae igitur peregrina, ea Graeca pleraque.

per casus duci h. e. flecti.

potentiorem facere linguam Latinam. Sic *ad retinendam populi Romani majestatem* magistratus prisci Graecis nunquam nisi Latine responsa dabant, ipsosque per interpretem loqui cogebant, teste Valerio Maximo 3, 2, 2. Nos quidem Germani faciliores nos solemus praestare Francogallis sub nostra ditione viventibus. *Potentiam* Latinae, *gratiam* Graecae linguae tribuit L. Seneca in consolat. ad Polyb. c. 21.

hoc omnibus nostris nominibus accidebat, quorum prima positio in easdem, quas *Castor*, literas exit: et ut *Palaemo* ac *Telamo* et *Plato* (nam sic eum Cicero quoque appellat) dicerentur, retinuerunt: quia Latinum,

hoc omnibus nostris nominibus. Omittit *omnibus* Goth., probante recte Gesnero. Consentit e Codd. unus, indivisus fere comes, Voss. 2. Sed omittunt idem et edd. Jens. Loc. Venet. Rusc. Bad. Cerv., quas tacent qui contulerunt. *ut Pal. ac Tel. et Plato — dicerentur.* Guelf. inter *Pal.* et *Tel.* omittit *ac*, non male. Quod in reliquis hujus loci vocabulis novant VV. DD. in eo a Codd. non adjuvantur. Pro *ac* dant quaedam edd. *sic.* Codex quidem nullus. Neque ullus Codex *ut* praefert ante *Plato*, quod nimium confidenter in textu posuit Gesn., postquam simili ausu Capperonner. dederat *sicut.* Hoc tamen libentius recipiam, ut clarius; nam *ut* adverbium, tantillo intervallo post *ut* conjunctionem recurrens, non est pro cetera Quintiliani perspicuitate et elegantia. Videntur Capp. et Gesn. eam non admisisse sententiam, qua appareret, Quintiliani tempore vulgo scribi solitum esse *Platon*, non *Plato*, quae quidem sane inest receptae lectioni, et habet quod displiceat. Propterea malebant *ut Plato*, *sicut Plato*, quasi de eo nomine sine *n* scribendo nulla esset controversia. Porro nullus Cod. omittit *ut* ante *Palaemo*, quod ejicere malit Gesnerus Neque est quare diffidamus voci *dicerentur*, cum Gallaeo, suspicaci sane viro. cf. not. exeg. ad 1, 5, 29. Cum Goth., etiam hic miro consensu, Voss. 2. *differenter* dat, pro *dicerentur.* Illud Gesnerus in margine scriptum putat ab eo, qui, duplici modo nomen *Platonis* notari in casu recto, voluerit indicare; inde, postquam haec παρεκβολή in textum fuerit invecta, factum esse *dicerentur*, Equidem, ut reliqua taceam, alienum credo a Quintiliani ἀκριβείᾳ et elegantia, ut scripserit: *Palaemo* cet. — *retinuerunt*, quomodo, ejecto *dicerentur*, constituitur locus a Gallaeo et Gesnero; quanquam usus nominativi *Palaemo* potest defendi, materialiter, quod barbare dicimus, accepto vocabulo. Profecto aliquam structuram erat inventurus Qu., in qua, salvo regimine, compareret nominativus. Et est inventa ea, si tuemur receptam. *Latinum.* Pravam, quam in suis libris inveniebat Regius, scripturam *Latini* etiam Goth. cum Jens. praefert (tac. Gesn.) ut et edd. Loc. Venet. Rusc. Guelf. contra dat *Latinum*, ut recte emendabat Regius. Ceteri Codd. silentur.

quod *o* et *n* literis finiretur, non reperiebant. Ne in *a* quidem atque *s* literas exire temere 61
masculina Graeca nomina recto casu patiebantur: ideoque et apud Caelium legimus, *Pelia Cincinnatus:* et apud Messalam, *Bene fecit Euthia:* et apud Ciceronem, *Hermagora:* ne miremur, quod ab antiquorum plerisque
68 *Aenea* et *Anchisa* sit dictus. Nam si ut 62
Maecenas, *Suffenas*, *Asprenas* dicerentur,

Caelium. Guelf. *C. Elium*, mero, opinor, errore. cf. not. Crit. ad 1, 6, 42. Nam de Aelio Stilone, Varronis magistro, quem ille interdum *C. Aelium*, et *Aelium* appellat, vix cogitandum, cum nonnisi per errorem librariorum videatur ei a Varrone, etsi semper, dari *Caji* praenomen. Ceteri, qui memorant plurimi, *Lucium* vocant: ut et ipsius Varronis Codd. de R. R. 3, 12.

apud Caelium — Cincinnatus. Coeliine, Ciceronis aequalis, haec sint verba, cujus infra non uno loco mentio fit (ut 1, 6, 29. 4, 2, 123. 124.) satis clari oratoris, an historici Caelii Antipatri, Gracchorum tempore viventis, nemo dixerit. Neque apparet, quare *Pelias*, qui quidem videtur Alcestidis ille esse pater, ex Iasonis historia notus, vocetur *Cincinnatus*, cum de ejus capillitio nihil memoretur apud poetas, quantum quidem memini. Magnum illum L. Quintium, rure petitum Dictatorem, a cincinnis cognominatum constat. Dio Cass. p. Reim. 13.

Euthia. De quo hisce verbis egerit Messala, ignoramus, neque Euthiae mentio apud scriptores succurrit, nisi quod Phrynes accusatori, contra quem defendit eam Hyperides, hoc erat nomen.

Cic. Hermagora. Apparet hisce, quomodo in iis locis, ubi Cic. recto hujus nominis casu utitur, sit scribendum. Quintiliani quidem auctoritati fere non obtemperarunt editores Ciceronis, ut Ernestus Inv. 1, 6. 9. 11.

Maecenas — Aspr. Hujusmodi nomina esse a loco docet Varro de L. L. l. 7. p. Bip. 125, ubi *Maecenas* itidem memoratur, et ex correctione ingeniosa Popmae etiam *Sufenas*.

genitivo casu non *e* litera, sed *tis* syllaba terminarentur. Inde *Olympo* et *tyranno* acutam mediam syllabam dederunt, quia duabus longis sequentibus primam brevem acui noster
63 sermo non patitur. Sic genitivus *Achilli* et
Ulixi fecit, sic alia plurima. Nunc recentio- 69

sed tis syll. Guelf. et Goth. cum Jens. (male *ex* referente Gesn.) *es* pro *tis*, cum multis Codd., facillima τῆς *t* omissione (nam Venet. dat *is*) propter antecedens *d* in *sed*. Quod emendabat Regius, videtur esse in aliquot Codd. Certe hoc verum unum est.

Nunc recentiores: Mihi *recentiores* istud, quod tamen est in omnibus Codd. et edd., magnopere glossam olere videtur. Sane *nunc* sufficiebat, sed poterat aliquis requirere subjectum, qui proinde margini allineret suum *recentiores*.

Olympo — non patitur. Est hic error manifestus, sed non librariorum ille, ut quidem videtur, verum ipsius Quintiliani, memoria lapsi. Primum ob oculos sibi posuit deflexionem illam Romanorum a Graeca ratione, qua Ὀλύμπος et τυράννος dicunt pro Ὄλυμπος et τύραννος; deinde cum forte fortuna (ob antecedens *dederunt*) dativis esset usus, ad hunc casum accommodavit regulam suam, immemor jam non esse eam Romani solius sermonis legem, sed Graeci non minus. A Codicibus quidem nihil praesidii ostenditur, qui mire consentiunt in receptam. Neque proficiunt multum VV. DD. conjecturae, qualem proponit Badius, ubi post multas, neque eas faciles, mutationes tamen remanet „primam *brevem*," quae ipsa verba habent errorem; nihil enim refert, brevis an longa sit antepenultima, ad accentum constituendum, ubicunque longa est penultima. Rationem ipsam accentuum et Graecorum et Latinorum exponere non est hujus loci. cf. 1, 5, 30. 31. et 23.

Sic — fecit. *Sic* pertinet ad originem diversitatis hujus in flectendis nominibus Graecis observatae ab iis, qui „Latinam linguam potentiorem „facere studebant." Pari sensu supra bis §. 60 et 62 posuit *Inde*. *fecit* autem intellectu dicitur prorsus Grammatico, quem aliquoties usurpat noster 1, 6, 13. 14. 15. 27. Iis quidem locis ipsa verba et nomina *facere* dicuntur, cum certo modo flectuntur, hic subjectum sententiae est casus (*genitivus* scil.) qui *fecerit* h. e. qui coeperit aliquo modo declinari. Ita Donatus ad Andriae Act. 1,

res inſtituerunt Graecis nominibus Graecas declinationes potius dare: quod tamen ipſum non ſemper fieri poteſt. Mihi autem placet Latinam rationem ſequi, quousque patitur decor. Neque enim jam *Calypſonem* dixerim, ut *Junonem:* quanquam ſecutus antiquos C. Caeſar utitur hac ratione declinandi. Sed 64
auctoritatem conſuetudo ſuperavit. In ceteris, quae poterunt utroque modo non indecenter efferri, qui Graecam figuram ſequi malet, non Latine quidem, ſed citra reprehenſionem loquetur. Simplices voces, prima 65
poſitione, id eſt natura ſua, conſtant: com-

malet. Sic Guelf. Voſſ. 1. 3. Accedunt qui geminant *l*, per errorem, Bodl. Alm. Loc. Ven. Ald. Viart. Noſtrum dant etiam Bad. Colin. Obr. Ceteri *mulit.* Etiam Lochmannus jubet reſtitui *malet* Progr. anni 1789. *prima poſitione, id eſt natura ſua.* Conatus ſum reddere rationem locutionis *prima poſitione conſtant.* Dura tamen ea mihi videtur et levi mutatione aptior poſſe effici ſententia. Si abjicimus *id eſt*, ſenſus erit hic: *Simplices voces natura ſua* h. e. ſe ipſis, ſolis, *αὐτοῖς*, *conſtant*, *prima poſitione* h. e. in caſu nominativo. Jam, qui meminerit in Codd. pariter et antiquis edd. *id eſt* hac nota ſcribi *. i.*, facile credet unam lineam potuiſſe per errorem naſci ex ipſa, quae ſequitur, litera *n.* Blandiretur, neceſſe erat, talis error librariis de ſententia ipſa fere ſecuris. Nullus tamen Cod. addicit huic conjecturae neque ulla editio. Quantum forma iſta *id eſt* abuti fuerint ſoliti librarii, vide Burm. ad Sueton. Aug. c. 88. p. 437. et Ruhnk. ad Vellej. 2, 23.

Sc. 2, v. 23 „*genitivus* Oedipi „*faciet.*“

C. Caeſar utitur. Rectiſſime hoc libris duobus de analogia, deperditis, aſſignatur a VV. DD. cf. 1, 7, 34.

Simplices — conſtant. Tranſit ad aliam partem diviſionis ſuae ſupra propoſitae 1, 5, 3. cf. et 1, 5, 55. *Conſtant* dicitur reſpiciendo ad *compoſitas voces*, quae ſolae proprie *conſtant* h. e. partes ſuas habent. *Prima poſitione conſtant* h. e. Si veram originem et naturam ſimplicium velis eruere, inveſtiganda

positae, aut praepositionibus subjunguntur, ut *innocens* (dum ne pugnantibus inter se duabus, quale est *imperterritus*; alioqui possunt aliquando continuari duae, ut *incompositus*, *reconditus*, et, quo Cicero utitur, *subabsurdum*): aut e duobus quasi corporibus
66 coalescunt, ut *maleficus*. Nam ex tribus nostrae utique linguae non concesserim: quamvis *capsis* Cicero dicat compositum esse ex

dum ne pugnantibus. Sic Bern. qui tamen pro *pugn.* dat *repugn*. Ald. Viart. Contra Guelf. (si recte contuli) *interdum ne pugn*. Venet. (quam male excerpsit Gibs.) *dum ne interdum repugn*. Ceteri *interdum repugn*. Videor mihi debuisse praeferre, quam expressi, scripturam. Quid enim est *alioqui — possunt*, si ne antecedens quidem improbavit Qu.? Quid est, quod tanquam speciem componendarum vocum recenset eum componendi modum, ubi coeant *repugnantia*, quasi is, qui hoc agnoscat, possit idem probare talem compositionem? De Virgilii contraria auctoritate dixi in not. exeg. Sed quidquid est, malo cum Virgilio pugnare Quintilianum, quam secum ipsum. cf. not. exeg. ad 1, 6, 7.

tibi est prima positio h. e. nominativus, unde ipsa vox et ceteri casus pendent. Vid. tamen not. Crit.

imperterritus. Cum *per* praepositio intendat sensum verbi *terrendi*, *in* autem tollat, improbat Qu. talem compositionem, qua in re Virgilii ipsius sibi obstantem habet auctoritatem, vid. Aen. 10, 770. An oblitus est ejus loci noster? An poëtis solis talia permittenda judicavit, ut huc trahas 1, 6, 2.? Quanquam in singulorum verborum proprietate eorum et oratoris sui rationem parem solet putare. An excidit Virgilio illud vocabulum, lima deinceps erodendum? Servius quidem ad eum locum, neminem ante Virgilium hac compositione usum esse significat. Post Virgilium frequentatum etiam fuit vocabulum. vid. not. Crit.

Cicero utitur. De Orat. l. 2. c. 67. „Sunt etiam illa *subab*„*surda*." Inde mutuatur verbum noster 6, 3, 23. 99. Ad Att. 16, 3. „tempus discessus „*subabsurdum*."

capsis Cic. Orat. c. 45. Fortasse tamen, quod non semel ei accidit in etymologia, erravit vir magnus, ut neque Qu.

cape si vis; et inveniantur, qui *Lupercalia*
70 aeque tres partes orationis esse contendant,
quasi *luere per caprum.* nam *Solitaurilia* jam 67
persuasum est esse *Suovetaurilia.* et sane ita

Solitaurilia — esse Suovetaurilia. Ita plane Bern. Proxime accedunt Guelf. Turic. Voss. 1. 3. qui dant *solitaurilia — esse sue ve taurilia.* Ceteri Codd. non memorati, profecto non ob consensum cum recepta, sed negligentia conferentium. Unus, de quo praeterea mihi compertum, Gothanus haec: *Solitaurilia — esse sue ove tauro.* Qua in scriptura vides pariter deesse, quod, in nullo libro inventum, sufficere cogebatur Regius: *e*, pro quo post eum gregatim ediderunt *ex*, quasi omnes hoc darent Codd. Ne Gesn. quidem monuit lectorem, *ex*, et *et* inter *ov. taur.*, abesse Gothano. Jam sine *ex* vix procedere receptam ultimorum scripturam, apparet. Utra autem correctionem scioli magis oleat, Gothani an Bernensis et cett., ne quaerere quidem attinet. Praetuli igitur quatuor Codd. scripturam, in qua non cogerer meram conjecturam recipere in τῷ *Suovetaurilia* pro *Solitaurilia* priore loco. Mecum, ut nunc video, Sulzbergerus V. C. Gesn. enim sic: *Suovetaurilia — esse ex sue ove et tauro.* Ceteri idem, nisi quod *Solitaurilia* retinent. Multum disputatum fuit inter VV. DD. de nomine sacri hujus: *Solitaur.* an *Suovetaur.* vid. in primis Gesn. aliosque ad Cat. de R. R. 141, 1. it. Liv. Drakenb. ad 8, 10, 14. Neque dubium, quin apud ipsos veteres defensores habuerit utraque scriptura, quod apparet ex Festo, Charisio p. Putsch. 84 et Codd. varietate, quorum in Livio, Catone et

ejus rationem probat. *capsis* enim videtur archaismus pro *ceperis*, ut *capsit* explicat Festus, sive Paulus, *prehenderit* et apud Plaut. Poenul. 4, 3, 6. Codd. et vett. edd. *ceperit* dant pro *capsit*, ex glossemate. Sic et *capso* Bacchid. 4, 4, 61. *capsimus* Rud. 2, 1, 15.

tres partes orat. Ea neque Varronis est etymologia de L. L. 5. p. Bip. 54 neque Ovidii Fast. 2, 421. 23. Servius cum aliis refert eam ad Aen. 8, 344.

Solitaurilia — Suovetaurilia. Jam vulgo persuasum est hominibus sacrum illud *Solitaurilium* nonnisi corrupte ita pronunciari et revera esse appellandum *Suovetaurilia*, utpote in quo sacrificetur *sue, ove, et tauro.* Neque tamen ipse Qu. probat hoc etymon, quoniam non concesserat Latinae linguae ex tribus verbis componendi facultatem. *nam* respicit ad *inveniantur, qui — contendant.* Ille de Lupercalibus error pau-

se habet sacrum, quale apud Homerum quoque est. Sed haec non tam ex tribus, quam ex particulis trium coëunt. Ceterum etiam ex praepositione et duobus vocabulis dure videtur struxisse Pacuvius:

Varrone non pauci manifeste praeferunt *suovetaur.* Ad eos accedunt, summae auctoritatis testes, marmora antiqua ap. Gruterum p. CXXI, 1. et Murator. p. CCCXL, 2. CCCXLI, 1. Sed cum haec monumenta ad seriora tempora sint referenda (Muratorii quidem ad Commodi) jam tum potest videri ille eruditior modus scribendi nominis adeo invaluisse, ut etiam in lapidibus usurparetur. Sic Tacitus Ann. 6, 37. Hist. 4, 53. et fortasse Livius quoque videntur adoptasse etymologiam eam, scribendoque expressisse, omissa vetere ratione: *Solit.* Hanc contra tenent Valerius ap. Charis. Festus, Asconius Pedianus in Divinat. c. 3., et, ut in not. exeg. ostendisse mihi videor; Quintilianus. Nullus certe Cod. in nostro loco *Suovet.* dat pro *Solit.* Etiam *haec* profecto non ad sola *Suovet.*, sed pariter ad *Luperc.* imo ad *capsis* quoque spectat, unde apparet, nostrum non magis probasse etymon *Suovetaurilium* quam *Lupercalium;* subjecisse autem, si maxime haec ex tribus composita putarentur, saltem non ex integris tribus coaluisse. Rectissime vero mihi quidem videtur Vossius (in Etymologico et in Instit. Orator. 2, p. 23.) judicare, qui veretur, ne tota ista *Suovetaurilium* scriptura profecta sit ab ignorantia antiquissimi vocabuli *Solitaurilia,* quod jam tum, quomodo explicarent, non habuerint veteres. Ea profecto etiam Quintiliani mens fuit, qui obtinentem jam suo tempore etymologiam argutiorem significat esse quam veriorem, ipse tamen, aliquod vocis antiquae etymon se invenisse, nequaquam sibi arrogat.

corum modo erat, hic de Solitaurilibus vulgo jam receptus, quem diserte arguere vix auderet. vid. not. Crit.

et sane — apud Homerum. *Sane* est fatentis, specie non carere argumentationem, neque tamen veram eam omnino agnoscentis. cf. 12, 1, 23. Prooem. tot. op. 7. 2, 4, 15. Rationem sacrificii talem esse plane fatetur, nomen inde accepisse non item. *Apud Homerum.* vid. Odyss. 11, 130. it. 23, 277.

Sed haec. Pertinet *haec* tam ad *capsis* et *Lupercalia* quam ad *Suovetaurilia,* quae si maxime ex tribus coeunt, non tamen ex tribus integris.

Pacuvius. Designari quidem videntur *phocae.* Vocabulum

— *Nereï*
Repandirostrum, incurvicervicum pecus.

Junguntur autem aut ex duobus Latinis inte- 68
gris, ut *superfui*, *subterfugi* (quanquam ex integris an compoſita ſint, quaeritur); aut ex integro et corrupto, ut *malevolus*; aut ex corrupto et integro, ut *noctivagus*; aut ex duobus corruptis, ut *pediſequus*; aut ex noſtro et peregrino, ut *biclinium*; aut contra, ut *epitogium*, et *Anticato*; aut ex duobus peregrinis, ut *epirhedium*. Nam cum ſit praepoſitio ἐπὶ Graeca, *rheda* Gallicum; nec Graecus tamen, nec Gallus utitur compoſito: Romani ſuum ex utroque alieno fecerunt.
Frequenter autem praepoſitiones quoque co- 69
pulatio iſta corrumpit: inde *abſtulit*, *auſugit*,

corrumpit. Guelf. *corrupit*, fortaſſe ex errore, neque tamen prorſus diſplicet.

incurvicervicum cum aliis quibusdam etiam Varro ex eodem memorat de L. L. p. Bip. 5. Segregat Qu: hoc genus compoſitionis triplicis a praecedenti, ubi tertia compoſiti pars et ipſa vocabulum erat, non mera praepoſitio.

quaeritur. Accentum quidem amiſerunt, in compoſitis hiſce praepoſitiones *ſuper* et *ſubter*, qua de re egimus ad 1, 5, 27. Sed ſi cui ideo non videntur ex integris compoſitae hae voces, is omnino ex integris ullam vocem componi neget neceſſe eſt, cum ſemper alterutra amittat accentum.

Anticato. Nomen fictum procul dubio primum a C. Julio Caeſare, cujus libris duobus, quibus *Anticatonum* titulum fecit, deinde effectum eſt, ut frequentaretur vocabulum compoſitum. cf. 3, 7, 28. *Epitogium* a quo ſcriptore uſurpatum ſit, non invenio.

epirhedium. Graeca quidem ratio duplex *r* flagitat, ſed Juvenalis ſimplici uti et ipſe cogitur metri heroici neceſſitate, 8, 66, neque ullus Codex geminat R. De talibus *ex noſtro et peregrino* vid. Salmaſ. ad Treb. Pollionis Claudium

amisit; cum praepositio sit *ab* sola: *et coit*;
cum sit praepositio *con*: sic *ignavi*, et *erepti*,
70 et similia. Sed res tota magis Graecos decet,
nobis minus succedit: nec id fieri natura
puto, sed alienis favemus: ideoque cum
κυρταύχενα mirati sumus, *incurvicervicum* vix
71 a risu defendimus. *Propria* sunt verba, cum
id significant, in quod primum denominata 71
sunt: *translata*, cum alium natura intelle-

erepti. Reliqui receptam, etsi meram conjecturam, (cujus nescio,) ne viderer, in re incerta parum tribuisse Gesneri aliorumque praerogativae. Guelf. *e re. p.* (i. e. e republica) et sic omnes Codd., praeter Bodlej. de quo mire tacet Gibs. An igitur ille *erepti?* Vix puto. Goth. (tac. Gesn.) *repu* non praecedente *e*, in quo tamen latet aliorum Codd. scriptura. Et fortasse erat secure retinenda ea. Obstat, quod *copulationem*, ex perpetuitate argumentationis et ex ceteris exemplis, recte hic accipere nobis videmur pro tali conjunctione, qua fiat ex pluribus una vox, quod secus est in exemplo isto: *e re publica.* Neque enim tres hasce voces in unam conjunxit Qu., quod propriae ipsius regulae, modo §. 66. expressae, repugnare recte observat Pseudo-Turnebus. Puto tamen commode sic posse excusari diversitatem exempli hujus a reliquis, ut censeatur Quintilianus jam omisisse cogitationem de *copulatione*, praepositionum corrumpendarum causa, et egisse porro de sola ea corruptione, immemor qua occasione hoc diceret.

p. 405. aliisque locis ad Scriptores Hist. Aug.

erepti. Quanquam vel citra copulationem *e* dicimus pro *ex*, Qu. non magis *e* pro *ex*, quam *a* pro *ab*, veram et integram videtur putasse praepositionem. vid. not. Crit.

κυρταύχενα. Fortasse novatum fuit hoc ab aliquo ejus ipsius temporis Graeculo. Stephanus in thesauro saltem nullum scriptoris locum, ubi legeretur, potuit afferre. Accentus autem erat in recti casus penultimam retrahendus, ad exemplum λασιαύχην, apud Aristophanem, μακραύχην apud Euripidem, ἱππαύχην apud Homerum.

Propria — nova. Persequitur partitionem suam 1, 5, 3. cf. ad 1, 5, 65.

ctum, alium loco praebent. *Usitatis* tutius utimur: *nova* non sine quodam periculo fingimus. Nam si recepta sunt, modicam laudem afferunt orationi; repudiata, etiam in jocos exeunt. Audendum tamen: namque, 72
ut *Cicero* ait, etiam quae primo dura visa sunt, usu molliuntur. Sed minime nobis concessa est ὀνοματοποιΐα. quis enim ferat, si quid simile illis merito laudatis, λίγξε βιός, et σίζε ὀφθαλμός, fingere audeamus? Jam ne *balare* quidem aut *hinnire* fortiter diceremus, nisi judicio vetustatis niterentur.

primo dura. Goth. *principio*, cum Gesn. referat *principi*, quod ei placet; sed fortasse *o* vocalis addita est ab alia manu. Differt enim paulum scriptura ejus. *σίζε.* Sunt haec Graeca, ut fit, corruptissima in Codd. Id tamen vel ex sordibus istis Gothani (tac. Gesn.) *συ τι* apparet, legendum esse cum Homero *σίζε*, vel *σίζ'*, pro quo male editi omnes *σίζει*, praeter meorum quidem unum Gryphium (1544) qui dat *σίζ' ὀφθαλμός*: plane ex Homero. Guelf. *εὐξεοφθαλμὸς* in quo et ipso latet vera scriptura.

Cicero. „Beatitas — beatitudo — utrumque durum, „sed usu mollienda nobis verba sunt." De nat. Deor. 1, 34. cf. nostr. 8, 3, 32.

λίγξε — σίζε. Il. 4, 125. Odyss. 9, 394. In posteriore tamen loco eliditur *ε* ob sequentem vocalem in *ὀφθαλμὸς*, quod observare Quintilianum, non attinebat.

fortiter diceremus h. e. dicere auderemus. cf. 5, 10, 78 „*fortiter* — junxerim" pro jungere ausim. it. 10, 1, 105 „*fortiter* opposuerim." Horatius quoque „*fortiter* occupa „Portum." Carm. 1, 14, 2. „pereas — *fortiter.*" Sat. 2, 3, 42. Francogallice: *hardiment*. *Forte*, quod h. l. praeferunt quaedam edd. ne latinum quidem pro *fortasse*. vid. Dukerum de Latinitate ICtorum vett. p. 377. quem usum hunc a Jureconsultorum non recte disjungere arbitror. Declamm. Qu. p. 41. „fortiter dixerim." p. 84. „fortiter sentite." p. 86. „Poteram fortiter dicere."

judicio h. e. testimonio.

VI. Eſt etiam ſua loquentibus obſervatio, ſua ſcribentibus. *Sermo* conſtat ratione, vetuſtate, auctoritate, conſuetudine. *Rationem* praeſtat praecipue *analogia*, nonnunquam et *etymologia*. *Vetera* majeſtas quaedam, et ut
2 ſic dixerim, religio commendat. *Auctoritas* ab oratoribus vel hiſtoricis peti ſolet, nam poëtas metri neceſſitas excuſat, niſi ſi quando, nihil impediente in utroque modulatione pedum, alterum malunt: qualia ſunt, — *Imo* 72
de ſtirpe reciſum; et — *Aëriae quo congeſſere palumbes*; et — *Silice in nuda*, et ſimilia: cum ſummorum in eloquentia virorum judicium pro ratione, et vel error honeſtus eſt
3 magnos duces ſequentibus. *Conſuetudo* vero certiſſima loquendi magiſtra: utendumque plane ſermone, ut nummo, cui publica for-

in utroque. Sic etiam Goth. quem *utraque* dare ait Geſn. Errorem ed. Locat. dantis femininum emendat ejus repetitio Ruſc. cf. not. Crit. ad Prooem. tot. op. 4. Neque tamen error ille Locat. erat typographi, ut apparet ex nota Regii et edd. Jenſ. Tarv. Ven.

Imo — Aëriae — Silice. Aen. 12, 208 (ad quem locum Servius obſervat, de *arboribus* maſculine, de *hominibus* feminine dici *ſtirpem*, quod per omnia videtur ſecutus Virgilius, obſervat autem Servius non uno loco, ut et Grammatici quidam apud Putſchium. Etiam ſcriptores proſa utentes arboris *ſtirpem* habent maſculinum, ut docent exempla ex Rei Ruſticae ſcriptoribus et Plinio.) Eclog. 3, 69. Etiam Horatius Carm. 3, 4, 9. „*fabuloſae* — palumbes" Plaut. contra in Bacchid. Act. 1. Sc. 1. v. 17. „*unum* — palumbem." vid. Nonium Marc. ap. Gothofr. p. 607. et Plin. hiſt. nat. 10, 35. „*aliquos*" de palumbibus. Ecl. 1, 15. de *ſilice* vid., praeter Lexica, Non. Marc. p. 611, qui eodem utitur loco Virgiliano.

publica forma. Appoſite comparat Almelovenius Lucian. in Lexiphane Vol. 5. p. 197. Bip. τὸ καθεστηκὸς νόμισμα τῆς φωνῆς. et Ovid.

ma est. Omnia tamen haec exigunt acre judicium: *analogia* praecipue, quam proxime ex Graeco transferentes in Latinum, *propor-*
4 *tionem* vocaverunt. Ejus haec vis est, ut id quod dubium est, ad aliquid simile, de quo non quaeritur, referat, ut incerta certis probet. quod efficitur duplici via: *comparatione* similium in extremis maxime syllabis (propter quod ea, quae sunt e singulis, negantur
5 debere rationem): et *diminutione*. *Comparatio* in nominibus aut genus deprehendit, aut declinationem. *Genus*, ut, si quaeratur, *funis* masculinum sit, an femininum, simile illi sit *panis*: *Declinationem*, ut, si veniat in dubium, *hac domu* dicendum sit, an *hac domo*, et *domuum*, an *domorum*, similia sint *domus*,

acre judic. Guelf. *grave*, cum Sichard. ed. male. *in nominibus.* Guelf. cum Goth. etiam hic *omnibus*, manifesto errore, qui tam frequens solet esse in Codd., ut antecedente praesertim *n* litera tuto liceat contra omnes adeo Codd. corrigere scripturam in hisce duabus vocibus, pro cujusque loci sententia. cf. ad 1, 1, 30 not. Crit. *similia sint.* Guelf. *sunt*, cum quo faciunt edd. Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Bad. Ald. Viart. Neque est cur displiceat per se quidem indicativus, nisi quod praecessit: „simile illi *sit*.“ cf. not. exeg.

Arte am. 3, 480 „sermonis „*publica forma* placet.“ vid. et Sext. Emp. advers. Math. l. 1 c. 10 ubi multa ὀνόματος καὶ νομίσματος comparatio, et commode Fabricius affert locum Fortunatiani, rhetoris Pithoeani, p. 70 „Verbis utendum est „ut nummis, *publica moneta* „signatis.“

ut — simile sit — ut — similia sint. Non utique necesse est conjunctivos hosce *sit*, *sint*, pendere ab *ut* conjunctione. Potest intelligi adverbium, et conjunctivus accipi pro modo potentiali, optativo, εἴη ἄν. Attamen meliorem pũto rationem referendi conjunctivos ad *ut*, ubi intelligetur ante illud: *ita*. Displicet in hoc loco *domus* post *similia sint*, cum de eo ipso quaeratur, ut *similia* sola sint, *anus*, *manus*. Sed

6 *anus*, *manus*. *Deminutio* genus modo dete-
git: et, ne ab eodem exemplo recedam, *fu-*
7 *nem* masculinum esse *funiculus* ostendit. Ea-
dem in verbis quoque ratio comparationis:
ut si quis, antiquos secutus, *fervere* brevi
media syllaba dicat, deprehendatur vitiose
loqui, quod omnia, quae *e* et *o* literis, fa- 73
tendi modo, terminantur, eadem, si infinitis
e literam media syllaba acceperunt, utique
productam habent, *prandeo*, *pendeo*, *spon-*
8 *deo*, *prandere*, *pendere*, *spondere*. At quae
o solam habent, dummodo per eandem lite-
ram in infinito exeant, brevia fiunt, *lego*, *dico*,

deprehendatur. Guelf. *deprehenditur.* *fatendi.* Ita quidem omnes, quantum video, Codd. Princeps tamen Romana Campani editio dat *finiendi*, quod sane longe est convenientius usui Grammaticorum, quos Putschius collegit. Apud eos enim *fatendi modum* vix invenias. *si infinitis.* Ita Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. et quos vidit Regius: is enim primus inseruit *in*, praeter necessitatem et contra concinnitatem, cum modo esset *fat. modo*, non *in fat. modo*. Edd. Loc. Venet. Rusc. Ald. Viart. ignorant *in*. Reliquae a Regio acceperunt. Codd. alii silentur.

videtur esse in omnibus libris. *anus* om. Voss. 2, male. *funis masculinum.* Lucretius femininum fecit 2, 1153 „*Aurea* de coelo — *funis,*“ quod „auribus servientem“ dixisse refert Gellius 13, 20.

vitiose loqui. Fortasse de sermone quotidiano solum intelligi vult Qu. Nam praeter aliorum, Virgilii exempla *fervere* tanquam dactylum usurpantis nimis sunt manifesta Georg. 1, 456. 471. ut et Aen. 4, 409. 8, 677. et vid. Servium ad utrumque posteriorum locorum.

fatendi modo. h. e. indicativo. Similiter fere Varro de L. L. l. 9. p. 167. appellat *respondendei speciem*, etsi apud hunc minus exposita est modorum ratio, qui cum aliis verbi partibus ab eo confunduntur, cf. ad 1, 5, 41. Sed vide et hic not. Crit.

curro, *legere*, *dicere*, *currere*: etiamsi est apud Lucilium,

> *Fervit aqua et fervet: fervit nunc, fervet ad annum.*

Sed pace dicere hominis eruditissimi liceat, si *fervit* putat illi simile *currit* et *legit*, *fervo* di-

Fervit — annum. Eademne conjugatione diversisque temporibus, an eodem tempore et diversis conjugationibus acceperit Lucilius τὰ *fervit* et *fervet*, ex ipso fragmento non apparet. Video VV. DD. (ut Barthium in Adversf. p. 2645) fere probasse posteriorem rationem, ut Luc. voluerit docere, utramque conjugationem, secundam et tertiam, posse ferri in hoc verbo, pro duplici significatione; de altera neminem cogitasse. Si tamen vera est recepta interpretatio, unde, quaeso, rescivit Qu., Lucilium retulisse *fervit* ad tertiam conjugationem, non ad quartam, quod ipse rectius censet? Contra, si *fervet* est apud Lucilium futurum praesentis illius *fervit*, eoque modo acceptus fuit locus a Quintiliano, apparet plane, ad quam conjugationem verbum *fervere* retulerit Lucilius. Crediderim igitur sic diremtam fuisse a Lucilio litem illam Grammaticam, utrum recte diceretur, *fervit* an *fervet*, ut pronunciaret utrumque pro diverso tempore recte dici. Neque mirum, tempora sic operose distingui, cum Varro ipse loco aliquoties citato p. 167. tempora una cum modis inter verbi partes recenseat, quae, ex nostra ratione, modis subjicere debebat. Et locutio *ad annum* nihil nisi futurum tempus designare hic mihi quidem videtur. Est ea, quod docet vetus Glossarium apud Dousam p. 124, expressa ex Graeco εἰς ὥρας, quod legimus apud varios scriptores, ut Aristophanem, Theocritum, ipsum Homerum, cuique geminum videtur esse ἐς νέωτα (v. c. Cyrop. 7, 2, 13. Lucian. Hermotim. Vol. Bip. 4. p. 5, in quibus locis, ut saepissime, in genere de futuro tempore dicitur). Simile est „nec dulcia differ *in annum*" Hor. Epist. 1, 11, 23 ubi Schol. Cruquii: *in aliud tempus*. Saltem ista interpretatio de vario usu *fervendi*, prout res aliqua vel per exiguum vel per longum tempus *ferveat* (ut *ad annum* sit pro *diu*), magnopere jejuna est, neque ullum veterem scriptorem video, qui pro tali loquendi usu testis et exemplum afferatur.

cetur, ut *curro* et *lego*: quod nobis inauditum est. Sed non est haec vera comparatio: nam *fervit* illi est simile *servit*: quam proportionem sequenti dicere necesse est *fervire*, ut *ser-*
10 *vire.* Prima quoque aliquando positio ex obliquis invenitur, ut memoria repeto convictos a me, qui reprehenderant, quod hoc verbo usus essem, *pepigi.* nam id quidem dixisse summos auctores confitebantur, rationem tamen negabant permittere: quia prima positio *paciscor*, cum haberet naturam patiendi, faceret tem-
11 pore praeterito *pactus sum.* Nos, praeter

necesse est — ut servire. Pro *est*, malit aliquis ex nostro more *esset*; innumeris enim veterum locis *esset* contractum fuit in *est*. Exempla habes Drakenb. ad Liv. 22, 36, 4. Sed monet Ruhnkenius ad Vellej. 2, 42 veteres in hisce *Longum est*, *infinitum est*, uti fere praesenti indicativi aut imperfecti ejusdem modi. Tale et hic videtur *necesse est*, quod, in genere dictum, tamen ad certam conditionem intelligitur, ubi *sequenti* explicabis: *si quis sequi voluerit.* Quod autem *ut* legitur ante *servire*, id vereor ut sit ex vetere libro. Regius *et* pro eo inveniebat, quod dant etiam Guelf. Voss. 1. 3. Jens. (tac. Gesn.) Si fidem mererent, qui contulerunt Codd., multos quidem haberemus testes receptae scripturae; multi enim Codd. silentur. In Goth. olim erat *et*, sed subterpunctum *e* eique impositum *u*. Puto tamen rectissime emendasse voculam Regium, cum nulla, in Codd. scriptura, appareat idonea sententia. cf. ad 1, 4, 9.

convictos. Guelf. *conjunctos*, facillimo et paene necessario errore. Goth. correctum habet *convictos* ex *conjunctos*, quod non memorat Gesn. cf. Drakenb. ad Liv. 2, 40, 13 et Epitome l. 68. p. 95.

quod nobis inauditum. Praesens indicativi sive, quod ajunt, thema verbi *fervere*, tanquam ex tertia conjugatione pronunciatum, sibi auditum negat, neque ullus, puto, scriptor eo utitur; infinitivo multi.

non — vera comparatio. *Vera* pro *recta*, *justa* ut sexcenties; et bona observatio Quintiliani; quando enim unquam terminatio ista *ervit* pertinuit ad tertiam conjugationem?

auctoritatem oratorum atque hiſtoricorum, analogia quoque dictum tuebamur. nam cum in XII tabulis legeremus, *Ni ita pagunt:* inveniebamus ſimile huic, *cadunt.* inde prima poſitio, etiamſi vetuſtate exoleverat, apparebat, *pago*, ut *cado:* unde non erat dubium
ſic *pepigi* nos dicere, ut *cecidi.* Sed memi- 12
nerimus non per omnia duci *analogiae* poſſe rationem, cum ſibi ipſa plurimis in locis re-
74 pugnet. Quaedam ſine dubio conantur eru-

legeremus. Vett. edd. ante Gryphium *legerimus*, non levi latinitatis vitio. Codd., quantum video, recte. *pagunt* et mox *pago.* Guelf. *pacunt* — *paco.* Ita quoque Codd. Bodl. Alm. Voſſ. 1. 3. et ed. Andr. Accedit propius ad Tabularum ipſarum ſcripturam, ſed obſcurior fit analogia, quare ipſum puto Quintilianum non vetuſtiſſima illa forma extuliſſe hoc loco vocabulum, ſed alia paulum mollita. Scaurus de orthographia figuram ipſam antiquiſſimam literae G, ſimilem illi C, in monumentis exaratam, credit fontem erroris, quo pronunciarint *pacunt* male pro *pagunt.* vid. Putſch. p. 2253, ubi pro *Carrutio* lege *Carvilio*, qui primus invexit lit. G. vid. Plut. Qu. R. p. 277. et Villoiſ. in Diatriba p. 167.

Ni ita pagunt. vid. Bachium in Hiſtoria jurisprudentiae Romanae p. 26. qui ex Gothofredo ita exprimit hunc locum Tab. I. Num. 3. NI ITA PAICVNT cf. p. 48. Tab. VII. NI CVM EO PAICIT. vid. not. Crit.

ſine dubio. Hae voces junguntur ſaepe a noſtro ejusque aequalibus eo ſignificatu, quo eſt Francogallorum *ſans doute*, cum introducitur exceptio, ſed quae non eſſe magni momenti deinde oſtendatur, ubi ſequuntur particulae *ſed*, *autem*, *tamen*, retro ſpectantes ad illud *ſine dubio;* eſt ergo pro *quidem.* Ita hic ſequenti §. *Illi autem* et §. 14 *tamen.* Sic c. 1, 6, 38 „*ſine dubio* — *ſed.* 2, 15, 6 „quos *ſine dubio* ipſe „non probat" quanquam ibi non ſequitur corrigens particula, eſt igitur ſimpliciter pro *tamen.* 5, 7, 28 „*ſine dubio* — „*tamen.*" 5, 10, 53 *ſine dubio* — *ſed.* 8, 3, 67 *ſine dubio* — *ſed.* Aliam prorſus vim habet 1, 10, 12, „acceptam *ſine du-* „*bio* antiquitus opinionem." ubi ſimpliciter affirmat. Prioris generis locis Gedoynus plerumque recte expreſſit: „Il eſt „vrai — ſans doute — à la „verité — après tout." Inter-

diti defendere, ut, cum deprehensum est, *lepus* et *lupus* simili positione quantum casibus numerisque dissentiant; ita respondent, non esse paria, quia *lepus* epicoenum sit, *lupus* masculinum: quanquam Varro in eo libro, quo initia urbis Romae enarrat, *lupum feminam* dicit, Ennium Pictoremque Fabium
13 secutus. Illi autem iidem, cum interrogantur, cur *aper apri*, et *pater patris* faciat? illud nomen simpliciter positum, hoc ad ali-

urbis Romae. Guelf. *Romanae urbis.* cum Goth. (tac. Gesn.) et aliis Codd. et edd. quarum etiam est Venet. Bad. Viart. *lupum fem.* Guelf. *lupam.* male. *nomen simpliciter positum.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *simpliciter*, it. Turic.

dum tamen neglexit, v. c. 5, 7, 28 non nullo elegantiae detrimento. Alterum sensum recte tenuit 1, 10, 12 *aparemment.* Prior an apud Ciceronem, ejusque aequales inveniatur, equidem non dixerim. Vix tamen puto. Idem usus in Declamm. Qu. 3. p. (ed. Bip.) 48 „*Sine dubio — tamen.*" p. 166 „*sine dubio — sed.*" p. 171 „sine dubio — tamen" bis. p. 312 „sine dubio — „tamen."

Varro — lupum feminam. Qui fragmenta Varronis collegerunt, hunc ejus librum separant ab aliis duobus, qui memorantur hisce titulis: *De vita populi Romani, De gente populi Romani,* an satis certa auctoritate, equidem non dixerim, cum nonnisi unus hic locus (sive unum hoc vocabulum a Quintiliano memoratum) a diligentibus illis antiquitatis indagatoribus ex eo libro adhuc sit inventus. Veteres quidem in appellandis libris non adeo sunt constantes. Ennii locus est in Annal. I. p. Columnn. 16. Merula 191. „Endo tuetur ubei *lupu' fe-* „*mina* conspicit amneis." Ceterum subit mirari, quare hic, ubi, *analogiam* non ubique sequendam esse, est praecepturus Quintilianus, mentionem nullam faciat libri Varronis, praesertim oblato forte ejus nomine, de *Analogia* proprie disputantis, ubi multa contra eam afferuntur, Annumeratur autem, quidquid superest. ejus operis, libris de Lat. ling., quorum facit 7. 8. 9. Sed ne Caesaris quidem de Analogia libros memorat h. l. Hausisse tamen inde videtur aliqua cf. mox ad §. 15.

quid esse contendunt. Praeterea quoniam utrumque a Graeco ductum sit, ad eam rationem recurrunt, ut πατρὸς *patris*, κάπρου *apri* faciat. Illa tamen quomodo effugient, 14

quod etiam edd. omnibus (ut Jens. [tac. Gesn.] et Tarv.) abest, ante Obr., quo in genere miranda (an ridenda) est Capperonnerii diligentia observantis, desiderari *simpliciter* in Stephaniana, quasi in ulla alia legatur. Neque Obrechtus in catalogum locorum, a se cum ingenii tum Cod. Argentoratensis ope correctorum, retulit hunc nostrum. Codd. Britannici duo igitur et Alm. ignorare τὸ *simpliciter* sunt putandi, cum ii, qui contulerunt eos, ne in textu quidem ponant hoc adverbium. Voss. tres et Bern. poterant videri receptam defendere, modo eam adhuc in Burmanno cognovissemus accurationem, sciremusque, ad quod exemplum et ipse et Altmannus, Helvetius, qui Bernensem recensuit, contulerint suos Codd. Nunc similitudo, quae est *Guelferbytani* cum Voss. 1. 3 et Bern., *Gothani* cum Voss. 2, vix relinquit spem inveniendi hujus vocabuli in ullo horum Codd. Unde igitur insinuavit se illud? Equidem non dicam. Assunt tamen Cod. Bodl. et ed. Veneta 1494 dantes *impositum* pro *positum*, in quo credas latere *simpliciter*. Et sane sententia longe melius procedit ascito isto adverbio, quae sine eo ne ulla quidem esse videtur. cf. 3, 5, 8 *simplex ref. ad aliquid*. Cicero quoque *simpliciter* dicit eadem potestate, ut Top. c. 22 *simpl. — comparate*. De Or. 2, 38 *simpliciter — conjuncte*. it. 3, 37. Pomponius in ed. Veneta ad *impositum* haec observat: „Aliter dicitur primigenium aut primitivum.“ sed *primigenium* Varro de L. L. p. 61. longe aliter usurpat.

illud — contendunt. *Aper* igitur nullo alius rei respectu dicitur, *pater* refertur ad filium, quod profecto invalidum est ad amoliendam anomaliam genitivorum argumentum. Neque scriptura est certa vid. not. Crit. *ad aliquid* expressum est ex Aristotelis in Categoriis πρός τι. Et sic nomina distinguunt etiam inferioris aevi Grammatici v. c. Charis. p. Putsch. 129 „Sunt „quaedam nomina — τῶν πρός „τι id est *ad aliquid*, quae „non possunt intelligi sola ut „*pater*, mater.“ Prisc. p. 580 „*Ad aliquid* dictum est, quod „sine intellectu illius ad quod „dictum est, proferri non potest, ut filius, servus.“ Isidor. p. Gothofr. 824 „*Ad aliquid* — „ut dexter.“

ut nomina, quamvis feminina, singulari nominativo, *u*, *s*, literis finita, nunquam genitivo casu in *ris* syllaba terminentur; faciat tamen *Venus*, *Veneris*? Item cum *e*, *s*, literis finita, per varios exeant genitivos, nunquam tamen eadem *ris* syllaba terminatos; *Ceres* cogat dici

ut — terminentur. Ita Bodl. Ceteri Codd., quantum video, *terminantur*, et sic pleraeque edd. ut et Gesn. Nostrum receperunt Obr. Capper. et nuper Bipontini. Quomodo autem procedat indicativus, plane ignoro, non enim est ratio τοῦ *ut*, qualis modo §. 12 *ut*, *cum — est — respondent*. Neque satis ipsa hac nostra scriptura acquiesco; abrupta enim est structura: *ut — terminentur; faciat tamen —*. Recte Gallaeus inseri malit *cum* post *ut* (quomodo mox: *cum — exeant — cogat*) quod facile intercidebat inter *ut* et *n*. *in ris syllaba — eadem ris syllaba*. Sic plane, utrobique, Guelf. et Goth. (tac. Gesn. qui ipse priore loco dat *syllabam* cum omnibus paene edd., posteriore inserit *in* ante *ris*.) cum omnibus fere Codd. Neque facile sit inventu exemplum structurae, *in aliquid terminari*. Quod autem altero loco *in* praepositionem ponit, omittit altero, eam levem puto inconstantiam, quae contra omnes Codd. non sit tollenda, cum praesertim contorta sit structura „eadem in *ris* syll.“ Obr. tamen etiam priore loco expunxit *in* et *syllaba* scripsit. *varios exeant*) Guelf. *exeunt*. male. Goth. (tac. Gesn.) *exeat*, omittendo lineolam in *a*.

cogat dici. Guelf. *cogit* ut Alm. qui et *dicere*. Posterius solum expressit Obr. non ex Alm. quem ignorabat. Turic. *cogit diceres*, omittens τὸ *Cereris*.

illa — ut — terminentur; faciat. Ut pendet ab *illa*, non ab *effugient*, et intelligendum *illa, quae sunt ejusmodi, ut —*. Sic modo §. 13: „*eam* rationem — *ut* faciat.“ vid. not. Crit. Quod autem negat ullum in *us* nomen femininum terminari syllaba *ris*, immemor erat *telluris*: quanquam alius hoc est generis. Gedoynus, Turnebum male secutus, dedit *eris* pro *ris*, ne videlicet posset *telluris* exemplum opponi. Sed agit Qu. de *una* syllaba, non de *duabus*.

cogat dici. Contorta locutio. Sed vidimus jam alibi ipsis rebus tribui, quod circa eas sit cf. 1, 2, 26 *elementa*, 1, 6, 4 *debere*, et quodammodo 1, 5, 62 *fecit genitivus*, et mox §. 15 *analogia confitetur*. Proprium, novum tamen et ipsum, erat *velit*; pro eo, quoniam fortiori opus erat, posuit

Cereris? Quid vero? quae tota positionis 15 ejusdem, in diversos flexus exeunt? cum *Alba* faciat *Albanos* et *Albenses*, *Volo volui* et *volavi.* Nam praeterito quidem tempore varie formari verba, prima persona litera *o* terminata, ipsa analogia confitetur. Siquidem facit *cado cecidi*, *spondeo spopondi*, *pingo pinxi*, *lego legi*, *pono posui*, *frango fregi*, *laudo laudavi.* Non enim, cum primum fingerentur homines, *analogia* demissa coelo formam loquendi dedit: sed inventa est, postquam loquebantur, et notatum in sermone, quid quoque modo caderet. itaque non ratione ni- 16

Quid vero. Hoc quod pro *qui vero* conjecit Regius est in Goth. et multis sane Codd. qui non diserte memorantur. Guelf. *qui*, male. *prima persona.* Malim *positione.* Sed Codd. non addicunt. *quid quoque modo.* Sic Guelf. Regius *quae* in *quoque* abrasit, quem plerique editores, et inter hos Gesnerus, sunt secuti. Nihil tamen opus a Codd. paene omnium et edd. veterum scriptura recedere. *Quoque* dictum est pro *quocunque tandem*, *certo quodam*, unde fortasse non contemnendum, quod dat Voss. 1., *quoquo*, nisi forte est a mero errore.

cogat. Qui pro *dici* dant *dicere*, (vid. not. Crit.) intelligunt *nos*, *homines*; in recepta intelligendum *se*, vel impersonaliter accipiendum *dici*, quod puto praestare. Neque quidquam puto solicitandum in scriptura, ne id quidem, ut legatur *cogatur*, quae foret lenissima mutatio.

Quid vero? quae. De hac structura vid. ad 1, 4, 16 *Quid — stlites.* Perperam igitur Obrechtus dedit: *Quid vero quod.*

positionis. h. e. thematis cf. ad 1, 5, 51 *inconveniens positio.*

Alba — Albenses. vid. Varronem de L. L. l. 7. p. 112. „Cum duae sint Albae, ab una „dicuntur *Albani*, ab altera „*Albenses.*“ ad quem locum lege notam Popmae. Loca Varronis gemina sunt p. 117 ubi recte suspicantur VV. DD. deesse aliquid, et 163, ubi comparat *Romanus* et *Capuanus.*

quid quoque modo. vid. not. Crit.

titur, sed exemplo; nec lex est loquendi, sed
observatio, ut ipsam *analogiam* nulla res alia
17 fecerit, quam consuetudo. Inhaerent tamen
quidam molestissima diligentiae perversitate,
ut *audaciter* potius dicant, quam *audacter*,
licet omnes oratores aliud sequantur; et *emicavit*, non *emicuit*, et *conire*, non *coire*. His
permittamus et *audivisse*, et *scivisse*, et *tribunale*, et *faciliter*, dicere. *frugalis* quoque
sit apud illos, non *frugi*: nam quo alio modo 76
18 fiat *frugalitas*? Iidem *centum millia num-*

Etiam Obr. restituit *quoque* ut et Lochm. Progr. 1789. Attamen nescio quo modo facilior videretur oratio, si esset: *quo quidque modo*. cf. tamen Cort. ad Sall. Cat. 23, 4. et Jug. 60, 7.
faciliter dicere. Guelf. posterius omittit, non proletaria profecto scriptura. *fiat*. Guelf. *fiet*.

Inhaerent, nimirum *analogiae*, de qua cummaxime agit. cf. mox §. 20.

audaciter — omnes oratores. vide de hujus vocis scriptura VV. DD. ad Liv. 22, 25, 10 in primis Dukerum. item ad 40, 55, 7. apud Drakenborchum.

audivisse autem et *scivisse*, nisi libri nostri magnopere corrupti sunt, non paucis locis scriptores dixerunt. Fortasse igitur Qu. eos solummodo improbavit, qui unice ita loqui juberent. Nam Cic. Orat. c. 47 docet „*et plenum verbum* „*recte dici et imminutum usi*„*tate.*"

frugalis — frugalitas. Tam superstitiosi analogiae defensores profecto magnopere aversabantur, usum plane contrarium regulae, quo dicimus homines *frugi*, Pisonem *frugi*. Neque tamen omnino spernendum vocabulum *frugalis*, quo non semel usi sunt optimi scriptores, in comparativo saltem et superlativo gradu; nam, qui positivo uteretur, mihi quidem nondum est inventus, nisi forte Appulejus, sed significatu peculiari, et Isidorus Hispalensis. Apud Varronem de L. L. l. 7. p. 123. mendum esse suspicor, ubi de eadem agit voce, et legendum quidem pro *frugalissimus*, *frugalissima* sic: *frugissimus*, *frugissima*, ut et paulo ante *pauperissimus*, *pauperissima* pro *pauperrimus*, *pauperrima*, quod inspicienti locum fortasse persuadebo. Etiam apud Cic. Tuscul. 3, 8 *frugalis* nulla mentio, dum operose *frugalitatis* ambitum exponit,

mum, et *fidem Deum*, oſtendant duplices ſoloeciſmos eſſe, quando et caſum mutant, et numerum: neſciebamus enim, ac non conſuetudini et decori ſerviebamus, ſicut in plurimis, quae Tullius in Oratore divine, ut omnia, exequitur.
Sed Auguſtus quoque 19
in epiſtolis ad C. Caeſarem ſcriptis emendat, quod is *calidum* dicere, quam *caldum* malit: non quia illud non ſit Latinum, ſed quia ſit odioſum, et, ut ipſe Graeco verbo ſignificavit, *περίεργον*. Atqui hanc quidam ὀρθοέπειαν 20

duplices ſoloeciſmos. Goth. (tac. Geſn.) inſerit inter haec *quoque* cum omnibus fere Codd. et vett. edd. Guelf. inſ. *quidem*.

repetitque vocem a *fruge*, et adjectivum ejus *frugi* eſſe ſignificat, cui Graecorum non quidem χρήσιμος reſpondeat, ſed σώφρων. *Frugaliſſimum* tamen non ſemel dicit Cicero, ut Verr. 3, 4 et ad Attic. 1, 16. ſenſu quidem manifeſte tali, qui ſit ſummus a poſitivo illo *frugi*. Quod autem Quintilianus, cum irriſione, tangit etymon *frugalitatis*, quaſi aliud nullum eſſe poſſit, niſi *frugalis*, in eo miror graduum illorum, *frugalior*, *frugaliſſimus*, non meminiſſe, quos aeque uſitatos debebat agnoſcere ac ſubſtantivum, *frugalitatem*. Irridet Qu. eos, qui utique omnium verborum etymon inveniri debere ſibi perſuadent, et ipſi originem aliquam ſingere malunt, quam conſueto acquieſcere. cf. mox §. 29.

nummum — Deum. **cf. Varro p. 149.** „In ipſeis vocabuleis, „ubi additur certus numerus, „aliter atque in reliqueis dici„tur — mille *denarium* cet.“ it. Cic. Orat. c. 46. integrum.

neſciebamus. „Elegans iro„nia, qua ſignificat ſe haec „optime noſſe.“ Regius, eleganter et ipſe. Imminuitur autem haec elegantia ſi *non* poſt *ac* tollimus cum Gronovio de Pec. vet. p. 41. quem et Lochmannus reprehendit. Progr. 1789.

in epiſtolis ad C. Caeſarem. Is eſt Cajus, Agrippae filius, Auguſti nepos, ab ipſo cum fratre Lucio adoptatus, ad quem ſcriptae Auguſti epiſtolae interciderunt, niſi quod elegans et affectus plenum earum ſpecimen ſervavit Gellius 15, 7. *odioſum* eodem, quo hic, ſignificatu vide ap. Cicer. de Or. 3, 15 extr. et Verr. Act. 1. c. 12

ſolam putant, quam ego minime excludo. Quid enim tam neceſſarium, quam recta locutio? Immo inhaerendum ei judico, quoad licet; diu etiam mutantibus repugnandum: ſed abolita atque abrogata retinere, inſolentiae cujusdam eſt, et frivolae in parvis jactan-
21 tiae. Multum enim literatus, qui ſine aſpiratione et producta ſecunda ſyllaba ſalutavit (*avere* eſt enim), et *calefacere* dixerit potius,

recta locutio. Guelf. et Turic. *certa elocutio.* Fortaſſe in exemplo inveniebat librarius *certa eſt locutio. Certa* plerique Codd. et edd. vett. Goth. tamen *recta*, cum quo Voſſ. 2. facere puto. Confuſioni autem obnoxia in MSS. haec *certa* et *recta*, vid. Drakenb. ad Liv. 40, 15, 2. *ſalutavit.* In hoc conſentiunt omnes Codd. praeter Voſſ. 1. dantem *ſalutant.* Obr. (an ex Cod. Argentoratenſi?) dedit *ſalutarit*, quod poteſt neceſſarium videri, ob ſequens *dixerit.* Neque tamen contra Codd. obſequar Obrechto. Voſſiani ſcriptura, ſi abeſſet *n* (*ſalutat*) prae omnibus placeret. Nunc *ſalutavit* aut ἀορίστως accipiendum de re ſaepius facta (cf. 8, 3, 30 *aptavit*), aut, quod malim, intelligitur certus homo, quem ita *ſalutaſſe* in ore multorum fuerit, cum ſcriberet Qu. *Dixerit* deinceps potentiali modo dicitur εἴποι ἄν.

avere eſt enim. Ita Guelf. et Turic. Repoſui Codd. plerorumque, multarumque edd. vett. ſcripturam. Neque obſtat contrariorum Codd., *avete* (quod et Geſn. dedit) praeferentium, auctoritas, in tam proclivi errore. Recepta, quae *eſt enim* parentheſin, et *avete* ſalutem illam ipſam, facit, eo maxime laborat, quod, praeter omnem expectationem, plurali numero ſalutantem inducit iſtum *multum literatum.* Cum de ſalutandi verbo agitur, nemo ſane Romanus aliud quidquam cogitat, niſi notum illud ſuum et

ubi *aſſiduum* fortaſſe delendum, tanquam *odioſi* gloſſa. etiam Gellius 3, 19 *moleſte atque odioſe.*

quam — minime excludo. Quam refer ad ὀρθοέπειαν in genere, non ad *hanc.* Eam enim certiſſime excludit.

ſalutavit. h. e. Dixit occurrenti *avē*, non *havē*, quod erat in uſu, etſi vitioſum. vid. not. Crit.

avere eſt enim. Explicationem pete ad 1, 5, 13 *ſive eſt aſſentior.* Eam verbi ſubſtantivi poteſtatem habes §. 22 „quia *ſit* rob." et 23 „quia *eſſet* eb." cf. et 1, 4, 11 „quod ſi *eſt*."

quam quod dicimus, et *conservavisse*: his ad-
77 jiciat *face*, et *dice*, et similia. Recta est haec 22
via: quis negat? sed adjacet et mollior, et magis trita. Ego tamen non alio magis angor, quam quod obliquis casibus ducti etiam primas sibi positiones non invenire, sed mutare permittunt: ut cum *ebur* et *robur*, ita dicta ac scripta summis auctoribus, in *o* literam secundae syllabae transferunt; quia sit *roboris*

tralatitium *have*, quod plane in synonymum ipsius *salutis* abiit. Neque est ex consuetudine veterum, ipsiusque adeo Quintiliani, exemplum, satis demonstratum verbis, diserte etiam adjicere, quo in genere non semel nostrum morem obtruserunt ei interpretes cf. v. c. 1, 4, 26 τῷ δοξ. 1, 4, 9 signa aspirationis. *Secundam* syllabam autem recte potuit dicere, quanquam ea erat eadem ultima, ut mox in *robur* §. 22. et 1, 7, 3. *palus*. Exemplum correptae ultimae in *ave*, sive *have*, (quod non est durius quam *cave* Hor. Epist. 1, 13, 19. et aliquoties in Satt.) habes Ovid. Amor. 2, 6, 62 ubi I. H. Vossius poeta poetam optime divinavit, ut et totam elegiam expressit. Vermischte Gedichte, Bd. 2. p. 104 seqq. *calefacere*. Ita Guelf. et omnes Codd. praeter Alm. qui cum vett. edd. dat *caleface*, male sane, cum mox demum tangatur illud *face* pro *fac*.

magis trita. Guelf. *magistra* cum Voss. 3. Bern. Ioann. quod probat, praeter Gebhard. in Crepundd., etiam Salmasius Exerc. Plin. p. 339. ut sit pro *regia*. Sed defendunt sat multi receptam.

scripta summis. Guelf. inserit *in*, cum multis Codd., male profecto, et sunt sane Codd. rectae scripturae vindices.

quam quod dicimus. Nimirum *calfacere*, extruso *e*.

his adjiciat face. Sic solemus fere stolidis insigniorem et justam quasi optare dementiam. Hujusmodi est Virgilianum illud: „Qui Bavium non „odit, amet tua carmina Mae„vi." Eclog. 3, 90.

cum ebur — transferunt. Etiam hic verba finguntur ea facere, quae patiuntur revera cf. ad 1, 6, 14 *cogat dici*. Quod mox subjicitur, *quia sit — servent* id duriusculum est, quia conjunctivus, alienae argumentationis index (cf. ad 1, 5, 40 *cadant*), facit, ut ipsa haec vocabula, *ebur* et *robur*, tanquam deliberantia et causas agendi explorantia, sistantur legenti. Charisius p. 17. re-

et *eboris*, *sulfur* autem et *guttur*, *u* literam in genitivo servent: ideoque etiam *jecur* et
23 *femur* controversiam fecerunt. quod non minus est licentiosum, quam si *sulfuri* et *gutturi* subjicerent in genitivo literam *o* mediam, quia esset *eboris* et *roboris*: sicut Antonius Gnipho, qui *robur* quidem et *ebur*, atque etiam *marmur* fatetur esse: verum fieri vult
24 ex his *robura*, *ebura*, *marmura*. Quod si animadverterent literarum affinitatem, scirent

controversiam, Ita Guelf. et omnes, puto Codd. Gesn. ex Jensoniana, cui accedit Loe., dedit *controversum*. Sic *jecur* et *femur* fiunt accusativi, subjectumque sententiae sunt homines, qui sane in eo, quod statim sequitur, *subjicerent*, sunt intelligendi. Praeter obstantem Codd. auctoritatem, in hac ratione displicet quod *controversum* singulari numero dicitur, non *controversa* plurali, ob duo vocabula, ad quae refertur. Burm. in ed. Locat. legi narrat: *controversum et fec.* Equidem in Locat. invenio *controversum fec.* Illud autem *controversum et fec.* in Rusc., repetitione Locatellianae. Cum primum offenderem in hoc loco, succurrit paulo ante mutare *ita* in *sint*, quo modo in neutra sententia agunt vocabula ipsa, sed homines soli. Neque tamen ea mutatio necessaria, in more Quintiliani, exemplis sat confirmato, personas imponendi ipsis rebus et vocabulis, ob quem ipsum *controversiam* veriorem credo scripturam quam *controversum*. Edd. quidem nulla, praeter Gesnerianam et quas retuli duas, posterius dat.

censet *robor* inter *marmor* et *aequor*. Agroetius p. 2269 et Beda 2344 distinguunt *robur* virtutem, et *robor* arborem. Caper p. 2248 *ebor* scribi vetat, quia *ebur* nomen sit.

subjicerent — literam o. Subjicere hic est pro *substituere*, *sufficere* ut 6, 3, 14 *subjicitur pro eo — aliud mordacius. Subjiceretur* nimirum in hac ratione *o* pro *u*.

Antonius Gnipho, natione Gallus, clarus Grammaticus et rhetor, cujus scholam magnos viros in hisque ipsum Ciceronem jam praetorem frequentasse ajunt. Reliquit duo de Latino sermone volumina. vide de eo Suet. de Gramm. c. 7. et Macrob. Saturn. 3, 12.

literarum affinitatem — supra. De erroribus ex ignorata literarum affinitate egit 1, 4,

ſic ab eo, quod eſt *robur*, *roboris* fieri, quomodo ab eo, quod eſt *miles*, *limes*, *militis*, *limitis*; *judex*, *vindex*, *judicis*, *vindicis*; et quae ſupra jam attigi. Quid? non ſimiles 25
quoque (ut dicebam) poſitiones, in longe diverſas figuras per obliquos caſus exeunt? ut *virgo*, *Juno*; *fuſus*, *luſus*; *cuſpis*, *puppis*, et mille alia? cum illud etiam accidat, ut quaedam pluraliter non dicantur; quaedam contra ſingulari numero, quaedam caſibus careant; quaedam a primis ſtatim poſitionibus tota mutentur, ut *Jupiter*. Quod verbis 26
etiam accidit, ut *fero*, *tuli*, cujus praeteritum perfectum, et ulterius non invenitur.
78 Nec plurimum refert, nulla haec, an praedura ſint. Nam quid *progenies* genitivo ſin-

non ſimiles quoque. Guelf. *vero ſimiles quod*, cum Voſſ. 1. et Bern. Placeret, ſi *quod* eſſet ante *ſimiles*. *fero*, *tuli*. Guelf. tranſponit *tuli fero*. *nulla — an praedura*. Alieniſſima hoc loco et moleſtiſſima eſt Regii *κρίσις*, *nulla* de conjectura mutantis in *mollia*, quod legi in Veneta narrat Gibſ. Equidem oculis meis credo, dare eam cum ceteris *nulla*. Non igitur, quod ait Erneſtus Bibl. Fabric. lat. Vol. 2. p. 269, omnes correctiones Regii Veneta recepit, quod ne in aliis quidem locis animadverti. Quare tam inanem Regii notam repetierit Burm., qui ſat multas ejuſdem alias ſuppreſſit, plane non aſſequor.

12. 13. Eo igitur reſpicit *ſupra*.

ut dicebam, modo §. 12 et 15.

ut fero, *tuli*, — *invenitur*. Videtur hoc exemplo duplicem anomaliam voluiſſe oſtendere, qua et ſtatim mutantur flexiones, ut a *fero* fit *tuli*, et carent verba quibusdam formis, ut *tuli*, cujus ultra praeteritum perfectum nullum tempus invenitur. *Cujus* igitur ad ſolum *tuli* ſpectat, ad *fero* non item. Fateor tamen ineſſe aliquam ſcabritiem extremis illis: *et ulterius non invenitur*. Quod hujus ſententiae

gulari, quid plurali *ſpes* faciet? Quomodo
autem *quire* et *ruere*, vel in praeterita patien-
27 di modo, vel in participia transibunt? Quid
de aliis dicam, cum *ſenatus ſenatus ſenatui*,
an *ſenatus ſenati ſenato* faciat, incertum ſit?

ſpes. Jenſon. Locat. et Ruſc. *ſpecies*, quem Badius putat errorem typographi, ſed oſtendit nota Regii vere ita lectum eſſe, quoniam locum Cic. affert, de quo vid. not. exeg.

quire et ruere. Ita Guelf. cum majori Codd. parte. Habet tamen etiam Voſſ. 2. et Goth. ut et plerarumque edd. vett. ſcriptura, *quire et ire*, quo ſe commendet. Ea enim ſolent etiam a Putſchianis Grammaticis jungi verba, cum exponitur eorum anomalia. Et *iens* participium poterat deſignari a Quintiliano, quod inveniri negat Phocas p. Putſch. 1719. ſed afferuntur in contrarium exempla ipſius Ciceronis. Pendet tamen haec diſputatio etiam inde, utrum praeferas, *patiendi* an *faciendi* modo. Nam et hoc eſt in quibuſdam edd. (quarum eſt et Gryph. 1544) in Cod. quidem, quod ſciam, nullo; neque vera magnopere videtur haec ſcriptura, ſed poſſet tum intelligi *quivi*, et *iens*, quorum prius etiam a Grammaticis memoratur. Praeterea quaeri poteſt, utrum Qu. voluerit intelligi de iis flexionibus, quae *nullae* eſſent, an de iis, quae *praedurae*. Si enim poſteriores modo deſignavit, non eſt quod miremur etiam has ipſas formas, quas improbet Qu., apud quoſdam ſcriptores inveniri.

ſenatus — ſenato. Bern. *ſenatus ſenatui an ſenatus.* Haec eſt ſubjectum? Malim *nil* pro *non*. An *ulterius* eſt nomen adjectivum, non adverbium? Gedoynus vertendo mutilavit locum.

plurali ſpes. De voce ſimili *ſpecies* eadem fere dicit Cic. Topic. c. 7. Neque tamen neceſſe eſt, ut eo reſpexerit, et ipſe quoque de voce *ſpecies* egerit Qu. Chariſ. p. Putſch. 18. et Diomed. p. 281. obſervant, feminina quintae declinationis in genitivo plurali carere litera *r* et facere *ſpecieum* cet., conſuetudinem tamen efferre *ſpecierum*. Illud apud ſcriptores vix invenias.

quire et ruere. Veriſimillimum eſt, cogitaſſe Quintilianum de iſtis: *rutus ſum* et *quiens*, quae vix poſſent dici. Etſi *quitum* etiam potuit tanquam inſolens reſpuere et obſoletum. Legitur enim apud Comicos fere ſolos. Quod *ruta caeſa* dicuntur, id quidem non tollit, quod de praeterito paſſivi docet Qu. vid. tamen not. Crit.

ſenatus — ſenato. Veteres Grammatici (p. Putſch. 10 et

Quare mihi non invenuſte dici videtur, aliud eſſe *Latine*, aliud *Grammatice* loqui. Ac de 28
analogia vel nimium. *Etymologia*, quae verborum originem inquirit, à Cicerone dicta eſt *notatio*, quia nomen ejus apud Ariſtotelem invenitur *σύμβολον*, quod eſt *nota*: nam verbum ex verbo, ductum id eſt *veriloquium*, ipſe Cicero, qui finxit, reformidat. Sunt, qui vim potius intuiti, *originationem* vocent.

ſcriptura, levi mutatione, fiat commodiſſima hunc in modum: *Senatus ſenati an ſenatus*, extruſo uno U. Prope accedit Guelf. *ſenatus ſenatu ſenati an ſenatui*. Facillima correctio pro *ſenatu*, *ſenatus*, pro *ſenatui*, itidem *ſenatus*. ubi tamen etiam *ſenatus* initio eſt delendum. Sic eam quoque vitamus difficultatem, quod *ſenatus*, nominativus, iterum comparet in altera ſententia, quo turbatur ſtructura. Quod enim agnoſcas ſubjectum ad *faciat* ſi *ſenatus* nominativus bis legitur? Si ſemel priore loco, expedita eſt ſententia. De dativo, qui in hac ratione nullus eſt, egi in not. exeg. Codd. Voſſ. 1. 3. dant ſcripturas facile ad noſtram deducendas. Ceteri, ut Goth., videntur cum edd. omnibus conſpirare, quare textum ſolicitare non ſum auſus.

Ac — nimium. Guelf. cum plerisque Codd. *Haec* pro *ac*, et *vel* ante *nim.* omittit. Venet. non *ac* dat (ut narrat Gibſ.) ſed *haec*. *vel* multi omittunt Codd. Eſſe tamen videntur, qui ſervent et plane eſt neceſſarium. *verb. ex verb.* Ita Codd. et edd. vett., recentiores pro *ex* dant *e*, Geſnerus a typographi ſane errore, quem propagarunt Bipontini. Apud Cic. ipſum *ex* legitur. *ſinxit.* Guelf. *diffinit.* mire.

vocent. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *vocant.* cum Voſſ. omn.

712.) quartae declinationis vocabula etiam ad ſecundam antiquitus accommodata narrant. Neque tamen memini qui ſcriberet *Senato*, dativo; cum *Senati*, genitivo, frequens ſit apud Salluſtium. vid. not. Crit.

a Cicerone — apud Ariſtot. — veriloquium. Cic. Top. c. 8. ubi haec disputat citat ipſe Ariſtotelem, cujus locus eſt in libro *περὶ ἑρμηνείας* c. 2. §. 3 (Buhl. p. 16. Vol. 2.) *τὸ δὲ κατὰ συνθήκην (λέγω), ὅτι φύσει τῶν ὀνομάτων οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ὅταν γένηται σύμβολον.* et alibi in eodem libro. *verb. ex verbo* ipſe Cicero dixit, h. e. *κατὰ πόδας μεταφρασθέν.*

29 Haec habet aliquando usum necessarium, quoties interpretatione res, de qua quaeritur, eget: ut cum M. Coelius se esse hominem frugi vult probare, non quia abstinens sit (nam id ne mentiri quidem poterat) sed quia utilis multis, id est, fructuosus, unde sit dicta *frugalitas*. Ideoque in definitionibus
30 assignatur etymologiae locus. Nonnunquam etiam barbara ab emendatis conatur discerne- 79
re, ut cum *Triquetram* dici Siciliam, an *Triquedram*; *meridiem*, an *medidiem* oporteat, quaeritur, aliaque, quae consuetudini ser-
31 viunt. Continet autem in se multam eruditionem, sive illa ex Graecis orta tractemus, quae sunt plurima, praecipueque *Aeolica* ra-

aliaque — serviunt. Guelf. *alia quaeque —.* Goth. *aliquando consuetudini servit.* et sic vett. edd. Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Bad. it. Alm. Bodl. Turic. sed subjuncta etiam recepta. sensu non contemnendo, ubi opponuntur *nonnunquam conatur discernere* et *aliquando servit* h. e. praegravatur, obruitur. Praestare tamen videtur recepta.

M. Coelius — ne mentiri quidem. Qua occasione, et in qua oratione haec ita argutatus sit Coelius, proditum a scriptoribus non invenio. Moribus eum fuisse non magnopere sanctis ipse, qui defendit oratione, Cicero significat. Legent cum fructu tirones brevem de hoc Coelio commentarium a Paulo Manutio praemissum interpretationi epistolarum Coelii, quae efficiunt octavum Epistolarum Ciceronis ad Diversos librum. in ed. Graev. V. 1. p. 367 seqq.

Triquedram. Ab ἕδρα sane. An a *quadra?*

meridiem. cf. Varr. de L. L. l. 5. p. 52. et Cic. Orat. c. 47. Prisc. p. 636. Velius Long. p. 2232.

aliaque — serviunt. h. e. in quibus consuetudo obliteravit etymon. vid. not. Crit.

Aeolica — declinata i. e. deflexa et mutata a communi Graecorum forma. ita mox iterum *declinata* §. 52. De hac Romanae linguae, cum Aeolica, cognatione docte agit Fosterus „on Accent" p. 92 seqq.

tione (cui est sermo noster simillimus) declinata; sive ex historiarum veterum notitia, nomina hominum, locorum, gentium, urbium requiramus, unde *Bruti*, *Publicolae*, *Pici*? cur *Latium*, *Italia*, *Beneventum*? quae *Capitolium*, collem *Quirinalem*, et *Argiletum* ap-
32 pellandi ratio? Jam illa minora, in quibus maxime studiosi ejus rei fatigantur, qui verba paulum declinata, varie et multipliciter ad veritatem reducunt, aut correptis aut

Pici. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *pithici.* Neque ullus Codex diserte affertur pro recepta. Ioann. (qui tamen h. l. potest esse mutilus) et Alm. silentur, ut possis sperare eos receptae cognitores et vindices. Turic. sic: *Brutii et Pythici. Publicolae. Pithici* dant omnes vett. edd. praeter Badium, cujus nota sit probabile, ipsum de conjectura dedisse *Pici.* Ea vera videtur scriptura. „*Pithici* unde dicantur non memini me legisse" ajunt totidem verbis et Pomponius Laetus et Regius. Neque ego. Nam de *pithecis* (τοῖς πιθήκοις) unde dictam narrat Ovidius insulam Pithecusas (Metam. 14, 90. cf. VV. DD. ad Hesych. voce Ἄριμος.) cogitare, alienum fortasse fuerit.

Ruhnkenio moderatore defendit Schardamus Leidae anno 1776 hanc thesin: „Latina „lingua est dialectus linguae „Graecae." vid. dissertat. de Longino.

Bruti — Argiletum. Non est nostrum horum nominum originem enarrare. Consulenda sunt Lexica. quae ad varios ablegabunt auctores, ut Varronem, Gellium, Festum, Servium, Virgilium, Ovidium, Livium. Varronis editio Bipontina magnam studiosae juventuti utilitatem praestaret, si adjectus esset index. Nunc consulendus Gothofredi index in Auctoribus Linguae Latinae. In nomine *Argileti*, etsi Virgilii auctoritas repugnat (Aen. 8, 345. 46. ubi vide Servium), *argillam* potius agnoscemus quam *letum Argi*, conferemusque Athenarum Ceramicos et Lutetiae vicum tegularum (*tuileries*, quo vocabulo Ceramicum reddere solet Bartholomaeus in Anacharside vid. cap. 12.).

ad veritatem. Eodem vocabulo ἔτυμον designat Cicero Orat. c. 48. „consule *veritatem*, „reprehendet; refer ad aures, „probabunt."

porrectis, aut adjectis aut detractis, aut permutatis literis syllabisve. Inde pravis ingeniis ad foedissima usque ludibria dilabuntur. Sit enim *Consul* a consulendo, vel a judicando; nam et hoc *consulere* veteres appellaverunt; unde adhuc remanet illud, *Rogat*, *boni con-* 80
33 *sulas*, id est, bonum judices: *Senatui* nomen dederit aetas; nam iidem *Patres* sunt: et *Rex*, *rector* et alia plurima indubitata: nec abnuerim *tegulae*, *regulae*que, et similium his, rationem: jam sit et *classis* a calando, et
34 *lepus levipes*, et *vulpes volipes*: etiamne a con-

dilabuntur. Guelf. *labuntur* cum quibusdam. Malim *delabuntur.* *Sit enim.* Ita et Guelf. nisi quod *Sic* pro *Sit*, frequenti in Codd. errore. cf. not. exeg. ad 1, 5, 49 *hic aut ille.* Tuentur nostram scripturam praeter memoratos Gesnero Codd. etiam Alm. Turic. et edd. Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Venet. Rusc. Quod in prava lectione pro *vel* scripserunt *an* post Badium, id de mera, ut opinor, conjectura fecerunt.

etiamne a contrariis. Guelf. post *etiamne* inserit haec: *interpretatione rectam sequendam improbandam contrariam*, quae verba, levi fluctuatione, plurimi exhibent Codd. Edd. autem vett. fere omnes, nisi quod Badius omisit. Rectissime

porrectis. Sic exquisite dici pro *productis* observat Ruhnkenius ad Rutil. Lup. p. 12. afferens nostrum locum cf. 1, 7, 14.

pravis ingeniis, i. e. pravitate ingeniorum. Nihil enim opus mutatione qualem tentari video.

consulendo vel judicando. Aliam *consulis* originem tradit Varro p. 24 et 242. De *consule* pro *judice* vid. Liv. 3, 55, 12 ad eumque Drakenb. Antiquam *consulendi* vim vid. et apud Festum in *consulas*.

tegulae regulaeque. Horum vocabulorum a *tegendo* et *regendo* originem dubiam facere poterat primae syllabae diversa quantitas.

lepus — vulpes. De omnibus hisce etymis consulenda Lexica. Id tamen animadvertendum hic, errare eos, qui cum Vossio in Etymologico, voce *lepus*, putent displicuisse Quintiliano hasce *leporem et vulpem* repetendi rationes.

trariis aliqua ſinemus trahi? ut *lucus*, quia umbra opacus, parum *luceat*? et *ludus*, quia ſit longiſſime ab luſu? et *Ditis*, quia minime

ſuſpicatus erat Regius, notam eruditi cujusdam marginalem ab imperitis contextui ſenſuum fuiſſe inſertam. Abſunt autem haec verba a Codice Vallenſi, ut refert Badius, item a Gothano. Silentium eorum, qui contulerunt, etiam Voſſ. omnes, Bernenſem, Ioannenſem iis carere ſignificat. Illi tamen ego non niſi de Voſſ. 2. et Ioannenſi crediderim. Voſſ. 1. 3 et Bern. nimis cum Guelf. ſolent facere. Turic. omiſſis *τοῖς et — volipes* inſerit ſpuria iſta. Gryphius, quique eo ſunt recentiores conſtanter videntur omiſiſſe alieniſſimam ſententiam, neque erat, cur Obrechtus quaſi poſtliminio eam reſtitueret; ſi maxime in Argentoratenſi ſuo inveniebat. Immutavit tamen ille magnopere, de conjectura, opinor. Libuit hoc paulo copioſius exponere, ut tirones haberent manifeſtum gloſſae longioris exemplum, diſcerentque etiam Codicibus diffidere, cum nimis abſurda praeferunt. cf. not. Crit. ad 1, 5, 29 *quia — alias rectum eſt.* *ab luſu.* Guelf. et Turic. *a luſu.* Goth. (tac. Geſn.) *ab uſu*, cum Voſſ. 1. 3. *Ditis.* Ita Guelf. et Turic. cum plurimis Codd. et edd. vett. Sic argumentatio a divitiis petita melius procedit, quam in vulgata, quae etiam apud Geſnerum, *Dis.* ſicut et Valerii Flacci 2, 296 *dite ſolum* facilius deducas a tali maſculino. Docet autem formam inſolentiorem veram Servius ad Aeneid. 6, 273. Et pauca ſane loca apud optimos ſcriptores ubi nominativus legatur; Auſonius quidem aliquoties *Dis* in carmine, ſed et *dis*, pro *dives* appellativo, apud Terent. Adelph. 5, 1, 8. Cf. VV. DD. ad Petron. c. 120. ubi *Ditis pater* recto caſu in verſu.

Oriebatur autem ille error, ex falſa conſtitutione praecedentis ſententiae, ubi legebant *Sitne — an* pro *Sit enim — vel*, ut apparet Etym. Voſſ. voce *Conſul.* cf. not. Crit. ad §. 32. *Sit enim.* Varro de L. L. p. 29. prius etymon recte rejicit, poſterius male probat. cf. et Gell. 1, 18.

lucus. In proverbium abiit haec etymologiae ratio. Aeque mirabilem paene probat Varro de L. L. p. 8. ubi *caelum* a *celando*, „quod apertum eſt." De ipſo etymo vide Lexica.

ludus. Intelligendus igitur h. l. aut gladiatorius aut literarius ludus. Qui hoc etymon, praeter Qu., referret, adhuc neminem inveni.

Ditis — dives. vid. not. Crit. Ab ipſis contra divitiis nomen repetit Cicero de Nat. Deor. 2, 29. qui confert Graecorum Πλούτωνα. Et bonis ſane argu-

dives? etiamne *hominem* appellari, quia sit *humo* natus? (quasi vero non omnibus animalibus eadem origo, aut illi primi mortales ante nomen imposuerint terrae, quam sibi) et *verba* ab aëre verberato? Pergamus: sic

mentis Spanhemius ad Arist. Plutum 727. ostendit, confudisse interdum veteres utrumque Pluti et Plutonis nomen. vid. et Platonem in Cratylo p. Steph. 403. A.

hominem — *humo*. Hanc etymologiam Vossius in Etymologico, voce *homo*, Varroni tribuit, non indicato tamen libro, aut fragmento, ubi legatur. Alii quoque, qui de ea agunt, Varronianam solent dicere. Meorum vero amicorum, meaque ipsius industria frustra insumta fuit in loco Varronis inveniendo; et jam in eo legi prorsus despero. Accedit, quod Qu., mox (§. 37.) Varronis mentionem faciens cum reprehensione, eidem non assignat hoc *hominis* etymon, neque priorum ullum est apud Varronem. Videtur ergo tempore Quintiliani in ore hominum versatum hoc etymon (legitur etiam apud Isidorum p. Gothofr. 1089.) et recentiorum esse error, a Varrone repetentium. Jam qui reputaverit parem rationem in Hebraico *Adam*, *Adama*, contuleritque Hebraicum *dam*, sanguis, in quo itidem, sicuti in terra, *adama*, est ruboris significatio, pro quoque apud Graecos invenitur *αἷμα*, simili fortasse literarum d et h permutatione, quo accedit, quod a *χαμαὶ* est aliud *χθαμαλὸς* *humilis*, et ipsa *χθὼν*, quo minus otiosam putes literam θ; qui, haec, inquam, omnia secum reputaverit, contuleritque adjectivum *humanus*, is fortasse non tantopere abhorrebit ab hoc etymo. Fuit haec variarum gentium in una re appellanda similitudo mihi demonstrata a Buttmanno V. C. qui ubi sua de linguarum cognatione cogitata, largissima exemplorum copia innixa et superstitioso Hebraicae antiquitatis studio (quo olim VV. DD. solebant esse infecti et occaecati) vacua, cum eruditis communicaverit, gratiam fortasse inibit ab iis, qui opinionum novitatis et antiquitatis pariter securi, veritatem unam sectantur.

ante — *terrae* — *quam sibi*. Quare *ἐπιχθονίους* Graeci dixerunt? Sed contra Quintilianum disputare, non attinet.

verba — *verbera*. Quam frequens et usitata Grammaticis fuerit tam mira etymologia, docebit Vossius in Etymologico. Et loca habes apud Gothofr. p. 826 ubi tamen cum hac nostra conjungitur *versandi*

81 perveniemus eousque, ut *ſtella*, luminis *ſtilla* credatur: cujus etymologiae auctorem, clarum ſane in literis, nominare ea parte, qua a me reprehenditur, inhumanum eſt. Qui 36 vero talia libris complexi ſunt, nomina ſua ipſi inſcripſerunt, ingenioſeque ſibi viſus eſt Cajus Granius *coelibes* dicere, veluti *coelites*,

inhumanum eſt. Cogitanti de mutatione τοῦ *eſt* in *eſſet* obſtat Ruhnkenius cf. not. Crit. ad 1, 6, 9. Fuerit tamen hic fortaſſe magis ferenda mutatio. *ſibi viſus.* Guelf. omittit *ſibi* cum plerisque Codd. Poſſunt tamen credi vindices vocis, qui non memorantur Voſſ. 1. 3. Bern. (quanquam magnopere conſentientes alioqui cum Guelf.) Bal. Ioann., modo ſint integri his locis. Neque prorſus neceſſarium eſt *ſibi*, ſicut Regio, poſtque hunc Burmanno videbatur. Potuit Qu. notare aliorum dementiam tale commentum admirantium, ut 1. 5, 67. *perſuaſum,* non erat ipſi perſuaſum Quintiliano, vid. ibi not. exeg. ad *Solitaurilia.* Similia fere de recepta ſentit Lochmannus Progr. 1789. *Cajus Granius.* Guelf. *gravius,* ſatis accedens ad receptum, niſi quod deeſt praenomen. Recepta quidem ſcriptura in nullo videtur eſſe Cod. neque mihi ſaltem quidquam compertum de Grammatico hujus nominis. Pleraeque edd. vett. dant *Cajus* ſine nomine, aliae *Gabinius,* ut Venet. In hac tanta fluctuatione eleganter conjecit Burmannus, reponendum eſſe *Gavius* vel *Gabius* qualis Grammaticus memoratur Gellio non uno loco, allatis ejus libris *de origine vocabulorum et verborum,* qui magnopere faciunt ad noſtrum locum. Etiam id

origo ab Iſidoro, ap. Putſch. p. 783. 2052. 2307.

ſtella — ſtilla — inhumanum eſt. Qui praeter eum, quem h. l. ſignificat Qu., hoc etymon probaret, Voſſius in Etymologico neminem invenit. De viro autem, quem intellexerit Qu., conjectura eſt incerta; Burmannus de Palaemone cogitat vid. 1, 4, 20. Eſt vide in not. Crit.

libris complexi. Segregat horum vanitatem ab eorum errore, quibus una et altera tam prava exciderit etymologia in ſermone familiari, aut aliud disputando in libris.

Granius. vid. not. Crit.

coelibes — coelites. Quantopere etiam hoc veteribus placuerit, oſtendit item Voſſius l. c. Loca Grammaticorum haec ſunt: Feſt. s. Paul. in h. v.

quod onere gravissimo vacent, idque Graeco argumento; ἠϊθέους enim eadem de causa dici

egregiam hanc conjecturam persuadet attendenti, quod Gell. 3, 19 affertur ex iis libris maxime contorta et plane hujus *de coelibe* similis etymologia vocis *parcus*, qui sit *par arcae*, merito explosa Favorino; cujusmodi praeterea alia ejusdem Gavii Bassi tanguntur commenta. Accedit suffragium Cod. Bern. expressum dantis nomen *Gavius*, in quo mirari subit diversitatem a Guelf., etsi levem. Non paucis iisque docte expositis argumentis firmat hanc emendationem Burm., quae studiosis legenda sunt omnino. Illud tamen ab opere Gavii Bassi etymologico petitum ei reliquit inveniendum, qui esset inspecturus ipsum Gellium. Q. (non C.) Granius Praeco, Lucilii familiaris, cujus in fragmentis ejus legitur nomen, memoratur a Cicerone in Bruto c. 43 et 46. de Orat. 2, 60 et 70. Epp. 9, 15. Pro Planc. 14., homo dicacissimus. Sed ejus persona hinc videtur aliena.

argumento; ἠϊθ. Guelf. ins. *innuit.* Goth. (tac. Gesn.) *juvit*, cum Voss. 1. et edd., (usque ad Gryph. qui primus omisit verbum), quantum video, omnibus. Codd. quidem cum a Gibs. tum a Burm. silentur, negligentia sane; cum ne edd. quidem ullae memorentur. Nam verissimum puto hoc explementum. Nolui tamen paucos sequi Codd., cum tot viderentur obstare.

Donat. ad Adelph. 1, 1, 18. Isid. p. Gothofr. 1070. Priscian. p. Putsch. 547. Beda 2333 (ubi, si me audias, pro priore *Caelebs* leges *Caeles*, quoniam *iter* inesse voci observatur, quod apparet quodammodo genitivo *Caelitis;* neque sine hac mutatione rationem habet probabilem bis facta ejusdem vocis mentio. Firmat emendationem Isidorus l. c. eadem tradens Bedae, ubi *Caeles* expressum est, item Augustinus apud Putsch. p. 1983). O dura Scaligeri ilia, qui ab irrisione vindicare hoc etymon sustinuerit! vid. de Causis L. L. l. 1. c. 12. Bene tamen actum nobiscum, quod tam coelestem vitam non egit Scaliger. Alioqui nobis Achilles ex isto Peleo non esset natus.

ἠϊθέους. cf. Timaei Sophistae Lexicon in h. v. ubi Ruhnkenius, praeter Lexicographos allatos, docet loco Platonico alteroque Dionysii Hal. *coelibes* sic appellari. Plutarchi locum memorat Budaeus in Comment. Gr. L. p. (ed. Bas.) 874. sed quem, nequaquam designatum, quaerere non vacet. Stephanus in thesauro dubitare videtur de hac significatione. Usurpat ita et Demosth. contra Neaer. p. Reisk. 1352 *Φιλόστρατον — ἠΐθεον ἔτι ὄντα.*

affirmat. Nec ei cedit Modeſtus inventione. nam, quia *Coelo* Saturnus genitalia abſciderit, hoc nomine appellatos, qui uxore careant, ait. L. Aelius *pituitam*, quia petat

careant, ait. Sic *Guelf.* cum plerisque Codd. et edd. usque ad Gryph. fere omnibus. Ille, itemque recentiores, ex conjectura Regii ſcribunt *at*, dirimuntque hunc in modum: *careant. At* cet. Regium nullo Codice auctore ſic legiſſe, apparet ex ipſius nota. Secuti tamen eum jam tum Locat. Ruſc. Codd. qui ſilentur, ſunt Ioann. Voſſ. 1. Alm. Ait Regius, referendum eſſe ad ſuperius: *ingenioſeque viſus eſt ſibi dicere.* Çujusmodi hyperbaton vix poetae permittatur. Neque *appellatos* ſic habet unde pendeat, niſi forte eodem, quo *pituitam*, referas. At inſeritur *cedit*, quod vetat huc usque pertingere vim verbi *dicere.* Etiam Badius in nota diſerte rejicit mutationem Regii. *L. Aelius.* Guelf. *Melius.* Ceteri plerique *Laelius* vel *Lelius*, et Badius „audaculi," annuit, „inter „L. et Ae poſuerunt punctum." Eorum tamen non magna, opinor, audacia fuit, cum praeſertim non pauci Codd. omittant L. quo minus dubites, quin *Aelium*, non *Laelium*, voluerint dare antiquiſſimi librarii. Sed, ut dicam quod ſentio, magnopere mihi blanditur Guelferbytani ſcriptura *Melius.* Omnis alia ratio abruptior et confragoſior eſt, quam pro Quintiliano. Si maxime Geſneri et aliorum ſcripturam praefers: *At L. Ael.*, praeter eam, quam modo tetigi, obſcuritatem, nexus in iſto *At* non eſt magnopere artus. Absque ulla autem conjunctione durior etiam, fateor, commiſſura. Fortaſſe poſt *ait* tamen recte ſcribas *At* quod facile intercidebat in hiſce tam ſimilibus clauſulis: *careāt ait at.* Quanquam praepoſtera h. l. videtur oppoſitio ſignificata τῷ *At.* Mollis autem videtur tranſitus, ſi etiamnum de *Modeſto* agatur, dicaturque is *pituitam melius* putare appellatam *quia petat vitam*, quam *coelibes* a Coeli caſtratione.

Modeſtus. „Julius Modeſtus, C. Julii Hygini Auguſti „liberti libertus in ſtudiis atque „doctrina veſtigia patroni ſecu„tus." Suet. illuſtr. Gr. c. 20. Saepe eum ad partes vocat in Grammaticis Chariſius Soſipater, etiam Gellius ejus *quaeſtionum confuſarum* libros memorat, 3, 9 et Martialis 10, 21, 1, inter claros Grammaticos nominat.

L. Aelius. cf. not. Crit. ad 1, 5, 61 *Caelium.* ſed vide et hic not. Crit.

37 vitam. Sed cui non poſt Varronem ſit venia? qui *agrum*, quod in eo *agatur* aliquid; et *graculos*, quia *gregatim volent*, dictos Ciceroni perſuadere voluit (ad eum enim ſcribit); cum alterum ex Graeco ſit manifeſtum duci, 82
38 alterum ex vocibus avium. Sed huic tanti fuit vertere, ut *merula*, quia ſola volat, quaſi

ad — ſcribit. Nolui diutius abeſſe verba, in recentioribus edd. (a Gryphio inde) omiſſa, cum vett. edd. omnes praeferant, ut et Codd., puto, omnes. Iis, quos parentheſin hanc dare, adhuc monuerunt VV. DD. accedit Guelf., neque quidquam habent ea verba indignum Quintiliani oratione, quanquam, Codd. auctoritate minus probata, poterant videri gloſſema. Urget Geſnerus in hujus parentheſeos defenſione, cum non omnes de L. L. libri a Varrone Ciceroni fuerint inſcripti, neceſſarium fere videri tale additamentum. Priores quarto, qui primus eſt inter ſervatos, Septimio ſe miſiſſe narrat ipſe auctor, tres poſtremos 7. 8. 9. *de analogia* ſegregaſſe videtur a reliquo opere. Qui non memorantur Codd. noſtrae lectionis vindices, hi ſunt: Voſſ. 1. 2. 3. Bern. *huic — vertere.* Guelf. *hoc*, qua in ſcriptura mira et paene dolenda eſt Codd. conſtantia, nam praeter Bern., qui nonniſi negligentia conferentis omitti videtur, unus eſt Bodlej. qui ſpeciem habeat receptam dantis, quoniam cum duobus Britannicis non memoratur a Gibſ. Vett. edd. usque ad Gryphium omnes dant *hoc*, pro quo ſe malle, *huic* ſignificat Badius, nihil tamen ſe mutare. Obrechtus reduxit veterem ſcripturam. Equidem iſtam ſcripturam quomodo interpreter, plane non habeo. Ineſt praeterea ſua difficultas etiam τῷ *vertere*, pro quo conjecit Gallaeus *veritas*, ſignificatu quem vidimus 1, 6, 32, magnopere plaudente Geſnero; et habet ſane, quo blandiatur, conjectura. Senſus tamen loci paene

Varronem. *Ager* L. L. l. 4. p. Bip. 9. (ſed Graecum vocabulum indidem fere repetit) *Graculi*, *merula* p. 23. De hiſce etymis conſule, ſi vacat, Voſſium in Etymologico, apud quem multa bonae frugis invenies cogitata.

Ciceroni. Ei inſcripti ſunt, quos integros nobis reliquit vetuſtas libros, de Latina Lingua.

ad — ſcribit. vid. not. Crit.

vertere. h. e. ſignificationem alicujus vocabuli alterius ſignificatione mutare, ut *meri* et

mera volans nominaretur. Quidam non dubitaverunt etymologiae subjicere omnem

totus mutatur hac correctione adoptanda. Duplex enim est significatio formae notissimae *tanti est*. Aut id, quod hisce verbis jungitur tanquam subjectum, pretium est mercis emendae, aut merx ipsa, quae emitur. Cum Cic. Catil. 2, 7 „Et mihi" ait „tanti hujus invidiae tempestatem subire, dummodo" cet. apparet subjectum sententiae τὸ *subire* cet. non esse mercem, quae ematur, sed pretium, quo ematur, quod nimium videri in hac re negatur. Contra Coelius ad Cic. Epp. ad Div. 8, 14 „Tanti non fuit Arsacen capere, ut careres" cet. τὸ *capere* cet. mercem intellexit, quae carendo emeretur, eamque tanto pretio significavit indignam. Plurima in utramque sententiam exempla possunt inveniri apud poetas, qui hac pretii et mercis imagine saepissime solent uti. Non equidem statuerim, utra harum significationum frequentior fuerit Romanis. Id tamen apparet pretii sensum a nostra recentiorum ratione esse alieniorem, quare diffidendum videtur iis correctionibus, quae mercis significationem pro pretii inducunt. Ita sine idonea causa solicitarunt versum Martialis 8, 69, 4 „tanti Non est ut placeam tibi, perire," pro quo malint „ut peream, tibi placere." Vides mercem factam de pretio. Sensus receptae: Nimium tibi placendi pretium est perire. Jam si, Gallaeo suadente, locum occupat *veritas*, merx sit ista veritas, cum *vertere* esset pretium, quod non nimium putasset Varro, ut *merulam* faceret *meram volantem*. Sensum *vertendi* h. l. conatus sum interpretari, ubi tamen suspicor paene, aut mendam subesse loco, aut propriam et legitimam apud Grammaticos fuisse *vertendi* significationem, quam equidem ignoro. Ceterum Gallaei conjectura non magnopere est lenis, inque ea ratione *nominaret* convenientius legi videtur, quam *nominaretur*, nisi obstaret nominativus in nomine, *merula — volans*.

solius. Nisi forte intelligitur inversio et permutatio literarum. Nam *ordinem omnem invertere et perturbare*, quod fortasse probaverit aliquis, id equidem tam abrupte significari non crediderim. vid. not. Crit. Varronianum autem *merulae* etymon recte videtur defendere Vossius in Etym. . . .

subjicere. *Subjiciendi* significationem vide in not. Crit. ad 1, 4, 20 *species*. Omnes igitur appellandarum rerum causas credebant illi species etymologiae, ut nullum vocabulum mero casu usurparetur. Ea erat Stoicorum opinio.

nominis causam: ut ex habitu, quemadmodum dixi, *Longos* et *Rufos*; ex sono, *strepere*, *murmurare*; etiam derivata, ut a *velocitate* dicitur *velox*; et composita pleraque his similia, quae sine dubio aliunde originem ducunt, sed arte non egent, cujus in hoc
39 opere non est usus, nisi in dubiis. Verba a *vetustate* repetita, non solum magnos assertores habent, sed etiam afferunt orationi majestatem aliquam, non sine delectatione: nam et auctoritatem antiquitatis habent, et, quia intermissa sunt, gratiam novitati similem pa-
40 rant. Sed opus est modo, ut neque crebra sint haec, neque manifesta, quia nihil est odiosius affectatione; nec utique ab ultimis

composita pleraque. Guelf. *pluraque*, ut sejungatur a τῷ *composita.* Ita et Goth. et Voss. 1. Ceteri Codd. silentur. Edd. cum Guelf. faciunt: Locat. Rusc. In textu Bad. qui in margine ponit *pleraque.* Veneta 1494 haec dat: *composita et pleraque.* In recepta displicet, quod *composita* dicuntur *similia derivatis* (*hisce* an *omnibus* id enim diserte non apparet, quanquam prius unice verum puto), quae similitudo qualis sit, dubites. Puto tamen intelligi aeque facilem et manifestam *compositionem* atque erat *derivatio* in voce *velox.* Expeditior hoc nomine videtur Codd. ratio, in qua tamen non apparet, cujusmodi vocabula possint intelligi, quae, neque *derivata* neque *composita*, tamen horum utrique sint similia. Malui igitur relinquere receptam, etsi diffidens ei.

quemadm. dixi. 1, 4, 25.

Longos — Rufos. Accusativos refer ad *subjicere*, neque opus erit mutatione, quam solus Obrechtus tentavit, haec dans: *Longus — Rufus*, nullo auctore.

composita pleraque. vid. not. Crit.

magnos assertores. Horum nobilissimi inter eos, quorum libri superstites, sunt Sallustius et (quem ipse Qu. 1, 7, 19 *amantissimum vetustatis* dicit) Virgilius cf. nostr. 8, 3, 24-30.

et jam obliteratis repetita temporibus, qualia
83 sunt *topper*, et *antigerio*, et *exanclare*, et
prosapia, et Saliorum carmina, vix sacerdo-
tibus suis satis intellecta. Sed illa mutari ve- 41
tat religio, et consecratis utendum est: oratio

exanclare. Ita omnes h. l. Codd. et edd. Quod enim Gesnerus narrat Goth. dare *exandlare*, id male aut vidit, aut scripsit. Est *exandare*, facili errore ponendi d pro cl. Utrum vero sic ubique sit scribendum, an *exantlare* ubique, an duplex verbum sit agnoscendum et suo loco alterutrum ponendum, quaeritur inter VV. DD. Equidem in tanta fluctuatione Codd., ubi *c* an *t* scribendum, magnopere dubitem, diversitatem ullam in hac scriptura agnoscere. Ducit eo fere Festi et Nonii auctoritas, alterius a Graeco ἀντλεῖν repetentis, alterius *exhaurire* interpretantis, ut malis semper per *t* scribere. *Anculos* et *anculare*, quae memorat Festus in *Ancillae*, pertinere ad *exanclare*, nullo idoneo argumento efficitur. Cf. et *anclam*, hauriendi instrumentum, de qua agit Salmasius ad Vopiscum (Hist. Aug. Scriptt. T. 2. p. 774.). Wolfius Tuscul. 1, 49 reposuit *exanclavisset*. Simplex aperte pro haurire, apud Priscianum est ex Andronici Odyssea p. 684 *anclabatur* per *c*; et (cum in Codd. semper *excancl.* per *c*) sonum *tl* Graecum, sibi ignotum, videntur mutasse suo *cl.* *consecratis.* Guelf. *congregatis*, cum plerisque. Sed *consecratis* tuetur Goth., et alii sine dubio.

topper — *antigerio.* vid. Lexica, quae Ciceroni ipsi haec usurpata docent. cf. et not. Cr.

Saliorum carmina. Non erant typis distinguenda haec duo vocabula (ut factum a plerisque editoribus), ne forte quis putaret ipsa ea esse ab ultimis temporibus repetita, sicuti modo recensita verba. Fateor tamen me haerere in iis. An verba intelligantur talia, quae ex Saliorum carminibus ad sacra, ritusque certos denominanda mutuari coguntur oratores? Interpretationem Saliorum carminum scripsit C. (an L. resp. ad 1, 5, 61. not. Crit. *Caelium*) Aelius, teste Varrone de L. L. 6. p. Bip. 80. Fragmenta horum carminum collegit et enarravit Gutberlethus in lib. *de Saliis* (Franeckerae 1704), qui quatuor haec vocabula, modo a Quintiliano posita Saliaribus carminibus assignat. An legebat is: *e* — *carmine* — *intellecto* pro hisce: *et* — *carmina* — *intellecta*? Nihil tamen monet, et p. 118 receptam citat loci scripturam.

vero, cujus ſumma virtus eſt perſpicuitas, quam ſit vitioſa, ſi egeat interprete? Ergo, ut novorum optima erunt maxime vetera, ita
42 veterum maxime nova. Similis circa *auctoritatem* ratio. Nam etiamſi poteſt videri nihil peccare, qui utitur iis verbis, quae ſummi auctores tradiderunt, multum tamen refert non ſolum, quid dixerint, ſed etiam quid perſuaſerint. Neque enim *tuburchinabundum* et *lurchinabundum* jam in nobis quisquam

quam ſit vitioſa. Codd. ad unum omnes, ut et edd., dant *ſit*, neque eſt ferenda Francii conjectura, *ſit* pro eo optantis, quam etiam recepit Geſn. Mire! *lurchinabundum.* Ita Goth. et Guelf. (niſi quod omiſſo apice hic dat *lurchiab.*) cum

circa auctoritatem. *Auctoritas* hic ſegregatur a *vetuſtate*; exempla vero, quae ſubjiciuntur, non tam ad ipſa verba ſpectant, quam ad verborum formas. Neque enim *tuburchinabundum*, *lurchinabundum* (de quibus vide Lexica) ob ipſorum verborum vetuſtatem attulit, ſed ob inſolentiam verbalium in *bundus* ab his verbis formatorum. Ita *lodices*, ob generis mutationem, *gladiola*, ob generis (de quo reſpice ad 1, 5. 16.) et fortaſſe etiam deminutivi infrequentiam (vid. de eo mox not. Crit.). *Parricidatum*, tanquam inſolens ſubſtantivum, *collos* itidem ob genus notavit. Ineſt tamen ipſi huic auctoritati, vetuſtatis quoque aliqua ſignificatio, quoniam ſubjicit, „quae nec ipſi „*jam* dicerent.“ Nimirum *Calvus*, etiam *Pollio et Meſſala* poterant Quintiliano videri inter antiquos quodammodo referendi. *Tuburcinari* et *lurcari ſ. lurcinari* (vid. not. Crit.) nobis quidem hodie videntur maxime obſoleta, cum raro legamus apud ſcriptores. Ejus rei cauſa tamen eſt in ipſorum verborum natura, ex plebejo et quotidiano ſermone petitorum, quae fere nonniſi apud Comicos poſſint inveniri. Talia autem vocabula, diu intermiſſa ab eruditis aureae aetatis ſcriptoribus, ſolent eſſe ſequioribus iſtis, Appulejis et ſi quis recentior, etiam Eccleſiaſticis, cum Luciliis, Enniis, Plautis, Lucretiis communia. Non fuerunt ea deſita interim, ſed, quotidiano uſu trita, in libros non ſunt admiſſa.

ferat, licet Cato ſit auctor; nec *hos lodices*, quanquam id Pollioni placeat; nec *gladiola*, atqui Meſſala dixit; nec *parricidatum*, quod in Caelio vix tolerabile videtur; nec *collos*

plerisque Codd. et edd. vett. quidem omnibus. Neque erat quod Regii conjecturam, *lurchabundum*, tam cupide arriperent editores recentiores omnes. Eſt enim apud Appulejum Orat. de Magia S. Apolog. T. Bip. 2. p. 80 *collurcinatio* ex Codd. defenſum ab Elmenhorſtio, in cujus ſcripturae auxilium venit *Claudiani Mamerti*, ſeculi 5ti ſcriptoris, *de ſtatu animae* locus, expreſſus, ſecundum probabilem VV. DD. conjecturam, ex illo Appuleji loco ubi pro *collucernationibus* rectius leges *collurcinationibus*, vid. Geſn. in Theſ. In altero vocabulo *tuburch.* aliqua etiam eſt fluctuatio Codd. Guelf. dat: *tuburchiab.* Goth. (tac. Geſn.) *tiburchinab.* Edd. vett. fere dant *tiburch.* non *tuburch.* Hoc tamen, cum Plauto et Nonio, tuentur Codd. Guelf. Bern. et Bodl. In Burmanni quidem excerptis plura a conferentibus, ipſoque etiam typographo, turbata ſuſpicor. Illud miror, Gibſonum ad *lurchabundum* (ſic enim dat et ipſe) nullam memorare ſuorum Codd. varietatem. Multum tamen abeſt, ut eos cum recepta conſpirare putem. Ceterum quod in utraque voce Codd. omnes aſpirationem praeferunt, cum apud alios ſcriptores legatur *tuburcinari*, *lurcinari*, et leve eſt, et facilius intelligitur ex loco Valerii Probi p. Putſch. 1455 „pulcher, Or„chus, lurcho. ſic in antiquis." ubi tamen *antiquitatis* ſignificatio finienda ex noſtro 1, 5, 20. Cic. Orat. c. 48 et Chariſ. p. Putſch. 56. *placeat.* Guelf. *placet.* Non male, vide tamen ad Prooem. tot. op. 18. not. exeg. *gladiola.* Non eſt contemnenda ſcriptura, quam Regius in Commentario, tanquam a ſe inventam, interpretatur, *gladiolam* ut ad ſolum genus ſpectet. In nullo quidem Codice legitur, ſed dant eam edd. Venet. Viart. Ald. Badius, ſe *gladiola* non *gladiolam* legere, narrat. *Caelio.* Guelf. *C. Elio.* Hic quidem de *Aelio Stilone* non cogitandum, ad quem Hiſtoriam ſuam ſcripſiſſe dicitur Caelius Antipater. vid. not. Crit. ad 1, 5, 61.

Caelio. Hunc equidem hiſtoricum acceperim. (vid. ad 1, 5, 61.). Nam rudius, quo ſcripſerit, aevum ſignificari videtur iis verbis: *in Caelio vix*, quae ſic interpretor: ne in Caelio quidem, etſi rudiori ſeculo ſcribentem. „Sed hic „omnino rudis," de eo loquens ait Cicero Orat. c. 69. cf. de legg. 1, 2.

mihi Calvus persuaserit: quae nec ipsi jam
43 dicerent. Superest igitur *consuetudo:* nam
fuerit paene ridiculum malle sermonem, quo
locuti sint homines, quam quo loquantur. Et
sane quid est aliud *vetus sermo*, quam vetus
loquendi consuetudo? Sed huic ipsi necessa-
rium est judicium, constituendumque in pri-
mis, id ipsum quid sit, quod *consuetudinem*
44 vocemus. Quae si ex eo, quod plures fa- 84
ciunt, nomen accipiat, periculosissimum dabit
praeceptum, non orationi modo, sed (quod
majus est) vitae. Unde enim tantum boni,
ut pluribus quae recta sunt placeant? Igitur
ut *velli*, et *comam in gradus frangere*, et *in
balneis perpotare*, quamlibet haec invaserint

locuti sint. Ita Voss. 2. et vett. edd. ante Gryph. Rec. *sunt.*

Calvus. C. Licinius Calvus, Ciceronis aequalis, orator. Memoratus et laudatus Ciceroni Brut. 82. ubi confer Wetzelium. ad Div. 15, 21. Saepe Calvi meminit noster.

Superest — consuetudo. Hic postremus est sermonis fons. Recensiti sunt ante hunc quatuor: Analogia, Etymologia, Vetustas, Auctoritas. Et talem divisionem ipse indixerat, capitis initio §. 1 — 3.

Unde — boni ut. Eadem structura in Declamm. Qu. p. 132 „Unde tantum boni „ut.“ Οἱ κακοὶ πλείονες, Biantis sententia.

velli — comam — frangere — perpotare. Pilis evellendis laevigabant cutem delicatuli, qualem Juvenalis appellat *resinatam juventutem* Sat. 8, 114. Comam in *annulos* (cincinnos) eorum *gradus* (cf. nostr. 12, 10, 47) formabant. Pro *gradibus* dixit *ordines* Juvenalis 6, 502. Neronis in hoc genere deliciae memorantur a Suetonio c. 51. Neque alienum hinc verbum *frangendi*, quod solicitatum fuit, ut scriberetur *fingere*, cum omnis mollities *frangere* soleat dici a veteribus, et hic crines vere quodammodo *frangantur*. Quo minus cogites de mutando τῷ *frangere* attende locum Senecae patris Controv. l. 1. prooem. ubi itidem de luxuria conque-

civitatem, non erit consuetudo, quia nihil horum caret reprehensione; at *lavamur*, et *tondemur*, et *convivimus* ex consuetudine: sic in loquendo, non si quid vitiose multis insederit, pro regula sermonis accipiendum erit. Nam, ut transeam, quemadmodum 45
vulgo imperiti loquuntur; tota saepe theatra, et omnem Circi turbam exclamasse barbare.

lavamur — *tondemur.* Ita Guelf. Goth. Bodl. Bal. quod attinet ad posterius Voss. 2. Edd. quidem usque ad Gryph. omnes et revocavit passivum in utroque Obr. Recentiores activum dant utrobique. *Lavo* sic dici intransitivo vel passivo significatu notum, de *tondendo* controversia est. Pseudo-Turnebus quos vetustos Codd. viderit, in quibus essent activa, ignoro. Si Codd. addicerent, equidem Burmanno tuenti ea facile obtemperarem, praesertim de *lavando*. Nunc dum Codd. scripturam restituo, vitio eam certe carere, confido. cf. Varr. de L. L. 8. p. Bip. 155 „in toto corpore potius — *lavamur*, in partibus „*lavamus*. quod dicimus *lavo manus*.“ Quem quidem veram locutionis rationem non perspexisse apparet. Codd. non memorati, in quibus tamen omnibus receptam a recentioribus inveniri, vix puto, hi sunt: Alm. Ioann. Voss. 1. 3. Bern. in priore voce Voss. 2.

rens ait *capillum frangere*. p. Bip. 61 extr. Balneorum luxuria decantata veteribus, quae hic cum bibendi intemperantia conjuncta ostenditur. quod in Commodo memorat Lampridius c. 11.

quemadmodum — *loquuntur*. Haereo quodammodo in hoc indicativo; pro quo malim conjunctivum, nisi forte sic est accipienda locutio: *transeam eum modum, quo* s. *ad quem* — *loquuntur.* Consentiunt Codd. et edd.

tota — *exclamasse barbare*. Ne plures quidem, ubi errent, consuetudinem facere, hoc exemplo ostendit Qu., cujus locum male interpretatur Pavius (Recherch. sur les Grecs p. 190.), quasi plebem Romanam semper βαρβαρίζειν voluerit notare. Neque enim de plebe sola agitur, cum *imperiti* jam memorati sint, neque de re frequenti, sed ejusmodi, qualis non semel acciderit. Recte hoc monet eruditus libri κριτὴς A. L. Z. Dec. 1795. p. 475. Quam contra elegantes theatra aures habuerint in numeris judicandis, exemplo est locus Cic. de Orat. 3, c. 50.

ſcimus. Ergo conſuetudinem ſermonis, vocabo conſenſum eruditorum; ſicut vivendi, conſenſum bonorum.

VII. Nunc, quoniam diximus, quae ſit loquendi regula, dicendum, quae ſcribentibus cuſtodienda: quod Graeci ὀρθογραφίαν vocant, nos *recte ſcribendi ſcientiam* nominemus. Cujus ars non in hoc poſita eſt, ut noverimus, quibus quaeque ſyllaba literis conſtet (nam id quidem infra grammatici officium eſt) ſed totam, ut mea fert opinio, 85
2 ſubtilitatem in dubiis habet: ut longis ſyllabis omnibus apponere apicem ineptiſſimum eſt, quia plurimae natura ipſa verbi, quod ſcribitur, patent: ſed interim neceſſarium, cum eadem litera alium atque alium intellectum, prout correpta, vel producta eſt, facit: ut *malus*, utrum arborem ſignificet,

ſed interim. Goth. (tac. Geſn.) cum fido ſuo Achate Voſſ. 2. *ſic interim.* Hac ſcriptura tota argumentationis ratio immutatur. In recepta hoc de *apice* ſimilitudinis cauſa ſolum affertur, ut officium ὀρθογραφίας in dubiis tantum eſſe doceatur. Si *ſic* legis, jam ipſa argumenti tractatio orditur, et eſt ante *Ut* (quo deinceps refertur *ſic*) maxima diſtinctione interpungendum. Id quidem apparet, Quintilianum in ſequentibus jam ipſam docentis perſonam tueri, neque de ſolo exemplo cogitare, ut, ſi recte habet recepta, oblitus videatur primi conſilii afferendae hujus ſimilitudinis. *malus, utrum arborem.* Guelf. *utrum* omittit cum Voſſ. 3. Non prorſus male. Edd. quidem ſolum video Gryphium (1544) qui *utrum* non praeferat.

totam — in dubiis habet. Ita modo etymologicae *artis uſum* eſſe negabat niſi *in dubiis.* 1, 6, 38.

apponere apicem. vid. not. Crit. ad 1, 5, 23 *ut apice circumducta.*

an hominem non bonum, apice diſtinguitur;
palus aliud priore ſyllaba longa, aliud ſe- 3
quenti ſignificat; et cum eadem litera nomi-
nativo caſu brevis, ablativo longa eſt, utrum
ſequamur, plerumque hac nota monendi ſu-
mus. Similiter putaverunt illa quoque ſer- 4
vanda diſcrimina, ut *ex* praepoſitionem ſi
verbum ſequeretur *ſpecto*, adjecta ſecundae
ſyllabae *ſ* litera, ſi *pecto*, remota ſcribe-
remus. Illa quoque ſervata eſt a multis 5
differentia, ut *ad*, cum eſſet praepoſitio,
d literam; cum autem conjunctio, *t* acci-

litera, ſi. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) qui editionum emblema *exſpecto ſed* omittunt, rectiſſime, quoniam diſerte repetere verbum, quod facile intelligebatur, non erat neceſſe. cf. not. Crit. ad 1, 6, 21 *avere eſt enim.* Etiam Voſſ. 3. omittit *exſpecto.* *pecto.* Guelf. *expecto.* male. Voſſ. 3. haec dat *ſed peto* pro *ſi pecto. Peto* quidem pro *pecto* blanditur; quoniam inauditum eſt verbum *expecto* ab *expectendo*, quod etiam Burm. obſervat. Sed videtur ſimilitudo plenior requiri quam quae eſt in *ſpecto* et *peto.* Putſchianorum Grammaticorum ratio quidem non usquequaque manifeſta eſt, ut Velii Longi p. 2226 ubi *expectare illum volo* et *ſpectare mihi placet* ita viciſſim opponuntur, ut videatur Grammaticus illud ex hoc compoſitum non crediſſe. Similiter disjungit haec Caper p. 2242. item Agroetius p. 2267. Recte compoſitionem agnovit Scaurus p. 2258. Beda p. 2334 idem habet exemplum, quod Qu., ubi *pecto* explicat per *pectino.* *remota.* Sic Turic. Guelf. Voſſ. 3. rectiſſime. Edd. fere appingunt S.

ex — ſequeretur. Cave accuſativum *praepoſitionem* referas ad *ſcriberemus* in fine ſententiae, pendet ab *ſequeretur.*

pecto. vid. not. Crit. Ceterum praeceptum hoc orthographicum Quintiliano placuiſſe, equidem non puto. Improbationem videor colligere ex iſtis: *putaverunt* (non ipſe igitur putavit) *Frigidiora his* (ergo etiam haec frigida). Quis tandem pronunciabit *ecsſpecto?* Rejiciunt etiam hanc geminationem literae *s* Priſcianus p. 558 et 995. et Velius Longus p. 2226. hic quidem in ipſo *expectandi* exemplo.

peret: item *cum*, si *tempus* significaret; per *q. u. o. m.*; si *comitem*, per *c* ac duas se-
6 quentes, scriberetur. Frigidiora his alia, ut

item cum. Turic. et Guelf. *itemque cum.* Ita plerique Codd. et edd. ante Gryph. omnes, neque erat operae pretium mutare.

per q. u. o. m. — sequentes scriberetur. Ita plane Guelf. Goth. (tac. Gesn.) pariter cum eo omittit *si vero causam per q* et mox *u u*, quorum utrumque dant omnes edd. a Gryphio inde. Vett. quidem nearum nulla, sed omnes (ut Jens., tac. Gesn.) sic: *per q., si comitem per c. Si vero quum per q. ac duas sequentes u. u. scriberetur.* Apparet, ex hac tam praepostera scriptura nihil immutatum nisi *causam* pro *quum*, et id quidem sine ullo auctore. Quod commentum cui debeatur, nondum invenio. Regius enim non diserte proponit, etsi eo tendit fere ejus nota. Jam triplicem istam significationis τοῦ *cum* distinctionem, sola nobis peperit Criticorum sedulitas. Facile intelligitur, errore librarii, ad priora aberrantis oculo, natum illud, quod habent vett. edd., omittunt autem sat multi Codd. (praeter nostros Alm. Voss. 1. 3. et ed. Andr.), *si vero quum per q.*, cujus praecipitata correctione factum est, ut tam diu vulnus curari nequiret. Etiam literae istae *u u*, plane sunt ejiciendae, quas, praeter nostros Codd. omittit Voss. 3, et plures profecto, modo recte essent excussi. Scriptura libri veteris (Florentini) videri potest apud Regium, si modo accurate excerpsit. Omittit tamen et ipsa: *Si vero causam per q.* Turic. sic: *per c uo si comitem per q ac duas u sequentes scriberetur.* Aliquid simile nostrae rationis, sed obscurius habet Scoppa in Gruteri Face Vol. 1. p. 951.

per c — sequentes scriberetur. *Duae sequentes* sunt *u* et *m*, quas, modo in integra voce *cum* positas, repetere noluit, taedium cavens, cum attendenti satis manifestus esset sensus. Etiam hanc scribendi differentiam vereor ut probet Qu. Mecum facit Dausquius in voce *Cum* Vol. 2 p. 100. Marius quidem Victorinus p. Putsch. 2460 eam commendat, diserte addens ne a veteribus quidem ullam pronunciationis diversitatem fuisse observatam, sed utramque scripturam legi solitam esse: *cum.* Scaurus p. 2261 refert quorundam de hisce distinguendis opinionem, neque tamen videtur probare. Priscianus scripturam *quu* pro *cu* solis antiquis assignat p. 560. Eam quoque differentiam, quam hodie religiose tuemur, inter *ad* et *ab*, contemnere Quintilianum putem. Item *quotidie* mox, ut putidum, rejicit. In hoc ipso tamen vocabulo discrimen aliquod comminiscitur Beda p. 2344. Cassiodorus commendat *quotidie* p. 2284. Sed sunt isti ὀψίγονοι et ὀψιμα-

quicquid, *c* quartam haberet, ne interrogare bis videremur: et *quotidie*, non *cotidie*, ut sit, quot diebus. Verum haec jam etiam inter
86 ipsas ineptias evanuerunt. Quaeri solet, in 7 scribendo praepositiones, sonum, quem junctae efficiunt, an, quem separatae, observare conveniat; ut cum dico, *obtinuit* (secundam enim *b* literam ratio poscit, aures magis au-

cotidie. Guelf. *cottidie*. *jam etiam inter*. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. et Voss. 2. et edd. vett. ante Gryph. Recentiores omittunt *etiam*. Codd. non memorati h. l. solent alias cum iis facere, quos *etiam* dare vidimus. Quod autem Burmannus putat, loco motum fuisse *etiam* et ponendum esse post *Quaeri*, id mihi quidem non persuadet, qui putem a voce *Quaeri* justam demum propositi tractationem incipere, cum adhuc prooemium fere legerimus.

θεῖς, et, qui hodie in primis eruditi sibi videntur in talibus scripturis, etyma venantibus, a pronunciatione alienis, ab ipsa veterum auctoritate destituuntur. Vereor autem ne molesta haec sedulitas saepe veterem pronunciationem, rem scitu digniorem, quam etymologicas istas quisquilias, nobis obscuraverit, quod v. c. in *coqui* vocabulo certissime est factum cf. Priscianus l. c. qui *coquum* eodem modo ab antiquis scriptum narrat, quo *arquum*, *oquulum*, ut igitur et ille pronunciaretur *cocus*, quod hodie non custodimus. vid. 6, 3, 47.

Verum — evanuerunt. Non usquequaque assequor mentem scriptoris. An hoc voluit: „Sed haec ne ab iis quidem, „qui tales ineptias amant cete„roquin, amplius defenduntur," ut, ne inter ineptias quidem haecce nimis putida, locum suum obtinuisse dicerentur. Ne in recepta quidem plerumque scriptura, ubi deest *etiam*, alium ego sensum invenio; sed obscurius etiam significatum. Nam *inter ipsas ineptias* interpretari: *propterea quod tam inepta sunt*, non puto licere. vid. not. Crit.

obtinuit. Saepissime in Codd. legimus *optinere*, quod apparet ex hoc loco, non esse a mero librariorum errore; et valde est difficile sequente T retinere mollem τῆς B sonum, in *obducere* facillimum.

8 diunt *p*): et *immunis* (illud enim, quod veritas exigit, ſequentis ſyllabae ſono victum, *m*
9 gemina commutatur). Eſt etiam in dividendis verbis obſervatio, mediam literam conſonantem priori, an ſequenti ſyllabae adjungas. *Aruſpex* enim, quia pars ejus poſterior a *ſpectando* eſt, *ſ* literam tertiae dabit: *abſte-*

et immunis (illud enim. Sic et interpungendo et ſcribendo videor loco ſuccurriſſe. Vulgo, ut et Geſn., haec: „Et inmunis, illud *n* cet." *et imm.* pendet ab *cum dico*, rationes parenthesibus includuntur ſubjectis. Sic ſupplemento Capperonnerii *in* ante *imm.* non indigemus. Quod autem *enim* poſui pro *n*, quod eſt in omnibus edd. praeter unam, quam quidem vidi, Venet. 1494., concinnitate jubente feciſſe videor. Abrupta erat oratio et confragoſa in recepta, ubi *n.* accipitur ipſa litera. Accedit, quod Quintiliano literas neutro genere uſurpari non memini, quanquam Cic. de Orat. 2, 59 dixit *tria* L, *duo* M; quod memorat Cledonius p. Putſch. 1881, ubi et neutrum et femininum genus frequentari docet. Denique *gemina m*, non litera *n commutatur*, ſed *illud, quod veritas* (h. e. etymon) *exigit* i. e. *n* et *m*. Notum, *n*, duobus punctis incluſum, in Codd. eſſe pro *enim*, quae ipſa puncta deſunt interdum, ſicuti modo in Goth. in iſtis: *ſecundam enim*. Et fere cum punctis in vett. edd. legitur .*n*. (h. l.) ut vel eae meam rationem defendere poſſint videri. Sed adſunt Voſſ. 1. et Venet. dantes expreſſe: *enim*. Ceterum *immunis* cum vett. edd. omnibus malui ſcribere, quam *inmunis*, quod cum Obr. dederunt Burm. eoque recentiores. Codd. multi cum vett. edd. videntur facere, etſi duo mei, ſi recte contuli, tuentur *inm.* ut et Voſſ. 1. ubi eſt *in munus*. Cum modo legerimus *obtinuit*, non *optinuit*, etiam hic videtur ſecutus communem ſcripturam Qu. Sunt exempla ſibi invicem contraria, obtinente, in priori, ratione contra pronunciationem, in poſteriori, contra rationem pronunciatione. *mediam literam conſ.* Ita Guelf. et omnes Codd. et edd. ante Burm. in qua, profecto mero typographi errore, omiſſa ſunt haec: *mediam literam.* Hoc ſphalma propagarunt Capp. Geſn. Bip. *dabit.* Hanc ſcripturam, ſolam veram, tuetur Guelf., cum Goth. Voſſ. 2. et edd. vett., ante Gryphium, fere omnes dent pravam *dabimus.*

illud — commutatur. vid. not Crit.

mius, quia ex abſtinentia temeti compoſita vox eſt, primae relinquet. Nam *K* quidem in nullis verbis utendum puto, niſi quae ſignificat, etiam ut ſola ponatur. Hoc eo non omiſi, quod quidam eam, quoties *A* ſequatur, neceſſariam credunt: cum ſit *C* litera,

relinquet. Hic primum aliquid ſine Codice ſum auſus. Omnes et Codd. et edd. praeter unum Capper. dant *relinquetur* foediſſima concinnitatis ruina. Boxhornii, citante Burmanno, certa plane eſt conjectura, reponentis, quod recepi. Apparet quam ſit lenis mutatio, ei praeſertim, qui Codd. tractaverit. Quod modo erat *dabit*, flagitat etiam hic activum reponi. *Aruſpex*, *abſtemius*, ipſa vocabula, perſonae fiunt, quod frequens eſt noſtro cf. not. exeg. ad 1, 6, 22 *cum ebur — transferunt.* *ſignificat.* Goth. (tac. Geſn.) *ſignificant*, et hoc inveniebat Regius, qui receptam primus commendavit, quam Guelf. defendit, et omnes fortaſſe Codd. Editionum ſola Veneta dat *ſignificant.* Eſt autem, quare pluralem praeferas fere, cum, niſi *quae* referatur ad *verba*, vix appareat, cur dixerit Qu. *in nullis verbis* pro *nusquam*, vel *nunquam;* et videntur etiam *verba* ſignificare, quae certas res, hoc ſolo nomine appellatas, deſignent. Fateor tamen expeditiorem eſſe receptam, modo ratio reddi poſſet τῶν *in nullis verbis.* Nam quod *ſignificatur* legi poſſe ait Regius, id ſonum habet inſuavem, ſequente mox *ponatur.* *eo non omiſi.* Guelf. *et non omiſerim*, quod eſt etiam in margine Baſil. *Et* pro *eo* nauci non eſt, ſed *omiſerim* praeferat aliquis, quia minus hic docet Qu. quam doctum admonet (1, 4, 17), ut videatur hoc de litera K eſſe conſilium datum magiſtris, orthographiam enarrantibus.

Nam K — ponatur. vid. not. exeg. ad 1, 4, 9 *quae et ipſa — nota eſt.* Sibi conſtat Qu., dum carptim tractat orthographiam, qui, paulo ante, totam perſequi *infra grammatici officium* eſſe dixerit (§. 1.) et ne grammatici quidem omne officium a ſe expectari jubeat (1, 4, 17. 1, 5, 7.). *Nam* dixit, ne cui videretur, ſicut in dirimenda litera *s* vocabulorum *aruſpex* et *abſtemius*, duplicem rationem ſequebatur, in aliis verbis probare K, in aliis rejicere, cum omnem ejus uſum proſcriberet.

cum ſit C lit. *Sit* eſt pro *adſit*, *praeſto ſit.*

quae ad omnes vocales vim ſuam perferat.
11 Verum orthographia quoque conſuetudini
ſervit, ideoque ſaepe mutata eſt. Nam illa
vetuſtiſſima tranſeo tempora, quibus et pau- 8
ciores literae, nec ſimiles his noſtris earum
formae fuerunt, et vis quoque diverſa: ſicut
apud Graecos *O* literae, quae interim longa
ac brevis, ut apud nos, interim pro ſyllaba,
12 quam nomine ſuo exprimit, poſita eſt: ut
Latinis veteribus *D* plurimis in verbis ulti-
mam adjectam: quod manifeſtum eſt etiam ex
columna roſtrata, quae eſt C. Duellio in foro

C. Duellio. Guelf. *dullio* (omiſſo C.) cum multis Codd. Goth. (tac. Geſn.) *in dialio.* ut Vallenſem Cod. dare narrat Badius ſed ſine *in.* vid. de ſcribendi nominis hujus ratione not. Crit. ad 1, 4, 15 *Duellios — Bellios.* Vett. edd., praeter Andr., quantum video, omnes: *Julio.* Praenomen C. fortaſſe non eſt a Quintiliano. In nullo certe Codice video.

quae interim — poſita eſt. Antiqui Graeci ω literam ignorabant, ut longae et brevis vice fungeretur una ο, appellabant autem ο μικρὸν, οὐ, ut videre eſt in verſibus, Homericis libris, argumenti loco, praemiſſis. Auſonius in edyllio *de literis monoſyllabis Graecis ac Latinis:* „Hoc tereti „argutoque ſono negat Attica „gens οὐ, Ω quod et O Graecum „compenſat Romula vox O.“ Idemque Epiſt. 25, 36 „Una „fuit tantum qua reſpondere „Lacones Litera, et irato regi „placuere negantes.“ Marius Victorinus p. Putſch. 2458. 2468 eadem fere. cf. not. ex. ad 1, 4, 16 Οὐδυσσεύς.

quod manifeſtum — col. roſtr. Etiam noſtris oculis hoc agnoſcimus, cum baſis antiquiſſimi monumenti ſervata ſit ad haec usque tempora, quam ſingulari libello exhibet et enarrat Petrus Giacconius, ex quo dedit Graevius in Floro ſuo p. 156. Eſt etiam apud Gruterum p. 404. Legimus ibi in ſcriptura nondum obliterata *pucnandod* pro: *pugnando*, *marid* pro: *mari*, *dictatored* pro: *dictatore*, *in altod* pro: *in alto*, *navaled praedad* pro: *navali praeda.* Plura etiam ſcriptorum exempla affert Voſſius in Arte Gramm. l. 2. c. 14. p. 207.

posita. Interim *G* quoque, ut in pulvinari Solis, qui colitur juxta aedem Quirini *vespe-rug;* quod *vesperuginem* accipimus. De 15
mutatione etiam literarum, de qua supra dixi, nihil repetere hic necesse: fortasse enim sicut scribebant, etiam ita loquebantur. Semi- 14

vesperug. Guelf. *vesprug.* cum aliquot Codd. *vesperuginem.* Guelf. *vespere ruginem.* Voss. 2. mire *vespere originem*, non comitante Goth. qui receptam praefert Obr. (vix credo ex Cod. suo Arg.) *vesperi aeruginem*, male.

etiam ita loqu. Guelf. omittit *ita*, cum quibusdam. Goth.

in pulvinari solis — ad aedem Quir. Plinius hist. nat. 7, 60 ex Fabio Vestale prodit L. Papirium Cursorem statuisse solarium horologium ad aedem Quirini, cui additum fortasse aedificium esse cum pulvinari, conjicit Nardinus de veteri Roma l. 4. c. 6. Etiam vetustissimum solis templum a Tatio, Sabino, conditum, in hisce locis extructum, e Dionysio Halicarnassensi probabiliter docet Burmannus. Is enim, cum dixisset (p. Sylb. 113): Τάτιος τὸ Καπιτώλιον καὶ τὸν Κυρίνιον ὄχθον κατέσχεν, haec subjicit p. 114 Τάτιος ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ — ἱερά τε ἵδρυσε καὶ βωμοὺς καθιέρωσε. Ea igitur causa fuit fortasse, quare in hoc potissimum loco horologium solarium statueretur a Papirio. *Pulvinar* autem quo sensu dixerit Qu., non utique apparet. Acu quidem, quae est altera Gesneri in Thesauro sententia, pictas esse has literas in ipso pulvinari, alienum videtur, sed fuerunt etiam ex solida materia facta pulvinaria, in speciem verorum, quibus igitur possent insculpi literae. Optimum tamen videtur, *pulvinar* dictum accipere pro templo, ubi *pulvinaria* sternantur. Apud Livium 21, 62, 4 *pulvinarium* dictum credas pro loco pulvinaris sternendi. cf. et Tac. Ann. 15, 74, 1.

vesperug — accipimus. Equidem in monumentis hujus additamenti exemplum nullum inveni, et ipse Qu. rarius illud altero fuisse, videtur significare. Probabile autem est, veteres pro *vespere* dixisse *vesperu*, ut *noctu*, ablativo casu, quod ex Ennio docet Voss. de Anal. l. 2. c. 12. p. 735. Eo igitur *g* adjecerunt, quod male (improbat enim Quintilianus) interpretabantur Quintiliani aequales *vesperuginem*, quasi mutilatum vocabulum, cum esset auctum.

supra dixi. 1, 4, 12 — 17.

vocales non geminare, diu fuit usitatissimi 8 moris: atque e contrario usque ad Accium et ultra, porrectas syllabas geminis, ut dixi, vocalibus scripserunt. Diutius duravit, ut, *e*, *i*, jungendis, eadem ratione qua Graeci *ει*, uterentur. ea casibus numerisque discreta est, ut Lucilius praecipit:

(tac. Gesn.) *sic etiam loqu.* cum Voss. 2. Obr. omittentem *ita* scripturam adoptavit. Mihi Goth. ratio maxime placet.

non geminare diu. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *geminare diu non*, cum Codd. Bodl. Bal. Ioann. Voss. 1. et edd. vett. omnibus, ne Gryphio quidem (1544) aliter dante. Stoerius (1591) jam habet ordinem receptum, quo primo auctore et an ex Codd., equidem ignoro, cum tot editionibus interim emissis caream. Codd. praeter eos, quos recensui, silentur. Puto nihilo minus eum ceteris facere etiam illos. Sensus quidem paulo est diversus, quanquam recepta faciliorem habet.

e, i, jungendis. Guelf. *e i uterentur jungendis*, cum Voss. 1. 3. male, et repetitur mox *uterentur*, post *ει*.

ει. Guelf. *ei* latt. litt. ut et Goth. (tac. Gesn.) Sic etiam edd. Locat. Venet. Viart. Equidem libentissime caream isto *ει*, quod facile intelligitur, expressum autem scabram reddit orationem. vid. not. Crit. ad 1, 7, 4 *litera exspecto sed si.* Nullus tamen Codex videtur omittere. *discreta est.* Ita Guelf. cum Goth. Voss. 2 et edd. vett. omnibus. Meorum quidem

Semivocales non geminare. Festus in *porigam* et *solitaurilia* idem narrat, et in altero loco addit, Ennium Graecum a Graecis mutuatum consuetudinem geminandarum semivocalium. cf. etiam Marium Victorinum p. Putsch. 2456.

ut dixi. 1, 4, 10.

casibus numerisque. Vult Lucilius hujusmodi scriptura numeros distingui in *pueri* et *puerei*, et hoc est numerorum discrimen; vult et casus, ut dativo tertiae declinationis, quanquam singulari, *ei* assignetur: quo sit casuum discrimen. Neque obstat, quod ex eodem affert Velius Longus p. 2220. 21. *illi*, dandi casu singularis, solo *i* scribendum, pluralis nominativo, addito *e*. In tertia enim declinatione dativi singularis et nominativi pluralis nulla confusio, qualis in *illi*. Ceterum *furem* in Lucilianis versibus libenter accipiam *servum*, antiquo more. Lucilianum

Jam pueri venere: E postremum facito, atque I,
Ut puerei plures fiant.

ac deinceps idem,

Mendaci furique addes E, cum dare furei
Jusseris.

16 Quod quidem cum supervacuum est, quia *i* tam longae quam brevis naturam habet; tum praeceptum etiam Nigidii Figuli erat Gell. 13, 25.

primus Stoerius dat *sunt*, quod deinceps recentiores omnes. Fit autem difficillima et salebrosa plane oratio, si neutrum genus intelligitur in *discreta*; est femininum et refertur ad *eadem ratione*. *Jam pueri — Jusseris.* Hos versus plane, quales profecti fuerint a Lucilio, posse constitui, equidem despero. Neque attinet, omnem Codd. exponere varietatem. Id tenendum puto, vett. aliquot edd. ut et Codd. scripturam (priore loco dantem *puere*) eo deducere, ut *puerei* scribamus ibi, quod habet Goth., videtur esse in Bodlejano. Guelf. quidem *pueri* habet utrobique. De altero autem *puerei* an *pueri* magnopere dubito, et malim abesse, ut supervacaneum. Novi equidem apud Dousam p. 44 versum explere, ex Scaligeri constitutione, sed ea magnam partem meris nititur conjecturis, et revera abest a Velio Longo p. 2220, etsi cum versus ruina. Dativos omnes per *ei* scribit Dousa, Codd. in nostro loco nusquam habent *ei*, sed *furi* in fine quoque dant Guelf. Goth. (tac. Gesn.) ceterique.

quia — naturam habet. Argumentum quidem parum videtur validum, cum de brevi et longa distinguenda non agatur; utroque enim modo *I* in fine producitur, neque hoc voluit Lucilius. An animo aberravit Quintilianus ad eos Lucilii versus, quos affert Scaurus p. 2255 ubi *pila, qua ludimus*, brevi penultima, distinguitur a *peilis*, longa eadem? Sed ne ibi quidem syllabae quantitas facit scribendi differentiam, sed numerus rerum, cum *pilum* et *peila* scribere jubeamur, pari utrobique quantitate, sed diverso numero. Idem tamen praeceptum paulo aliter memorant Velius p. 2221 et Marius Victorinus p. 2464, quorum posterior neque numerum neque quantitatem sequitur in dirimenda scriptura, sed significationem ipsam, ut *pilum militare* per e, i, scribatur, *pilum pistorium*, per i. Durum est, errorem ipsius Quintiliani argumentantis agnoscere, sed ego, quo modo de-

incommodum aliquando. Nam in iis, quae proximam ab ultima literam *E* habebunt, et *I* longa terminabuntur, illam rationem sequentes, utemur *E* gemina, qualia sunt haec, *au-*
17 *rei*, *argentei*, et similia. idque iis praecipue, qui ad lectionem instituentur, etiam impedimento erit: sicut in Graecis accidit adjectione *ι* literae, quam non solum dativis casibus in parte ultima ascribunt, sed quibusdam etiam 89
interponunt, ut in ΛΗΙΣΤΗΙ, quia etymologia ex divisione in tris syllabas facta deside-
18 ret eam literam. *Αι* syllabam, cujus secundam nunc *E* literam ponimus, varie per *A* et *I*

aurei, argentei. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) et multi Codd. et edd. pro recepto *aureei, argenteei.* Consentaneum est, scriptorem afferre exemplorum vulgo notam formam, et praeposteram illam scribendi rationem, a se improbatam, relinquere legenti facile comminiscendam. cf. not. Crit. ad 1, 7, 8 *immunis.* et mox ad §. 29 *columnam.* *in tris syllabas.* Sic Guelf. ut conjecit Gesn. Nam quod refert Goth. et Jens. dare *trisyllabas*, in Goth. est *trisyllabis*, et Jensonianae scripturae addidit alterum *s* post *tris.* Pleraeque edd. ut et Codd. multi *trisyllabis* dant, perperam sane. Alm. fortasse facit cum Guelf. Turic. *in tri syllabas.* Fateor tamen in scriptura, qualis nunc est, displicere mihi *ex*, quod malim abesse. *facta* enim participium ad *etymologia* nominativum, non equidem retulerim; quod si jungitur cum *divisione* ablativo, supervacuum fit *ex* et inutile. *Αι.* Guelf. *ac*, cum Goth. Edd. quidem vett. omnes *Ai*, latt. litt. usque ad Stoerium, qui meorum primus habet receptam. Eam veram puto, quia agens de syllaba Graecorum, a Romanis varie expressa, latinis eam literis non videtur designaturus fuisse. Venet. dat *Ae.*

sendam eum, non habeo, fortasse ex ignorantia. cf. 1, 5, 62 ubi manifestus, puto, error.

ascribunt. Veteres majusculis semper literis utentes, non subscribebant *ἰῶτα*, sed ascribebant.

ex divisione — facta. cf. not. Crit.

efferebant, quidam semper ut Graeci: quidam singulariter tantum, cum in dativum vel genitivum casum incidissent, unde *pictai vestis*, et *aulai*, Virgilius, amantissimus vetustatis, carminibus inseruit. In iisdem plurali nu- 19
mero *E* utebantur, *hi Syllae*, *Galbae*. Est in hac quoque parte Lucilii praeceptum: quod,

et aulai. Guelf. et Turic. *et aquai.* Bern. (plenius, si recte est excerptus) *et aulai et aquai.* De Virgilii versu Aen. 7, 464. ubi fluctuatur inter *aquai* et *aquae vis* vid. Interpp. poetae. Goth. receptam dat, et probabile est eandem tueri Voss. 2. et tres Britannicos Codd. Praeterea Grammatici Putschiani, Priscianus, bis, Velius Long. et Marius Victor. hisce duobus, quae sunt in recepta, exemplis utuntur Virgilii solis; sed Probus (p. Putsch. 1438) *aquai* itemque *aurai* (Aen. 6, 747) addit.

hi Syllae. Guelf. *iis Syllae.* Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *his Syllae*, neque fortasse in ullo Codice recepta, quam verissima conjectura reposuit Regius.

in dativum. Equidem exemplum dativi ita formati in poëtis me legere non memini, nam Lucret. 5, 711 *pilai Consimilem* dubium est saltem; cum genitivi, praesertim apud Lucretium, sint innumera. In lapidibus non est rarus dativi talis usus vid. Grut. p. 725. n. 10. *calidai Secundai matri.* p. 742. n. 2. *Cassiai maximai matri.* Neque puto extra versum usurpatam esse in hac syllaba diaeresin, qualem apud poëtas quidem semper observamus. Erythraeus in Indice Virgiliano (voce *pictai*) dissolutionem hanc etiam in lapidibus agnoscit; quo argumento equidem ignoro. Ea autem exempla, ubi cum poëtae tum oratores syllaba *ai* pro *ae*, non dissoluta, sunt usi, obliterata sunt, opinor, a librariis recentiori rationi assuetis, neque metri necessitate admonitis. Antiqua scriptura etiam in nominibus obtinuit, *Caisar*, *Ailius*, pro: *Caesar*, *Aelius*. Nigidius quidem Figulus apud Gell. dativum in hoc genere dirimit a genitivo, illum per *ae*, hunc per *ai* scribi jubens. 13, 25. Priscianus soli genitivo videtur assignare *ai*. p. Putsch. 728. cf. de eadem re Velium Long. p. 2222. et Marium Victorin. p. 2460. 1. qui nullum dativi et genitivi discrimen agnoscunt.

pictai — aulai. Aen. 9, 26, 3, 354. cf. not. Crit. ad 1, 5, 17. *Europai.*

25 nos *I* litera finimus. Quid dicam *vortices* et *vorſus*, ceteraque ad eundem modum, quae primo Scipio Africanus in *E* literam ſecundam
26 vertiſſe dicitur? Noſtri praeceptores ceruum ſeruumque, *U* et *O* literis ſcripſerunt, quia ſubjecta ſibi vocalis in unum ſonum coaleſcere, et confundi nequiret: nunc *U* gemina ſcribuntur, ea ratione, quam reddidi: neutro ſane modo vox, quam ſentimus, efficitur. Nec inutiliter Claudius Aeolicam illam ad hos
27 uſus literam adjecerat. Illud nunc melius,

primo Scipio. Miror non eſſe ſcriptum *primus.* Voſſ. 2. pro *primo* dat *Publius,* Goth. vocem omittit. Hunc libentiſſime ſequar. Omnes praeterea in receptam conſentiunt. *dicitur.* Ita plane Goth., quem *dicit* dare narrat Geſn. *ceruum ſeruumque.* Ita Turic. et Goth. (tac. Geſn.) niſi quod tranſponunt: *ſeruum ceruumque* cumque eo faciunt Ioann. Voſſ. 3. Veneta, Obr. Ceteri *o* ponunt pro *u,* ut et Guelf. Equidem *u* praetuli, quia ſequuntur *u* et *o,* quas literas iterum apponere non erat opus, ſi modo ſcripſerat easdem, neque ſenſum ullum agnoſco in illis: *ea ratione, quam reddidi,* niſi reſpiciunt ad frequentatam Quintiliani tempore ſcripturam, quam antea poſuerit. Si enim ſignificant ea verba, *propter eam cauſam, quam memoravi,* quod ſcil. *vocalis coaleſcere nequiret,* partim jejuna eſt continuo ſubjecta ejusdem rei repetitio, partim ſupervacua, cum *quare* hoc ſcribant hodie, nemo ignoret. Eodem modo mox §. 27: „cui tribus, *quas propoſui,* literas." Neque eſt, quare aliquis *reddidi* hoc ſenſu dici poſſe neget. Bene Gedoyn. „Comme ils ſont couchés ici." *uſus literam.* Ita Guelf. et Voſſ. 3. Edd. omnes inſerunt F, vel Ⅎ, et ſane Codd. ipſi defendunt hoc ſignum h. l. Eratne autem quisquam ignoraturus, quam literam diceret Qu.? Et, niſi plane neceſſarium ſit,

quae — dicitur h. e. „in „eam vertiſſe ſcripturam, ubi „ſecunda eſſet litera e nono." De *primo* vid. not. Crit. In *vertendo, o* reducunt interdum poetae vid. I. H. Voſſ. ad Georg. 1, 65.

ea — reddidi. vid. not. Crit. ad *ceruum ſeruumque.* it. cf. 1, 4, 11.

Aeolicam — literam. vid. 1, 4, 7.

nunc *E* litera terminamus: at veterum Comi-
corum adhuc libris invenio, *Heri ad me*
venit. quod idem in epistolis Augusti, quas
sua manu scripsit, aut emendavit, deprehen-
ditur. Quid? non Cato Censorius, *dicam et* 23
faciam, *dicem* et *faciem* scripsit? eundemque
in ceteris, quae similiter cadunt, modum te-
nuit? quod et ex veteribus ejus libris mani-
festum est, et a Messala in libro de *S* litera
positum. *Sibe* et *quase*, scriptum in multo- 24
rum libris est: sed an hoc voluerint auctores,
nescio: T. Livium ita his usum, ex Pediano
comperi, qui et ipse eum sequebatur. haec

dicem — faciem. Guelf. et Turic. *dice — facie.* Errore omissae lineolae imponendae, qui non hic solum in omnibus comparet Codd. sed et apud Festum in similibus verbis.

quod et ex. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *et*, male. Omittitur *et* fere in vett. edd. Aldus tamen habet.

constabat, ut E finiretur. Hodie archaismum scripturae unice usurpamus.

Heri — venit. Terent. Phorm. 1, 1, 2.

in epistolis Augusti. cf. 1, 6, 19. Earum frequens mentio apud Suetonium, unde Burm. duos excitavit locos, in quibus legitur *heri*. Aug. c. 71 et Cal. c. 8. vid. et Gell. 10, 24.

dicem — faciem. Festus *recipiem* ejusdem Catonis memorat, *attingem* autem nullo designato auctore.

Messala. cf. not. exeg. ad 1, 5, 15 *Messala.* et mox §. 35.

an hoc voluerint. Significat, casu, aut librariorum negligentia, potuisse invehi hanc scripturam. *Nescio an* autem h. l. est non modeste affirmantis, sed dubitantis et in negationem vergentis; neque enim est legitima structura, sed diremta sunt verba, et *an* praemissum. cf. not. Crit. ad 1, 5, 19 *litera est, non nota.* it. 1, 5, 46 not. exeg. *dubito an.*

Pediano. Hunc qui non novit, adeat Ernestium in bibliotheca Fabriciana latina T. 2. p. 65. Quam recte autem ex nostro loco colligant, Pediani auditorem fuisse Quintilianum, equidem nescio. Obstare videtur quod statim §. 26. *praeceptores* suos memorat, quorum numero eximit Pedianum hoc ipso quodammodo. cf. 5, 10, 9.

25 nos *I* litera ſinimus. Quid dicam *vortices* et *vorſus*, ceteraque ad eundem modum, quae primo Scipio Africanus in *E* literam ſecundam
26 vertiſſe dicitur? Noſtri praeceptores ceruum ſeruumque, *U* et *O* literis ſcripſerunt, quia ſubjecta ſibi vocalis in unum ſonum coaleſcere, et confundi nequiret: nunc *U* gemina ſcribuntur, ea ratione, quam reddidi: neutro ſane modo vox, quam ſentimus, efficitur. Nec inutiliter Claudius Aeolicam illam ad hos
27 uſus literam adjecerat. Illud nunc melius,

primo Scipio. Miror non eſſe ſcriptum *primus.* Voſſ. 2. pro *primo* dat *Publius*, Goth. vocem omittit. Hunc libentiſſime ſequar. Omnes praeterea in receptam conſentiunt. *dicitur.* Ita plane Goth., quem *dicit* dare narrat Geſn. *ceruum ſeruumque.* Ita Turic. et Goth. (tac. Geſn.) niſi quod tranſponunt: *ſeruum ceruumque* cumque eo faciunt Ioann. Voſſ. 3. Veneta, Obr. Ceteri *o* ponunt pro *u*, ut et Guelf. Equidem *u* praetuli, quia ſequuntur *u* et *o*, quas literas iterum apponere non erat opus, ſi modo ſcripſerat easdem, neque ſenſum ullum agnoſco in illis: *ea ratione, quam reddidi*, niſi reſpiciunt ad frequentatam Quintiliani tempore ſcripturam, quam antea poſuerit. Si enim ſignificant ea verba, *propter eam cauſam, quam memoravi*, quod ſcil. *vocalis coaleſcere nequiret*, partim jejuna eſt continuo ſubjecta ejusdem rei repetitio, partim ſupervacua, cum *quare* hoc ſcribant hodie, nemo ignoret. Eodem modo mox §. 27 „cui tribus, *quas propoſui*, literas." Neque eſt, quare aliquis *reddidi* hoc ſenſu dici poſſe neget. Bene Gedoyn. „Comme ils ſont couchés ici." *uſus literam.* Ita Guelf. et Voſſ. 3. Edd. omnes inſerunt F, vel Ⅎ, et ſane Codd. ipſi defendunt hoc ſignum h. l. Eratne autem quisquam ignoraturus, quam literam diceret Qu.? Et, niſi plane neceſſarium ſit,

quae — dicitur. h. e. „in „eam vertiſſe ſcripturam, ubi „ſecunda eſſet litera e nono." De *primo* vid. not. Crit. In *vertendo*, *o* reducunt interdum poetae vid. I. H. Voſſ. ad Georg. 1, 65.

ea — reddidi. vid. not. Crit. ad *ceruum ſeruumque.* it. cf. 1, 4, 11.

Aeolicam — literam. vid. 1, 4, 7.

quod *cui*; tribus, quas proposui, literis enotamus: in quo pueris nobis, ad pinguem sane
9 sonum, *qu* et *oi* utebantur, tantum ut ab illo
qui distingueretur. Quid? quae scribuntur 28
aliter, quam enunciantur? Nam et *Gajus* *C* litera notatur, quae inversa mulierem declarat: quia tam *Cajas* esse vocitatas, quam *Cajos*, etiam ex nuptialibus sacris apparet.

ipsam subjicere figuram, decrescit elegantia orationis talibus additamentis, quae structuram turbant, et lectionem impediunt. cf. not. Crit. ad 1, 7, 21 *dixerunt*. *adjecerat*. Voss. 2. *adjecerit*. Non sine elegantia, pro his: *adjecisse possit videri*.

qu et oi. Goth. (tac. Gesn.) *quoi*, ut et Voss. 2, et vett. edd. fere omnes. In Guelf. tamen est recepta, quam et in Florentino legi narrat Regius. Equidem altera acquiescam, modo dirimantur literae q, u, o, i. *inversa*. Ita, sine figura Ↄ, Guelf. et omnes puto Codd. Edd. quidem omnes meae, praeter Gryph. Stoer. Chouet. Burm. Capp. Gesn. cf. not. Crit. ad §. 27 *usus literam*. *Gajus* — *Cajas* — *Cajos*. Ita plane Goth. et recte puto G esse in *Gajus*, pro quo Guelf. et multae edd. dant C. In duobus posterioribus nominibus insignis est varietas Codd. trium Britannicorum, qui utrobique habent G. Haec si vera est scriptura, sic fortasse explices: „veram autem pronunciationem esse G, non C, in utro„que nomine apparet ex nuptt. sacris, ubi semper pronuncian„tur per G." Sed ne sic quidem *quia* recta procedit, et *quanquam* aptius foret. sed vid. not. exeg. Alm. dat *Cajas* — *Gajos*, nullo probabili sensu.

mulierem declarat. Non quidem mulierem certam, Cajam appellatam, sed omnem mulierem. Hoc docet Vel. Long. p. Putsch. 2218. ubi dicit „cum „quis libertus mulieris osten„datur" in monumentis apparere conversum C. vide et Probi notas p. Putsch. 1502. Ciceronis ipsius locus pro Muraena c. 12 ubi irridet jureconsultorum alienam et stultam diligentiam, satis significat, illorum commentum, quo „omnes mulieres, quae coëm„tionem facerent Cajas vocari „putarunt" vulgo fuisse receptum et frequentatum. ↃL. i. e. *Cajae libertae* vid. apud Grut. 455, 3.

quia tam — *sacris apparet*. Facile erat ex antiquitatum notitia, allato Plutarchi Quaest. Rom. loco Vol. 2. p. 271. D. E.,

29 Nec *Gneus* eam literam in praenominis nota accipit, qua sonat: et *columnam* et *Consules*,

Gneus. Guelf. *Cneus*, cum multis et ipso Gesnero. Praetuli scripturam, a Codd. Turic. Voss. 1. 3. Bern. defensam, quam soli meorum Ruscon. et Gryphius asciverunt. Plane eadem est ratio, quae in *Gajus*, quod recentiores edd. exprimunt omnes. cf. Festum in h. v. et ibi Interpp.

columnam — *legimus.* Guelf. *calumnia* pro *columnam*. Equidem *columnam* expressi, accusativo casu, pro solita Quintiliani elegantia, qui vocabula exempli causa allata, quantum potest fieri, intexit orationi et structurae suae, neque *materialiter*,

monere, ritum fuisse nuptiarum ut nova nupta intrans domum mariti diceret ὅπου σὺ Γάϊος, ἐγὼ Γαΐα, pluraque de hoc usu subjicere (vid. not. proximam), sed quo vinculo tota haec sententia cum antecedentibus cohaereret, id quidem nemo Interpretum me docuit. Vim enim τοῦ *quia* συνδέσμου plane non perspicio (vid. de aliqua, sed contorta, ejus interpretandi ratione not. Crit.). Versatis igitur in omnes partes verbis hisce, adducor, etsi invitus, ut glossema putem ea. Fieri poterat, ut aliquis, qui mulierem ita designatam aut ipse miraretur, aut alios miraturos existimaret, allineret verba ista in margine. Aliqua species huic conjecturae inde fortasse accedat, quod in Petri Diaconi notis literarum p. Putsch. 1587. it. Gothofr. p. 1502. in explicatione notae *C.* legimus haec ipsa verba, nulla Quintiliani mentione facta. Et sunt ea illi loco sane aptiora, quam nostro. Locus autem est hujusmodi: „Inversa „vero si scribatur eadem litera, „ut Ɔ, mulierem Cajam significat, *quia tam Cajas esse* „*vocitatas, quam Cajos, ex* „*nuptialibus sacris apparet* et „plurima" cet. Agnoscis nostra ipsa verba, omisso solo *etiam* inter *Cajos* et *ex*. Cum tamen in omnibus libris et excusis et scriptis legantur haec, cogitare de matura corruptela cogimur, si forte quis e Petro Diacono glossam alleverit. Manifestum glossema jam agnovimus 1, 6, 34 *etiamne a contrariis.* Omissis hisce verbis etiam facilius est relatu *Nec Gn.* ad *et Gaj.*, quam in recepta. *Quia* frequenter glossae est indicium cf. 1, 4, 10. 1, 5, 29. Aliena invecta suspicati sumus 1, 2, 22. Exemplum inventi loci, qui in Eudocia alienus erat, vid. in Villois. Proll. Hom. p. 52. Caussam autem ponendi literam C pro G vide in not. Crit. ad 1, 6, 11 *pagunt.*

Nec Gneus. Notatur enim *Cn*, non, ut debebat, *Gn.*

columnam — *Consules.* Prioris quidem vocis exemplum,

exemta *N* litera, legimus: et *Subura*, cum tribus literis notatur, *C* tertiam ostendit. Multa sunt generis hujus: sed haec quoque vereor ne modum tam parvae quaestionis excesserint.

quod ajunt, usurpat, nisi plane sit necesse. Est autem accusativus in aliquot Codd. ut Bal. Voss. 3. quo accedunt Ioann. dans *columani* et ed. Andr. accusativum itidem praeferens, Quanquam isti omnes, *n* omissa, *columam* scribunt, pro quo, cum Gesnero, malui solitam scripturam exhibentes sequi, quae itidem est in *Consules*. Fateor autem in hoc vocabulo mirari me pluralem, qui non magis necessarius videtur, quam in *columna*, cum et *Cos.* sit *Consul* in monumentis; et facile *Consulē* in Codd. male legebatur *Consules*. Fortasse tamen *Consulibus duobus* plerumque assuetus in monumentis, pluralem posuit Quintilianus. Ceterum alienissima ista *geminata s litera Coss.* quae absunt a plerisque et optimis Codd. (ut et Guelf.) quaeque Gesn. uncinaverat, tandem proscripsi. Omissis iis nostram plane scripturam etiam Locatelli et Ruscon. edd. praeferunt, unde recte colligas etiam a Florentino Codice abesse haec verba, quorum Regius in notis nullam facit mentionem. Turic. sic: *clarissimos et consules geminata eadem.*

cum tribus literis. Guelf. omittit *cum*, male.

tam parvae quaestionis. Guelf. dat *quaestiones*, quo adjuvat conjecturam Gesneri optantis *hae — quaestiones* pro *haec — quaestionis*. Si recepta bene habet, *parva quaestio* dicitur haec de

quod ex marmoribus afferam, non habeo, in plurimis vocabulis, quae omissa *n* litera comparent inter ea, quae vide in Scaligeri Indice eorum, quae ad Grammaticam pertinent in lapidd. Gruterianis; *Cos* pro *Consule* et *Consulibus* frequentissime apud Gruterum, quanquam, ubi posterius significatur, etiam geminatur interdum S.

Subura — ostendit. Varro de L. L. 4. p. Bip. 15. „Subu„ra, Junius scribit, ab eo, „quod fuerit sub antiqua urbe. „— Sed ego a pago potius „Sucusano dictam puto Sucu„sam. Nunc scribitur tertia „litera B, non C.“ ubi nihil opus correctione Turnebiana: „C, non B.“ Significat Varro, quae nunc sit *Subura*, eam antiquitus fuisse *Sucusam*. Similia vide apud Festum in *Suburam*. Notam *Suburanae* tribus, quae eadem *Sucusana*, hanc: *Suc.* videas aliquoties in opere Gruteriano. cf. Indicem Tribuum Romanarum.

haec — excesserint. vid. not. Crit.

30 Judicium autem suum grammaticus interponat his omnibus. Nam hoc valere plurimum debet. Ego (nisi quod consuetudo obtinuerit) sic scribendum quidque judico, quomodo
31 sonat. Hic enim usus est literarum, ut custodiant voces, et velut depositum reddant legentibus. itaque id exprimere debent, quod 92
32 dicturi sumus. Hae fere sunt emendate loquendi scribendique partes: duas reliquas, significanter ornateque dicendi, non equidem

orthographia, pronunciationi contraria, disputatio. Pro *tam* dant *jam* Locat. et Rusc., nullo praeterea auctore.

nisi quod. Guelf. cum edd. vett. plerisque pro *nisi* dat *vero.* Haereo in recepta et malim *quid* pro *quod*, cum aliquot VV. DD. Conatus tamen sum rationem reddere receptae.

nisi — obtinuerit.„ Nisi in „eo, quod" cet. vid. not. Crit.

significanter. i. e. clare, perspicue: nihil amplius. Hoc ipse nexus docet, cum si ἔμφασιν intelligeret Qu., omissa esset *perspicuitatis* mentio, necessaria plane hoc loco. Capperonnerius quidem h. l. ut et infra 4, 2, 36. *verbis — significantibus, significans* credit dici pro ἐμφατικῷ et est locus scriptoris ad Herenn. 4, 53 ubi *significationis* eadem fere ponatur definitio qualem ἐμφάσεως Graeci dant rhetores. Puto tamen *significationem* illam differre a *significantia*, quam dicit Qu. 10, 1, 121 pro *proprietate*, opinor, et *perspicuitate*, non pro ἐμφάσει. Etiam Cicero ad Divv. 5, 12. *significantius* dixit eam dicendi rationem, quae plane non posset ignorari. Contra Qu. uno vocabulo latino in vertenda ἐμφάσει defungi posse sibi non est visus 9, 2, 3 sed *plus quam dixeris significationem* appellavit. Diserte etiam *emphasim* refert ad *ornatum orationis*, 8, 2, 11. quo minus hoc nostro loco *significanter* accipias ἐμφατικῶς. Videtur ex recentiorum linguarum, Francogallicae et Anglicae, usu suborta nobis ista de *significantiae* significatione opinio, ut et hic Gedoyn. vertit: *avec force* et 4, 2, 36 *des termes — significatifs.* In ea opinione etiam Ernestus est in Lexico Rhetorico voc. ἔμφασις. Multa sunt loca, ubi *significans* usurpet Qu. neque usquam sensum hunc ἐμφάσεως defendi posse existimo.

grammaticis aufero; ſed, cum mihi officia rhetoris ſuperſint, majori operi reſervo. Redit autem illa cogitatio, quosdam fore, qui 33
haec, quae diximus, parva nimium, et impedimenta quoque majus aliquid agendi, putent. Nec ipſe ad extremam usque anxietatem, et ineptas cavillationes deſcendendum; atque his ingenia concidi et comminui, credo.
Sed nihil ex grammatica nocuerit, niſi quod 34
ſupervacuum eſt. An ideo minor eſt M. Tullius orator, quod idem artis hujus diligentiſſimus fuit, et in filio (ut epiſtolis apparet) recte loquendi usquequaque aſper quoque

majus aliquid agendi. Goth. (tac. Geſn.) cum ſuo Voſſ. 2. *agentibus*, ut et aliquot praeterea. Non ſpernenda ſcriptura, quam non Obr. tantum recepit, ſed et Gryphius. Guelf., cum pleriſque, receptam dat. *ut epiſtolis.* Omiſi, quod inſ. Geſn. et plerique, *in*, auctoribus Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Voſſ. 2. 3. Bern. et ipſa latinitate aſtipulante. Etiam Obr. ejecit.

usquequaque. Guelf. omittit, cum multis, et habet ſane inſuavem ſonum tam prope *quoque*, neque fere legitur alibi apud noſtrum. Saltem referes ad *loquendi*, non ad *exactor*.

Redit — cogitatio; quippe cujus jam in mentem venerit 1, 5, 6.

deſcendendum; atque — comminui, credo. Senſum hunc puto: *non credo — deſcendendum; et, ſi deſcendatur, — ingenia his comminui, credo.* Sic non cogimur variatum agnoſcere infinitivum, *comminui*, pro gerundio *comminuendum*, quanquam hoc aliis ſcriptorum locis defendere conatur Burmannus.

niſi quod — eſt. Non jejuna ſententia et inanis. Vult ea demum oratori futuro noxia credi, quibus omnino omnes carere poteramus, nimirum *ineptas*, quas dixit, *cavillationes.* Quidquid vero et liberali grammatico ſit cognoſcendum, id eloquentiae vim infringere negat, quod protinus exemplis eſt declaraturus.

in filio — epiſtolis. Interciderunt duo Ciceronis ad M. filium epiſtolarum libri, quorum nonniſi paucula fragmenta afferuntur a Grammaticis. Locus eſt in epiſtola, ad Tironem ad Div. 16, 17. Ciceronis cum hoc de uſu vocis *fide-*

exactor? aut vim C. Caesaris fregerunt editi
35 *de analogia* libri? aut ideo minus Messala
nitidus, quia quosdam totos libellos non verbis modo singulis, sed etiam literis dedit? Non obstant hae disciplinae per illas euntibus, sed circa illas haerentibus.

VIII. Superest lectio: in qua puer ut sciat, 93
ubi suspendere spiritum debeat, quo loco versum distinguere, ubi claudatur sensus, unde incipiat, quando attollenda vel summittenda sit vox, quid quoque flexu, quid lenter

non verbis. Ita Guelf. sine *de*, ab aliis inserto. Assunt omittenti multi Codd. et ipsa orationis elegantia. Gesn., etsi probans ejectum *de*, secutus est Burm. retinentem.

quid quoque flexu. Codd. non variant. Regius abradi vult *que* ex *quoque*, cui obtemperavit Badius. Equidem et hic, ut supra 1, 6, 16 (vid. not. Crit.) malim *quo quidque*. Interim sensus eruendus, ut illo loco.

liter expostulantis, quem memorat Badius Ascensius, in ceterorum Interpretum silentio, sed minus huc pertinens, quoniam neque filio est scriptus, neque *asperum exactorem* ostendit Ciceronem. Ceterum de ingenio M. Ciceronis filii cum fructu potest legi libellus, quem de ejus institutione scripsit Meierotto V. C. in Dubiis p. 173 seqq. ut et Corradi Quaestura, ed. Ern. Lips. 1754. p. 275—77.

de analogia libri. Non uno loco memorati a veteribus, ut Gellio. Ipse Cicero, ad quem erant scripti, eos significat Brut. c. 72.

quosdam — libellos — literis. Plures igitur fortasse pertractavit literas, non solam S, de qua vide 1, 7, 23.

obstant hae disciplinae. Apparet agere scriptorem de oratoribus et viris civilibus, ne forte videatur quibusdam ipsam Grammatici provinciam spernere.

versum distinguere i. e. versum medium dirimere legendo, ne semper ad ejus finem decurrat ibique demum ponat vocem. De poetarum lectione agi apparet mox §. 2 *quia carmen est;* et eam, tanquam Grammaticae professionis partem indixerat 1, 4, 2.

quid quoque flexu. vid. not. Crit.

tius, celerius, concitatius, lenius dicendum; demonſtrari niſi in opere ipſo non poteſt. Unum eſt igitur, quod in hac parte praeci- 2
piam; Ut omnia iſta facere poſſit, intelligat. Sit autem in primis lectio virilis, et cum ſuavitate quadam gravis: et non quidem proſae ſimilis, quia carmen eſt, et ſe poëtae canere teſtantur: non tamen in canticum diſſoluta,
94 nec plaſmate (ut nunc a plerisque fit) effeminata. de quo genere optime C. Caeſarem praetextatum adhuc accepimus dixiſſe, *Si cantas, male cantas; ſi legis, cantas.* Nec proſopo- 3
poeias, ut quibusdam placet, ad comicum morem pronunciari velim; eſſe tamen flexum quendam, quo diſtinguantur ab iis, in quibus poëta perſona ſua utetur. Cetera admonitio- 4

perſona ſua. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) omittunt *ſua*, cum Ioann. Voſſ. 2. 3. male.

intelligat, ſcil. quae legit.

plaſmate. Habemus ipſius hujus vocis interpretem Plinium H. N. 16, 66, qui vertit Theophraſti (de Plantis 4, 12) μετὰ πλάσματος αὐλεῖν „ad „flectendos ſonos“ et ἡνίκ' ηὔλουν ἀπλάστως „cum — ſim„plici muſica uterentur“ et ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν „poſtquam *varietas* acceſſit et „*cantus* quoque *luxuria.*“ Rectiſſime igitur Salmaſius Exercitt. Plin. (Traject.) p. 85. D Quintilianum quoque ſignificare ait „vocem mollem et eli„quatam, quae per omnes ſo„nos intentionesque varietur,“ et Perſii illud (1, 17) „liquido „cum *plaſmate* molles Collue„ris fauces“ negat aliter, quam de mollitie vocis, eſſe accipiendum, cum Caſaubonus *potionem* intellexerit, qua vox clara redderetur. Cf. 1, 11, 6. it. Cic. de Or. 3, 25. „Quanto „molliores — falſae voculae „quam — ſeverae.“

Si cantas — cantas. Cum videam Philandrum, ab aliis non reprehenſum, male intellexiſſe lepidum dictum, juvat apponere probam Gedoyni verſionem: „Si vous prétendez „chanter, vous chantez mal“ cet.

Cetera, ſcil. praeter ipſum legendi modum, quem, *niſi in opere ipſo, demonſtrari poſſe* modo §. 1 negabat.

ne magna egent: in primis, ut tenerae mentes, tracturaeque altius quidquid rudibus et omnium ignaris insederit, non modo, quae diserta, sed vel magis quae honesta sunt, di-
5 scant. ideoque optime institutum est, ut ab *Homero* atque *Virgilio* lectio inciperet, quanquam ad intelligendas eorum virtutes firmiore judicio opus est. sed huic rei superest tempus: neque enim semel legentur. Interim et sublimitate heroici carminis animus assurgat, et ex magnitudine rerum spiritum ducat, et
6 optimis imbuatur. Utiles *Tragoediae*: alunt et *Lyrici*; si tamen in his non auctores modo,

opus est. Ita dedi e Codd. Bodl. Alm. Turic. Voss. 2. pro *esset* recepto. Obr. item. Neque, quod significare videtur Burm., *quanquam* regit hunc conjunctivum, quod equidem non moror (cf. ad Prooem. 18 not. e. g.), sed nullo cum aliis nexu hic poneretur conjunctivus, si vera esset scriptura, quod germanismum sapit. de *est* et *esset* vide not. Crit. ad 1, 6, 35 *inhumanum est*. Conjunctivus autem imperfecti tum demum a Latinis usurpatur, cum res ea, quae isto modo significatur, locum vere non habet, sed alia quadam, quae nunc non adest, eveniente, futura ostenditur. *Facerem, si essem*, at non sum, ergo nec facio. vid. ad 1, 1, 22 *faceret*. Num igitur revera *ad intelligendas eorum virtutes firmiore judicio non est opus?* Aut, qua tandem concessa conditione, *opus erit?* Malit fortasse aliquis in nostra lectione ad evitandum similem sonum omitti *est* post *institutum*, quae quidem dura non foret emendatio, sed nihil est necesse quidquam mutare. *spiritum*. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *spiritus*, quod sane, hoc intellectu, est frequentius altero. *Tragoediae*. Ita Guelf. et Goth. et sane multi alii, qui non memorantur, quia vett. edd. fere ipsae dant *tragoediae*, non *tragoedi*. Rectissime Badius, quanquam solum Vallensem Cod. narrat habere *tragoediae*, hanc vocem reposuit, quia *tragoedi* essent actores, non scriptores tragoediarum, et saltem debuisset scribi *Tragici*, ut *Lyrici*, quod vocabulum scripturae *tragoedi* patrocinari idem recte negat. Gesn. *tragoedi*.

sed etiam partes operis elegeris. nam et Graeci licenter multa, et *Horatium* in quibusdam nolim interpretari. *Elegia* vero, utique quae amat, et hendecasyllabi, et quibus sunt commata *Sotadeorum* (nam de Sotadeis ne praecipiendum quidem est) amoveantur, si

hendecasyllabi et quibus. Ita Goth. (tac. Gesn. qui cum recentioribus dat *hendecasyllaba quibus*) et Voss. 2. Exprimunt hoc omnes, ante Gryph., vett. edd. meae, nisi quod *hendecasyllaba* dant pro *hendecasyllabi.* Habet masculinum, quod longe frequentius apud veteres, etiam Guelf. sed sine aspiratione, quae etiam a Gothano abest. Post hanc vocem ante *quibus* Guelf. inserit *a*, cum ed. Andr., pro nostro *et.* Neque certo affirmaverim in *hendecasyllabis* revera esse *commata sotadeorum.* Malebat etiam Gesn. *et* interponi, quod poterat in eo, quem tractabat, Codice invenire. *commata.* Guelf. *commota* cum Goth. et Viart. ed. *comota* Voss. 3. Nec mirum in voce insolentiori lapsos librarios. Venetam autem dare *scommata* falso narrat Gibs. Est in ea expresse *commata*, ut jam scripturae isti, nimis probatae a VV. DD., unus relinquatur testis, margo Stephani. *Sotadeis.* Guelf. *Sotadicis* cum Voss. 1. 3, et Vallensi Cod., narrante Badio, quod fortasse non prorsus est negligendum. Possit enim videri de carminibus ipsis dictum *Sotadica*, de metro *Sotadea*, vel *Sotadei*, cum praesertim modo in *Sotadeorum* nulla sit Codd. varietas. Sunt tamen et receptae testes satis locupletes, ut Goth., neque multum tribuam huic discrimini.

quae amat. Forma loquendi, qualem saepe animadvertimus, tribuens ipsis verbis et sermoni, quod significant. cf. not. ex. ad 1, 6, 23 *cum ebur.*

et quibus — quidem est. Sotadeorum versuum ratio, etsi non usquequaque expedita est a VV. DD., videtur haec fere esse, ex Hephaestionis, Diomedis, Terentiani et Fortunatiani (apud Putschium) auctoritate: Constat sotadeum metrum Ionico a majore tetrametro brachycatalecto. Jam cum Ionicus uterque, tam a majore quam a minore, constet sex temporibus vel moris, potest illud mirifice variari; quo in genere id tamen, nisi fallor, est cavendum, ne Sotadeus versus unquam incidat in Ionicum a minore. Recenset enim Hephaestio (p. Pauwii 37) hancce, quam ferat versus Sotadeus in tribus prioribus regionibus, pedum varietatem: *συζυγία τροχαϊκὴ* — ⏑ — ⏑,

fieri potest: si minus, certe ad firmius aetatis
7 robur reserventur. *Comoediae*, quae pluri-

ἢ ἐξ ἀναπαίστου καὶ πυῤῥιχίου ∪∪ — ∪∪, *ἢ ἐκ τριβράχεος καὶ τροχαίου* ∪∪∪ — ∪, *ἢ ἐκ μακρᾶς καὶ τεσσάρων βραχειῶν* (Pariambum vocat Diomedes p. Putsch. 478) — ∪∪∪∪, *ἢ ἐξ ἓξ βραχειῶν* ∪∪∪∪∪∪. Vides nusquam in hisce comparere Ionicum a minore, eundem tamen sex temporibus constantem, ∪∪ — ⏓. Quare Scaliger ad Festum ac Varronem, et Columna ad Ennium, parum recte videntur Sotaden utroque Ionico usum narrare, versusque, in quibus *ὁ ἀπ' ἐλάσσονος* animadvertitur, Sotadeis annumerare. Hunc equidem pedem puto regnare vicissim in Galliambis. Quod quidem metrum, molle itidem et effeminatum, infra 9, 4, 6 ipse Qu. conjungit cum Sotadeo. Est id Ionicum a minore tetrametrum catalecticum, plane respondens alteri, nisi quod brachycatalecti sunt Sotadei, Galliambi catalectici. Ut autem Trochaeus et Iambus, trium temporum uterque, se invicem fugiunt, neque unquam alter in alterius ingreditur metrum, cum uterque in sua sede recipiat tribrachyn; pari ratione a se distineri invicem Sotadeos et Galliambos, equidem mihi persuadeo. Liberiores etiam Sotadeis sunt Galliambi, quippe qui in sua sede vel pauciorum, quam sex, temporum pedes recipiant (velut paeonem tertium ∪∪ — ∪, et palimbacchium — — ∪, quinque tempp.). Vocatur hoc metrum Galliambicum et *μητρῳακὸν* a Matre Deorum Cybele ejusque sacerdotibus Gallis, eviratis, unde propria ei mollities, quam eleganter ejusdem generis versu expressit Terentianus p. Putsch. 2447 „Tremulos quod esse Gallis „habiles putant modos." Insigne antiquae poëseos monimentum, hoc versu conscriptum, est Catulli Atys. Isti metro valde est affinis hendecasyllabus Phalaecius, cui si demseris tres priores syllabas, remanent duae Galliambici versus regiones vel syzygiae ∪∪ — ∪ | — ∪ — ⏓ |, quae, ad efficienda quatuor metra Galliambi, deinceps repetuntur; ablata tamen ultima syllaba, ut fiat versus catalecticus: ∪∪ — ∪ | — ∪ — |. Talis enim est ex Terentiani schemate, cum Hephaestio paulo aliter constituat eum p. 40., ad quem locum monet Scholiastes *αἷς ἔντεα* et *καὶ χάλκεα*, qui poterant videri Ionici a majore, pro molossis accipi oportere, synizesi facienda in *ἔντη* et *χαλκᾶ*. Jam utriusque horum metrorum, et Sotadei et Galliambici, mollitiem frequentia brevium syllabarum et trochaei seu *chorei* pedis contineri, mihi persuadeo. Noster enim 9, 4, 136 ait *trochaeos*

mum conferre ad eloquentiam poteſt, cum

(intelligit autem tribus brevibus conſtantem pedem) *celeres quidem ſed ſine viribus* eſſe. it. 9, 4, 88 et 136 *chorei.* In hujusmodi pedes et ſyllabas cadentem compoſitionem Senec. pater vocat *non tantum emollitam, ſed infractam.* Controv. 19. p. Bip. 233. Neque id puto ſpectaſſe Quintilianum hoc noſtro loco, quod Sotadei verſus ſolent, retrorſum lecti, aut idem aut aliud tamen metrum juſtum oſtendere; quanquam ipſe hujus rei mentionem facit 9, 4, 90 ubi ex hexametro factum ſotadeum (cf. Demetrium de elocutione §. 193.), ex ſotadeo, itidem retrorſum legendo, Iambum trimetrum oſtendit. Et poſſunt hi verſus a tironibus inſpici, ut exempla ſotadeorum, quae facile ad regulas ſupra expoſitas poſſint ſcandi. Memoratur fere a veteribus haec Sotadeorum in ſe ipſos vel alia metra recurrentium volubilitas, ut a Martiale Ep. 2, 86. Auſonio Epiſt. 14, 19. et aliis. Sed eam Sotadeo neque neceſſariam neque peculiarem puto, ut ad definitionem ipſam pertineat. Quomodo autem ad metri hujus mollitiem referatur, quod poteſt etiam retrorſum legi? Quintilianus igitur diſcipulis videtur timuiſſe a Sotadeis, ſimilibusque effeminatis et trochaeorum plenis verſibus, quod et molle quid ſonarent, et continerent plerumque res obſcoenas. De alterutro horum ſolo, argumento vel metro, cogitaſſe eum vix puto. cf. not. Crit. ad *Sotadeis. Commata Sotadeorum* utrum plane technico intellectu dixerit pro caeſuris horum verſuum, an paulo negligentius de eorum partibus omnino, non equidem affirmem. Ipſi Grammatici fluctuant interdum in hujus vocabuli uſu. Diomedes enim v. c. et Marius Victorinus *caeſuris* annumerant tetrapodiam Bucolicam, quae eſt quarti in Hexametro pedis, dactyli plerumque, cum vocabulo et ſenſu terminatio; cum Atilius Fortunatianus, aptius ſane, dirimat *colon* a *commate,* dicatque *illud* eſſe partem vel partes verſus *integris* pedibus impletas, ut *Defeciſſe videt ſua*, *hoc* vero partem verſus vel partes *imperfectas*, ut *arma virumque cano.* p. Putſch. 2689. De Sotade exponunt Lexica. Video meam Sotadei et Galliambici metri explicandi rationem magna ex parte diverſam eſſe ab ea, quam nuper expoſuit doctiſſimus harum rerum exiſtimator, Hermannus de metris. Sed vereor, ne ille nimium tribuerit categoriis in materia ubi *paucis profecto eſt philoſophandum*, omnino non *placet.* Quod ad Quintiliani mentem facit maxime, ut mollities horum metrorum oſtendatur, id quidem praeſtare

per omnes et perſonas et affectus eat, quem uſum in pueris putem paulo poſt ſuo loco dicam. Nam cum mores in tuto fuerint, inter praecipue legenda erit. De *Menandro*
8 loquor: nec tamen excluſerim alios. Nam Latini quoque auctores afferent utilitatis aliquid. Sed pueris, quae maxime ingenium alant, atque animum augeant, praelegenda: ceteris, quae ad eruditionem modo pertinent, longa aetas ſpatium dabit. Multum autem veteres etiam Latini conferunt, quanquam plerique plus ingenio, quam arte valuerunt.

praecipue. Ita Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. et edd. Loc. Viart. Ruſc. Bad. Vulgata *praecipua* eſt in Guelf.

valuerunt. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) cum Bodl. *valuerint.* cf. de *quanquam* c. conj. not. exeg. ad Prooem. 18.

mihi videor. Rhythmi legem in iis quin melius perſpexerit Hermannus, non repugno.

per omnes — perſonas. h. e. per omnes aetates et conditiones hominum.

paulo poſt. cap. hujus libri undecimo.

longa aetas. Sic et Horatius Satyr. 1, 4, 132 *longam aetatem* dicit, quae ſit demtura multum de ſuis vitiis.

veteres — Latini. Sunt fere, praeter eos, quos recenſuimus ad 1, 5, 21, Plautus, Caecilius, Terentius, Afranius, Lucilius. Ne enim de meris ſcenicis poetis cogitemus, facit mentio mox §. 11 injecta *Lucilii* (cf. ibi not. Crit.), quanquam et hujus comoedia memoratur, ſed de qua ſit controverſia. Ovidii notus eſt verſus Triſt. 2, 424 „Ennius *ingenio* maximus, *arte* rudis." item Amor. 1, 15, 19 „Ennius *arte* carens." Similia de Ennio, Lucilio, Naevio, Plauto et aliis veteribus Horatius in Satyris et epiſtolis. Lucretius ipſe, non tam aetate quam ſcribendi genere, ad veteres illos accedit, de quo tamen contrarium, quam Quintiliani de his, eſt Ciceronis judicium ad Quint. frat. 2, 11 „Lucretii poëmata — non „multis luminibus *ingenii*, mul„tae tamen *artis*." Hunc tutius, puto, ſequaris in Lucretio aeſtimando ducem, quam, qui hodie eum in coelum ferunt.

96 in primis copiam verborum, quorum in tragoediis gravitas, in comoediis elegantia, et quidam velut ἀττικισμὸς inveniri poteſt. *Oe-* 9
conomia quoque in his diligentior, quam in plerisque novorum erit, qui omnium operum ſolam virtutem ſententias putaverunt. Sanctitas certe, et ut ſic dicam, virilitas ab his petenda, quando nos in omnia deliciarum vitia, dicendi quoque ratione, defluximus. Denique credamus ſummis oratoribus, qui 10

Oeconomia. Guelf. *Haec omnia*, ridiculo errore.

deliciarum vitia. Ita Guelf. cum Goth. Turic. Bal. (non Bodl., ut Burm.) et edd. Andr. Loc. Rufc. Venet. Bad. Viart. cett. quas denuo ſecutus eſt Obr. Reliqui haec: *del. genera vitiaque*, ut et Geſn., qui, ſi Codd. habent auctores, quod non nego, ipſam tamen orationem elegantem et commodam vix docebunt.

dic. quoque rat. Guelf. omittit *quoque*, male. *defluximus.* Guelf. *deflexismus.* Cum Goth. Voſſ. 2. cum edd. Ald. Viart. Bad. (qui habet in marg. receptam) dicitque ſibi quoque eam fuiſſe placituram, modo inventa eſſet in exemplaribus et aliis. Receptam niſi ii, qui ſilentur, defendunt Ioann. Voſſ. 3., nullus habet Cod. at edd. Loc. Rufc. Venet. Gryph. Stoer. Chouet. Gibſ. (atque Leid.) et Geſn. Quod praetulit, poſt Obr., Burm. *defluxerimus* e Turic. Bodl. Alm. Voſſ. 1. Bern., id quidem magnopere diſplicet, cum conjunctivus locum non habeat. *Deflexismus* fortaſſe verius, ſed blanditur recepta, maxime ob locum noſtri 10, 1, 126. „tantum ab illo *defluebant*, quantum „ille ab antiquis deſcenderat." et Ciceronis Tuſc. 1, 25. „a ne-

velut ἀττικισμός. Eam ſermonis puritatem, et urbanitatem quae Romanis ſit, quod Graecis ἀττικισμός, cujus ope „oratio hujus alumnum urbis „oleat et Romana plane videa„tur, non civitate donata." 8, 1, 3.

Oeconomia. Scita partium operis deſcriptio, quae maxime cernitur in fabulis. Eam in Terentianis Comoediis non ſemel tangit Donatus v. c. ad Andr. 1, 4, 1. ib. 3, 2, 1. Phorm. 3, 3, 1. cf. §. 17. it. 3, 3, 9. Cic. ad Att. 6, 1.

dicendi — ratione. Praeter alias luxuriae plurimas partes etiam in dicendo ſumus effeminati facti.

veterum poëmata, vel ad fidem caufarum, vel ad ornamentum eloquentiae affumunt. 11 Nam praecipue quidem apud Ciceronem, frequenter tamen apud Afinium etiam, et ceteros, qui funt proximi, vidimus *Ennii*, *Accii*, *Pacuvii*, *Lucilii*, *Terentii*, *Caecilii*, et aliorum inferi verfus, fumma non eruditionis modo gratia, fed etiam jucunditatis: cum poëticis voluptatibus aures a forenfi afperi- 12 tate refpirent. quibus accedit non mediocris utilitas, cum fententiis eorum, velut quibus-

„ceffariis — ad elegantiora *defluximus*." Alias *defluendi* verbum ufurpatur in rebus, quae pereunt, abeunt. Subiit etiam legere *diffluximus*, ufus frequentiffimi in luxuria fignificanda. Vide de *defl.* et *diffl.* Drakenb. ad Liv. 41, 15, 1.

fidem caufarum. Guelf. *finem*, quod in ed. Locat. effe narrat Burm. Equidem receptam in ea invenio, *finem* antem in ed. Rufc. (cf. not. Crit. ad Prooem. 4. *fummam inde eloqu.*). Frequens eft τῶν *fides* et *finis* in Codd. confufio. vid. Drakenb. ad Liv. 8, 24, 15. cf. et noftr. 4, 2, 118. Praeftat autem recepta. *apud Afin.* Guelf. omittit *apud*, non male. Venet. pro eo, per fph., *quod.* *vidimus.* Voff. 1. *videmus* quod malim, praefertim fi mox legitur *refpirent*, conjunctivo modo. *Pac. Lucilii, Terent.* Guelf. omittit *Lucilii.* (cf. not. exeg. ad §. 8. *veteres* — *Latini*).

refpirent. Guelf. et Turic. *refpirant.* Goth., cum in textu dediffet receptam, correctus fuit in *refpirant.* Videtur ex fola Regii conjectura effe conjunctivus, non utique neceffarius.

apud Ciceronem. Pro Sextio. c. 55 ex Afranio. c. 56. 57. 58 ex Accio. Pro Coelio. c. 16. e Caecilio. Pro Balbo c. 22. ex Ennio. In Pifon. c. 19. ex Ennio. c. 25. e Plauto. c. 33. ex Accio. Philipp. 13. c. 21. ex incerto poëta.

aures — refpirent. Audacior translatio, neque quam facile apud fcriptores invenias. fed propria *refpirandi* fignificatio obliterata eft fere; translata autem *auribus* quoque recte tribuitur.

quibus — confirment. Solitam Quintiliani perfpicuitatem defidero, cum propter *quibus*, pro quo clarius fuiffet *quo*; pluralis enim, tot antecedenti-

dam testimoniis, quae proposuere, confirment. Verum priora illa ad pueros magis, haec sequentia ad robustiores pertinebunt:
97 cum grammatices amor, et usus lectionis, non scholarum temporibus, sed vitae spatio terminentur. In praelegendo grammaticus et 13
illa quidem minora praestare debebit, ut partes orationis reddi sibi soluto versu desideret, et pedum proprietates, quae adeo debent esse notae in carminibus, ut etiam in oratoria compositione desiderentur; deprehendatque quae

confirment. Voss. 3. *confirmant.* Ne hic quidem male cf. modo *respirent.* *sequentia.* Guelf. *sequentiora.* Fateor magnopere mihi displicere totum hoc *sequentia;* neque enim sequuntur, quae intelligit, sed praecesserunt. Novi equidem *sequentem* dici pro *secundo*, *posteriore*, sed quanti tandem referebat addi hoc h. l.? Dicam quod sentio. Ad *illa*, paulo ante, allitum puto a recentiore quodam *priora*, ad *haec*, *sequentia*, interpretationis causa. Neutrum enim desideres. Codd. quidem nulli adjuvant. *Illa* autem sunt, quae de legendis poetis praeceperat; *haec*, quae de inferendis eorum versibus narraverat. *desiderentur.* Guelf. *desideretur*, nullo sententiae emolumento. cf. not. exeg. *deprehendatque quae.* Guelf. *deprehendat.* Goth. (tac. Gesn.) *deprehendantque*, cum

bus substantivis, quo referendus sit, non statim apparet; pertinet autem, nisi fallor, ad „*voluptatibus*," vel ad „*eruditionis* — *jucunditatis*:" tum propter *confirment*, in quo obscurius est subjectum. Intelliguntur autem Cicero, Asinius et ceteri.

priora illa — *haec sequentia.* vid. not. Crit.

partes orationis reddi. Hujus rei exemplum habemus in Prisciani „Partitionibus versuum „XII Aeneidos principalium," ubi semper recurrit haec magistri quaestio „quot partes „orationis habet iste versus" v. c. p. 1218, et deinceps recensentur singulae. De eodem Grammaticorum medii aevi usu apposite Capperonnerius citat Cangium in Glossario voce *Partes edere*, qui neque Quintiliani est immemor.

desiderentur. Haerent in hac voce VV. DD. et est sane, quod mireris, tantulo inter-

barbara, quae impropria, quae contra legem 14 loquendi ſunt poſita: non ut ex his utique improbentur poëtae (quibus, quia plerumque metro ſervire coguntur, adeo ignoſcitur, ut vitia ipſa aliis in carmine appellationibus nominentur. *metaplaſmos* enim, et *ſchematiſmos*, et *ſchemata*, ut dixi, vocamus, et laudem virtutis neceſſitati damus), ſed ut commoneat artificialium, et memoriam agitet. 15 Id quoque inter prima rudimenta non inutile, demonſtrare quot quaeque verba modis intelligenda ſint. Circa *gloſſemata* etiam, id eſt, voces minus uſitatas, non ultima ejus profeſ-16 ſionis diligentia eſt. Enimvero jam majore

edd. vett. fere omnibus. Singularis neceſſarius eſt; ad *grammaticum* enim refertur, non ad *diſcipulos*.

ſunt poſita. Guelf. *ſunt compoſita.* Goth. (tac. Geſn.) *compoſita*, omiſſo *ſunt*. cum ſat multis Codd. Senſus flagitat receptam; neque enim de ſolis *numeris* hic agitur *oratoriis*.

vallo poſt *deſideret* recurrens verbum idem. Alioqui ſenſum tribuam equidem hunc; Bene inſtitutus adoleſcens perſentiſcet, ubicunque in oratore aliquo apti cuique loco pedes defuerint.

metaplaſmos — *ſchematiſmos.* „Metaplaſmus eſt dictio „aliter quam debuit figurata, „metri aut decoris cauſa,“ Chariſius p. Putſch. 248. „Barbariſ„mus — apud poetas Metaplaſ„mus vocatur; ſoloeciſmus au„tem ſchema.“ Diomedes p. ibid. 446. *Schematiſmi* nomen apud Grammaticos Putſchianos non invenio. An errore librarii, oculo aberrantis ad *et ſchemata*, irrepſit *et ſchematiſmos*? Codd. quidem et edd. habent omnes.

ut dixi. 1, 5, 52.

memoriam agitet. h. e. exerceat cf. 1, 10, 34 „agitari — „animos,“ quo loco utitur Erneſtus ad defendendam Codd. et vett. edd. ſcripturam in Oratione Cic. pro Archia c. 7. *agunt*, pro quo vulgo legitur *alunt*; quam quidem recte ille, neſcio. *Artificialium commonere*, quod quidam parum intellexerunt, eſt *vocabula artis frequenti uſu nota reddere diſcentibus.*

cura doceat *tropos* omnes, quibus praecipue,
non poëma modo, sed etiam oratio ornatur:
schemata utraque, id est, *figuras*, quaeque
λέξεως, quaeque διανοίας vocantur: quorum
ego, sicut troporum tractatum, in eum locum
differo, quo mihi de ornatu orationis dicen-
dum erit. Praecipue vero illa infigat animis, 17
quae in oeconomia virtus, quae in decoro
rerum; quid personae cuique convenerit;
quid in sensibus laudandum, quid in verbis;
ubi copia probabilis, ubi modus. His accedet 18
enarratio historiarum, diligens quidem illa;

decoro rerum. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *decore,* cum edd. Locat. Venet. Ald. Rusc. et sic vereor ne omnes Codd., etsi Vossianorum et Alm. varietas nulla memoratur. Regius quoque invenit *decore*, quod ipse mutavit in *decoro*, recte sane ad mentem Ciceronis de Offic. 1, 27. 28. decori naturam egregie enarrantis. Illud *rerum* non magnopere mihi placet.

His accedet. Ita Goth. (tac. Gesn.) Guelf. *accidet.* Aliquot Codd. et pleraeque vett. edd. futurum ind. tuentur pro praes. conj. *accedat* quod habet Gesn. et recc.

quib. praecipue, magis quam aliis rebus; ne forte quis referat ad delectum aliquem *troporum* a magistro faciendum, quorum alii aliis magis ornent orationem. Tunc *praesertim* erat scribendum, non *praecipue;* et vetat *omnes.*

quorum — tractatum. Lib. 9. c. 1. 2 et 3. cf. 1, 5, 52.

personae — convenerit. Hoc in legendo quoque poëta, Comico potissimum, aget magister, ut demonstret discentibus, quare certa oratio certae personae tribui debuerit. Non enim in genere haec docere est putandus, tanquam ab ipsis suis auditoribus effingenda, quod est rhetoris. Grammaticus ad ea inter enarrandos poëtas, ab his observata, digitum intendit, rhetorique hac cura proludit. Etiam *conveniat* scripsisset, non *convenerit,* nisi de eo, quod jam esset factum, egisset. Ita ne mox quidem *ubi — probabilis* de praecepto generali est accipiendum, sed de eo, quod probabiliter factum commendetur in scriptore, quem praelegat Grammaticus.

non tamen usque ad supervacuum laborem occupata. Nam receptas, aut certe claris auctoribus memoratas, exposuisse satis est. Persequi quidem quod quisque unquam vel contemtissimorum hominum dixerit, aut nimiae miseriae, aut inanis jactantiae est, et 98
detinet atque obruit ingenia, melius aliis
19 vacatura. Nam qui omnes, etiam indignas lectione, schedas excutit, anilibus quoque fabulis accommodare operam potest. Atqui pleni sunt ejusmodi impedimentis grammaticorum commentarii, vix ipsis, qui compo-

quod quisque unquam. Guelf. *quid quis nunquam.* Goth. (tac. Gesn.) *quid quisque unq.* *schedas.* Guelf. *scedas*, Controversa est vocis orthographia, cum quidam, ut Charisius p. Putsch. 81. a *scindendo* scidam malint. Equidem Isidorum, p. Gothof. 961, sequar e Graeco repetentem, cum praesertim Suidas habeat σχεδάριον.

Persequi — dixerit. Cave credas, tam vilium scriptorum lectionem vetari. Id ne memorare quidem attinebat; sed monetur grammaticus, ne forte, dum exponit eas, quas poëta, quem praelegit maxime, tangit historias aut veras aut fabulosas, contemtissimorum hominum de hisce historiis cogitata ad easque facta additamenta cum discipulis communicet. Longe a vero aberrat Gedoynus qui de populorum rebus gestis agi putat, easque intelligit *historias*. (Historiam tractat rhetor cf. 2, 5, 1.). Eodem modo dictas accipio *historias*, quas omnes scire uxorem vetat Juvenalis 6, 450. *Peccare docentes historias* Horat. 3, 7, 19. 20. Ipse supra 1, 4, 4 *historias* ad poëtarum interpretationem pertinere significat. Neque diversae sunt mox 1, 9, 6 *narratiunculae*.

grammaticorum commentarii. Puto *comment.* esse quod *schedas*, pugillares quibus illinunt quaecunque occurrunt observatu digna; non autem interpretationum libros; quo significatu jam Quint. tempore dictos fuisse *comment.* non credo. ὑπομνήματα Graece dicuntur *commentt.*, quae solebant interdum in unum aliquem scriptorem condi a Grammaticis.

ſuerunt, ſatis noti. Nam *Didymo*, quo nemo plura ſcripſit, accidiſſe compertum eſt, ut, cum hiſtoriae cuidam, tanquam vanae, repugnaret, ipſius proferretur liber, qui eam continebat. Quod evenit praecipue in fabuloſis usque ad deridicula, quaedam etiam pudenda: unde improbiſſimo cuique pleraque fingendi licentia eſt, adeo ut de libris totis, et auctoribus, ut ſuccurrit, mentiatur tuto; quia inveniri, qui nunquam fuere, non poſſunt. nam in notioribus frequentiſſime deprehenduntur a curioſis. Ex quo mihi inter virtutes grammatici habebitur, *aliqua neſcire.*

IX. Et finitae quidem ſunt partes duae, quas haec profeſſio pollicetur, id eſt, *ratio loquendi*, et *enarratio auctorum:* quarum illam *methodicen*, hanc *hiſtoricen* vocant. Adjicia-

Didymo quo. Ita Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Voſſ. 2. Ald. Viart. Gryph. (1544). Ceteri, quorum et Geſn., inſerunt *quoque*, alienum, ut ſponte ſentiebam. Si enim *nemo* Didymo *plura ſcripſit*, non *ei quoque* hoc accidit, ſed *ei potiſſimum* *debuit* accidere.

Didymo. De hoc exponunt Lexica. Id maxime ad noſtrum locum facit, quod narrat Athenaeus p. 139 C. καλεῖ τὸν Δίδυμον Δημήτριος ὁ Τροιζήνιος βιβλιολάθαν, ubi cognomen magnopere convenit hiſtoriae hic relatae, ſed quae ſubjicitur ratio, διὰ τὸ πλῆθος ὧν ἐκδέδωκε συγγραμμάτων, parum idonea eſt, ut malis apud Ath. pro βιβλιολάθαν (vocabulum nemini praeterea frequentatum, neque analogice fictum), legere βιβλιοθήκην. Eunapius de Longino βιβλιοθήκη τις ἔμψυχος. Apparet autem hac ipſa hiſtoria rectiſſime legi: „vix ipſis — ſatis noti" pro quo malint quidam „ſatis notis" ut *notis* referatur ad *impedimentis*. Didymo enim ſui ipſius commentarii non ſatis erant *noti*.

mus tamen eorum curae quaedam dicendi primordia, quibus aetates nondum rhetorem
2 capientes instituant. Igitur *Aesopi fabellas*, 99
quae fabulis nutricularum proxime succedunt, narrare sermone puro, et nihil se supra modum extollente, deinde eandem gracilitatem stilo exigere condiscant: versus primo solvere, mox mutatis verbis interpretari: tum paraphrasi audacius vertere, qua et breviare quaedam, et exornare, salvo modo poëtae
3 sensu, permittitur. Quod opus, etiam consummatis professoribus difficile, qui commode
tractaverit, cuicunque discendo sufficiet. *Sen-* 100
tentiae quoque, et *chriae*, et *ethologiae* sub-

ethologiae — *ethologia.* Guelf. *etilogiae* — *ethilogia.* Variis modis a recta scriptura aberrant Codd. in h. v. quorum aliquot, inter quos est Florentinus, referente Regio, dant *aetiologiae* — *aetiologia*, male tamen, sine dubio. Eundem errorem e Seneca proscripsit Lipsius apud quem (vid. not. exeg.)

eorum. Grammaticorum, intellige; etsi eorum diserta nulla mentio. cf. not. exeg. ad 4, 5. 1 *examinet.*

dicendi primordia. Ea sunt, quae Graeci doctores progymnasmata appellant, qualia extant, una cum docendi ratione tradita, Hermogenis, etiam interprete Prisciano, Aphthonii et Theonis.

stilo exigere. Scribendo exprimere, effingere cf. not. ex. ad 1, 3, 2 *exigitur. Stilus* opponitur *sermoni.*

etiam difficile. Fateor, me haerere, si *consummatis professoribus* dicitur *difficile* id opus, quod tamen rudi puero injungi jubetur. Puto igitur ablativum agnoscendum, non dativum, hoc sensu: „vel cum „consummatorum professorum „institutione aliquis utitur.“ Durior tamen fere haec oratio, quam pro Quintiliano.

Sententiae — *chriae* — *ethologiae.* „*Sententia* est oratio „generalem pronunciationem „habens, hortans aliquam rem, „vel deterrens — vel demon„strans, quale aliquid sit.“ Priscian. ex Hermogene p. Putsch. 1333. „Quam Graeci „χρείαν vocant, est commemo„ratio alicujus, orationis vel

jectis dictorum rationibus apud grammaticos scribantur, quia initium ex lectione ducunt; quorum omnium similis est ratio, forma diversa: quia *sententia* universalis est vox, *ethologia* personis continetur. *Chriarum* plura 4
genera traduntur: unum simile sententiae,

antecedit etiam ipsa ea *aetiologia*, quo minus continuo, significatione diversa, ferri possit.

„facti, vel utriusque simul, „celerem habens demonstratio„nem, quae utilitatis alicujus „causa plerumque profertur.“ ibid. p. 1332. Ethologiae non tam diserta apud Grammaticos invenitur mentio et definitio. Paulo diversum vocabulum inter progymnasmata recenset Aphthonius: *ἠθοποιΐα ἐστὶ μίμησις ἤθους ὑποκειμένου προσώπου.* Eam Priscianus reddit *allocutionem* p. 1340. Haec tamen ad rhetoricas figuras magis videtur pertinere, quibus et ipse noster annumerat 9, 2, 58 et 9, 3, 99 ex Rutilio Lupo allatam, apud quem est p. Ruhnk. 66. Et ipsius Aphthonii exempla, rhetoris magis sunt quam Grammatici. Memorat Suetonius *ethologias* inter „quaedam institutionum „genera, quibus Grammatici „eloquentiam praeparaverint.“ De illustr. Gramm. c. 4. et Seneca, epist. 95 descriptionem cujusque virtutis, *ethologiam* a Posidonio vocatam tradit. Sed eae videntur copiosiores fuisse, quam quae intelliguntur a Quintiliano h. l. et plane eaedem atque *ethopoeiae*, quales habemus Libanii Sophistae, Severi Alexandrini et all.

ethologia — continetur. Parum sane cognoscas rem, alias ignotam, ex hac definitione. Accedit, quod, praeter expectationem, discrimen *sententiae* solum et *ethologiae* ostenditur, *chriae* mentio omittitur. Ceterum idem quod noster de *ethologia*, Hermogenes, quem ipsum edidit Heeren V. C., cum antea ex sola Prisciani interpretatione extaret, monet de *chria: γνώμης — διαφέρει (ἡ χρεία) τῷ τὴν χρείαν πεποιηκὸς πρόσωπον ἔχειν, τὴν δὲ γνώμην ἄνευ προσώπου λέγεσθαι.* p. 11. Stück 8. der Bibl. der alt. Lit. Quae repetit fere Aphthonius. Similia habet Isidor. p. Gothofr. 864. Quibus possit adduci aliquis, ut *ethologiam* nonnisi aliud *chriae* nomen credat, modo pro *et ethol.* supra legeretur *seu ethol.*

plura genera. Tria constituit Aphthonius et cum eo Priscianus p. 1332. *λογικὸν* (orationales usus) *πρακτικὸν* (activi) *μικτὸν* (mixti). Sub-

quod est positum in voce simplici, *Dixit ille*, aut *Dicere solebat:* alterum, quod est in respondendo, *Interrogatus ille*, vel, *Cum hoc ei dictum esset, respondit:* tertium huic non dissimile, *Cum quis non dixisset*, sed *aliquid fecisset.* Etiam in ipsorum factis esse chriam putant, ut *Crates, cum indoctum puerum vidisset, paedagogum ejus percussit:* et aliud paene par ei, quod tamen eodem nomine appellare non audent, sed dicunt χρειῶδες· ut, *Milo, quem vitulum assueverat ferre, taurum ferebat.* In his omnibus et declinatio per eosdem ducitur casus, et tam factorum, quam

quis non dix. sed al. fec. Goth. (tac. Gesn.) *quis dix. vel al. fec.* cum Voss. 2., et Ioann. aliisque similia, etsi non eadem, dantibus. Non spernenda loci constitutio, etsi recepta praestat, quam tuetur solus, ni fallor, Guelf.

in ipsorum factis. Ita Guelf. Turic. Goth. (tac. Gesn.) et Codd. ad unum omnes (nisi quod tacetur Bern.) et edd. vett. pleraeque. Recepta, *ipsis* pro *ipsorum*, est e conjectura Regii, plane inutili. vid. not. exeg.

jicit tamen Prisc. „Traduntur „tamen differentiae usuum plures a veteribus. Alii enim sunt „*indicativi* alii *interroga*„*tivi.*"

ipsorum factis. h. e. in eorum, quorum auctoritas est in chria; non illorum modo, quos ii compellarunt: Crates percutiens paedagogum ipse agendo chriae auctor est factus.

Crates — percussit. Aphthonius: Διογένης (ut et apud Plutarch. loco nunc non succurrente, it. ap. Theonem p. Cam. 54, non Crates) μειράκιον ἰδὼν ἀτακτοῦν, τὸν παιδαγωγὸν ἔπαισεν. Eadem habet Hermog. l. c. p. 10. Hic tamen alii generi assignat, videl. τῷ μικτῷ, subjectis hisce: ἐκεῖνον· τί γὰρ τοιαῦτα παιδεύεις; Elegantior profecto Quintiliani ratio.

declinatio — ducitur. Hujus praecepti exemplum praebet Diomedes p. Putschii 289 ubi eandem Chriam deducit per omnes casus utriusque numeri.

per eosdem sic intellige, ut non *activae* chriae ullus magis proprius casus dicatur esse, quam ceterarum.

dictorum ratio est. Narratiunculas a poëtis 6
celebratas, notitiae causa, non eloquentiae, tractandas puto. Cetera majoris operis ac spiritus Latini praeceptores relinquendo necessaria grammaticis fecerunt: Graeci magis operum suorum et onera et modum norunt.

101 X. Haec de *Grammatica*, quam brevissime potui, non ut omnia dicerem sectatus, quod infinitum erat; sed ut maxime necessaria: nunc de ceteris artibus; quibus instituendos, prius quam tradantur rhetori, pueros existimo, strictim subjungam, ut efficiatur orbis ille doctrinae, quam Graeci ἐγκύκλιον παιδείαν
vocant. Nam iisdem fere annis aliarum quo- 2
que disciplinarum studia ingredienda sunt:

praeceptores. Ita Guelf. Turic. et Codd. omnes, nisi quod silentur Ioann. et Bern. Regius in Florentini textu *oratores* legi narrat, in ejusdem margine *praeceptores*, quod ipse mutavit in *rhetores*, nulla necessitate, cum praesertim infra 2, 1, 1 legatur „*praeceptoribus* eloquentiae *Latinis* — *Graecis.*“ Regii conjecturam receperunt plurimae edd., recentiores quidem omnes, cum vett. aliquot nostram scripturam tueantur.

Haec de. Goth. non, ut refert Gesn., *Quae de*, sed *Naec quae de*, prius ex errore miniatoris. ἐγκύκλιον παιδείαν. Guelf. ἔγκυκλον *pediam.* cum Turic. et Alm. sed hi latt. litt. *encyclonpedian* per *n*. Plerique ἐγκυκλοπαιδείαν. Sed Gesn. recte ex Goth. receptam; quo modo scriptores Graeci et Latini fere solent vocare rem, de qua agitur.

ratio est. h. e. reddi potest. Hoc monuit ne forte quis crederet *activis* chriis minus bene subjici posse rationem, quam *orationalibus*.

Narratiunculae. h. quidem l. perscribi a discipulis eae jubentur.

quae, quia et ipsae artes sunt, et esse perfectae sine orandi scientia non possunt, nec rursus ad efficiendum oratorem satis valent solae; an sint huic operi necessariae? quaeritur. Nam quid, inquiunt, ad agendam causam, dicendamve sententiam pertinet, scire, quemadmodum in data linea constitui triangula aequis lateribus possint? Aut quo melius vel

perfectae sine orandi scientia non possunt. Ita Guelf. Turic. Goth. cum Jens. (tac. Gesn.) et Codd. puto omnes, (etsi tacentur a conferentibus Bal. Voss. 2. 3. Bern.) et edd. vett. pleraeque. Recentiores quidem omnes, miro contra Codd. obsequio, receperunt meram Regii conjecturam: *perfecta sine his orandi scientia non potest.* Si liceret, quod non licet, ita grassari in Codd. scripturas, melior saltem debebat erui sententia. Nam, si sine his artibus orandi scientia non potest esse perfecta, ne quaeri quidem potest, an sint huic operi necessariae. Neque est, quod §. 11 „ac sine — eloquentia" huc trahas. Illa nova est sententia, et differt „eloquentia" ab „orandi scientia." Si quid morer in toto hoc loco, illud sit: *quia et ipsae artes sunt*, de quo egi in not. exeg. *in data.* Ita Guelf. nec est quod *in* abjiciamus cum aliquot Codd. ut Turic. (qui et *ducta* cum Alm.) et edd. Etiam Euclides ait ἐπὶ τῆς δοθείσης — ἰσόπλευρον. *Data* autem non abest a Goth., ut male Gesnerum intellexit Harles.

quia et ipsae — valent solae. Videtur enim a recta ratione abhorrere, artem, quae non sit alterius pars, sed ipsa suis limitibus circumscripta, necessariam credere alteri arti. Quanquam ipsius adeo Grammatices necessitati hoc possis obvertere; sed ea nimis conjuncta est cum eloquentia. Praeterea ne dilucide quidem ipsae possunt doceri hae artes, si orandi plane rudis homo tractet eas, ut quivis artifex etiam orandi scientia indigeat, quam in sententiam apud Ciceronem Antonius (de Orat. 2, 9) disputat. Denique si maxime eas teneas omnes, non eae vicissim (*rursus*, quasi gratiae referendae modo, pro eo beneficio, quod acceperint ab orandi scientia) satis instruunt oratorem, sed multa praeterea ei sunt necessaria ad perficiendum opus suum. Sic videor scripturae Codd. probabilem reddidisse rationem, nullis eruditorum conjecturis indulgens. vid. not. Crit.

defendet reum, vel reget consilia, qui citharae sonos nominibus et spatiis distinxerit? Enumerent etiam fortasse multos, quamlibet 4
102 utiles foro, qui nec Geometren audiverint, nec Musicos, nisi hac communi voluptate aurium, intelligant. Quibus ego primum hoc respondeo, quod et M. Cicero scripto ad Brutum libro frequentius testatur, non eum a nobis institui oratorem, qui sit, aut fuerit; sed imaginem quandam concepisse nos animo perfecti illius, ex nulla parte cessantis. Nam 5
et sapientem formantes eum, qui sit futurus consummatus undique, et (ut dicunt) mortalis quidam deus, non modo cognitione coe-

Geometren. Ita Guelf. recte, ut et Capp. et Gesn. et pleraeque vett. edd. Burm. *Geometrem* male, qui et in Juvenalis versu 3, 76 *geometer* scribi vult, contra metrum. Habet tamen *Geometrem* Goth. (tac. Gesn.) et aliquot edd. ut Aldus et recentiores. *audiverint.* Guelf. *audiverunt.* cum aliquot Codd. et plurimis edd. vett. male, cum sequatur *intelligant*, quod nemo solicitat. *quod et M.* Guelf. *quo M.* Malim prope *etiam* pro *et M.* neque enim solet praenomen in *Cicerone* usurpare Qu.; cum *Tullium* nominat, saepe addit. cf. 11, 3, 8. ubi eandem fortasse tentes mutationem.

non eum. Guelf. *non enim.* cum Bern. Voss. 1. 3. Jenson. Locat. Venet. Rusc. quod placet Gesnero. Tum sic est interpungendum: *testatur; non enim* cet. Inest tamen aliquid scabri.

sonos nominibus — spatiis. Nomina sunt ὑπάτη, παρυπάτη, μέση, νήτη cet. *spatia*, varie intercipiendo monochordo existunt et varios reddunt sonos. Rem musicam veterum tirones adumbratam legant apud Barthelomaeum in Anacharside. Tom. 3. c. 27.

Cicero — ad Brutum. Talia in *Oratore* (eum enim librum intelligit Qu.) sunt haec: c. 1. „talem informabo, qualis fortasse nemo fuerit." c. 29. „Nemo is, inquies, unquam fuit. Ne fuerit." Simili ratione noster 1, Prooem. 18 „qualis „adhuc fortasse nemo fuerit."

lestium vel mortalium putant instruendum; sed per quaedam parva sane, si ipsa demum aestimes, ducunt, sicut exquisitas interim ambiguitates: non quia *Ceratinae* aut *Crocodilinae* possint facere sapientem, sed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli.
6 Similiter oratorem (qui debet esse sapiens) non Geometres faciet, aut Musicus, quaeque his alia subjungam; sed hae quoque artes, ut sit consummatus, juvabunt. Nisi forte antidotum quidem, atque alia, quae morbis aut 103
vulneribus medentur, ex multis, atque interim contrariis quoque inter se effectibus,

instruendum. Sic Guelf. Turic. Ioann. Bal. Voss. 1. 3. et edd. Sich. et Obr. it. marg. Basil. Ceteri *instituendum* ut et Gesn.

antidotum. Guelf. *Antidotus*, cum Alm. Quos hi sequebantur, graece videntur dedisse *ἀντιδότους* et est sane apud Graecos fere femininum (*ἡ ἀντίδοτος*) quod itidem Latinis etiam frequentius neutro. Et potest vel hic intelligi femininum.

quae morbis. Guelf. et Turic. *q. oculis.* cum omnibus fere Codd. nisi quod tacentur Alm. Voss. 1. 2. 3. et Bern. Unde sit recepta, equidem non dicam. Aldus quidem videtur primus dedisse. Codd. auctoribus factis, nemo non arripiat *morbis*, cum „*vulnera*“ protinus ita subjuncta „*oculis*“ magnopere offendant legentem. Nunc quomodo tam constanter Codd. potuerint tueri errorem, si est error, vix aliquis comminiscatur. Malui tamen retinere expeditam edd. scripturam. Quanquam *oculorum* collyria varie composita multa vel Celsus memorat Lib. 4. c. 6.

Ceratinae — Crocodilinae. Κερατίνην inter captiosas Megaricorum quaestiunculas recenset Diogenes Laertius 2, 208. *Crocodilinae* nomen ipsum quidem non invenio, nisi quod *Crocodiliten* appellat Graecus Aphthonii enarrator, res frequentata apud scriptores, quam vel Lexica enarrant. Vide in primis Menagium ad l. c. Diogenis.

sapientem — falli. Sext. Emp. p. Fabr. 378. (ὁ σοφὸς) ἐπιστήμην εἶχεν ἀληθῶν καὶ οὔποτε ψεύδεται. Stoicorum autem in primis iste est sapiens.

antidotum. Notum est, quam multis variisque herbis vel hodie componi dicatur theriaca.

componi videmus, quorum ex diversis fit illa mixtura una, quae nulli earum similis est, quibus constat, sed proprias vires ex omnibus sumit; et muta animalia mellis illum 7
inimitabilem humanae rationi saporem, vario florum ac succorum genere perficiunt: nos mirabimur, si oratio, qua nihil praestantius homini dedit providentia, pluribus artibus eget; quae, etiam cum se non ostendunt in dicendo, nec proferunt, vim tamen occultam suggerunt, et tacitae quoque sentiuntur.

diversis. Guelf. *diversa* cum Voss. 1. 3. *inimitabilem.* Guelf. *imirabilem*, ut videatur voluisse *immirabilem*, nisi est merus error. *tacitae.* Gesn. cum plurimis *tacite.* Codd. quidem in talibus nulla auctoritas, cum *e* frequentissime

nulli earum. Quo respiciat *earum*, non facile dixeris. Equidem mihi persuadeo, modo inter *effectibus* et *componi* excidisse *herbis*, aut simile quid, cum male putaret librarius, pendere ablativum *effectibus* a praepositione *ex* ante *multis*. *ἡ ἀντίδοτος*, inquit Alexander Aphrodisiensis, *ἐκ πλείστων βοτανῶν σύγκειται.* p. 268. ed. Aristotelis Sylburg. Vol. 5. Deinde pro *quorum* scribatur *quarum* necesse est. Sine hac vel alia mutatione locum expediri posse equidem non credo; neque tamen ullus Codex adjuvat, cum ne in *earum* quidem sit varietas, pro quo facile expectare poteras *eorum*.

et muta animalia. Cum animalia cetera homine deteriora ostenduntur, solent appellari *muta* a scriptoribus, qua voce, praeter loquelae defectum, etiam rationis, significatur. cf. 2, 16, 16. ubi itidem mellificium „nobis inimitabile" vocat „opus." Etiam Declamm. Qu. p. 263 „Hoc (apum opus) „nostra ratio — imitari non „potuit."

nos mirabimur. *Nos* voce pleniore est sonandum, et tota periodus, a *Nisi forte* inde, pronunciatione adjuvanda. Male enim Badius *cum* volebat inseri inter *forte* et *antidotum*. Clarius Graece dixeris: *τὰς μὲν ἀντιδότους — ὁρῶμεν — ἡμεῖς δὲ θαυμάσομεν —*. *Μὲν* expressit Qu. *quidem* dicendo, *δὲ* Latinus sermo parum habebat, quo modo redderet h. l. Opponuntur autem medicamina et mel, orationi.

tacitae. vid. not. Crit.

8 „Fuit aliquis ſine his diſertus:" at ego oratorem volo. „Non multum adjiciunt:" ſed utique non erit totum, cui vel parva deerunt: et optimum quidem hoc eſſe conveniet: cujus etiamſi in arduo ſpes eſt, nos tamen praecipiamus omnia, ut ſaltem plura fiant. Sed cui deficiat animus? Natura enim perfectum oratorem eſſe non prohibet: turpiterque de-
9 ſperatur, quidquid fieri poteſt. Atque ego vel judicio veterum poteram eſſe contentus. Nam quis ignorat Muſicen (ut de hac primum loquar) tantum jam illis antiquis temporibus non ſtudii modo, verum etiam venerationis habuiſſe, ut iidem Muſici et vates et

praeferant pro *ae*. Cod. Alm. tamen et Ald. Badiusque it. Baſil. mecum faciunt. Quod *tacite ſentitur* id cum ſentientis ſilentio ſentitur; cujus quidem ſententiae equidem ſenſum hic nullum video; contra quod *tacitum ſentitur*, id ſentitur etſi vocem non mittens. Apte autem dicentur *tacere* eae artes, quae „*ſe non* „*oſtendunt, nec proferunt.*" Etiam Francius, non magnus ceteroquin auctor, hanc ſcripturam commendat.

utique. Guelf. *aeque* et ſic fere receptum ut a Geſn. Habeo tamen auctores Goth. Turic. Alm. Bodl. et ſat multas edd. vett. neque vidi, quare diutius textu prohiberem ſcripturam longe aptiorem, et VV. DD., etiam Geſnero, probatam. Simili plane ſignificatu 6 Prooem. 4. „ſi non meo caſu — at illorum certe, „quos *utique* immeritos — damnavit;" ne forte credat quis *utique* nihil aliud niſi *praeſertim*, cui hic nullus locus. *Aequo* qui defendat, intelligat haec: *aeque* — „quam cui magna." Sed itane licet integram ſententiam intelligendam relinquere?

veterum poteram. Guelf. *veterum poetarum poteram*, ſolus quantum video. Poterat blandiri ſcriptura: cur enim exciderit *poetarum* facilius intelligas, quam unde irrepſerit. Obſtat tamen ſententia; nam hoc, quod ſequitur, non ex *poetarum* locis repetit, ſed ex pervulgata opinione.

iidem — *Orpheus et Linus*. *Orph.* et *Lin.*, praedicatum Subjectum ſententiae ſunt *muſici et vates et ſapientes*,

ſapientes judicarentur (mittam alios) *Orpheus* et *Linus*: quorum utrumque diis genitum, alterum vero, quod rudes quoque atque agreſtes animos admiratione mulceret, non feras
104 modo, ſed ſaxa etiam ſilvasque duxiſſe, poſteritatis memoriae traditum eſt. Et Timagenes 10
auctor eſt, omnium in literis ſtudiorum antiquiſſimam Muſicen extitiſſe: et teſtimonio ſunt clariſſimi poëtae, apud quos inter regalia convivia laudes heroum ac deorum ad

traditum eſt. Et Timagenes. Guelf. *trad. eſt. Itaque imagines auctores ſunt. Et Timagenes.* Alieniſſimum emblema verae ſcripturae locum occupavit in Cod. Palatino membr., ut refert Gebhard. quem oportebat tam praepoſterae lectioni non favere. Turic. *trad. eſt. Itaque et imagines autores ſunt; omn.* Baliol. et Alm. conjunctioni *et* antevertunt *Itaque*, ceterum relinquentes receptam. Hoc *itaque* unde ſolum ſe inſinuaverit, non eſt dictu facile. Ipſum, quod inſeritur ortum puto ex interpretamento marginali ejus, qui male in textu legeret *et imagines auctores* pro *et Timagenes auctor eſt*, quod proclive erat in minus noto nomine. cf. de gloſſemm. not. ex. ad 1, 7, 28 *quia tam — ſacris apparet.*

Aliter ſtructuram non expedias. *Orpheum* et *Linum* ſimiliter jungit Virgilius Ecl. 4, 55—57. et ſcriptor Dialogi de corrupta eloq. c. 12.

Timagenes. Fuit hic amicus Aſinii Pollionis, noſtro etiam infra commemoratus 10, 1, 75. ob libertatem ſermonum Caeſari Auguſto inviſus, clarus autem hiſtoriis ſcribendis, de quo eſt conſulendus L. Seneca de ira l. 3. c. 23. et M. Seneca Controv. 34. p. Bip. 363. Multa de eo collegit Voſſius de Hiſtorr. Graecc. l. 1. c. 24.

apud quos — canebantur, Equidem in hoc loco, quem eodem modo dant omnes libri, magnopere haereo, cum praeteriti temporis in *canebantur* probabilem rationem reddere plane non poſſim. Nimirum praeſenti unice erat opus, neque tamen ullus Codex oſtendit: *cantantur.* Phemius autem et Demodocus et Iopas nonne etiamnum canunt in Homeri et Virgilii operibus? *Apud quos*, ſi quis ita interpretetur, ut ſignificet: *quibus auctoribus, narrantibus*, vereor ut conſentientem habeat uſum loquendi.

citharam canebantur. Iopas vero ille Virgilii nonne canit:

— errantem Lunam, Solisque labores? cet.

Quibus certe palam confirmat auctor eminentissimus, musicen cum divinarum etiam rerum
11 cognitione esse conjunctam. Quod si datur, erit etiam oratori necessaria. Siquidem (ut diximus) haec quoque pars, quae, ab oratoribus relicta, a philosophis est occupata, nostri operis fuit: ac sine omnium talium scientia
12 non potest esse perfecta eloquentia. Atque claros nomine sapientiae viros, nemo dubitaverit studiosos musices fuisse; cum Pythagoras, atque eum secuti, acceptam sine dubio antiquitus opinionem, vulgaverint, mundum ipsum ejus ratione esse compositum; quam postea sit lyra imitata. Nec illa modo contenti dissimilium concordia, quam vocant ἁρμονίαν, sonum quoque his motibus dederunt.
13 Nam Plato, cum in aliis quibusdam, tum praecipue in Timaeo, ne intelligi quidem,

Virgilii. Aen. 1, 746.

ut diximus. Prooem. 14.

in Timaeo. Intelligit locum, ubi Deus in condenda mundi anima rationem musicorum fere intervallorum secutus fingitur; ed. Steph. Vol. 3. p. 35. 36. Bip. Vol. 9. p. 313. 14. in Ciceronis Versione Vol. Ern. 4. P. 2. p. 9. 111. Musicae scientiam hoc ipso loco prodidisse Platonem, narrat Plutarchus de Musica p. 1138. 39. qui et ipse ψυχογονίαν illam Platonicam meris musices rationibus explicat p. 1012 seqq. Musicam praeterea in Timaeo tangit p. Bip. 339. Steph. 47. et p. B. 381. Steph. 67. Copiose eandem tractat Plato in Rep. l. 3. p. Bip. 285 — 296. Steph. V. 2. p. 398 — 403. it. Phileb. Bip. V. 4. p. 221 St. 2, 17. Ceterum propter obscuritatem in proverbium abierunt Platonis in Timaeo numeri. Cic. ad Att. 7, 13. ubi pro *numero* MSS. *Timaeo.* et de Finib. 2, 5.

nisi ab iis, qui hanc quoque partem disciplinae diligenter perceperint, potest. Quid de philosophis loquor, quorum fons ipse Socrates jam senex institui lyra non erubescebat? Duces maximos et fidibus et tibiis cecinisse 14 traditum, et exercitus Lacedaemoniorum musicis accensos modis. Quid autem aliud in nostris legionibus cornua ac tubae faciunt? quorum concentus quanto est vehementior,

quanto — tantum. Ita Guelf. nisi quod ante *tant.* inserit *non*, per errorem. A Gryphio inde dant fere *quanto — tanto*, ut et Gesn., cum vett. mecum faciant, quo accedunt multi Codd. Goth. et Venet. *quantum — tantum.* Solent in iis *quanto*, *quantum*; *tanto*, *tantum*; *multo*, *multum*; fluctuare

fons — Socrates. Eodem modo Cicero de Orat. 1, 10. „Philosophorum greges, — ab „illo *fonte* et capite Socrate.“ Rem, praeter alios, narrat Diog. Laert. 2, 32. *καὶ λυρίζειν ἐμάνθανεν ἤδη γηραιός* (ex eleganti conjectura Menagii)· *μηδὲν λέγων ἄτοπον εἶναι, ἅ τις μὴ οἶδεν ἐκμανθάνειν.* Paulo facetius, cum aliis, Suidas: *ὀψιμαθὴς μᾶλλον ἢ ἀμαθής.* Cato ille Ciceronianus (de Sen. c. 8.) et ipse ait se audisse, Socratem senem fidibus didicisse. Magister quidem Socratis fuit Connus, non Lamprus, ut erudite disputat magnus Lessingius, Leben des Sophocles p. 37 seqq.

Duces maximos. Velut Epaminondam, de quo hoc memorat Nepos aliquoties, et Alcibiadem apud Platonem Alc. 1. p. Biest. 107. Athenaeus p. 184 multos recenset claros viros, qui tibiis et fidibus calluerint. De Alcibiade repudiante tibiarum cantum, quo ipso, quantopere in usu fuerit, apparet, nota historia ap. Plutarch. p. 192. D. E.

exercitus Laced. Xenoph. de Rep. Laced. p. Leoncl. 689. B. *ὅταν — ὁρώντων ἤδη τῶν πολεμίων χίμαιρα σφαγιάζηται, αὐλεῖν τε πάντας τοὺς παρόντας αὐλητὰς νόμος, καὶ μηδένα Λακεδαιμονίων ἀστεφάνωτον εἶναι.* Thuc. 5, 70 *Λακεδαιμόνιοι — βραδέως (χωροῦντες) καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν νόμῳ ἐγκαθεστώτων· οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις.* it. Luc. de Saltat. Bip. V. 5. p. 130.

vehementior illis tibiarum, aliisque sonis:

tantum Romana in bellis gloria ceteris prae-
15 stat. Non igitur frustra Plato civili viro, quem πολιτικὸν vocant, necessariam musicen credidit. Et ejus sectae, quae aliis severissima, aliis asperrima videtur, principes in hac fuere sententia, ut existimarent, sapientum aliquos nonnullam operam his studiis accommodaturos. Et Lycurgus, durissimarum Lacedaemoniis legum auctor, musices discipli-
16 nam probavit. Atque eam natura ipsa videtur ad tolerandos facilius labores velut muneri nobis dedisse; siquidem et remigem cantus hortatur: nec solum in iis operibus, in quibus plurium conatus, praeeunte aliqua jucunda voce, conspirat; sed etiam singulorum fatigatio quamlibet se rudi modulatione
17 solatur. Laudem adhuc dicere artis pulcherrimae videor, nondum tamen eam oratori

Codd. ut ad 9, 2, 68 et 10, 1, 86. etiam Goth. et Guelf. Sed nostram loci hujus constitutionem defendit geminus Livii locus 6, 38, 5 „cum — *quanto* — potentior erat, *tantum* vincere-„tur.“ vide Drakenb. ad 5, 10, 5. Mecum et Obr.

Et Lyc. Guelf. *Et* omittit, cum pluribus Codd. et vett. edd. male.

quem — vocant. Nempe Graeci. Sic Cic. de Finib. 5, 23 „civile ac populare, quod „Graeci πολιτικὸν vocant.“

ejus sectae. Stoicos plane intelligit, quorum diserta in hanc sententiam loca VV. DD. non invenerunt. Chrysippus in plurimis iis, qui interciderunt, libris ejusmodi quid profecto tradidit. cf. §. 32.

Lycurgus — probavit. Ὁ γὰρ Λυκοῦργος παρέζευξε τῇ κατὰ πόλεμον ἀσκήσει τὴν φιλομουσίαν, ὅπως τὸ ἄγαν πολεμικὸν τῷ ἐμμελεῖ κερασθὲν συμφωνίαν καὶ ἁρμονίαν ἔχῃ. Plutarch. Laconic. Instit. p. 238. B. Multum et ab hac parte detrahit Lacedaemoniorum famae Pavius Rech. sur les Grecs Vol. 2. p. 331. 32. partim vere, partim cupide.

conjungere. Tranſeamus igitur id quoque, quod grammatice quondam ac muſice junctae fuerunt. Siquidem Archytas atque Ariſtoxe-
106 nus etiam ſubjectam grammaticen muſicae putaverunt; et, eosdem utriusque rei praeceptores fuiſſe, cum Sophron oſtendit, mimorum quidem ſcriptor, ſed quem Plato adeo probavit, ut ſuppoſitos capiti libros ejus, cum moreretur, habuiſſe tradatur: tum 18

tradatur. Ita Goth. cum ſocio fere indivulſo Voſſ. 2. et plerisque vett. edd. Ceteri quidem Codd. videntur dare *credatur*, quod et Guelf. praefert. Sic fere edd. recentiores, ut Geſn. Facillimus error librariorum. vid. Duk. ad Liv. 10, 5, 14. Mihi

grammatice — ac muſice. Magis originem vocis ſequebantur veteres, cum μουσικὴν appellabant quidquid menti erudiendae inſerviret, ſicut corporis exercendi ars vocabatur γυμναστική. Saepe tamen tria inſtituendae juventutis memorantur genera, velut a Xenophonte de Laced. republ. p. Leoncl. 676. D. πέμπουσιν εἰς διδασκάλων, μαθησομένους καὶ γράμματα, καὶ μουσικὴν, καὶ τὰ ἐν παλαίστρᾳ.

Archytas — Ariſtoxenus. Alterius omnia interciderunt ſcripta, alterius nonniſi tres harmonicorum elementorum libri ſunt ſuperſtites. Archytae, viri reipublicae adminiſtrandae pariter ac philoſophiae laude clari, memoratur a veteribus liber, inſcriptus ἁρμονικὸν, ubi fortaſſe hoc legebatur. Ariſtoxenus in ipſo operis ſervati initio: τῆς περὶ μέλους, ait, ἐπιστήμης πολυμεροῦς οὔσης κ. τ. λ. quae narrat Meibomius in quibusdam excerptis Muſicis ſic immutata legi: τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης κ. τ. λ. ut poſſit videri vel hoc ipſo latum muſices ambitum, quo et grammatica contineretur, demonſtraſſe. Paulo infra p. 2. ipſe commemorat τὰ ἔμπροσθεν, quod de libris, περὶ Μουσικῆς, interpretatur Meibomius, in quibus omnem Muſices materiam expoſuiſſe Ariſtoxenus eſt putandus, et ea quoque docuiſſe, quae hic memorat Qu. Suſpicatur tamen Iacobus Morellius, qui nuper (1785) ex bibliotheca D. Marci Veneta primus edidit *Ariſtoxeni Rhythmicorum elementorum fragmenta*, hujus potiſſimum operis eſſe locum, quo reſpiciat Qu.

Plato — habuiſſe tradatur. Menagius ad Diogenem Laert. l. 3. ſeg. 18. plurimos affert

Eupolis, apud quem Prodamus et muſicen et literas docet; et Maricas, qui eſt Hyperbolus, *nihil ſe ex muſicis ſcire, niſi literas*, confitetur. Ariſtophanes quoque non uno libro ſic

quidem *credatur* non niſi contortam interpretationem videtur admittere. Val. Max. 8, 7. in eadem hiſtoria *fertur*, non *creditur*.

ſcriptores idem narrantes. De Sophrone, qui egerint, multos recenſet Fabricius, ab Harlete auctus Vol. 2. p. 493 ſeq. Mirum, ni Quintilianus h. l. *probarit* ſcripſit potius quam *probavit*. Sed hoc eſt in omnibus libris.

Prodamus — *Maricas*. *Prodamus* an appellata fuerit ipſa Comoedia, quae eſt Meurſii opinio, dubitari poteſt; perſona fortaſſe fuit alius dramatis. *Maricam* autem ipſum Comoediae Eupolidis nomen fuiſſe conſtat inter ſcriptores. Meminit ejus Ariſtophanes Nub. verſ. 553. qui et ipſe ſignificat, in Hyperbolum, peſſimum demagogum, ſcriptam eſſe Fabulam. Hyperboli, cujus in nequitia rei publicae adminiſtrandae deceſſor fuerat Cleon, „improbitatem veteres „Atticorum comoediae notave„runt" ut ait Cicero Brut. c. 62. Loca Ariſtophanis, ipſa plurima, exhibet Index Brunkii. Etiam Thucydides Hyperbolum vocat l. 8. c. 73 μοχθηρὸν ἄνθρωπον, ὠστρακισμένον — διὰ πονηρίαν καὶ αἰσχύνην τῆς πόλεως, et Lucianus ipſum et Cleonem, tanquam improbiſſimorum hominum exempla, ad partes vocat. Timon. Bip. Vol. 1. p. 100 ubi vide Hemſterhuſium.

Ariſtophanes — *libro*. Rectiſſime Geſnerus haeret in voce *libro*. Quin enim de Comico agatur Ariſtophane, dubitari nequit. De fabularum ſcriptore autem quis *libros* uſurpat? Conſentiunt in receptam omnes et Codd. et edd. Sed ego Geſneri conjecturam *loco*, veriſſimam puto. ut et Gedoynus reddidit: „en plus d'un en„droit." Similis error eſt ad 2, 21, 13 Cod. Voſſ. 3tii, pro *primo libro* viciſſim dantis *primo loco*. it. 3, 6, 59. Jam ubi hoc demonſtret Ariſtophanes, inſignis eſt locus Equitt. v. 188. 89. οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι Πλὴν γραμμάτων. Vides ipſa ea, quae ex Eupolidis Marica modo afferebat noſter, verba. An immemor erat Qu., ubi haec legiſſet? Non puto: ſed Ariſtophanis ſcrinia compilavit Eupolis, ſi verum eſt crimen ab illo in hunc conjectum Nubb. v. 553. 54. Εὔπολις — τὸν Μαρικᾶν — παρείλκυσεν Ἐκστρέψας τοὺς ἡμετέρους Ἱππέας κακὸς κακῶς. Ut Cleonem in Equitt. Ariſtoph., ſic in Marica Eupolis Hyper-

instituі pueros antiquitus solitos esse demonstrat. Et apud Menandrum, in *Hypobolimaeo*, senex, reposcenti filium patri velut rationem impendiorum, quae in educationem contulerit, opponens, psaltis se et geometris multa dicit dedisse. Unde etiam ille mos, ut in 19
conviviis post coenam circumferretur lyra: cujus cum se imperitum Themistocles confessus esset, ut verbis Ciceronis utar, *habitus est indoctior*. Sed veterum quoque Romano- 20
rum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Versus quoque Saliorum habent carmen.

senex, reposc. Guelf. inserit *qui*, cum Turic. et plerisque Codd. et vett. edd. Displicet haec ratio, ubi *senex* hic Menandricus *demonstrat* cet. Et videntur aliquot Codd., qui non memorantur, receptae vindices esse. *contulerit.* Ita Guelf. Alm. Voss. 3. et Obr. Ceteri, ut Gesn., *contulerat*.

opponens. Multi hoc dant Codd. Adsunt tamen Turic. Alm. Bodl. et sat multae edd. vett. ut Andrean. Ald. ostendentes *exponens*, quod facilius intelligas: Nisi quod *opponens* interpretari possis: *vicissim exponens*, pro ista repetitione.

bolum sugillavit dicta illius furatus; nisi quod vicissim criminatur Eupolis apud Scholiast. Arist. Nub. 552. Ceterum eodem Aristophanis loco v. 193 *τῷ μουσικῷ ἀνδρὶ* opponitur *ὁ ἀμαθής*. et Rann. 728. 29 *καλοί τε κἀγαθοὶ* sunt *οἱ τραφέντες ἐν παλαίστραις καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ*.

Menandr. in Hypobolimaeo. Inscripta erat eadem fabula *ἄγροικος*, et sunt ejus nonnisi pauca fragmenta a scriptoribus servata; quae ingeniose, praeter alios tractat Toupius in Emendatt. ad Suid. p. (ed. Lips.) 335 seq. et Epist. Crit. p. 31 seq. Duplicis autem tituli rationem probabilem sic reddi posse opinor, si is, qui in nobiliorem gentem parentum fraude est suppositus, mira rusticitate ortum suum prodat, cujus argumenti sunt Francogallorum Comoediae.

Ciceronis. Tuscul. Disputatt. 1, 2. cf. de more canendi in conviviis eund. lib. 4, 2.

habent carmen. Suspiceris hic *carmen* significare modos musicos, nisi forte quidquid metro constrictum esset, fidium et tibiarum concentui destina-

Quae cum omnia ſint a Numa rege inſtituta, faciunt manifeſtum, ne illis quidem, qui rudes ac bellicoſi videntur, curam muſices, 107
21 quantam illa recipiebat aetas, defuiſſe. Denique in proverbium usque Graecorum celebratum eſt, *Indoctos a Muſis atque a Gratiis ab-*
22 *eſſe*. Verum quid ex ea proprie petat futurus orator, diſſeramus. Numeros *muſice* duplices habet, in *vocibus*, et in *corpore:* utriusque enim rei aptus quidam modus deſideratur. *Vocis rationem* Ariſtoxenus muſicus dividit in ῥυθμὸν et *μέλος ἔμμετρον:* quorum alterum

tum putavit Qu. *Carmen* autem, ſive metrum, quod haberent verſus Saliorum, erat vetus illud Saturnium, ſolum uſurpatum Romanis, antequam heroo verſu eos donaſſet Ennius. Verſum Saturnium conſtare dimetro Iambico catalectico, et ithyphallico, ſeu tribus trochaeis, ingenioſe docet larga exemplorum copia Hermannus de metris p. 403 ſeqq., qui tamen idem ejus metri ſummam et plane horridam licentiam oſtendit.

proverbium — Graecorum. Quale hoc proverbium eſſet, apud Paroemiographos aliosque ſcriptores diſerte traditum non inveni. Zenobius quidem et Diogenianus inter proverbia recenſent: *Λειβηθρίων ἀμουσότεροι*, ſed hoc rem non conficit, neque tot alia ſcriptorum loca, ubi Muſarum et Gratiarum conſortium hominibus doctis tribuitur. Camerarius unde ſua haberet neque ipſe dixit, neque alii quaeſiverunt, et poteſt videri de ſuo commentus ea. Scribit autem haec: „Ἄμουσοι enim dicebantur *καὶ* „*χαρίτων δίχα*“ quibus mox, velut indignabundus, ſubjicit „*ἢ οὐκ οἶδ᾽ ὅ, τι.*“ Poſtrema Geſnerus male accepit pro parte proverbii. Appoſitiſſimum ad Quintiliani ſententiam eſt Plutarcheum illud, quod refert Eraſmus, in vita Romuli p. 26 B. de Sextio Sylla Carthaginienſi *οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνήρ.* Sed poterat ſic loqui etiam, qui proverbium tale ob oculos non haberet. Fortaſſe Qu. nonniſi de vocabulis iſtis tritiſſimis Graeci ſermonis *ἄχαρις, ἄμουσος*, cogitavit.

Ariſtoxenus — ἔμμετρον. Non eſt iſte locus inter reliquias Ariſtoxeni. Quod autem

modulatione, *canore* alterum ac *ſonis* conſtat. Num igitur non haec omnia oratori neceſſaria? quorum unum ad geſtum, alterum ad collocationem verborum, tertium ad flexus vocis, qui ſunt in agendo quoque plurimi, pertinet. Niſi forte in carminibus tantum et 23
in canticis exigitur ſtructura quaedam et inoffenſa copulatio vocum, in agendo ſupervacua eſt: aut non compoſitio et ſonus in oratione quoque varie, pro rerum modo, adhibetur, ſicut in muſice. Namque et voce 24
et modulatione grandia elate, jucunda dulciter, moderata leniter canit: totaque arte conſentit cum eorum, quae dicuntur, affectibus. Atqui in orando quoque intentio vocis, re- 25
miſſio, flexus, pertinet ad movendos audien-

canore alterum. Sic verba collocant Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) cum plerisque vett. edd., et concinnior videtur ratio, cum praeſertim mox *alterum* denuo in fronte compareat. Geſn. et recc.: *alterum canore.*

adjectivum *ἔμμετρον* addidit voci *μέλος* (ſi addidit, abeſt enim ab Alm. Bodl. Turic.), id poeſeos fortaſſe cauſa fecit, cui plerumque inſervit vox. Eſt etiam talis apud Ariſtiden Quintilianum (p. Meib. 2. Vol. 2.) diviſio: *περὶ μὲν γὰρ μελῳδίαν ἁπλῶς ἡ ποιὰ φωνή· περὶ δὲ ῥυθμὸν ἡ ταύτης κίνησις· περὶ δὲ τὴν λέξιν τὸ μέτρον.*

haec omnia. *Omnia* dicuntur, quas adhuc tetigit, muſices partes, quae ſunt tres: rhythmus in corpore, *qui pertinet ad geſtum*, rhythmus in vocibus (*ad collocationem verborum*), melos (*ad flexus vocis*).

compoſitio et ſonus. Fateor me haerere in vocabulo *compoſitio*. Quid enim differt haec ab illa, quam modo tetigerat, *copulatione?* Etiamſi abeſſet *compoſitio*, ferri poſſet *et* ante *ſonus.*

canit. *Muſice* intelligitur, quae *canat*, ne quis forte jam haec ad *orationem* trahat, quod etiam vetat *Atqui*, protinus ſequens. *Quae dicuntur* ſunt poetae verba, ἡ λέξις, cui accinit muſice.

tium affectus: aliaque et collocationis et vocis (ut eodem utar verbo) modulatione concitationem judicum, alia miſericordiam petimus: 108
cum etiam organis, quibus ſermo exprimi non poteſt, affici animos in diverſum habi-
26 tum ſentiamus. Corporis quoque decens et aptus motus, qui dicitur εὐρυθμία, eſt neceſſarius, nec aliunde peti poteſt; in quo pars actionis non minima conſiſtit: qua de re ſe-
27 poſitus nobis eſt locus. Age, ſi habebit in primis curam vocis orator, quid tam Muſices proprium? Sed ne haec quidem praeſumenda pars eſt: ut uno interim contenti ſimus exemplo C. Gracchi, praecipui ſuorum temporum oratoris, cui concionanti conſiſtens poſt eum muſicus, fiſtula, quam τονάριον vo-

aptus motus. Quae placebat Geſnero Gothani ſcriptura *modus*, ea jam ab ipſo librario correcta fuit in receptam. Neque aliunde oſtenditur *modus*. *εὐρ. eſt.* Turic. cum Alm. et Ald. inſ. *et;* eleganter, reſp. ad *nec.* τονάριον. Ita et Guelf. cum Turic. ſed latt. litt. Cangius in Gloſſario lat. *Tonarium* libri nomen affert, maſc. gen., ubi etiam noſtri loci meminit; neque dubium eſt, quin ſit prava ſcriptura quorundam libb. τονέριον per o. Memorat idem in Gloſſario Graeco, voce χειρόργανον, locum MS. Cod. ubi τονάδιον legitur, quod jubet mutari in τονάριον.

ut eodem utar. Utrius verbi iteratum uſum excuſet, *vocis* an *modulationis*, non certo dicas. Puto tamen *modulationis*, quam modo *voci* opponebat (*et* voce *et* modul.) nunc ipſi quoque voci tribuit.

ſepoſitus — locus. Lib. 11. c. 3.

ne haec quidem. Quoniam et eam tractaturus eſt loco modo indicato.

C. Gracchi — τονάριον. Multis hoc memoratum ſcriptoribus. Ciceronis locus eſt de Orat. 3, 60 quem repetit Gellius 1, 11. Apud Ciceronem quam bene ſcripſerit Erneſtus *Erycino* pro *Licinio*, neſcio; cum et Plutarchus I. p. 825. B. in ipſa narratione, et Gellius in loco Ciceroniano *Licinium* oſtendant. Ceterum non erat, quod Plutarchum diſcrepare

cant, modos, quibus deberet intendi, ministrabat. Haec ei cura inter turbidissimas 28
actiones, vel terrenti optimates, vel jam timenti fuit. Libet propter quosdam imperitiores, etiam *crassiore*, ut vocant, *musa*, dubitationem hujus utilitatis eximere. Nam 29
poëtas certe legendos oratori futuro concesserint: num igitur hi sine musice? At si quis tam caecus animi est, ut de aliis dubitet:
109 illos certe, qui carmina ad lyram composue-

Haec ei cura. Guelf. *Haec etiam ei cura.* cum aliquot Codd. Saltem post *cura* malis poni *etiam.* *hi sine.* Guelf. *hiscine.* *certe qui.* Sic Guelf. Goth. et omnes Codd. et edd. Gesnerus dat *certe concesserit qui*, ex calami, puto, aut typothetae errore. Nam ipsius nota hoc subaudire jubet, queriturque de obscuritate loci. *concesserit* inseruerunt post Gesn. etiam Bipont.

diceret Gesnerus a Cicerone, qui et ipse *Licinium* (si ea vera est scriptura) Gracchi facit servum. Graeci, qui morem hunc Gracchi memorant Dio Cassius p. Reim. 39. et Plutarchus l. c. et *περὶ ἀοργησίας* II. p. 456 A. nonnisi ad sedandum, quo abripi solitus fuerit, impetum hoc eum esse commentum narrant, quibus astipulatur Gellius, „quia illa Gracchi „vehementia extraneo instinctu „indiguisse non sit existimanda." Cicero tamen et Valerius Max. 8, 10 utrique rei adhibitum fistulatorem putant, ut et intenderet sonum et remitteret; neque Qu. aliud quidquam significat, *intendi* enim in genere dicitur pro omni *τάσει.* Fistulam ipsam talem fuisse narrat Plutarchus: *φωνασκικὸν ὄργανον ᾧ τοὺς φθόγγους ἀναβιβάζουσι*, et altero loco: *συρίγγιον ᾧ τὴν φωνὴν οἱ ἁρμονικοὶ σχολὴν* (an *σχολῇ* pro *βραδέως*) *ἐπ' ἀμφότερα διὰ τῶν τόνων ἄγουσι.* Nomen autem, quod usurpat Qu., apud Graecos scriptores non invenias, cum aliud simile ex Heronis *pneumaticis* afferat Turnebus in Adversariis, *φθογγάριον.*

At — composuerunt. Abrupta est oratio, quaeque vix potuerit, qualis hic legitur, a Quintiliano proficisci. Si enim, quod structura suadet, post *illos* intelligis *concesserit*, sensus existit alienus, quasi lyricos certe legendos etiam is cogatur agnoscere, qui ceteros

runt. Haec diutius forent dicenda, si hoc 109
30 studium velut novum praeciperem. Cum vero antiquitus usque a Chirone atque Achille ad nostra tempora apud omnes, qui modo legitimam disciplinam non sint perosi, duraverit, non est committendum, ut illa dubia
31 faciam, defensionis solicitudine. Quamvis autem satis jam ex ipsis, quibus sum modo usus, exemplis, credam esse manifestum, quae mihi, et quatenus musice placeat: apertius tamen profitendum puto, non hanc a me praecipi, quae nunc in scenis effeminata, et impudicis modis fracta, non ex parte minima, si quid in nobis virilis roboris manebat, excidit; sed qua laudes fortium canebantur, quaque et ipsi fortes canebant: nec *psalteria*

non est comm. Omittit Gesn. *est*, mero errore, puto, cum sit in omnibus libris.

poetas ab oratore futuro legi noluerit. Neque enim de eo agitur, legendi sint poetae, necne; sed musicen sibi junctam habeant, necne. Lenissima fuerit mutatio (neque tamen ipsa satis lenis) si supra pro *hi* scribas *hos* cf. not. Crit., hoc sensu: *Num igitur hos sine musice legendos putant?* Possit enim e *concesserint* latius patens *putandi* notio haud incommode elici, cujusmodi exempla sunt frequentia, nisi forte malis interpretari *Num igitur — legent?* Tum habebis, quo referas *illos;* quanquam remanet difficultas, quod, quae modo fuerat interrogatio, hic protinus fit asseveratio et, quoniam in interrogatione negatio intelligitur, in asseveratione opus est expressa negatione. Sed optimi quique scriptores interdum malunt lectori addendum aliquid, imo corrigendum, relinquere, quam verbosiores fieri. Ceterum in initio hujus loci *ac* longe sit aptius, quam *at*, cum nulla insit objectio, neque tamen ullus liber habet *ac*.

psalteria — spadicas. Effeminatiora ceteris instrumenta designat, qualia erant ob chordarum multitudinem, ni fallor. Etiam Cicero de Har. resp.

et *ſpadicas*, etiam virginibus probis recuſanda; ſed cognitionem rationis, quae ad movendos leniendosque affectus plurimum valet. Nam et Pythagoram accepimus, concitatos 31
ad vim pudicae domui afferendam juvenes, juſſa mutare in Spondeum modos tibicina, compoſuiſſe: et Chryſippus etiam nutricum, quae adhibetur infantibus, allectationi, ſuum

adhibetur — allectationi. Guelf. *adhibentur — allactationi.* Pluralem in priori vocabulo omnes quidem habere videntur libri, tam ſcripti, quam editi, praeter unam Obrechti editionem. Fortaſſe tamen diligentius excutientibus etiam in aliquot Codd. occurriſſet ſcriptura, quam ſolam veram facile agnoſcas. Quorſum enim additur iſtud de nutricibus, quaſi ignoremus

c. 21. *pſalterium* recenſet in argumentis mollitiei Clodianae. *σπάδιξ* Polluci 4, 59 memoratur inter instrumenta muſica una cum *φοίνιξ*, ut appareat utrumque ab arbore nomen accepiſſe.

virginibus, nedum ut viris permittantur.

Pythagoram accepimus. Iamblichus de vita Pythagorae c. 25 (p. 93 Küſt.) *Λέγεται — Πυθαγόρας διὰ τοῦ αὐλητοῦ καταсβέσαι τοῦ Ταυρομενίτου μειρακίου μεθύοντος τὴν λύσσαν, νύκτωρ ἐπικωμάζοντος τῇ ἐρωμένῃ — καὶ τὸν πυλῶνα ἐμπιπράναι μέλλοντος. ἐξήπτετο γὰρ καὶ ἀνεζωπυρεῖτο ὑπὸ τοῦ Φρυγίου αὐλήματος· ὃ δὴ κατέπαυσε τάχιστα ὁ Πυθαγόρας (ἐτύγχανε δὲ αὐτὸς ἀστρονομούμενος ἀωρί) καὶ τὴν εἰς τὸ σπονδειακὸν μεταβολὴν ὑπέθετο τῷ αὐλητῇ· δι᾽ ἧς ἀμελλητὶ καταсταλὲν κοσμίως οἴκαδε ἀπηλλάγη τὸ μειράκιον, πρὸ βραχέως μηδ᾽ ἐφ᾽ ὁσονοῦν ἀνασχόμενον, μηδ᾽ ἁπλῶς ὑπομεῖναι νουθεσίας ἐπιβολὴν παρ᾽ αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἐμπλήκτως ἀποσκορακίσαι τὴν τοῦ Πυθαγόρου συντυχίαν.* Propius ad Quintilianum accedit Sopater in Hermogenem *περὶ ἰδεῶν* p. Rhett. Aldi 383. qui eandem, ex ipſo tamen Iamblicho, hiſtoriam refert, ſed pro *αὐλητῇ* habet *αὐλητρίδα*. Paulo aliter eandem rem narrat Baſilius Magnus in Homilia 22. p. 182. Vol. 2. ed. Benedict. quem citat Almelovenius. Maxime cum Quintiliano conſentit Cicero in fragmento apud Boethium de Muſica, quod vide in Ern. ed. V. 4. Part. 2. p. 1100. vid. et Sext. Emp. p. Fabric. 357 et notam Fabr.

adhibetur — allectationi. vid. not. Crit.

quoddam carmen assignat. Est etiam non in- 11
erudite ad declamandum ficta materia, in qua ponitur tibicen, qui sacrificanti Phrygium cecinerat, acto illo in insaniam et per praecipitia delato, accusari, quod causa mortis

infantibus adhiberi nutrices? Neque potest dubium videri, quin *adhibetur*, sing., sit in Cod. Alm. ex quo pro *nutricum quae* memorant: *nutricum illi quae*, probabilem sane scripturam, quam dedit etiam Obr., ex Argentoratensi Codice fortasse. Alteram vocem *allectationi*, praeter Guelf., etiam Goth. et Palat. dant per *a* pro *e*. Alter Palat. *Allectioni*. Idem habet Turic. In harum quidem scripturarum nulla acquiescas prorsus; et auctore suo plane digna est conjectura Tib. Hemsterhusii, in Adversariis MSS. relicta, quam mecum communicare dignatus est Ruhnkenius, *lallationi*. Citat vir summus ad fidem faciendam invento suo Ausonium Epist. 16, 90. 91. „Nutricis inter lemmata, *Lallique* somni„feros modos" et Interpretem Basilii de Consol. in Adv. T. 2. p. 698. B. „Mel quidem labia tua *lallare* videntur," ubi modo dixerat: „Profers verborum *blandimenta*." De *lallando*, significatione somni invitandi, disputant Jos. Scaliger in Lectt. Auson. et If. Casaubonus ad Theophr. Charr. *περὶ λαλιᾶς.* p. 104 ed. Fischeri. Monere vix opus est, eundem Hemsterhusium in *adhibetur* retinere singularem. Si defendis *allectationem*, appositus est locus, quem affert Gesnerus, Columellae 2, 3, 2 „oportet (boves) sibilo — *allectari*, quo libentius bibant" ut sit *allectatio* cantilena ad sugendum invitans infantem.

tibicen — accusari. Etsi, Codice nullo addicente, unum Aldum sequi religio fuit, pro *tibicen* dantem *tibicinem*, verissimam tamen et necessariam credo hanc mutationem: *Ponere* verbum est legitimum in thematibus rhetorum, ubi, impersonaliter usurpare debere illud, apparet; licet *dicitur* nominativum sibi esset juncturum. Hic si nominativum *tibicen* retines, cogeris deinceps pro *accusari* scribere *accusatus*, minus leni correctione.

Phrygium. Phrygius modus quam vehemens esset, modo intelleximus in narratione Iamblichi. Adhibitus primum fuit hic tibiarum concentus in enthusiasticis sacris matris Phrygiae, seu Berecynthiae. Lucianus in Harmonide Vol. Bip. 4. p. 137. memorat *τῆς Φρυγίου* (*ἁρμονίας*) *τὸ ἔνθεον.* Idem *de saltatione* Vol. 5. p. 144 *τὸ Φρύγιον τῆς ὀρχήσεως εἶδος, τὸ παροίνιον καὶ συμποτικὸν, μετὰ μέθης γιγνόμενον.*

extiterit. quae ſi dici debet ab oratore, nec dici citra ſcientiam muſices poteſt; quomodo non, hanc quoque artem neceſſariam eſſe operi noſtro, vel iniqui conſentiant? In 34
geometria partem fatentur eſſe utilem teneris aetatibus. agitari namque animos, atque acui ingenia, et celeritatem percipiendi venire inde, concedunt: ſed prodeſſe eam, non ut ceteras artes, cum perceptae ſint, ſed cum diſcatur, exiſtimant. Ea vulgaris opinio eſt. 35
Nec ſine cauſa ſummi viri etiam impenſam huic ſcientiae operam dederunt. Nam cum ſit *geometria* diviſa in numeros atque formas; numerorum quidem notitia non oratori modo, ſed cuicunque primis ſaltem literis erudito, neceſſaria eſt. In cauſis vero vel frequentiſſime verſari ſolet: in quibus actor, non dico, ſi circa ſummas trepidat, ſed ſi digitorum ſaltem incerto aut indecoro geſtu a computatione diſſentit, judicatur indoctus.
112 Illa vero linearis ratio, et ipſa quidem cadit 36

conſentiant. Guelf. *conſentient* cum Goth. (tac. Geſn.) et multis Codd. Placet paene. *Ea vulg.* Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *Id vulg.* cum omnibus fere Codd. et edd. vett. Male ſane; etſi Regius etiam elegantiorem putat uſum neutrius quam feminini h. l. Sed velim diſcere, unde ſit recepta.

agitari. vid. not. exeg. ad 1, 8, 14 *memoriam agitet.*

digitorum — a computatione. Nimirum δακτυλικὸν habebant veteres μέτρον, quod numeros certis digitorum geſtibus exprimere doceret, de quo ſunt Nicolai Smyrnaei et Bedae Venerabilis, ſeculi ſeptimi ſcriptoris, libelli. Eam artem inter agendum a patronis cauſarum fuiſſe adhibitam, apparet locis quibusdam noſtri, velut 11, 3, 94 et 117. item Appuleji de Magia oratione p. Bip. 92. 93.

frequenter in caufas. nam de terminis menfurisque funt lites: fed habet majorem quandam
57 aliam cum arte oratoria cognationem. Jam primum ordo eft *geometriae* neceffarius: nonne et *eloquentiae?* Ex prioribus geometria probat infequentia, et certis incerta: nonne id in dicendo facimus? Quid? illa propofitarum quaeftionum conclufio, non tota fere conftat fyllogifmis? propter quod plures invenias, qui dialecticae fimilem, quam qui rhetoricae, fateantur hanc artem. Verum et orator, etiamfi raro, non tamen nunquam,
58 probabit dialectice. Nam et fyllogifmis, fi res pofcet, utetur: et certe *enthymemate*, qui rhetoricus eft fyllogifmus. Denique probationum, quae funt potentiffimae, γραμμικαὶ ἀποδείξεις vulgo dicuntur. quid autem magis
59 oratio, quam probationem petit? Falfa quoque verifimilia *geometria* ratione deprehendit. Fit hoc et in numeris per quasdam, quas ψευδογραφίας vocant, quibus pueri ludere fole-

Jam primum. Guelf. *Nam prim.* Solus ni f. Blanditur, cum *Iam* frigeat; fed obftat quod fequentia dicuntur de tota *geometria*, non de fola *lineari ratione*, quam nos quidem folemus *geom.* appellare. Viciffim quae memorantur mox §. 38 γραμμ. ἀποδ. magis ad *linearem rat.* folam fpectant, quam ad utramque. γραμμικαὶ ἀποδ. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) *grammatice apodixis.* cum Alm. et edd. Ven. Ald. Rectam fcripturam conjectando reftituit Regius, qui *graece* pro γραμμ. legi ait, ut eft in Loc. (quanquam ibi *grace*) et Rufc. Altero loco 5, 10, 7. recta fcriptura in Codd. multis. Sext. Emp. p. 326 γραμμικῶς — ἀποδείκνυσθαι.

Jam primum. Inchoat juftam pro geometriae utilitate argumentationem. Sed v. not. Crit. γραμμ. ἀποδ. Cf. 5, 10, 7. *Fit hoc — per —* ψευδογραφίας. Miror, fi ψευδογραφίαι

bamus. Sed alia majora sunt. Nam quis non ita proponenti credat: Quorum locorum extremae lineae eandem mensuram colligunt, eorum spatium quoque, quod his lineis continetur, par sit necesse est? At id falsum est. Nam plurimum refert, cujus sit formae ille
113 circuitus: reprehensique a geometris sunt historici, qui magnitudines insularum satis

Nam plurimum. Guelf. N. et Turic. *primum.* cum omnibus fere Codd. nisi quod tacetur Voss. 1. male. Receptam meorum Aldus habet primus.

appellantur, quae fiant per *numeros* quoque; sed possit esse catachresis. Vide tamen, an aliquanto expeditior videatur oratio, si absint ea: *Fit hoc et in numeris?* Glossemata ubique crepare, invidiosum est. Alioqui nihil fere similius allitae in margine notulae unquam vidi hisce verbis, quae ordinem magnopere perturbant, sed in omnibus inveniuntur libris, tam scriptis quam excusis. Etiam hoc offendit: *per quasdam, quas — vocant.* Omittit unus Cod. (Voss. 3.) *quas*, unde efficias: *per quasdam ψευδογραφίας, quas vocant*, ut interciderit *quas* post ψευδ. et deinde alieno loco fuerit repositum. ψευδογραφεῖν ab Aristotele usurpatur, qui Top. 1, 1, 8 (p. Buhl. 44. Vol. 3.) *ἐκ τῶν οἰκείων μὲν*, ait, *τῇ ἐπιστήμῃ λημμάτων, οὐκ ἀληθῶν δὲ, τὸν συλλογισμὸν ποιεῖται (ὁ ψευδογραφῶν). τῷ γὰρ ἢ τὰ ἡμικύκλια περιγράφειν μὴ, ὡς δεῖ, ἢ γραμμάς τινας ἄγειν μὴ, ὡς ἂν ἀχθείησαν, τὸν παραλογισμὸν ποιεῖται.* Idem de Sophist. elenchis c. 11. p. Buhl. 563. Vol. 3. Geometriae quidem ab iis, qui tangunt pseudographias, assignantur, inter quos apposite Capperonnerius recenset Origenem contra Celsum in Epist. ad Ambrosium: *οὐ τὸ τυχὸν τῶν ψευδομένων ἐν γεωμετρικοῖς θεωρήμασι ψευδογραφούμενόν τις ἂν λέγοι, ἢ καὶ ἀναγράφοι, γυμνασίου ἕνεκεν τοῦ ἀπὸ τούτων.*

geometris — historici. Exemplum talis reprehensionis equidem in antiquitate non invenio, quanquam Pithoeus ad hunc locum narrat, eo nomine Polybium et Thucydidem castigatos a Proclo ad Euclidis elementorum l. primum. Locis a Pithoeo indicatis de ipsa quidem re agi, spatia videlicet ab ambitu non definiri, agnosco; sed historicorum, et horum nominatim, mentionem desi-

significari navigationis ambitu crediderunt. Nam ut quaeque forma perfectissima, ita capa-
41 cissima est. Ideoque illa circumcurrens linea, si efficiet orbem, quae forma est in planis maxime perfecta, amplius spatium complectetur, quam si quadratum paribus oris efficiat. Rursus quadrata triangulis, triangula ipsa
42 plus aequis lateribus, quam inaequalibus. Sed alia forsitan obscuriora: nos facillimum etiam imperitis sequamur experimentum. Jugeri mensuram, ducentos et quadraginta longitudinis pedes esse, dimidioque in latitudinem patere, non fere quisquam est, qui ignoret: et qui sit circuitus, et quantum campi clau-
43 dat, colligere expeditum. At centeni et octogeni in quamque partem pedes, idem spatium extremitatis, sed multo amplius clausae qua-

efficiet — *efficiat.* Ita Guelf. cum plerisque edd. vett. Sic puto etiam defendi posse iteratum *efficiat*, non prorsus eadem forma dictum, ut modo; quanquam Goth. et Voss. 2. posterius omittunt. Etiam Goth. (Iac. Gesn.) priore loco *efficiet*, non *efficiat*, quod obsedit edd. recentt. *clausae.* Guelf. *clusae* ut etiam hic respuat praeposterum *divisae*, quod Burmannus quoque retinuit ex quibusd. vett. edd. Codice nullo, puto, auctore. Venet. *clusae*.

dero. Sunt autem ea loca p. (ed. Basileensis) 64 et 109. quorum in priori mendum sit necesse est; structura enim non procedit. Procli ulla tum demum foret auctoritas, si veterum geometrarum referret judicia. Etiam Fabricii silentium, in indice scriptorum a Proclo ad Elementa Euclidis citatorum, ubi nulla neque Thucydidis neque Polybii mentio, facit ut Pithoeo diffidam. Sunt autem 4 (non 6, ut iterum est apud Harletem) libri. vid. Bibl. Fabr. Harl. Vol. 4. p. 82 seqq. Utrum ita peccarint historici, alius est quaestionis, neque hujus loci.

Jugeri mensuram. Eandem tradit Varro de R. R. 1, 10, 1 cet.

tuor lineis areae faciunt. Id ſi computare quem piget, brevioribus numeris idem diſcat. nam deni in quadrum pedes, quadraginta per oram, intra centum erunt. At ſi quinideni per latera, quini in fronte ſint: ex illo, quod amplectuntur, quartam deducent eodem cir-
cumductu. Si vero porrecti utrimque undevi- 44
viceni ſingulis diſtent, non plures intus quadratos habebunt, quam per quot longitudo ducetur: quae circumibit autem linea, ejusdem ſpatii erit, cujus ea, quae centum continet. Ita quidquid formae quadrati detraxe-
ris, amplitudini quoque peribit. Ergo etiam 45
id fieri poteſt, ut majore circuitu minor loci amplitudo claudatur. Hoc in planis. Nam
114 in collibus vallibusque etiam imperito patet
plus ſoli eſſe, quam coeli. Quid?, quod ſe 46
eadem geometria tollit ad rationem usque mundi? in qua, cum ſiderum certos conſti-

quadrum. Guelf. *quadram.* Idem eſt in Turic. cum gloſſa in margine: *geometrae quadram, non quadrum dicunt.* Sed et Voſſ. 2. cum duobus Gothth. defendit receptam. *formae quadrati.* Guelf. *formae quadratae,* non male. *ſoli.* Guelf. *ſolis,* male.

intra cent. *Intra* pro *intus,* cave enim praepoſitionem putes.

Si vero — ſingulis diſtent. h. e. ſi lineae parallelae in undevicenos porrectae pedes nonniſi unius pedis intervallo dirimantur, pro quo poterat dicere: *ſi ſinguli pedes in fronte ſint.* Ceterum figura non opus, quam unusquisque attentus aut calamo aut animo facile ſibi finget.

ſoli — quam coeli. Quod *imperitis* patere ait Qu. negotium faceſſit eruditis, cum ne Camerarius quidem intelligat. Geſnerus in nota doctior videtur quam pro occaſione. *Coelum* accipe aërem imminentem *valli* aut *colli;* is cum planus ſit, minus complectitur ſpatii, quam collis convexus, vallis concava.

tutosque curſus numeris docet, diſcimus nihil eſſe inordinatum atque fortuitum: quod ipſum nonnunquam pertinere ad oratorem
47 poteſt. An vero, cum Pericles Athenienſes ſolis obſcuratione territos, redditis ejus rei cauſis, metu liberavit: aut, cum Sulpicius ille Gallus in exercitu L. Paulli de Lunae defectione diſſeruit, ne velut prodigio divinitus facto militum animi terrerentur, non videtur
48 eſſe uſus oratoris officio? Quod ſi Nicias in Sicilia ſciſſet, non eodem confuſus metu pulcherrimum Athenienſium exercitum prodidiſſet: ſicut Dion, cum ad deſtruendam Dionyſii tyrannidem venit, non eſt tali caſu deterritus. Sint extra, licet, uſus bellici, tranſ-

prodidiſſet. Hoc malui ex Bodl. Bal. Turic. ed. Andr. Reliqui *perdidiſſet.* *Sint extra.* Ita Guelf. Goth. Alm. Turic. Voſſ. 3.

Pericles — ſolis obſcur. Plut. in ej. Vit. T. I. p. 171. C. D. ἤδη δὲ πεπληρωμένων τῶν νεῶν καὶ τοῦ Περικλέους ἀναβεβηκότος ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ τριήρη, τὸν μὲν ἥλιον ἐκλιπεῖν συνέβη, καὶ γενέσθαι σκότος, ἐκπλαγῆναι δὲ πάντας, ὡς πρὸς μέγα σημεῖον. ὁρῶν οὖν ὁ Περικλῆς περίφοβον τὸν κυβερνήτην καὶ διηπορημένον, ἀνέσχε τὴν χλαμύδα πρὸ τῆς ὄψεως αὐτοῦ, καὶ παρακαλύψας, ἠρώτησε μή τι δεινὸν, ἢ δεινοῦ τινος οἴεται σημεῖον· ὡς δ᾽ οὐκ ἔφη, Τί οὖν, εἶπεν, ἐκεῖνο τούτου διαφέρει, πλὴν ὅτι μεῖζόν τι τῆς χλαμύδος ἐστὶ τὸ πεποιηκὸς τὴν ἐπισκότησιν;

Sulpicius — Gallus. cf. Liv. 44, 37. qui praedixiſſe narrat defectum lunae, ut et Plinius 2, 9 et Frontin. Strateg. 1, 12, 8. Nam Valer. Max. 8, 11, 1 *disputantem* facit, „cum ſubito „luna defecerit."

Nicias. Thucyd. 7, 50. 51. 53. 54. ἦν γάρ τι καὶ ἄγαν θειασμῷ τε καὶ τῷ τοιούτῳ προσκείμενος. cf. Plutarch. in Nicia T. I. p. 538. 39.

Dion. Plutarch. l. c. ὁ (τοῦ Πλάτωνος) ἑταῖρος Δίων καθ᾽ ὃν χρόνον ἔμελλεν ἄρας ἐκ Ζακύνθου πλεῖν ἐπὶ Διονύσιον, ἐκλιπούσης τῆς σελήνης οὐδὲν διαταραχθεὶς ἀνήχθη καὶ κατασχὼν ἐν Συρακούσαις, ἐξέβαλε τὸν τύραννον. cf. eund. in Dione p. 968 A.

Sint extra — bellici. h. e.

eamusque, quod Archimedes unus obsidionem Syracusarum in longius traxit: illud utique jam proprium est ad efficiendum quod intendimus, plurimas quaestiones, quarum difficilior alia ratione explicatio est, ut de ratione dividendi, de sectione in infinitum, de 49

et edd. vett. pleraeque. Quod Gibsonus Codd. suos tacet, miror equidem, sed Regianum istud *exempla* esse in iis nequaquam credo. Praeterea, quid, quaeso, est: *Sint exempla usus bellici?* aut quis inde efficiet, quod volunt, qui probant: *Quanquam haec non nisi utilitatis in bello praestitae sunt exempla?* Ubi autem est *haec*, quod praemitti τῷ *exempla* plane erat necesse? Quos Codd. Burmannus omittit non memoratos, ii tantopere solent cum his, quos tenemus, conspirare, ut illi silentio non multum tribuam. *in longius.* Guelf. *tn̄ long.* h. e. *tamen long.*, non male. *quarum.* Guelf. *quibus.* *dividendi.* Guelf. *videndi.*

„Si maxime usus bellicos ora„toris interesse neges." Fateor loco plane gemino, ubi *extra esse* sit pro: „ad rem non per„tinere" destitui me, sed ipse Qu. plus semel *extra causam, extra quaestionem esse.* (cf. 7, 4, 19 ubi „*extra*" absolute ponitur et 10, 1, 19 „omnia „quae sunt *extra*") dicit hoc significatu, et facile poterat hic *extra* adverbium solum ponere, ubi res, extra quam essent isti *usus bellici* non nisi operose verbis exponi debebat. Gesnerus ipse Codd. scripturam (vid. not. Crit.) defendere conatur, neque tamen videtur alienus ab errore accipiendi *usus bellici* pro genitivis, qui sunt nominativi; quare, si bene ejus mentem perspicio, *externa exempla* veram scripturam putat. Quam male vulgaris interpretatio coëat cum eo, quod sequitur: „transeamus„*que*" ostendit Gedoynus, qui scriptorem deserere cogitur, ut sensum efficiat: „On dira que „ces exemples sont bons pour „la guerre. Laissons *donc* cet." *Licet* autem hic dicitur propria sua significatione, ubi aliquid permittimus, quare satius duxi virgulis complecti vocabulum, ne quis proprie ab eo regi conjunctivum (*sint*) putaret. Parenthesin facit *licet* et est pro: *quidni? fateor!* Videant de ea structura tirones Tursellinum p. ed. Lips. 444. et conf. nostrum 8, 3, 8 „Ha„beant illa divites! licet." Sic commode ei jungitur „transea„mus*que*."

Archimedes. v. Liv. 24, 34.

celeritate augendi, linearibus illis probationibus solvi solere: ut, si est oratori (quod proximus demonstrabit liber) de omnibus rebus dicendum, nullo modo sine geometria esse possit orator.

XI. Dandum aliquid comoedo quoque, dum eatenus, qua pronunciandi scientiam futurus orator desiderat. Non enim puerum, quem in hoc instituimus, aut femineae vocis exilitate frangi volo, aut seniliter tremere.
2 Nec vitia ebrietatis effingat, nec servili vernilitate imbuatur: nec amoris, avaritiae, metus discat affectum: quae neque oratori sunt necessaria, et mentem, praecipue in aetate pri-
3 ma teneram adhuc et rudem, inficiunt. Nam frequens imitatio transit in mores. Ne gestus quidem omnis ac motus a comoedis petendus est. Quanquam enim utrumque eorum ad quendam modum praestare debet orator: plurimum tamen aberit a scenico, nec vultu nec manu nec excursionibus nimius. Nam si qua in his ars est dicentium, ea prima est,

augendi. Guelf. *augenda.* Utrum praestet, non dixerim.
dum. Goth. (tac. Gesn.) omittit cum suo Voss. 2. Perit tamen non parva elegantia; *dum* autem est pro *dummodo.*
nimius. Guelf. *nimiis*, cum omnibus fortasse Codd. Sed vera est recepta, ex emendatione Regii. *in his.* Guelf. *hujus.* cum plurimis Codd. Praefero receptam, sed unde sit, ignoro. Aldus videtur habere primus.

prox. — *liber.* Cap. 21. Friget quam maxime aliquot Codd. scriptura *in hoc loco.*
dum. vid. not. Crit.
in hoc. i. e. ut fiat orator. *Hoc* accusativus est.

ne ars esse videatur. Quod est igitur in his 4
doctoris officium? In primis vitia, si qua
p.16 sunt, oris, emendet: ut expressa sint verba,
ut suis quaeque literae sonis enuncientur.
Quarundam enim vel exilitate vel pinguitudine nimia laboramus: quasdam velut acriores parum efficimus et aliis, non dissimilibus sed quasi hebetioribus, permutamus. Quippe P 5
literae, qua Demosthenes quoque laboravit, Λ succedit (quarum vis est apud nos quoque): et cum *C* ac similiter *G* non valuerunt, in *T* ac *D* molliuntur. Ne illas qui- 6

pinguitudine. Goth. (tac. Gesn.) *pinguedine.* vid. de hac voce Lexica. *C — G — in T — D molliuntur.* Ita vett. edd. usque ad Gryphium, ni f., quam scripturam primus et, quantum video, solus revocavit Obr. cum ceteri ad unum omnes dent: *C — T — in G — D molliuntur.* Cod. Guelf. sic: *.g .valuerunt inter a. c. d. demoliuntur.* Goth. *g. n. valuerunt in a. c. d. demoliuntur.* Turic. *et cum eae similiter g. n. ne valuerunt inter a. c. d. demoliuntur.* Apparent ex ipsis hisce sordibus verae scripturae vestigia. *n* post *g*, quod et in aliis est Codd. *non* debebat scribi, pro quo lacuna est in Guelf. *inter*, quod habet Guelf., corruptum est *in T.* Inde vario, sed brevi omnes intervallo recedunt ceteri, quorum collata est varietas, Codd. Recepta igitur est ab aliquo sexti decimi seculi, interprete potius quam Critico, scripturas Codd. (quod ait Qu. 1, 6, 22)

qua Dem. — laboravit. Cicero eleganter de Orat. 1, 61 „Dem. — ita balbus — ut „ejus ipsius artis, cui studeret, „primam literam non posset „dicere.“ Ludit in eo, qui Alcibiadis etiam erat, τραυλισμῷ Aristophanes Equ. v. 79 Κλωπιδῶν pro Κρωπ. et Vesp. 45 Ὀλᾷς Θέωλος. cf. Cic. ad Div. 2, 10 *Hillus* pro *Hirrus* ex ingeniosissima Manutii conjectura.

vis — apud nos. Natura (neque tamen nomen et figura) earum literarum apud Latinos est, quamobrem eadem cognationis occasione ab his quoque inter se permutantur.

C — G — in T — D molliuntur. Mollis illa est et infantum propria pronunciatio, quae pro *cura turam*, pro *Galba Dalbam* dicit. Eandem irridet Lucianus in faceto libello Δίκη Φωνηέντων p. (B. Vol. 1)

dem circa *S* literam delicias hic magister feret: nec verba in faucibus patietur audiri, nec oris inanitate resonare: nec, quod mini- 117
me sermoni puro conveniat, simplicem vocis naturam pleniore quodam sono circumlinire,
7 quod Graeci καταπεπλασμένον dicunt. sic appel-

non inveniente sed mutante. Neque tamen, quamvis blandiretur mutatio, erat vel uni et alteri Codici credenda. Agit Qu. de vitiis oris, quae rectas literas sonare vetant, cujusmodi est cum L auditur pro R. Ejus non est simile, cum C in G, et T abit in D, h. e. tenues in mediam, sed cum infantum more franguntur soni isti. *Similiter* in nostra scriptura melius quoque locum tuetur, dum significat *pari ratione*, ἀνὰ λόγον. Non puto obstare huic, quam reducimus, Codd. lectioni, quod Plutarch. in Quaest. Roman. T. 2. p. 277 D. et Lucian. Jud. Vocal. Vol. (Bip.) I. p. 63. errores permutandi L et R, itemque G et C, paene simul tractant. Apud eos C subit in locum τῆς G, quod in nostro loco secus est, et tangunt praeterea dialectorum universarumque gentium in loquendo differentias, non vitia oris, manifeste peccantia, qualia sunt in tenera aetate.

καταπεπλασμένον. Guelf. *καταπεπλάμενον.* Cum Goth. *καταπλασμὸν* habet Voss. 2. *sic appellatur.* Ita Guelf. et

69. ubi vide Hemst. *Non valuerunt* i. e. non justo robore labiis exierunt. vid. not. Crit.

circa S — delicias. Juvat fateri ignorantiam harum *deliciarum*, cum veterum alium ullum locum ubi tangerentur eae, non invenerim. Simile quid habere videtur, quem ex Eustathio ad Il. K. p. 813 affert Hemsterhusius ad Luciani Judic. Vocalium, Aelius Dionysius. Is enim λέγει, inquit Eustath., ὅτι Περικλέα φασι πρῶτον ἐκκλῖναι τὸν διὰ τοῦ σῖγμα σχηματισμὸν τοῦ στόματος ὡς ἀπρεπῆ καὶ πλατὺν, γυμναζόμενον ἀεὶ πρὸς τὸ κάτοπτρον. Deliciae igitur illae fortasse affectata sibili dissimulatione apparuerunt.

in faucibus — oris inanitate. cf. 1, 5, 32.

circumlinire — καταπεπλασμένον. Locutio Latina accipit lucem a Graeca, quae deinde eo quod subjicitur satis illustratur. Neque tamen credo ipsam rem plane designari posse verbis. *Circumliniendi* verbum figurate iterum usurpat 12, 9, 8; proprie autem 8, 5, 26. *Circumlitis tibiis* opponuntur *apertae* 11, 3, 50, sed figurate et illae et ex proverbio.

latur cantus tibiarum, quae, praeclusis, qui-
bus clarescunt, foraminibus, recto modo
exitu graviorem spiritum reddunt. Curabit 8
etiam, ne extremae syllabae intercidant; ut
par sibi sermo sit; ut quoties exclamandum
erit, lateris conatus sit ille, non capitis; ut
gestus ad vocem, vultus ad gestum accommo-
detur. Observandum erit etiam, ut recta sit 9
facies dicentis, ne labra distorqueantur, ne
immodicus hiatus rictum distendat, ne supi-
nus vultus, ne dejecti in terram oculi, in-
clinata utrolibet cervix. Nam frons pluri- 10
bus generibus peccat. Vidi multos, quorum
supercilia ad singulos vocis conatus allevaren-
tur, aliorum constricta, aliorum etiam dissi-
dentia, cum altero in verticem tenderent,
altero paene oculus ipse premeretur. Infini- 11

omnes Codd. et edd. Gesnerus errorem sane Burmanni expressit: *appellantur*, quem retinent Bip. Offendor autem, nescio quomodo, hac tam abrupta sententia, cui *enim* saltem opus erat post *sic*. Ut nunc est, interpretantis potius eam dicas, quam ipsius scriptoris. *curabit*. Guelf. Turic. *curabunt* cum multis Codd. et aliquot edd., male. *lateris*. Ita Guelf. Goth. (neque enim *laterum* ut ref. Gesn.) et plerique Codd. Vett. edd. fere, praeter Ald., *laterum*. *allevarentur*. Guelf. *allevantur* cum Goth. et Voss. 2. Displicet.

sic appellatur — reddunt. vid. not. Crit.

supercilia — allevarentur — constricta — dissidentia. Allevata supercilia nitentem ostendunt, quasi magnum quid et serium agat, oratorem. Sic fere Demosthenes Aeschinem exagitat, severitatem miram affectantem p. Reiskii 442. τὰς ὀφρῦς ἀνέσπακε. *Constricta* sunt eadem quae *contracta* cf. 11, 3, 79 ubi hoc *Irae* tribuitur. *Dissidentia* habes apud Cic., quem locum apte citat Gesn., in Pisone (c. 6.) „altero ad „frontem sublato, altero ad „mentum depresso supercilio.“

tum autem, ut mox dicemus, in his quoque rebus momentum eſt; et nihil poteſt placere,
12 quod non decet. Debet etiam docere comoedus, quomodo narrandum, qua ſit auctoritate ſuadendum, qua concitatione conſurgat ira, qui flexus deceat miſerationem. Quod ita optime faciet, ſi certos ex comoediis elegerit locos, et ad hoc maxime idoneos, id eſt,
13 actionibus ſimiles. Iidem autem non ad pronunciandum modo utiliſſimi, verum ad augendam quoque eloquentiam maxime accommodati erunt. Et haec, dum infirma aetas
14 majora non capiet: ceterum, cum legere orationes oportebit, cum virtutes earum jam ſentiet, tum mihi diligens aliquis ac peritus aſſiſtat: neque ſolum lectione formet, verum etiam ediſcere electa ex his cogat, et ea dicere ſtantem clare et quemadmodum agere oportebit: ut protinus pronunciatione vocem et
15 memoriam exerceat. Ne illos quidem repre-

Et haec dum. Guelf. *Et hoc dum.* Placet fere, cum nonniſi unum hoc tangatur de locis comoediarum eligendis.

pronunciatione. Goth. *pronunciationem* cum Bodl. Ioann. Alm. Turic. Voſſ. 1. 2. Bern. cum Ald. Placet, nam ablativus inſtrumenti in *pron.* non magnopere procedit.

mox dicemus. l. 11. c. 3 de pronunciatione.

flexus, qui eſt vocis, opponitur quodammodo *auctoritati*, quae rectum poſcit ſonum.

actionibus i. e. cauſis in foro agendis.

cum legere — oportebit. Hoccine igitur apud Grammaticum fiet? Puto; ſed ejus nonniſi *poetarum* erat enarratio. cf. 1, 4, 2. et 1, 8 integrum, ubi nulla oratorum legendorum mentio. *Comoedi* autem docentis partes eſſe credo, dum in Grammatici diſciplina verſatur puer; non proprium ei dari tempus.

pronunciatione. vid. not. Crit.

hendendos putem, qui paulum etiam palaestricis vacaverint. Non de his loquor, quibus pars vitae in oleo, pars in vino, consumitur, qui corporis cura mentem obruerunt (hos enim abesse ab eo, quem instituimus, 16
quam longissime velim): sed nomen est idem iis, a quibus gestus motusque formantur: ut recta sint brachia, ne indoctae rusticaeve manus, ne status indecorus, ne qua in proferendis pedibus inscitia, ne caput oculique ab alia corporis inclinatione dissideant. Nam 17
neque hoc esse in parte pronunciationis negaverit quisquam, neque ipsam pronunciationem ab oratore secernet: et certe, quod facere
119 oporteat, non indignandum est discere, cum praesertim haec *chironomia*, quae est (ut nomine ipso declaratur) *lex gestus*, et ab illis

putem — vacaverint. Guelf. *puto — vacaverunt.* prius et Goth. (tac. Gesn.). *rusticaeve.* Guelf. *rustico* absque *ve*, quod a plerisque Codd. ut et Turic. abest; male. Videntur tamen habere Codd. Britannici. *neque — neque.* Ita Guelf. et quaedam edd., gratius, quam plerumque, ut ap. Gesn., ubi *Nec hoc — nec.* Turic. *neque haec.* *indignandum.* Guelf. *ignorandum* dans, perverse, defendit edd. scripturam *indignandum*, cum aliquot Codd. habeant *indignum.* *est (ut nomine.* Guelf. *est in nomine.* Goth. (tac. Gesn.) *ut etiam nomine.*

palaestricis. Cave accipias neutrum, cum sit masculinum, quod apparet mox „Non de „his — hos enim.“ Malim tamen paene *palaestritis*, lenissima mutatione, quod habes 9, 4, 56. Legitur quidem 2, 8, 7 *palaestricus ille*, sed potest referri ad „magister,“ et 12, 2, 12 plene dicuntur *palaestrici doctores.* vid. de loco Qu. 2, 8, 7. Stephanum in Thes. Gr. T. 3. p. 26 qui nil nisi peritum palaestrae significari putat *palaestrici* nomine, non autem *palaestrae magistrum.*

ut nomine — declaratur. Fortasse parum assecutus est etymon Qu. qui χειρὸς νόμον intelligit, cum debeat: χεῖρα νέμειν.

temporibus heroicis orta ſit, et a ſummis Graeciae viris, et ab ipſo etiam Socrate probata, a Platone quoque in parte civilium poſita virtutum, et a Chryſippo in praeceptis de liberorum educatione compoſitis non omiſſa.
18 Nam Lacedaemonios quidem etiam ſaltationem quandam, tanquam ad bella quoque utilem, habuiſſe inter exercitationes accepimus. Neque id veteribus Romanis dedecori fuit.

et a Chryſippo. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) omittunt *a*, non male, cum toties iteretur.

temp. heroicis — Platone — Chryſippo. Homerus ſaltatorem cum laude appellat Merionem, ducem Cretenſem. Iliad. 16, 617. et ſaltantes facit Phaeacum juvenes Odyſſ. 8, 262 ſeqq. itemque chorum in ſcuto Achillis caelatum exponit Iliad. 18, 590 ſeqq. quo loco Dionyſ. Hal. utitur ad antiquitatem ſaltationis oſtendendam. Ant. Rom. l. 7. p. 477. Nero quoque heroum ſe exemplo tuetur. Tac. Ann. 14, 14, 1. Ceterum ubi manuum artificioſos motus in iſta ſaltatione demonſtret poëta, non invenio, niſi quod pilae jactatio pertinet ad chorum Phaeacum p. 370 ſeqq. Quam in rem Athenaeus l. 14. p. 630 *πρώτη*, ait, *εὕρηται ἡ περὶ τοὺς πόδας κίνησις τῆς διὰ τῶν χειρῶν*. Socratem ſaltandi artificio magnopere delectatum oſtendit Xenoph. in Sympoſio C. 2. §. 16 ſeqq. (p. 168 Zeun.). Platonis locus a Luciano *de Saltatione* (Bip. Vol. 5, 144.) indicatur eſſe in libris de Legibus, quem ego puto eſſe fere de Legg. l. 7. p. Steph. 795 D. ad 796 E. quanquam et alibi rem tangit; veluti de Legg. l. 8. p. 830. 831. B, ubi ipſum verbum legitur *χειρονομεῖν*. Chryſippi interierunt libri cf. 1, 10, 32. *χειρονομίαν* autem eſſe ejusdem rei nomen, quae et *πυῤῥίχη* dicatur, narrat Athenaeus l. 14. p. 631. Idem quo honore apud veteres fuerit ſaltatio, copioſe demonſtrat l. 1. p. 21 ſeq. Manuum motus proprius ſaltationis apud eosdem, quod multis locis apparet ut Ovid. Art. am. 1, 595. Remed. 334.

Lacedaemonios — ſaltationem. Athenaeus l. c. p. 630, agens de *πυῤῥίχῃ*, *ἐμφανίζει*, ait, *ἡ ὄρχησις πολεμική οὖσα*, *ὅτι Λακεδαιμονίων τὸ εὕρημα*. item infra p. 631 *ἡ πυῤῥίχη παρὰ μόνοις Λακεδαιμονίοις διαμένει προγύμνασμα οὖσα τοῦ πολέμου. ἐκμανθάνουσί τε πάντες ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀπὸ πέντε ἐτῶν πυῤῥιχίζ-*

argumentum est, sacerdotum nomine ac religione durans ad hoc tempus saltatio: et illa *in tertio Ciceronis de Oratore libro* verba Crassi, quibus praecipit, ut orator utatur *laterum inclinatione forti ac virili, non a scena et histrionibus, sed ab armis, aut etiam a palaestra:* cujus etiam disciplinae usus in nostram usque aetatem sine reprehensione descendit. A me 19
tamen nec ultra pueriles annos retinebitur, nec in his ipsis diu. Neque enim gestum oratoris componi ad similitudinem saltationis volo, sed subesse aliquid ex hac exercitatione puerili, unde nos non id agentes furtim decor ille discentibus traditus prosequatur.

120 XII. Quaeri solet, an, etiamsi discenda sint haec, eodem tempore tamen tradi omnia et percipi possint. Negant enim quidam, quia confundatur animus, ac fatigetur tot disciplinis in diversum tendentibus, ad quas nec mens, nec corpus, nec dies ipse sufficiat: et, si maxime haec patiatur aetas robustior, tamen

praecipit. Sic Goth. et Voss. 2. soli, ut videntur; ceteri libri *praecepit.* *cujus etiam discipl.* Guelf. cum Alm. omittit *etiam.* Placet. *robust. tamen puer.* Guelf. cum multis, ut et Turic. omittit *tamen.*

sacerdotum nomine, Saliorum. *de Oratore.* 3, 59.

furtim — prosequatur. Tibullum videtur expressisse, ut observatum est viris doctis. 4, 2, 8. 9. „Illam, quidquid agit, „quoquo vestigia movit, Com„ponit furtim subsequiturque „Decor." Similem Ciceronis locum indicat Gesnerus, de Or. 1, 16 „Ut, qui pila ludunt, non „utuntur in ipsa lusione artificio „proprio palaestrae, sed indicat „ipse motus, didicerintne palae„stram, an nesciant." Accedat versus elegans Popii Criticism 2, 364 „As those move easiest „who have learn'd to dance."

2 pueriles annos onerari non oporteat. Sed
non satis perspiciunt, quantum natura huma-
ni ingenii valeat: quae ita est agilis et velox,
sic in omnem partem, ut ita dixerim, spectat,
ut ne possit quidem aliquid agere tantum
unum: in plura vero, non eodem die modo,
sed eodem temporis momento, vim suam
3 impendat. An vero citharoedi non simul et
memoriae, et sono vocis, et pluribus flexi-
bus, serviunt, cum interim alios nervos dex-
tra percutiunt, alios laeva trahunt, continent,
praebent; ne pes quidem otiosus certam
legem temporum servat? et haec pariter
4 omnia. Quid? nos agendi subita necessitate
deprehensi, nonne alia dicimus, alia provi-
demus, cum pariter inventio rerum, electio 121
verborum, compositio, gestus, pronunciatio,
vultus, motusque desiderentur? Quae si,
velut sub uno conatu, tam diversa parent
simul, cur non pluribus curis horas partia-
mur? cum praesertim reficiat animos ac re-
paret varietas ipsa, contraque sit aliquanto

impendat. Quod alios dare narrat Burm. *intendat*, in nullo equidem libro invenio sponte tamen succurrit. *pluribus.* Turic. *plurimis.* c. mult. *percutiunt.* item *percurrunt.* *praebent.* Ita Guelf. cum Goth. Voss. 1. 2. Alm. Bodl. Bal. et quibusdam edd. vett. ut et Obr. Recepta scriptura *probant;* quam qui retinuit Gesnerus, ipse nostram praefert, docens *probandi* negotium esse alienum ab ipso, qui hic intelligatur, canendi *actu.*

nervos — praebent. Quid sit *praebere nervos* apparet eo ipso, quod antecedit: *continere nervos;* est enim laxare, totos dare, exhibere quales et quanti sunt, nulla digitorum compressione mutare sonum eorum. vid. not. Crit.

parent h. e. praesto sunt. Petenda significatio *ab apparendo,* quatenus servis tribuitur.

aliquanto. Observent tirones

difficilius in labore uno perſeverare. Ideo et ſtilus lectione requieſcit, et ipſius lectionis taedium vicibus levatur. Quamlibet multa 5
egerimus, quodam tamen modo recentes ſumus ad id, quod incipimus. Quis non obtundi poſſit, ſi per totum diem cujuscunque artis unum magiſtrum ferat? Mutatione recreabitur, ſicut in cibis, quorum diverſitate reficitur ſtomachus et pluribus, minore faſtidio, alitur. Aut dicant iſti mihi, quae ſit 6
alia ratio diſcendi? *grammatico* ſoli deſerviamus? deinde *geometrae* tantum, omittamus interim quod didicimus? mox tranſeamus ad *muſicum*, excidant priora? et, cum *Latinis* ſtudebimus literis, non reſpiciamus ad *Graecas*? et, ut ſemel finiam, nihil faciamus, niſi

Ideo — requieſcit. Ita Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 1. 2. Recepta *ideoque.* Praetuli noſtram (cum Gryphio 1544.), quia indicativus, *requieſcit*, oſtendit hoc comma ad eum non amplius pertinere. *diſcendi? grammatico.* Ita, cum tot aliis, Guelf. et Turic. cum vulgo inſeratur *Si*, praepoſteré, quod ſentiens unus Geſnerus incluſit *Si.* Malui expungere.

dictum hoc pro *longe*, ſed cum aliqua dicentis modeſtia, vel ironia; μεθ' ὑποκρίσεως appellant Grammatici Graeci. Inſignis in hunc ſenſum noſtri locus 5, 7, 24 „multos atque „honeſtos (teſtes) commendare „*aliquanto* eſt facilius" quam in paucis et humilibus gloriari. Apud Ciceronem de Orat. 2, 24 „iidem illi melius *ali-* „*quanto* dicerent, ſi" cet. Brut. 78 „qui melius *aliquanto* poſ- „ſent — dicere." Sed nota res.

ſtilus — vicibus. *Stilus* eſt ſcribendi labor. *vicibus*, varia legendo. Neque enim puto, cum Gedoyno et Capperonnerio, Quintilianum *vicibus* dixiſſe pro *denuo repetito ſcribendi labore.* Jejunius hoc, et obſtat *ipſius.*

cujuscunque, vel jucundiſſimae.

deſerviamus — faciamus. Inſtant, et adverſarium urgent, geminatae hae quaeſtiones, non ſine multa elegantia. Explices: „Jubebuntne nos deſervire?" cet.

7 novissimum? Cur non idem suademus agricolis, ne arva simul et vineta, et oleas, et arbustum colant? ne pratis, et pecoribus, et hortis, et alvearibus accommodent curam? Cur ipsi aliquid forensibus negotiis, aliquid desideriis amicorum, aliquid rationibus domesticis, aliquid curae corporis, nonnihil voluptatibus quotidie damus? quarum nos una res quaelibet nihil intermittentes fatigaret. Adeo facilius est multa facere, quam diu.
8 Illud quidem minime verendum est, ne laborem studiorum pueri difficilius tolerent. neque enim ulla aetas minus fatigatur. Mirum sit forsitan; sed experimentis deprehendas. 122
9 Nam et dociliora sunt ingenia, priusquam obduruerunt. Id vel hoc argumento patet, quod intra biennium, quam verba recte formare potuerunt, quamvis nullo instante, omnia fere loquuntur: at novitiis nostris, per quot annos sermo Latinus repugnat? Magis

alvearibus accommodent. Guelf. *alv. avibusque accomm.* cum Alm. Bodl. Turic. et edd. Sichard. et Gryph. Potuit facillime excidere *avibusque.* Aves et aviaria a Varrone et Columella non tamen memorantur.

Cur non idem. Malim fere *idem*, vel *item;* nam *idem*, subsequentibus istis *ne — curam* (quae sunt ipsa ea, quae suadentur) friget, nisi fallor. Guelf. idem.

intra — quam. Tirones observent *quam* pro *postquam*, post numerum dierum vel annorum. cf. Liv. Drakenb. 6, 2, 10 et 28, 16, 14. item Tursellinum in voce *intra.*

novitiis — Latinus. Novitii, servi, recens emti, plerumque Latine nesciebant (cf. Varronem de L. L. p. Bip. 105.); quanquam ne ii quidem, qui, liberalibus studiis eruditi, linguam callebant, protinus appellandi erant *veteratores*, nomine illi opposito. Haec docent

ſcias, ſi quem jam robuſtum inſtituere literis
coeperis, non ſine cauſa dici παιδομαθεῖς eos,
qui in ſua-quidque arte optime faciant. Et 10
patientior eſt laboris natura pueris, quam
juvenibus. Videlicet, ut corpora infantium
nec caſus, quo in terram toties deferuntur,
tam graviter affligit, nec illa per manus et
genua reptatio, nec poſt breve tempus con-
tinui luſus, et totius diei diſcurſus, quia
pondus illis abeſt, nec ſe ipſi gravant: ſic
animi quoque, credo, quia minore conatu
moventur, nec ſuo niſu ſtudiis inſiſtunt, ſed
formandos ſe tantummodo praeſtant, non
123 ſimiliter fatigantur. Praeterea, ſecundum 11
aliam aetatis illius facilitatem, velut ſimpli-
cius docentes ſequuntur, nec quae jam ege-
rint, metiuntur. Abeſt illis etiam adhuc la-
boris judicium. Porro, ut frequenter experti
ſumus, minus afficit ſenſus fatigatio, quam
cogitatio. Sed ne temporis quidem unquam 12

Digeſta l. 21. T. 1. de aedilic. Edict. l. ult. Ridiculus error eſt Pavii (Recherches ſur les Grecs Tom. 1. p. 190) ex hiſce *novitiis* ipſius Quintiliani diſcipulos exculpentis, qui, in media urbe nati, Latinam linguam diſcere non potuerint (*ſes propres diſciples*); neque caſtigavit eum interpres Germanicus.

παιδομαθεῖς. Credas ex hoc loco, frequentatum Graecis vocabulum eſſe, cum deſignandus eſt aliquis ſummus in ſuo genere artifex. Neque tamen ſaepe in libris, quos tractamus, inveniri puto; cum oppoſitum ſit frequentius, ὀψιμαθεῖς, ſignificatione inſcitiae; velut apud Iſocratem in laude Helenae, initio *νῦν δὲ τίς οὕτως ὀψιμαθής ἐστιν*; et apud Lucianum de Saltat. Vol. 5. Bip. p. 143 *τὴν περὶ ταῦτα φιλοτιμίαν, ἀπειρόκαλόν τε καὶ ὀψιμαθῆ — οἴομαι εἶναι*. Horatius quoque eſt imitatus Sat. 10, 21 „*O ſeri ſtu*„*diorum*."

fatigatio — cogitatio. Video a quibusdam parum intelligi. *Cogitatio* eſt ejus, qui ipſe ali-

— 5. *Suorum declamatio, praemii loco fit.* — C. 8. *Ingeniorum varietas tractata varie* — 6. *Quatenus recte* — 8. *Non in unam tamen partem elaborandum* — 11. *Exemplum* — 12. *Imbecillis hoc utilius quam liberalioribus.* — C. 9. *Discipuli pro patentibus colant doctores.* — C. 10. *Declamandi ratio* — 3. *Inter impedimenta artis esse coepit, pravas materias fingendo* — 6. *Quatenus poëticis hisce thematibus indulgendum* — 8. *Quid ex consuetudine mutandum* — 13. *Medium aliquod genus servandum, cum minimo quidem, aliquo tamen, damno.* — C. 11. *Artis formula supervacua quibusdam in hoc genere visa* — 4. *Horum in declamando et cogitando mos* — 6. *Meliores paulo, neque tamen toti prospicientes sed partibus.* — C. 12. *Indocti fortius dicere videntur, et quare* — 4. *Maledicunt apertius* — 5. *Plus audent in elocutione* — 6. *Nec eligunt, nec probant diligenter* — 7. *Bona pauca eminent* — 8. *Pronunciatione fortes videntur* — 11. *Ipsi quoque faciunt hoc praeceptores, melioribus insultantes.* — C. 13. *Immutabilia praecepta a se non expectanda* — 3. *Exemplum imperatoris* — 5. *Pro re nata agendum* — 8. *Exemplum in statuis, in pictura* — 14. *Praecepta catholica cum delectu sequenda.* — C. 14. *Rhetorices nomen Graecum an vertendum* — 4. *Retinendum* — 5. *Triplex rhetorices divisio.* — C. 15. *Cum quaeritur, quid sit rhetorice, aut de re aut de verbis dissensio est* — 2. *Vulgo finitur: v i s p e r s u a d e n d i.* — 6. *Hoc redarguitur* — 10. *Additur definitioni: d i c e n d o.* — 11. *Refutatur* — 12. *Multorum definitiones* — 24. *Platonis Gorgias* — 29. *Ejusdem Phaedrus, ipsiusque de rhetorice sententia* — 32. *Cornelii Celsi* — 33. *Aliorum definitiones magis Quintiliano probatae* — 38. *Quae sit sua ipsius.* — C. 16. *Rhetorices vituperatio* — 5. *Defenditur aliarum rerum exemplis* — 7. *Suis bonis* — 11. *Verae rhetorices praestantia* — 18. *Gratiam refert pro labore.* — C. 17. *Ars est manifesta* — 4. *Negatur tamen a quibusdam* — 9. *Aliarum artium exempla* — 11. *Non, quicunque loquatur, esse oratorem; exempla Demadae et Aeschinis* — 14. *Aristotelis simulata et vera*

sententia — 15. *Aliorum crimina in rhet. conjecta* — 17. *Ex materiae defectu* — 18. *Ex falsis, quibus utatur, opinionibus; refelluntur* — 22. *Ex finis propositi defectu* — 25. *Suum finem utique praestare eam* — 26. *Vitiis uti, falso dicitur* — 30. *Quomodo ex utraque causae parte possit dici, salva arte* — 35. *Ignorat suam materiam rhetorice interdum, sed et aliae artes* — 40. *Sibi contraria dicit actor causarum* — 41. *Ars esse probatur.* — C. 18. *Artium tria genera; practica est rhetorice* — 3. *Ceterorum quoque generum aliquid habet.* — C. 19. *Natura, sine ulla arte, aliquid; in mediocribus ingeniis item plus arte; in summis naturam superat ars* — 3. *Exemplum.* — C. 20. *Cujusmodi ars sit multorum rhetorum* — 4. *Vera rhetorice est virtus* — 5. *Hoc docetur philosophorum more* — 8. *Apertius* — 10. *Quae objiciuntur, sunt nihili.* — C. 21. *Aliorum de materia rhetorices sententia* — 4. *Ipsius Quintiliani, auctoribus Platone et Cicerone* — 7. *Neque infinitam et propriam esse rhetorices materiam, aliarum artium exemplis docetur* — 12. *Philosophiae de materia cum rhetorice nulla lis* — 14. *Neque omnia scire cogitur orator.* — 16. *Aliarum artium ministerio optime utetur orator, et ipsius melius artificibus* — 20. *Quintiliani sententia nixa aliis auctoribus* — 24. *De instrumento quaestionem hujus non esse loci.*

2 pueriles annos onerari non oporteat. Sed
non ſatis perſpiciunt, quantum natura huma-
ni ingenii valeat: quae ita eſt agilis et velox,
ſic in omnem partem, ut ita dixerim, ſpectat,
ut ne poſſit quidem aliquid agere tantum
unum: in plura vero, non eodem die modo,
ſed eodem temporis momento, vim ſuam
3 impendat. An vero citharoedi non ſimul et
memoriae, et ſono vocis, et pluribus flexi-
bus, ſerviunt, cum interim alios nervos dex-
tra percutiunt, alios laeva trahunt, continent,
praebent; ne pes quidem otioſus certam
legem temporum ſervat? et haec pariter
4 omnia. Quid? nos agendi ſubita neceſſitate
deprehenſi, nonne alia dicimus, alia provi-
demus, cum pariter inventio rerum, electio 121
verborum, compoſitio, geſtus, pronunciatio,
vultus, motusque deſiderentur? Quae ſi,
velut ſub uno conatu, tam diverſa parent
ſimul, cur non pluribus curis horas partia-
mur? cum praeſertim reficiat animos ac re-
paret varietas ipſa, contraque ſit aliquanto

impendat. Quod alios dare narrat Burm. *intendat*, in nullo equidem libro invenio ſponte tamen ſuccurrit. *pluribus.* Turic. *plurimis.* c. mult. *percutiunt.* item *percurrunt.* *praebent.* Ita Guelf. cum Goth. Voſſ. 1. 2. Alm. Bodl. Bal. et quibusdam edd. vett. ut et Obr. Recepta ſcriptura *probant;* quam qui retinuit Geſnerus, ipſe noſtram praefert, docens *probandi* negotium eſſe alienum ab ipſo, qui hic intelligatur, canendi *actu.*

nervos — praebent. Quid ſit *praebere nervos* apparet eo ipſo, quod antecedit: *continere nervos;* eſt enim laxare, totos dare, exhibere quales et quanti ſunt, nulla digitorum compreſſione mutare ſonum eorum. vid. not. Crit.

parent h. e. praeſto ſunt. Petenda ſignificatio *ab apparendo,* quatenus ſervis tribuitur.

aliquanto. Obſervent tirones

difficilius in labore uno perſeverare. Ideo et ſtilus lectione requieſcit, et ipſius lectionis taedium vicibus levatur. Quamlibet multa 5
egerimus, quodam tamen modo recentes ſumus ad id, quod incipimus. Quis non obtundi poſſit, ſi per totum diem cujuscunque artis unum magiſtrum ferat? Mutatione recreabitur, ſicut in cibis, quorum diverſitate reficitur ſtomachus et pluribus, minore faſtidio, alitur. Aut dicant iſti mihi, quae ſit 6
alia ratio diſcendi? *grammatico* ſoli deſerviamus? deinde *geometrae* tantum, omittamus interim quod didicimus? mox tranſeamus ad *muſicum*, excidant priora? et, cum *Latinis* ſtudebimus literis, non reſpiciamus ad *Graecas?* et, ut ſemel finiam, nihil faciamus, niſi

Ideo — requieſcit. Ita Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 1. 2. Recepta *ideoque.* Praetuli noſtram (cum Gryphio 1544.), quia indicativus, *requieſcit*, oſtendit hoc comma ad eum non amplius pertinere. *diſcendi? grammatico.* Ita, cum tot aliis, Guelf. et Turic. cum vulgo inſeratur *Si*, praepoſteré, quod ſentiens unus Geſnerus incluſit *Si*. Malui expungere.

dictum hoc pro *longe*, ſed cum aliqua dicentis modeſtia, vel ironia; μεθ' ὑποκρίσεως appellant Grammatici Graeci. Inſignis in hunc ſenſum noſtri locus 5, 7, 24. „multos atque „honeſtos (teſtes) commendare „*aliquanto* eſt facilius" quam in paucis et humilibus gloriari. Apud Ciceronem de Orat. 2, 24 „iidem illi melius *ali*„*quanto* dicerent, ſi" cet. Brut. 78 „qui melius *aliquanto* poſ„ſent — dicere." Sed nota res.

ſtilus — vicibus. *Stilus* eſt ſcribendi labor. *vicibus*, varia legendo. Neque enim puto, cum Gedoyno et Capperonnerio, Quintilianum *vicibus* dixiſſe pro *denuo repetito ſcribendi labore.* Jejunius hoc, et obſtat *ipſius.*

cujuscunque, vel jucundiſſimae.

deſerviamus — faciamus. Inſtant, et adverſarium urgent, geminatae hae quaeſtiones, non ſine multa elegantia. Explices: „Jubebuntne nos deſervire?" cet.

— 5. *Suorum declamatio, praemii loco fit.* — C. 8. *Ingeniorum varietas tractata varie* — 6. *Quatenus recte* — 8. *Non in unam tamen partem elaborandum* — 11. *Exemplum* — 12. *Imbecillis hoc utilius quam liberalioribus.* — C. 9. *Discipuli pro parentibus colant doctores.* — C. 10. *Declamandi ratio* — 3. *Inter impedimenta artis esse coepit, pravas materias fingendo* — 6. *Quatenus poëticis hisce thematibus indulgendum* — 8. *Quid ex consuetudine mutandum* — 13. *Medium aliquod genus servandum, cum minimo quidem, aliquo tamen, damno.* — C. 11. *Artis formula supervacua quibusdam in hoc genere visa* — 4. *Horum in declamando et cogitando mos* — 6. *Meliores paulo, neque tamen toti prospicientes sed partibus.* — C. 12. *Indocti fortius dicere videntur, et quare* — 4. *Maledicunt apertius* — 5. *Plus audent in elocutione* — 6. *Nec eligunt, nec probant diligenter* — 7. *Bona pauca eminent* — 8. *Pronunciatione fortes videntur* — 11. *Ipsi quoque faciunt hoc praeceptores, melioribus insultantes.* — C. 13. *Immutabilia praecepta a se non expectanda* — 3. *Exemplum imperatoris* — 5. *Pro re nata agendum* — 8. *Exemplum in statuis, in pictura* — 14. *Praecepta catholica cum delectu sequenda.* — C. 14. *Rhetorices nomen Graecum an vertendum* — 4. *Retinendum* — 5. *Triplex rhetorices divisio.* — C. 15. *Cum quaeritur, quid sit rhetorice, aut de re aut de verbis dissensio est* — 2. *Vulgo finitur: vis persuadendi.* — 6. *Hoc redarguitur* — 10. *Additur definitioni: dicendo.* — 11. *Refutatur* — 12. *Multorum definitiones* — 24. *Platonis Gorgias* — 29. *Ejusdem Phaedrus, ipsiusque de rhetorice sententia* — 32. *Cornelii Celsi* — 33. *Aliorum definitiones magis Quintiliano probatae* — 38. *Quae sit sua ipsius.* — C. 16. *Rhetorices vituperatio* — 5. *Defenditur aliarum rerum exemplis* — 7. *Suis bonis* — 11. *Verae rhetorices praestantia* — 18. *Gratiam refert pro labore.* — C. 17. *Ars est manifesta* — 4. *Negatur tamen a quibusdam* — 9. *Aliarum artium exempla* — 11. *Non, quicunque loquatur, esse oratorem; exempla Demadae et Aeschinis* — 14. *Aristotelis simulata et vera*

sententia — 15. *Aliorum crimina in rhet. conjecta* — 17. *Ex materiae defectu* — 18. *Ex falsis, quibus utatur, opinionibus; refelluntur* — 22. *Ex finis propositi defectu* — 25. *Suum finem utique praestare eam* — 26. *Vitiis uti, falso dicitur* — 30. *Quomodo ex utraque causae parte possit dici, salva arte* — 35. *Ignorat suam materiam rhetorice interdum, sed et aliae artes* — 40. *Sibi contraria dicit actor causarum* — 41. *Ars esse probatur.* — C. 18. *Artium tria genera; practica est rhetorice* — 3. *Ceterorum quoque generum aliquid habet.* — C. 19. *Natura, sine ulla arte, aliquid; in mediocribus ingeniis item plus arte; in summis naturam superat ars* — 3. *Exemplum.* — C. 20. *Cujusmodi ars sit multorum rhetorum* — 4. *Vera rhetorice est virtus* — 5. *Hoc docetur philosophorum more* — 8. *Apertius* — 10. *Quae objiciuntur, sunt nihili.* — C. 21. *Aliorum de materia rhetorices sententia* — 4. *Ipsius Quintiliani, auctoribus Platone et Cicerone* — 7. *Neque infinitam et propriam esse rhetorices materiam, aliarum artium exemplis docetur* — 12. *Philosophiae de materia cum rhetorice nulla lis* — 14. *Neque omnia scire cogitur orator.* — 16. *Aliarum artium ministerio optime utetur orator, et ipsius melius artificibus* — 20. *Quintiliani sententia nixa aliis auctoribus* — 24. *De instrumento quaestionem hujus non esse loci.*

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA INSTITUTIONE
LIBER SECUNDUS.

I. Tenuit consuetudo (quae quotidie magis 126
invalescit) ut praeceptoribus eloquentiae, La-
tinis quidem semper, sed etiam Graecis inte-
rim, discipuli serius quam ratio postulat, tra-
derentur. Ejus rei duplex est causa: quod
et rhetores, utique nostri, suas partes omise-
runt, et grammatici alienas occupaverunt.
2 Nam et illi declamare modo, et scientiam
declamandi ac facultatem tradere, officii sui
ducunt, idque intra deliberativas judiciales-
que materias (nam cetera, ut professione sua
minora, despiciunt): et hi non satis credunt,

Tenuit consuetudo. Verbum intransitive usurpat pro: *obtinuit*, ut pro *duravit*, saepe Livius v. c. 2, 3, 5. cf. Duker. ad Liv. 4, 7, 7. Noster iterum 8, 5, 2. „consuetudo tenuit" cf. 1, 7, 30 „consuet. obtinuerit." et 9, 4, 47 „nomen illud *tenet*." ubi „nomen illud" est nominativus.

deliberativas judicialesque. Restat genus eloquentiae demonstrativum (ἐπιδεικτικὸν) quod, etsi tractandum a rhetore, despiciunt. Sic apud Senecam patrem nonnisi Suasorias (deliberativi generis) et Controversias (judicialis) legimus, et in declamationibus Quintiliani nomen praeferentibus meras controversias.

excepisse, quae relicta erant (quo nomine gratia quoque iis est habenda), sed ad prosopopoeïas usque, et ad suasorias, in quibus onus dicendi vel maximum est, irrumpunt.
Hinc ergo accidit, ut, quae alterius artis prima 3
127 erant opera, facta sint alterius novissima: et aetas, altioribus jam disciplinis debita, in schola minore subsideat, ac rhetoricen apud grammaticos exerceat. Ita, quod est maxime ridiculum, non ante ad declamandi magistrum mittendus videtur puer, quam declamare jam sciat. Nos suum cuique professioni 4
modum demus. Et grammatice (quam in Latinum transferentes, *literaturam* vocave-

quoque iis. Ita Goth. (tac. Gesn.) Ceteri *qu. his,* minus apte hoc quidem loco. *prosop. usque et ad suasor.* Guelf. et Turic. *prosop. usque ad suas.* omittendo *et* post *usque,* cum Voss. omnibus et Bern. et Ald. Inde non male videtur effecisse *usque, ac* Obrechtus, cum salebrosi quid insit his: *ad — et ad,* in rebus praesertim non adeo diversis. Est enim *prosopopoeïa* species *suasoriarum.* *subsideat,* Guelf. et Turic. *subsidat,* cum tot aliis. *decl. jam sc.* Guelf. et Turic. omittunt *jam,* cum Bal. Bodl. Ioann. Voss. 3. Alm. et aliquot vett. edd. quas imitatus est Obr., non male profecto. Omissum malit et Lochmannus, ob sonum insuavem.

prosopopoeïas. Earum naturam enarrat 3, 8. vid. not. Cr.

irrumpunt. Apposite locum, huic fere geminum, Ciceronis affert Gesnerus, ubi, ut hic Grammatici, ita philosophi dicuntur *irrupisse* in oratorum patrimonium. De Orat. 3, 27.

quam — vocaverunt. Si recte interpretor uncos a Gesnero appositos, diversos eos a signis parentheseos, diffisus ille est appendici huic etymologicae, quam rationem probat Lochmannus Progr. 1790. p. 4. Sed mox ostendit Qu., ipsa „*appel*-„*lationis paupertate*" significari quam angustis limitibus contineatur haec ars, quae *literas* solas tractet. Hoc enim Graeco *grammatices* vocabulo, cui majorem significationis ambitum tribuere consueverant Romani, non aeque apparebat.

runt) fines suos norit, praesertim tantum ab hac appellationis suae paupertate, intra quam primi illi constitere, provecta: nam tenuis a fonte, assumtis poëtarum historicorumque viribus, pleno jam satis alveo fluit; cum praeter rationem recte loquendi, non parum alioqui copiosam, prope omnium maxima-
5 rum artium scientiam amplexa sit: et *rhetorice*, cui nomen vis eloquendi dedit, officia sua non detrectet, nec occupari gaudeat per- 128
tinentem ad se laborem: quae, dum opere
6 cedit, jam paene possessione depulsa est. Nec infitiabor, ex iis aliquem, qui *grammaticen* profitentur, eousque scientiae progredi posse, ut ad haec quoque tradenda sufficiat: sed cum id aget, rhetoris officio fungetur, non
7 suo. Nos porro quaerimus, quando iis, quae *rhetorice* praecipit, percipiendis puer maturus esse videatur. In quo quidem non id est aestimandum, cujus quisque sit aetatis, sed quantum in studiis jam effecerit. Et, ne diutius differam; quando sit rhetori tradendus,
8 sic optime finiri credo: cum poterit. Sed hoc ipsum ex superiore pendet quaestione. Nam si grammatices munus usque ad *suasorias* prorogatur, tardius rhetore opus est.

gramm. profitentur. Guelf. et Turic. *gramm. profiteantur.* cum Goth. Voss. 2. et plerisque edd. vett. *suasorias prorogatur.* Ita Guelf. et Turic. cum Goth. Voss. 2. 3. Bal. Bodl. Ioann. Alii

possess. depulsa. Eo, quem modo memoravimus, Ciceronis loco: „nos (patroni) de„nostra possessione depulsi.“

usque ad suasor. h. e. si Grammaticus omnia docet, quae sunt ante suasorias.

Si rhetor prima operis sui officia non recusat, a narrationibus statim, et laudandi vituperandique opusculis, cura ejus desideratur.
An ignoramus antiquis hoc fuisse ad augen- 9
dam eloquentiam genus exercitationis, ut *the-*
129 *ses* dicerent, et *communes locos*, et cetera citra complexum rerum personarumque, quibus verae fictaeque controversiae continentur? Ex quo palam est, quam turpiter deserat eam partem rhetorices institutio, quam et primam habuit, et diu solam. Quid autem est ex iis, 10
de quibus supra dixi, quod non tum in alia, quae sunt rhetorum propria, tum certe in illud judiciale causae genus incidat? An non in foro narrandum est? qua in parte nescio an sit vel plurimum. Non laus ac vituperatio 11
certaminibus illis frequenter inseritur? Non

Codd. silentur, et edd. paene omnes post *suasorias* inserunt haec: *quae sunt apud rhetorem materiae inter rudimenta dicendi.* Obr. ea ejecit, fortasse Codice suo Argentoratensi auctore, Gesnerus uncis inclusit, glossam putans. Malui in tanto Codd. consensu, (nam ceteri, qui non memorantur, neglecti videntur a conferentibus) imitari Obrechtum. *citra.* Guelf. et Turic. *circa*, cum edd. a Stoer. ad Gibs., male. *Quid aut. est ex.* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. omittit *est*, ut et Locat. Rusc. Bad. Cervicorn. Non prorsus male.

a narrationibus — desideratur. Cave, *a* hoc loco explices *post*. Jam in ipsis narrationibus scribendis et primis generis demonstrativi periculis discipulo adesse rhetorem vult Qu. Cf. 1, 9, 6, ubi, quales *narratiunculas* a Grammatico tractari suadeat, ostendit; majores rhetoribus assignat.

theses. His opponuntur *hypotheses*, quae sunt *cum complexu rerum* cet. cf. 2, 4, 24. 3, 5, 5. 7. it. Cic. Orat. c. 14. 36. Topic. c. 21.

de quibus supra, modo §. 8 in fine. *Supra* igitur de brevissimo intervallo dicit. cf. 1, 5, 41.

communes loci, sive qui sunt in vitia directi, quales legimus a Cicerone compositos: seu quibus quaestiones generaliter tractantur, quales sunt editi a Quinto quoque Hortensio: ut, *Sitne parvis argumentis credendum?* et *pro testibus*, et *in testes*, in mediis litium
12 medullis versantur? Arma sunt haec quodammodo praeparanda semper, ut iis, cum res poscet, utaris. Quae qui pertinere ad oratorem non putabit, is ne statuam quidem inchoari credet, cum ejus membra fundentur. Neque hanc (ut aliqui putabunt) festinationem meam sic quisquam calumnietur, tan-

ut iis. Ita Goth. (tac. Gesn.) cum vett. edd. plerisque. *his* recentiores, ut Gesn., non aeque convenienter.

quales — compositos. Rectissime Gesn. videtur ad partes vocare locum in fine Praefationis paradoxorum, ubi significat Cicero, se fuisse solitum, exercitationis causa, ea, quae dicantur in scholis θετικὰ (h. e. in genere proposita „*citra com„pl. rerum person.*"), ad suum illud oratorium transferre dicendi genus. *legimus* utrum ad ipsos, quos legerit Qu., locos communes spectet, an ad mentionem eorum ab aliquo scriptore injectam (quod mihi verisimilius videtur), in neutram partem certa sunt argumenta. Potuit, sicut prooemia in futurum orandi usum Demosthenes, ita locos communes Cicero componere.

Quinto quoque Hortensio. Displicet *quoque*, cum de aliis hujusmodi locorum auctoribus actum non sit, nisi forte inest admiratio, tantum virum tam levi operi manus admovisse cf. 2, 4, 27. An *quoque* natum ex male repetito *Quinto?* Codd. quidem non variant.

pro testibus — in testes. Ejusmodi in utrumque partem argumenta ministrat Arist. Rhet. 1, 15, 17.

Neque hanc. Apparet male continuatas hoc loco paragraphos, cum nova et generalior ordiatur disputatio. Sed nolui turbare numeros jam receptos.

quam eum, qui ſit rhetori tradendus, abducendum protinus a Grammaticis putem. Da- 13
buntur illis tum quoque tempora ſua: neque erit verendum, ne binis praeceptoribus oneretur puer. Non enim creſcet, ſed dividetur, qui ſub uno miſcebatur, labor: et erit ſui quisque operis magiſter utilior: quod adhuc obtinent Graeci, a Latinis omiſſum eſt, et fieri videtur excuſate, quia ſunt, qui labori iſti ſucceſſerint.

tradendus. Guelf. a prima manu *traditus*, cujus poſtremis ſyllabis ſuperſcriptum eſt *dendus.* Illud etiam Goth. Ioann. Voſſ. 1. 2. 3. et aliquot edd. probante recte Geſnero. Vel ſonus enim receptae diſplicet, et magis conſentaneum eſt, credere *abducendum a Gr.* poſtquam *traditus* jam ſit rhetori, quam cum *tradendus* adhuc. *omiſſum eſt et.* Guelf. om. *eſt.*

labori iſti. Goth. (tac. Geſn.) *huic labori*, cum Voſſ. 2.

ſucceſſerint. Ita Goth. cum Jenſ. (tac. Geſn.) et Voſſ. 3. quibus accedunt edd. Tarv. Loc. Venet. Ruſc. Ald. Bad. Cervic. et aſtipulantur Bal. et Guelf. per errorem dantes *ſuccenſuerint* ille, hic *ſuccenſerint.* Vulgo, ut et Geſn., *ſucceſſerunt.*

tradendus. vid. not. Crit.

quod adhuc — excuſate. Quid igitur *obtinent adhuc Graeci, omiſerunt Latini?* Scilicet, ut, dum apud rhetorem eſt puer, Grammaticus eundem doceat. At poteſtne dici *fieri* aliquid, cum *omittitur?* Nam aliter vix te expedias, quam ut *omiſſio* iſta dicatur *fieri excuſate*, ubi pro *omiſſum eſt* malim certe *omittitur*, ſi *fieri* eo eſt referendum. Et quomodo facit ad excuſandam omiſſionem moris ejus, quo duobus ſimul magiſtris vacabat adoleſcens, quod *iſti labori* (cui autem?) *ſucceſſerunt quidam.* Haereo in loco, qui, ſi non aliunde, ab interpunctione certe laborat. Neque tamen ullam ego diremtionem comminiſcor, quae ab omni parte placeat. cf. 1, 9, 6 ubi; quid Latini rhetores omiſerint, quoque tractando levaverint eos Grammatici, longe eſt apertius. Sunt enim narrationes et genus eloquentiae demonſtrativum, de quibus ſi noſter quoque locus agit (quod ſuſpicor), corruptus ille ſit neceſſe eſt. Aliquam Codd. in hiſce fluctuationem vide in nott. Critt. ſed non capitalem illam.

II. Ergo cum ad eas in ſtudiis vires per- 130
venerit puer, ut, quae prima eſſe praecepta rhetorum diximus, mente conſequi poſſit, tradendus ejus artis magiſtris erit. quorum
2 in primis inſpici mores oportebit. quod ego non iccirco potiſſimum in hac parte tractare ſum aggreſſus, quia non in ceteris quoque doctoribus idem hoc examinandum quam diligentiſſime putem, ſicut teſtatus ſum libro priore: ſed quod magis neceſſariam ejus rei
3 mentionem facit aetas ipſa diſcentium. Nam et adulti fere pueri ad hos praeceptores transferuntur, et apud eos juvenes etiam facti perſeverant, ideoque major adhibenda tum cura eſt: ut et teneriores annos ab injuria ſanctitas docentis cuſtodiat, et ferociores a licentia gra-
4 vitas deterreat. Neque vero ſatis eſt ſummam praeſtare abſtinentiam, niſi diſciplinae ſeveritate convenientium quoque ad ſe mores aſtrinxerit. Sumat igitur ante omnia parentis erga diſcipulos ſuos animum, ac ſuccedere ſe in eorum locum, a quibus ſibi liberi tradan-

ſibi — *tradantur.* Ita Guelf. cum Turic. Alm. et multis edd. vett. (praeter Burmanno memoratas: Jenſ. Tarv. Venet. Ruſc. Bad.) flagitante latinitate ob *ſibi.* Geſn. cum recentt. *traduntur.*

libro priore. cf. 2, 5.

ab injuria. cf. 1, 3, 16. 17. et hujſ. ipſ. cap. §§. 14. 15. it. 11, 1, 53 „ſi de morte filii „ſui, vel *injuria*, quae morte „ſit gravior, dicendum patri „fuerit.“ ib. §. 84 „ubi quis „pudenda queritur, ut ſtuprum, „praecipue in maribus.“

mores aſtrinxerit. Cave ad *ſe* trahas ad *aſtrinx.*, pertinet ad *convenientium.* *aſtringere* opponitur diſſolvendis moribus. Ita, ſed alio deſtinata translatione, 10, 4, 1 *luxurantia aſtringere.* Similiter Liv. 39, 1, 6 „inops regio, quae parſimonia *aſtringeret* milites.“

tur, exiſtimet. Ipſe nec habeat vitia; nec 5
ferat. Non auſteritas ejus triſtis, non diſſoluta ſit comitas: ne inde odium, hinc con-
131 temtus oriatur. Plurimus ei de honeſto ac bono ſit ſermo. Nam quo ſaepius monuerit, hoc rarius caſtigabit. Minime iracundus: nec tamen eorum, quae emendanda erunt, diſſimulator: ſimplex in docendo; patiens labo-
ris; aſſiduus potius, quam immodicus. In- 6
terrogantibus libenter reſpondeat, non interrogantes percontetur ultro. In laudandis diſcipulorum dictionibus nec malignus, nec effuſus: quia res altera taedium laboris, altera ſecuritatem parit. In emendando quae cor- 7
rigenda erunt, non acerbus, minimeque contumelioſus. nam id quidem multos a propoſito

quo ſaep. Goth. (tac. Geſn.) *quod*, non ſine ſenſu, etſi deteriore.

Similia et noſter 1 Prooem. 24 et 2, 4, 5.

ſimplex in docendo. *Simplicitas* ſaepiſſime apud veteres cernitur promendo ea, quaecunque aliquis cogitat. Sic loco Ciceronis feſtiviſſimo Orat. c. 69 „virum *ſimplicem*, qui „nos nihil celet.“ Intelligas igitur doctorem, qui nihil eorum, quae novit, invideat diſcipulis ſuis cf. 1, 4, 23); ſed et is, ex uſu veterum, eſt *ſimplex*, qui nil, praeter eam, quam cum maxime agit, rem, ſibi proponit, qui itaque, dum docet adoleſcentes, eorum unice utilitatem, non ſuam gloriolam, oſtentanda eruditione, ſpectat. Sic 1, 12, 11 *ſimpliciter* docentem ſequuntur, de pueris, nihil aliud, niſi quod mandatur, agentibus.

dictionibus. i. e. declamationibus, ῥήσεις cf. 2, 4, 27 ubi orationes forenſes intelligendae.

malignus. Nimiam *Parſimoniam* in laude tribuenda ſolam intelligi, nullam aliam *malignitatem*, monendi videntur tirones. Docent Lexica in *benignus* et *malignus*.

a propoſito — fugat. Cave, nimis ex noſtra loquendi forma

ſtudendi fugat, quod quidam ſic objurgant, 8 quaſi oderint. Ipſe aliquid, immo multa, quotidie dicat, quae ſecum audita referant. Licet enim ſatis exemplorum ad imitandum ex lectione ſuppeditet, tamen *viva illa*, ut dicitur, *vox* alit plenius, praecipueque ejus praeceptoris, quem diſcipuli, ſi modo recte ſunt inſtituti, et amant, et verentur. Vix

praecipueque ejus praec. Guelf. et Turic. omittunt *ejus.* cum Goth. et plerisque edd. ut Jenſ. (tac. Geſn.) Tarv. Dant illud tamen Codd. Palat. et Bal. cum quibusdam edd. ut Andreana. Fateor me libentius eo carere, quanquam inſuavem fieri ſonum, omiſſo *ejus*, et ſentio et doleo. Sententia tamen eo deducit, ut *praeceptoris* in genere, non *certi* alicujus praeceptoris, auctoritatem magnam ſignificari intelligamus; neque video quid opus ſit illis „ſi modo — inſtituti," ſi retinetur *ejus.* At ſi quemcunque praeceptorem amare dicuntur diſcipuli, commode et paene neceſſario additur id: „ſi modo" cet.

amant — verentur. Guelf. *ament*, quod malim, ſi retinetur *ejus.* Pro *verentur*, Voſſ. 2. *venerantur* (quocum hic non facit Goth.) ex gloſſa, *vereri* enim eſt pro *venerari*, quod exemplis idoneis docet Drakenb. ad Liv. 5, 28, 4. Huc maxime facit interpreteris. Id quidem ſolum intereſſe videtur, quod Quintiliano et aequalibus *ſtudere* eſt *literas tractare diligenter*, cf. 2, 7, 1. nobis hodie, *vitae genus ſequi, ubi victum quaeras ex literis.* cf. Geſn. ad Plin. Epp. 3, 5, 5.

viva — vox. Proverbium Graecis et Latinis uſurpatum de *viva voce*, eſt apud Ciceronem v. c. ad Att. 2, 12. „Ubi „ſunt qui ajunt ζώσης φωνῆς?" Imperfectum, ut ſit, aſſertur proverbium, ubi haec fere deſunt: μεῖζων ἐστὶν ἐνέργεια. Vide plura de eo apud Eraſmum Chiliad. 1, Cent. 2, 17. et conſule, ſis, Bentlejum ad Hor. Art. Poet. v. 318, in quem ex Codd. inducit *vivas voces*, qui et noſtro loco utitur. Seneca Rhet. Controv. l. 1. Praef. p. Bip. 63 „quod „vulgo — dici ſolet, ſed de „(Cicerone) proprie debet, po„tui *vivam vocem* audire." Vavaſſor *de vi et uſu verbb.* p. 49 acute ſuſpicatur Tulliano tempore nondum latine dictum hoc proverbium.

ejus praeceptoris. vid. not. Crit.

amant — verentur. vid. not. Crit.

autem dici poteſt, quanto libentius imitemur eos, quibus favemus. Minime vero permit- 9
tenda pueris, ut ſit apud pleroſque, aſſurgendi exultandique in laudando licentia: quin etiam juvenum modicum eſſe, cum audient, teſtimonium debet. Ita fiet, ut ex judicio

Cic. ad Quint. fratr. 1, 3 „et *amabat* —„et, — ut majorem fratrem, *verebatur*.

in laudando licentia — modicum — teſtimonium. Ex ſerie orationis, *laudari* hic magiſtrum, qui „ipſe aliquid „dicat," eique dari *teſtimonium*, putabimus, ſicut et Geſnerus eſt interpretatus „de „plauſu, quem *dicenti praeceptori* tribuunt auditores." Quae tamen ſequuntur „Ita „fiet" cet. usque ad §. 12 male „ſentiant" alia omnia docent et oſtendunt, improbari morem diſcipulorum *ſe invicem* laudantium, quem ſenſum expreſſit Gedoynus „les plus avancés „témoignent — ce qu'ils pen„ſent, de ce qu'ils entendent *des „autres*." Huic confuſioni optimam medicinam afferri poſſe arbitror, ſi §. 8 loco ſuo moveatur, poſtque 12 relegetur. Sic recte procedit conſiliorum a Quintiliano datorum ratio et ſeries. Monet primum, leniter eſſe reprehendendas diſcipulorum dictiones, ſed vetat idem, condiſcipulorum, juniorum praeſertim, immodicum ferre plauſum, qui quare ſit pernicioſus, docte in primis et eleganter perſequitur. Deinceps ipſum jubet coram diſcipulis dicere magiſtrum, ſed et eum, quomodo in admittendo auditorum plauſu verſari debeat, praeceptis inſtruit. Ita commodiſſime rationem reddere mihi videor et τοῦ *vero* §. 9. et τοῦ *ſed* §. 13, quanquam, niſi alia obſtarent, *poſterioris*, vel in recepta conſtitutione, idonea reperitur interpretatio; *prioris* non item, ut quidem opinor. Jam autem quomodo ſidem faciam tantae librariorum ſocordiae, ut integras ſententias alieno loco poſuerint, nullo praeſertim Codice auctore facto, non magnopere invenio. Id ſaltem in noſtro ſcriptore conjecturam noſtram nonnihil adjuvat, quod inſignem ordinis perturbationem oſtendit Codex Guelferbytanus qui 7, 3, 7. omittit verba haec „Diverſum — appellanda ſint" (integram §) quorum deinde partem ponit 7, 8, 2; partem 8, 2, 21. ex quo ipſo loco aufert illa „At „— interpretandum ſit" quae inſercit 7, 8, 2. Si reputamus conditionem operis Quintilia-

praeceptoris discipulus pendeat, atque id se
dixisse recte, quod ab eo probabitur, credat.
10 Illa vero vitiosissima, quae jam *humanitas* vo-
catur, invicem qualiacunque laudandi, cum
est indecora et theatralis, et severe institutis 132
scholis aliena, tum studiorum perniciosissima
hostis. Supervacua enim videntur cura ac
labor, parata, quidquid effuderint, laude.
11 Vultum igitur praeceptoris intueri, tam qui
audiunt, debent, quam ipse qui dicit. ita
enim probanda atque improbanda discernent:
sic stilo facultas continget; auditione judi-
12 cium. At nunc proni atque succincti ad
omnem clausulam non exurgunt modo, verum

quam jam. Turic. Alm. Bodl. Andr. *qu. etiam.*

Supervacua — videntur. Guelf. cum Goth. *videtur,* et haec plerarumque ante Bdrm. edd. scriptura. Assunt tamen non pauci Codd. et aliquot edd. vett. receptam dantes, quae sola vera est.

sic stilo. Guelf. et Turic. *si st.* cum Voss. 1. Non prorsus displicet, sed obstat Codd. et edd. consensus, et potest ferri anaphora *ita — sic,* quam de industria variaverit scriptor.

nei, qualem exponit in epistola ad Guarinum Poggius (Fabric. Bibl. lat. Ern. Vol. 2. p. 259), fortasse minus a tali suspicione abhorrebimus, quae tamen ut in hoc loco falsa sit, fieri sane potest.

theatralis, qualis a theatro, h. e. spectatoribus, solet acclamari vid. 1, 2, 9.

stilo — auditione. Ostendit posterius, quo casu accipiendus *sit stilus.* De *stilo* vid. Epist. ad Tryph. 1. Est autem is h. l. ipsius dicentis, qui scriptam domo affert orationem, *auditio* ceterorum, qui intersunt recitationi. Perperam edd. quaedam dant *auditioni.*

clausulam. Etsi de fine cujusvis sententiae saepe apud rhetores usurpatur *clausulae* nomen, tamen longioris circuitus arguta et concinna conclusio proprie dicitur, petita a scena significatione, ubi est *clausula* petentis plausum histrionis et finem fabulae imponentis. Inde est quod Cicero dicit „*Clausula* est difficilis in „provincia tradenda" ad Att. 6, 3 ubi provinciae administra-

etiam excurrunt, et cum indecora exultatione conclamant. Id mutuum eſt, et ibi declamationis fortuna. Hinc tumor et vana de ſe perſuaſio, usque adeo, ut illo condiſcipulorum tumultu inflati, ſi parum a praeceptore laudentur, ipſi de illo male ſentiant. Sed ſe 13
quoque praeceptores intente ac modeſte audiri velint. non enim judicio diſcipulorum dicere debet magiſter, ſed diſcipuli magiſtri. Quin, ſi fieri poteſt, intendendus animus in hoc quoque, ut perſpiciat quae quisque, et quomodo laudet: et placere, quae bene dicet, non ſuo magis quam eorum nomine delectetur, qui recte judicabunt. Pueros adoleſcen- 14
tibus ſedere permixtos, non placet mihi. Nam etiamſi vir talis, qualem eſſe oportet ſtudiis moribusque praepoſitum, modeſtam habere

dicere — *mag.* Guelf. praepoſtera ſcriptura *legere* — *mag.*

tionem fabulae comparat, et ad Div. 2, 4 „utar ea *clauſula* „qua ſoleo." Item ſimili modo noſter 11, 3, 181 „Hujus quo-„que loci *clauſula* ſit eadem." et loco in primis manifeſto Seneca Epiſt. 77 (p. 270. Vol. 3. Bip.) „Quomodo *fabula*, „ſic vita — quocunque (loco) „voles, deſine: tantum bonam „*clauſulam* impone." Oratores autem in *clauſulis* maxime captaſſe argutias, ſignificat noſter 8. 5. 13. 14. „Sed nunc illud „volunt ut — omnis ſenſus in „ſine ſermonis feriat aurem. „Turpe autem ac prope nefas „ducunt, reſpirare ullo loco, „qui acclamationem non petie-„rit." Eo igitur morbo jam diſcentes in ſcholis infectos diſcimus ex noſtro loco. Eſt apud Senecam patrem p. Bip. 165 ad dictum aliquod ingenioſum „ſcholiaſticorum ſummus fragor" nimirum plaudentium. vid. et p. 266, ubi gemina Quintilianeis.

ibi, non autem in judicio praeceptoris.

quae — *et quomodo laudet.* Sic Latro apud Senecam patr. p. 234 invehitur in diſcipulos ſe ipſum prave laudantes.

poteſt etiam juventutem: tamen vel infirmitas a robuſtioribus ſeparanda eſt; et carendum non ſolum crimine turpitudinis, verum etiam
15 ſuſpicione. Haec notanda breviter exiſtimavi. Nam ut abſit ab ultimis vitiis ipſe praeceptor, ac ſchola, ne praecipiendum quidem credo. Ac ſi quis eſt, qui flagitia manifeſta in deligendo filii praeceptore non vitet, jam hinc ſciat, cetera quoque, quae ad utilitatem ju- 133
ventutis componere conamur, eſſe ſibi, hac parte omiſſa, ſupervacua.

III. Ne illorum quidem perſuaſio ſilentio tranſeunda eſt, qui, etiam cum idoneos rhetori pueros putaverunt, non tamen continuo tradendos eminentiſſimo credunt, ſed apud minores aliquamdiu detinent: tanquam inſtituendis artibus magis ſit apta mediocritas praeceptoris, cum ad intellectum atque imitationem facilior, tum ad ſuſcipiendas ele-
2 mentorum moleſtias minus ſuperba. Qua in re mihi non arbitror diu laborandum, ut oſtendam, quanto ſit melius optimis imbui, quantaque in eluendis, quae ſemel inſederint, vitiis, difficultas conſequatur: cum geminatum onus ſuccedentes premat, et quidem dedocendi gravius ac prius, quam docendi.
3 Propter quod Timotheum clarum in arte

quantaque. Guelf. et Turic. omittunt *que* cum Goth. (tac. Geſn.) et aliquot edd. non male.

juventutem, oppoſitam pueritiae i. e. adoleſcentes robuſtiores.

Timotheum. Mileſium, tragicum, διθυραμβοποιὸν et muſicum clariſſimum, Euripidis

tibiarum, ferunt duplices ab iis, quos alius instituisset, solitum exigere mercedes, quam si rudes traderentur. Error tamen est in re duplex: unus, quod interim sufficere illos
134 minores existimant: et bono sane stomacho
contenti sunt: quae, quanquam et ipsa re- 4

illos minores. Goth. *illis min.* cum Voss. 2. non *illi*, ut refert Gesn.

aequalem, quem ob auctam chordarum in cithara numerum urbe expulerunt Lacedaemonii, hic agnoscunt interpretes; sed is tibiis cecinisse non dicitur. Intelligendus igitur est alter, hoc paulo recentior, Thebanus, quo canente Alexander ad arma prosiluit, narrantibus Suida et Basilio Magno p. 180. Vol. 2. ed. Bened. p. 60 ed. huj. Hom. Sturz. qui et sedatum dicit iisdem tibiis Alexandri impetum. vid. Lucian. in Harmonide. Bip. Vol. 4. p. 137, ibique Solanum. Confudit Milesium cum Thebano Suidas, sed et Harles Biblioth. Graeca Vol. 2. p. 325. Not. ooo). Qui enim apud Athenaeum p. 565. promissa barba canit tibiis coram Alexandro, is non potuit cum Archelao versari vid. Plut. Apophthegmm. p. 177 B. Ceterum historia illa de Alexandro ad arma concitato et sedato rursus, Drydeno, poëtae, ansam dedit incendium Persepolitanum Timothei cantibus tribuendi, cujus apud Curtium et Plutarchum nulla mentio (vid. Alexander's Feast.). Qui hoc, de duplici mercede, narraret praeter Quintilianum, inveni neminem.

duplices — quam. *Quam* post vocem similem comparativo, qualis est *duplex*, frequens scriptoribus. Consulant tirones Tursell. ed. Ern. p. 755 seq. quibus adde nostrum 9, 2, 50 „*contraria* dicendi, *quam* „quae intelligi velis." Livii locum 7, 8, 1 „*multiplex quam*" non Pithoeus (ut est apud Burm. et Gesn.) sed Valla primus et post eum Badius attulerant. Tu vide ad eum Dukerum et Drakenb. it. Heusing. Emendd. p. 57.

quod interim sufficere. *Interim* h. l. frugi est sensu, pro *interea*, *ad tempus*, etsi mox sui aevi more usurpat *interim — interim.* cf. 1, 1, 8.

bono sane — contenti. Cave ablativos referas ad *contenti*, quod fieri recte jam vetuerunt Capperonnerius et Gesn. *bono stomacho*, est facili, cuivis cibo concoquendo pari. *contentum esse* est acquiescere, ἀγαπᾷν. Inest ironica gratulatio, quam insigni lepore conspergit *sane*

prehenſione digna, ſecuritas tamen eſſet utcunque tolerabilis, ſi ejusmodi praeceptores minus docerent, non pejus: alter ille etiam frequentior, quod eos, qui ampliorem dicendi facultatem ſunt conſecuti, non putant ad minora deſcendere: idque interim fieri, quia faſtidiant praeſtare hanc inferioribus curam;
5 interim, quia omnino non poſſint. Ego porro eum, qui nolit, in numero praecipientium non habeo; poſſe autem maxime, ſi velit, optimum quemque contendo: primum, quod eum, qui eloquentia ceteris praeſtet, illa quoque, per quae ad eloquentiam pervenitur,
6 diligentiſſime percepiſſe credibile eſt: deinde, quia plurimum in praecipiendo valet ratio, quae doctiſſimo cuique planiſſima eſt: poſtre-

ſunt conſ. Guelf. *ſint conſ.* cum multis edd. neque diſplicet; ſed mox peſſime idem *poſſunt* pro *poſſint.*

planiſſima. Guelf. *pleniſſima* cum aliquot Codd. et edd. Recte noſtram videtur defendere Badius, qui *manifeſtiſſimam* interpretatur. Confuſioni apud librarios obnoxia in primis ſunt *planus* et *plenus.* vid. Drakenb. ad Liv. 4, 32, 10.

iſtud, a quibusdam VV. DD. ſolicitatum praeter neceſſitatem. Pinguius et minus diſſimulato contemtu Horatius „O „dura meſſorum ilia.“ Epod. 3, 4.

Ego porro. Vis adverbii *porro*, eſt in oppoſitione vid. 1, 5, 46. Simillimus noſtro locus 2, 17, 8, ubi, praemiſſo adverſarii (ut hic) argumento, „Nos porro — non laboramus.“ it. 3, 8, 59. „Ego por„ro —.“ Item apud auctorem Declamatt. p. 38. Vol. 2. in oppoſitione „Negant — Ego „porro — exiſtimo.“ Sed Ciceronis quoque aliquid ejusmodi affertur in fragmento orationis pro Scauro 5, 13, 40 „*Ego porro — clitellis.*“ p. 1058. Vol. 4. P. 2. Ern. ubi *clitellae* opponuntur *plauſtris.* cf. not. 2, 1, 7.

eum, qui nolit. cf. 1, 4, 23.

ratio — planiſſima. Ratio eſt *theoria*, oppoſita illa *praxi*; *planiſſima* haec eſt, cum pror-

mo, quia nemo ſic in majoribus eminet, ut eum minora deficiant. niſi forte Jovem quidem Phidias optime fecit, illa autem, quae in ornamentum operis ejus accedunt, alius melius elaboraſſet; aut orator loqui neſciet; aut leviores morbos curare non poterit medicus praeſtantiſſimus. Quid ergo? non eſt 7 quaedam eloquentia major, quam ut eam intellectu conſequi puerilis infirmitas poſſit? Ego vero confiteor: ſed hunc diſertum praeceptorem, prudentem quoque, et non ignarum docendi, eſſe oportebit, ſubmittentem ſe ad menſuram diſcentis: ut velociſſimus quisque, ſi forte iter cum parvulo faciat, det manum, et gradum ſuum minuat, nec procedat ultra, quam comes poſſit. Quid? ſi 8 plerumque accidit, ut faciliora ſint ad intelligendum et lucidiora multo, quae a doctiſſimo quoque dicuntur? Nam et prima eſt eloquentiae virtus, perſpicuitas, et, quo quis ingenio minus valet, hoc ſe magis attollere

elaboraſſet. Guelf. Turic. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *laboraſſet* et ſic plerique Codd. ut et edd. vett. neque exemplis caret uſus *laborandi* tranſitivus, ut 12, 6, 5 „*laboratam* — dierum ac noctium ſtudio actionem." Statius Theb. 3, 279 Marti Venus de Vulcano „ipſique *laboret* Arma tibi." Tacit. Germ. c. 45. „Frumenta ceterosque fructus — *laborant.*" Sed et *elaborare* ſaepe noſter.

ſus ad artis formulam, regulis omnibus inſtructa, acceſſit, neque quidquam habet obſcuri aut incerti. Vid. not. Crit.

ſic eminet. Cave ſic interpreteris *tantopere*, quaſi gradus ſignificetur. *ſic — ut* eſt cum ironia dictum pro *his tam miro, inaudito, modo — ut* cet.

loqui, quod longe minus eſt quam *dicere.*

et dilatare conatur: ut ſtatura breves, in digitos eriguntur, et plura infirmi minantur.
9 Nam tumidos, et corruptos, et tinnulos, et quocunque alio cacozeliae genere peccantes, certum habeo, non virium, ſed infirmitatis vitio laborare: ut corpora non robore, ſed valetudine inflantur; et recto itinere lapſi plerumque devertunt. Erit ergo obſcurior
10 etiam, quo quisque deterior. Non excidit 136
mihi, ſcripſiſſe me in libro priore, cum potiorem in ſcholis eruditionem eſſe, quam domi, dicerem, libentius ſe prima ſtudia

tinnulos. Guelf. *tremulos*, male. *cacozeliae.* Guelf. *cacexiae*, mire, neque ſpernendum, ſi jam nunc in translatione verſaremur a valetudine petita. Sed eſt fortuitus error.

lapſi. Turic. *laſſi* c. multis. *ſcripſ. me in.* Guelf. cum Goth. omittit *me.* quod placet Geſn. et Heuſingero in Hellenolexia p. 121.

dilatare. Fortaſſe ſubeſt tacita ſignificatio fabulae de rana bovem imitante. Phaedrus 1, 24, 5 „an bove eſſet *latior.*" Senec. de Benef. 2, 15. „Nec „exiguum (beneficium) dilatabo."

tumidos — tinnulos. Recte Rollinus *tumidos*, ſublimitatis; *corruptos*, acuminis et ingenii; *tinnulos* compoſitionis et numerorum, perperam ſtudioſos interpretatur. *Corruptum* proprie in primis appellatur quidquid in oratione, oſtentandi ingenii cauſa, deſciſcit a veterum ſeveritate. Sic liber de cauſis *corruptae* eloquentiae. 6 Prooem. 3. et 8, 6, 76. „*corruptas orat.* 2, 5, 10. „*corruptiſſimus* quisque poetarum" 8 Prooem. 25. „nemo ex *cor*„*ruptis* dicat me inimicum eſſe „culte dicentibus" 8, 3, 7. Seneca pat. p. 285 „*corruptae* „ſententiae" it. p. 183 „multa „bene dicta ſunt, multa *cor*„*rupte.*" et ſaepe.

devertunt, nempe in hoſpitia et ſic tardius veniunt ad deſtinatum locum, quem, ſi rectam viam tenuiſſent, eo ipſo die attigiſſent. *Recto itinere lapſi* (non *laſſi*, ut eſt in aliquot Codd.) ſic dicuntur, ut a Seneca de vita beata c. 1. *via lapſus.* Si *laſſi* voluiſſet Qu. poſuiſſet ante *recto it.*

libro priore. c. 2, 26.

tenerosque profectus ad imitationem condiſcipulorum, quae facilior eſſet, erigere. quod a quibusdam ſic accipi poteſt, tanquam haec, quam nunc tueor, ſententia priori diverſa ſit. Id a me procul aberit. namque ea cauſa vel 11
maxima eſt, cur optimo cuique praeceptori ſit tradendus puer, quod apud eum diſcipuli quoque, melius inſtituti, aut dicent, quod inutile non ſit imitari; aut, ſi quid erraverint, ſtatim corrigentur: at indoctus ille etiam probabit fortaſſe vitioſa, et placere audientibus judicio ſuo coget. Sit ergo, tam eloquentia 12
quam moribus, praeſtantiſſimus; qui ad Phoenicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat.

IV. Hinc jam, quas primas in docendo partes rhetorum putem, tradere incipiam: dilata parumper illa, quae ſola vulgo vocatur, *arte rhetorica;* at mihi opportunus maxime videtur ingreſſus ab eo, cujus aliquid ſimile

dicent. Turic. et Goth. (tac. Geſn.) *diſcent* cum ſat multis Codd., male; *dicent* enim ſpectat ad *dictiones diſcipulorum*, 2, 2, 6. Guelf. receptam dat.

at mihi. Ita Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 3. et quibusdam edd. vett. quibus adde Jenſ. Tarviſ. et Venet. Etiam, qui primus *Ac* ſuaſit legendum, Regius in ſuis, et procul dubio in Florentino, invenit *At.* Geſn. cum cett. recc. *Ac.* Sed ineſt oppoſitio ſpectans ad „quae ſola *vulgo* vocatur," ego autem, ait, non ſentio cum vulgo iſto ſed „*opportunus*" cet. Hoc eo magis verum puto, quod transeuntis illius *Ac* vis eſt mox in *Et*, quo minus credas formam hanc bis poſitam. Guelf. dat *Ac.*

Phoenicis Hom. Iliad. 9, 442. 3. — διδασκέμεναι τάδε πάντα, Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων. cf. Ariſtid. contra Plat. p. 97. Vol. 2. Jebb.

at mihi. vid. not. Crit.

2 apud grammaticos puer didicerit. Et quia
narrationum, excepta qua in caussis utimur, 137
tres accepimus species: *fabulam*, quae versatur in tragoediis atque carminibus, non a veritate modo, sed etiam a forma veritatis remotam; *argumentum*, quod falsum, sed vero simile, comoediae fingunt; *historiam*, in qua est gestae rei expositio; grammaticis autem poëticas dedimus: apud rhetorem initium sit
3 historia; tanto robustior, quanto verior. Sed narrandi quidem quae nobis optima ratio videatur, tum demonstrabimus, cum de judiciali parte dicemus. Interim admonere illud satis est, ut sit ea neque arida prorsus atque jejuna (nam quid opus erat tantum studiis laboris impendere, si res nudas atque inornatas indicare satis videretur?): neque rursus sinuosa, et arcessitis descriptionibus, in quas plerique imitatione poëticae licentiae ducun-
4 tur, lasciva. Vitium utrumque: pejus tamen

remotam. Turic. et Guelf. *remota* cum sat multis Codd., non male. *tum demonstr.* Goth. (tac. Gesn.) omittit *tum*, cum Voss. 3. et edd. aliquot. *lasciva.* Guelf. *lasciviant*, quod in suis inveniebat Regius, qui conjectura expunxit *n.* Goth. (tac. Gesn.) *lascivia*, in quo latet multorum Codd. ut Turic. et edd. scriptura *lasciviat.* Ego tamen receptam puto veram ob positum vocis *neque* post *sit*, et additum adverbium *rursus*, propter quorum

tanto robustior. quae tanto plus in narrante roboris et virium poscit, quanto remotior est a libertate singendi, cum in illis poëticis narrationibus liceat quasi pueriliter lascivire. *Robustior* dicitur, quatenus *robustiorem* adolescentem decet; et spectat elogium ad omnem omnino historiam, non ad aliquem ejus delectum a rhetore faciendum.

cum — dicemus. L. 4. c. 2.

illud, quod ex inopia, quam quod ex copia
venit. Nam in pueris oratio perfecta nec
exigi, nec ſperari poteſt: melior autem eſt
indoles laeta, generoſique conatus, et vel
plura juſto concipiens interim ſpiritus. Nec 5
138 unquam me in his diſcentis annis offendat, ſi
quid ſuperfuerit. Quin ipſis doctoribus hoc
eſſe curae velim, ut teneras adhuc mentes mo-
re nutricum mollius alant, et ſatiari velut
quodam jucundioris diſciplinae lacte patian-
tur. Erit illud plenius interim corpus, quod
mox adulta aetas aſtringat. Hinc ſpes roboris. 6
Maciem namque et infirmitatem in poſterum
minari ſolet protinus omnibus membris ex-
preſſus infans. Audeat haec aetas plura, et
inveniat, et inventis gaudeat, ſint licet illa
non ſatis interim ſicca et ſevera. Facile reme-
dium eſt ubertatis: ſterilia nullo labore vin-
cuntur. Illa mihi in pueris natura minimum 7
ſpei dederit, in qua ingenium judicio prae-
ſumitur. Materiam eſſe primum volo vel
abundantiorem atque ultrà, quam oporteat,

utrumque adjectivum *laſciva* adjectivo *arida* opponi potius exſpectes, quam verbum *laſciviat*, adjectivo *arida*.

plenius — corpus. Jungo et ſubjectum ſimul facio; non *plenius*, praedicatum. Eſt autem *plenius corpus* puerilis illa obeſitas, ſucco abundans, quam, frequenti apud rhetores translatione, ſibi dari optant magiſtri eloquentiae cf. 2, 10, 5 et Seneca rhet. p. Bip. 285. „in iis etiam, ſi minus inſaniae, minus ſpei eſt. Illi, qui „tument et abundantia labo„rant, plus habent furoris, ſed „plus etiam *corporis*."

expreſſus, ubi artus ſinguli apparent, neque pingui carne amiciuntur.

Materiam — rumpat. Fateor diſplicere mihi hanc tam diligentem ſimilitudinem, quae

fuſam. Multum inde decoquent anni, mul-
tum ratio limabit, aliquid velut uſu ipſo de-
teretur, ſit modo unde excidi poſſit, et quod
exculpi. erit autem, ſi non ab initio tenuem
nimium laminam duxerimus, et quam caela-
8 tura altior rumpat. Quod me de his aetati-
bus ſentire minus mirabitur, qui apud Cice-
ronem legerit, *Volo enim ſe efferat in adole-
ſcente fecunditas.* Quapropter in primis evi-
tandus, et in pueris praecipue, magiſter ari-
dus; non minus, quam teneris adhuc plantis
9 ſiccum et ſine humore ullo ſolum. Inde fiunt
humiles ſtatim, et velut terram ſpectantes, qui
nihil ſupra quotidianum ſermonem attollere
audeant. Macies illis pro ſanitate, et judicii 139
loco infirmitas eſt: et dum ſatis putant vitio
carere, in id ipſum incidunt vitium, quod
virtutibus carent. Quare mihi ne maturitas
quidem ipſa feſtinet, nec muſta in lacu ſta-
tim auſtera ſint: ſic et annos ferent, et vetu-

exculpi. Goth. (tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. *ſculpi* quod longe magis placet, quia ſic abeſt moleſta iteratio *excidi*, *exculpi.*
legerit. Goth. *leget* (non *legit* ut Geſn. ref.) cum Voſſ. 2.

dum ſingulis rei comparatae partibus ſuas imagines reddere conatur, in argutias videtur abire. Obſcuritate etiam, quae prima omnium abeſſe debet a comparatione, laborat aliqua, dum, *decoquentes aliquid e materia anni* oleris potius vel unguenti alicujus coquendi, ſpeciem praebent quam metalli fuſi, quod mox animo concipere jubemur, quanquam vel de metallo *decoquendi* vocabulum uſurpatur. Ipſe hic ergo noſtri locus cacozeliae crimine prorſus carere mihi non videtur.

exculpi. vid. not. Crit.

apud Cic. De Orat. 2, 21 quem locum cum Quintilianeo conferre recte ſuadet Geſnerus.

ſtate proficient. Ne illud quidem quod ad- 10
moneamus indignum eſt, ingenia puerorum nimia interim emendationis ſeveritate deficere: nam et deſperant, et dolent, et noviſſime oderunt, et (quod maxime nocet) dum omnia timent, nihil conantur. Quod etiam ruſticis 11
notum eſt, qui frondibus teneris non putant adhibendam eſſe falcem, quia reformidare ferrum videntur, et cicatricem nondum pati poſſe. Jucundus ergo tum maxime debet eſſe 12
praeceptor, ut remedia, quae alioqui natura ſunt aſpera, molli manu leniantur: laudare aliqua, ferre quaedam, mutare etiam, reddita cur id fiat ratione; illuminare, interponendo aliquid ſui. Nonnunquam hoc quoque erit utile, totas ipſum dictare materias, quas et imitetur puer, et interim tanquam ſuas amet. At ſi tam negligens ei ſtilus fuerit, ut emen- 13
dationem non recipiat: expertus ſum prodeſſe, quoties eandem materiam rurſus a me retractatam, ſcribere de integro juberem; poſſe

rurſus — retractatam. Guelf. *rurſ. — tractatam.* Sed recte defendit receptam Burmannus. Ejusmodi enim pleonaſmum a veteribus non fuiſſe vitatum multis exemplis apparet, apud Suetonium in primis, et hic ubi repetitionem magnopere

quas et imitetur — amet. *Interim*, donec imitatus fuerit has a magiſtro profectas materias, h. e. declamationes integras, amabit eas, tanquam ſuas, quippe ſibi a praeceptore donatas.

tam negligens ſtilus. v. 1, 1, 28 „(ſtilus) rudis et confuſus „intellectu caret." Neque tamen nego vel de cogitatis ipſis poſſe intelligi quae diſcipulus domi negligenter nimis conſcripſerit. Is enim eſt *ſtilus*, *auditioni* oppoſitus v. 2, 8, 11.

rurſus — retractatam. vid. not. Crit.

enim eum adhuc melius: quatenus nullo magis
14 ſtudia, quam ſpe, gaudent. Aliter autem alia aetas emendanda eſt, et pro modo virium et exigendum opus, et corrigendum. Solebam ego dicere pueris, aliquid auſis licentius aut laetius, *laudare illud me adhuc; venturum tempus, quo idem non permitterem.* ita et ingenio gaudebant, et judicio non fallebantur.
15 Sed ut eo revertar, unde ſum egreſſus: narrationes ſtilo componi quanta maxima poſſit adhibita diligentia volo. Nam, ut primo, cum ſermo inſtituitur, dicere quae audierint, utile eſt pueris ad loquendi facultatem; ideoque et retro agere expoſitionem, et a media in utramque partem diſcurrere ſane merito cogantur; ſed ad gremium praeceptoris, et dum aliud non poſſunt, et dum res ac verba

commendat, parum erat, *tractandi* verbum ſine praepoſitione dimittere. *dum aliud non poſſunt.* Guelf. et Turic. omittunt *aliud.* cum Goth. et multis all. Imo dubito an omnes Codd. ignorent vocem. Cum enim vett. edd. ea careant pleraeque, ne conferentium quidem Codices Criticorum ſatis tuta eſt obſervatio, quo nomine et Gibſoni de ſuis Codd. ſilentium non magni facio. Senſus non omnino nullus eſt, proſcripto iſto *aliud.* Tum pueri jubebuntur ita exerceri, quamdiu nondum poſſunt narrare; ſimulac vero ejus rei facultatem adepti fuerint, omittetur ea exercitatio, ne abeat in *circulatoriam jactationem.* Attamen,

nullo magis. Idoneis exemplis docet Burmannus de induſtria ſic *nullo* dici pro *nulla re.* e. g. 2, 16, 12 „*nullo* magis.“ 3, 8, 52 *nullo alio* — diſtant.“ 5, 4, 14 „*nullo* differt.“

expoſitionem. Tirones obſervent idem eſſe prorſus ac *narrationem.*

cogantur. Conjunctivus eſt praecipientis ſcriptoris, neque enim pendet a ſtructura orationis.

ad gremium, praeſente et regente praeceptore, ne quid pravi inoleſcat.

dum aliud non poſſunt. vid. not. Crit.

connectere incipiunt, ut protinus memoriam firment: ita cum jam formam rectae atque emendatae orationis accipient, extemporalis garrulitas, nec expectata cogitatio, et vix surgendi mora, circulatoriae vere jactationis est. Hinc parentum imperitorum inane gau- 16
dium; ipsis vero contemtus operis, et inverecunda frons, et consuetudo pessime dicendi, et malorum exercitatio, et, quae magnos quo-
141 que profectus frequenter perdidit, arrogans de se persuasio innascitur. Erit suum paran- 17
dae facilitati tempus, nec a nobis negligenter locus iste transibitur. Interim satis est, si puer omni cura et summo, quantum aetas illa capit, labore aliquid probabile scripserit: in hoc assuescat, hujus rei naturam sibi faciat. Ille demum in id, quod quaerimus, aut ei

si idonea Codd. auctoritate defenderetur, facile unusquisque acquiesceret in recepta. *connectere.* Guelf. *nectere.*

rectae — orationis. Goth. (tac. Gesn.) *recte loquendi atque emendatae orationis* cum Voss. 2. quibus accedunt aliquot edd. vett. *facilitati.* Ita non pauci Codd. et forte ita dederant Bipontini, quare reliqui, quanquam Gesn. cum Burm. et plerisque recentt. *facultati*, exiguo discrimine. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *facilitatis* cum Voss. 2. Bodl. et plerisque edd. vett. Guelf. *felicitatis* per errorem.

vere jactationis, Malim *fere jact.* cf. 1, 2, 10.

malorum exerc. *Mala* h. l. sunt vitiose, nullaque eloquentia, dicta. Agitur de artis pravitate non de animi, quo nomine ludit in *mali* vocabulo Horat. Serm. 2, 1, 83. Sic 10, 1, 119 „velle *optima*." et ibid. §. 131 „*meliora* vellet." Sed ostendit quod *pessime dicendi consuetudo* non videtur differre a *malorum exercitatione*, quare alterum omisit interpres Gallicus.

in id quod quaerimus. Summam nimirum eloquentiam cf. 1, 10, 4. *In cacumen montis evadere* frequens locutio. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 34, 1. Cf. supr. 1, 2, 26.

proximum, poterit evadere, qui ante discet
18 recte dicere, quam cito. *Narrationibus* non inutiliter subjungitur opus destruendi confirmandique eas, quod ἀνασκευὴ et κατασκευὴ vocatur. Id porro non tantum in fabulosis et carmine traditis fieri potest, verum etiam in ipsis annalium monumentis. ut, si quaeratur, *An sit credibile, super caput Valerii pugnantis sedisse corvum, qui os oculosque hostis Galli rostro atque alis everberaret?* sit in utramque
19 partem ingens ad dicendum materia: ut *de serpente, quo Scipio traditur genitus*, et *lupa Romuli*, et *Egeria Numae*. nam Graecis historiis plerumque poëticae similis est licentia. Saepe etiam quaeri solet de tempore; de loco, quo gesta res dicitur; nonnunquam de persona quoque: sicut Livius frequentissime dubitat, et alii ab aliis historici dissentiunt.
20 Inde paulatim ad majora tendere incipiet,

ἀνασκ. et κατασκ. Goth. (tac. Gesn.) ἀνασκ. καὶ κατασκ. ut Ven. et Ald. quod placet. Guelf. omittit Graeca, lacunam relinquens. *historiis.* Guelf. *historicis*, cum nonnullo, ni f., elegantiae detrimento. Goth. autem tuetur receptam, contra quam narrat Gesn.

ἀνασκ. — κατασκ. Eae inveniuntur in progymnasmatis Hermogenis (apud Cl. Heerenium p. 15) it. Aphthonii.

non in fab. Ejusmodi autem fere sunt exempla rhetorum Graecorum ut Aphthonii de mutatione Daphnes et Libanii de Chryse filiam redimente, et Achille.

nam Graecis. Meri Romanae historiae exempla attulit, cum Graecae nimis essent frequentia, quam ut oratione indigerent „Quid enim non Graecia mendax Audet in historia?" Juvenal. 10, 174. 75.

sicut Livius. Non quidem *de persona* sola, sed de ceteris item. Is sensus distinguendo obscurabatur, sed restitui dirementionem veterum editionum.

laudare claros viros, et vituperare improbos: quod non simplicis utilitatis opus est. Namque et ingenium exercetur multiplici variaque materia, et animus contemplatione recti pravique formatur, et multa inde cognitio rerum venit: exemplisque, quae sunt in omni genere
142 causarum potentissima, jam tum instruitur;
cum res poscet, usurus. Hinc illa quoque 21
exercitatio subit *comparationis*, *uter melior*, *uterve deterior?* quae quanquam versatur in ratione simili, tamen, et duplicat materiam, et virtutum vitiorumque non tantum naturam, sed etiam modum tractat. Verum de ordine laudis, contraque, quoniam tertia haec rhetorices pars est, praecipiemus suo tempore.
Communes loci (de iis loquor, quibus, citra 22

laudare — vituperare. Sunt itidem Graecorum progymnasmata. Hermogenis apud Heer. p. 3. (Bibl. d. alt. Lit. St. 9.) *ἐγκώμιον*, cui subjicitur *ψόγος*, seorsim tractatus ab Aphthonio. Sunt ejusmodi *ἐγκώμια* et *ψόγοι* inter Libanii opera.

exercit. comparationis. *Σύγκρισις* Hermog. p. 10. it. Aphthon. Etiam Libanii *συγκρίσεις* supersunt ut Navigationis et agriculturae, Achillis et Diomedis cet.

etiam modum. *Mensuram* intellige *modum*, non rationem.

tertia — rhetorices pars, quatenus ea continetur tertium eloquentiae genus, demonstrativum. Praecipit autem de eo l. 3. c. 7.

Communes loci. Hermogenes Heer. p. 16. (St. 8.). Inter exercitamenta rhetorum autem ii soli intelliguntur *loci communes*, qui vitiorum aut virtutum habent cum amplificatione incusationem aut commendationem, a quibus differt aliud genus, quod in tractatione generalium quarundam quaestionum versatur, de quo mox noster §. 27. cf. 2, 1, 11. Cicero aeque ac Qu. virtutes inter *locos communes* non memorat, quasi in sola vitia dirigantur. de Orat. 3, 27. Etiam exempla Hermogenis, Aphthonii, Libanii sunt *incusationis*, neque in judiciale sane genus, quod in accusando et defendendo versatur, cadit ista *lau-*

personas, in ipsa vitia moris est perorare, ut in *adulterum*, *aleatorem*, *petulantem*) ex mediis sunt judiciis, et, si reum adjicias, *accusationes:* quanquam hi quoque ab illo generali tractatu ad quasdam deduci species solent, ut, si ponatur *adulter caecus*, *aleator pauper*, *petulans senex*. Habent autem nonnunquam
23 etiam defensionem. Nam et pro *luxuria*, et pro *amore* dicimus, et leno interim parasitusque defenditur: sic ut non homini patrocine-
24 mur, sed crimini. *Theses* autem, quae sumuntur ex rerum comparatione, ut *rusticana vita, an urbana potior? jurisperiti, an militaris viri laus major?* mire sunt ad exercitatio-

petulantem. Guelf. *peculatorem*, cum marg. ed. Basileensis. Apud Cic. de Orat. 3, 27 est *depeculator*, sed cum aliis conjunctus quam hic. *Theses.* Guelf. *Thesis* cum Goth. et edd. vett. plerisque. Nimirum latt. litt. scriptum fuit graecum vocabulum.

datio, nisi forte cum praemia petuntur viro forti, quare et *ἀριστεία* memorat in hac doctrina Hermogenes.

hi quoque. Etiam dum personis carent, neque dum *accusationes* sunt factae.

pro luxuria — amore. Gesnerus Ciceronem in Coeliana tale quid, sed caute et modeste admodum, fecisse monet. Et est sane ejusmodi vitiorum excusatio c. 17 — 21. Quin rhetoricam locorum communium tractationem exprobrat accusatori, qui „quos aculeos „habeat judicum severitas gra„vitasque, eos erexerit in rem, „in vitia, in mores." „Facile „enim esse, accusare luxu„riem."

ut non homini. Tum enim desineret esse *locus communis*, fieretque *causa*.

Theses. Hermog. Heer. p. 17. (St. 9.) Aphthonii haec definitio: *Θέσις ἐστὶν ἐπίσκεψις λογικὴ θεωρουμένου τινὸς πράγματος*, quibus addit Hermog. *ἀμοιροῦσα πάσης ἰδικῆς περιστάσεως.* Exempla fere *εἰ γαμητέον*, *εἰ ῥητορευτέον*, *εἰ πλευστέον*. Prius tractavit Libanius. Illud *de rustica vita an urbana* Gesn. monet tangi pro Rosc. Am. c. 27 extr.

nem dicendi ſpecioſae atque uberes, quae vel ad ſuadendi officium, vel etiam ad judiciorum diſceptationem juvant plurimum. Nam poſterior ex praedictis locus, in cauſa Murae-
143 nae copioſiſſime a Cicerone tractatur. Sunt 25
et illae paene totae ad deliberativum pertinentes genus, *ducendane uxor, petendine ſint magiſtratus?* Namque hae, perſonis modo adjectis, ſuaſoriae erunt. Solebant praeceptores 26
mei, neque inutili, et nobis etiam jucundo, genere exercitationis, praeparare nos conjecturalibus cauſis, cum quaerere atque exequi juberent, *Cur armata apud Lacedaemonios Ve-*
144 *nus?* et, *Quid ita crederetur Cupido puer*, ac

et Quid ita. Sic Guelf. Goth. (Turic. *quod i.* per errorem), neque dubito quin Codd. ad unum omnes, cum edd. quidem ante Burmannum nulla aliter. Is neſcio quo errore, quem propagavit Geſnerus, „et ita, *Quid.*" Nota forma quaeſtionis *Quid ita*, cum admiratione vel indignatione, pro ſolo *Quid*, de qua tirones videant Turſell. p. 816.

conjecturalibus cauſis. De his vide 7, 2. Sunt autem eae, in quibus quaeritur, factum ſit aliquid necne.

armata — Venus, Repetit armatae apud Lacedaemonios Veneris originem Lactantius (Divin. Inſtitut. 1, 20. p. Bip. 70) a fortitudine mulierum Spartanarum, quae, fugatis Meſſeniis, urbem viris vacuam adortis, etiamnum armatae obviam factae viris ſuis, ad urbem liberandam appropinquantibus, ipſi hoſtes viſae fuerint, nec niſi nudandis corporibus pugnandi propoſitum iis excuſſerint, quo facto inter ipſa arma concubuiſſe, et in rei memoriam aedem Veneri armatae ſimulacrumque poſuiſſe. Imaginem ipſam tangunt ſcriptores ſat multi ut Pauſan. l. 3. c. 15 extr. et Antipater Sidonius in Epigrammate ap. Brunk. Vol. 2. p. 15. cujus clauſula haec: Οὐ γὰρ χρὴ τευχέων εἶναι δίχα τὰν κρατέοντιν Θρᾳκὸς Ἐνυαλίου καὶ Λακεδαιμονίαν. et aliquot praeterea epigrammata ut Vol. 2. p. 15. p. 195.

Quid — Cupido. Cf. Propertii l. 2 el. 9.

volucer, *et ſagittis ac face armatus?* et ſimilia. in quibus ſcrutabamur voluntatem, cujus in controverſiis frequens quaeſtio eſt: quod
27 genus chriae videri poteſt. Nam locos quidem, quales ſunt de teſtibus, *ſemperne his credendum?* et de argumentis, *an habenda etiam parvis fides?* adeo manifeſtum eſt ad foreiiſes actiones pertinere, ut quidam, nec ignobiles in officiis civilibus, ſcriptos eos, memoriaeque diligentiſſime mandatos, in promtu habuerint, ut, quoties eſſet occaſio, extemporales eorum dictiones his velut em-
28 blematis exornarentur. Quo quidem (neque enim ejus rei judicium differre ſuſtineo) ſummam videbantur mihi infirmitatem de ſe confiteri. Nam quid hi poſſint in cauſis, quarum varia ac nova ſemper eſt facies, proprium invenire? quomodo propoſitis ex parte diverſa reſpondere? altercationibus velociter occurrere? teſtem rogare? qui etiam in iis, quae ſunt communia, et in plurimis cauſis tractantur, vulgatiſſimos ſenſus verbis, niſi tanto ante
29 praeparatis, proſequi nequeant. Neceſſe eſt,

Neceſſe eſt. Guelf. et Turic. *Nec vero*, quod quibusdam praeterea Codd. firmatum recepit Obr., nullo, quantum video,

genus chriae. Nempe *activae* cf. 1, 9, 4. 5.

nec ignobiles. Hujusmodi fuit Hortenſius cf. 2, 1, 11.

dictiones. cf. 2, 2, 6.

differre. Cum proprie hujus nondum ſit loci tale judicium. cf. §. 32 *evagari.*

altercationibus. Quales ſint vide 6, 4. Tacitus Hiſtor. 4, 7. narrat in ſenatu „per *altercationem* ad *continuas* et infeſtas *orationes* provectos eſſe.“ et Livius 8, 33, 10 „non tam *perpetuas orationes* quam *altercationem* exauditam.“

Neceſſe — conteratur. Locus elegantiſſimus, ſed diſtin-

his, cum eadem judiciis pluribus dicunt, aut fastidium moveant velut frigidi et repositi cibi; aut pudorem deprehensa toties audientium memoria, infelix supellex, quae, sicut apud pauperes ambitiosos, pluribus et diversis officiis conteratur: cum eo quidem, quod vix ullus est tam communis locus, qui possit cohaerere cum causa, nisi aliquo propriae quaestionis vinculo copulatus: appareatque, eum

sententiae emolumento. Neque enim ea, qua locus laborat, difficultas tollitur, quod *ipsis dicentibus* movetur *fastidium*, cum expectes *audientibus motum iri*. *His* enim in utraque scriptura ad *moveant* referatur necesse est.

appareatque. Guelf. *appareat at quae*, in quo nihil praesidii. Unde pendeat conjunctivus, incertum est. Ad *nisi* si referas, quod expeditissimum videatur, et fit a multis, turbatur sententia, propterea quod locus aliquis non potest videri cum causa

guendo obscuratus in omnibus paene edd. *his* dativus pendet a verbo *moveant*, non a *necesse*. „*Frigidi* isti et *repositi* (i. e. „denuo appositi) cibi" ipsi faciunt subjectum ut deinceps „infelix supellex toties deprehensa ab audientium memoria." Movetur cum fastidium tum pudor *ipsis dicentibus*, non audientibus *fastidium*, dicentibus *pudor*. *Infelix* autem supellex ista dicitur mirifico cum lepore, quasi sensum habeat. Si „*velut* — *cibi*" sepis virgulis et comparationem accipis, omnia turbantur neque habes justum subjectum. *Velut* solum, si tanti, poterat includi. „*Ambitiosi*" dicuntur significatu, de quo egi ad 1, 2, 22. *Supellectilem* autem Porcius Latro vocabat sententias „de „fortuna, de crudelitate, de „seculo, de divitiis." Senec. Rh. p. Bip. 68. vit. not. Crit.

cum eo quidem. De mutatione, quam certatim tentarunt VV. DD., non est cogitandum. Satis enim nota et scriptoribus frequentata forma *cum eo*, cui plerumque subjicitur *tamen*, pro quo hic est *quidem*. Consulant tirones Tursellinum p. 184. 185. sed et Lexica. Explices h. l. „quo quidem et hoc „accedit, quod" cet. Similis usus in Declamatt. Quint. 18. p. (ed. Leid.) 193 „cetera ani„malia — usibus — haec (apes) „etiam deliciis, *cum eo quod*" cet.

appareatque. vid. not. Crit.

31 non tam insertum, quam applicitum; vel
quod dissimilis est ceteris, vel quod plerum-
que assumi etiam parum apte solet, non quia
desideratur, sed quia paratus est: ut quidam
sententiarum gratia verbosissimos locos arces-
32 sunt, cum ex locis debeat nasci sententia. Ita
sunt autem speciosa haec et utilia, si oriuntur
ex causa: ceterum quamlibet pulchra locutio,
nisi ad victoriam tendit, utique supervacua,
sed interim etiam contraria est. Verum hacte-
33 nus evagari satis fuerit. *Legum laus* et *vitu-
peratio* jam majores, ac prope summis operi-
bus suffecturas, vires desiderant: quae qui-
dem, suasoriis magis an controversiis accom-
modata sit exercitatio, consuetudine et jure

cohaerere, quem apparet non tam esse insertum, quam applicitum. Nimirum obliti sunt VV. DD., locum communem *insertum* laudari, vituperari *applicitum*. Gesnerus dum suadet *apparetque*, neque leniter magnopere emendat, neque rationem reddit contortae structurae ubi dicitur „accedere ea difficultas, „quod vix ullus — copulatus“ et quod „apparet eum — appli„citum.“ Itane in genere apparet in *omni* loco communi, *eum* esse applicitum? Puto ferri posse receptam, si *appareat* accipiatur potentiali modo (φαίνοιτο ἄν) pro eo: potest facile apparere h. e. agnosci, ita ut pendeat vox ista (*appareat*) a *quod*, non a *nisi*, neque conjunctivus sit a regimine sed ab incerto, graeco, quem demonstravi, more.

assumi, h. e. mutuo sumi, ne quis de mutatione cogitet cum Burmanno. Proprium etiam verbum de *petitis extrinsecus* vid. Clav. Cic. Ern. in h. v. Sic usurpat Cic. de Invent. 1, 11. et 2, 24. Infra etiam c. 5, 23 *assumatur* significatu mutuandi.

sententia. Non quaevis sententia, sed acuta illa, quales venari solebant Quintilianei aevi oratores de quibus 8, 5. egit. Seneca rhet. p. Bip. 68 „hae tralatitiae, quas proprie „*sententias* dicimus.“ Sic et 1, 8, 9 cet.

civitatium differt. apud Graecos enim lator earum ad judicem vocabatur: Romanis pro concione suadere ac dissuadere moris fuit. Utroque autem modo pauca de his, et fere
146 certa dicuntur. Nam et genera sunt tria, *sacri*, *publici*, *privati juris*. Quae divisio ad 34
laudem magis spectat, si quis eam per gradus augeat, quod *lex*, quod *publica*, quod *ad religionem deum comparata* sit. Ea quidem, de quibus quaeri solet, communia omnibus. Aut enim de jure dubitari potest ejus, *qui rogat*, ut *de P. Clodii*, *qui non rite creatus tri-* 35

apud Graecos — vocabatur. Constituebantur a concione populi judices certi, nomothetae dicti, apud quos nova lex rogaretur, cui adversarii, veteris legis per novam abrogandae defensores, itidem a populo creabantur quinque viri. vid. Wolfium in Prolegg. ad Demosthenis Leptineam p. 135 — 145. qui et nostro loco utitur.

fere certa. Opponuntur haec ad „ea (§. 34) de quibus quae„ri solet" h. e. dubitari. Plerumque igitur ea tantum de lege, aut vituperanda aut commendanda, dicuntur, quae possunt in unam tantummodo partem disputari, ut vel manifeste egregia vel vitiosa item demonstretur; raro, quae in utramque partem possunt versari.

ad laudem. Potest autem nonnisi vetus lex ita laudari, non ea, quam quis rogat cum maxime; ea enim, tum cum dicitur, non est *lex*.

Ea quidem — omnibus. Quaecunque *incerta* sunt in lege aut suadenda aut dissuadenda, referre videtur ad solum rogandae ejus modum, non ad ipsam legem. Utrum enim bona an mala sit lex, id ipsa uniuscujusque indole apparere: De quibus possit ambigi, ea, cum ad formam pertineant, omnibus legibus, qualescunque tandem rogentur, esse communia.

de P. Clodii. Patricius ortu Clodius non poterat fieri tribunus plebis, nisi adoptione plebejus factus antea. Hanc ejus adoptionem ratam esse negavit Cicero pro Domo. C. 15 — 17. ubi etiam *auspicia* tanguntur et *trinum nundinum*; de quo vide, si, Ernesti Clavem Cic.

bunus arguebatur: aut de ipsius rogationis, quod est varium, sive *non trino* forte *nundino* promulgata, sive *non idoneo die*, sive *contra intercessiones, vel auspicia, aliudve quid, quod legitimis obstet*, dicitur lata esse, vel ferri;
36 sive *alicui manentium legum repugnare*. Sed haec ad illas primas exercitationes non pertinent. nam sunt eae citra complexum personarum, temporum, caussarum. Reliqua eadem fere, vero fictoque hujusmodi certamine, tra-
37 ctantur. Nam vitium aut *in verbis* est, aut *in rebus*. In verbis quaeritur, *An satis significent? an sit in iis aliquid ambiguum?* In rebus, *An lex sibi ipsa consentiat? An in praeteritum ferri debeat, an in singulos homines?* Maxime vero commune est quaerere,
38 *An sit honesta? an utilis?* Nec ignoro, plures fieri a plerisque partes: sed nos *justum, pium, religiosum*, ceteraque his similia, *honesto*

quid quod legitimis. Guelf. *quicquid legibus*, posterius cum Bal. Goth. *quicquid* (non *quid*, ut refert Gesn.) *legitime*, et sic multi. Turic. *quidquid legitimis.* Nec male. Sed et recepta habet Codd. cognitores et recte defenditur, *legitima* dici pro *solennibus*, quae, ut ad Nepot. 19, 4, 2 dicit Cellarius, in publicis artibus omitti non possunt. *eae.* Guelf. et Turic. *haec*, cum multis Codd., pessime. Vulgo, ut et Gesn., *hae*, sed malui *eae* cum Goth. (tac. Gesn.) quod facilius distinguitur ab *haec* antecedente. *iis.* Ita pro *his* dedi ex Voss. 2. *praet. ferri.* Turic. et Guelf. *praet. referri.* *an utilis.* Turic. et Guelf. *an inutilis* cum plerisque Codd. Sed defendit receptam Goth. cum Voss. 2. et Bal.

legitimis. vid. not. Crit.

manentium, quae nova ista lege ipsa non sint abolitae.

in singulos homines. Leges XII tabb. tab. nona *Privilegia ne inroganto.* Intelliguntur autem leges, poenam statuentes, quod ostendit usus verbi *irrogare*. vid. Cic. pro Domo c. 17. de Legg. 3, 19. Brut. 23.

complectimur. *Justi* tamen species non simpliciter excuti solet. Aut enim de re ipsa
147 quaeritur, ut *dignane poena*, vel *praemio, sit?* aut de modo praemii, poenaeve, *qui tam major*, quam *minor* culpari potest. Utilitas 39
quoque interim *natura* discernitur, interim *tempore*. Quaedam *an obtineri possint*, ambigi solet. Ne illud quidem ignorare oportet, leges aliquando *totas*, aliquando *ex parte* reprehendi solere, cum exemplum rei utriusque nobis claris orationibus praebeatur. Nec 40
me fallit, eas quoque leges esse, quae non in perpetuum rogentur, sed de honoribus aut imperiis, qualis *Manilia* fuit, de qua Ciceronis oratio est. Sed de his nihil hoc loco praecipi potest. Constant enim propria rerum, de quibus agitur, non communi, qualitate. His 41
fere veteres facultatem dicendi exercuerunt, assumta tamen a dialecticis argumentandi ra-

Constant. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *Constat*, cum aliquot edd. vett.

poena vel praemio. Non est *disjuncta* quaestio, sed *conjuncta*, quod ostendit *vel*, pro quo alioquin oportebat dici *an*. vid. 1, 5, 49. Ejusmodi dubitationem, ubi membra non *opponuntur* sed *conjunguntur* vide 5, 14, 13 „*an* sit immortalis, *vel* ad tempus certum „maneat."

Quaedam. Intellige *leges*. Demosth. in Timocratem p. Reisk. 722. *οἴομαι — πάντας ἂν ὑμᾶς ὁμολογῆσαι — δεῖν — εἶναι δυνατὰς τὰς πράξεις, ὡς δεῖ γίγνεσθαι διὰ τοῦ νόμου. εἰ γὰρ ἂν καλῶς μὲν ἔχοι, μὴ δυνατὸν δέ τι φράζοι, εὐχῆς, οὐ νόμου, διαπράττοιτ' ἂν ἔργον.*

aliquando ex parte. Fateor me quidem orationem veterem, qua nonnisi pars legis alicujus impugnetur, meminisse nullam. De *aliquando* vid. Prooem. 17. Sic et Tacitus Histor. 2, 74. 4 *modo — aliquando*. cf. 2, 20, 10.

tione. Nam fictas ad imitationem fori consiliorumque materias apud Graecos dicere, circa Demetrium Phalerea institutum fere
42 constat. An ab ipso id genus exercitationis sit inventum, (ut alio quoque libro sum confessus,) parum comperi: sed ne ii quidem, qui hoc fortissime affirmant, ullo satis idoneo auctore nituntur. Latinos vero dicendi praeceptores extremis L. Crassi temporibus coepisse, Cicero auctor est: quorum insignis maxime Plotius fuit.

V. Sed de ratione declamandi post paulo. 148
interim, quia prima rhetorices rudimenta tractamus, non omittendum videtur id quoque, ut moneam, quantum sit collaturus ad profectum discentium rhetor, si, quemadmodum a grammaticis exigitur poëtarum enarratio,

paulo. Goth. (tac. Gesn.) *paulum* cum Voss. 2. minus bene. cf. not. Crit. ad 2, 17, 26.

circa Demetr. *Circa*, pro κατά, de aetate viri alicujus. cf. 2, 17, 7. 12, 10, 6. Seneca Rhetor p. 61 Bip. „*circa* Ciceronem effloruit.“ Sequioris esse aevi docet Tursell. p. 163.

ut — confessus. Se hoc ignorare *confessus* est, ne quis interpretetur, confessum esse Quint., inventum Demetrii esse hanc exerc. Si libro de causis corruptae eloquentiae scripto id est *confessus*, ne hoc quidem in eo, quem versamus, dialogo invenitur.

fortissime. vid. 1, 5, 72 ea enim est significatione. cf. 12, 3, 3. „fortiter affirmare.“

Cicero auctor. De Orat. 3, 24 L. Crassus „Etiam Latini,“ inquit, „si diis placet, *hoc* „*biennio* magistri dicendi exti„terunt.“ Sic et auctor Dial. de Oratt. 35, 1. De *Plotio* cf. Suet. de clarr. Rhet. c. 2. Seneca Rhet. p. Bip. 134. Varro in fragm. p. Bip. 280. Noster 11, 3, 143.

ita ipse quoque historiae, atque etiam magis orationum, lectione susceptos a se discipulos instruxerit: quod nos in paucis, quorum id aetas exigebat, et parentes utile esse crediderant, servavimus. Ceterum sentientibus jam 2
tum optima, duae res impedimento fuerunt, quod et longa consuetudo aliter docendi fecerat legem: et robusti fere juvenes, nec hunc laborem desiderantes, exemplum nostrum sequebantur. Nec tamen, si quid novi vel 3
sero invenissem, praecipere in posterum puderet. Nunc vero scio id fieri apud Graecos, sed magis per adjutores: quia non videntur tempora sussectura, si legentibus singulis praeire semper ipsi velint. Et hercle prae- 4
lectio, quae in hoc adhibetur, ut facile atque distincte pueri scripta oculis sequantur; etiam illa, quae vim cujusque verbi, si quod mi-

quorum — aetas. Plerique enim, pro more Latinorum, de quo 2, 1, 1 et 8., tardius ad eum venerant. Dolet tamen quodammodo, ut apparet mox §. 2, hoc nonnisi in *paucis* a se esse factum.

exemplum — sequebantur. Rectissime cum Regio Gesnerus explicat de discipulis, et ipsum Quintilianum declamantem audientibus, et sua eum declamatione imitantibus. cf. §. 16. ne quis de loco solicitando cogitet, quae fuit aliquot VV. DD. sententia.

vel sero. *Sero* h. l., ut saepissime, *nimis sero.* Sic ad Herenn. 2, 25 *sero atque acto negotio.* Petron. c. 7 *tarde, imo jam sero.* cf. Liv. 8, 5, 8 ed. Drak.

Nunc vero. *Nunc* opponitur ei, quod praecedit: *Jam tum* §. 2.

adjutores. Suet. de clar. Grammatt. c. 10. „Attejus — „nobilis grammaticus Latinus, „declamantium deinde adju„tor." Cic. Epp. ad Div. 9, 18 „Sella tibi" (Paeto) „erit in „Ludo, tanquam hypodidasca„lo" (cum ipse Cicero in ludo isto rhetorico, quem se aperuisse, narrat per jocum, esset πρωτοδιδάσκαλος) „proxima."

nus usitatum incidat, docet, multum infra
5 rhetoris officium existimanda est. At demon-
strare virtutes, vel, si quando ita incidat,
vitia, id professionis ejus atque promissi, quo 149
se magistrum eloquentiae pollicetur, maxime
proprium est: eo quidem validius, quod non
utique hunc laborem docentium postulo, ut
ad gremium revocatis, cujus quisque eorum
6 velit libri lectione, deserviant. Nam mihi
cum facilius, tum etiam multo magis videtur
utile, facto silentio unum aliquem (quod
ipsum imperari per vices optimum est) con-
stituere lectorem, ut protinus pronunciationi
7 quoque assuescant: tum exposita causa, in
quam scripta legetur oratio (nam sic clarius,
quae dicentur, intelligi poterunt), nihil otio-
sum pati, quodque in *inventione*, quodque in
elocutione annotandum erit: quae in *prooemio*
conciliandi judicis ratio; quae *narrandi* lux,
brevitas, fides; quod aliquando consilium,
8 et quam occulta calliditas. namque ea sola in

quo se mag. Hoc, quod, e Goth. et aliquot praeterea, recepit Gesn. pro vulg. *qui se mag.* etiam Guelf. dat.
lectione. Ita Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) pro *lectioni.* Accedunt multi et Codd. et edd. placetque *revocatis* dativo casu intelligi. Est difficultas in eo, quod singuli pueruli diversos libros afferre ad praeceptorem videntur, quare blandiatur fortasse alicui, quod est in Codd. Alm. et Bodl., *liberis* pro *libri* (Turic. utrumque *liberis libri* sed servato *velit*) et (in Bodl.) *cujusque* pro *cujus quisque*, omisso *velit.* Sed durissimum in ea scriptura, *eorum* referre ad *parentes* §. 1. quod suadet Lochmannus Progr. anni 1790. p. 11.

ut ad gremium — deserviant. *Gremium* significat tenerae aetatis institutionem. cf. 1, 1, 24. 1, 2, 1. 2, 4, 15. Eo revocari est puerili rursus institutioni tradi. vid. not. Crit.

hoc ars est, quae intelligi, nisi ab artifice, non possit. quanta deinceps in *dividendo* prudentia, quam subtilis et crebra *argumentatio*: quibus viribus inspiret, qua jucunditate permulceat: quanta in *maledictis* asperitas, in *jocis* urbanitas: ut denique dominetur in *affectibus*, atque in pectora irrumpat, animumque judicum similem iis, quae dicit, efficiat. Tum in ratione *eloquendi*, quod 9
verbum proprium, ornatum, sublime: ubi
150 *amplificatio* laudanda, quae virtus ei contraria; quid speciose *translatum*; quae *figurae* verborum; quae levis et quadrata, sed virilis tamen *compositio*. Ne id quidem inutile, 10
etiam corruptas aliquando et vitiosas orationes, quas tamen plerique judiciorum pravi-

levis — sed. Ita Guelf. Vulgo, ut et Gesn. *lenis.* Equidem *compositionis* magis *levitatem* esse puto quam *lenitatem*, et addicunt praeterea Voss. 2. et Alm. et edd. Tarvisina et Veneta. Etiam infra 10, 1, 52 *levitasque — compositionis* existimo legendum pro *lenitasque* cet. Goth. autem, quem carere narrat Gesn. τοῖς *quadrata sed*, nonnisi *sed* omittit, quod ab aliis quoque abest Codd.

crebra argum. ubi ingeminantur, cumulantur, argumenta ut adversarius exire ea, iisque resistere, plane nequeat.

quae virtus — contraria. Ubi extenuando sit opus per μείωσιν.

levis et quadrata. In *levis* ne corripe priorem. *Quadrata* opponitur *hiulcae*, et *confragosae*, et intelligitur ejusmodi compositio (h. e. verborum structura, soni rationem habens) cujus commissurae bene coëant, ubi (quod dicit Persius 1, 64. 65) „per leve severos Effundat junctura ungues." Sic 9, 4, 69 *quadratum* itidem in compositione opponitur *soluto*. vid. not. Crit.

virilis. cf. quae monuimus ad 1, 8, 6.

tate mirentur, legi palam pueris, ostendique in his, quam multa impropria, obscura, tumida, humilia, sordida, lasciva, effeminata sint: quae non laudantur modo a plerisque, sed (quod pejus est) propter hoc ipsum, quod
11 sunt prava, laudantur. Nam sermo rectus, et secundum naturam enunciatus, nihil habere ex ingenio videtur: illa vero, quae utcunque deflexa sunt, tanquam exquisitiora miramur: non aliter quam distortis, et quocunque modo prodigiosis corporibus apud quosdam majus est pretium, quam iis, quae nihil
12 ex communis habitus bonis perdiderunt. atque etiam qui specie capiuntur, vulsis, levatisque, et inustas comas acu comentibus, et

mirentur. Ita Guelf. cum Voss. 1. 3. Bern. Praetuli vulgatae *mirantur*, neque enim *omnes corruptas* et *vitiosas orationes* mirantur plerique.

palam pro *coram* praepositione cf. I. Fr. Gron. ad Liv. 25, 18, 9. mox §. 16. pro *coram* adverbio.

distortis — pretium. Apposite afferunt locum Declamationis inter Quintilianeas 298 „Habent hoc quoque deliciae „divitum — Gratus est ille „debilitate, ille ipsa infelicitate „distorti corporis placet." et Plutarchi *περὶ πολυπραγμοσύνης* p. 520 C. V. 2. „*ἐν Ῥώμῃ τινὲς — τὰ κάλλη τῶν ὠνίων παίδων καὶ γυναικῶν ἐν μηδενὶ λόγῳ τιθέμενοι περὶ τὴν τῶν τεράτων ἀγορὰν ἀναστρέφονται, τοὺς ἀκνήμους καὶ τοὺς γαλιάγκωνας καὶ τοὺς τριοφθάλμους καὶ τοὺς στρουθιοκεφάλους καταμανθάνοντες.*"

vulsis levatisque. cf. 1, 6, 44. Eodem redit utrumque: *evulsis* enim pilis *levatur* (h. e. levigatur, prima enim producitur. Sic Horat. Epist. 2, 2, 123. Aeneid. 5, 306.) corpus. cf. 5, 9, 14 et 8 Prooem. 19. *Acus* est organon inter comendum adhiberi solitum Ovid. Amm. 1, 14, 30. Juv. 6, 498. Intelliguntur autem mares, non feminae. Sic Seneca pater Controv. l. 1. p. 62. „in istis *vulsis* atque expolitis, et nusquam, nisi in libidine, *viris*."

151 non ſuo colore nitidis, plus eſſe formae putant, quam poſſit tribuere incorrupta natura: ut pulchritudo corporis venire videatur ex malis moribus. Nec ſolum haec ipſe debebit docere praeceptor, ſed frequenter interrogare, et judicium diſcipulorum experiri. Sic au- 15 dientibus ſecuritas aberit, nec, quae dicentur, ſuperfluent aures: ſimulque ad id perducentur, quod ex hoc quaeritur, ut inveniant ipſi, et intelligant. Nam quid aliud agimus docendo eos, quam ne ſemper docendi ſint? Hoc diligentiae genus auſim dicere 14 plus collaturum diſcentibus, quam omnes omnium artes, quae juvant ſine dubio multum: ſed, latiore quadam comprehenſione, per omnes quidem ſpecies rerum quotidie paene naſcentium ire qui poſſunt? Sicut de 15 re militari quanquam ſunt tradita quaedam praecepta communia, magis tamen proderit ſcire, qua ducum quisque ratione, in quali loco, tempore, ſit uſus ſapienter, aut contra. Nam in omnibus fere minus valent praecepta,

malis moribus. Guelf. *malis morum* cum Ioann. ſcriptura non plane ſpernenda, quoniam ineſt major concinnitas, referendo ad *pulchritudo corporis.* *ſuperfluent.* Guelf. *perfluent* cum multis edd. Sed recepta plurimos Codd. habet auctores. Puto tamen *perfluendi* verbum bene poſſe uſurpari de liquore, qui a vaſe, cui infunditur, non retineatur. Si *ſuperfluit*, ne intrat quidem; et aptum eſt loco noſtro hoc quoque.

ſuperfluent. vid. not. Crit.
artes. Rectiſſime Geſnerus accipit de libris ita inſcriptis, vid. 1 Prooem. 24.

latiore — comprehenſione, quoniam latius comprehendunt materiam oratoris, neque ad ſingula deſcendunt.

16 quam experimenta. An vero declamabit quidem praeceptor, ut ſit exemplo ſuis auditoribus: non plus contulerint lecti Cicero ac Demoſthenes? corrigetur palam, ſi quid in declamando diſcipulus erraverit: non potentius erit emendare orationem? quin immo etiam jucundius. Aliena enim vitia quisque
17 reprehendi mavult, quam ſua. Nec deerant plura, quae dicerem: ſed neminem haec utilitas fugit: atque utinam tam non pigeat
18 facere iſtud, quam non diſplicebit. Quod ſi potuerit obtineri, non ita difficilis ſupererit quaeſtio, qui legendi ſint incipientibus? Nam 152
quidam illos minores, quia facilior eorum intellectus videbatur, probaverunt: alii floridius genus, ut ad alenda primarum aetatum

An vero. Ita Guelf. Turic. et Goth. et omnes, puto, Codd. Regius, pro *An*, malebat *At*, quod receperunt Locat. Rufc. Bad. Tarviſina quidem editio (1482), quam textum Jenſonianum, ſed admiſtis multis operarum vitiis, exhibere narrat Erneſtus (p. 268 Bibl. lat. V. 2.), *An* praefert, ſed et ipſa Jenſoniana, quam falſo *At* dare narrat Geſn.; neque opus erat mutatione, ut vidit etiam Capperonnerius. Sunt conjunctae iſtae quaeſtiones: *Hoccine* fiet, non autem *illud?* ubi poſterius altero etiam eſt veriſimilius. Idem illud *An* mente repeti debet ante *corrigetur.* Similis fere ratio, niſi quod abeſt interrogandi figura, 1, 10, 6. 7. *Niſi forte — nos mirabimur,* quo retroſpice. Nam et hic, in apodoſi: *non plus* cet., deſideres *autem,* vel tale quid, quo clarior fieret ſententia. *An vero* etiam infra c. 8, 11 ubi iterum male ſolicitat Regius, *non* ſuadens pro *vero,* nec locum intelligens. *ac Dem.* Guelf. *aut Dem.* cum multis Codd. *corrigetur.* Guelf. *corrigitur* cum Goth. Turic. et Alm., male. *fac. eorum int.* Turic. omittit *eorum.*

An vero. vid. not. Crit. *pigeat — diſplicebit.* Bona Geſn. conjectura inſerentis *feciſſe* inter *quam* et *non.* cf. 3, 1, 6 *did. — diſc.*

ingenia magis accommodatum. Ego optimos 19
quidem, et statim, et semper, sed tamen eorum candidissimum quemque, et maxime expositum, velim, ut Livium a pueris magis;

expositum. Guelf. *compositum* quod ex edd. quibusdam vett. affertur, ex Cod. quidem nullo. Etiam Jenson. *compositum*, Tarvisina autem *expolitum* praefert cum Venet. Aldo et Colinaeo, quod si Codd. auctoritate niteretur, equidem non prorsus spernerem.

candidissimum. i. e. simplicissimum, significatu, quem enarravimus 2, 2, 5. Intelligitur autem h. l. non tam animus scriptoris quam dicendi genus, quod nihil oblique significet, sed omnia liquido exponat, quale tamen nonnisi ab animo etiam simplici proficiscatur. Pari ratione „sententias *albas* „vocabat Pollio Asinius, *sim-* „*plices*, apertas, nihil occul- „tum, nihil insperatum affe- „rentes." Sen. Rh. p. 198. Sic *candide* et *simpliciter* junguntur 12, 11, 8 ubi tamen animus designatur. De genere dicendi est apud Cic. Orator. c. 16. „Elaborant alii in leni- „tate et aequabilitate, et puro „quasi quodam et *candido* ge- „nere dicendi. Ecce aliqui du- „ritatem et severitatem quan- „dam verbis, et orationis quasi „moestitiam sequuntur." Apud nostrum 10, 1, 73 „*candidus* — „Herodotus." cf. ibid. §. 100 „Herodoto aequari Livium — „clarissimi *candoris*." ibid. §. 113 „Messala — *candidus*." Cum tamen candor ille orationis magnopere, ut dixi, pendeat ex animi, ab invidia, simulatione, alieni, candore recte Seneca pater (p. 41 Bip.) Livium dicit „natura *candidis-* „*simum* magnorum ingeniorum „aestimatorem" quem antea „*benignius*" (h. e. liberalius) „omnibus magnis viris praesti- „tisse funebrem laudationem" monuerat. Alio loco *Livium* valde iniquum Sallustio ostendit p. 274. Hic autem causa, quare primi legendi sint scriptores Livii similes, oratio est eorum, non animus, et eadem fere est virtus quam in Livio laudat noster, cum (10, 1, 32) *lacteam* ei tribuit *ubertatem*, oppositam et ipsam *Sallustianae brevitati.*

expositum. Facilem intellectu, quasi dicas *apertum*, *εὐπρόσιτον*. Ea translatio est apud Cic. pro Quintio c. 30. „domus patens atque — *expo-* „*sita*" ubi est pro *aperta.* Sic Stat. Sylv. 1, 2, 24 „limen „*expositum*" et Theb. 2, 188. „*Expositi* animi" ubi Scholiastes priscus „*Faciles oppido*, „obvii, parati." Noster 10, 5, 11. *exposita* videtur dicere

quam Salluſtium; et hic hiſtoriae major eſt auctor; ad quem tamen intelligendum jam
20 profectu opus ſit. Cicero, ut mihi quidem videtur, et jucundus, incipientibus quoque, et apertus eſt ſatis, nec prodeſſe tantum, ſed etiam amari poteſt: tum (quemadmodum Livius praecipit) ut quisque erit Ciceroni ſimillimus.
21 Duo autem genera maxime cavenda

major. Ita Guelf. cum multis et Codd. et edd. quibus a VV. DD. memoratis adde Tarviſinam. Goth. tamen, cum ſat multis edd., et aliis ſine dubio Codd. *majoris*. *Livius praecipit.* Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *Liv. praecepit*, ne ſic quidem male. *Plinium* autem quem edd. praeferunt multae vett., ut et Tarviſina, nullus videtur Codex agnoſcere.

pro *communibus*, *vulgo notis*, ut Juvenal. 7, 54. vid. not. Crit.

a pueris. Regium, qui praepoſitionem putat expungendam, nemo reprehendit. Equidem jungo *a pueris* et adverbialem locutionem accipio, quo expeditior ſit ſtructura, quam ſi *pueri* ipſi legentes intelliguntur.

et — auctor. vid. not. Crit. Locus profecto corruptus, quae etiam Morhofii de Patavinitate Livii (p. 78 ap. Drakenb.) eſt ſuſpicio. Velim doceri a Geſnero luculentis veterum locis, *et* uſurpari pro *etſi*, niſi forte cum praemittitur adjectivis ſignificatque *etiam*. Eſſe autem opus vi iſtius conjunctionis, ultro ſentio. Cum igitur in multis edd. neque in nullo Cod. inveniatur *majoris* pro *major*, Barthianae maxime faveo emendationi, qua *majoris* diſpeſcitur in *major is*; ſed, ut ſenſus exiſtat probabilis, *et hic* mutari velim in *etſi*. Sententia autem ea eſt, Salluſtii majorem eſſe in hiſtoria auctoritatem. Hoc de eo judicium fere probatum fuiſſe veteribus oſtendit Martialis, noto epigrammate 14, 191 „ut perhi„bent doctorum corda virorum „— primus in hiſtoria." Et praeter Quint. ita loquuntur Vellej. 2, 36. Tac. Annal. 3, 30. Senec. Rhet. p. 274. *major auctor* eſt fide dignior, ſic Claudian. bell. Gildonic. v. 499 „Certa fides coeli, ſed *major* „Honorius *auctor*."

quemadm. Livius. vid. 10, 1, 39 ubi idem Livii praeceptum memorat, additque, inveniri id in epiſtola ad filium ſcripta. Intercidit autem haec epiſtola.

pueris puto: Unum, ne quis eos antiquitatis nimius admirator, in Gracchorum, Catonisque, et aliorum similium lectione durescere velit: fient enim horridi atque jejuni: nam neque vim eorum adhuc intellectu consequentur: et elocutione, quae tum sine dubio
153 erat optima, sed nostris temporibus aliena, contenti, quod est pessimum, similes sibi magnis viris videbuntur. Alterum, quod 22
huic diversum est, ne recentis hujus lasciviae flosculis capti, voluptate quadam prava deliniantur, ut praedulce illud genus, et puerilibus ingeniis hoc gratius, quo propius est, adament. Firmis autem judiciis, jamque ex- 23
tra periculum positis, suaserim et antiquos legere (ex quibus si assumatur solida ac virilis ingenii vis, deterso rudis seculi squalore, tum noster hic cultus clarius enitescet) et novos, quibus et ipsis multa virtus adest. Neque 24

ne quis eos. Guelf. *ne quis eorum* cum Bodl. et Bal. et aliquot edd. vett. *aliena.* Guelf. *aliena est* cum multis Codd. Et concinnius est sane, cum referatur ad *erat.*

huic div. Goth. (tac. Gesn.) *hinc div.* Sed amat Qu. jungere dativum huic adjectivo. ut 9, 2, 15 *cui div.* et §. 45 *sermoni sensus div.* 8, 6, 55 *div. orationi volunt.* *Neque.* Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.), edd., ut Gesn., fere *Nec.* Plenius et ante *enim* frequentius *neque.*

Gracch. Cat. Illorum orationes interciderunt, hujus solus *de agricultura* superest, de multis, quos scripsit.

recentis hujus. Hujus eam significat, quae hodie sit in usu, qua de forma post Gronovium ad Liv. 25, 40, 2. agit Ruhnkenius ad Vellej. 2, 11, 5. ita mox „noster *hic* cultus" §. 23. et c. 6, 3 „in *his* — „moribus."

praedulce — genus. Sic Petron. initio operis „mellitos „verborum globulos et omnia „dicta — quasi papavere et sesamo sparsa."

enim nos tarditatis natura damnavit: ſed dicendi mutavimus genus, et ultra nobis, quam oportebat, indulſimus. ita non tam ingenio illi nos ſuperarunt, quam propoſito. Multa ergo licebit eligere: ſed curandum erit, ne
25 iis, quibus permixta ſunt, inquinentur. Quosdam vero etiam, quos totos imitari oporteat, et fuiſſe nuper, et nunc eſſe, quidni libenter non conceſſerim modo, verum etiam conten-
26 derim? Sed ii qui ſint, non cujusque eſt pronunciare. Tutius circa priores vel erra-
tur: ideoque hanc novorum diſtuli lectio- 154
nem, ne imitatio judicium antecederet.

VI. Fuit etiam in hoc diverſum praecipientium propoſitum, quod eorum quidam materias, quas diſcipulis ad dicendum dabant,

ii. Ita Guelf. et magis placet vulgato *hi.* *cujusque.* Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *cujuscunque.* cf. 1, 3, 11.

circa prior. vel erratur. Guelf. *circa prior. imitatio eſt vel oriatur.* cum plerisque Codd. niſi quod proprius Guelferbytani eſt error *oriatur* pro *erratur.* Pro recepta ſpondere videntur Joannenſis, niſi forte h. l. eſt mutilus, item Voſſ. 1. 3. et Bern., quorum tamen ſolitus cum Guelf. conſenſus facit ut minus fidam ſilentio eorum qui contulerunt, atque Alm. cum Turic. Edd. vett. certatim dant importuna haec *im. eſt,* quibus adde Tarviſinam. Rectiſſime neque ineleganter Badius, monens in ſolo Regii Codice (excuſum intelligit) deſiderari haec verba, ait, ſe, quia Regius eradenda ea non dicat, dubitare an eradenda ſint. Veriſſime ille; neque enim, lectore non monito, omiſiſſet ea Regius, niſi a MSS. ejus afuiſſent. Satis tuto colligas inde, ne in Florentino quidem Codice legi. Quam autem ſint aliena nemo non ſentit, et Badius ne hoc quidem male: „*Tutior* „dixiſſet Qu., non *tutius.*"

ne — inquinentur, ne quidquam ex deterioribus iis, unde ea promimus, adhaereſcat electis iſtis.

non contenti divisione dirigere, latius dicendo prosequebantur: nec solum probationibus implebant, sed etiam affectibus. Alii, cum 2
primas modo lineas duxissent, post declamationes, quid omisisset quisque, tractabant; quosdam vero locos non minore cura, quam cum ad dicendum ipsi surgerent, excolebant. Utile utrumque: et ideo neutrum ab altero separo: sed si facere tantum alterum necesse sit, plus proderit demonstrasse rectam protinus viam, quam revocare ab errore jam lapsos. Primum, quia emendationem auri- 3
bus modo accipiunt, divisionem vero ad cogitationem etiam et stilum perferunt: deinde, quod libentius praecipientem audiunt, quam
155 reprehendentem. Si qui vero paulo sunt vivaciores, in his praesertim moribus, etiam

quid om. Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.). Sed videtur sphalmate mero irrepsisse *quod* in Gesneri editionem, quam Regii conjecturam, a Capperonnerio receptam, improbat in nota ipse. Turic. siletur.

divisionem — ad stilum. Scribunt enim discipuli eam tractandae materiae divisionem, quae dictatur a magistro, domumque secum asportant. Hujusmodi *divisiones* (*sermones* etiam vocantur, ut in Declamationibus Quintilianeis), alii aliis pleniores dabant. Exemplum est Albutii apud Senecam patrem Controv. l. 3. praefat. p. 197. cujus orationis scholasticae „tanquam *declamationi* „multum deerat, tanquam *di-* „*visioni* multum supererat.“ Seneca ipse in Controversiis solet *divisiones* dare singularum caussarum, quibus apparet, praeter earum partes, argumenta cet. discipulis judicanda, etiam aliorum ejusdem caussae tractationem cum iis communicare moris fuisse. cf. 1, 2, 15.

vivaciores. Frustra repugnat Burmannus, quo minus recentiorem et Francogallicum fere significatum agnoscamus in hoc vocabuli usu. cf. quae diximus ad 1, 2, 20. Neque tamen protinus *vivacitas* 6 Prooem. 3.

iraſcuntur admonitioni, et taciti repugnant. Nec ideo tamen minus vitia aperte coarguen-
4 da ſunt. Habenda enim ratio ceterorum, qui recta eſſe, quae praeceptor non emendaverit, credent. Utraque autem ratio miſcenda eſt, et ita tractanda, ut ipſae res poſtulabunt.
5 Namque incipientibus danda erit velut praeformata materia ſecundum cujusque vires. At, cum ſatis compoſuiſſe ſe ad exemplum videbuntur, brevia quaedam demonſtranda veſtigia: quae perſecuti, jam ſuis viribus ſine
6 adminiculo progredi poſſint. Nonnunquam

velut praeſ. Guelf. *vel praeſ.*

eodem eſt intellectu accipienda. Uſus, qualis eſt noſter, originem deprehendere mihi videor in loco Gellii 5, 2 de Bucephalo, ubi equus, quanquam *moribundus* — regem dicitur *vivaciſſimo* curſu retuliſſe. Significatur curſus, qualis ſit animantis vita pleniſſimi, obliterata *diuturnitatis* ſignificatione, quae alias plerumque intelligitur. Gellius aliquot praeterea locis celeritatem *vivaciſſimam* dicit, ut 15, 22. „Cerva — *vivaciſſimae* celeritatis" et 9, 4 „*vivaciſſimae* pernicitatis." Sicut et Appulej. Florid. p. Elm. 363. *vivacis* pern. Simile, quid L. Seneca Conſol. ad Marciam c. 26 „quam magno et quam *vivaci* animo ſcripſiſſem" quanquam ibi *vivax* Cremutii Cordi *animus* poteſt videri oppoſitus ipſius *morti*. Item Flav. Vopiſcus in Aureliano c. 4 „a prima aetate *ingenio vivaciſſimus*," quod proxime ad noſtrum locum accedit. Intelligemus ergo et hic: *alacriores, animoſiores*. vid. Gronovii Obſerv. 3, 4. p. Platn. 352, qui idem probat. Similiter vergentem ad uſum Francogallicum vocem legemus 3, 8, 59 ubi „*civilis* et humanus ingreſſus" opponitur „quiritando." Sic Rutgerſ. Var. lect. p. 234 in auctore Dial. de corr. eloq. c. 29, 2 pro *et libertati* ſcribit *ut vivacitati* ex vetere libro, ubi inveniebat: *et bibacitati*, non utique neceſſario, eleganter tamen.

Utraque — ratio. Repetit, quod modo (§. 2.) praeceperat.

credi ſibi ipſos oportebit: ne mala conſuetudine ſemper alienum laborem ſequendi, nihil per ſe conari et quaerere ſciant. Quod ſi ſatis prudenter dicenda viderint, jam prope conſummata fuerit praecipientis opera: ſi quid erraverint adhuc, erunt ad ducem reducendi. Cui rei ſimile quiddam facientes aves 7
cernimus, quae teneris infirmisque foetibus cibos ore ſuo collatos partiuntur: at, cum viſi ſunt adulti, paulum egredi nidis et circumvolare ſedem illam, praecedentes ipſae, docent: tum expertas vires libero coelo, ſuaeque ipſorum fiduciae permittunt.

VII. Illud ex conſuetudine mutandum prorſus exiſtimo in his, de quibus nunc diſſerimus, aetatibus, ne omnia, quae ſcripſerint, ediſcant, et certa, ut moris eſt, die dicant: quod quidem maxime patres exigunt,

ſibi ipſos. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *ſibi eos*, et pleraeque edd. *Ipſos* Obr. Burm. Capp. et Geſn. receperunt ex Alm. (Turic. *ipſi ipſos*, male) Bodl. et ed. Andr., neque tamen neceſſario; et elegantior fere mihi videtur ratio, quae *ipſos* iſtud, quod facile intelligitur, non adeo inculcat. *ne omnia.* Guelf. *ne omnino.*

ſibi ipſos. vid. not. Crit.

expertas vires. Suſpicor, quanquam in libris nulla varietas, *expertos*, maſc. gen., dediſſe Qu. Etſi enim ſexcenties apud optimos ſcriptores paſſive uſurpatur participium *experiendi* vid. Voſſ. de Vitiis ſerm. p. 146. et Drak. ad Liv. 5, 546., elegantius tamen h. l. *ipſi ſuas vires experti* videntur *libero coelo permitti*, quam *vires* iſtae *expertae*, neque bene coit *ſuae ipſorum fiduciae*, quae de alio intelligere cogeris.

certa — die. Juvenal. 7, 160. 61. „*ſexta* Quaque *die* „miſerum dirus caput Annibal „implet.“ *Annibal* eſt ſuaſoria toties dicta. Noſter 10, 5, 21.

patres exigunt. Perſius Sat. 3, 45. 47. „verba — Quae

atque ita demum ſtudere liberos ſuos, ſi quam frequentiſſime declamaverint, credunt; cum 156
2 profectus praecipue diligentia conſtet. Nam ut ſcribere pueros, plurimumque eſſe in hoc opere, plane velim: ſic ediſcere electos ex orationibus vel hiſtoriis, aliove quo genere dignorum ea cura voluminum, locos, multo
3 magis ſuadeam. Nam et exercebitur acrius memoria, aliena complectendo, quam ſua: et, qui erunt in difficiliore hujus laboris genere verſati, ſine moleſtia, quae ipſi compoſuerunt, jam familiarius animo ſuo affigent: et aſſueſcent optimis, ſemperque habebunt intra ſe, quod imitentur: et jam non ſentien-

huj. laboris genere. Ita Guelf. Bodl. Ioann. Alm. Voſſ. 1. 3. Bern. Ceteri et edd. praeter Obr., omnes *huj. generis labore,* quod minus clarum et videtur ſapere recentiorem manum. Obrechtus noſtram dat ſcripturam, niſi quod omittit *hujus*; quare, neſcio. *familiarius.* Guelf. et Turic. *familiari* cum tribus Britt. Alm. Voſſ. 1. Neque recte omnino procedit recepta; quid enim eſt *familiariter affigere?* Equidem veriſſimum puto, quod dedit Obr., fortaſſe e Cod. Argent., *familiaria.* Nolui tamen ponere, quod in Cod. nullo inveniſſem; quanquam *a* ante *a* facillime excidebat. Mecum facit Lochmannus Progr. 90. p. 12. *et jam.* Ita Bodl. et dedit Obr. Ceteri, ut et Geſn., continua ſcriptura *etiam,* quo abrupta ſit et ſalebroſa oratio: „*jam non* ſentientes" ut mox §. 4 „*jam* non quaeſitis."

„pater adductis ſudans audiret „amicis." Vetus Scholiaſtes ad Juvenal. 10, 167. „Ut de te „pueri *ſtudentes* dicant." Apparet invaluiſſe uſum iſtum verbi *ſtudendi,* quem patres ſequebantur, ut *declamare,* eſſet *ſtudere.* cf. 2, 2, 7.

diligentia, accuratione dicendi, non *frequentia.* *conſtet,* comparetur; ne forte interpreteris: „contineatur."

multo magis ſuadeam. Non *ediſcere electos locos* multo magis quam *ſcribere* ſuadet Qu., ſed *electos locos* potius quam *ſua ipſorum ſcripta ediſcere.* Hoc apparet ſequentibus: „*aliena* complectendo quam *ſua.*"

familiarius. vid. not. Crit.

tes formam orationis illam, quam mente penitus acceperint, exprimient. Abundabunt 4
autem copia verborum optimorum, et compositione, ac figuris jam non quaesitis, sed sponte, et ex reposito velut thesauro se offerentibus. Accedit his et jucunda in sermone bene a quoque dictorum relatio, et in causis utilis. Nam et plus auctoritatis afferunt ea, quae non praesentis gratia litis sunt comparata, et laudem saepe majorem, quam si nostra sint, conciliant. Aliquando tamen permittendum, 5
quae ipsi scripserint, dicere, ut laboris sui fructum etiam ex illa, quae maxime petitur, laude, plurimum capiant. Verum id quoque

sponte et ex. Guelf. omittit *et.* Placet haec ratio. *bene a quoque.* Ita et Guelf., cum multi Codd. (ut et Turic.), edd. autem vett. fere omnes, dent *idonea quoque*, vel, paulo melius, *idoneaque.* Vera tamen scriptura jam in Locat. ed. legitur et a recentt., praeter Obr., est servata. Rusc. mire contaminat utramque orationem: *bene ydonea. quoque.* vid. not. Crit. ad Prooem. 4. *laudem — maj.* Ita Guelf. cum omnibus praeter Goth. (nam in Jens. quoque esse falso narrat Gesn.), qui dat *gratiam — maj.* quod quare placuerit Gesn., non video: Insuavis est et iteratio „*praes. gratia* litis“ — „*gratiam — maj.*“ neque facile alio referas *gratiam* istam nisi ad *utilitatem* quam consequitur qui gratia pollet apud judices; de ea autem modo jam egerat. Tarvisina tuetur *laudem*, neque e Voss. 2. quidquam varietatis affertur. *fructum — plurimum.* Cum nonnisi raro hoc fieri velit Qu., potest alienum videri, quod *plurimum* fructum ex laude pueris promittit. Alm. (Turic. siletur) fortasse ex mero omissi apicis in *i* errore, *plurium.* Sed, si tollis comma post *laude*, existit non spernenda sententia. laus *plurium* contingit declamanti sua; nonnisi *unius* magistri, scribenti tantum,

jucunda — utilis. Simile quid de poëtarum locis, orationibus inserendis 1, 8, 10.

fructum — plurimum. vid. not. Crit.

tum fieri oportebit, cum aliquid commodius elimaverint: ut eo velut praemio studii sui donentur, ac se meruisse, ut dicerent, gaudeant.

VIII. Virtus praeceptoris haberi solet, nec 157
immerito, diligenter in iis, quos erudiendos susceperit, notare discrimina ingeniorum, et quo quemque natura maxime ferat, scire. Nam est in hoc incredibilis quaedam varietas, nec pauciores animorum paene, quam corpo-
2 rum, formae. Quod intelligi etiam ex ipsis oratoribus potest, qui tantum inter se distant genere dicendi, ut nemo sit alteri similis: quamvis plurimi se ad eorum, quos proba-
3 bant, imitationem composuerint. Utile deinde plerisque visum est ita quemque instituere, ut propria naturae bona doctrina foverent, et in id potissimum ingenia, quo tenderent, adjuvarentur: ut si quis palaestrae peri-

Sed ferri potest recepta, si intelligitur *fructus plurimus*, quantus, salvis ceteris docendi legibus, maximus potest percipi.

elimaverint. Guelf. *limaverint.* cum Voss. 1. *limaverit* Voss. 3. cf. *elaborasset* 2, 3, 6. *paene.* Guelf. *fere.*

probabant. Guelf. *probant* cum vett. edd. quibus recensitis adde Tarvis. Venet. Rusc., male.

commodius, h. e. melius, elegantius. Ea potestate *commoditas* interdum apud veteres, ut Cic. pro Rosc. Am. c. 4 „*commoditati* ingenium — est impedimento." Quare non erat quod solicitaret vocabulum hoc Ernestius Inv. 1, 2 „*commoditas* „quaedam, prava virtutis imitatrix." Cf. Script. ad Herenn. 3, 8 „*commodissime*" dexterrime. ib. 4, 4 „*commode* „scripta." Cic. de Inv. 1, 41 „nos *commodius,* quam ceteros „attendisse." ib. 2, 50 „eum „*commodissime* scribere, qui „curet" cet. et multis locis, quae etiam lexica demonstrant.

tus, cum in aliquod plenum pueris gymnaſium venerit, expertus eorum omni modo corpus animumque, diſcernat, cui quisque certamini ſit praeparandus: ita praeceptorem 4
eloquentiae, cum ſagaciter fuerit intuitus, cujus ingenium preſſo limatoque genere dicendi, cujus acri, gravi, dulci, aſpero, nitido, urbano, maxime gaudeat; ita ſe commodaturum ſingulis, ut in eo, quo quisque eminet, provehatur; quod et adjuta cura na- 5
tura magis evaleſcat; et qui in diverſa ducatur, nec in iis, quibus minus aptus eſt, ſatis poſſit efficere, et ea, in quae natus videtur, deſerendo faciat infirmiora. Quod mihi (li- 6
bera enim, vel contra receptas perſuaſiones, rationem ſequenti ſententia eſt) in parte ve-
158 rum videtur. Nam proprietates ingeniorum diſpicere prorſus neceſſarium eſt. In his quo- 7
que certum ſtudiorum facere delectum nemo diſſuaſerit. Namque erit alius hiſtoriae magis idoneus, alius compoſitus ad carmen, alius utilis ſtudio juris, ut nonnulli rus fortaſſe

praeceptorem. Guelf. cum Goth. *praeceptor.* Nec male, ſi comma tollas poſt *eloquentiae.* *qui in div.* Guelf. et Turic. *ſi in div.* cum multis Codd. et edd. vett. fere omnibus, praeter Ald. Sed defendere receptam videntur aliquot, qui non memorantur Codd. et aptior eſt propter maſc. quod ſequitur „*aptus.*“
nat. videtur. Goth. (tac. Geſn.) *nat. fuerit.*

praeceptorem — commodaturum. Pendet accuſativus a verbo, quod in illo *utile viſum eſt* §. 3, latet, ſive *ajunt* intelligis, ſive ſimile quid. Aliorum ſermonem referri apparet etiam conjunctivis iſtis poſt *quod: evaleſcat, poſſit, faciat.* cf. ad 2, 17, 6.

mittendi. Sic discernet haec dicendi magister, quo modo palaestricus ille cursorem faciet, aut pugilem, aut luctatorem, aliudve quid ex iis,
8 quae sunt sacrorum certaminum. Verum ei, qui foro destinabitur, non in unam partem aliquam, sed in omnia, quae sunt ejus operis, etiam si qua difficiliora discenti videbuntur, elaborandum est. Nam et omnino supervacua
9 erat doctrina, si natura sufficeret. An si quis ingenio corruptus ac tumidus, ut plerique sunt, inciderit, in hoc eum ire patiemur? aridum atque jejunum non alemus, et quasi vestiemus? Nam si quaedam detrahere necessarium est, cur non sit adjicere concessum?
10 Neque ego contra naturam pugno. Non enim deterendum id bonum, si quod ingenitum est, existimo, sed augendum, addendumque quod
11 cessat. An vero clarissimus ille praeceptor

alemus et. Turic. inserit *certe eum* cum Alm. Guelf. *eum certe.* *deterendum.* Guelf. *differendum*, per errorem pro *deserendum* quod est in plerisque, ut Goth. Sed, auctorem nactus Alm., recte *deterendum* vindicat Burmannus, quod et Obr. recepit, fortasse ex Argentoratensi. *ingenitum.* Turic. et Alm. *ingenium.* *An vero.* Ita et Guelf. cum omnibus Codd. praeter Goth. Edd.

palaestricus. cf. quae dicta sunt ad 1, 11, 15.

sacrorum certaminum. „Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, „τέσσαρες ἱεροί.“ vid. Anthol. Ep. pr. apud Brunck. Anal. Vol. 3. p. 247. Sed Qu. Romana certamina intelligere magis est putandus, quam Graeca, ad quorum aemulationem Augustus Neapoli (Suet. Aug. 98), Nero autem Romae (ib. Ner. 12) gymnicos ludos instituit, et Domitianus (ib. Domit. 4) Capitolino Jovi ejusdemmodi certamen quinquennale adornavit, cujus ipsius mentionem facit noster 3, 7, 4 *sacrum* et ipsum vocans. cf. et 9, 4, 11.

ing. corruptus. vid. ad 2, 3, 9.

in hoc — ire. Eadem locutio est 2, 10, 6 *in corpus eant.*

Isocrates, quem non magis libri bene dixisse, quam discipuli bene docuisse testantur, cum de Ephoro atque Theopompo sic judicaret,
159 ut *alteri frenis*, *alteri calcaribus opus esse* diceret; aut in illo lentiore tarditatem, aut in illo paene praecipiti concitationem adjuvandam docendo existimavit? cum alterum alterius natura miscendum arbitraretur. Imbe- 12
cillis tamen ingeniis sane sic obsequendum sit, ut tantum in id, quo vocat natura, ducantur. Ita enim, quod solum possunt, melius efficient. Si vero liberalior materia contigerit, et in qua merito ad spem oratoris simus aggressi,

quidem multae ex Regii conjectura *Annon*, cui adest unus Goth. *Adjuvare* quid esset h. l. Regius non intellexit, qui putavit significare *curare*, *emendare*, cum sit *augere*, *promovere*.

illo paene. Ita Guelf. et Goth. et plerique Codd. (Turic. siletur) et edd. vett. Recte bis poni pronomen *ille*, defendit Burm. et hic et ad Ovid. Heroid. 2. v. ult. ubi etiam nostrum docet idem locutum 11, 3, 168. „Demosth. atque Aesch. — „neque *ille* — nec *ille*." Recentiores *hoc paene*. Apud Liv. 3, 64, 10 quoque in antiquo rogationis carmine „ut *illi* — ut *illi*" diversi sunt. *Imbecillis*. Turic. *imbecillibus* c. Alm. Bodl. Bal. Andr. Obr. *possunt*. Goth. (tac. Gesn.) *possint*, quod corrigendo factum est ex *possunt*. Accedit Voss. 2. dans *possit*, omisso apice. Neque alienus est modus potentialis.

de Eph. — Theop. vid. Cic. de Orat. 3, 9. et Brut. c. 56. et nostrum 10, 1, 74. Cf. et Ruhnkenium in historia Oratorum p. LXXXVII.

aut in illo paene praec. vid. not. Crit.

materia — aggressi. Haec sine varietate dant Codd., nisi forte unus Britannicorum (Ioann.) pro *mat.* praefert *natura*, quod Regius conjiciebat. Equidem cum Burm., *natura* si auctores haberet Codd., mallem sane, quam quod legitur, praesertim cum antecedat „imbecillis *ingeniis*" quibus aptius *nat.* jungitur, quam *materia*, cui ne *liberalior* quidem magnopere convenit. Ferri tamen potest recepta scriptura et defenditur a Gesnero in primis loco Ciceroniano Verr. 3, 68. de quo vide Ernestum in Clav. voc.

13 nulla dicendi virtus omittenda est. Nam licet sit aliquam in partem pronior, ut necesse est, ceteris tamen non repugnabit, atque ea cura paria faciet iis, in quibus eminebat: sicut ille (ne ab eodem exemplo recedamus) exercendi corpora peritus, non, si docendum pancratiasten susceperit, pugno ferire vel calce tantum, aut nexus modo, atque in his certos aliquos docebit, sed omnia, quae sunt ejus certaminis. Erit qui ex his aliqua non possit?
14 In id maxime quod poterit incumbet. Nam sunt haec duo vitanda prorsus: unum, ne tentes quod effici non possit: alterum, ne ab eo, quod quis optime facit, in aliud, cui minus est idoneus, transferas. At si fuerit, qui docebitur, ille, quem adolescentes senem vidimus, Nicostratus, omnibus in eo docendi

nulla dicendi. Guelf. et Turic. *nulla discendi* cum quibusdam Codd., male. *eminebat.* Guelf. et Turic. *eminebit.* cum multis et edd. ut Jens. (tac. Gesn.) et Tarv. *eminebat* Vallens.

mat. Structura haec: *in qua — aggressi* offendit Burmannum, immerito tamen, ut opinor. *Aggredi ad spem* dicitur ut 1, 2, 26 *se tollere ad spem.* Fortitudine opus esse videtur ad tantam spem concipiendam animo. *In qua* autem explica: *qua oblata, cujus occasione,* vel eo sensu accipe quo e. g. Cic. de Or. 2, 61 „quod *in* „bono servo dici solet" ubi hodie usurpant „*de* bono servo."

nexus. „Proprium palaestrae „verbum. Seneca de Benef. 7, „1. magnus luctator — non „qui omnes — *nexus* — per„didicit. Ovid. Metam. 9, 58 Achelous de Hercule: „vix „solvi duros a corpore *nexus.*" Gesn. Etiam Declam. Qu. 3. p. 48 „implicitus, infando *nexu*" imago petita a lucta.

Nicostratus. Rem narrat Pausanias l. 5. c. 21 p. Kuhn. 432. Νικόστρατος ἐπὶ ἡμέρας ἀνείλετο τῆς αὐτῆς παγκρατίου καὶ πάλης νίκην. Contraxi verba Pausaniae. Ejusdem, ut clari athletae, sed hominis valde deformis, meminit Lucianus de scri-

partibus ſimiliter utetur: efficietque illu-qualis hic fuit, luctando pugnandoque (quorum utroque certamine iisdem diebus coronabatur) invictum. Et quanto id magis oratoris futuri magiſtro providendum erit? Non enim ſatis eſt dicere preſſe tantum, aut ſubtiliter, aut aſpere: non magis, quam phonaſco acutis tantum, aut mediis, aut gravibus ſonis, aut horum etiam particulis excellere. Nam ſicut cithara, ita oratio perfecta non eſt, niſi ab imo ad ſummum omnibus intenta nervis conſentiat.

IX. Plura de officiis docentium locutus, diſcipulos id unum interim moneo: ut praeceptores ſuos non minus, quam ipſa ſtudia, ament: et parentes eſſe, non quidem corporum, ſed mentium, credant. Multum haec
161 pietas confert ſtudio. nam ita et libenter audient, et dictis credent, et eſſe ſimiles concupiſcent: in ipſos denique coetus ſcholarum laeti et alacres convenient: emendati non iraſcentur, laudati gaudebunt: ut ſint cariſſimi, ſtudio merebuntur. Nam ut illorum officium eſt docere, ſic horum praebere ſe dociles:

id un. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Geſn.) *in un.* miro multorum Codd. conſenſu.

benda hiſtoria p. 169. Vol. 4. Bip. Proverbium *ἐγὼ ποιήσω πάντα κατὰ Νικόστρατον* eſt bis apud Suidam in vocc. *ἐγὼ* et *Νικόστρατος*. Sed is Comoedus fuiſſe perhibetur, quanquam Vaticana paroemiarum Appendix (apud Schottum Cent. 1, 65. p. 270) tragoedum facit.

parentes — credant. cf. Juvenal. 7, 209.

alioqui neutrum ſine altero ſufficiet. Et ſicut hominis ortus ex utroque gignentium confertur, et fruſtra ſparſeris ſemina, niſi illa praemollitus foverit ſulcus: ita eloquentia coaleſcere nequit, niſi ſociata tradentis accipientisque concordia.

X. In his primis operibus, quae non ipſa parva ſunt ſed majorum quaſi membra atque partes, bene inſtituto ac ſatis exercitato, jam fere tempus appetet aggrediendi ſuaſorias judicialesque materias: quarum antequam viam ingredior, pauca mihi de ipſa declamandi ratione dicenda ſunt: quae quidem, ut ex omnibus noviſſime inventa, ita multo eſt uti- 162
2 liſſima. Nam et cuncta illa, de quibus diximus, in ſe fere continet, et veritati proximam imaginem reddit: ideoque ita eſt celebrata, ut pleriſque videretur ad formandam eloquentiam vel ſola ſufficere. Neque enim virtus ulla perpetuae duntaxat orationis reperiri poteſt, quae non ſit cum hac dicendi
5 meditatione communis. Eo quidem res iſta

ſufficiet. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *ſufficit*, cum aliquot Codd. et edd. vett. quas vidi omn. Videntur tamen et receptae, quae utique praeſtat, eſſe auctores Codd.

anteq. — ingredior. Guelf. et Goth. *ingrediar* cum vett. edd. ut Jenſ. (tac. Geſn.). Utrum praeſtet, ego non dixerim. Alm. noſtrae ſcripturae auctor, quam et Obr. dat.

noviſſime inventa. cf. 2, 4, 41. 42.

celebrata i. e. frequentata, ut 10, 1, 96 „Iambus non — „a Romanis *celebratus*."

perpetuae — orationis. vid. 2, 20, 7.

meditatione. Cum Francio (ſed quid non huic?) in mentem venerit etiam corrigere

culpa docentium recidit, ut inter praeci-
puas, quae corrumperent eloquentiam, cau-
sas licentia atque inscitia declamantium fue-
rit. Sed eo, quod natura bonum est,
bene uti licet. Sint ergo et ipsae materiae, 4
quae fingentur, quam simillimae veritati: et
declamatio, in quantum maxime potest, imi-
tetur eas actiones, in quarum exercitationem
reperta est. Nam *magos*, et *pestilentiam*, et 5
responsa, et *saeviores tragicis novercas*, alia-

in quantum. Guelf. omittit *in.* Sed hanc structuram et Burmannus defendit ad nostrum locum, et Ruhnkenius ad Vellej. (cui est frequentissima) 1, 9, 3 vel Virgilii et Livii auctoritate tuetur. Utriusque Senecae haec exempla adde: Patris p. (Bip.) 126 „*in tantum* tenaces." 192 „*in tantum* or„nata." 249 „*in quantum* posset." Filii: De benef. 2, 23 „*in tantum* producenda — *in quantum* delectatura est." Ep. 95 „quando et *in quantum* et in quo." Plinii Hist. Nat. 2, 106 „Aetnae — flagrantis — *in tantum.*"

velitatione, operae pretium fuerit monere post Capper., esse hanc Graecorum μελέτην.

in quantum. vid. not. Crit.

Nam magos — novercas. Cf. Scriptorem *Dialogi de caussis corr. el.* c. 35. ubi item exagitantur vanae declamationum materiae, isque locus possit legenti persuadere Quintilianum ejus dialogi auctorem. Sed obstant alia multa. Ceterum et ibi tanguntur *pestilentiae remedia.* Habet multam speciem Parei conjectura, in nostro loco pro „et pestilentiam „et responsa" tentantis „et in „pestilentiam responsa," cui stabiliendae ad partes vocat Petronium c. 1. similia de declamantium ineptiis conquerentem, ubi haec: „responsa in „pestilentiam data." Apparet tamen contortius dici „respon„sa in pest." pro „responsa in „pest. *data.*" Exempla hujusmodi materiarum Declam. inter Quintilianeas 326 „Qui „pestilentia laborabant, mise„runt legatum ad oraculum „petendum: responsum est ei, „filium ipsius immolandum „esse." 384. „In pestilentia „responsum est, virginem im„molandam." inter Calpurnia„nas 19. „In pestilentia re„sponsum est" cet. 43. „Lues „orta est, respondit oraculum."

que magis adhuc fabuloſa, fruſtra inter *ſponſiones* et *interdicta* quaeremus. Quid ergo? Nunquam haec ſupra fidem, et poëtica (ut vere dixerim) themata, juvenibus pertractare 163
permittemus, ut expatientur, et gaudeant
6 materia, et quaſi in corpus eant? Erat optimum: ſed certe ſint grandia et tumida, non ſtulta etiam, et acrioribus oculis intuenti ridicula: ut, ſi jam cedendum eſt, impleat ſe

pertractare. Guelf. et Turic. *tractare* cum Bodl. et Andr. Praeſtat ſane ob eundem, qui mox eſt in *permitt.* ſonum.

ut, ſi jam. Sic Guelf. et Codd., puto, omnes. Etiam edd. vett. Mirum igitur, in vulgatis (meis quidem a Gryphio 1544 inde) legi *ac ſi jam*, quam ego ſcripturam ne me-

Neque apparet, quomodo *peſtilentiae* mentio poſſit fieri in materiis ſcholaſticis, niſi adjuncto hoc de ejus remediis. Saltem ſeorſim poſita debent jungi cogitatione: *peſtilentia, reſponſa. Magorum* et ceterorum, quae hic tanguntur, exempla inveniet, qui Declamationum Quintilianearum, Calpurnianarum, item Senecae controverſiarum indices voluerit percenſere. Magi promiſſum peſtilentiae compeſcendae (inter Libanii μελέτας, 43. p. Morel. 898 ſeqq.) ſi filio, quem ſors maetandum obtulerat, parcatur, duas harum jungit materias.

magis adhuc. cf. ad 1, 5, 22.

ſponſiones — interdicta. Vocabula haec juris civilis (vid. Lexica) ipſum forum demonſtraut, ubi ſcholaſtica iſta nullius ſint utilitatis futura. Sic *Dial. de corr. el.* l. c. „quid„quid in ſchola cotidie agitur; „in *foro* raro, vel nunquam." Petron. c. 1. „hoc tantum proficiunt, ut cum in *forum* venerint, putent ſe in alium terrarum orbem delatos." Etiam Cic. de Orat. 2, 24. „Hoc in „*ludo*, non praecipitur — At „vero in *foro*" cet.

Erat opt. Imperfectum, prae futuro quod dant aliquot Codd. (ut et Turic. neque tamen Guelf.) et edd. pleraeque ante Leidenſem, fortiter retinendum. Hodie dicimus fere: *eſſet*, in hoc ſenſu. Hor. Sat. 2, 1, 6. 7. „Peream male, ſi non „Optimum *erat*."

in corpus eant. cf. ad 2, 4, 5.

ut, ſi jam cedendum. Non igitur plane vetat ejusmodi materiis uti, quare certum ex

declamator aliquando; dum sciat, ut quadrupedes, cum viridi pabulo distentae sunt, sanguinis detractione curantur, et sic ad cibos viribus conservandis idoneos redeunt, ita sibi quoque tenuandas adipes, et quidquid humoris corrupti contraxerit, emittendum, si esse sanus ac robustus volet. Alioqui tumor ille 7
inanis primo cujusque veri operis conatu deprehendetur. Totum autem declamandi opus qui diversum omnino a forensibus causis existimant, ii profecto ne rationem quidem, qua ista exercitatio inventa sit, pervident. Nam, si foro non praeparat, aut scenicae 8
ostentationi, aut furiosae vociferationi, simillimum est. Quid enim attinet judicem prae-

morarem quidem nisi placeret et sponte, tale quid huic loco convenire, sensissem. Quomodo enim haec procedunt: „Sint „grandia — *ut* — impleat se declamator?" Immo „Sint gr. — „*et* (vel *ac*, quoniam interjicitur parenthesis a consona inci„piens) impleat se decl." Ferrem *ut*, si post *impleat* sequeretur *non autem*, sicut modo opponuntur „grandia, *non* stulta." A Burmanno quidem inde omnes retinent *ut*, quod et Obr. receperat; equidem reducere cupiam vulgatam, sed auctorem desidero, neque, unde se insinuaverit, novi.

tenuandas. Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *tenuandos* et sic fere edd. vett. Utriusque generis apud scriptores esse *adipem* Priscianus ipse docet. p. 657. 752. *cujusque*. Turic. et Guelf. *cujuscunque*, cum aliquot Codd. et edd. vett. fere omnibus. cf. 2, 6, 26.

hac reprehensione argumentum peti posse, quo minus a nostro *declamationes* illae *Quintilianeae* profectae fuerint; non videtur; nisi quod nullum fere sanioris materiae exemplum inter eas, quae quidem aetatem tulerunt, invenitur. vid. not. Crit.

deprehendetur. Non *invenietur* et *agnoscetur*, sed in artum deferetur et aestuabit, se expedire nesciens. cf. ad 1, 1, 30.

parare, qui nullus est? narrare, quod omnes sciant falsum? probationes adhibere causae, de qua nemo sit pronunciaturus? Et haec quidem otiosa tantum. affici vero, et ira vel luctu permovere, cujus est ludibrii, nisi quibusdam pugnae simulacris ad verum discri-
9 men aciemque justam consuescimus? Nihil ergo inter forense genus dicendi, atque hoc declamatorium, intererit? Si profectus gratia dicimus, nihil. Utinamque adjici ad consuetudinem posset, ut nominibus uteremur, 164
et perplexae magis, et longioris aliquando actus, controversiae fingerentur, et verba in usu quotidiano posita minus timeremus, et jocos inserere moris esset: quae nos, quamlibet per alia in scholis exercitati sumus, tiro-
10 nes in foro inveniunt. Si vero in ostentationem comparetur declamatio, sane paululum aliquid inclamare ad voluptatem audientium

permovere. Guelf. *promovere.* Facile quidem cum Capper. et Gesn. *permoveri* legere, cum praesertim Goth. det *promoveri*, sed in tanto Codd. ceterorum et edd., activum dantium, consensu, subit, *affici* referre ad declamantem, ad *permovere* autem intelligere imaginarios istos judices, qui audiunt.

et jocos. Goth. (tac. Gesn.) *ut joc.* cum suo Voss. 2., male; sed cf. ad not. Crit. §. 6.

inclamare. Ita Guelf. et Codd., ni fallor, omnes praeter Goth. qui praefert *inclinare*, quod, cum in edd. etiam vett.

permovere. vid. not. Crit.

nomina. Quae nulla sunt in declamationibus, nam *pater*, *tyrannicida*, *abdicatus*, *raptor* semper generatim dicuntur, quo ipso tota res sit frigidior et a veritate alienior. In *suasoriis* tamen certae sunt personae, sed de iis in hac disputatione fere non cogitare videtur, ut infra eam, quam nunc instituit, aetatem postis.

inclamare. vid. not. Crit.

debemus. Nam et iis actionibus, quae in 11
aliqua sine dubio veritate versantur, sed sunt ad popularem aptatae delectationem, quales legimus panegyricos, totumque hoc demonstrativum genus, permittitur adhibere plus cultus, omnemque artem (quae latere plerumque in judiciis debet) non consiteri modo, sed ostentare etiam hominibus in hoc advocatis. Quare declamatio, quoniam est judicio- 12
rum consiliorumque imago, similis esse debet veritati: quoniam autem aliquid in se habet

sat multis inveniretur, arripuit Gesnerus, se, quid esset *inclamare* h. l., non assequi confessus. Miror tamen, neque puto inspexisse eum, quem Capper. citat, Cresollium in Theatr. rhet. p. 353—56. qui, etsi de re critica non laborans, plurimis veterum locis, in utraque lingua, ostendit unice loco nostro convenire receptam. *Inclamare* (quod jam vidit Regius) est *μέγα φθέγγεσθαι*, *vociferari*, et usurpatur hic a Qu. cum quodam contemtus colore, quasi dicat; debemus sane paululum debacchari, ut auditoribus placeamus. Sic (etsi rarius, et fere de ope imploranda aut conquerendo) et alibi legitur. Tale enim fere est 11, 3, 172 de Cicerone „quasi *inclamaret* aut testa„retur" quanquam video ad *Albanos tumulos* posse referri, quos *inclamarit*, sed et ibi Goth. *inclinaret*, pessime. Cic. de Orat. 1, 53. „nemo *inclamavit* patronorum" intransitive et absolute etiam ille, quanquam potest de mera querela accipi, cujusmodi verba multa circumstant. Bentlejus Horat. Sat. 1, 9, 76 e Codd. restituit *Inclamat* pro *Exclamat*. Sed hoc ipsum simili sensu usurpari recte monet Cresollius l. c. ut mox a nostro c. 11, 2 „Hi (professores) multa etiam memoria digna *exclama„verunt.*" *Inclinare*, potestate deflectendi a recta via, quam recte interpretetur Gesnerus, equidem nescio. Ceterum error est Capperonnerii Alm. Cod. testem citantis pro scriptura *inclinare*, neque enim Burmannus, qui solus contulit, ejus facit mentionem. Turic., quem Sulzbergerus cum ed. Gesn. contendit, siletur. Ut hic Qu. *inclamare*, ita *intonare* L. Seneca Cons. ad Polyb. p. 162 (Bip. V. 1.) „quanto spiritu *intonueris* — pude„bit — ex *tanta orationis magnitudine* decidere," neque enim de ira ibi cogitandum.

ἐπιδεικτικόν, nonnihil sibi nitoris assumere.
13 Quod faciunt actores comici: qui nec ita prorsus, ut nos vulgo loquimur, pronunciant, quod esset sine arte: nec procul tamen a natura recedunt, quo vitio periret imitatio: sed morem communis hujus sermonis decore quo-
14 dam scenico exornant. Sic quoque aliqua nos incommoda ex iis, quas finxerimus, materiis consequentur, in eo praecipue, quod multa 165
in his relinquuntur incerta, quae sumimus ut videntur, *aetates*, *facultates*, *liberi*, *parentes*, *urbium ipsarum vires*, *jura*, *mores*, alia
15 his similia. Quin aliquando etiam argumenta ex ipsis positionum vitiis ducimus. Sed haec suo quaeque loco. Quamvis enim omne propositum operis a nobis destinati eo spectet, ut orator instituatur: tamen, ne quid studiosi

ex iis. Ita Goth. (tac. Gesn.) cum vett. fere edd. Gesnerus et plerique *ex his.* Insuavior et obscurior ratio geminandi *ex his — in his.* *liberi.* Turic. et Guelf. *liberos* cum omnibus, ni f., Codd. praeter Britannicos. Sed edd. consentiunt in nominativum. Equidem mollius puto, si pendent nomina ista: *aetates — mores*, a *sumimus* propiori, quam a *relinquuntur* remotiori. *alia.* Ita Turic. et Guelf. cum plerisque Codd. et vett. edd. Melius recepto *aliaque.*

Sic quoque. Καὶ οὕτως. Ne sic quidem omnibus incommodis carebimus, ex talibus declamandi materiis natis.

sumimus. Inter declamandum conditiones personarum nostrarum tales esse jubemus (quoniam in ipsa materia definitae non sunt) quales facillime nostro consilio accommodentur, quod est inertiae servire.

positionum. Intelliguntur *themata*, sive *materiae*, non *theses* de quibus 2, 1, 9. *vitia* autem eorum sunt, quae exprobrabat c. 10, 5 quod essent *fabulosa.*

orator, non declamator, opponuntur enim mox *scholas.*

requirant, etiam si quid erit, quod ad scholas pertineat proprie, in transitu non omittemus.

XI. Jam hinc ergo nobis inchoanda est ea pars artis, ex qua capere initium solent, qui priora omiserunt: quanquam video quosdam in ipso statim limine obstaturos mihi, qui nihil egere hujusmodi praeceptis eloquentiam putent: sed, natura sua, et vulgari modo, et scholarum exercitatione contenti, rideant etiam diligentiam nostram; exemplo magni quoque nominis professorum, quorum aliquis, ut opinor, interrogatus, quid esset σχῆμα et νόημα, nescire se quidem, sed, si ad rem pertineret, esse in sua declamatione respondit.
166 Alius percontanti, *Theodoreus, an Apollodoreus esset?* *Ego*, inquit, *parmularius sum.* 2

hinc. Guelf. *hic* cum Voss. 1. Bern. et ed. Venet. sive ex errore omittendi apicis, sive consulto, quia sequitur *inchoare* (non *incipere*, ut 2, 4, 1.), cf. 2, 1, 12. *nihil egere.* Turic. cum Alm. *nihil legere.*

obstaturos. Quoniam operae pretium visum fuit Burmanno et Gesnero e Vossii Anal. l. 3. p. 90. 91. et Vavassore de usu verbb. p. 30. monere, usum hunc literae *a* in supinis et participiis verbi *standi* usitatum esse veteribus prae altero τῆς *i*, aliquot exempla addemus. Liv. 10, 36, 3 „ni — „*instaturum* — timuissent." L. Seneca de clement. 1, 19. (p. Bip. 27. V. 2.) „ultionem „magno *constaturam*." De vita beata 9 (p. 87.) „voluptatem „*praestatura* virtus." Sed contra Sen. Pater p. 184 „cogitatio „illi praestitura." p. 337 „tunc „quoque aliquid praestiturus." Item Filius de benefic. 3, 8 (p. 181) „ut plus praestiturus „fuerit." cf. Drakenb. ad Liv. 37, 25, 2. Et sane tutior de hac re disputatio est in poetis. *νόημα.* Cf. 8, 5, 12. *ad rem pertineret.* Intelligo: si conduceret victoriae obtinendae, qua significatione saepe *pertinere.* *Theodoreus — parmularius.*

Nec ſane potuit urbanius ex confeſſione inſcitiae ſuae elabi. Porro hi, quia et beneficio ingenii praeſtantes ſunt habiti, et multa etiam memoria digna exclamaverunt: plurimos habent ſimiles negligentiae ſuae, pauciſſimos
3 naturae. Igitur impetu dicere ſe, et viribus uti, gloriantur: neque enim opus eſſe probatione aut diſpoſitione in rebus fictis: ſed (cujus rei gratia plenum ſit auditorium) ſententiis grandibus, quarum optima quaeque
4 a periculo petatur. Quin etiam in cogitando, nulla ratione adhibita, aut, tectum intuentes,

neque enim. Ita Guelf. Geſn. cum cett. *Nec enim.* cf. 2, 6, 24.

Rectiſſime Geſnerus videtur joci aculeum demonſtraſſe. Declamandi ille magiſter, ſe, quid nomina haec ſibi vellent, prorſus ignorare ſignificavit, neque alius rei, quam faventium gladiatoribus, vocabula ratus (ut quidem videri voluit) etiam ſic inaudita ſibi ea teſtatus, notiore vocabulo, cui factioni ipſe faveret, declaravit. *Parmularius* quid ſit Lexica docent. *Theodoreus* et *Apollodoreus* deſignat vel Theodori vel Apollodori, clari utriusque rhetoris, diſciplinae addictum. De appellatione iſta ipſisque viris vide 3, 1, 17. 18.

ſententiis. cf. 2, 4, 31.

a periculo petatur. Cf. 2, 12, 5 „in elocutione ipſa *periculum.*“ 8, 2, 20 „ex *ancipiti* „diſerta.“ 8, 6, 11. „audax „proxime *periculum* translatio.“ 10, 1, 121 „tanta in quibus„dam *ex periculo petitis* ſigni„ficantia.“ 11, 1, 32 „uberiora „et paene *periclitantia.*“ Elegantem multisque exemplis ſubnixam de eo, quod anderi debeat ab oratore, disputationem pete a Plinio Epiſtolarum 9, 26 integra. Graeci rhetores appellant *τὸ παρακεκινδυνευμένον, τὸ παράβολον, τὸ κινδυνῶδες* quae explicat Io. Chriſt. Theoph. Erneſtus in Lexico rhetorico, qui ad Plinium quoque ablegat lectorem. Etiam Seneca ad Lucilium Epiſt. 59. (p. 177. Bip. Vol. 3) „Invenio „— translationes verborum, „ut non temerarias, ita quae „*periculum* ſui fecerint.“ Periculum eſt, ne in nugas et dementiam abeat iſta dicendi audacia.

tectum intuentes. Nihil aliud ſignificari puto, quam deſidem nihil agentis, neque in certam

magnum aliquid, quod ultro se offerat, pluribus saepe diebus expectant; aut, murmure

pluribus saepe diebus expectant. Ita Turic. Guelf. et Codd. (quanquam aliquot silentur a conferentibus) puto omnes. edd. quidem vett. usque ad Gryphium (1544) meae omnes, qui primus dedit *expectantes.* Obr. revocavit antiquam scripturam. Qui praetulerunt participium, non meminerant, agi de eo, quod facerent declamatores *in cogitando*, non *in declamando*, errore nato ex re levicula, quod non erat incisum post „*cogitando*," ut „*in cogitando nulla ratione*" jungerent, quasi: *nulla cogitandi ratione.* Eadem fuit causa, quare tantopere displiceret „*pluribus saepe diebus*," quod, ut ὑπερβολικὸν, ejectum voluit Gallaeus, vir natus veterum sensibus eximendis (cf. not. Crit. ad 1, 5, 60) neque (quod nolim) Gesnerus uncis pepercit. Sed nulla est ὑπερβολὴ si cogitantes, quid dicturi sint, accipimus declamatores in suo cubiculo, non in auditorio jam surgentes ad dicendum; neque enim necesse est continuam eam „*tectum intuentium*" expectationem intelligere, sed quam „*pluribus saepe diebus*" repetierint successu nunquam respondente. Ostendit nobis Qu. eloquentes hosce viros, inter cogitandum, nunc nihil plane agentes et afflatum aliquem divinum opperientes, nunc murmure, tanquam cauda leonem, itidem inter cogitandum, semet excitantes, et eo in primis ridiculos, quod soli, neque dum inventis, quae dicant, debacchantur, tanquam in suggestu. Sic quoque „*tectum intuentes*" facilius fit explicatu, si sedentes solos, non coram auditoribus stantes, intelligimus. Haec omnia recte vidit et reddidit Gedoynus, nisi quod „enunciandis — verbis" male vertit „pour aranger des

rem animum intendentis, gestum, qualis solet esse eorum, qui, cum acriter aliquid videntur intueri, ne cogitant quidem de eo, quod cummaxime spectant. Eodem redit Juvenalis illud „doctus spectare „lacunar" (1, 56). Simulat enim jucundus iste maritus et uxori commodus, se, nescio quid nugarum agitantem totumque in illis, quae fiant, non attendere; quanquam id quoque, quod *sursum* spectat, magis eum avertit ab iis, quae *humi* peraguntur. Sic correctione non est opus, quam tentat Burmannus, *rectum*, et agnoscit Voss. 2. quanquam, cum in Gothano, gemello fere, hoc non compareat, potest esse error legentis „stilum confu„sionem." (cf. 1, 1, 28). vid. not. Crit. ad „*pluribus* — *ex*„*pectant.*"

plur. — *diebus.* cf. 11, 3, 160.

incerto, velut classico, instincti, concitatissi-
mum corporis motum, non enunciandis, sed
5 quaerendis, verbis accommodant. Nonnulli 167
certa sibi initia, priusquam sensum invene-
rint, destinant, quibus aliquid diserti sub-
jungendum sit: eaque, diu secum ipsi clare-
que modulati, desperata connectendi faculta-
te, deserunt: et ad alia deinceps, atque inde
alia, non minus communia ac nota, dever-
6 tunt. Qui plurimum videntur habere ratio-
nis, non in caussas tamen laborem suum, sed
in locos intendunt: atque in his non corpori
prospiciunt, sed abrupta quaedam, ut forte
7 ad manum venere, jaculantur. Unde sit, ut
dissoluta et ex diversis congesta oratio cohae-

„mots." At enim diffidentibus τῷ „plurib. — dieb." astipulatur Cod. Goth., qui ignorat haec verba. Ejus equidem tantam auctoritatem, quae ceteros libros omnes praegravet, non agnosco, remotam praesertim a comite constante Voss. 2.

clareque modulati. Guelf. *clarique meditati.* Turic. quoque *meditati. Modulati* ex solo Gothano primus recepit Gesnerus, et est sane appositissimum, quare doleo ne Voss. quidem 2dum ejus scripturae vindicem adduci. Fortasse tamen *clare meditari*, modo (quod oportet) commentantes in cubiculo cogitemus, non fuerit alienum. *ac nota.* Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum Ald. et Obr. Ceteri fere *atque nota*, minus apte propter proxime antecedens „*atque alia*" ubi necessario ita legitur, ut et mox „*atque in his*" ob vocalem sequentem. *tamen.* Guelf. *tantum* cum aliquot Codd. Sed saepissime haec confunduntur (vid. Drak. ad Liv. 3, 46, 1.) et alii Codd. etiam hic receptam tuentur.

classico instincti. Participium accipe significatione medii Graeci, ipsi enim murmurant; et „*classicum*" cave *organon* interpreteris, sed *sonum* intellige.

in his non corpori. In locis eligendis non prospiciunt toti („*corpori*") causae, et universo suo consilio.

rere non possit, similisque commentariis puerorum sit, in quos ea, quae, aliis declamantibus, laudata sunt, regerunt. Magnas tamen sententias, et res bonas (ita enim gloriari solent) elidunt: nam et barbari et servi: et, si hoc sat est, nulla est ratio dicendi.

168 XII. Ne hoc quidem negaverim, sequi plerumque hanc opinionem, ut fortius dicere videantur indocti: primum vitio male judicantium, qui majorem habere vim credunt ea, quae non habent artem: ut effringere, quam aperire; rumpere, quam solvere; trahere, quam ducere, putant robustius. Nam

regerunt. Guelf. *rigent*, per errorem, ut Venet. *regeret*, Tarvisina *regerent*. Recepta unice vera et Codd. etiam defensa. vid. Lexica de *regerendo*.

elidunt. Verissima scriptura, quae est omnium Codd. Imaginem petitam credo a nubibus fulmina elidentibus, sicut modo *jaculantur* a telis. Sic Ovid. Metam. 6, 696 „cavis „*elisi* nubibus ignes.“ vid. ibi Burm. Plin. hist. nat. 2, 43 „Posse (spiritum) conflictu „nubium *elidi* ut duorum lapi„dum, scintillantibus fulgetris.“ Seneca de Provid. c. 1 „*eliso*„*rum* fulminum jactus.“ Alienum autem ab inconsiderata hac et fortuita jaculatione, *eligunt*, quod conjectat Burm.

nam. Conjunctio suppressae sententiae index, qualis haec fuerit: *Fateor.* ut 2, 20, 10. Sed notum hoc.

ratio. θεωρία. cf. 2, 3, 6.

sequi plerumque. Librorum quidem nulla varietas, neque habet, quo se defendat Francii conjectura, non magna profecto mentis contentione excogitata, *plerosque.* Intelliguntur autem, quos modo (neque enim ipse capita sic diremit cf. not. exeg. ad 1, 5, 1 *examinet*) designaverat in *elidunt.* *Sequi opinionem* h. l. est „ali„qua opinione vulgo recepta „se tueri.“

fortius, „vehementius, ma„jore cum vi“ (sic et infra §. 9), quod docent mox sequentia, ne quis hoc loco tribuat vocabulo significationem, de qua egimus 1, 5, 72.

incerto, velut classico, instincti, concitatissimum corporis motum, non enunciandis, sed
5 quaerendis, verbis accommodant. Nonnulli 167
certa sibi initia, priusquam sensum invenerint, destinant, quibus aliquid diserti subjungendum sit: eaque, diu secum ipsi clareque modulati, desperata connectendi facultate, deserunt: et ad alia deinceps, atque inde alia, non minus communia ac nota, dever-
6 tunt. Qui plurimum videntur habere rationis, non in caussas tamen laborem suum, sed in locos intendunt: atque in his non corpori prospiciunt, sed abrupta quaedam, ut forte
7 ad manum venere, jaculantur. Unde fit, ut dissoluta et ex diversis congesta oratio cohae-

„mots.“ At enim diffidentibus τῷ „plurib. — dieb.“ astipulatur Cod. Goth., qui ignorat haec verba. Ejus equidem tantam auctoritatem, quae ceteros libros omnes praegravet, non agnosco, remotam praesertim a comite constante Voss. 2.

clareque modulati. Guelf. *clarique meditati.* Turic. quoque *meditati.* *Modulati* ex solo Gothano primus recepit Gesnerus, et est sane appositissimum, quare doleo ne Voss. quidem 2dum ejus scripturae vindicem adduci. Fortasse tamen *clare meditari*, modo (quod oportet) commentantes in cubiculo cogitemus, non fuerit alienum. *ac nota.* Ita Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum Ald. et Obr. Ceteri fere *atque nota*, minus apte propter proxime antecedens „*atque alia*“ ubi necessario ita legitur, ut et mox „*atque in his*“ ob vocalem sequentem. *tamen.* Guelf. *tantum* cum aliquot Codd. Sed saepissime haec confunduntur (vid. Drak. ad Liv. 3, 46, 1.) et alii Codd. etiam hic receptam tuentur.

classico instincti. Participium accipe significatione medii Graeci, ipsi enim murmurant; et „*classicum*“ cave *organon* interpreteris, sed *sonum* intellige.

in his non corpori. In locis eligendis non prospiciunt toti („*corpori*“) caussae, et universo suo consilio.

rere non possit, similisque commentariis puerorum sit, in quos ea, quae, aliis declamantibus, laudata sunt, regerunt. Magnas tamen sententias, et res bonas (ita enim gloriari solent) elidunt: nam et barbari et servi: et, si hoc sat est, nulla est ratio dicendi.

168 XII. Ne hoc quidem negaverim, sequi plerumque hanc opinionem, ut fortius dicere videantur indocti: primum vitio male judicantium, qui majorem habere vim credunt ea, quae non habent artem: ut effringere, quam aperire; rumpere, quam solvere; trahere, quam ducere, putant robustius. Nam

regerunt. Guelf. *rigent*, per errorem, ut Venet. *regeret*, Tarvisina *regerent*. Recepta unice vera et Codd. etiam defensa. vid. Lexica de *regerendo*.

elidunt. Verissima scriptura, quae est omnium Codd. Imaginem petitam credo a nubibus fulmina elidentibus, sicut modo *jaculantur* a telis. Sic Ovid. Metam. 6, 696 „cavis „*elisi* nubibus ignes.“ vid. ibi Burm. Plin. hist. nat. 2, 43 „Posse (spiritum) conflictu „nubium *elidi* ut duorum lapi„dum, scintillantibus fulgetris.“ Seneca de Provid. c. 1 „*eliso„rum* fulminum jactus.“ Alienum autem ab inconsiderata hac et fortuita jaculatione, *eligunt*, quod conjectat Burm.

nam. Conjunctio suppressae sententiae index, qualis haec fuerit: *Fateor.* ut 2, 20, 10. Sed notum hoc.

ratio. θεωρία. cf. 2, 5, 6.

sequi pleramque. Librorum quidem nulla varietas, neque habet, quo se defendat Francii conjectura, non magna profecto mentis contentione excogitata, *plerosque*. Intelliguntur autem, quos modo (neque enim ipse capita sic diremit cf. not. exeg. ad 1, 5, 1 *examinet*) designaverat in *elidunt*. *Sequi opinionem* h. l. est „ali„qua opinione vulgo recepta „se tueri.“

fortius, „vehementius, ma„jore cum vi“ (sic et infra §. 9), quod docent mox sequentia, ne quis hoc loco tribuat vocabulo significationem, de qua egimus 1, 5, 72.

et gladiator, qui armorum inscius in pugnam ruit; et luctator, qui totius corporis nisu in id, quod semel invasit, incumbit, fortior ab his vocatur: cum interim et hic frequenter

in pugnam. Guelf. et Turic. *in rixam* et sic omnes fere Codd. nisi quod a Burmanno silentur Vossiani et Bernensis, a Gibsono autem Ioann. et Baliolensis. Britannicos quidem Codd. suspiceris tueri receptam, cum e Bodlej. afferat Gibs. *in rixam,* mox autem (hac ipsa §) ad *incumbit* varietatem *Ioann.* et *Bal.,* *incubuit* praeferentium, memoret; quo minus credas in nostro loco mutilum fuisse utrumque. Quin enim tres suos Codd. inspexerit, Gibsonus, dubitari nequit, in reliqua viri diligentia. Ut igitur probabile sit in his saltem Codd. duobus esse *in pugnam,* sic unde ea scriptura in edd. se insinuaverit non exputo. Veteres quidem omnes dant *in rixam* ad Gryphium usque, in quo meorum primo invenio *in p.* Obr. revocavit antiquam scripturam. Eam recte videtur praeferre Gesnerus, afferendis aliquot Columellae et Plinii locis, ubi *rixa* in animantium *cruentis* etiam pugnis usurpatur, alteroque Taciti, in quo *rixa* inter Batavos et legionarios manibus atque etiam armis non pepercisse satis significatur (Hist. 1, 64, 4). Petronii quoque (incertae sane aetatis) auctoritas *rixam* esse demonstrat eam, ubi „*vi geratur res*" et „*vadant solida vi.*" vid. cap. 95. 96. Addam nostri locum, in quo gladiatoriae temeritatis colorem aliquem agnoscere mihi videor: 6, 4, 15. „propositum tenentes *in rixam* non ibimus." Si forte frequentata fuit eo tempore locutio, *in rixam ruere,* potuit eam tacite demonstrare Qu., etiam dum mitigat dicendo *ibimus,* non *ruemus.* Quae tentarunt Gebh. (*in noxam*) Burm. (*in sicam*) ingenio sane non carent; et prius aliis quoque locis cum *rixa* confusum, ut Liv. 2, 59, 6. et Petron. c. 96 fine. Manifesta igitur glossa videtur *in pugnam* pro *in rixam,* neque recuso timidus audire, quod illud in textu reliquerim. *nisu.* Guelf. *nixu,* cum multis Codd. et ed. Badii. Parum refert, utrum retineas; quod est verum Heinsii decretum ad Ovid. Heroid. 4, 126. De *nexu* (vid. ad 2, 8, 15) quod tentat Burm., h. l. non cogitandum. Vett. edd. fere *nissu,* solita τῶν x et ss confusione vid. Drak. ad Liv. 4, 32, 10. *incumbit.* Guelf. *incubuit* cum sat multis Codd.

in pugnam. vid. not. Crit.

ſuis viribus ipſe proſternitur, et illum, vehementis impetus, excipit adverſarii mollis articulus. Sed ſunt in hac parte, quae imperitos 3
etiam naturaliter fallant. nam et *diviſio*, cum plurimum valeat in cauſis, ſpeciem virium minuit; et rudia politis majora, et ſparſa compoſitis numeroſiora, creduntur. Eſt prae- 4
terea quaedam virtutum vitiorumque vicinia,

illum, vehementis impetus. Ita omnes, niſi quod hic iterum (cf. ad 2, 10, 10.) Alm. Cod. (cujus nullam mentionem fecerat Burm.) ad partes vocat Capper. qui dat *illius vehementis impetus*. Sic jam Badius conjecerat, poſt eumque Geſn. Praeter defectum auctoris etiam hoc in ea diſplicet conjectura, quod obſcuratur vis oppoſitionis, quam affectavit Qu., ſi non *hic* et *ille*, ſed *hic* et *illius impetus*, opponuntur.

illum — impetus. Non eſt quod corruptum putes locum. Genitivus *veh. imp.* pendet a pronomine *illum*, vel potius ab eo, quod intelligitur, *virum*, *hominem*, vel ſimili nomine. Eadem forma apud Livium 3, 62, 6 „inter ſidentes ſibimet ambo exercitus, „*veteris perpetuaeque alterum* „*gloriae*, alterum nuper nova „victoria elatum." ubi vide Dukerum in primis. Quanquam facilius ibi intelligitur *exercitus*, quam hic *gladiator*, paulo remotior.

mollis articulus. Mollem eſſe *mobilem* locus ipſe docet, et Lexica exemplis firmant. *Articulus* eſt gladiatoris ferrum tenentis. Sic L. Seneca de Benef. 2, 6 „gladius idem et ſtringit et transforat: quam *preſſo* „*articulo* venerit, refert." *Preſſus* opponi tamen videtur *molli*, alio, quam hic, ſenſu, qui magis eſt in altero noſtri loco 11, 1, 70 „Quam *molli — ar-* „*ticulo* tractavit" (Cic. pro Muraena) „Catonem." Is enim parcentis eſt, ut 2, 4, 12 „*mollis* manus." 10, 5, 16 „dureſcat *articulus*."

fallant. non „lateant" ſed „decipiant." *naturaliter* interpretor, neceſſario, natura.

numeroſiora. Plura. Sic Plin. Hiſt. nat. 2, 46 „Nume- „roſior ratio" h. e. quae plures ventos agnoſcit. idem 15, 3 „errorem — *numeroſiorem*." Et notus verſus Juven. 7, 151 „Cum perimit ſaevos claſſis „*numeroſa* tyrannos." Saepe ita noſter, qui tamen et alteram ſignificationem *numeri oratorii* frequentat.

virtutum — vicinia. Qui

qua *maledicus* pro *libero*, *temerarius* pro *forti*, 169 *effusus* pro *copioso* accipitur. Maledicit autem ineruditus apertius et saepius; vel cum periculo suscepti litigatoris, frequenter etiam suo. Affert et ista res opinionem, quia libentissime homines audiunt ea, quae dicere ipsi noluissent. Illud quoque alterum, quod est in elocutione ipsa periculum, minus vitat, conaturque perdite: unde evenit nonnun-

qu. dic. ipsi noluissent. Guelf. *qu. dic. voluissent.* Male, quod omittitur *ipsi.* Alter quidem error: *vol.* pro *nol.*, tralatitius est in MSS. vid. Drakenb. ad Liv. 39, 15, 11. Goth. *nol.* cum Voss. 2. det *vol.* Edd. vett. fere *vol.*, etiam Tarvisina et Jenson. quoque, quanquam tacet Gesn. Primum Badium ex Cod. Vallensi video dantem *nol.*, quod in textu quoque posuit Cervicornus (Colon. 1521), in margine alterum. Locat etiam *valuissent*, de conjectura Regii, minime laudanda, quem deseruit Rusc. reponens *vol.* Utrum praestet, *vol.* an *nol.*, qui nasum habet, facile decernat. *unde ev.* Aliquid de Gesneri scriptura mutandum erat: aut dirimendum aliter, aut *unde* scribendum pro *inde*. Hoc malui, auctoribus Turic. et Guelf. et plerisque Codd. praeter Goth. et Voss. 2. Vett. edd. aliquot et quidem plures *Inde*, sed interpungendo antea. Frequentissima harum vocum confusio, vid. Drakenb. ad Liv. 39, 33, 5.

vehementes volunt videri in malam plerumque partem trahunt haec virtuti an vitio tribuenda, cum, qui excusare conantur, mollibus et honestis, sed adjacentibus, vocabulis soleant appellare, quae negare non possunt. De ipsa re agit Qu. 3, 7, 25. aliisque praeterea locis.

opinionem. cf. 1, 2, 4. item 12, 1, 12 „ex contemtu *opinionis.*" 12, 9, 4 „cupidis *opinionis.*" Dial. de Orat. c. 10 „*opinio* — et fama cui „soli serviunt." Et sic, sine additamento, pro fama, et quidem *bona* in primis, usurpatum vocabulum hac demum, nisi fallor, aetate. Intelligitur autem h. l. ut et ceteris (praeter eum qui primus est positus) opinio *ingenii*, non *morum.*

alterum — periculum. Opponitur *vero* periculo, alterum per translationem ita appellatum cf. 2, 11, 3.

quam, ut aliquid grande inveniat, qui ſemper quaerit quod nimium eſt: verum et raro evenit, et certa vitia non penſat. Propter hoc 6
quoque interdum videntur indocti copiam habere majorem, quod dicunt omnia: doctis eſt et electio, et modus. His accedit, quod a cura docendi quod intenderint, recedunt. Itaque illud quaeſtionum et argumentorum apud corrupta judicia frigus evitant: nihilque aliud, quam quo vel pravis voluptatibus aures aſſiſtentium permulceant, quaerunt. Sententiae quoque ipſae, quas ſolas petunt, 7

certa vit. Sic cum Goth. etiam Guelf. et vett. fere edd. quibus accedunt Tarviſ. Veneta, Locat. Ruſc. Bodl. Cod. *certe ea*, non prorſus male ſane; ſed vulgo, poſt Burm., *certa ea* dare narratur, quod non eſt apud Gibſonum. Turic. *certe avitia* vitioſe. *Cetera*, quod videtur conjeciſſe Regius, an ſit in Codd., certo non dixeris. Credo tamen nonnullos, qui ſilentur, Codd. tueri eam ſcripturam, quae quidem non diſplicet: quanquam video, cavillari poſſe aliquem, quia hoc ipſum tamen, quod *penſare* negetur, non ſit *vitium*; ſed *cetera vitia* dicuntur quaſi: *cetera vitioſa*. *Certa vitia* cum Geſnero intelligas ea quae *certo* eveniant, cum *grandia* iſta nonniſi *raro*, et (id enim addere cogitur) *caſu*. *Cetera* et *certa* vulgo commutantur in MSS. vid. Drakenb. ad Liv. 34, 36, 4. *Certa* primus revocavit Geſn., poſtquam Badius jam in textu poſuiſſet *cetera*, alterum in margine.

quo vel. Guelf. *quod ii*, quo ſenſu, equidem non video. Voſſ. 1. et Alm. *quod vel*; (Turic. non memoratur) hoc, ſi poſt *permulceat* ſcribatur pro *permulceant*, praetulerim. Gemini iſti ablativi, *quo*, *pravis voluptatibus*, non magnopere placent.

certa vitia. vid. not. Crit.

apud — frigus. Similiter 4, 3, 2 „ſi — narrationis gracilitati conjuncta argumentorum pugnacitas fuerit, dilatis diutius dicendi *voluptatibus*, oratio *refrigeſcat.*" *Frigidum* eſt quod lepore et voluptate caret; *ſpinas* eodem ſenſu dicere poterat, opinor. Sed illud nonniſi *corruptis judiciis* erat *frigus* h. e. iis judicibus, qui *corruptae* (vid. ad 2, 3, 9) eloquentiae favebant ipſi.

magis eminent, cum omnia circa illas sordida et abjecta sunt: ut lumina, non *inter umbras* quemadmodum Cicero dicit, sed plane in tenebris, clariora sunt. Itaque ingeniosi vocentur, ut libet, dum tamen constet, contume-
8 liose sic laudari disertum. Nihilominus confitendum est etiam detrahere doctrinam aliquid, ut limam rudibus, et cotes hebetibus, 170
et vino vetustatem; sed vitia detrahit: atque eo solo minus est, quod literae perpolierunt,
9 quo melius. Verum hi pronunciatione quoque famam dicendi fortius quaerunt. Nam et clamant ubique, et omnia *levata* (ut ipsi vocant) *manu*, emugiunt, multo discursu,

plane in tenebris. Guelf. *plana inter tenebras.* cum multis Codd. quod attinet ad *int. ten.* Facili errore (vid. Drakenb. ad Liv. 38, 57, 6) hic etiam sequente *ten.*, si tamen est error, nam potuit consulto imitari illud *inter umbras*, et Burm. comparat *inter diem* apud Gell. 9. 7.

quemadm. Cicero. Acquiesco Almeloveniano invento, qui locum Ciceronis de Orat. 3, 26 designari putat: „Sed habeat tamen illa in dicendo „admiratio ac summa laus“ (egerat modo c. 25 de *verborum sententiarumque* floribus, quae et ipse dixerat *lumina*) „*umbram* aliquam ac recessum, „quo magis id, quod erit illuminatum, extare atque eminere videatur.“ Addit Gesn., *per jocum* eo respici a Quintiliano. Recte; simulat rhetor, se eos etiam magis probare, qui non *umbram*, sed *tenebras ipsas* admoveant istis suis sententiarum *luminibus*. Ciceronis igitur mentio ad solam *umbrae* vocem pertinet, quod typis ostendere sum conatus.

ingeniosi — contumeliose. Apte Burmannus citat testem Martialem 7, 8. „Cum sexaginta numeret Cassellius an„nos, *Ingeniosus* homo est: „quando *disertus* erit?“

levata — manu. Sublata manus, admirandi gestus, ut multis exemplis docet ad Petron. c. 40. Heinsius. Ita Cic. Acad. 4, 19 „Hortensius — „*admirans* — perpetuo — ut „etiam saepe *manus tolleret.*“ cf. 11, 3, 119 *sublata manu.*

anhelitu, jactatione, gestu, motu capitis, furentes. Jam collidere manus, terrae pedem 10
incutere, femur, pectus, frontem caedere, mire ad pullatum circulum facit: cum ille eruditus, ut in oratione multa submittere, variare, disponere, ita etiam in pronunciando suum cuique eorum, quae dicet, colori accommodare actum sciat: et si quid sit perpetua observatione dignum, modestus et esse, et videri malit. At illi hanc *vim* appellant, quae 11
est potius *violentia*: cum interim non actores modo aliquos invenias, sed (quod est turpius) praeceptores etiam, qui brevem dicendi exer-

si quid sit. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *sit*, cum Voss. 2.

Sed videtur hoc, apud corruptos istos, artis quoddam vocabulum factum. de *pede* cf. 11, 3, 128.

femur — caedere. Καὶ ὁ μηρὸς πατασσέσθω Lucian. in rhetorum praeceptore Bip. 7, 239, ironice ipse. Sed Cicero eum laude memorat Brut. c. 80 in fragmento.

pullatum circ. Color, vel sordes, togae et magis etiam tunicae, qua sola utebantur fere pauperes, designat multitudinem ex infima plebe, ineruditam illam. Sic Plinius Epist. 7, 17. „Nonne, cum „surgis ad agendum, tum maxime tibi ipse diffidis? — „Utique si latior scena, et corona diffusior. Nam illos „quoque sordidos *pullatosque* „reveremur.“ Ipse noster 6, 4, 6 „pugnam — illam decretoriam imperitis ac saepe „*pullatae turbae* relinquunt.“ Eadem significatione, sed alio vocabulo Dial. de Oratt. c. 7. „Quos saepius“ (quam oratores) „vulgus imperitum et „*tunicatus* hic *populus*“ (Horat. Epist. 1, 7, 65 *tunicatum — popellum*, vocat) „nomine „vocat et digito demonstrat.“ Etiam Seneca, *De tranquillitate animi* c. 11. „verba ad „*summam caveam* spectantia“ (*sancit* enim Augustus *ne quis pullatorum media cavea sederet* Sueton. Aug. 44) reprehendit in Publio Syro mimographo. Ipsum Latinum a theatro mutuo sumtum ostendit Salmas. ad Hist. Aug. scrr. T. 1. p. 517.

citationem consecuti, omissa ratione, ut tulit impetus, passim tumultuentur, eosque, qui plus honoris literis tribuerunt, et ineptos, et jejunos, et trepidos, et infirmos, ut quodque verbum contumeliosissimum occurrit, appel-
12 lent. Verum illis quidem gratulemur, sine labore, sine ratione, sine disciplina disertis: nos, quando et praecipiendi munus jam pridem deprecati sumus et in foro quoque dicendi, quia honestissimum finem putabamus, desinere dum desideraremur; inquirendo scri- 171
bendoque talia consolemur otium nostrum, quae futura usui bonae mentis juvenibus arbitramur, nobis certe sunt voluptati.

jam pridem. Hoc malui prae altero, quod est in plerisque edd. ut Gesn. *etiam pridem.* Auctores habeo Goth. Bal. edd., praeter aliis memoratas, Locat. Rusc. Bad. e Regii conjectura. Codd. (ut Guelf.) *et* videtur e vicinia male illatum.

eosque — appellent. Apparet, ni fallor, ipsius scriptoris, talia judicia experti, dolor; cum praesertim sequatur: *nos, quando* cet.

deprecati. Etiam hic sensum verbi esse latiorem, neque solitum illum et etymologicum, sed disertam *precum* mentionem nullam fieri, puto. Disputavit de eo verbo Gellius 6, 16 et, post VV. DD. ad nostri 3, 6, 13. Ruhnkenius ad Rutil. Lupum p. 29. vide et Lexica.

honest. finem — desinere. Minus prudenter Domitius Afer, de quo vide 12, 11, 3 ubi dicitur „malle *deficere* „quam *desinere*." Julius Otho pater apud Senec. Rhet. p. 126 „Optimus virtutis finis est, „antequam *deficias desinere*." *Finem* vide ad Prooem. 22.

bonae mentis. *Bonam mentem* de saniori in arte oratoria judicio etiam Petronius c. 3. Alio, puto, sensu quam 12, 1, 42 „nocentes mutari in *bonam* „*mentem*" et 12, 7, 3 „simultates provocare — ex fiducia „*bonae mentis*." Is enim sane est frequentissimus.

XIII. Nemo autem a me exigat id praeceptorum genus, quod est a plerisque scriptoribus artium traditum, ut quasi quasdam leges, immutabili necessitate constrictas, studiosis dicendi feram: utique *prooemium*, et id quale; proxima huic *narratio*; quae lex deinde narrandi; *propositio* post hanc, vel, ut quibusdam placuit, *excursio*; tum *certus ordo quaestionum*, ceteraque, quae, velut si aliter facere fas non sit, quidam tanquam jussi sequuntur. Erat enim rhetorice res prorsus 2
facilis ac parva, si uno et brevi praescripto contineretur: sed mutantur pleraque causis, temporibus, occasione, necessitate. Atque ideo res in oratore praecipua consilium est, quia varie, et ad rerum momenta, convertitur. Quid enim si praecipias imperatori, quo- 5
ties aciem instruet, dirigat frontem, cornua utrinque promoveat, equites pro cornibus locet? Erit haec quidem rectissima fortasse ratio,

constrictas. Guelf. *constructas* cum Alm., male, sed ipso errore vindex sit bonae scripturae contra pravam illam tot Codd. *conscriptas.* *jussi sequu.* Guelf. *jussi sic sequu.* cum Bodl. et Alm. sed Turic. *tantum quantum j. sic s.* *uno et br.* Goth. (tac. Gesn.) omittit *et* cum suo Voss. 2. Sed et Tarv. Venet. Loc. Rusc. Bad., male. *Quid enim si.* Turic. et Guelf. *Quid si enim.* Sed ordinem faciliorem tuentur Goth. Voss. 2. et edd. Jens. Tarv., Venet. Locat. Rusc. Ald. Bad. Cervic. Gryph. (1544) quos imitati sunt Capper. et Gesn.

utique prooemium. Non est quod abruptam putes orationem, cui praemitti velis: *ut sit.* Sic in praecipiendo solis nominativis utebatur Qu. 2, 2.

5 „Minime — immodicus" structurae reliquae non insertis. *propositio — excursio.* Haec de industria tractat 4, c. 5 et 4.

quoties licebit: ſed mutabitur natura loci, ſi mons occurret, ſi flumen obſtabit, ſi collibus,
4 ſilvis, aſperitate alia prohibebitur; mutabit 172
hoſtium genus, mutabit praeſentis conditio diſcriminis; nunc acie directa, nunc cuneis, nunc auxiliis, nunc legione pugnabitur; nonnunquam terga etiam dediſſe ſimulata fuga
5 proderit. Ita prooemium neceſſarium, an ſupervacuum; breve, an longius; ad judicem omni ſermone directo, an aliquando averſo per aliquam figuram, dicendum ſit: conſtricta an latius fuſa narratio; continua an diviſa; recta an ordine permutato, cauſae docebunt.
6 Itemque de quaeſtionum ordine, cum in eadem controverſia aliud alii parti prius quaeri frequenter expediat. Neque enim rogationi-

aſp. alia. Nihil equidem varietatis hic in Codd. obſervavi. Fluctuant tamen edd., veteres praeſertim, quae dant haec fere: *alia aſp. aliqua*, *aliave aſp. aliqua*, *aliave aſp.*, *aſperitateve aliqua*. Equidem verum puto, etiam contra Codd., *aſperitate aliqua*, ut ſignificet *aliqua*, *alia qua*, de qua ſignificatione agemus ad 4, 3, 14. vide interim Erneſt. ad Tac. Annal. 1, 4. et Ruhnk. ad Vellej. 1, 17, 7.

mutabitur natura. Etſi nihil hic varietatis in libris, veriſſimam tamen puto conjecturam Francii (cui quidem raro cedunt emendationes) ſuadentis; *mutabit*, leni profecto correctione. *Natura* enim ut nominativo accipiatur cogunt paene, quae ſequuntur, *genus*, *conditio*, ubi item *mutabit*, bis. Sic lenis et inoffenſa fiet oratio, neque obſtat *prohibebitur*, ubi intelligas ex antecedentibus: *imperator*.

per aliquam fig. Ea plerumque eſt ἀποστροφή de qua, in prooemio uſurpanda, agit 4, 1, 63 — 70 ſed memoratur ibi etiam *proſopopoeia*.

rogationibus — ſcitis. Utrumque puto συνωνύμως dictum h. l. qualis eſt obſervatio Gellii 10, 20. In genere leges deſignat Qu., plura earum vocabula conjungens, ut ſolemus, cum aliquid latius demonſtramus; niſi forte rationem ipſam legis jubendae, ſignificavit ut pri-

bus plebisve ſcitis ſancta ſunt iſta praecepta, ſed hoc, quidquid eſt, utilitas excogitavit. Non negabo autem ſic utile eſſe plerumque, 7
alioqui nec ſcriberem: verum, ſi eadem illa nobis aliud ſuadebit utilitas, hanc, relictis magiſtrorum auctoritatibus, ſequemur. Equi- 8
dem id maxime

Praecipiam, ac repetens iterumque iterumque
monebo:

Res duas in omni actu ſpectet orator, *quid deceat*, *quid expediat.* Expedit autem ſaepe, mutare ex illo conſtituto traditoque ordine aliqua, et interim decet; ut in ſtatuis atque
173 picturis videmus variari habitus, vultus, ſtatus.

iterumque iterumque. Guelf. et Turic. ſemel tantum, ſolito errore.

mum rogaretur, deinde plebs ſciſceret, cui tamen obſtat *ue.* In *rogationibus* proprie intelligi *Senatusconſulta* Capperonnerio non, credo, quem non immerito irridet Burm. in Epiſtola p. 85 ſeq., cum nulla ejus ſignificationis mentio inveniatur neque apud Gellium et Feſtum in *rogatio* neque apud ICtos.

ſancta. Conſentiunt in hanc ſcripturam omnes libri, ne quis forte *ſancita* ſcribi malit, quod eſt vulgarium libellorum praeceptum. Vid. Drakenb. ad Liv. 10, 9, 3.

ſic — plerumque, „ut antea „poſui" (§. 1), quo minus poteſt ferri Gallaei ſuſpicio ἀσύνδετα ea ad §. 5 usque, tanquam ſpuria, proſcribentis. cf. not. Crit. ad 2, 11, 4.

praecipiam — monebo. Verſus Virgilianus Aen. 3, 436, ſed conſulto mutatam *praedicam* in *praecipiam.* Illud levius, quod *et* apud Virgilium, non *ac.*

ut in ſtatuis — ſtatus. Reſtitui vetuſtiſſimarum fere editionum diremtionem, ut *decet* referretur eodem quo *expedit,* non autem ad *variari,* quod equidem jungo cum *videmus.* Sic et Gedoynus; cui tamen non aſſentior, quod *habitum* intellexit veſtitum, quanquam ſignificatione, neque ab aetate noſtri neque ab ipſo, aliena. Sed avertit me ab illa ratione praeter alia locus, ubi item *pictura,*

Nam recti quidem corporis vel minima gratia
9 est; nempe enim adversa sit facies, et demissa brachia, et juncti pedes, et a summis ad ima rigens opus. Flexus ille, et, ut sic dixerim, motus, dat actum quendam effictis. Ideo,

nempe enim. Ita Guelf. cum Goth. et vetere Florentino ut videor colligere e Regii nota, item Britannicis tribus. Ceteri negliguntur fere a conferentibus (ut Turic. siletur), nisi quod Alm. *neque* dare narratur. Edd. post Regium et ante eum quoque, ut Tarvisinam, obsedit *neque*, quod suasit Regius. Rectissime Gesn. revocavit veterem scripturam, quae fuit etiam Aldi et videtur Andreanae fuisse. Quod autem Burmannum ei favere putat, in eo quidem fallitur (quod Lochm. quoque animadvertit), errore fortasse legendi *τὸ nempe*, pro eo quod est *τῷ nempe*, in nota Burm. Male ab iis, qui cum Regio sentirent, acceptus fuit conjunctivus *sit* praecipiendi sensu, cum nihil aliud nisi, quid in *recto corpore* necessario appariturum sit, demonstret. Quod Badius negat *nempe* locum habere ante *enim*, immemor erat loci gemini l. 8 Prooem. 6. „*Nempe enim* plurimum in „hoc laboris exhausimus.“ *Nempe* (cujus quidem varias potestates ex uno fonte deducere non caret difficultate) h. l. est affirmantis cum respectu ad antecedentia. Apte reddideris Germanico: *ja*. *effictis.* Guelf. et Turic. *et factum.* et sic Codd. haud dubie omnes (nam quod Voss. tres et Bern. dare narrantur *et fretum*, is levis aut scribentium aut conferentium est error) accedunt edd. meae quidem, usque ad Stoerium 1591 primum dantem *effictis*, omnes. Unde igitur nata sit recepta, non dixerim, neque, quin ab erudito quodam excogitata fuerit, dubito. Quanto autem est facilior, tanto minus debebat secure propagari. Regius ceterique veteres interpretes ne haerent quidem in vocabulo sane miro. Ni forte ingeniosior aliquis Criticus excogitet, quod propius ad veterem scripturam accedat, ego in illa acquieverim. *Factum* autem masculino genere dictum existimo ab illa *faciendi* significatione, quae est apud Ciceronem non infrequens, velut de Orat. 3, 48 „oratio

11, 3, 67 „pictura tacens opus „et *habitus* semper ejusdem.“ quanquam mox §. 10. „nuda — velata.“

nempe — sit. *Sit* est potentiale pro: *fuerit.* vid. not. Crit.

ut sic dix. Quoniam agit de statuis et picturis.

effictis. vid. not. Crit.

nec ad unum modum formatae manus, et in vultu mille ſpecies. Curſum habent quaedam 10 et impetum, ſedent alia, vel incumbunt: nuda haec, illa velata ſunt: quaedam mixta ex utroque. Quid tam diſtortum et elaboratum, quam eſt ille Diſcobolos Myronis? Si quis tamen, ut parum rectum, improbet opus, nonne ab intellectu artis abfuerit, in qua vel praecipue laudabilis eſt illa ipſa novitas ac difficultas? Quam quidem gratiam et delectationem affe- 11 runt figurae, quaeque in ſenſibus, quaeque

„polita atque *facta* quodammodo" itemque Brut. c. 8. „accu„rata et *facta* quodammodo oratio." Horatius Satir. 1, 10, 58 „Verſiculos — magis *factos* et euntes Mollius." et 5, 32, 33. „ad unguem *factus* homo" ubi vide vet. Schol. Fateor deſtitui me ſimili verbalis nominis uſu, nam *factus olei*, qui eſt apud Catonem 67, 1. et Plin. hiſt. 15, 6, nihil lucis ſufficit. Paulo magis huc trahas quod dicit Varro de R. R. 3, 1, 10 „villa ornatior fructu quam *factu*." Et poteſt ob ipſam paronomaſiam, qualis etiam apud Varronem, ignotius uſurpaſſe vocabulum Qu., neque enim prorſus ſpernunt hoc veteres, quod hodie etiam frequentiſſimum eſt ut homoeoteleuta vocabula geminentur, velut *honoratus, oneratus*; *ſpes, res; nobilis, mobilis*. Fortaſſe latent me veterum loca, unde praeſidium petatur ſcripturae Codd., quam recepta ſaltem mutare non ſuſtineam. *Factum* igitur explicaverim: ſummam in perfecto opere elegantiam. *quaedam.* Guelf. *quendam* cum vett. aliquot edd.

Diſcobolos Myronis. Meminit Plin. Hiſt. nat. 34, 19, 3. p. Bip. 237. Sed ad vivum pingit Lucianus: Μῶν τὸν δισκεύοντα — φῄς, τὸν ἐπικεκυφότα κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἀφέσεως, ἀπεστραμμένον εἰς τὴν δισκοφόρον (intell. χεῖρα) ἠρέμα ὀκλάζοντα τῷ ἑτέρῳ (int. ποδὶ), ἐοικότα ξυναναστησομένῳ μετὰ τῆς βολῆς; Mox: τῶν Μύρωνος ἔργων ἓν καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ δισκοβόλος, ὃν λέγεις. Philopſeud. Bip. Vol. 7. p. 268.

Quam — delectat. Eandem varietatis voluptatem, quam flexus in ſtatuis et picturis.

ſenſibus — verbis. σχήματα λέξεως καὶ διανοίας.

in verbis ſunt. Mutant enim aliquid a recto, atque hanc prae ſe virtutem ferunt, quod a
12 conſuetudine vulgari receſſerunt. Habet in pictura ſpeciem tota facies: Apelles tamen imaginem Antigoni latere tantum altero oſtendit, ut amiſſi oculi deformitas lateret. Quid? non in oratione operienda ſunt quaedam, ſive oſtendi non debent, ſive exprimi pro digni-
13 tate non poſſunt? ut fecit Timanthes, opinor,

Mut. enim. Turic. et Guelf. *Mut. etiam.* et ſic omnes fere Codd. et edd. vett. praeter Ald. qui habet receptam ſolam loco convenientem; nam *etiam* interpretari: *et ipſae, ſicut flexus ille,* alienum credo a latinitate in hoc vocis poſitu. Goth. *autem*, paulo melius. Sed *etiam* et *enim* in Codd. confundi ſolent vid. Drakenb. ad Liv. 36, 41, 3. it. noſt. 1, 5, 37.

opinor. Ita Guelf. et Turic. cum multis Codd. Edd., ut et Geſn., fere dant *ut op.* Sed longe elegantius abeſt, ne inſuaviter geminetur.

Antigoni. vid. Plin. H. N. 35, 36, 14. p. 298. cf. ejusd. 35, 34. p. 289. quae duo loca inter ſe videntur pugnare, cum et Cleonaeo (p. 289) et Apelli (298) videatur tribui catagraphorum inventio. Id quod poſteriori loco legitur *primus* (niſi abjicere forte malis, ut natum ex interpretamento *τοῦ excogitata*) interpreter, ut primus Apelles invenerit rationem *vitii condendi,* primus hoc Cleonaei invento uſus ad vitium celandum. Sed durum hoc.

Timanthes. vid. Plin. H. N. 35, 36, 6. p. 294. Cic. Orat. c. 22. Val. Max. 8, 11 extern. 6. Sed ipſum Euripidem pictori viam monſtraſſe recte obſervant ad Iphig. in Aul. 1550.

opinor. Dubitatio, quae ineſt verbo, non poteſt referri eo, quaſi ignoraverit Qu. hoc artificium cui pictori eſſet tribuendum, in re nimis celebrata, ut vidimus, apud Romanos ipſos; neque erat hic locus ſimulandae harum deliciarum imperitiae, quae eſt Ciceronis calliditas in Verrinarum libro quarto (qui hoc ipſo *opinor* utitur, ut c. e.), ne videatur nimis operum intelligens); puto igitur, cum Burmanno, de patria Timanthis, an vere Cythnius (inſula eſt maris Aegaei prope Seriphum et Ceon hodie *Themira*. vid. Villoiſ. Proll. Hom. p. 54.) eſſet,

174 Cythnius, in tabula, qua Coloten Teïum vicit. Nam cum in Iphigeniae immolatione pinxiſſet triſtem Calchantem, triſtiorem Ulixem, addidiſſet Menelao, quem ſummum poterat ars efficere, moerorem: conſumtis affectibus, non reperiens, quo digne modo patris vultum poſſet exprimere, velavit ejus caput, et ſuo cuique animo dedit aeſtimandum. Nonne 14 huic ſimile eſt illud Salluſtianum, *Nam de Carthagine tacere ſatius puto, quam parum dicere?* Propter quae mihi ſemper moris fuit, quam minime alligare me ad praecepta, quae καθολικὰ vocant, id eſt (ut dicamus quomodo poſſumus) *univerſalia*, vel *perpetualia*. Raro enim reperitur hoc genus, ut non labefactari parte aliqua aut ſubrui poſſit. Sed de his plenius ſuo quidque loco tractabimus. In- 15 terim nolo ſe juvenes ſatis inſtructos, ſi quem ex his, qui breves plerumque circumferuntur,

Coloten. Ita Guelf. Malui Graecam formam quae eſt in multis Codd. Geſn. *Colotem.* *digno.* Guelf. *digno.* Praeſtat recepta, quae eſt in Turic. *ſuo cuique.* Goth. (tac. Geſn.) *ſuo cujusque*, non prorſus male. *mor. fuit.* Guelf. *mor. fuerit.* cum Goth. (tac. Geſn.) Alm. Voſſ. 1. 2.

non compertum fuiſſe Quintiliano; neque enim diſerta in hanc rem loca veterum inveniuntur.

Coloten. Qui hoc de Colote Teïo, hac tabula victo, narraret, praeter Quintilianum, inveni neminem, nec qui de Colote pictore referret. Notus eſt Colotes Epicureus, contra cujus librum ſcripſit Plutarchus, et ſtatuarium ejusdem nominis memorat Plin. H. N. 34, 19. 27. et 35, 34. ſed hunc Pauſan. l. 5. p. Kuhn. 427. Parium dicit, non Teïum.

Salluſtianum. Jugurth. c. 15. ſed memoriter citat Qu., ut ſaepe veteres, et ipſe. Eſt enim pro *tacere*, *ſilere*; pro *ſatius*, *melius*.

artis libellum edidicerint, et velut decretis
technicorum tutos, putent. Multo labore,
assiduo studio, varia exercitatione, plurimis
experimentis, altissima prudentia, praesentissi-
16 mo consilio constat ars dicendi. Sed adjuva-
tur his quoque, si tamen rectam viam, non
unam orbitam, monstrent: a qua declinare 175
qui crediderit nefas, patiatur necesse est illam
per funes ingredientium tarditatem. Itaque

plurimis. Ita Guelf. et Turic. cum Bodl. Ioann. Alm. Voss. 3. Praetuli receptae, a Gesn. quoque, *pluribus;* neque enim separatim spectata, neque relata ad *exercitatione*, placebat. Nostram habent et Gryph. et Obr. *altiss.* — *cons.* Gesn. omittit *prud. praes.* per errorem, sed masc. habet in *alt.* *a qua.* Guelf. et Turic. *quae* cum Alm. Goth. (tac. Gesn.) *qua.* Gothano astipulantur Voss. tres et edd. meae ante Gryph. omnes, neque fortasse ignota veteribus structura *declinare aliqua re*, etsi exemplo destituor; nisi forte evanuit apex, ut fuerit *quam;* nam et sic struitur. *crediderit.* Goth. (tac. Gesn.) miro, et solus, errore: *didicerit.*

velut. ad *decreta* solum pertinet.

constat. Significatione, quam vidimus ad 2, 7, 1.

patiatur — *tarditatem.* De funambulis agitur profecto. Quod autem tarditatem in iis memoratam miratur Gesnerus, ipsa nomina horum praestigiatorum apud veteres: σχοινοβάτης, *funambulus* (*funirepus* etiam Appulej. Florid. p. Elmenh. 359.), tardum incessum videntur significare, comparata praesertim cum nostra appellatione; neque memini mirificae alicujus celeritatis in hac arte mentionem, quanquam Salmasius ad Vopisci Carinum c. 19. p. 817 eos etiam *saltasse* ait; et in veteri epigrammate „Vix „avibus facili tramite *currit* „homo." De difficili ad oratoris laudem via eadem imagine utitur Lucian. *in rhetorum praecept.* p. 228. Bip. Vol. 7. *Φήσει εὐδαίμονά σε ἔσεσθαι — εἰ κατὰ (τῶν τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ* Πλάτωνος *ἰχνῶν) ὁδεύσειας, ὥσπερ οἱ ἐπὶ τῶν κάλων βαίνοντες.* Et Plinius Epist. 9, 26, 3. „Vides, qui per funem in „summa *nituntur*" cet. In utroque loco nitens, et pedetentim incedens, fingitur schoenobates. „*patiatur*" significatu dicitur, quem vidimus 1, 2, 31.

et ftratum militari labore iter faepe deferimus, compendio ducti: et, fi rectum limitem rupti torrentibus pontes inciderint, circumire cogemur: et, fi janua tenebitur incendio, per
parietem exibimus. Late fufum opus eft, et 17
multiplex, et prope quotidie novum, et de quo nunquam dicta erunt omnia. Quae funt tamen tradita, quid ex his optimum, et, fi quid mutari, adjici, detrahi, melius videbitur, dicere experiar.

XIV. Rhetoricen in Latinum transferentes, tum *oratoriam*, tum *oratricem* nominaverunt. Quos equidem non fraudaverim debita laude, quod copiam Romani fermonis augere tentaverint. Sed non omnia nos ducentes ex Graeco fequuntur, ficut ne illos quidem, quoties fuis utique verbis fignare noftra
176 voluerunt. Et haec interpretatio non minus 2
dura eft, quam illa Flavii *effentia* atque

Quae funt. Turic. *Q. fint* cum edd. ante Baf. omnibus et revocavit Obr. *fi quid mut.* Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) *fi qua mut.* cum Bal. et edd. ante Gryph. omnibus meis.
ducentes ex Graeco. Guelf. *dicentes Graeca*, prius folito errore, fed pofterius eleganter. *Flavii effentia.* Turic. *Planti e.* Guelf. *Planti eft fententia*, impofitum autem hifce in verfuum intervallo: *at planities.* Error, qui eft in *fententia*, fimilis eft ejus, quem in eodem vocabulo apud Senecam correxit Muretus (vid. not. exeg.), quo apparet

tentaverint. Sine Codd. novare quidquam nolui; fed, meo quidem fenfu, conjunctivus hic recte non procedit, et veteres fere edd. omnes dant *tentaverunt.*

Flavii effentia — entia. De viri nomine vid. not. Crit. Verifimillimum quidem, effe hunc eundem, quem paffim fcriptores vocant Papirium Fabianum aequalem Senecae, phi-

entia: ſed ne propria quidem. nam *oratoria* ſic efferetur, ut *elocutoria; oratrix* ut *elocutrix.*

quantopere haeſerint librarii in vocabulo inaudito; ceterum in reliquis duobus locis *eſſentia* incorrupta extat. Quod attinet ad nomen proprium, omnes fortaſſe Codd. conſentiunt in hanc Guelf. ſcripturam, cum et edd. pleraeque ante Burm. eandem dent, ut Codd. nulla potuerit notari varietas. Gryphius tamen meus 1544, cum paucis, *Flavii.* Idem *Plauti* nomen expreſſum eſt in Turic. et Guelf. 3, 6, 23. ſed in Goth. ibi *Plancus* (non *Plancius* ut refert Geſn.) ut in Voſſ. 2. ſolo, ceteri enim omnes *Plautum* dant. Lib. 7, 4, 40 ſine controverſia in omnibus eſt *Flavius,* quo loco tamen, cum hujus interpretationis nulla ſiat mentio, moroſior quis neget, eundem quem noſtris locis deſignari. Lib. 8, 3, 33, omnium quidem Codd. ſcriptura videtur eſſe *Sergio Flavio,* ſine *que* poſteriori adjuncto, quod eſt fere in edd. vett., niſi quod Guelf. ibi dat *fravio,* levi errore. Tantum igitur liquet, alterutro loco, aut noſtro et tertii libri, aut octavi, erraſſe librarios. Magis autem eſt conſentaneum errorem ſuſpicari in duobus prioribus locis, cum Plauti, qui talia tractaverit, nulla usquam inveniatur mentio, Flavii vero, libro ſeptimo memorati, ipſum quod affertur opus cum ejusmodi disputatione non male conſpiret. Accedit auctoritas Senecae (vid. not. exeg.) eandem interpretationem non *Plauto* tribuentis, ſed *Fabiano.* At enim ne is quidem *Flavium* nominat. Aſſunt viri doctiſſimi, Muretus Varr. lectt. 15, 20. et Juſtus Lipſius ad Senecae Epiſt. ad Lucil. 58. nomen hujus, de quo

loſophum et „naturae rerum „peritiſſimum" ut audit Plinio H. N. 36, 24, 12. p. 367. De hoc copioſe agunt, et pater et filius, Senecae; alter Praef. Controv. l. 2. p. 132 — 134., alter Epiſtola ad Lucil. 100. Ejusdem *eſſentiae* vocabulum, ſi minus inventum, quoniam Cicero occuparat, proprium tamen fuiſſe narrat Seneca in Ep. ad Lucil. 58, poſt praeclaram Mureti emendationem, ex alienis et praepoſteris verbis „*quid ſentiam*" efficientis ingenioſiſſime „*eſſentiam,*" quod loco unice accommodatum eſt, et confirmatur Sidonii Apollinaris teſtimonio in Epiſtola ad Polemium Epithalamio in eundem praemiſſa, p. 372 apud Sirmond. Reſtant ſcrupuli duo, in loco Senecae, ſi cum noſtro conferatur. Mirari primum ſubit, quod Ciceronis in hac vocis *οὐσίας* interpretatione non meminit Quintilianus, qui duobus, praeter noſtrum, locis rem tangit 3, 6, 23 et 8, 3, 33. Nam quod in reliquis

Illa autem, de qua loquimur, *rhetorice*, talis est, qualis *eloquentia:* nec dubie apud Graecos

agimus, philosophi et rhetoris ita efferentes: *Ser. Flavius Fabianus* alter, alter autem *Ser. Flavius Papirius Fabianus*, quo quidem certo auctore, equidem non dixerim, nisi quod a verisimilitudine abhorret *ejusdem* aevi scriptores, Senec. et Quintil., designasse *ejusdem* vocabuli auctores *diversos*. Lenissima autem est emendatio mutandi *Sergio* 8, 3, 33 in *Servio* vel *Ser.*, quam inducens ne excusare quidem dignatus est Muretus. *Sergius* enim et *Flavius*, gentilitium nomen utrumque, in unum hominem non cadunt, hac saltem aetate, ubi mos antiquus imponendorum nominum parcius deferebatur, quam serioribus seculis; sed Lipsii ratio, *Flavium Papirium* vocantis, eodem vitio teneri videtur. nisi forte adoptio fuit eodem modo declarata ut in C. Plinio Caecilio Secundo, qui debebat appellari *Caecilianus*, sicuti noster *Papirianus* pro *Papirio;* nam *Fabianus* potuit esse nomen adoptantis. An *Flavius* pariter et *Plautus* apud Quintilianum errore librariorum natus ex *Fabiano?* Ceterum non erat, quod aestuaret Burmannus in Papirio Fabiano, quem in Fabri Thesauro *essentiae* auctorem legebat, modo inspexisset locum Mureti a Pareo etiam in ipsa Burmanni editione citati ad 3, 6, 23; neque debebat Fabri rationem deserere Gesnerus in utroque Thesauro. Budaeus, quem male reprehendit Vossius, Inst. Orat. l. 4. p. 19, sequebatur sui aevi libros, *Plautum*, duobus Quintiliani locis, dantes. *entia.* Guelf. hoc ipsum, sed tenuioribus literis superimpositum: *entitas.*

or. ut eloc. Turic. *o. et e.* cum Alm.

Ciceronis operibus non invenitur *essentia*, id quidem non magnopere moror. An interpretationem hanc Cicero tentavit in sermone familiari, ut posset eam ignorare Quintilianus? Quanquam vel e Seneca poterat cognoscere. Deinde Seneca, quomodo latine uno vocabulo reddat τὸ ὄν, se habere negat, neque alterum illud Fabiani inventum *ens* pro ὂν agnoscit. Id tamen Quintilianus, non solum 8, 3, 33, sed et ipso nostro loco memorat, ut mihi quidem videtur. Puto enim *entia* esse pluralem vocis *ens*, cum nulla appareat causa versionis, unius vocabuli Graeci οὐσίας, duplicis, nec nisi una memoretur alibi. Pronomen *illa* in mea ratione neutro genere accipies. Haec autem, quam tetigi, discrepantia non impedit, quo minus eundem vocabuli *essentiae* auctorem intellexerint Seneca et Quintilianus.

talis — qualis. h. e. ejusmodi est nomen, quod, si red-

3 quoque duplicem intellectum habet. Namque uno modo fit appositum, *ars rhetorica*, ut *navis piratica*: altero nomen rei, qualis est *philosophia*, *amicitia*. Nos ipsam nunc volumus significare substantiam, ut grammatice *literatura* est, non *literatrix*, quemadmodum *oratrix*: nec *literatoria*, quemadmodum *ora-*
4 *toria*. Verum in rhetorice non sic. Ne pugnemus igitur, cum praesertim plurimis alioqui Graecis sit utendum. Nam certe si *physicos*,

qualis est phil. Guelf. Turic. et Goth. (tac. Gesn.) *quae est phil.* cum Voss. 2. 3. et Bern. At Voss. 1. *qua*, in quo est transitus ad veram scripturam, quae et in Britannicis videtur legi, et est in edd. omnibus. *non sic*. Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *non sit*. cum Bern. et edd. ante Gryph. omnibus.

Ne pugn. Turic. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *Non pugn.* cum omnibus paene edd. vett. Sed Guelf. receptam dat et puto aptiorem illi praecepto nostri 1, 5, 50. Confunduntur in MSS. *non* et *ne* vid. Drakenb. ad Liv. 38, 38, 10. *si ph.* Sic Turic. Guelf. et Goth. (ubi Gesn. neglexit, quod omittitur *et*), nisi quod pro *physicos* dant *philosophos*. Praeferam fere *philosophos*, ut tritius in hoc genere nomen, cum et alii Codd. accedant.

dere velim, reddere debeam simili ei forma, quae est in *eloquentia*, ut ergo dicatur *orantia*.

appositum. Plane pro *adjectivo*, sicut et 9, 4, 24 „ut „— nomina appositis — essent „priora." Deinceps autem „*nomen rei*" rectissime dicitur pro *substantivo*.

Verum — sic. Abrupta est sententia, qua facile carebamus. Gesneri ratio haec est, ut dictum sit pro iis: „Talis autem, „qualem adhuc demonstravi, „difficultas non est in vocabulo „Graeco rhetorice," cui bene respondet, quod sequitur: „Ne „*igitur*" cet. An ita locuti sint veteres „*non sic*" quod mihi nostrum sermonem videtur olere, a peritioribus velim discere. Si *sit* legitur pro *sic* (vid. not. Crit.) intelligam: „in *rhetori*„*ce*, vocabulo Graeco, non tam „apta sit versio Latina, quam „in altero, *grammatice*." Tum recte tollas interpunctionem ante *Verum*. Hoc dedit et Gedoynus.

si physicos. vid. not. Crit.

et *musicos*, et *geometras* dicam, nec vim afferam his nominibus indecora in Latinum sermonem mutatione; denique, cum M. Tullius etiam ipsis librorum, quos hac de re primum scripserat, titulis, Graeco nomine utatur; profecto non est verendum, ne temere videamur oratori maximo de nomine artis suae credidisse.
Igitur *Rhetorice* (jam enim sine metu 5
cavillationis utemur hac appellatione) sic, ut opinor, optime dividetur, ut de *arte*, de *ar-*
177 *tifice*, de *opere* dicamus. *Ars* erit, quae disciplina percipi debet: ea est *bene dicendi scientia*. *Artifex* est, qui percepit hanc artem, id est, orator, cujus est summa *bene dicere*. *Opus*, quod efficitur ab artifice, id est, *bona oratio*.

Ceterum abstinui a Gesneriana mutatione *sic* pro *si*, etsi leni sane. Neque enim videtur necessaria, modo mecum dirimas sententias, non autem interpungas post *mutatione*. De se ipso usurpavit *si*, de Cicerone (ut in re facta, et prorsus certa) *cum*, eodem fere utrumque sensu. Sic et mollior structura, quam in Gesneri ratione, quae paulo videtur salebrosior. *Et* autem ante *ph.*, quod mei omittunt Codd., alii retinent, malui expungere, neque necessarium, neque gratum h. l. *percepit*. Ita Guelf. et Bern. quibus duobus Codd. malui obtemperare, quam ceteros sequi libros, quorum optimi dant *percipit*; nam *praecipit*, quod est in aliquot eorum (sicut et Tarvis. non autem, ut Gesn. ref., Jens.) manifestus error. *Artifex* est ille, qui jam *percepit*, *discipulus* qui cummaxime *percipit*.

etiam ipsis — titulis. Qui hodie *de Inventione* appellantur, *Rhetorici* inscripti fuerunt ab ipso Cicerone. Recte videtur Capperonnerius suspicari obliteratam inter *etiam* et *ipsis* praepositionem *in*, quam post *m* (hic praesertim sequente *i*) solere intercidere multis exemplis ostendit Drakenb. ad Liv. 10, 13, 3. de *i* sequente vide eund. ad Epitomen lib. 85.

de arte — opere. *De arte* hinc usque ad l. 12. *De artifice* a l. 12. c. 1—10. *De opere* l. 12. c. 10 et 11.

Haec omnia rurſus diducuntur in ſpecies. Sed illa ſequentia ſuo loco: nunc quae de prima parte tractanda ſunt, ordiar.

XV. Ante omnia, quid ſit *rhetorice*: quae finitur quidem varie, ſed quaeſtionem habet duplicem. aut enim *de qualitate ipſius rei*, aut *de comprehenſione verborum* diſſenſio eſt. Prima ac praecipua opinionum circa hoc differentia, quod alii malos quoque viros poſſe oratores dici putant: alii (quorum nos ſententiae accedimus) nomen hoc, artemque, de qua loquimur, bonis demum tribui volunt.
2 Eorum autem, qui dicendi facultatem a majore ac magis expetenda vitae laude ſecernunt, quidam rhetoricen *vim* tantum, quidam *ſcientiam*, ſed non virtutem, quidam *uſum*, quidam *artem* quidem, ſed a ſcientia et virtute dijunctam, quidam etiam *pravitatem* quandam

dijunctam. Guelf. *ſejunctam* cum quibusdam Codd. Plures dant *disjunctam*, aliquot tamen, iique optimi, receptam extruſa *S* litera, quam rationem fere praeferunt VV. DD. quippe in anti-

quid ſit rhetorice. Pendet hoc ab *ordiar*, praecedentis capitis extremo vocabulo. De nexu capitum cf. ad 2, 12, 1.

habet duplicem. Sed omnis haec varietas finiendi eo redit, ut a cujusque definitionis adverſariis reprehendantur aut *ſententia de ipſa oratoris natura*, aut *vocabula*, quibus ea declaratur.

bonis demum. Haec Catonis quoque Cenſorii ſententia fuit, in libro de Oratore ad filium, ut refert Seneca pater praef. ad Controv. l. 1. p. 62. loco praeclaro, et digno qui legatur a ſtudioſis. „Orator eſt, „Marce fili, *vir bonus*, dicen„di peritus." Sejungit virum bonum ab oratore apud Ciceronem Antonius de Orat. 2, 20. et ipſe Invent. 1, 3. 4. cf. noſter 12, 1, 1. item Prooem. tot. op. 9. De *demum* vid. Prooem. 3.

artis, id est, κακοτεχνίαν nominaverunt. His fere, aut *in persuadendo*, aut *in dicendo ap-*
178*posite ad persuadendum*, positum orandi munus sunt arbitrati. Id enim fieri potest ab eo quoque, qui vir bonus non sit. Est igitur frequentissimus *finis*, *rhetoricen esse vim persuadendi.* Quod ego *vim* appello, plerique *potestatem*, nonnulli *facultatem* vocant: quae res ne quid afferat ambiguitatis, vim dico τὴν δύναμιν. Haec opinio originem ab Isocrate 4
(si tamen re vera Ars, quae circumfertur, ejus est) duxit. Qui, cum longe sit a volun-

quissimis Codd. inventam, contra decreta tamen Grammaticorum Putschianorum vid. Drakenb. ad Liv. 42, 59, 4.

apposite. Turic. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *apte*, quod quidem facile feras, alii *aperte* (ut Jens. [tac. Gesn.] et Tarv.), male. Receptae vindex nullus videtur Codex, nam Alm. et Bern. qui silentur, solent conspirare cum Guelf. et Turic.; Aldus primus habet *apposite*, quod suasit Regius, ut et *apte*. Sed recepta se tuetur Ciceroniana definitione de Inv. 1, 5 ubi bis „*apposite* „ad persuasionem," „*apposite* ad sanandum." cf. mox §. 5 ubi nulla varietas. *rhetoricen — persuadendi.* Ita Guelf. et Turic. cum omnibus fere Codd. et edd. vett. ante Gryphium, ut Jens. (tac. Gesn.). Gesn. cum aliis: *rhetorices vis persuadendi.* Praepostera structura: *finis est vis.* Unde natus error librariorum, facile apparet. *vim — δύναμιν.* Guelf. *vim dicere malim.* Miro errore, sed nato e latt. litt. quibus scriptum erat nomen Graecum. Turic. *vimdico dian.* Goth. (tac. Gesn.) omittit articulum τὴν cum edd. vett. aliquot, neque opus eo.

finis. Potestas vocabuli apparet. Sic et Aristoteles et Euclides utuntur τῷ ὅρῳ ἀντὶ τοῦ ὁρισμοῦ. Ciceroni quidem haec *finis* significatio ignota.

vim dico τὴν δύναμιν. Non propterea *dicit*, ne oriatur ambiguitas, sed *monet* se dicere *vim* pro Graeco δυνάμει, ne quis haereat. δύναμιν etiam Aristoteles usurpat in hac re, sicut Rhet. 1, 2 init. ἔστω δ' ἡ ῥητορικὴ δύναμις κ. τ. λ.

si tamen — ejus est. Plutarchus (sive Pseudo-Plut.) Vol. 2. p. 838. εἰσὶν οἳ καὶ τέχνας αὐτὸν λέγουσι συγγεγραφέναι, dubitans et ipse, neque ulla, ut quidem videtur, quae Isocratis nomen praeferret, *arte*

tate infamantium oratoris officia, finem artis temere comprehendit, dicens esse rhetoricen *persuadendi opificem*, id est, πειθοῦς δημιουργόν. neque enim mihi permiserim eadem uti declinatione, qua Ennius M. Cethegum *Suadae*

declinatione. Guelf. *declaratione* cum Voss. 2. (Goth. non astipulante) et edd. aliquot. Male.

agnita. τέχνας autem, plurali numero, dixit praecepta dicendi, quae unam efficiunt τέχνην. Quo significatu Cicero Brut. c. 12. videtur usurpasse, cum dicit „Isocratem — totum „se ad *artes* componendas trans„tulisse." Etiam Aristoteles non semel plurali sic utitur. Dubitatio ista Quintiliani non vana videbitur expendenti locum ipsius Isocratis *Contra Sophistas* versus finem: λοιποὶ — οἱ — τὰς καλουμένας τέχνας γράψαι τολμήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους. Improbat integra ista oratione Isocrates eos, qui se *dicendi* scientiam discipulis, aeque ac *literarum*, tradituros polliceantur, et *philosophiam* (significat autem hoc vocabulo omnem methodum et theoriam, ut saepe) negat multum proficere in hoc genere, plurimum autem exercitationi et exemplo tribuit. Quo adducor, ut iis maxime credam, οἳ (vid. Plutarch. l. c.) οὐ μεθόδῳ ἀλλ' ἀσκήσει χρήσασθαι αὐτὸν λέγουσι. Nisi forte sententiam mutavit, quod ex Aristotelis narratione a Cicerone (l. c.) expressa colligas. *Artem* tamen, quam constaret esse Isocratis ipsius, se invenisse negat Cicero de Invent. 2, 2. qua de re docta est Manutii disputatio ad Epist. ad Div. 1, 9. conjicientis extitisse aliquam Isocratis junioris Apolloniatae artem, discipuli magni illius magistri, quem memorant Harpocratio (in ἐπακτὸς) et Suidas. vid. de Apolloniate etiam Ruhnk. Hist. Crit. Oratt. Graecc. Rutilio Lupo praemissam p. 84 seqq.

dicens — δημιουργόν. Hanc appellationem ergo mutuatus est scriptor artis Isocrateae ab ipso Platone vel Socrate in Gorgia p. 453. A. Vol. Bip. 4. p. 17. et passim per totum Dialogum. cf. mox §. 5.

declinatione i. e. formatione a primitivo *suadendi* facta. Apposite ad hanc *declinationis* significationem ostendendam Capperonnerius affert 8, 3, 32 „in *declinatione* — qualia beatitas et beatitudo — nec a „verbis modo sed a nominibus „quoque *derivata.*" item Varronem de L. L. l. 5. p. Bip. 61 „Primigenia dicuntur verba, ut „*lego* — Contra verba *decli*„*nata* sunt, quae ab aliquo „oriuntur."

Ennius. Fragmentum serva-

medullam vocat. Apud Platonem quoque 5
Gorgias in libro, qui nomine ejus inscriptus est, idem fere dicit: sed hanc Plato illius opinionem vult accipi, non suam. Cicero pluribus locis scripsit, oratoris officium esse, *dicere apposite ad persuadendum.* In rhetori- 6
cis etiam, quos sine dubio ipse non probat, finem facit *persuadere.* Verum et pecunia persuadet, et gratia, et auctoritas dicentis, et dignitas, et postremo aspectus etiam ipse sine voce, quo vel recordatio meritorum cujusque, vel facies aliqua miserabilis, vel for-

dignitas et postr. Guelf. et Goth. Jens. (tac. Gesn.) omittunt *et* cum Voss. 2. et vett. fere edd. Eleganter.

tum a Cicerone Brut. c. 15. unde adornavit Columna in opere Enniano p. 89. 90. cf. et Cic. de Senect. c. 14. extr.

pluribus locis. De Or. 1, 31. „Oratoris officium — dicere ad „*persuadendum accommodate.*" Acad. Quaest. 1, 8 „Oratoria „vis — explicatrix orationis „perpetuae *ad persuadendum* „*accommodatae.*" De Invent. 1, 5 initio. Haec fere sunt inventa a VV. DD. loca.

finem. vid. de Invent. l. c. „finis (oratoriae facultatis) *per-* „*suadere.*" Qui locus est ex paucis illis, ubi nostram fere *finis* (σκοποῦ) significationem agnoscere cogimur. vid. Heusingeri emendd. p. 407. Sed cf. ex fratre nepotem ad Cic. Off. 1, 39, 1. Petr. Victorius ad Aristot. Rhet. l. 1. p. 25. (ed. 1579) suspicatur, Qu. male confundere *officium* et *finem.* In στοχαστικαῖς enim, qualis sit rhetorice, ea esse diversa ad Ciceronis ipsius mentem. De locutione *sine dubio* cf. dicta ad 1, 6, 12. Improbat autem rhetoricos, sive de Inventione libros, „qui sibi excciderint" de Or. 1, 2 init. cf. 3, 1, 20. 3, 6, 58. 63.

quo. scil. *aspectu.* Sed videtur inesse scabrities, ut malim *cum,* si forte antiquitus scriptum fuerit *quom.* vid. 1, 7, 5 cf. et Drakenb. ad Liv. 24, 34, 10 ubi haec confusio frequens ostenditur.

record. — fac. miser. — pulchr. Habes singulorum exempla in Aquilio, Galba, Phryne.

7 mae pulchritudo, ſententiam dictat. Nam et M'. Aquilium defendens Antonius, cum ſciſſa 179 veſte cicatrices, quas is pro patria pectore adverſo ſuſcepiſſet, oſtendit, non orationis habuit fiduciam, ſed oculis populi Romani vim attulit: quem illo ipſo aſpectu maxime motum in hoc ut abſolveret reum, creditum
8 eſt. Servium quidem Galbam miſeratione ſola, qua non ſuos modo liberos parvulos in concionem produxerat, ſed Galli etiam Sulpicii filium ſuis ipſe manibus circumtulerat, elapſum eſſe, cum aliorum monumentis, tum
9 Catonis oratione teſtatum eſt. Et Phrynen non Hyperidis actione, quanquam admirabili, ſed conſpectu corporis, quod illa, ſpecioſiſſi-

M'. Aquil. Praenomen expreſſi ex Alm. cum ceteri omnes libri dent M. Sed illius auctoritas defenditur locis Ciceronianis vid. not. exeg. *Servium.* Sic, non *Sergium*, et mei dant Codd. duo, Turic. ſiletur. *concionem.* Turic. Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) *concione* cum plurimis libris MSS. et excuſis. *Phrynen.* Sic Guelf. quod ſolum ferri debebat, non *Phrynem.*

M'. Aquilium. vid. Cic. de Or. 2, 28. 47. Verrin. 5, 1.

Galbam — Catonis. Lege Cic. de Or. 1, 53.

Phrynen — Hyperidis. cf. ad 1, 5, 61. Athenaeus Deipnoſ. l. 13. p. 590. ὁ Ὑπερίδης συναγορεύων τῇ Φρύνῃ, ὡς οὐδὲν ἤνυε λέγων, ἐπίδοξοί τε ἦσαν οἱ δικασταὶ καταψηφιούμενοι, προαγαγὼν αὐτὴν εἰς τοὐμφανὲς καὶ περιῤῥήξας τοὺς χιτωνίσκους, γυμνά τε τὰ στέρνα ποιήσας, τοὺς ἐπιλογικοὺς οἴκτους ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἐπεῤῥητόρευσε, δεισιδαιμονῆσαί τε ἐποίησε τοὺς δικαστὰς τὴν ὑποφῆτιν καὶ ζάκορον Ἀφροδίτης ἐλέῳ χρησαμένους μὴ ἀποκτεῖναι. De hoc Phrynes judicio, an fuerit in Areopago factum, docta eſt diſputatio Chr. Gottl. Wernsdorſii in Commentatione ad Plutarchi Quaeſtiones Graecas I. p. 34 ſeqq.

quod illa. Quanquam omnes hoc dant libri, ſuſpicor tamen eſſe errorem librarii pro: *quod ille*, ut vertit Gedoynus. Sic demum Quintiliani narratio conſpirabit cum ceterorum.

mum alioqui, diducta nudaverat tunica, putant periculo liberatam. Quae si omnia persuadent, non est hic, de quo locuti sumus, idoneus finis. Ideoque diligentiores sunt visi 10 sibi, qui, cum de rhetorice idem sentirent, existimaverunt eam *vim dicendo persuadendi*. Quem finem Gorgias in eodem, de quo supra diximus, libro, velut coactus a Socrate, facit. a quo non dissentit Theodectes; sive ipsius id

existimaverunt. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *existimarunt*, cum omnibus Voss. et edd. vett. *vim dic.* Turic. cum Alm. inf. *in.* *a Socrate.* Guelf. *ab Isocrate*, rariori errore, cum contrarius sit frequentissimus in Codd.

Tametsi Sext. Emp. p. Fabr. 289. etiam Phrynae ipsi tribuit.

alioqui. Etiam, antequam nudandis papillis, majorem incuteret admirationem.

nudaverat. Cum libri omnes in hanc scripturam consentiant, verissimam tamen puto unius veteris editionis (Tarvisinae) rationem, dantis: *nudaverit.* Alienum est plusquamperfectum, et conjunctivus paene necessario flagitatur ab illo *putant.* Neque dubito, quin modo legendum fuerit: *produxerit*, *circumtulerit.*

dicendo persuad. Sed et Cicero de Inv. loco supra (§. 6) indicato finem facit „persuadere *dictione.*“

coactus a Socr. Socrates, non contentus responso Gorgiae: *ῥητορικὴν εἶναι τέχνην περὶ λόγους* (p. 10), aliasque artes oratione itidem uti monens, neque acquiescens eo, quod ille addit *εἶναι ἐκείνους τοὺς λόγους περὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων καὶ ἄριστα* (p. 14) hanc tandem elicit summi illius, quod profiteatur, boni definitionem: Τὸ *πείθειν (φημὶ) ἔγωγ᾽ οἷόν τ᾽ εἶναι τοῖς λόγοις καὶ ἐν δικαστηρίῳ δικαστὰς καὶ ἐν βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκκλησιαστὰς καὶ ἐν ἄλλῳ ξυλλόγῳ παντὶ ὅστις ἂν πολιτικὸς ξύλλογος γίγνηται.* p. 16. Vol. 4. Bip. p. 452. E. Steph.

Theodectes. vid. 1, 4, 18. Cicero ejus artem commemorat in Oratore c. 51. 57. 64. nulla dubitatione de auctore subjecta. Mira est Valerii Maximi narratio prodentis, libros de oratoria arte Theodectae discipulo ab Aristotele fuisse concessos, quos ederet, deinde autem ab eodem, quem gloriae ita amissae poeniteret, repeti-

opus eſt, quod de rhetorice nomine ejus inſcribitur, ſive, ut creditum eſt, Ariſtotelis: in quo eſt, finem eſſe rhetorices, *ducere homi-* 180
11 *nes dicendo in id, quod actor velit.* Sed ne hoc quidem ſatis eſt comprehenſum: perſuadent enim dicendo, vel ducunt in id quod volunt, alii quoque, ut *meretrices*, *adulato-*

ne hoc quid. Sic Turic. et Guelf. quod cum forte dediſſent Bipontini, praetuli Geſneri aliorumque ſcripturae *ne hic quid.* Utraque bonis auctoribus defenditur, niſi quod *hic*, ut difficilius, Critico poteſt magis placere. Videtur tamen adverbium, *hic*, non eſſe pro cetera Quintiliani perſpicuitate.

tos, eamque ob cauſam Theodecteos quidem appellatos, ſed ita ut ſuos eſſe ſimul ſignificaret. (8, 14 extern. 3.) Manifeſto Valerius ob oculos habuit locum Ariſtotelis Rhet. 3, 9, 9. in quo cum haereret, magis, quod conjiceret, quam quod comperiſſet, narraſſe mihi videtur. Neque enim prorſus apparet, quo ſenſu Ariſtoteles τὰ Θεοδέκτεια dixerit, quanquam Valerii ratio tituli explicandi omnium minime eſt probanda. Praeſtat eum repetere ab homine, ad quem ſcriptus fuerit liber, ſicut dicuntur ejusdem Ariſtotelis Νικομάχεια et Εὐδήμεια quorum et ipſorum tituli fraudi fuerunt ſummis viris, velut Ciceroni, ut crederent aliorum, quam Ariſtotelis, eſſe opera. Meae opinioni confirmandae malo non adhibere locum Rhetorices ad Alex. c. 1 extr. ubi memorantur τέχναι Θεοδέκτῃ γραφεῖσαι, quam inchoare hoc loco difficilem quaeſtionem de auctore epiſtolae iſti opuſculo praemiſſae. Neque tamen, ſi maxime τὰ Θεοδέκτεια ſunt ipſius Ariſtotelis, protinus neges Theodecten quoque aliquid de arte oratoria compoſuiſſe, quem inter τεχνικῶν παραγγελμάτων συγγραφέας recenſet Dionyſ. Hal. ad Ammaeum T. 2. p. 120. Recte an corrupte Diogenes Laertius et Anonymus Menagianus opus Ariſtotelis appellaverint τέχνην τοῦ Θεοδέκτου, non magni refert. Occaſionem dubitationis Quintilianeae ſatis demonſtraſſe mihi videor. Ceterum, praeter Fabricium, adi Buhlium Opp. Ariſtot. Vol. 4. p. 5 et 547. Theodectea non extant.

ſatis — compr. cf. §. 1. *ſatis* intellige: *ſatis recte*, ἱκανῶς.

res, *corruptores.* At contra non perſuadet ſemper orator: ut interim non ſit proprius hic finis ejus, interim ſit communis cum iis, qui ab oratore procul abſunt. Atqui non mul- 12
tum ab hoc fine abeſt Apollodorus, dicens judicialis orationis primum et ſuper omnia eſſe, *perſuadere judici*, *et ſententiam ejus ducere in id*, *quod velit.* Nam et ipſe oratorem fortunae ſubjicit, ut, ſi non perſuaſerit, nomen ſuum retinere non poſſit. Quidam receſ- 13
ſerunt ab eventu, ſicut Ariſtoteles, qui dicit, *rhetorice eſt vis inveniendi omnia in oratione perſuaſibilia.* Qui finis et illud vitium, de quo ſupra diximus, habet, et inſuper, quod nihil, niſi inventionem complectitur, quae ſine elocutione non eſt oratio. Hermagorae, 14

Ariſt. qui dic. Turic. et Guelf. omittunt *qui* cum multis.

corruptores. Intelliguntur profecto, qui mares venantur. Sic Cicero Catil. 2, 4. „mulier „infamis — *corruptor* juven- „tutis." Qui enim pecunia *corrumpunt*, ii non „*dicendo* „perſuadent;" et naturalis libidinis jam facta mentio in „*meretricibus.*"

Apollodorus. vid. 2, 11, 22. et 3, 1, 17.

quod velit. Si haeres in *velit* cujus ſubjectum deſideres, habes geminum Ciceronis locum de Or. 1, 8 init. „Neque „— mihi quidquam — prae- „ſtabilius videtur, quam poſſe „dicendo — voluntates impel- „lere, quo *velit:* unde autem „*velit* deducere." Intellige: *aliquis*; vel *is qui dicit.* Vide autem Erneſto recte obſtantes Heuſingeros praef. ad Cic. de Off. p. 45. cf. noſtr. 2, 16, 19 „in quae *velit* ducere." Sext. Emp. p. 304 *τὸ δόξαν ἐμποιεῖν τοῖς δικασταῖς οἵαν οἱ λέγοντες θέλουσιν.*

Ariſtoteles. Rhet. 1, 2, 1. *δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν.* cf. §. 3.

Hermagorae. cf. 1, 5, 61. De hoc vide inprimis Cic. de Inv. 1, 6 ubi bonus rhetor, infans orator, demonſtratur. Sedulo eſt ſegregandus ab altero juniore, Temnite, cujus meminit Suidas. De utroque vide 3, 1, 16. 18. Contra noſtrum Pompejus declamavit

qui finem ejus eſſe ait *perſuaſibiliter dicere*, et aliis, qui eandem ſententiam non iisdem tamen verbis explicant ac finem eſſe demonſtrant, *dicere*, *quae oporteat omnia*, *ad perſuadendum*, ſatis reſponſum eſt, cum *perſuadere* non tantum oratoris eſſe convicimus.
15 Addita ſunt his alia varie. Quidam enim *circa res omnes*, quidam *circa civiles* modo verſari *rhetoricen* putaverunt: quorum verius utrum ſit, in eo loco, qui hujus quaeſtionis proprius
16 eſt, dicam. Omnia ſubjeciſſe oratori videtur Ariſtoteles, cum dixit, *vim eſſe dicendi*, *quid in quaque re poſſit eſſe perſuaſibile*. Et Patro- 81
cles, qui non quidem adjicit, *in quaque re:* ſed nihil excipiendo, idem oſtendit. *Vim*

non iisdem tamen. Ita Goth. (tac. Geſn.) niſi quod antevertit *tamen*. cum Voſſ. 2. Regius et ipſe *tamen* invenit, quod mutavit in *tantum* ut melius; quem ſecuti ſunt multi editores, ut Geſn., et defendunt aliquot Codd., in tanta τῶν *tantum* et *tamen* fluctuatione. Sed aliud eſt *tantum non* (de quo profecto cogitabat Regius) aliud *non tantum*, neutrius autem hic locus, cum mera verborum, non rerum, diverſitas oſtendatur. Sic et Bad. in nota. Jenſ. (tac. Geſn.) *tamen* cum edd. ante Baſ. omnibus praeter Loc. et Ruſc.

Rhodi, audiente Poſidonio. Plutarch. 641. E. „*ejus*“ referendum profecto ad *rhetoricen*. Tribuitur tamen hic *finis* ab Hermagora oratori, ut diverſus ſit ab ipſa *rei definitione*. vid. Cur. Fortunatianus ap. Pith. p. 38. it. Auguſtinus p. 290 et Sext. Emp. p. 301.

qui proprius. De *materia* rhetorices c. 21 huj. lib.

vim — dicendi. Quanquam omnes hoc dant libri, verum tamen eſſe nequit *dicendi* cf. §. 13 ubi recte dicitur *inveniendi* et apud Ariſt. eſt *θεωρῆσαι*. cf. not. Crit. ad §. 22. *vis videndi*.

Patrocles. cf. 3, 6, 44. Artis ſcriptorem fuiſſe, apparet noſtri locis. Memoratur a Strabone et Plinio (Hiſt. nat. 6, 21) Patrocles, Indicorum ſcriptor, praefectus claſſis Seleuci et Antiochi, alius ſane a noſtro. Suidam, in Ἀντίπατρος, idem nomen recenſentem, inter oratores Antipatro ab

enim vocat *inveniendi, quod ſit in oratione perſuaſibile:* qui fines et ipſi ſolam complectuntur inventionem. Quod vitium fugiens Theodorus, *vim putat inveniendi et eloquendi cum ornatu credibilia, in omni oratione.*
Sed, cum eodem modo credibilia, quo per- 17
ſuaſibilia, etiam non orator inveniat, adjiciendo: *in omni oratione*, magis quam ſuperiores concedit, ſcelera quoque perſuadentibus, pulcherrimae rei nomen. Gorgias apud 18

quod ſit. Guelf. *quid ſit.* *Theodorus.* Sic Guelf. cum ſat multis, ut videtur, Codd. Goth. tamen, Voſſ. tres, Joann. Bern. et Vallenſ. dant *Eudorus*, errore, ut putat Geſn., e ſcriptura *Theudorus* orto. Mirum, mox §. 21 in eodem nomine non variari. *Eudorum* quidem rhetorem qui praeterea memoraret, inveni neminem; quanquam nihil impedit, quo minus Peripateticus ejus nominis (an Pythagoreus) artem quoque ſcripſerit vid. Fabric. Harl. Vol. 1. p. 845. Magis tamen placet recepta, cum ſic maxime appareat, quare mox §. 21. Qu. eidem nomini addiderit patriae ſignificationem. *omni oratione.* Guelf. *omni ratione;* non male, praeſertim cum ſibi conſtet, mox §. 17. quoque *ratione* dans, pro *oratione.* An fuit in Graecis: ἐν πάσῃ μεθόδῳ?

Athenienſibus deditos, emendat Ruhnkenius ad Rutilium p. 33. reponens Στρατοκλέα, quod retractat p. Hiſt. Crit. 82. ſat laudis retinens in reliqua loci correctione. Contra Patroclem oratio Hyperidae citatur ab Harpocratione et Polluce. Patrocles Demoſthenis accuſator eſt Pro Corona p. 261 Reisk. Etiam Tragoediam ſcripſit aliquis hoc nomine vid. Fabric. Harl. Vol. 2. p. 313. Item apud Xenophontem in Hiſt. Graec. l. 6. verſ. fin.

Theodorus. vid. not. Crit. Eundem hoc loco intelligi, quem mox §. 21., equidem non puto. Neque enim ſecundo loco Qu. videtur additurus fuiſſe: *Gadareus*, niſi ab hoc voluiſſet ſegregare. Reſtat ergo, quem agnoſcamus hic, Theodorus Byzantinus, Platoni in Phaedro memoratus, p. 266 E. itemque noſtro 3, 1, 11 artis et ipſe ſcriptor, de quo vide Cic. Brut. c. 12 et Orat. c. 12.

omni oratione. vid. not. Crit.

Gorgias. p. 19. Bip. 454 B. Steph. Ταύτης (τὴν ῥητορικὴν

Platonem, perſuadendi ſe artificem in judiciis et aliis coetibus eſſe ait; de juſtis quoque et injuſtis tractare: cui Socrates *perſuadendi*,
19 non *docendi* concedit facultatem. Qui vero non omnia ſubjiciebant oratori, ſollicitius ac verboſius, ut neceſſe erat, adhibuerunt diſcrimina: quorum fuit Ariſton, Critolai Peripatetici diſcipulus, cujus hic finis eſt, *ſcientia videndi et agendi in quaeſtionibus civilibus*,
20 *per orationem popularis perſuaſionis*. Hic *ſcientiam*, quia Peripateticus eſt, non, ut Stoici, *virtutis* loco ponit: *popularem* autem

εἶναι τέχνην) *τοίνυν τῆς πειθοῦς λέγω, ὦ Σώκρατες, τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὄχλοις — καὶ περὶ τούτων ἅ ἐστι δίκαιά τε καὶ ἄδικα.* Deinceps p. 21. Bip. 454 E. Steph. *Ἡ ῥητορικὴ ἄρα, ὡς ἔοικε, πειθοῦς δημιουργός ἐστι πιστευτικῆς*, (pro quo Sext. Emp. p. Fabr. 288 affert *πειστικὴν*, ſed diverſa quodammodo ſtructura: convenientius Quintiliano) *ἀλλ' οὐ διδασκαλικῆς, περὶ τὸ δίκαιόν τε καὶ ἄδικον.* cf. §. 10.

Ariſton. Sext. Emp. p. 307 *Ἀρίστων ὁ Κριτολάου γνώριμος* (eſt hoc pro *μαθητῇ*) *σκοπὸν μὲν ἐκκεῖσθαι φησὶν* (*τῇ ῥητορικῇ*) *τὴν πειθώ. τέλος δὲ τὸ τυχεῖν τῆς πειθοῦς.* Junior hic ergo eſt Ariſton, ceteroqui vix memoratus, cum Critolaus ipſe Ariſtoni alteri, Cio, ſucceſſerit in docendo. vid. Fabr. Harl. Vol. 3. p. 483.

Stoici, virtutis. Cic. de Or. 3, 18 „(Stoici) ſoli ex omnibus eloquentiam, *virtutem* ac „ſapientiam dixerunt.“ cf. Acad. 1, 2. Haec Stoicorum ſententia inde neceſſario nata eſt, quod „*dialecticam* — et Phyſicam — *virtutum* nomine appellant.“ Cic. de Fin. 3, 21. dialecticae autem, latius dictae, pars eſt rhetorica. Omnes etiam virtutum definitiones Stoicae incipiunt ab hoc vocabulo: *ἐπιστήμη*. vid. Stobaei Eclog. eth. p. 167. ed. Antv. et ipſa virtus finitur a Muſonio Rufo, Epicteti magiſtro, *ἐπιστήμη οὐ θεωρητικὴ μόνον ἀλλὰ καὶ πρακτική.* Stob. Serm. p. 204. ed. Tigur. Si igitur a Stoico (non Peripatetico) profecta eſſet haec definitio, eo ipſo, quod *ſcientiam* appellavit, *virtutem* quoque agnoviſſet. Omnis enim *ſcientia* apud Stoicos *virtus*, ut viciſſim cf. et huj. lib. c. 20. Idem Xenocratis et Stoicorum diſcrimen in *ἐπιστήμῃ* apud Sext. Emp. p. 289.

comprehendendo *perſuaſionem*, etiam contumelioſus eſt adverſus artem orandi, quam nihil putat doctis perſuaſuram. Illud de omnibus, qui circa civiles demum quaeſtiones oratorem judicant verſari, dictum ſit, excludi ab his plurima oratoris officia:, illam certe *laudativam* totam, quae eſt rhetorices pars tertia. Cautius Theodorus Gadareus, ut 21
jam ad eos veniamus, qui *artem* quidem eſſe eam, ſed *non virtutem*, putaverunt. Ita enim dicit (ut ipſis eorum verbis utar, qui haec ex Graeco tranſtulerunt) *Ars inventrix, et judicatrix, et enunciatrix decente ornatu ſecundum*

haec ex Gr. Ita Turic. Alm. Voſſ. 1. Ceteri *hoc ex Gr.*
enunciatrix decente. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *nunciatrix.* cum edd. vett. multis. Guelf. *decenti.* cum plerisque edd. vett. Goth. (tac. Geſn.) *docente ornatum* (pro *dec. ornatu*). Turic. *det cente* corr. *decenti.* Haec levis eſt varietas, neque multum ea proficitur, et verius poteſt videri *decente*, ex praecepto Verrii Flacci. vid. Bentl. ad Hor. Carm. 1, 25, 17. dubitante Voſſio Ariſt. 2, p. 725. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 14, 13. Sed haereo magnopere in iſta *menſione*, et videntur ii, qui Theodorum tranſtulerunt, non magni fuiſſe dicendi artifices. Mallem ſuis verbis Graecam definitionem nobis dediſſet Qu. Quid enim eſt, quod ſubſtantiva illa, *inventrix* cet. (quorum fortaſſe Qu. adeo prodigus non fuiſſet cf. 2, 14, 1 et 2, 15, 4), non habent, quo referantur? Non magnopere definitur *ars*, ſi dicitur ea *inventrix*, neque demonſtratur, cujus tandem rei. Huic quidem vitio mederi poſſis, ſi conſtituas locum ita, ut *ejus* referatur ad *inv. jud. enunc.* Sed prius tollenda *menſio*, quia equidem libens caream. Inſolens ſaltem vox, cujus unum exemplum adhuc invenerim Cic. Orat. c. 53. in bona quidem latinitate. Eo ſane loco nemo mutatam velit; mollitur enim adjuncto: *quandam*, et aptior quodammodo videtur conſueto vocabulo: *menſura.* Hic autem quid opus ea? Video Cappe-

Theodorus Gad. cf. 2, 11, 22 et 3, 1, 17. *Ars — materia civili.* v. not. Crit. *enunciatrix — decente.*

mensionem ejus, quod in quoque potest sumi 182
22 *persuasibile, in materia civili.* Itemque Cornelius Celsus, qui finem rhetorices ait, *dicere persuasibiliter in dubia et civili materia.* Quibus sunt non dissimiles, qui ab aliis traduntur; qualis est ille, *Vis videndi et eloquendi de rebus civilibus subjectis sibi, cum quadam persuasione et quodam corporis habitu et eo-*
23 *rum, quae dicet, pronunciatione.* Mille alia,

ronnerium Graeca sic adumbrantem: Τέχνη εὑρετικὴ — εὐπρεπεῖ κόσμῳ κατὰ μέτρον κ. τ. λ. ubi quam Graecum sit: εὐπρεπεῖ κόσμῳ, nescio equidem; iterumque genitivum desidero post εὑρετικὴ neque video, quid sibi velit κατὰ μέτρον. Saltem debebat aliis rhetorum definitionibus hic loquendi usus demonstrari. Est quidem *mensionem* in multis Codd., neque tamen videntur deesse, qui *mentionem* praeferant, quod solum retinent vett. edd. ante Badium, qui ex Vallensi Cod. recepit *mens.* In margine Venetae 1494 malit aliquis (Valla, puto) *inventionem* pro *mentionem.* Id recepit Aldus. Inde equidem commodissimum omnium sensum efficere mihi videor. *secundum inventionem* interpretor: ita, ut ornatus tum demum ratio habeatur, cum inventioni satisfactum est. Nunc igitur *ejus* refero ad *inventrix, jud., enunc.* Ne sic quidem inoffensam et elegantem orationem agnosco in hac Theodori versione, sed intelligo saltem quid sibi voluerit. Quid si ipse Qu. cum tacita quadam irrisione refert haec verba? *Vis videndi.* Sic Turic. et Guelf. cum plerisque Codd. et edd. quibus accedunt Jens. (tac. Gesn.). Tarv. Solus, quantum quidem novi, Goth. et ex edd. vett. Loc. Rusc. Bad. *vis dicendi,* in quorum sententiam pedibus ierunt recentiores, ut postremus quoque Gesn. Obrechtus tamen revocavit veterem scripturam, solam, si quid video, veram.

Corn. Cels. de hoc saepe noster. Qui non novit, adeat Fabric. Bibl. lat. ed. Ern. Vol. 2. p. 36 seqq. in primis de opere rhetorico ei falso tributo. p. 39. it. Vol. 3. p. 462.

Vis videndi, τοῦ θεωρῆσαι cf. §. 16.

subjectis sibi. Oblatis forte. ut *sibi* referatur ad eum, quicunque dicit, qui recurrit mox in iis: „quae *dicet.*" cf. c. 21, 4. 13. de *subjectis.* De indefinito autem *sibi* et *dicet* huj. cap. §. 12.

ſed aut eadem, aut ex eisdem compoſita: quibus item, cum de materia rhetorices dicendum erit, reſpondebimus. Quidam eam neque *vim*, neque *ſcientiam*, neque *artem* putaverunt: ſed Critolaus *uſum dicendi*, nam hoc τριβὴ ſignificat; Athenaeus *fallendi artem*. Plerique autem, dum pauca ex Gorgia Pla- 24
tonis, a prioribus imperite excerpta, legere contenti, neque hoc totum, neque alia ejus volumina evolvunt, in maximum errorem inciderunt: creduntque, eum in hac eſſe opi-

Quis enim ferat *dicendi et eloquendi?* Sic et modo *dicendi male* (§. 16) ubi nullus erat liber verae ſcripturae vindex.

τριβή. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) τριβὴν, neque male.

Critolaus. Celeberrimus Peripateticus, qui cum Carneade et Diogene Stoico Romam venit legatus Athenienſium. vid. Freinshemii Supplem. lib. 47 Livii c. 24. 25.

τριβή. cf. 10, 7, 11 ubi „uſus — irrationalis ἄλογος „τριβή." Plato in Phaedro p. 260 E. St. (ἡ τῶν λόγων τέχνη) οὐκ ἔστι τέχνη, ἀλλ' ἄτεχνος τριβή.

Athenaeus. Cf. 3, 1, 16 „(Hermagorae) maxime par „atque aemulus." Ex Varrone de L. L. p. Bip. 124 „ab Athe„neis *Athenaeus* dicitur *rhetor* „nomine, etſi non ſit Athe„nienſis" aetas ejus apparet, ſimulque non eſſe natum Athenis. Videtur autem aequalis fere Varronis, cum Hermagoram (cf. §. 14) aemulatus dicatur, quo nomine miror, tam contumelioſe locutum de rhetorice, quam is, quem imitabatur, ipſo Quintiliano ſequente (§. 38), definierit *bene dicendi ſcientiam*, ut reddidit Curius Fortunatianus p. 38 apud Pithoeum. vid. quae diximus ad §. 14. Sext. Empiricus, qui et ipſe Athenaeum protinus ſubjungit Hermagorae, hanc ejus ponit definitionem (p. Fab. 301): λόγων δύναμις στοχαζομένη τῆς τῶν ἀκουόντων πειθοῦς. Apparet, longe hanc molliorem eſſe ea, quam refert Qu. An indignabundus noſter, qui nil niſi fraudem tali definitione commendari putaret, duriora uſurpavit vocabula? Mirum quoque, inter eos, qui „neque „vim, neque ſcientiam, neque „*artem*" putaverint, recenſeri aliquem, qui „*fallendi artem*."

nione, ut *rhetoricen non artem, ſed peritiam*
25 *quandam gratiae ac voluptatis* exiſtimet: et, alio loco, *civilitatis particulae ſimulacrum*, et *quartam partem adulationis:* quod duas partes civilitatis corpori aſſignet, *medicinam*, et quam interpretantur *exercitatricem*, duas animo, 183
legalem, atque *juſtitiam: adulationem* autem *medicinae*, vocet *coquorum* artiſicium; et *exercitatricis*, *mangonum*, qui colorem fuco, et verum robur inani ſagina mentiantur; *lega-*
26 *lis*, *cavillatricem; juſtitiae rhetoricen.* Quae omnia ſunt quidem ſcripta in hoc libro, dictaque a Socrate, cujus perſona videtur Plato ſigniſicare quid ſentiat: ſed alii ſunt ejus ſermones ad coarguendos, qui contra diſputant, compoſiti, quos ἐλεγκτικοὺς vocant, alii ad praecipiendum, qui δογματικοὶ appellantur.
27 Socrates autem, ſeu Plato, eam quidem, quae tum exercebatur, rhetoricen talem putavit. nam et dicit his verbis τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν ὑμεῖς

rhetoricen — voluptatis. Οὐδεμία ἔμοιγε δοκεῖ — (τέχνη εἶναι ἡ ῥητορική) — ἐμπειρίαν (δ᾽) ἔγωγέ τινα (λέγω αὐτήν). Plat. Gorg. p. 462 B. C. St. p. 35. 36 Bip.

civilitatis — ſimulacrum. πολιτικῆς μορίου εἴδωλον. ib. 463 D. St.

partem adulationis. Κολακείας — μόριον. 466. A. Ceterum illa de quatuor partibus civilitatis, earumque ſimulacris ab adulatione effictis, longiora quam quae hic ponantur, juvabit legere apud Platonem p. 464 B. — 465 E., ut integrum illum praeſtantiſſimum dialogum, Gorgiae nomine inſcriptum. Haec Platonica totidem prope verbis reddit Ammianus Marcellinus 30, 4 „civilitatis particulae umbram „vel adulationis partem quar-„tam."

ἐλεγκτικούς. Hodie in libris noſtris Gorgias inſcribitur ἀνατρεπτικός.

τοῦτον — πολιτεύεσθε. p. 500 C.

πολιτεύεσθε. Et veram autem et honeſtam intelligit. Itaque diſputatio illa contra Gorgiam ita clauditur, οὐκοῦν ἀνάγκη τὸν ῥητορικὸν δίκαιον εἶναι, τὸν δὲ δίκαιον βούλεσθαι δίκαια πράσσειν. Ad 28
quod ille quidem conticeſcit, ſed ſermonem ſuſcipit Polus, juvenili calore inconſideratior: contra quem illa de ſimulacro et adulatione dicuntur. Tum Callicles adhuc concitatior, qui tamen ad hanc perducitur clauſulam, τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι, δίκαιον ἄρα δεῖ εἶναι καὶ ἐπιστήμονα τῶν δικαίων. ut appareat, Platoni non rhetoricen videri malum, ſed eam veram, niſi juſto ac bono, non contingere. Adhuc autem in Phaedro manifeſtius facit, 29
184 hanc artem conſummari citra juſtitiae quoque ſcientiam non poſſe: cui opinioni nos quoque

Et veram. Guelf. et Turic. omittunt *Et*, cum vett. edd. et omnibus Codd. praeter Goth. Quod edd. habent multae ejus loco, *Non*, auctoritate caret et ſenſu idoneo. *Et*, ſi eſt *Etiam*, unice accommodatum loco. Sed malim deinceps *atque* pro *et*, ne quis male hoc referat ad prius. *δίκαια πράσσειν.* Ita Turic. Goth. Alm. et edd. Platonis, cum ceteri Quintiliani libri, quod ſciam omnes inſerant *καί.* male. In Guelf. et edd. Jenſ. omittuntur Graeca, lacuna relicta. *ſuſc. Polus.* Turic. et Alm. *ſ. populus* mira erroris ſimilitudine.

Et veram. vid. not. Crit.

οὐκοῦν πράσσειν. p. 460 C.

τὸν μέλλοντα — τῶν δικαίων. p. 508 C. non autem ipſe ſuis verbis hoc fatetur Callicles.

veram — non contingere. Fortaſſe tamen aliter ac Qu. de tota arte ſentiebat, quod Cicero quoque ſignificat de Orat. 3, 16. Honeſtam illam et *veram* rhetoricen *οὐ πώποτε σὺ — εἶδες* ait Callicli Socrates p. 503 B.

hanc — non poſſe. Non quidem diſerte hoc et totidem verbis dicitur apud Platonem et vereor ut, vel in Phaedro, tantum faveat rhetoricae, quantum videtur Quintiliano. Quae maxime huc trahas, haec fere ſunt: *Φαῖδρον πείθετε ὡς ἐὰν* (ſic lego pro *ἕως ἂν*) *μὴ ἱκανῶς φιλοσοφήσῃ, οὐδὲ ἱκανός ποτε λέγειν ἔσται περὶ οὐδενός.* p. 261 A. St. 352. Vol. 10 Bip.

33 Sed illi rationem opinionis suae viderint. Nos autem ingressi formare perfectum *oratorem*, quem in primis esse *virum bonum* volumus, ad eos, qui de hoc opere melius sentiunt, revertamur. *Rhetoricen* autem quidam eandem *civilitatem* esse judicaverunt: Cicero *scientiae civilis partem* vocat. *Civilis* autem *scientia* idem quod *sapientia* est. Quidam etiam *phi-*
34 *losophiae*, quorum est Isocrates. Huic ejus

Isocrates. Guelf. *Socrates.* et edd. vett. multae. cf. not. Crit. ad 2, 15, 10. Codd. autem, quantum video, nullus. Solitus error hic aliqua specie se tuetur, quoniam in Platonis Phaedro aliquoties philosophi nomen jungitur cum laude oratoris. vid. not. exeg. ad §. 29. Phaedr. p. 270 A. Pericles ob Anaxagorae familiaritatem dicitur τελεώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι. p. 278 D. τὸ φιλόσοφον ait vero et perfecto oratori ἁρμόττειν ἄν. Sed praestat utique recepta. *Huic ejus.* Guelf. omittit *ejus.* cum multis Codd. et edd. fere vett. Tarvisina pro hisce: *philos. q. e. Isocrates. Huic e. s.* dat ista: *philos. Sed Isocratis huic e. s.* cujusmodi nihil in Jensoniana (cf. not. Crit. ad 2, 5, 16 *An vero*). Hanc scripturam expressit Obr., fortasse ex Argentoratensi. Alm. et Turic.: *philosophia sed Isocratis.*

eandem civ. Recte videtur haesisse Burm., solus quidem. Non id agitur h. l. ut, quid *simul* sit rhetorice, ostendatur, sed ut ejus ipsius natura declaretur. Burmannus inseri velit *quam.* An lenius fuerit interponere *ac*, cujus posterior litera facile hauriebatur ab altero C? Libri quidem nil habent varietatis.

Cicero. de Invent. 1, 5. „oratoriam facultatem — *civi-* „*lis scientiae partem* esse dica- „mus."

philosoph. — *Isocrates.* Hoc igitur in deperdita ista *arte*, quae summo oratori tribuebatur (§. 4). In reliquis etiam operibus solet latius usurpare *philosophiae* nomen, ut Panegyric. ἡ περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφία p. Mor. 7. ubi vide Mori notam it. p. 5. not. l. cf. nos ad §. 4 et Budaei Comm. Gr. Ling. p. 1208 (ed. Bas.) qui monet saepe apud Isocr. esse φιλοσοφίαν ἀντὶ τῆς φιλολογίας. vid. not. Crit.

hebatur. Doctores quoque ejus artis parum 31
idonei Platoni videbantur, qui *rhetoricen* a justitia separarent, et veris credibilia praeferrent: nam id quoque dicit in Phaedro. Con- 32
sensisse autem illis superioribus videri potest etiam Cornelius Celsus, cujus haec verba sunt: *Orator simile tantum veri petit.* Deinde paulo post: *Non enim bona conscientia, sed victoria, litigantis, est praemium.* Quae si vera essent, pessimorum hominum foret: haec tam perniciosa nocentissimis moribus dare instrumenta, et nequitiam praeceptis adjuvare.

autem oratorum opera (τῶν λογογράφων) ediscebant et pronunciabant. Obstat tamen, quo minus, ne licuisse quidem pro altero agere, Quintiliano credas, locus Sexti Emp. p. 304. Ἀθηναίοις (an Ἀθήνησι?) τὸ παλαιὸν οὐκ ἐπετέτραπτο συνήγορον παρίστασθαι τοῖς κρινομένοις ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλῆς. In aliis ergo judiciis licebat? Cf. Areopagi morem alio translatum a Qu. 2, 16, 4. Meursius in Areop. c. 7 urget τὸ παλαιὸν et Lucianum citat Vol. 7. p. 174 Bip. ἢ ῥήτορας ἀναβιβάζονται τοὺς ἐροῦντας ὑπὲρ αὐτῶν. Sed tam recentis scriptoris non magna auctoritas. Saepe συνήγοροι memorantur in oratt. ut et ὑπὲρ ἑτέρων ἠγωνίσθαι velut Isaeus Reisk. p. 255. Saepe tamen sunt συνήγοροι νόμων cf. 2, 4, 33. quorum etiam est τὸ συνηγορικὸν (Aristoph. Vespae 691 Br.). Res ad liquidum deducta a VV. DD. non videtur. Fortasse συνηγόρων ea plerumque ratio fuit, quae *advocatorum* apud Romanos vid. Lexica.

veris credibilia. πρὸ τῶν ἀληθῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητέα μᾶλλον. Phaedr. p. 267 A.

Non enim — praemium. Partim Gesneri, partim veterum, expressi diremtionem. Genitivus pertinet ad *victoriam*, sed et ad *conscientiam.* Alioqui, si *conscientia oratoris* esset intelligenda, concinnitatis fuisset, eo quoque addi genitivum, qui responderet *litiganti.* Hoc, incidendo post *victoria*, demonstrasse videor. *Praemium*, pro quo Gesn. vett. aliquot editionum *primum* malit reducere, puto in omnibus esse Codd. *Praemium* est *oratoris*, reliqua *litigantis.* Consultone dissimulavit Qu., Ciceronem in eadem fere cum Celso esse sententia? de Offic. 2, 14. 16. 17.

33 Sed illi rationem opinionis ſuae viderint. Nos autem ingreſſi formare perfectum *oratorem*, quem in primis eſſe *virum bonum* volumus, ad eos, qui de hoc opere melius ſentiunt, revertamur. *Rhetoricen* autem quidam eandem *civilitatem* eſſe judicaverunt: Cicero *ſcientiae civilis partem* vocat. *Civilis* autem *ſcientia* idem quod *ſapientia* eſt. Quidam etiam *phi-*
34 *loſophiae*, quorum eſt Iſocrates. Huic ejus

Iſocrates. Guelf. *Socrates.* et edd. vett. multae. cf. not. Crit. ad 2, 15, 10. Codd. autem, quantum video, nullus. Solitus error hic aliqua ſpecie ſe tuetur, quoniam in Platonis Phaedro aliquoties philoſophi nomen jungitur cum laude oratoris. vid. not. exeg. ad §. 29. Phaedr. p. 270 A. Pericles ob Anaxagorae familiaritatem dicitur τελεώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι. p. 278 D. τὸ φιλόσοφον ait vero et perfecto oratori ἁρμόττειν ἄν. Sed praeſtat utique recepta. *Huic ejus.* Guelf. omittit *ejus* cum multis Codd. et edd. fere vett. Tarviſina pro hiſce: *philoſ. q. e. Iſocrates. Huic e. ſ.* dat iſta: *philoſ. Sed Iſocratis huic e. ſ.* cujusmodi nihil in Jenſoniana (cf. not Crit. ad 2, 5, 16 *An vero*). Hanc ſcripturam expreſſit Obr., fortaſſe ex Argentoratenſi. Alm. et Turic.: *philoſophia ſed Iſocratis.*

eandem civ. Recte videtur haeſiſſe Burm., ſolus quidem. Non id agitur h. l. ut, quid *ſimul* ſit rhetorice, oſtendatur, ſed ut ejus ipſius natura declaretur. Burmannus inſeri velit *quam.* An lenius fuerit interponere *ac*, cujus poſterior litera facile hauriebatur ab altero C? Libri quidem nil habent varietatis.

Cicero. de Invent. 1, 5. „oratoriam facultatem — *civi-* „*lis ſcientiae partem* eſſe dica- „mus."

philoſoph. — *Iſocrates.* Hoc igitur in deperdita iſta *arte*, quae ſummo oratori tribuebatur (§. 4). In reliquis etiam operibus ſolet latius uſurpare *philoſophiae* nomen, ut Panegyric. ἡ περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφία p. Mor. 7. ubi vide Mori notam it. p. 5. not. l. cf. nos ad §. 4 et Budaei Comm. Gr. Ling. p. 1208 (ed. Baſ.) qui monet ſaepe apud Iſocr. eſſe φιλοσοφίαν ἀντὶ τῆς φιλολογίας. vid. not. Crit.

185 ſubſtantiae maxime convenit finitio, *Rhetoricen eſſe bene dicendi ſcientiam.* Nam et orationis omnes virtutes ſemel complectitur, et protinus mores etiam oratoris; cum bene dicere non poſſit, niſi vir bonus. Idem valet 35
Chryſippi finis ille ductus a Cleanthe, *ſcientia recte dicendi.* Sunt plures ejusdem, ſed ad alias quaeſtiones magis pertinent. Idem ſentiret finis hoc modo comprehenſus, *Perſuadere quod oporteat:* niſi quod artem ad exitum alligat. Bene Areus, *Dicere ſecundum* 36

niſi vir bon. Guelf. et Goth. cum Jenſ. (tac. Geſn.) omittunt *vir*, cum Voſſ. 1. 2. it. ed. Tarv. Ven. Loc. Ruſc. Bad. Placet ob majorem concinnitatem. *ſentiret.* Voſſ. 1. 3. *ſentiet.* *alligat. Bene.* Guelf. et Turic. *alligat. At bene* cum Bodl. Alm. Bal. et pleriſque edd. vett., neque ſpreverim. *Areus.* Guelf. *ars.* Jenſ. (tac. Geſn.) *artis*, qui eſt omnium

ſubſtantiae. cf. Prooem. tot. op. 21. et 3, 6, 39. 40.

Rhetoricen — ſcientiam. Haec videtur Hermagorae fuiſſe definitio vid. ad §. 23. Sed et Xenocratis fuit et Stoicorum vid. Sext. Emp. p. 289.

niſi vir bon. vid. not. Crit.

Chryſ. — Cleanth. „ſcripſit „artem rhetoricam Cleanthes, „Chryſippus etiam, ſed ſic, ut „ſi quis obmuteſcere concupie„rit, nihil aliud legere debeat.“ Cic. de Fin. 4, 3. Erat in eorum definitione haud dubie ὀρθῶς λέγειν, pro eo, quod eſt apud Sext. Emp. (l. c.) et Laërtium 7, 42 εὖ. Illud quidem a ſcriptoribus relatum non invenio.

ad alias quaeſt. non ad hanc, utrum ſoli viro bono tribuenda eloquentia?

Idem ſentiret. Haereo in conjunctivo imperfecti, quem omnes fere dant libri. (vid. not. Crit.). Sed nulla adeſt conditio, cujus ſolet is eſſe index, cum praeſertim ſequatur *alligat*, non *alligaret.* cf. not. Crit. ad 1, 8, 5. Neque veriſimile excogitatum aliquem finem, qui non usquequaque placeret, a ſcriptore noſtro (qui foret labor infinitus) non potius relatum, quem revera aliquis rhetor dediſſet. Quae cum ita ſint, leniſſima mutatione legi malim: *ſentit et*, ut ſit certus cujusdam rhetoris finis, etſi auctore non memorato.

Areus. Nihil obſtat quo mi-

virtutem orationis. Excludunt a rhetorice malos et illi, qui ſcientiam civilium officiorum eam putaverunt, ſi ſcientiam virtutem judicant: ſed anguſte, intraque civiles quaeſtiones, coërcent. Albutius, non obſcurus profeſſor atque auctor, *ſcientiam bene dicendi* eſſe conſentit: ſed exceptionibus peccat, adjiciendo, *circa civiles quaeſtiones*, et *credibiliter.* quarum jam utrique reſponſum eſt,

fere error. Regius, ſi receptam conjiciendo aſſecutus eſt, multam meretur laudem; ſed adſunt vindices Goth. Bodl. Alm. Turic. praeter eos, qui ſilentur.

nus hic ſit Stoicus philoſophus, Alexandrinus, cui Alexandriam condonavit Caeſar Octavianus (vid. Plut. in Antonio p. 953 A.). Solet a quibusdam ſcribi *Arius*, cum Graecum nomen ſit Ἄρειος. De hoc vide Fabr. Bibl. Gr. Harl. Vol. 3. p. 540 ubi citatis adde Suidam in v. Θέων, primo ejus nom. De eo multa Meibomius in Maecenate c. 18 (citante Burm.) p. 109 ſeq. Etſi a plurimis, qui meminerunt ejus, ſcriptoribus mentio nulla ſit *artis rhetoricae*, quam ediderit, veriſimile tamen, ſuae familiae claros philoſophos etiam hoc ſcriptionis genere aemulatum, cum praeſertim Qu. eum protinus ſubjiciat Cleanthi et Chryſippo. cf. noſtr. 3, 1, 16.

Albutius, C. Silus, Novarienſis, aevi Auguſtei rhetor de quo vide Senec. Rh. Contr. 3 praef. p. Bip. 197 ſeqq. item Sueton. de Rhett. 6.

auctor, quatenus ſcribendo docet opponitur *profeſſori*, qui declamando. Et ſic pro *ſcriptore* eſt paſſim apud veteres, hujus maxime aevi, ſed plerumque remanente aliquo originis veſtigio, ut ſit, quem *fontem* ſolemus dicere, in hiſtoria maxime aliisque diſciplinis. vid. Drakenb. ad Liv. 8, 30, 9. Sic Plinius major vocat *auctores* unde ſua hauſit. Malit tamen fortaſſe aliquis *actor* pro *auct.* ut Cic. Brut. c. 89 „*Moloni* — et *actori* „ſummo cauſarum et *magiſtro*" pro quo hic *profeſſor.* Sic 2, 12, 12 *actores* (ſine additamento) opponuntur *praeceptoribus.* Et hoc praefero.

exceptionibus, „anguſte coërcendo" definitionem, ut modo dicebat.

Probabilis et illi voluntatis, qui *recte ſentire* 37
et dicere, rhetorices putaverunt. Hi ſunt fere
fines maxime illuſtres, et de quibus praeci-
pue diſputatur. Nam omnes quidem perſe-
qui, nec attinet, nec poſſum: cum pravum
quoddam (ut arbitror) ſtudium circa ſcripto-
res Artium extiterit, nihil eisdem verbis,
quae prior aliquis occupaſſet, finiendi: quae
ambitio procul aberit a me. Dicam enim 38
non utique quae invenero, ſed quae place-
bunt: ſicut hoc, *rhetoricen eſſe bene dicendi
ſcientiam*: cum, reperto quod eſt optimum,
qui quaerit aliud, pejus velit. His approba-
tis, ſimul manifeſtum eſt illud quoque, quem
finem, vel quid ſummum et ultimum habeat
rhetorice, quod τέλος dicitur, ad quod omnis
ars tendit. nam ſi eſt ipſa bene dicendi ſcien-
tia; finis ejus et ſummum eſt bene dicere.

186 XVI. Sequitur quaeſtio, *An utilis rheto-
rice?* Nam quidam vehementer in eam in-
vehi ſolent: et, quod ſit indigniſſimum, in
accuſationem orationis utuntur orandi viri-

Probabilis — voluntatis, h. e. virtuti et probitati favere ſunt putandi.

ambitio. vide ad 1, 2, 22. *Ambitioſum*, veteri ſenſu, fuiſſet aliorum, et quidem clarorum, ſcriptorum verbis ipſis uti et ſic eos demereri; cum nunc nonniſi *gloriae* ſtudium ſignificetur, quae tum maxime contingit, ſi primus tua dixiſſe videaris.

quem finem. Ipſe Qu. parum cavit obſcuritatem, dum ὅρον pariter et τέλος reddit *finem*.

orandi viribus. Aliquid ſimile vidimus in *Ruſſario* (ſive *Rufum* mavis) literarum et artium obtrectatore. Cic. de Or. 1, 11 „Plato — in oratoribus irridendis ipſe — orator ſummus."

2 bus: *Eloquentiam esse, quae poenis eripiat sceleſtos; cujus fraude damnentur interim boni; conſilia ducantur in pejus; nec ſeditiones modo turbaeque populares, ſed bella etiam inexpiabilia excitentur; cujus denique tum maximus ſit uſus, cum pro falſis contra veritatem*
3 *valet.* Nam et Socrati objiciunt comici, *docere eum, quomodo pejorem cauſam meliorem faciat:* et, contra, Tiſiam et Gorgiam ſimilia,

inexpiabilia. Guelf. et Turic. *inexpugnabilia* cum plerisque Codd. et edd. vett. omnibus praeter Ald. qui dat *inextinguibilia,* nullo auctore. Veriſſima recepta, quam vindicant Goth. (cum Voſſ. 2. profecto, conſtante ſocio) et Vallenſis, ut refert Badius, recte laudans, in textuque ponens, quem meorum primus imitatur Cervicornus (1521). Eſt *inexpiabile bellum* id ipſum quod vult Ald. praepoſtero ſuo *inexting.* Sic uſurpant Cic. Har. reſp. c. 2. Liv. 4, 35, 8. 33, 13, 8. 33, 47, 9. Flor. 4, 4, 1. neque dubito quin recte Burmannus (in Add. ad Qu.) reponat apud Tac. Ann. 3, 73, 1. pro *inexplicabili.* *maximus.* Sic Guelf. cum omnibus prope Codd. et edd. vett. Nec video cur Burm., cum eoque Geſn., maluerint *maxime,* recentiorum ſcripturam. Turic. ſiletur.

inexpiabilia. vid. not. Crit.

cujus — valet. Talia fere exprobrat rhetoricae Socrates in Gorgia Platonis p. 480 E. 481 A. B. apud Bip. Vol. 4, 74. 75. quae ſic concludit: ἐπεὶ τῷ γε μὴ μέλλοντι ἀδικεῖν οὐ μεγάλη τίς μοι δοκεῖ ἡ χρεία αὐτῆς εἶναι, εἰ δὴ καὶ ἔστι τις χρεία.

comici. Nota Ariſtophanis proſopopoeïa τοῦ δικαίου (qui et κρείττων) καὶ ἀδίκου (qui et ἥττων) λόγου. Nubb. v. 882 — 1104 ap. Brunk. Neque unus Ariſtophanes Socratem inſectabatur, ſed et alii comici, velut Amipſias et Eupolis. Seneca de vit. beat. c. 27 ipſum facit dicentem: „tota illa mimicorum poëtarum manus in me venenatos ſales ſuos effudit.“ Diog. Laert. 2, 20 Ἀριστοφάνης αὐτὸν κωμῳδεῖ ὡς τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιοῦντα. vid. et Nubb. Ariſt. v. 98. 99. it. 112 — 118. De hac autem jactantia Protagorica vid. Ariſtot. Rhett. 2, 24 extr. Cic. Brut. c. 8 init. Gell. 5, 3 extr.

faciat. Subjectum eſt *aliquis.* cf. ad 2, 15, 12 *velit.*

Tiſiam — Plato. Τισίας τε Γοργίας τε — τὰ σμικρὰ μεγά-

dicit, polliceri, Plato. Et his adjiciunt exempla Graecorum Romanorumque, et enumerant, qui, perniciosa, non singulis tantum, sed rebus etiam publicis, usi eloquentia, turbaverint civitatium status, vel everterint: eoque et Lacedaemoniorum civitate expulsam; et Athenis quoque, ubi actor movere affectus vetabatur, velut recisam orandi po- 4

civitatium. Guelf. *civitatum* et omnes quantum video libri. Burmannus videtur primus, neque monito lectore ille, inseruisse *i*, quem esse diligentiorem scribendi modum docent Vossius in Aristarch. l. 4. p. 744. et Drakenb. ad Liv. 33, 20, 11. Neque tamen tuta emendatio cum Varro ipse utramque genitivi formam defendat, de L. L. l. 7. p. Bip. 120 „*civitatum*, pa„rentum: *civitatium*, parentium."

λα, καὶ τὰ μεγάλα σμικρὰ, φαίνεσθαι ποιοῦσι διὰ ῥώμην λόγου. Phaedr. p. 267 A. Bip. Vol. 10, 364. vid. et ejusd. dial. p. 273 A. B. C. Bip. 367. 7.

perniciosa — eloquentia. Eo nomine Gracchos accusat Scaevola apud Cic. de Or. 1, 9 extr., indicante Turnebo. Vide auctorem Dial. de Oratt. c. 37. usque ad finem libri.

civitatium. vid. not. Crit.

Lacedaem. — expulsam. Plut. Apophthegm. Lac. p. 226 D. (ὁ Λυκοῦργος) ἁπάντων τῶν περισσῶν ξενηλασίαν ἐποιήσατο. διὸ οὔτε ἔμπορος οὔτε σοφιστὴς — εἰσῄει εἰς τὴν Σπάρτην. Quibus gemina leges in ejusdem Lycurgo Vol. 1. p. 44 E. F. Id. Lycurg. p. 52 D. Πλειστώναξ ὁ Παυσανίου, ῥήτορος Ἀθηναίου τοὺς Λακεδαιμονίους ἀμαθεῖς ἀποκαλοῦντος, Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις· μόνοι γὰρ Ἑλλήνων ἄμμες οὐδὲν κακὸν μεμαθήκαμεν παρ' ὑμῶν. Quod responsum extat Lac. apophth. 2, 231 D. sed et oscitanter repetitum, Antalcidaeque tributum 2, 217 D. quae res profecto non minuit illam νοθείας suspicionem. Athenaeus Deipn. p. 611 A. εἰκότως — πολλαὶ τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἡ Λακεδαιμονίων — οὐ προσίενται — ῥητορικήν. cf. Sext. Emp. p. 293. Auct. Dialogi de Oratt. c. 40 „Quem — oratorem *La„cedaemonium*, quem Cretensem „accipimus? quarum civitatum „severissima disciplina, et seve„rissimae leges traduntur." cf. Cic. Brut. c. 13.

ubi — vetabatur. Aliquoties hoc ingerit Qu., non licuisse Athenis affectus movere ut 6, 1, 7 et 10, 1, 107. et adest

6 testatem. Quo quidem modo nec duces erunt 157
utiles, nec magistratus, nec medicina, nec ipsa denique sapientia. Nam et dux Flaminius, et Gracchi, Saturnini, Glauciae, magistratus;

Glauciae magistratus. Goth. post hanc vocem inserit *egere*, pro quo Alm. et Turic. habent *gere*, unde Burmannus conjiciendo effecit *gessere*. Et est sane quod haereas in locutione, qua certus homo dicitur *magistratus*, cum fere dignitas intelligatur, non homo. Sunt tamen loca, ubi aliam significationem vix agnoscas, ut Cic. in Verr. 3, 82 „Secuti sunt avariores magistratus“ ea enim avaritia est hominis gerentis magistratum, non dignitatis, quomodo tum recte intelligitur cum v. c. tribuni plebis dicuntur „imperiosi magistratus.“ Sic et Liv. 23, 10, 5 „Egressus —

Athenaeus Deipn. p. 590 E. narrans, post illam Hyperideam Phrynes defensionem (cf. ad 2, 15, 9) γραφῆναι — ψήφισμα, μηδένα οἰκτίζεσθαι τῶν λεγόντων ὑπέρ τινος. Sed neuter caruisse videtur errore. Quintilianum in primis miror, et prope subirascor, legem in Areopago solo sanctam nimis secure ad cetera transtulisse tribunalia. Quo igitur animo legebat Lysiacas miserationes, veluti p. Reiskii 695 seq. 709 seqq. et istam patris, fratrum, affinium, liberorum denique commendationem ab Aeschine, summo cum affectu, peroratam p. Reisk. 542 seqq. ut tot alia taceam loca ubi τῶν τὰ παιδία παριστταμένων fit mentio, judicesque a miserationis praestigiis cavere sibi jubentur. Quae omnia ante Hyperidis illum epilogum facta causari, neque verum est et nugatorium. Ab Areopago autem affectus proscriptos fuisse, constat inter scriptores, quorum citasse testes Aristotelem Rhet. 1, 1, 5. et Lycurgum contra Leocratem p. Reisk. 144 sufficiet, cum praesertim hic simul doceat in ceteris tribunalibus nihil tale fuisse vetitum; quanquam de ea solum agunt interdicti parte, qua non licebat ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, quod tamen solet cum τῷ φροιμιάζεσθαι καὶ οἰκτίζεσθαι conjungi. Hancce περιττολογίαν ab ipso praecone fuisse vetitam cum nostro (6, 1, 7) refert Lucianus de Gymnas. Vol. 7 (Bip.) p. 174. Quintiliani errorem notat Meursius de Areopago in Thes. Gronov. Vol. 5. p. 2094. Sed apertius redarguit Wernsdorfius loco modo (2, 15, 9) citato, qui ipsa Athenaei narratione efficit, in Areopago oratam fuisse causam Phrynes, si forte pro renovato hoc decreto Athenaeus male acceperit tunc demum factum.

magistratus. vid. not. Crit.

et in medicis venena, et in iis, qui philosophorum nomine male utuntur, graviſſima nonnunquam flagitia deprehenſa ſunt. Cibos 6
aſpernemur; attulerunt ſaepe valetudinis cauſas: nunquam tecta ſubeamus; ſuper habitantes aliquando procumbunt; non fabricetur militi gladius; poteſt uti eodem ferro latro.

„magiſtratus conſedit." Salva autem hac locutione, concinnior oratio, ſi nil poſt nomina iſta: „*Glauciae*" ſubjicitur, cum ne ad: „*Flaminius*" quidem; ſed intelligendum utrobique *fuit, fuerunt.*

medicis. Sic Codd. quantum video omnes, quare nec auſus ſum ſolicitare quidquam; ceterum mire favens vett. edd. plerarumque ſcripturae *medicinis*, quae et eſt Jenſ. (tac. Geſn.). Tarviſ. non accedit (cf. 2, 5, 16. not. Crit.) neque Veneta. Sed dant *medicinis*, praeter Burmanno recenſitas, Ruſc. Bad. Cerv. Et magnopere, ni fallor, claudicat recepta. Quae enim eſt concinnitas: in *ipſis* philoſophis (quos mira quaedam putabas virtutis exempla) deprehenduntur flagitia; venena autem in *manibus* (opinor) medicorum; nam „in *ipſis*," eodem, quo in philoſophis flagitia, ſenſu, dici nequit. Longe melius autem *philoſophos* (vivas quaſi virtutes) oppones *medicinis* (ſalutis et vitae inſtrumentis). Eſt tamen quod conſenſum fortaſſe cohibeat. *Medicinae* (plurali maxime numero) pro *remediis, medicamentis*, hodierno nimis ſenſu dici videntur. Cic. de Or. 2, 83 „His quatuor cauſis totidem *medicinae* opponuntur." Plin. H. N. 28, 1. „(Animalia) profuere *medicinas* reperiendo „— et praebendo." Id. 23, 6. p. Bip. 133. „*medicinas* — „mala habent." et ſic paſſim apud hunc ſcriptorem; ſed video, quid objici poſſit.

Flam. — *Glauciae.* Flaminius notae vecordiae dux ad latum Traſimenum contra Hannibalem re male geſta periit. Liv. 22, 3 — 7. Gracchorum res apud Freinshemium ex auctoribus congeſtae legi poſſunt cum fructu libb. 58. 59. 60. 61. L. Appuleji Saturnini trib. pleb. et C. Servilii Glauciae praetoris ibid. l. 69. et tanguntur fuſe a Cicerone pro Rabirio perduelli.

medicis. vid. not. Crit.

valetudinis. Sic, nullo additamento, in ſenſum deteriorem abiit vox jam apud ipſum Ciceronem, magis etiam apud poſteriores. vid. Drakenb. ad Epitom. l. 13. Liv. cf. de *opinione* ad 2, 12, 5.

Quis nescit ignes, aquas, sine quibus nulla sit vita; et (ne terrenis immorer) Solem Lunamque, praecipua siderum, aliquando etiam nocere?
7 cere? Num igitur negabitur deformem Pyrrhi pacem caecus ille Appius dicendi viribus diremisse? aut non divina M. Tullii eloquentia, et contra leges Agrarias popularis fuit, et Catilinae fregit audaciam et supplicationes, qui maximus honor victoribus bello ducibus
8 datur, in toga meruit? Nonne perterritos militum animos frequenter a metu revocat oratio et, tot pugnandi pericula ineuntibus, laudem vita potiorem esse persuadet? Neque vero me Lacedaemonii atque Athenienses magis moverint, quam populus Romanus, apud quem summa semper oratoribus dignitas fuit.
9 Equidem nec urbium conditores reor aliter effecturos fuisse, ut vaga illa multitudo coiret in populos, nisi docta voce commota: nec legum repertores sine summa vi orandi con-

Neque — atque. Goth. (tac. Gesn.) *nec — aut*, cum Jens. (itid. tac.) et plerisque vett. edd. Hoc malim prope.

Appius Caecus. vid. Freinsh. Lib. 13. c. 31. 32. 33.

Agrar. contra Rullum. Popularem *contra* legg. agrarr. orationem nonnisi summa eloquentia efficere potest. Bene Regius affert Plin. H. N. 7, 31. p. Bip. 35. „Te dicente „(M. Tulli) legem agrariam, „hoc est alimenta sua, abdica„verunt tribus."

et supplic. hoc interpunctione non dirimendum ab antecedentibus. Pertinuerunt enim *supplicationes* ad oppressam conjurationem Catilinariam. cf. Cic. Pro Sulla c. 30 extr. In Pis. c. 3 init. Altera supplicatio (vid. Ep. ad Div. 15, 5. et ad Att. 7, 1.) armato decreta fuit.

urbium conditores. cf. Cic. de Inv. 1, 2. et de Or. 1, 8 quo loco improbati et repudiati a se libri bonas sententias videtur conservare voluisse.

188 secutos, ut se ipsi homines ad servitutem
juris astringerent. Quin ipsa vitae praecepta, 10
etiamsi natura sunt honesta, plus tamen ad
formandas mentes valent, quoties pulchritudinem
rerum claritas orationis illuminat.
Quare, etiamsi in utramque partem valent
arma facundiae, non tamen est aequum id
haberi malum, quo bene uti licet. Verum 11
haec apud eos fortasse quaerantur, qui summam
rhetorices ad persuadendi vim retulerunt.
Si vero est *bene dicendi scientia*, quem
nos finem sequimur, ut sit *orator* in primis
vir bonus: utilem certe eam esse confitendum
est. Et hercle deus ille princeps, parens re- 12
rum, fabricatorque mundi, nullo magis hominem
separavit a ceteris, quae quidem mortalia
essent, animalibus, quam dicendi facul-

fortasse. Guelf. et Turic. *forsitan* cum Jens. (tac. Gesn.) reliquisque edd. ante Gryph. Revocavit Obr. *ad persuadendi*, Goth. (tac. Gesn.) *ad persuadendum*, quo *summam* sit adjectivum referendum ad *vim*, male.

se ipsi. *Ipsi* jungendum est antecedenti, non sequenti, unde nullus sensus existeret. Minus latine dixisset *se ipsos.*

quae — essent. Observat Gesnerus, intelligi sidera, quae itidem *animalia* sint de quorundam veterum sententia, sed *immortalia.* Plato Epinomis. p. St. 982 E. *δικαίως ἔμψυχα (τὰ ἄστρα) λέγομεν.* (Bip. 9. 256.) Tim. St. 3, 40 B. *ὅσα ἀπλανῆ τῶν ἄστρων, ζῶα θεῖα ὄντα.* (Bip. 9, 323.) Arist. de Coelo 2, 12. (p. Sylb. 54) *δεῖ (περὶ ἄστρων) ὡς μετεχόντων ὑπολαμβάνειν πράξεως καὶ ζωῆς.* Cum tamen et haec careant sermone (nam concentus orbium coelestium huc nemo traxerit) malim interpretari de diis, qui sunt animantes et ipsi. cf. 5, 7, 6. it. 5, 10, 57. ubi *homo* eo parum demonstrari dicitur quod sit *animal*, nisi addatur, *mortale*, qualis et Porphyrii ratio in Isagoge p. Aristot. Bip. 390 (Vol. 1.) *αἱ — τοῦ λογικοῦ καὶ ἀθανάτου (ζῶον διαφοραὶ συστατικαὶ γι-*

13 tate. Nam corpora quidem magnitudine,
viribus, firmitate, patientiá, velocitate prae-
ſtantiora in illis mutis videmus: eadem mi-
nus egere acquiſitae extrinſecus opis. Nam
et ingredi citius, et paſci, et tranare aquas,
14 citra docentem, natura ipſa ſciunt. Et plera- 189
que contra frigus ex ſuo corpore veſtiuntur,
et arma iis ingenita quaedam, et ex obvio fere
victus: circa quae omnia multus hominibus
labor eſt. Rationem igitur nobis praecipuam
dedit, ejusque nos ſocios eſſe cum diis im-
15 mortalibus voluit. Sed ipſa ratio neque tam
nos juvaret neque tam eſſet in nobis mani-
feſta, niſi, quae concepiſſemus mente, pro-
mere etiam loquendo poſſemus: quod magis
deeſſe ceteris animalibus, quam intellectum
16 et cogitationem quandam, videmus. Nam et

arma iis. Guelf. et Turic. *armis*, cum plerisque Codd. quod fruſtra videtur defendere Geſn. Receptae vindicem eſſe puto Bodl. praeter edd. vett. omnes. Ceterum malui ſequi eas dando *iis*, prae *his* recentt. ut Geſn. *multus.* Ita Guelf. et Jenſ. Geſnerus autem Burmannum hancce ſcripturam ex plurimis libris afferentem perperam cepit, quaſi in iisdem *multis* eſſe diceret, quod in Goth. inveniebat ipſe et conatur defendere; ſed fruſtra, ni fallor. Habent *multis* Tarviſ. (recedens a Jenſon. cf. 2, 5, 16). Stoer. Chouet. Leid. Gibſ., male.

νονται) *τοῦ θεοῦ.* itidem Speuſippi, ſive Platonis ipſius, in Definitionibus St. 3, 411 A. *Θεὸς ζῶον ἀθάνατον.* (Bip. 11, 287.) ut et Phaedr. *θεὸν ἀθάνατόν τι ζῶον* p. 240 C. Bip. 10, 320. I.. Seneca Epiſt. 58. „animalia aut *mortalia* aut „*immortalia*."

Nam corpora. cf. Plin. H. N. libri 7 prooemium.

eadem minus. Praeruptum videtur hoc *ἀσύνδετον*. Quare lubens hic audiam Gallaeum *eademque* tentantem. Niſi forte malis *egere* mutare in *egent*, et ante hanc ſententiam interpungere; aut ſcribere *eaque* (reſp. ad *corpora*) pro *eadem*, ut Alm. et Turic. mox (§. 14) pro *ejusque nos*, *ejusdem nos*.

moliri cubilia, et nidos texere, et educare foetus, et excludere, quin etiam reponere in hiemem alimenta, opera quaedam nobis inimitabilia (qualia sunt cerarum et mellis) efficere, nonnullius fortasse rationis est. sed quia carent sermone, quae id faciunt, *muta* atque *irrationalia* vocantur. Denique ho- 17

inimitabilia. Jens. (tac. Gesn.) *immutabilia* cum Voss. 1. et edd. Tarv. Venet. quod correxit Regius. verissime cf. 1, 10, 7 multisque Codd. auctoribus factis, ut Guelf. Goth. et Britannicis tribus haud dubie, ac Turic.

educare — excludere. Priusne ergo *educant* quam *excludunt?* Similis tamen ratio Homerici illius: ἵνα τ' ἔτραφεν ἠδ' ἐγένοντο, de quo non male Dammius in Lexico Homerico p. 2377.

inimitabilia. vid. not. Crit.

nonnullius — rationis. Egregie hoc persequitur Virgil. Georg. 4, 219 — 227. incredulus tamen iis, qui defendunt talia, quod ostendit locus Georg. 1, 415 — 423.

irrationalia. Unum Cod. Turicensem auctorem nactus reposui scripturam, quae non dubito quin vera sit. Ceteri omnes libri consentiunt in *irrationabilia*, et solet Quintilianus a VV. DD. citari vindex hujus vocis, pro qua scripsisse eum hic etiam: *irrationalia*, plane mihi est persuasum. Hoc quidem uno loco usurpasse barbaram vocem reperiretur, nam Declam. 325. p. (ed. Bip.) 527 „*irrationabiles* impetus" non moror. *Rationalis* (3, 5, 4. 3, 6, 53. 54. 81. 86. 5, 10, 56. cet.) et *irrationalis* (8, 6, 13. 10, 7, 11.) ceteroquin est apud eum. Et haec forma habet rationem, aliorumque scriptorum usum, ut Cornificii, seu script. ad Herenn. 2, 12. Neque enim adducor, ut Celso, Senecae aliisque latinitatis auctoribus tribuam, *rationabilem* et *irrationabilem*, quas voces vix Appulejo imputem. Nihil agit Borrichius Cogitationibus de lat. ling. aetatt. p. 150 „ultimas et accuratissimes *editiones* Quintiliani" appellando, cum ne Codd. quidem in hujusmodi quaestione multum proficiant. *Irrationabilis* est in omnibus, quantum video, Codd. et edd. 10, 7, 11. nisi quod Stoerius et Chouetus (nescio unde) dant *irrationalis*, quos secutus est Burm. cum deseruissent Leid. Gibs. et Obr. Item 3, 5, 4 Gothanus Cod. (tac. Gesn.) pro *rationalibus* dat *rationabilibus*. Num quid tamen apud quemquam valo-

mines, quibus negata vox est, quantulum adjuvat animus ille coelestis? Quare si nihil a diis oratione melius accepimus, quid tam dignum cultu ac labore ducamus, aut in quo malimus praestare hominibus, quam quo ipsi
18 homines ceteris animalibus praestant? Eo quidem magis, quod nulla in parte plenius labor gratiam refert. Id adeo manifestum erit,

nulla — parte. Apparet nota Gesneri critica, voluisse eum dare *arte* (pro *parte*) quod inventum in Goth. ab optimis Burmanni libris defendi narrat. Sed operae non paruerunt, neque ego eum casum inutilem puto, cum recepta recte habere mihi videatur. Sunt sane boni libri Turic. Bodl. Bal. Alm. et ed. Andr. qui dant *arte*, sed solita est confusio (vid. Liv. 1, 15, 4 Drak.) in qua, ut consilium librarii versatum fuerit, non est necesse. *Pars*, cum sit quam hodie vocant *speciem*, generi subjectam, quid vetat dici: *nulla in parte* aeque ac: *nullo in genere*, in quo nemo haereat profecto. Liv. 39, 36, 4 „ne in „*ulla parte* crudelitas eorum cessaret." et nost. mox 17, 1 *parte* in hac. c. 18, 5 in *parte* oratoria. it. 12, 1, 16 Nec M. Tullio defuisse *in ulla parte* — voluntatem. 1, 3, 17. 1, 7, 19. 1, 10, 4. 31. 3, 6, 63. 3, 8, 14. Accipias etiam pro *nusquam*. „nulla in *arte*" angustius est coercitum, quam pro consilio scriptoris. Neque enim ceteris *artibus* solum, sed aliis quoque humanis conatibus, majorem gratiam referre ait eloquentiam. Guelf. Jens. ceterique mei omnes: *parte*.

bunt hujusmodi auctores? Videntur itaque hisce medii aevi sordibus purgandi boni scriptores, ut *rationabilis* jam nonnisi apud Cangium quaeratur cum cognato suo *raisonnable*.

praestare — praestant. „Praeclarum mihi videtur quiddam „adeptus is, qui, qua re homi„nes bestiis praestent, ea in re „hominibus ipsis antecellat." Cic. de Inv. (non, ut Pareus indicat, *de Offic.*) 1, 4. unde contulit in lib. de Or. 1, 8.

nulla — parte. vid. not. Crit.

Id adeo. Adeo potestatem habet rariorem, ubi subjungitur, et fere est pro *vero*; continuationi, explicationi, inserviens, ubi plerumque praemittitur *id*, ut Cic. Verr. 4, 63 extr. pro Caecina c. 30. Sallust. Cat. c. 33 bis init. et extr. id. Jug. c. 107. vid. Tursell. de partt. p. 42. II, ubi tamen aliquot exempla aliena et pro Sallust. Jug. 110 lege 106.

si cogitaverimus, unde, et quousque jam provecta sit orandi facultas. Et adhuc augeri potest. Nam ut omittam, defendere amicos, 19
regere consiliis senatum, populum exercitum in quae velit ducere, quam sit utile, conveniatque bono viro: nonne pulchrum vel hoc ipsum est, ex communi intellectu, verbisque, quibus utuntur omnes, tantum assequi laudis et gloriae, ut non loqui et orare, sed, quod Pericli contigit, fulgurare ac tonare videaris?

unde. Eleganter anteponunt *et* Goth. Voss. 2. et edd. vett. quibus adde Tarv. Venet. Rusc. Bad. Cervic. — *fulgurare.* Guelf. et Turic. *fulgere* cum plerisque Codd. et Andr. quos voluisse *fulgerare* conjicit Burm. Sed receptam tot dant edd. etiam vett. et vindices sunt Codd. Goth. et (haud dubie) Voss. 2, praeter alios qui silentur ut Voss. 3. Bern. Quanquam, ut animadvertit Burm., etiam Cic. Orat. c. 9 de eadem re *fulgere* dixit.

unde. vid. not. Crit.

Et — potest. Gesn., qui in hisce, tanquam minus ad propositum facientibus, haeret, videtur non plane assecutus, quo sensu Qu. modo dixerit: „gratiam referre." Non praemia intelliguntur, sed operis ipsius successus. In oratione maxime elaborarunt homines, neque frustra operam insumserunt, et ne praesentibus quidem terminis artem metiri decet. Neque obstat quod mox de praemiis etiam loquitur, praemisso „*Nam*" quod non semper artissimum nexum demonstrat.

Pericli — tonare. „— Περικλέης οὑλύμπιος Ἤστραπτεν, „ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα" Aristoph. Acharn. v. (Brunck.) 530. 31. Locus a scriptoribus utriusque linguae saepe et citatus et significatus. cf. nostr. 12, 10, 24. 65. Neque primus Olympii cognomen dedit Pericli Aristophanes, sed vulgo jam usurpatum ad invidiam traduxit. Vid. Plut. Pericl. p. 156. A. B. qui de cognominis origine disputat. cf. Lucian. Imagg. p. 21 Vol. 6. Bip. ibique Graevium. adde Theonem Prog. p. 77. ed. Cam. Etiam Aspasiam Junonem appellarunt Comici Plut. Pericl. p. 165 D.

XVII. Finis non erit, si expatiari parte in hac, et indulgere voluptati velim. Transeamus igitur ad eam quaestionem, quae sequitur, an *rhetorice ars sit*. Quod quidem adeo ex iis, qui praecepta dicendi tradiderunt, nemo dubitavit, ut etiam ipsis librorum titulis testatum sit, scriptos eos *de arte rhetorica*; Cicero vero etiam, quae *rhetorice* vocetur, esse *artificiosam eloquentiam* dicat. Quod non oratores tantum vindicarunt, ut studiis aliquid suis praestitisse videantur: sed cum his Philosophi, et Stoici et Peripatetici plerique, consentiunt. Ac me dubitasse confiteor, an

vindicarunt. Guelf. *judicarunt*. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *judicaverunt*. cum tot edd. quarum aliquot et *indicaverunt*. Recepta sola vera, si ne ullus quidem addicat Cod. Quam frequens τῶν *vindic*. et *judic*. confusio, et res ipsa docet et exempla ostendunt apud Drakenb. Liv. 39, 47, 2. Tuentur *vindicandi* vocabulum Voss. 1. 3. (dantes: *vindicant*) cum aliis, qui silentur. Voss. 2 facit cum suo Goth. Possit aliquis praeoptare rationem Voss. 1. 3., praesens ostendentium, ob id quod sequitur: *videantur* et *consentiunt*. Sed non est consilium neque effectus *vindicandi*, verum tu ita intellige: „Si soli oratores hoc vindicassent, possent videri suis studiis in„dulsisse iisque honorem quaesisse." Cave *suis studiis* ablativum accipias. *Praestare alicui aliquid* est *gratificari*. Sic Plin. Paneg. 48, 2. Suet. Tit. c. 8 *nihil cuiquam praestitisse*. Perfectum autem praesente melius h. l. quia *oratores* isti intelliguntur talia sermone familiari defendisse, cum eorum de arte non multi extent libri; *Philosophi* autem in scriptis *consentientes* etiamnum leguntur. Praesente (*vindicant*) usus esset fortasse, si pro *oratoribus* scripsisset *rhetores*. *Ac*. Ita Guelf., ut correxit Regius. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *At* cum Voss. 2. et edd. Tarv. et Ven.

Cicero. „(Civilis rationis) „pars est *artificiosa eloquentia*, „quam rhetoricam vocant." de nv. 1, 5.

vindicarunt. vid. not. Crit.

dubitasse — an. Recedit a frequentissimo usu τοῦ *dubitare — an*. Vergit enim h. l.

191 hanc partem quaestionis tractandam putarem. nam quis est adeo, non ab eruditione modo, sed a sensu remotus hominis, ut fabricandi quidem, et texendi, et e luto vasa ducendi *artem* putet; *rhetoricen* autem, maximum ac pulcherrimum (ut supra diximus) opus, in tam sublime fastigium existimet *sine arte* venisse? Equidem illos, qui contra disputa- 4
runt, non tam sensisse quod dicerent, quam exercere ingenia materiae difficultate credo voluisse: sicut Polycratem, cum Busirim lau-

e luto — ducendi. Guelf. omittit *e*, cum Voss. 1. et Goth. Utraque forma, sine praep. et cum ea, legitur apud scriptores, ut Virg. 6, 849 nobilissimo loco „ducent *de* marmore vultus" ubi *de* est pro *e*. Plin. H. N. 33, 45. p. Bip. 208 „laminas „duci — ex optimo (argento)." L. Seneca Epist. 65. p. 192. „(Aes) — ex quo (statua) *duceretur.*" Sed noster 10, 5, 9 „*eadem cera* — aliae formae duci solent." Virg. Aen. 7, 634 „ocreas ducunt *argento.*" Claudian. de Cons. Mallii Theod. 138 „ductos — mores *meliore metallo.*" Apparet his ipsis exemplis sensus *ducendi*, quod est pro *fingendo* ut Lexica docent. Origo locutionis profecto in materia molli ut cera, luto. vid. Casaub. ad Pers. p. 381. Sic noster 10, 3, 17 „opus *ducere*" et Horat. Sat. 1, 10, 43. 44 „epos — Varius „*ducit.*"

in negationem dubitatio. cf. ad 1, 5, 46.

e luto — ducendi. vid. not. Crit.

ut supra. Proximo capite, ut putat Gesn., et recte videtur ille.

Polycratem. Laudem Busiridis ab hoc conscriptam, ejusdem argumenti declamatione opponenda castigavit Isocrates, qui et orationis in Socratem meminit (Busir. init.), sed ita ut diligentioribus appareat, eam non fuisse Anyto scriptam, sed declamationem post obitum Socratis compositam. vid. Diog. Laertium 2, 39 et Henr. Valesii Emendationes p. 159. ed. Burm. Pro oratione serio scripta accepit Themistius Orat. 23. et videtur Ael. Var. hist. 11, 10. cf. nostr. 3, 1, 11. Famelicus hic sophistes (vid. Isocr. Bus. init.) spurcissimum librum Philaenidi supposuit, arguente Aeschrione Iambographo apud Athenaeum p. 335 C. D. Significat falsarium et Dioscorides epigrammate Brunck. Anal.

daret, et Clytaemnestram: quanquam is, quod his dissimile non esset, composuisse orationem, quae est habita contra Socratem, dicitur.
5 Quidam naturalem esse rhetoricen volunt, et tamen adjuvari exercitatione non diffitentur: ut in libris Ciceronis de Oratore dicit Antonius, *observationem* quandam esse, *non artem.*
6 Quod non ideo, ut pro vero accipiamus, est positum; sed ut Antonii persona servetur,

est positum. Jens. (tac. Gesn.) *esse positum* cum Tarvis. Ven., male.

Vol. I. p. 500 „Difficultatem „materiae" id maxime demonstrat quod Busiridis elogium videtur usurpatum fuisse, ut „*illaudatus*" appellaretur, sicut Virgilio Georg. 3, 5. quem etiam respexisse ad haec laudandi mali hominis conamina putat Hieron. Wolfius in Graeco scripti Isocratei argumento. Polycrati huic laudationes cessisse non videntur, quem notat Aristoteles Rhett. 2, 24, 3. 6. Dionys. Hal. in Isaeo p. 111 extr. Πολυκράτης — *κενὸς μὲν ἐν τοῖς ἀληθινοῖς, ψυχρὸς δὲ καὶ φορτικὸς ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ἄχαρις δὲ ἐν τοῖς χαριεντισμοῦ δεομένοις ἐστί.* vid. et Demetr. de Elocut. §. 120, qui videtur mentionem facere illius *pro Clytaemnestra* orationis, quam ceteroqui praeter Quintilianum qui memoraret inveni neminem.

esset. Non displicet h. l. Francius conjectans *est* cf. not. Crit. ad 1, 8, 5. cum libri omnes tueantur receptam. Ratio conjunctivi imperf. non magnopere apparet nisi forte intelligas: „si verum esset." Fortasse tum maxime feras, si retuleris ad *composuisse*, tanquam dictum pro: *erat*, sed in oratione obliqua. „Quanquam" autem eo dicitur, quod, si Polycr. scripsit eam orationem, non exercendi solum ingenii causa, sed serio, malam caussam egit.

Cic. de Or. l. 1. c. 20. l. 2, c. 7. 8. *Observationis* tamen vocabulum apud Cic. h. l. non invenias; et solet *observationem* fere jungere cum *arte* ut de Divin. 2, 71. Brut. 8 extr. non vicissim sibi opponere utramque, ut hic memoriter refert Qu. Quanquam Ernestus in Clave haec ipsa Quintiliani verba ponit, tanquam invenienda de Or. 1, 20 ut et Lexica.

qui dissimulator artis fuit. Hanc autem opi-
nionem habuisse Lysias videtur: cujus sen-
tentiae talis defensio est, quod indocti, et
barbari, et servi, pro se cum loquuntur, ali-
quid dicant *simile principio*, *narrent*, *probent*,
refutent, et (quod vim habeat epilogi) *de-
precentur*. Deinde adjiciunt illas verborum 7
cavillationes, *Nihil quod ex arte fiat*, *ante
artem fuisse:* atqui dixisse homines pro se, et
in alios semper: doctores artis, sero jam, et
circa Tisiam et Coraca primum, repertos. ora-

sero jam. Potest supervacuum videri *jam*, quare omittitur in quibusdam edd., Cod. quidem nullo. Omittentes secure imitatus Capper. Cum Cicero *nunc sero*, Tacitus *jam sero* dicere reperiantur, quidni *sero jam* feramus, quod ipsum legere me non memini, sed fortasse etiam saepe legitur. Inest fortasse irrisio, cum *sero* sit saepissime et paene plerumque pro *nimis sero*. cf. 3, 5, 3. Doctores enim *sero veniunt*, cum opus, quod docturi sunt, jam est effectum.

Hanc — Lysias videtur. Fateor haerere me in loco, de quo nemo quidquam. Necopinato injicitur mentio Lysiae, quam magis ferrem, si conjunctione *etiam* induceretur, non *autem*. Et male me habet quod post „*cujus*" (quod facile referebatur ad *opinionem*) ingeritur „*sententiae*," quasi nullum substantivum praecesserit. Neque inveni, qui praeter Qu. referret, Lysiam eloquentiae artem negasse, nisi forte Cicero id videtur dicere Brut. c. 12 „Nam Lysiam — orationes — „scribere — coepisse, *artem* „removisse." Sed potest aliter accipi iste locus. Si abessent verba, in quibus versamur, commode retuleris „*cujus sen*„*tentiae*" ad dictum illud Antonii ap. Cic. (§. 5).

quod — dicant. Attende scriptorem alienas argumentationes referentem (vid. ad 1, 2, 2.), ne forte tirones *quod*, etiam extra obliquam orationem, conjunctivo jungere assuescant. Neque necesse erat *loquantur* etiam dici, quanquam vel hoc potuisse ferri existimo.

sero jam — Coraca. De hisce, patria Siculis vid. Cic. Brut. 12 et aliis multis locis, ut et nostrum 3, 1, 8. vid. not. Crit.

tionem igitur ante artem fuisse, eoque artem
8 non esse. Nos porro, quando coeperit hujus rei doctrina, non laboramus: quanquam apud Homerum, et praeceptorem Phoenicem tum agendi, tum etiam loquendi, et oratores plu- 192
res, et omne in tribus ducibus orationis genus, et certamina quoque proposita eloquentiae

laboramus. Ita (omisso, quod est in edd. ut et Gesn., *exquirere*) Guelf. et Turic. cum Codd., quantum video, omnibus, praeter Bern. qui tamen solet Guelf. plerumque referre. Ald., quoque omisit cum quibusdam, quos est imitatus Obr. Est autem fine inf. longe elegantius. *loquendi.* Goth. (tac. Gesn.) *eloquendi* cum Voss. 2., male. *ducibus orationis.* Guelf. hisce duobus vocabulis inserit ista: *judiciale, demonstrativum, deliberativum,* solus quantum video. Falso ille qua orationis qua sententiae nomine. vid. not. exeg. Eundem tamen errorem Capper. erravit, licet saniora docentem exhiberet Camerarium. Etiam in *ducibus* designandis fallitur, cum Gedoyno; Phoenicem, Nestorem, Ulyssem appellans.

Phoenicem. cf. 2, 3, 12. Scriptor vitae Homericae itidem ex hoc loco docet Homerum παριστάντα, ὅτι τέχνη ἐστὶν ἡ ῥητορική. p. 237 in Ernesti Homero Vol. 5.

omne — ducibus. Gell. 7, 14. „Ea ipsa genera dicendi" (ἁδρὸν uber, ἰσχνὸν gracile, μέσον mediocre) „jam antiqui„tus tradita ab Homero sunt „tria in tribus; magnificum in „Ulyxe et ubertum, subtile in „Menelao et cohibitum, mix„tum moderatumque in Nesto„re." Vide et Vossium in Or. Instit. l. 6. c. 1, p. 427. et Clarkium ad Iliad. 3, 213 qui plurium scriptorum locis docent, inter veteres convenisse de hac Homericorum oratorum proprietate. Et in primis cf. nostr. 12, 10, 63. 64. De tribus illis dicendi generibus copiose Cicero Orat. c. 23 — 28. item auctor libelli de vita Homeri p. Galei 314 seq. quem eadem ducum Homericorum exempla afferentem obscurius designat Clarkius ex Galei et Barnesii sententia: Dionysium Hal. περὶ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως. Est locus Gal. p. 377 seq. et Homer. Ern. Vol. 5. p. 238. Superior locus ap. Ern. p. 180 seq.

certamina — juvenes. Iliad. 15, 284 — ὁπότε κοῦροι ἐρίσειαν περὶ μύθων.

inter juvenes, invenimus: quin in caelatura clypei Achillis et lites ſunt et actores. Illud 9 admonere ſatis eſt, *omnia, quae ars conſummaverit, a natura initia duxiſſe.* Aut tollatur *medicina*, quae ex obſervatione ſalubrium atque his contrariorum, reperta eſt, et, ut quibusdam placet, tota conſtat experimentis. nam et vulnus deligavit aliquis antequam haec ars eſſet: et febrem quiete et abſtinentia, non quia rationem videbat, ſed quia id valetudo ipſa coëgerat, mitigavit. Nec *fabrica* 10 ſit ars; caſas enim primi illi ſine arte fecerunt: nec *muſica;* cantatur ac ſaltatur per omnes gentes aliquo modo. Ita, ſi *rhetorice*

quin in caelatura. Gueld. et Turic. in unum cum plerisque Codd. Utrum Goth. habeat praep. necne non memini; Geſn. quidem nil monuit. Sed vereor ut alii. Britannici Codd. habent eam, ſi diligens eſt Gibſoni [illegible]. Si [illegible] eſt [illegible] *in* hoc interpoſitum, veriſſima eſt illa. *Illud adm.* Gueld. inſerit *enim* cum Turic. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) et Codd. plerisque, edd. autem ante Gryph. (1544) [illegible]. Neque alienum eſt, *modo referas ad habemus*, [illegible] parentheſin „*quanquam — actores.*" [illegible] Codd. [illegible] Voſſ. 1. Bern. *conſummaverit.* Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *conſumarit* cum multis edd. bene.

in caelatura. Iliad. 18, 497 — 508.

experimentis. Apponam lectu jucundam Geſneri notam: „Poterat adjicere Fabius, ſi de„clamare animus illi fuiſſet, ne „hominum quidem eſſe experi„menta omnia, ſed ex parte „etiam animalium. Summa „ſumma illa praeſidia medico„rum: venae ſectionem hippo„potamus monſtravit Plin. H. „N. 8, 26. [illegible] „[illegible] „Aegyptios primo [illegible] „[illegible] Cic. de nat. Deor. 2, 50. „[illegible] id genus [illegible] „[illegible]: [illegible] „[illegible] Plinius 8, 27 [illegible]

valetudo. cf. 2, 14, 4. et huj. c. § 23.

tionem igitur ante artem fuiſſe, eoque artem
8 non eſſe. Nos porro, quando coeperit hujus
rei doctrina, non laboramus: quanquam apud
Homerum, et praeceptorem Phoenicem tum
agendi, tum etiam loquendi, et oratores plu- 192
res, et omne in tribus ducibus orationis genus,
et certamina quoque propoſita eloquentiae

laboramus. Ita (omiſſo, quod eſt in edd. ut et Geſn., *exquirere*) Guelf. et Turic. cum Codd., quantum video, omnibus, praeter Bern. qui tamen ſolet Guelf. plerumque referre. Ald., quoque omiſit cum quibusdam, quos eſt imitatus Obr. Eſt autem fine inf. longe elegantius. *loquendi.* Goth. (tac. Geſn.) *eloquendi* cum Voſſ. 2., male. *ducibus orationis.* Guelf. hiſce duobus vocabulis inſerit iſta: *judiciale*, *demonſtrativum*, *deliberativum*, ſolus quantum video. Falſo ille qua orationis qua ſententiae nomine. vid. not. exeg. Eundem tamen errorem Capper. erravit, licet ſaniora docentem exhiberet Camerarium. Etiam in *ducibus* deſignandis fallitur, cum Gedoyno; Phoenicem, Neſtorem, Ulyſſem appellans.

Phoenicem. cf. 2, 3, 12. Scriptor vitae Homericae itidem ex hoc loco docet Homerum παριστάντα, ὅτι τέχνη ἐστὶν ἡ ῥητορική. p. 237 in Erneſti Homero Vol. 5.

omne — ducibus. Gell. 7, 14. „Ea ipſa genera dicendi" (ἁδρὸν uber, ἰσχνὸν gracile, μέσον mediocre) „jam antiquitus tradita ab Homero ſunt „tria in tribus; magnificum in „Ulyxe et ubertum, ſubtile in „Menelao et cohibitum, mixtum moderatumque in Neſtore." Vide et Voſſium in Or. Inſtit. l. 6. c. 1, p. 427. et Clarkium ad Iliad. 3, 213 qui plurium ſcriptorum locis docent, inter veteres conveniſſe de hac Homericorum oratorum proprietate. Et in primis cf. noſtr. 12, 10, 63. 64. De tribus illis dicendi generibus copioſe Cicero Orat. c. 23 — 28, item auctor libelli de vita Homeri p. Galei 314 ſeq. quem eadem ducum Homericorum exempla afferentem obſcurius deſignat Clarkius ex Galei et Barneſii ſententia: Dionyſium Hal. περὶ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως. Eſt locus Gal. p. 377 ſeq. et Homer. Ern. Vol. 5. p. 238. Superior locus ap. Ern. p. 180 ſeq.

certamina — juvenes. Iliad. 15, 284 — ὁπότε κοῦροι ἐρίσσειαν περὶ μύθων.

inter juvenes, invenimus: quin in caelatura
clypei Achillis et lites sunt et actores. Illud 9
admonere satis est, *omnia, quae ars consum-
maverit, a natura initia duxisse.* Aut tolla-
tur *medicina*, quae ex observatione salubrium,
atque his contrariorum, reperta est, et, ut
quibusdam placet, tota constat experimentis:
nam et vulnus deligavit aliquis antequam
haec ars esset: et febrem quiete et abstinentia,
non quia rationem videbat, sed quia id vale-
tudo ipsa coëgerat, mitigavit. Nec *fabrica* 10
sit ars; casas enim primi illi sine arte fece-
runt: nec *musica;* cantatur ac saltatur per
omnes gentes aliquo modo. Ita, si *rhetorice*

quin in caelatura, Guelf. et Turic. *in* omittunt cum plerisque Codd. Utrum Goth. habeat praep. necne non memini; Gesn. quidem nil monuit. Sed vereor ut assit. Britannici Codd. habent eam, si diligens est Gibsoni silentium. Si Aldi est conjectura *in* hoc interpositum, verissima est illa. *Illud adm.* Guelf. inserit *enim* cum Turic. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) et Codd. plerisque, edd. autem ante Gryph. (1544) meis omnibus. Neque alienum est, modo referas ad *laboramus*, transiliendo parenthesin „*quanquam — actores.*" Silentur Codd. Bal. Voss. 1. Bern. *consummaverit*, Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *consumarit* cum multis edd. bene.

in caelatura. Iliad. 18, 497 — 508.

experimentis. Apponam lectu jucundam Gesneri notam: „Poterat adjicere Fabius, si declamare animus illi fuisset, ne „hominum quidem esse experimenta omnia, sed ex parte „etiam animalium. Sumamus „summa illa praesidia medicorum; venae sectionem hippo„potamus monstravit Plin. H. „N. 8, 26. S. 40. p. Bip. 93. „vomitione canes, clystere ibes „Aegyptiae prius quam homo „usae Cic. de nat. Deor. 2, 50. „ubi plures id genus medicinas commemorat; copiosissimus est Plinius 8, 27 (Bip. „c. 41. p. 94. 95.)."

valetudo. cf. 2, 16, 6. it. huj. c. §. 25.

vocari debet ſermo quicunque, fuiſſe eam,
11 antequam eſſet ars, confitebor; ſi vero non, quisquis loquitur, orator eſt et tum non tanquam oratores loquebantur, neceſſe eſt, oratorem factum arte, nec ante artem fuiſſe, fateantur. Quo illud quoque excluditur, quod dicunt, non eſſe artis id, quod faciat, qui non didicerit: dicere autem homines et qui
12 non didicerint. Ad cujus rei confirmationem afferunt, Demaden, remigem, et Aeſchinem, hypocriten, oratores fuiſſe. Falſo: nam neque orator eſſe, qui non didicit, poteſt: et hos ſero potius, quam nunquam, didiciſſe quis dixerit: quanquam Aeſchines ab initio ſit verſatus in literis, quas pater ejus etiam docebat;

didicerint. Ita Guelf. et Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. ante Gryph. omnibus, latinitate et logica jubentibus. Ceteri *didicerunt.* Illud levius, quod Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Codd. aliquot et edd. ante Gryph. modo pro ſing. dant pluralem. Elegantior eſt ſing., quem tuetur Guelf. Turic. *id quod faciant et didicerint*, omiſſis his: *d. a. h. e. q. n. d.* cum Alm. *Demaden.* Sic Guelf. rectius quam *Demadem.*

Demaden — Aeſchinem. De illo conſule Sext. Emp. p. 291. (Δημάδης γ_ κωπηλάτης — ὧν ὁμολογεῖται ἄριστος γεγονέναι ῥήτωρ — τοίνυν οὐκ ἔστι τέχνη ἡ ῥητορική. vid. et Fabric. Harl. 2. p. 868. De hoc Demoſth. pro Cor. p. Reisk. 314 μισθώσας σαυτὸν τοῖς βαρυστόνοις — ἐκείνοις ὑποκριταῖς κ. τ. λ. p. 329 ἡνίκ' ἂν εἰπεῖν τι κατὰ τούτων δέοι ἐν τούτοις λαμπροφωνότατος, μνημονικώτατος, ὑποκριτὴς ἄριστος κ. τ. λ. p. 307 αὐτοτραγικοπίθηκος (ex Reiskii conjectura, quam tamen non praeſto) ἀρουραῖος Οἰνόμαος.

quanquam — ſit — potuerit. Conjunctivum ſtructum cum *quanquam* attende et cf. ad Prooem. 18.

literis — pater. Etiam hanc ejus conditionem multis conviciis proſcindit Demoſthenes. p. 270 ὡς ὁ πατήρ σου, Τρόμης, ἐδούλευε παρ' Ἐλπίᾳ — διδάσκοντι γράμματα. — δύο συλλαβὰς προσθεὶς τὸν — πατέρα, ἀντὶ Τρόμητος, ἐποίησεν Ἀτρό-

193 Demaden neque non didicisse certum sit, et continua dicendi exercitatio potuerit tantum, quantuscunque postea fuit, fecisse. nam id 13 potentissimum discendi genus est. Sed et praestantiorem, si didicisset, futurum fuisse dicere licet. Neque enim orationes scribere est ausus; ut eum multum valuisse in dicendo sciamus. Aristoteles, ut solet, quaerendi 14 gratia, quaedam subtilitatis suae argumenta excogitavit in Gryllo: sed idem et *de arte rhetorica* tres libros scripsit, et in eorum

licet. Goth. et Jens. cum edd. ante Gryph. omnibus *licebit*, quod longe magis placet. Etiam *adhuc* post *et* inserendo consentiunt Goth. et Voss. 2. Pro *et* dant *adhuc* edd. ante Gryph. praeter Ald. Ne hoc quidem contra usum Quintiliani. cf. 1, 5, 22 not. exeg. *et* tamen simul retinendum.

μητον. p. 313 *παῖς — ὢν μετὰ πολλῆς ἐνδείας ἐτράφης ἅμα τῷ πατρὶ πρὸς τῷ διδασκαλείῳ προσεδρεύων, τὸ μέλαν τρίβων καὶ τὰ βάθρα σπογγίζων καὶ τὸ παιδαγωγεῖον κορῶν, οἰκέτου τάξιν, οὐκ ἐλευθέρου παιδὸς, ἔχων.*

quantuscunque. Inest *μείωσις* ut 4, 2, 86 et 6, 2, 36 ubi de se idem usurpat vocabulum.

scribere. Cic. Brut. c. 9 „is, „cujus nulla extant scripta, „Demades.“ nostr. 12, 10, 49 „clarissimos quosdam nihil po„steritati — reliquisse, ut — „Demaden.“ Utrum ei tribuenda sit oratio *ὑπὲρ τῆς δωδεκαετίας* adi, sis, disputantem Hauptmannum in Reiskii Oratt. Gr. V. 4. p. 258 seqq.

ut — sciamus. Non est quod haereas in *ut*, modo accipias pro *quanquam*. Tum demum sibi constat praesens *sciamus* post perfectum *est ausus*. Rem ipsam testantur Diod. Sicul. 17, 15 *τῇ τοῦ λόγου δεινότητι πάντα κατεργασάμενος*, et Plut. in vit. Demosth. p. 850 C. *τόν γε Δημάδην πάντες ὡμολόγουν τῇ φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι καὶ παραφέρειν αὐτὸν σχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σκέψεις καὶ παρασκευάς.*

Gryllo. Opus intercidit. Gryllus filius fuit Xenophontis qui ad Mantineam occubuit. Ejus nomen videtur mutuatus Aristoteles, qui apud Diog. Laert. 2, 55 narrat plurimas laudationes esse conscriptas in Gryllum, etiam patris demerendi causa. Aristotelis librum recenset Diog. Laert. 5, 22 *περὶ ῥητορικῆς Γρύλλος.*

primo non artem ſolum eam fatetur, ſed ei particulam civilitatis, ſicut dialectices, aſſignat. 15 Multa Critolaus contra, multa Rhodius Athenodorus. Agnon quidem detraxit ſibi inſcriptione ipſa fidem, qua rhetorices accuſatio- 194 nem profeſſus eſt. Nam de Epicuro, qui

particulam. Jenſ. (tac. Geſn.) *portiunculam* cum Tarv. Ven. Raſc. Bad. praeter Burm. memoratas. *dialectices.* Hoc ſcripſi de conjectura Turnebi, ſive ejus, qui veriſſimam emendationem ſublegit perſonatus iſte interpres. Libri quidem omnes *dialecticis*, ſed hoc ferri non poſſe, cum ſenſus invertatur eo plane, docet Ariſtotelis locus in not. exeg. Capper. ſolus in textu poſuit neceſſariam correctionem.

artem — dialectices. Rhet. 1, 2, 1. Poſita rhetorices definitione (cf. noſtr. 2, 15, 3) in qua quidem *artis* nomen non eſt, ſubjicit: τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον. item eod. cap. §. 7 ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν — ἐστὶ γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα.

Critolaus. cf. 2, 15, 23. De hujus argumentatione contra Rhetoricen vid. Sext. Emp. p. 291. 92.

Athenodorus — Agnon. De his nihil certi. Quem Porphyrius citat ſcriptorem Athenodorum πρὸς τὰς Ἀριστ. κατηγορίας, male conjicit Meurſius in Bibl. Gr. hunc eſſe noſtrum, cum ſit Stoicus, ideoque haud dubie intelligendus Tarſenſis ille, non Rhodius. Neque ſolent Stoici artem negare rhetoricen. vid. Fabr. Harl. 3, 543. ubi, ut et apud Meurſ., male citatur liber περὶ σπουδῆς καὶ παιδείας, qui rectius apud Athenaeum eſt περὶ — παιδιᾶς. Agnon, ſi pote, etiam ignotior. Scite Harles l. c. p. 160 Academicum philoſophum, Athenaeo memoratum p. 602, more ſuae familiae (vid. Sext. Emp. 292 not. Fabric. o) accuſaſſe rhetoricen putat. Sed ad ipſum oratorem Agnonem vel Agnonidem refert opus hoc Ruhnkenius in Hiſt. Crit. Oratt. p. 89 ſeq. qui variatum docet in talibus nominibus, ut primitiva et patronymica commutarentur. Agnonides orator ex Cornelio Nepote et Plutarcho notus, in Phocione. Apud Suidam eſt Agnonides, qui locus videtur mutilus, aut admodum negligenter excerptus ab ipſo Suida. Agnon Grammaticus memoratur Villoiſono in Proll. Hom. p. 29.

de Epicuro. „Qui fugere

disciplinas omnes fugit, nihil miror. Hi 16
complura dicunt, sed ex paucis locis ducta.
Itaque potentissimis eorum breviter occurram, ne in infinitum quaestio evadat. Prima his 17
argumentatio *ex materia* est. Omnes enim artes ajunt habere *materiam*; quod est verum: rhetorices *nullam* esse *propriam*; quod esse falsum in sequentibus probabo. Altera est 18
calumnia, nullam artem falsis assentiri opinionibus, quia constitui sine perceptione non possit, quae semper vera sit: *rhetoricen* assentiri falsis: non esse igitur artem. Ego, *rheto-* 19
ricen nonnunquam dicere falsa pro veris, confitebor; sed non ideo, in falsa quoque esse opinione, concedam: quia longe diversum est, ipsi quid videri, et, ut alii videatur, efficere. nam et imperator falsis utitur saepe:

complura. Guelf. *cum plura*, male. Goth. (tac. Gesn.) *plura* cum Voss. 2 et 3. *perceptione.* Guelf. *praeceptore.* Omnes libri *praeceptione* (nisi quod siletur Turic.). Sed reposuit *perc.* jam Gesn. et ante eum Capper. ex margine Stephani ejusdemque et Almelovenii conjectura ad huj. c. §. 41. vid. not. ex. *falsa quoque.* Guelf. omittit *quoque* c. Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 2.

„omnem disciplinam navigatione quam velocissima jubet." nostr. 12, 2, 24. Cic. de Fin. 1, 7 „Epicuri — vellem aut „ipse doctrinis fuisset instructior — aut ne deterruisset „alios a studiis." Inde multi in eum joci apud Cic. Argumenta, quibus ars esse rhetorice negatur, vide, sis, plurima apud Sext. Emp. libro contra Mathem. secundo, sive contra Rhetoras.

sine perceptione. „πᾶσα τοί-νυν τέχνη σύστημά ἐστιν ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων καὶ ἐπὶ τέλος εὔχρηστον τῷ βίῳ λαμβανόντων τὴν ἀναφοράν. Definitio artis Stoica quidem cf. p. 173, sed „ab „omnibus fere probata" (vid. infra §. 41) ἡ δὲ ῥητορικὴ οὐκ ἔστι σύστημα ἐκ καταλήψεων. — οὐκ ἄρα ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ τέχνη. (Postremum vocabulum addidi et necessarium videtur.) Sext. Emp. 290 „per„ceptio quam κατάληψιν illi

ut Hannibal, cum inclusus a Fabio, sarmentis circa cornua boum deligatis incensisque, per noctem in adversos montes agens armenta, speciem hosti abeuntis exercitus dedit: sed illum fefellit; ipse, quid verum esset, non
20 ignoravit. Nec vero Theopompus Lacedaemonius, cum permutato cum uxore habitu e custodia, ut mulier, evasit, falsam de se opinionem habuit, sed custodibus praebuit. Item orator, cum falso utitur pro vero, scit esse falsum, eoque se pro vero uti: non ergo falsam habet ipse opinionem, sed fallit alium.
21 Nec Cicero, cum se tenebras offudisse judicibus in causa Cluentii gloriatus est, nihil ipse vidit. Et pictor, cum vi artis suae efficit, ut quaedam eminere in opere, quaedam recessisse
22 credamus, ipse ea plana esse non nescit. Ajunt

„vocant." Cic. Acad. 4 seu Lucull. c. 6. cf. nostr. hoc c. §. 41. Definitionem pervulgatissimam vide etiam apud Lucianum in Parasito Vol. 7. p. 105 Bip. totidem verbis. Et multi sequiorum habent. cf. Schol. ad Aristoph. Nubb. v. 317.

ut Hannibal. Liv. 22, 17.

Theopompus. Rex Spartanus, qui Ephoros opposuit regibus, ut ait Cic. de Legib. 3, 7, cujus praeclara apophthegmata sunt apud Plut. in Apophth. Laconn. p. 221 C. Χιλωνὶς Κλεάδα θυγάτηρ, Θεοπόμπου γυνὴ, μαθοῦσα τὸν ἄνδρα ὑπὸ Ἀρκάδων αἰχμάλωτον φυλάττεσθαι, ἦλθεν ἐς τοὺς πολεμίους ἑκοῦσα· θαυμάσαντες αὐτῆς τὸ φιλάνθρωπον Ἀρκάδες ἐπέτρεψαν εἰς τὸ δεσμωτήριον αὐτὴν παρελθεῖν. ἡ δὲ τὴν αὑτῆς ἐσθῆτα τῷ ἀνδρὶ περιθεῖσα, τὴν ἐκείνου δὲ αὐτὴ λαβοῦσα, ἔπεισεν αὐτὸν ὑπεξελθεῖν· αὐτὴ δὲ ἀντ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἔμεινε. Polyaenus Strategg. 8, 34 qui aliud ejusdem strategema refert 1, 15.

offudisse — gloriatus. Se locum Ciceronis invenisse negat Gesn. Neque ego inveni. An familiari sermone hoc jactavit Cicero? Nolim quidquam fraudis versatum in tam tragica causa. Julius Rufinianus (p. 207 Rutil. Lup. ed. Ruhnk.) hanc Qu. sententiam repetit, et

195 etiam, *omnes artes habere finem aliquem propositum, ad quem tendant:* hunc modo nullum esse in rhetorice, modo non praestari eum, qui promittatur. Mentiuntur. nos enim esse finem jam ostendimus, et quis esset, diximus. Praestabit hunc semper orator, semper 23
enim bene dicet. Firmum autem hoc, quod opponitur, adversus eos fortasse sit, qui persuadere finem putaverunt. Noster orator, arsque a nobis finita, non sunt posita in eventu. Tendit quidem ad victoriam, qui dicit: sed cum bene dixit, etiamsi non vincat, id, quod arte continetur, effecit. Nam et guber- 24
nator vult salva nave in portum pervenire: si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetque notum illud, *Dum clavum rectum teneam.* Et medicus sani- 25

loca assignat: Pro Clu. c. 1. 3. 50. 23. In Muraenano judicio se aliquid etiam coronae dedisse fatetur de Fin. 4, 27.

Firmum — putaverunt. cf. 2, 16, 11.

Dum clavum. Proverbium Graecum fuisse *ὀρθὰν τὰν ναῦν* ostendit Cic. ad Qu. fr. 1, 2. qui idem significat ad Div. 12, 25 „Una navis est bonorum „omnium: quam quidem nos „damus operam, ut *rectam* te„neamus." et Seneca Epist. 85 „Neptune nunquam hanc na„vem nisi *rectam.*" Originem demonstrat Aristides in Rhodiaca 1. p. Jebbii 542. Gubernatorem enim, cum jamjam instaret ut submergeretur navis, dixisse *τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον* („notum illud" Qu.) *ἀλλ' ὦ Πόσειδαν, ἴσθι ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω.* Teles apud Stobaeum p. (Gesn.) 577 extr. *καλῶς τὸ τοῦ κυβερνήτου· ἀλλ' οὖν γε ὦ Πόσειδον ὀρθήν, οὕτω καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς εἴποι πρὸς τὴν τύχην· ἀλλ' οὖν γε ἄνδρα καὶ οὐ βλᾶκα.* Ut Graeci *navim rectam*, sic Romani *clavum rectum* in hoc proverbio dixisse reperiuntur, ut, apud Isidor. in Origg., Ennius in Fragm. apud Columnam p. 132 (non 102 ut ex Burm. Gesn.) „Ut *cla„vum rectum teneam*, navim„que gubernem." L. Seneca Cons. ad Marc. c. 6 extr. „at „ille vel in naufragio laudan-

tatem aegri petit: ſi tamen aut valetudinis vi, aut intemperantia aegri, aliove quo caſu ſumma non contingit, dum ipſe omnia ſecundum rationem fecerit, medicinae fine non excidit. Ita oratori bene dixiſſe finis eſt. Nam eſt *ars* ea, ut poſt paulum clarius oſtendemus, *in actu*
26 poſita, *non in effectu*. Ita falſum erit illud quoque, quod dicitur, *Artes ſcire, quando ſint ſinem conſecutae, rhetoricen neſcire*. Nam ſe quisque bene dicere intelligit. Uti etiam vitiis rhetoricen, quod ars nulla faciat, criminantur: quia et falſum dicat, et affectus
27 moveat. Quorum neutrum eſt turpe, cum ex bona ratione proficiſcitur: ideoque nec

non contingit. Guelf. cum Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *contigit* cum Voſſ. 2 et edd. ante Gryph. omnibus, melius ſane. *excidit.* Guelf. *excidat.* cum Jenſ. (tac. Geſn.) et Codd. atque vett. edd. non paucis. Convenientius videtur antecedentibus iſtis *erit, dicet.* Sed ſi *contigit* legitur, aptius perfectum etiam in *excidit.* *poſt paulum.* Ioann. Voſſ. 1. 3. *paulo poſt.* cf. not. Crit. ad 2, 5, 1. Male autem ad noſtr. 2, 5, 1. Burmannus cepit Gronovium ad Liv. 22, 60, 16 quaſi de caſu ageret, qui nonniſi poſitum hunc defendit ubi praemittitur praepoſitio. Sic apud noſtrum 1, 8, 7. ubi nulla librorum varietas.

„dus quem obruit mare *cla-* „*vum tenentem* et obnixum.“ vid. et Eraſm. in Adagg. 3, 1, 28.

ſumma non cont. Non usquequaque expeditus eſt vocis *ſumma* uſus. Alias enim ſolet *ſumma artis* dici, quod utique praeſtat artifex, ut *eventus* excludatur, qui in artifice non eſt poſitus. Sic modo c. 16, 11 „*ſumma* rhetorices.“ Prooem. 6. „*ſumma* ejus operis.“ Ex ipſa igitur Quintiliani doctrina *ſumma* medicinae non eſt ſanitas, quem tamen ſenſum hic locus poſtulat. Malim abeſſe *ſumma* (ex *caſu* extremo natum fortaſſe) ut intelligatur *ſanitas* (ex prioribus) ad *cont.*

poſt paulum. cap. ſeq. Structura haec accuſativi infrequentior veteribus, altera illa ablativi. vid. not. Crit.

vitium. Nam et mendacium dicere, etiam sapienti aliquando concessum est: et affectus, si aliter ad aequitatem perduci judex non
196 poterit, necessario movebit orator. Imperiti 28
enim judicant, et qui frequenter in hoc ipsum fallendi sunt, ne errent. Nam, si mihi sapientes judices dentur, sapientum conciones, atque omne concilium; nihil invidia valeat, nihil gratia, nihil opinio praesumta, falsique testes: perquam sit exiguus eloquentiae locus, et prope in sola delectatione ponatur. Sin et 29
audientium mobiles animi, et tot malis obnoxia veritas: arte pugnandum est; et adhibenda quae prosunt. Neque enim, qui recta via depulsus est, reduci ad eam, nisi alio flexu, potest. Plurima vero ex eo contra *rhetoricen* 30
cavillatio est, quod ex utraque causae parte dicatur. Inde haec, *Nullam esse artem sibi contrariam;* rhetoricen esse contrariam sibi: *nullam artem destruere quod effecerit;* accidere hoc rhetorices operi: item, *Aut, dicenda*

concilium. Alm. *consilium* cum Jens. (tac. Gesn.) et plerisque edd. vett. Millies confunduntur haec duo vocabula in MSS. Egregiam de eorum diversitate disputationem habes Io. Fr. Gronovii ad Liv. 44, 2, 5. unde apparet etiam h. l., ubi neque senatus neque militare intelligitur consilium, sed „conventus populi cujusque" legendum esse: *concilium.*

pugnandum. Goth. (tac. Gesn.) *purgandum*, ridicule, sed solus. *Neque enim.* Sic Guelf. ceteri libri *Nec enim.* cf. not. Crit. ad 2, 6, 24. *Inde haec.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *Inde hoc* cum plerisque vett. edd. praeter Ald., male. Confusio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 5, 34, 1. et cf. not. Crit. ad 1, 11, 13.

mendacium — sapienti. cf. locum Cic. allatum ad 2, 15, 32.

eam docere; aut, non dicenda; itaque, vel per hoc non eſſe artem, quod non dicenda praecipiat; vel per hoc, quod, cum dicenda
31 praeceperit, etiam contraria his doceat. Quae omnia apparet de ea rhetorice dici, quae ſit a bono viro atque ab ipſa virtute ſejuncta: alioqui ubi injuſta cauſa eſt, ibi rhetorice non eſt: adeo ut vix admirabili quodam caſu poſſit accidere, ut ex utraque parte orator, id eſt
32 vir bonus, dicat. Tamen, quoniam hoc quoque in rerum naturam cadit, ut duos ſapientes aliquando juſtae cauſae in diverſum tra- 197
hant (quando etiam pugnaturos eos inter ſe, ſi ratio ita duxerit, credunt), reſpondebo propoſitis: atque ita quidem, ut appareat,

itaque. Guelf. *ite* per errorem. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *ita* cum Voſſ. 2. 3. et edd. vett. omnibus ante Gryph. Verum puto. *apparet.* Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) Voſſ. 2. et edd. ante Gryph. omnes *apparent*, male.

ea rhet. Goth. (tac. Geſn.) *ipſa rhet.*, male.

vix admirabili. Guelf. *ex mirabili* cum plerisque, qui quidem memorantur, Codd. niſi quod in ceteris *admir.* Ed. Jenſ. (tac. Geſn.) ipſum dat, quod recepi cum Tarv. Venet. praeter Burmanno memoratas. Ceteri, ut et Geſn. *vix ex adm.*, hic tamen uncinate *ex*, et improbans in nota. Error eſt manifeſtus et proclivis Codd. Jungentium autem utramque ſcripturam editionum ratio non ferenda. Quas enim, ut reliqua taceam, aures non radat: *vix ex?* *propoſitis.* Guelf. *praepoſitis.*

quando — credunt. Cogebantur hoc defendere Stoici, quoniam rempublicam adminiſtrare ſapientis eſſe contendebant, neque tamen uni alicui civitati ſoli ſapientem tribuere audebant. Diſertum in hanc ſententiam locum veterum nunc quidem non invenio. De Stoicis autem maxime loqui Qu., qui hoc credant, vel inde ſit probabile, quod ii potiſſimum ſapientis effigiem ſolebant proponere.

haec adverſus eos quoque fruſtra excogitata,
qui malis moribus nomen oratoris indulgent.
Nam *rhetorice non eſt contraria ſibi.* Cauſa 33
enim cum cauſa, non illa ſecum ipſa, compo-
nitur. Nec, ſi pugnent inter ſe, qui idem
didicerunt, iccirco ars, quae utrique tradita
eſt, non erit: alioqui nec armorum; quia
ſaepe gladiatores, ſub eodem magiſtro eruditi,
inter ſe componuntur: nec gubernandi; quia 34
navalibus proeliis gubernator eſt gubernatori
adverſus: nec imperatoria; quia imperator
cum imperatore contendit. Item non evertit
opus rhetorice, quod efficit. neque enim po-
ſitum a ſe argumentum ſolvit orator, ſed ne
rhetorice quidem: quia, apud eos, qui in per-
ſuadendo finem putant, aut ſi quis (ut dixi)
caſus, duos inter ſe bonos viros compoſuerit,
veriſimilia quaerentur: non autem, ſi quid eſt

quod efficit. Guelf. *quod effecit* cum Goth. quod recte probat Geſn.

componuntur. Proprium de gladiatoribus vocabulum obſervent tirones.

quia — quaerentur. Si nonniſi *veriſimilia* quaeruntur, poſſunt ea ſibi invicem opponi, neque tamen eſſe contraria, ob id, quod ſubjungit, „ſi quid „— credibile." Haec enim ſententia, ut bene demonſtravit interpungendo Geſn., etiamnum pendet a conjunctione *quia. Veriſimilia* autem apud eos quidem „*qui in perſ. — „putant*" *ſemper;* apud ceteros *tum certe* quaeruntur, „*ſi quis* „— *compoſuerit,*" quoniam utriusque cauſa *vera* quidem eſſe nequit, *veriſimilis* nihil obſtat quo minus ſit. Eam ſententiam et Badius efficit contra Regium, qui corrigere volebat *quia*, ſuadens pro eo: *praeterquam,* non profecto leni mutatione. Aldus pro *quaerentur*, per operarum errorem, det *quaeruntur* an conſulto, non dicam; etſi eſt in utraque editione. Sed magis prope placet praeſens futuro.

altero credibilius, id ei contrarium eſt, quod
35 fuit credibile. Nam ut candido candidius, et
dulci dulcius non eſt adverſum, ita nec pro-
babili probabilius. Nec praecipit unquam
non dicenda, nec dicendis contraria, ſed quae
36 in quaque cauſa dicenda ſunt. Non ſemper
autem, etiamſi frequentiſſime, tuenda veritas
erit: ſed aliquando exigit communis utilitas,
ut etiam falſa defendantur. Ponuntur hae
quoque in ſecundo Ciceronis de oratore libro
contradictiones, *Artem earum rerum eſſe,*
quae ſciantur: oratoris omnem actionem opi-
nione, non ſcientia contineri; quia et apud eos 197
dicat, qui neſciant, et ipſe dicat aliquando,
37 *quod neſciat.* Ex his alterum, id eſt, an ſciat
judex, de quo dicatur, nihil ad oratoris artem:
alteri reſpondendum. „*Ars earum rerum eſt,*
„*quae ſciuntur.* "Rhetorice ars eſt bene dicen-

defendantur. Guelf. *defendat* cum pluribus Codd. et edd. praeter memoratas Tarv. Venet. Equidem errorem puto, et manifeſtae originis; quanquam poteſt explicari, intelligendo „rhetorice." *quod neſc.* Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *quae neſc.* cum Voſſ. 2. et multis edd. ut et Tarv. Ven. et ipſo Cicerone vid. not. ex. *Quod* et *quae* ſaepe confunduntur. vid. Drakenb. ad Liv. 37, 35, 3. cf. ad 2, 17, 30 *hoc* et *haec.*

earum rerum eſt. Goth. (tac. Geſn.) negligenter omittit *rerum*, ſolus, quantum video.

Nec praecipit. Intellige: „rhetorice."

in ſec. — libro. c. 7. „Ars „enim earum rerum eſt quae „ſciuntur: oratoris autem „omnis actio opinionibus, non „ſcientia, continetur. Nam et „apud eos dicimus, qui ne„ſciunt, et ea dicimus, quae „neſcimus ipſi." Antonius loquitur.

Ars — ſciuntur. Revocavi diremtionem vetuſtiſſimarum editionum, quam et Capperonnerius habet. Ceteri comma ponunt ante *Ars* cet. Sed po-

di, bene autem dicere scit orator. Sed nescit 38
an verum sit, quod dicit. Ne hi quidem, qui ignem, aut aquam, aut quatuor elementa, aut corpora insecabilia esse, ex quibus res omnes initium duxerint, tradunt; nec qui intervalla siderum, et mensuras solis ac terrae colligunt: disciplinam tamen suam, *artem* vocant. Quod si ratio efficit, ut haec non opinari, sed, propter vim probationum, scire videantur; eadem ratio idem praestare oratori potest. Sed an causa vera sit, nescit. Ne 39
medicus quidem, an dolorem capitis habeat, qui hoc se pati dicet: curabit tamen, tanquam id verum sit, et erit ars medicina. Quid? quod rhetorice non utique propositum habet semper vera dicendi, sed semper verisimilia? scit autem esse verisimilia, quae dicit. Adji- 40
ciunt his, qui contra sentiunt, quod saepe,

duxerint. Hoc ex uno Bernensi reposui, pro omnium ceterorum et scriptorum et excusorum *duxerunt*, quod logica simul et latinitas respuunt. Nam hunc locum ex eo genere, de quo disputat Heusingerus Praef. ad Cic. de Off. p. LIII, esse non puto. Et facile aberrabat librarii oculus a *tradunt* ad *duxerunt*.

videantur. Goth. (tac. Gesn.) *videamur* cum Voss. 2.

nenda est vox legentis in *respondendum*. In iis quae sequuntur Qu. repetit sententiam Antonianam ut se ad argumentum inde petitum accingat refellendum. Alioqui male intelligas, id ipsum esse respondendum; quod inelegantius foret.

nescit an. Hoc loco apparet, alio, quam frequentissimo, sensu accipi locutionem hanc. Solet enim plerumque modeste affirmare. Hic quidem nihil tale. cf. not. ex. ad § 5 huj. cap.

hi — qui — tradunt. Intellige: Physici philosophi. Significat autem Pythagoreos, Heraclitum, Thaletem, Empedoclem, Leucippum, Democritum, Epicurum.

quae in aliis litibus impugnarunt actores caussarum, eadem in aliis defendant. Quod non artis, sed hominis, est vitium. Haec sunt praecipua, quae contra rhetoricen dicantur: alia, et minora et tamen ex his fontibus derivata.
41 Confirmatur autem eam *esse artem* breviter. Nam sive (ut Cleanthes voluit) *ars est, potestas via*, id est *ordine, efficiens*; esse certe viam atque ordinem in bene dicendo nemo dubitaverit: sive ille ab omnibus fere probatus finis observatur, artem constare ex perceptionibus consentientibus et coëxercitatis ad

certe viam. Guelf. *certam viam* cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) Voss. 2. et edd. ante Stoerium (1591) meis omnibus. Quam ego scripturam veram puto. *perceptionibus.* Guelf. *praeceptoribus.* Ceteri *praeceptionibus.* Neque ullus liber, praeter Cod. Bern. et inde Capper., habet nostram scripturam, sed necessaria visa est mutatio, et nolim hic dubitasse Gesnerum, qui supra fortiter reposuerit *perceptione* §. 18. (et ipsum poenitet suae dubitationis ad Lucian. Parasit. Vol. 7, 457 Bip.) Ostendunt necessitatem scripturae nostrae in primis Graeca, quae habes supra ad 18. it. Cic. Luc. 7 (citante Almelov.) „ars —

aliis litib. Apte Gesn. indicat Cic. de Orat. 2, 7 conferendum, ubi hoc etiam utitur Antonius; et eidem argumento respondentem ex parte Ciceronem ipsum Pro Cluent. c. 50. 51.

Cleanthes. Alibi memoratam definitionem non invenio. Sed inest ejusmodi quid ipsi naturae definitioni, quam dant Stoici Diog. Laert. 7, 156. τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον κ. τ. λ. cf. Cic. de Nat. D. 2, 22. Affert Fabricius ad Sext. Emp. Pyrrh. Hypot. I. 3, 188. hanc artis definitionem, a Zenone propositam ἕξις ὁδοποιητικὴ sive δι' ὁδοῦ καὶ μεθόδου ποιοῦσά τι. Sic igitur et Cleanthes fortasse: δύναμις ὁδῷ ποιοῦσά τι vel ἐνεργοῦσα. Aliquid simile Stoicae hujus definitionis habet ipse Aristoteles Ethic. Nicom. 6, 4 p. Sylb. 102. ἡ μὲν οὖν τέχνη — ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική ἐστιν.

perceptionibus. Cf. §. 18.

199 finem vitae utilem; jam ostendimus nihil non
horum in rhetorice inesse. Quid? quod et 44
inspectione et exercitatione, ut artes ceterae,
constat? Nec potest ars non esse, si ars est
dialectice, quod fere constat: cum ab ea, specie
magis quam genere, differat. Sed nec illa
omittenda sunt, qua in re alius se inartificialiter,
alius artificialiter gerat, in ea esse artem:
et in eo, quod, qui didicerit, melius faciat,
quam qui non didicerit, esse artem. Atqui 45
non solum doctus indoctum, sed etiam doctior
doctum in rhetorices opere superabit, neque
essent ejus aliter tam multa praecepta, tamque
magni, qui docerent. Id quod cum omnibus
confitendum est, tum nobis praecipue, qui rationem
dicendi a bono viro non separamus.

XVIII. Cum sint autem artium aliae positae
in inspectione, id est cognitione et aestimatione,
rerum, qualis est *Astrologia*, nullum
exigens actum, sed ipso rei, cujus studium
habet, intellectu contenta, quae θεωρητική vocatur:
aliae in agendo, quarum in hoc finis
200 est, et ipso actu perficitur, nihilque post actum,

„quae potest esse nisi quae — ex multis animi *perceptionibus* „constat. *Id quod.* Guelf. *idque* cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) et multis Codd. edd. autem ante Gryph. omnibus. Verius puto recepto. Confusio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 1, 8, 6.

et inspectione. vid. mox c. 18, 1.

cum ab ea. Cf. initium Rhetorices Aristoteleae.

Sed nec illa. Vide Aristot. Rhet. 1, 1, 2.

perficitur — relinquit. Possis haerere in horum verborum subjecto. Videtur autem esse „*finis,*" etsi minus convenit. Quare aliquot edd. (Codic.

operis relinquit, quae πρακτικὴ dicitur, qualis
2 eſt *ſaltatio:* aliae in effectu, quae operis, quod oculis ſubjicitur, conſummatione finem accipiunt, quam ποιητικὴν appellamus, qualis eſt *pictura:* fere judicandum eſt, *rhetoricen* in actu conſiſtere. hoc enim, quod eſt officii ſui, per-

conſummatione finem. Guelf. *conſumationem non finem;* cum plerisque Codd. praeter Alm. Edd. autem Jenſ. Tarv. Ven. non (ut de Jenſ. narrat Geſn.) ſic, ſed: *conſummatione non f.* ubi fons erroris magis apparet cum *ne* (quod hic male repetebatur a librarii oculo) et *non* ſaepe commutentur. vid. ad 2, 14, 4. Voſſ. 2, mire deficiens a ſuo Goth.: *conſummatione fidem*, in quo eſt recepta ipſa. Vide enim de *fidem* et *finem* 1, 8, 10. *judicandum.* Goth. (tac. Geſn.) *judicatum,* ſolus quantum video. Blanditur propter vicinum *fere*, quod ſaepiſſime valet *plerumque.* Sed obſtat, quod in hac ſcriptura ταυτολογεῖ: „*Atque — dictum eſt.*"

nullo aſtipulante) pluralem in hiſce verbis expreſſerunt. Sed hoc etiam difficiliorem facit ſtructuram, cum ad *aliae* ex antecedentibus intelligatur *ſint poſitae,* neque poſt genitivum, *quarum*, protinus nominativus poſſit ſubaudiri. Quod igitur in talibus ſolet fieri ab optimis quibusque ſcriptoribus, ut, cum aliquo ſententiae neglectu, ſed levi illo et facile ab attento lectore corrigendo, ſervetur elegantior et mollior verborum ſtructura, id a Quintiliano quoque obſervatum, qui, niſi aliqua neceſſitate coactus, „*finis perficitur et relinquit*" non fuiſſet dicturus.

dicitur. Etiam hic diſpliceat fortaſſe ſingularis. Sed eſt ſtructura, qualem mox videmus in iis „*quam ποιητικὴν*," ubi aeque malis „quas ποιητικάς." Etenim accommodant veteres relativa pronomina ad ſequentia magis quam ad praecedentia, et, quoniam θεωρητικὴ, πρακτικὴ, ποιητικὴ, quippe peregrina, magis ſubſtantiva videntur quam adjectiva (ſicut et *rhetorice* ipſa et *Grammatice*), ſingularem numerum praetulit Qu. plurali, quanquam antecedebat „*quae accipiunt.*" Neque alia ratio reddenda eſt illorum: „*quae θεωρητικὴ vocatur,*" nam ad ſolam *Aſtrologiam* parum commode retuleris profecto. Inſigne exemplum ſtructurae talis a noſtro more abhorrentis habes 5, 10, 3 „*illud* — contrarium appellant: *hunc*" (pro quo expectabas: *hoc*) „hunc — ſyllogiſmum vocaverunt."

ficit. Atque ita ab omnibus dictum est. Mihi 3
autem videtur etiam ex illis ceteris artibus
multum assumere. Nam et potest aliquando
ipsa res per se inspectione esse contenta. Erit
enim *rhetorice* in oratore etiam tacente: et, si
desierit agere, vel proposito, vel aliquo casu,
impeditus, non magis desinet esse orator, quam
medicus, qui curandi fecerit finem. Nam est 4
aliquis, ac nescio an maximus etiam, ex secre-
tis studiis fructus, ac tum pura voluptas lite-
rarum, cum ab actu, id est opere, recesserunt
et contemplatione sui fruuntur. Sed effecti- 5
vae quoque aliquid simile scriptis orationibus,
vel historiis (quod ipsum opus in parte ora-
toria merito ponimus), consequetur. Si tamen
una ex tribus artibus habenda sit, quia maxi-
mus ejus usus actu continetur, atque est in eo
frequentissima; dicatur *activa*, vel *administra-
tiva*. nam et hoc ejusdem rei nomen est.

ex secr. Goth. (tac. Gesn.) *et secr.* cum Voss. 2.

ac tum. Guelf. *et tum.* Placet, quoniam modo „*ac nescio.*“ Pro *tum* vett. edd. multae, ut Jens. (tac. Gesn.) *cum*, male.

effectivae. Sic scripsi cum Gesn. et vett. aliquot edd., Cod. quidem nullo; cum ad unum omnes dent: *effective.* Falso enim narrat Gesn. in Goth. esse nostram. Quanquam idem sane volebant librarii, veterem orthographiam sequentes, *e* pro *ae.* Nam ne Francogallus quidem ullus, praeter Capper., acceperit *effective* adverbium: *effectivement.*

Neque enim refert quod, pro *relativo*, ibi *demonstrativum* est pronomen. Cic. de Legg. 1, 7 „Animal hoc — *quem* voc. „hominem.“ Graeci similiter ut Arist. Rhet. 1, 1, 3 περὶ — ἐνθυμημάτων, ὅ περ (non ἅπερ) ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως. Animadvertit hujusmodi quid Badius ad hunc locum.

nescio an. Solito sensu. cf. ad 2, 17, 38.

parte oratoria. Cave, legendum putes *arte*, vid. not. crit. ad 2, 16, 18.

XIX. Scio quaeri etiam, *naturane* plus ad eloquentiam conferat, *an doctrina*. Quod ad propositum quidem nostri operis nihil perti- 201
net: neque enim consummatus orator, nisi ex utraque fieri potest: plurimum tamen referre arbitror, quam esse in hoc loco quaestionem
2 velimus. Nam si parti utrilibet omnino alteram detrahas, natura etiam sine doctrina multum valebit, doctrina nulla esse sine natura poterit. Sin ex pari coëant, in mediocribus quidem utrisque majus adhuc naturae credam esse momentum, consummatos autem plus doctrinae debere, quam naturae, putabo, sicut terrae, nullam fertilitatem habenti, nihil optimus agricola profuerit; e terra uberi utile ali-

neque en. Sic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.). Ceteri *neq. en.* cf. 2, 17, 29. *quam — quaestionem.* Alius ordo in Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *q. e. q. i. h. l.* quem habent edd. ante Stoer. omnes meae. Paulo clarior videtur ille. Receptus est in Guelf. *e terra uberi.* Guelf. *et t. u.*, male. Ablativum *uberi* usurpat et Livius vid. Drak. ad Liv. 29, 25, 12. cum definentis in *e* exempla equidem non meminerim, fortasse ne confunderetur cum substantivo. Esse enim adjectivum unius terminationis, ut *pauper*; non duarum, ut *celer*, (cum Codd.

quam — quaestionem. Obscurius dictum. Sententia haec profecto: „Quomodo latius „comprehensam quaestionem „hoc potissimum loco intelligamus, et quibus limitibus „definiamus." *Quam* valet *qualem*. Patet ex sequentibus, pro vario quaestionis ambitu, varie quoque debere responderi. „In hoc loco" autem est, quod hodie dicere solent: „in hac „materia, in hac disputatione." Sic Cic. de Inv. 2, 7 „*In hoc* „autem *loco* caput." it. c. 58 „Atque *in hoc loco* — Caput." vid. not. Crit.

majus adhuc. *Adhuc* ad comparativum non pertinet, eo modo, quem vidimus 1, 5, 22. Videtur tum praemitti semper adverbium.

e — uberi. vid. not. Crit.

quid, etiam nullo colente, nascetur; at in solo fecundo plus cultor, quam ipsa per se bonitas soli, efficiet. Et, si Praxiteles signum aliquod ex molari lapide conatus esset exculpere, Parium marmor mallem rude: at si illud idem artifex expolisset, plus in manibus fuisset, quam in marmore. Denique natura ma-

in tam tenui discrimine parum proficiatur) suadet analogia: *ubertas*, ut *paupertas*; non *uberitas*, ut *celeritas*.

esset exculp. Guelf. *est exc.*, male. Goth. et Turic. (taci Gesn.) *esset sculp.* *natura — doctrinae.* Reliqui scripturam Gesnerianam, etsi parum fidens ei, ne locum apertum viderer obscurasse. Auctorem habet unum Gothanum, cui ne Voss. quidem 2 hic invenitur assentiens. Ceteri, ut Guelf., omnes fere: *natura materiae, ars doctrinae*, levi in quibusdam vocabulis fluctuatione. Proxime ad Goth. accedit Bern., haec dans: *Denique materia doctrinae est*, sine sensu omittens *natura*. Gesnerus immemor erat canonis critici, qui jubet difficiliorem scripturam praeferre, cum tam cupide arriperet Gothani rationem. Unde enim *ars* illa, nisi vera est, in tot libris? Omittebatur autem longe facilius, quam addebatur; qualis omissio est vocis *natura*, plane necessariae, in Bern. Ne sententia quidem adeo impedita, quam in vulgata ullam esse paulo calidius negat Gesnerus. Saltem tot editores eam sibi visi sunt intelligere, neque male reddidit Gedoynus: „En un mot le naturel „est la matiere, et la science est l'art." Videtur hic legisse „natura materia, ars doctrina." quod est in aliquot Codd. Sed genitivi eodem redeunt. Fateor tamen malle me: *naturae materia, ars doctrinae*, quod magna ex parte est in Voss. 3. et Aldi ed.: *natura materia, ars doctrinae.* Mea si ratio valet, genitivi eam habent vim, quam demonstravimus ad 1, 1, 34. ubi subaudies *opus* (*effectus*, hodierno more). *Ars* videtur quidem parum diversa a *doctrina*, ut eo nomine displiceat vocabulum h. l. Sed tu eam interpretare: *artificium*, *eruditionem perfectissimam*, ut mox „*ars summa*;" sic omnia plana erunt.

marmor — rude. Artis amator Quintiliano vix assentiatur. An *rude marmor*, intellexit rudis artificis signum ex marmore? Sed eum sensum exemplis astrui posse vix puto.

natura — doctrinae. vid. not. Crit.

teria doctrinae eſt: haec fingit, illa fingitur. Nihil ars ſine materia: materiae etiam ſine arte pretium eſt. Ars ſumma, materia optima melior.

XX. Illa quaeſtio eſt major, ex mediis artibus, quae neque laudari per ſe, neque vituperari poſſunt, ſed utiles aut ſecus, ſecundum mores utentium, fiunt, habenda ſit rhetorice; an ſit, ut compluribus etiam philoſophorum 202
2 placet, virtus. Equidem illud, quod in ſtudiis docendi plerique exercuerunt et exercent, aut *nullam artem*, quae ἀτεχνία nominatur, puto (multos enim video, ſine ratione, ſine literis, qua vel impudentia vel fames duxit,

et habebunt verba ſic diſpoſita elegantem χιασμόν. Similis quodammodo ſententia eſt apud ſcriptorem ad Herennium, obſcurata adhuc mala interpunctione, 3, 16 „Neque hoc magis „aut minus in hac re" (memoria), „quam in ceteris artibus ſit, „ut ingenio doctrina, praeceptione natura niteſcat." Sic enim locum ſanavit, qui plurima, Butmannus V. C., inciſum tollendo poſt *ingenio*, cum Lambinus vocem hanc delere vellet, utpote iterum poſitam in *natura*. Eandem diremtionem, ſed cum correctione conjunctam, proponit Valckenaerius in not. ad Hippolyt. Eurip. p. 174. vid. et Burm. ed. Herenniani. Vides, vel hoc exemplo, quanto dignior Quintiliano ſit concinnitas iſta, qua duo exiſtunt inter ſe commiſſa rerum paria, quamque obliterat Geſneriana ratio. *illa fingitur.* Jenſ. (tac. Geſn.) *illa vero fingitur*, cum Tarv. Ven. Loc. Ruſc. Nervos orationis incidit additum iſtud: *vero*. Badius omittit, lectore non monito. Neque ullus habet Cod. *major ex.* Guelf. *major, an ex.* cum aliquot edd. et Codd. fortaſſe, male. Jenſ. Tarv. Ven. omnesque ante Gryph. meae ignorant.

compluribus — philoſ. Stoicis cf. 2, 15, 20.

ἀτεχνία. Hujus definitionem pete ab Ariſtotele, loco ſupra (ad 2, 17, 41) jam citato: ἡ δ' ἀτεχνία — μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις.

vel — vel. Non videtur disjunctim, ſed conjunctim accipiendum pro *et — et* ut ſaepe

ruentes); aut *malam* quasi *artem*, quam κακοτεχνίαν dicimus. Nam et fuisse multos, et esse nonnullos existimo, qui facultatem dicendi ad hominum perniciem converterint. Ματαιοτεχνία quoque est quaedam, id est supervacua artis imitatio, quae nihil sane nec boni nec mali habeat, sed vanum laborem: qualis illius fuit, qui grana ciceris, ex spatio distante missa,

converterint. Ita Guelf. cum Bern. Recepi necessario, cum ceteri, ut Gesn., dent *converterunt.* vid. ad 2, 17, 38. Similem structuram vide 2, 6, 25. ματαιοτεχνία. Guelf. περισσοτεχνία, sed a secunda illa manu, quae lacunas, Graecis relictas in hoc Cod., explebat.

v. c. 3, 8, 49. „*vel* quod du„plicis est operis, *vel* quod „poetis — plurimum confert." Cic. de Orat. 2, 54 „in omni „oratione — *vel* apud centum„viros — *vel* contra — Bru„tum." eod. libr. c. 2 „feci — „*vel* ut illa opinio — tollere„tur — *vel* ut — custodirem." 1, 9 „filii — omnibus *vel* na„turae, *vel* doctrinae praesidiis „— parati." Pro Marc. 8. „satis diu *vel* naturae vixi *vel* „gloriae." Pro Lig. 3. „faveo „*vel* — *vel* — *vel*." ubi nulla dubitatio.

κακοτεχνίαν. vid. Sextus Emp. p. 291 οἱ περὶ Κριτόλαον — καὶ πολὺ πρότερον οἱ περὶ Πλάτωνα — ἐκάκισαν τὴν ῥητορικὴν, ὡς κακοτεχνίαν μᾶλλον ἢ τέχνην καθεστηκυῖαν. Idem p. 299. εἰ μὴ περὶ τοὺς συμφέροντάς (λόγους) ἐστιν ἡ ῥητορικὴ, ἀλλὰ τοὺς βλαβερούς, πρὸς τῷ μὴ εἶναι τέχνη, ἔτι καὶ κακοτεχνία γενήσεται. Ad quem locum Fabric. ex Ammiano Marcellino 30, 4 affert: „Professionem „oratorum forensium Epicurus „κακοτεχνίαν nominans inter „artes numerat malas." *Arti* haec tria opponit Marius Victorinus (p. Putsch. 2450) κακοτεχνίαν, ψευδοτεχνίαν, ματαιοτεχνίαν (de qua mox Qu.). Ψευδοτεχν. videtur dicta pro Quintiliani ἀτεχνίᾳ, cf. definitionem Aristotelicam modo positam.

illius — ciceris Puto hanc pervulgatissimam hodie historiam ab uno Quintiliano memoriae proditam. Alii scriptores in ματαιοτεχνίᾳ demonstranda solent uti exemplo Myrmecidae Atheniensis et Callicratis Lacedaemonii, velut Galenus in προτρεπτικῷ πρὸς τὰς τέχνας, qui ὑμᾶς ait καὶ πάνυ πέποιθα γινώσκειν ὅτι μηδὲν τού-

in acum continuo et ſine fruſtratione inſerebat: quem cum ſpectaſſet Alexander, donaſſe dicitur ejusdem leguminis modio: quod quidem praemium fuit illo opere digniſſimum.
4 His ego comparandos exiſtimo, qui in declamationibus, quas eſſe veritati diſſimillimas 202
volunt, aetatem multo ſtudio ac labore conſumunt. Verum haec, quam inſtituere conamur, et cujus imaginem animo concepimus, quae bono viro convenit, quaeque eſt vera
5 rhetorice, virtus erit. Quod philoſophi quidem multis et acutis concluſionibus colligunt: mihi vero etiam planiore hac, proprieque noſtra, probatione videtur eſſe perſpicuum. Ab illis haec dicuntur. Si conſonare ſibi in faciendis ac non faciendis, virtutis eſt, quae pars ejus *prudentia* vocatur, eadem in dicen-

continuo. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *continue* cum Voſſ. 2 et edd. plerisque vett. ſed et Gryphii 1544. Placet Burmanno, et non videtur receptum loco conveniens, ſive de loco agitur ſive de tempore. vid. not. ex. *Continue* de flumine habet Varro de L. L. p. 12, ubi fruſtra Ant. Anguſtinus jubet legere *continuo.*

των ἐστὶ τέχνη — οἷα τὰ Μυρμηκίδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Καλλικράτους τοῦ Λακεδαιμονίου. et Aelian. Var. hiſt. 1, 17. cf. Plin. H. N. 7, 21. p. 26 Bip. Cic. Ac. 4, 38. Varro L. L. p. Bip. 79. Neque ſatis conſtat ex hoc noſtri loco quale fuerit artificium illud Alexandro oſtentatum. Vulgo male accipimus de foramine acus per quod jacta fuerint grana, quod revincit Baelius in voce *Macedoine* nota S. Videntur ſane cicera in mucronem acus conjecta, etſi *inſerere*, in hac ſententia, habet quod diſplic eat. *Continuo* (an *continue* vid. not. Crit.) ad ſeriem granorum in una acu continuatorum, an ad jactus continuationem ſpectet, ne ipſum quidem dixerim. Vide et Caelium Rhodig. lect. Ant. 27, 31 qui nil fere niſi ipſa Quintiliani verba ponit.

dis ac non dicendis erit. Et, si virtutes sunt, 6
ad quas nobis, etiam ante quam doceremur, initia quaedam ac semina sunt concessa natura, ut ad justitiam, cujus rusticis quoque ac barbaris apparet aliqua imago: nos certe sic esse ab initio formatos, ut possemus orare pro nobis, etiamsi non perfecte, tamen ut inessent quaedam (ut dixi) semina ejus facultatis, manifestum est. Non eadem autem iis natura 7
artibus est, quae a virtute sunt remotae. Itaque cum duo sint genera orationis, altera *perpetua*, quae *rhetorice* dicitur, altera *concisa*, quae *dialectice*; quas quidem Zeno adeo conjunxit, ut hanc compressae in pugnum manus, illam explicitae diceret similem: etiam disputatrix virtus erit: adeo de hac, quae specio-
204 sior atque apertior tanto est, nihil dubitabitur. Sed plenius hoc idem atque apertius in- 8

iis — artibus. Sic Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) cum ceteri, ut et Gesn., dent *his*, parum convenienter h. l. cf. 2, 1, 2.

Zeno. Guelf. *Zenon* cum plerisque Codd. et edd. Jens. (tac. Gesn.) aliisque vett. Tarv. tamen et Ven. dant *Zeno.* Scripturam per *n* non esse de nihilo docet locus 1, 5, 60. quo et Burm. ablegat. Eam et hic revocavit Obr.

Zeno. vide Sext. Emp. p. 289 et notam Fabr. P. Loca Ciceronis haec sunt: Acad. 4, 47. de Fin. 2, 6. Orat. 32.

disputatrix. Non sine quodam contemtus colore hoc nomen dialecticae datum arbitror, quo minus secum pugnare videatur Qu. qui *oratricem* improbaverit 2, 14, 2. Sed imponitur persona dialecticae, et deinde increpatur quasi. cf. *sermocinatrix* 3, 4, 10.

adeo. Cave, accipias dictum pro *ideo.* Est sua potestate, pro *tam, tantopere.* Tursell. p. 42. No. 2. Junge autem: *adeo nihil.*

Sed plenius. Orditur *planiorem* illam, quam promiserat, *probationem.* An igitur *planius?* cf. not. Crit. ad 2, 3, 6.

tueri ex ipſis operibus volo. Nam quid orator *in laudando* faciet, niſi honeſtorum ac turpium peritus? aut *in ſuadendo*, niſi utilitate perſpecta? aut *in judiciis*, ſi juſtitiae ſit ignarus? Quid? non fortitudinem poſtulat res eadem, cum ſaepè contra turbulentas populi minas, saepe cum periculoſa potentium offenſa, nonnunquam, ut in judicio Miloniano, inter circumfuſa militum arma dicendum ſit: ut, ſi virtus non eſt, ne perfecta quidem eſſe
9 poſſit oratio. Quod ſi ea in quoque animalium eſt virtus, qua praeſtat cetera vel pleraque, ut in leone impetus, in equo velocitas; hominem porro ratione atque oratione excellere ceteris certum eſt: cur non tam in eloquentia, quam in ratione virtutem ejus eſſe credamus? Recteque hoc apud Ciceronem diſſerit Craſſus: *Eſt enim eloquentia una quae-*

Miloniano inter. Guelf. inſerit *quaeſtio*, ſolus et mire profecto; ſenſu quidem nullo. *Recteque — diſſerit.* Goth. *que* omittit poſt *Recte*. Jenſ. (tac. Geſn.) pro *diſſerit* habet *dixerit* cum Tarv. Venet. aliisque edd. multis neque paucis Codd. ut et Turic. Niſi abeſt, ut in Goth., *que*, oratio non bene procedit in recepta et aliquanto mollior fuerit, ſi ſcripſeris *dixerit* ut hoc etiamnum ad figuram interrogandi pertineat, cujus ſignum ponatur poſt verba Ciceronis. Sed tum ne *appellat* quidem in proximae ſententiae fine legendum, verum *appellet*, quod eſt in Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) Voſſ. 3. (2 non memoratur) Bern., Libri quidem in receptam conſentiunt.

cum — offenſa. Ut Cicero pro Roſcio Am. cf. de Off. 2, 14, 18. 19.

judic. Milon. Recte initium orationis Milonianae citat Geſn. Adde Plutarch. in Cic. p. 880 C. D. Virtutis ea pars, quae fortitudo dicitur, non magnopere erat in Cicerone.

Recteque — diſſerit. vid. not. Crit. Locus Cic. de Or. 3, 14 extr.

dam de ſummis virtutibus. Et ipſe Cicero in ſua perſona, cum ad Brutum in epiſtolis, tum aliis etiam locis, virtutem eam appellat. At prooemium aliquando et narrationem dicit malus homo, et argumenta, ſic, ut nihil ſit in his requirendum. Nam et latro pugnabit acriter, virtus tamen erit fortitudo: et tormenta ſine gemitu feret malus ſervus, tolerantia tamen doloris laude ſua non carebit. Multa fiunt eadem, ſed aliter. Sufficiant igitur haec, quia de utilitate ſupra tractavimus.

interrogandi ſignum autem et hic ponendum; et fateor totam hanc rationem mihi longe molliorem videri recepta, ubi, vel expuncto illo *que*, omnia nimis ſunt abrupta. Et *dixerit* et *apellet* habent Locat. et Ruſc. quos male deſeruit Badius. Saepiſſime pro *x* in MSS. eſt *ſſ*. vid. Drakenb. ad Liv. 6, 22, 10. it. 25, 24, 8. cf. not. Crit. ad 2, 12, 2.

Cic. in ſua. Guelf. et Turic. omittunt *in* cum multis libris. Recte fortaſſe. Praepoſteram Jenſ. ſcripturam *cum ſua,* non habent Tarv. (cf. 2, 5, 16.) et Venet. ſed ſolum *ſua* dant. Locat. et Ruſc. male repetunt Jenſonianam. *Sufficiant.* Guelf. *ſufficient.* cum Goth. et Voſſ. 2. Non male.

Brutum — epiſt. Hunc locum in Epiſtolis ad Brutum, quae aetatem tulerunt, fruſtra quaeſiverunt VV. DD. Nec mirum, ſi vera vidit Anglus ingenioſus pariter et doctus Tunſtallus in Epiſtola ad Middletonum (Cantabrig. 1741. 8.) qui a p. 192 ad fin. νοθείας arguit has Epiſtolas, magnum nactus accuſationis ſubſcriptorem Ruhnkenium ad Vellej. 2, 12, 3. Saltem quae plurima loca ex his ad Brutum epiſtolis affert Quintilianus, omnia ſunt a VV. DD. inter fragmenta relata, quo utitur etiam Tunſt. p. 193. cf. ad 1, 5, 14. Sunt enim invicta fere hiſtoriae argumenta, quibus adoritur iſtam de Meſſala epiſtolam.

aliis — locis. Afferunt Partit. orat. c. 23 init. Recte. item Acad. 1, 2. ſed ibi non ſua, verum Varronis perſona hoc dicit, quanquam, cum et ipſe ſit Academicus Cicero, ad utrumque pertinet. Pugnat autem hic Acad. locus, cum altero de Orat. quem vide ad 2, 15, 20.

XXI. Materiam rhetorices quidam dixerunt esse *orationem:* qua in sententia ponitur apud Platonem Gorgias. Quae si ita accipitur, ut sermo quacunque de re compositus, dicatur *oratio*, non materia, sed opus est: ut statuarii, *statua.* nam et oratio efficitur arte, sicut statua. Sin hac appellatione verba ipsa significari putamus, nihil haec sine rerum substan- 205
2 tia faciunt. Quidam *argumenta persuasibilia:* quae et ipsa in parte sunt operis, et arte fiunt, et materia egent. Quidam *civiles quaestiones:* quorum opinio non qualitate, sed modo erravit. est enim haec materia rhetorices, sed
3 non sola. Quidam, quia virtus sit rhetorice, *materiam ejus totam vitam* vocant. Alii, quia non omnium virtutum materia sit tota vita, sed pleraeque earum versentur in partibus (sicut *justitia*, *fortitudo*, *continentia*, propriis officiis et suo fine intelliguntur), rhetoricen quoque dicunt in una aliqua parte ponendam: eique locum in ethice *negotialem* assignant, id
4 est, πραγματικόν. Ego (neque id sine auctori-

ponitur — *Gorgias.* Plat. Gorg. p. Steph. 449 E. (Bip. Vol. 4. p. 9. 10.) Σω. ἴθι δή μοι ἀπόκριναι — περὶ τῆς ῥητορικῆς, περὶ τί τῶν ὄντων ἐστὶν ἐπιστήμη; Γορ. Περὶ λόγους. *Ponitur* intellige: fingitur. in scenam producitur cf. 1, 10, 33. Defendunt autem scripturam receptam MSS., fluctuantibus excusis et quibusdam *ponit* dantibus.

rerum substantia, opponitur verborum *vanitati*, ubi aliquid praeter οὐσίας significationem admiscetur vocabulo novitio cf. ad Prooem. 21. Sic et Seneca ut docent Lexica.

modo, intelligis ex opposito, quid sit. Hodie dixissemus: *quantitatem*, vel *extensionem.* cf. 2, 4, 21.

partibus. Intellige: „vitae.“

bus) materiam esse rhetorices judico, *omnes res quaecunque, ei ad dicendum subjectae erunt.* Nam Socrates apud Platonem dicere Gorgiae videtur, *non in verbis esse materiam, sed in*
206 *rebus.* Et in Phaedro palam, non in judiciis modo et concionibus, sed in rebus etiam privatis ac domesticis, rhetorieen esse, demonstrat. Quo manifestum est hanc opinionem ipsius Platonis fuisse. Et Cicero quodam loco materiam rhetorices vocat res, quae subjectae sunt ei, sed certas demum putat esse subjectas. Alio vero, de omnibus rebus oratori dicendum ar-

dicere — videtur. Dativum „*Gorgiae*" cave referas ad *videtur*, pertinet enim ad *dicere.* „*Videtur*" autem inquit Qu. quoniam longior illa Socratis contra Gorgiae responsum disputatio manifestam suae sententiae significationem non habet. Pertingit ea quidem a loco supra demonstrato ad p. 454 B. (p. Bip. 19.) ubi ad „persuadendum in judiciis aliis„que conciliis" deducitur Gorgias; neque tamen finem invenit interrogationum Socraticarum, quae etiam, quid maxime agatur in istis conciliis, ab eo exposcunt. Apparet id agi, ut ipsae res demonstrentur, in quibus proprie versetur rhetorice.

Phaedro. p. St. 261 A. (Bip. 10, 352) *ἆρ' οὐ τὸ μὲν ὅλον ἡ ῥητορικὴ ἂν εἴη τέχνη ψυχαγωγία τις διὰ λόγων, οὐ μόνον ἐν δικαστηρίοις καὶ ὅσοι ἄλλοι δημόσιοι σύλλογοι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἰδίοις ἡ αὐτὴ σμικρῶν τε καὶ μεγάλων πέρι;*

res — sunt ei. Sunt haec Quintiliani verba, non ipsius Ciceronis, quae cum typis distinguerentur ab editoribus neque tamen, ubi in Ciceronis operibus ipsa essent posita, demonstrari possent, impeditum reddiderunt locum. In uno Codice, pro *sunt*, est *sint*, quod magis etiam meae favet opinioni. Neque tamen necessaria mutatio. Sententiam igitur Ciceronis mihi videtur Quintilianus retulisse, verba usurpasse sua; cum praesertim his videatur in hoc quidem loco assuetus, qui modo posuerit §. 4 et mox §. 7. 13 et 2, 15, 22 quo respice. Ciceronis in hanc sententiam disputatio est de Orat. 1, 15 et Inv. 1, 5.

Alio vero. De Or. 1, 6.

bitratur, his quidem verbis, *Quanquam vis oratoris professioque ipsa bene dicendi, hoc suscipere ac polliceri videatur, ut omni de re, quaecunque sit proposita, ornate ab eo copiose-*
6 *que dicatur.* Atque adhuc alibi, *Verum enim oratori, quae sunt in hominum vita (quandoquidem in ea versatur orator, atque ea est ei subjecta materia) omnia quaesita, audita, lecta,*
7 *disputata, tractata, agitata esse debent.* Hanc autem, quam nos *materiam* vocamus, id est, res subjectas, quidam modo infinitam, modo non propriam rhetorices esse dixerunt: eamque artem *circumcurrentem* vocaverunt, quod
8 in omni materia diceret. Cum quibus mihi

Quanquam — videatur. Conjunctivus in omnibus Quintiliani libris, et in aliquot Ciceronis, cum plures dent *videtur*, quod „rectum esse" Ernesti est decretum. Neque tamen utique pendeat *videatur* a *quanquam*, necesse est; fuerit absolute positum fortasse, graeco more. Cf. Prooem. 18. *adhuc al.* Prius neque Goth. neque Jens. omittit, ut narrat Gesn. *Adhuc* videtur usurpatum hic eodem fere modo ut cum comparativis. cf. 1, 5, 22. *verum enim.* Hoc quidem in Codd. undecim, qui collati sunt, nullo. Guelf. et Turic. *vero enim* cum Bodl. Bal. Ioann. Voss. 1. 3. Bern. Alm. *Enimvero* dant Voss. 2. et Goth. cum edd. ante Gryph. meis omnibus, praeter Ald. Illud in ipso Cicerone dant aliquot libri. Neque est sane quod respuas *vero* adjectivum ad *oratori* pertinens; attamen, cum et apud Terentium binis locis (neque enim plures adhuc in ullo scriptore inveni) Adelph. 2, 1, 47 et Eunuch. 4, 6, 4 legatur *verum enim*, non subjecto iterum *vero*, servandum puto receptum, ne forte bona locutio, sed rarior, per Criticorum suspicionem plane obliteretur. *infinitam — propriam.* Guelf. *infinitas — proprias.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) pro *infinitam* dant *infinita* cum Voss. 1. 3. Edd. fere vett. *infinitam — proprie.* Turic. *infinita — propria.*

alibi. De Or. 3, 14. De *verum enim* vid. not. Crit.

minima pugna eſt. Nam de omni materia dicere eam fatentur: propriam habere materiam, quia multiplicem habeat, negant. Sed neque infinita eſt, etiamſi eſt multiplex: et aliae quoque artes minores habent multiplicem materiam, velut *architectonice:* namque ea in omnibus, quae ſunt aedificio utilia, verſatur: et *caelatura*, quae auro, argento, aere, 9
ferro, opera efficit. Nam *ſculptura* etiam lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, praeter ea quae ſupra dixi, complectitur. Ne- 10
que protinus non eſt materia rhetorices, ſi in eadem verſatur et alius. Nam ſi quaeram, quae ſit materia ſtatuarii, dicetur *aes:* ſi quaeram, quae ſit excuſoris, id eſt, ejus fabricae, quam Graeci χαλκευτικὴν vocant, ſimiliter *aes* eſſe reſpondeant. Atqui plurimum a ſtatuis diffe-
207 runt vaſa. Nec medicina ideo non erit ars, 11
quia unctio et exercitatio cum palaeſtrica, ciborum vero qualitas etiam cum coquorum ei ſit arte communis. Quod vero de bono, utili, 12
juſto diſſerere, philoſophiae officium eſſe dicunt, non obſtat. Nam, cum philoſophum dicunt, hoc accipi volunt, virum bonum.

architectonice — verſatur. Guelf. *architectonicae.* Goth. (tac. Geſn.) *verſantur* ut appareat eum ſuo *e* voluiſſe quod Guelf. ſcribendo *ae*, male. *excuſoris.* Guelf. *ſculptoris* male. Goth. (tac. Geſn.) *excuſſoris* cum Voſſ. 2. item male. Vett. edd. receptam, quibus accedere videntur Britannici et Alm. *a ſtatuis.* Omittit *a* Guelf. cum Turic. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) Voſſ. 3 et meis quidem ante Leidenſ. edd. omnibus. Ex ea Gibſonus aſſumſit, et de ſuis Codd. tacet.

Quod vero. Goth. (tac. Geſn.) *Qui vero.* *dicunt.* Goth. *debent*, non, ut Geſn. narrat, *dicebant.*

Cur igitur oratorem, quem a bono viro non
13 ſeparo, in eadem materia verſari mirer? cum praeſertim primo libro jam oſtenderim, philoſophos omiſſam hanc ab oratoribus partem occupaſſe, quae rhetorices propria ſemper fuiſſet, ut illi potius in noſtra materia verſentur. Denique cum ſit *dialectices materia* de rebus ſubjectis diſputare, ſit autem dialectice oratio conciſa, cur non eadem perpetuae quoque
14 materia videatur? Solet a quibusdam et illud poni, *Omnium igitur artium peritus erit orator, ſi de omnibus ei dicendum eſt.* Poſſem hic Ciceronis reſpondere verbis, apud quem hoc invenio, *Mea quidem ſententia nemo eſſe poterit omni laude cumulatus orator, niſi erit omnium rerum magnarum atque artium ſcientiam conſecutus:* ſed mihi ſatis eſt ejus eſſe oratorem rei, de qua dicet, non inſcium.
15 Neque enim omnes cauſas novit, et debet

Cur. Guelf. et Turic. *Quare* cum Alm. *rhet. propria ſemp.* Guelf. omittit *propria.* *dialectice.* Hoc ſcripſi contra edd. prope omnes, *dialectices* dantes, bonis tamen auctoribus Codd. Britannicis tribus Turic. et ed. Andr. Neceſſaria erat mutatio, vid. 2, 20, 7. quo accedit Cic. Brut. 90 „dialectica — quaſi „contracta et aſtricta eloquentia putanda eſt.“ et de Fin. 2, 6 „perpetua oratio“ (i. e. rhetorice) „non rhetorum ſolum ſed etiam „philoſophorum.“ Apparet fons erroris cum Voſſ. 1. 3. praeferant: *dialecticae,* quod eſt ortum ex male intellecto: *dialectice.* *materia.* Guelf. et Turic. *materiae* cum Jenſ. (non enim dat *materie*) et idem voluit Goth. qui habet caudam in *e;* male. *hoc inv.* Guelf. *haec inv.* Elegantius profecto cf. ad 2, 17, 30. *dicet.* Guelf. *dicit* cum Jenſ. qui non omittit *d. q. d.,* ut narrat Geſn. et ſic pleraeque edd.

primo libro. Prooem. 10 ſqq. *Mea quidem.* De Or. 1, 6 init.

posse de omnibus dicere. De quibus ergo di-
cet? de quibus didicit. Similiter de artibus
quoque, de quibus dicendum erit, interim
discet: et de quibus didicerit, dicet. Quid 16
ergo? non aut faber de fabrica melius, aut de
musice musicus? Si nesciat orator, quid sit,
de quo quaeritur, plane melius. Nam et liti-
gator rusticus illiteratusque de causa sua me-
lius, quam orator, qui nescit quid in lite sit,
dicet: sed accepta a musico, a fabro, sicut a

non aut faber. Guelf. hoc ordine: *n. f. a.* cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) et vett. omnibus (ubi male accepit Burm. quasi omitterent *aut*) ante Badium, qui invertit ordinem, ut faciliorem redderet, monito in nota lectore, dubito an praeter necessitatem. Eum ceteri secuti, praeter Gryph.

quaeritur. Guelf. et Turic. *quaeratur* cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) et multis praeterea. *lite sit, dicet.* Guelf. et Turic. cum Goth. Jens. (tac. Gesn.) omittunt *dicet.* Item Tarv. Loc. Rusc. Regius in nota inserendum necessario, putat, quem secuta est fortasse Venet. habet enim. cf. not. Crit. ad 1, 6, 26. Mihi elegantius videtur, si absit, ut et Badius judicat.

accepta. Citat hic Almelov. Plat. de rep. 10. p. St. 598 et 601. (Bip. 7, 288—90. 295—97.) ubi *μίμησιν* exagitat et *τόδε* (inquit p. Bip. 7, 289) *δεῖ — διανοεῖσθαι, ἐπειδάν τις ἡμῖν ἀπαγγέλλῃ περὶ τούτου, ὡς ἐνέτυχεν ἀνθρώπῳ πάσας ἐπισταμένῳ τὰς δημιουργίας — ὑπολαμβάνειν δεῖ τῷ τοιούτῳ, ὅτι, εὐήθης τις ἄνθρωπος καὶ, ὡς ἔοικεν, ἐντυχὼν γόητι τινὶ καὶ μιμητῇ, ἐξηπατήθη· ὥστε ἔδοξεν αὐτῷ πάνσοφος εἶναι, διὰ τὸ αὐτὸς μὴ οἷός τ' εἶναι ἐπιστήμην καὶ ἀνεπιστημοσύνην καὶ μίμησιν ἐξετάσαι.* Sed magis etiam ad nostri disputationem pertinent, quae habes in Gorgia p. St. 456 A. B. C. ubi quovis opifice probabilius dicturum oratorem asseverat Gorgias, se autem sicubi cum fratre Herodico, medico (quem ipsum in sua arte praestigiatorem significat Socrates Rep. 3. p. 405 E.), ad aegrotos accesserit, remedia iis longe facilius ipso fratre persuadere. Ad quam jactantiam ea respondet Socrates p. 459. quae nemini, rhetorices magnopere studioso, placeant, quaeque vereor ut Qu. ipse cum magno hujus artis honore

litigatore, melius orator, quam ipſe qui do-
17 cuerit. Verum et *faber*, cum *de fabrica*, et *muſicus*, cum *de muſica*, ſi quid confirmationem deſideraverit, dicet; non erit quidem orator, ſed faciet illud quaſi orator: ſicut cum vulnus imperitus deligabit, non erit medicus,
18 ſed faciet ut medicus. An hujusmodi res nec in laudem, nec in deliberationem, nec in 208
judicium veniunt? Ergo cum de faciendo portu Oſtienſi deliberatum eſt, non debuit dicere ſententiam orator? atqui opus erat ra-
19 tione architectorum. Livores et tumores in corpore, cruditatis an veneni ſigna ſint, non

qui doc. Guelf. omittit *qui*, unde, conjunctim cum illa priore *τοῦ dicet* omiſſione, alia exiſtit ſtructura, minus probabilis. Aſtipulantur et alii. *deligabit.* Guelf. Turic. et Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) *deligavit* cum Voſſ. a. 3. Bern. Alm. et edd. multis vett. Badius cum Cervicorno futurum habet, cum Locat., quem fere exprimit, praeteritum; neque monito lectore, cum etiam Ald., cujus magna ſolet apud Badium eſſe auctoritas, praeferat *deligavit*. Unde tot fautores nacta fuerit praepoſtera haec ſcriptura, qui praeſertim revocarint eam, ut Gryph., ab aliis jam correctam, non equidem comminiſcor. An locus obverſabatur, quem vid. in not. exeg.? Britannici tamen Codd. quorum nulla mentio apud Gibſ. videntur tueri receptam, unice veram. Sed exigua eſt Codd. auctoritas in tam ſolita confuſione *τῶν b* et *v*, de qua vide Drakenb. ad Liv. 5, 24, 5. it. 2, 46, 2.

conciliare poſſit. Sed dignus eſt, ut dixi, integer dialogus, qui ab adoleſcentibus ediſcatur. Loca demonſtrata ſunt Bip. 4, 23. 24. 29.

deligabit. cf. 2, 17, 9.

portu Oſtienſi. vid. Sueton. Claud. c. 20 ubi apparebit, quare deliberatum fuerit operoſe, quoniam opus ab ipſo Julio Caeſare erat „ſaepius deſtinatum, ac propter difficultatem omiſſum."

crud. an ven. Tangit medicam iſtam quaſi eloquentiae partem, ſed in tranſcurſu, Cic. pro Cluent. c. 10 extr.

tractat orator? at eſt id ex ratione medicinae.
Circa menſuras et numeros non verſabitur?
dicamus has Geometriae eſſe partes. Equidem
omnia fere poſſe credo caſu aliquo venire in
officium oratoris. quod ſi non accidet, non
erunt ei ſubjecta. Ita ſic quoque recte dixi- 20
mus, *materiam rhetorices eſſe omnes res ad
dicendum ei ſubjectas;* quod quidem probat
etiam ſermo communis. Nam cum aliquid,
de quo dicamus, accepimus, poſitam nobis
eſſe materiam frequenter etiam praefatione
teſtamur. Gorgias quidem adeo rhetori de 21
omnibus putavit eſſe dicendum, ut ſe in au-
ditoriis interrogari pateretur, qua quisque
de re vellet. Hermagoras quoque, dicendo
materiam eſſe in cauſa et in quaeſtionibus,
omnes res ſubjectas erat complexus. Sed 22

verſabitur. Guelf. et Turic. *converſabitur* cum Bern. repetita ſyllaba prima ex antecedente *non.* *Geometriae.* Sic omnes, quantum video, et Codd. et edd. Neque erat quod ſcripturam ſolicitaret Iacob. Frid. Heuſingerus ad Cic. de Off. 3, 7, 3 qui malit *Geometrae.* Perpetuitas argumentandi oſtendit hic artis magis nomen requiri, quam artificis. Sic modo: „ex rat. medicinae." „ratione architectorum" quae eſt ipſa *architectonice.* Ne Ciceronis quidem locus Tuſc. 5, 39 mutatione indiget „geometriae munus tuebatur" quanquam majorem ſpeciem habet conjectura. Receptam dat ibi Wolfius, cf. not. Crit. ad 1, 12, 18.

Gorgias. Plat. Gorg. p. 447 C. (Bip. 4, 5.) Ἐκέλευε γοῦν νῦν δὴ ἐρωτᾷν ὅ, τι τις βούλοιτο τῶν ἔνδον ὄντων, καὶ πρὸς ἅπαντα ἔφη ἀποκρινεῖσθαι. De quo ipſo Platonis loco Cic. de Or. 3, 32. id. de Or. 1, 22. de Inv. 1, 5. de Fin. 2, 1.

Hermagoras — quaeſtionibus. vid. Cic. de Inv. 1, 6 ubi hanc refert Hermagorae diviſionem, ſed improbans ipſe et *quaeſtiones* ab oratoris officio ſejungens. cf. et de Or. 2, 19 init.

quaestiones si negat ad rhetoricen pertinere, dissentit a nobis: si autem ad rhetoricen pertinent, ab hoc quoque adjuvamur. Nihil est enim, quod non in causam aut in quaestio-
23 nem cadat. Aristoteles tres faciendo partes orationis, *judicialem*, *deliberativam*, *demonstrativam*, paene et ipse oratori subjecit
24 omnia. nihil enim non in haec cadit. Quaesitum a paucissimis etiam de instrumento est. *Instrumentum* voco, *sine quo formari materia, et in id, quod velimus, effici opus non possit.* 209
Verum hoc ego non artem credo egere, sed artificem. Neque enim scientia desiderat in-

aut in quaestionem. Guelf. omittit *in.* Repetitionem praepositionis defendunt Burm. h. l. et ad 4, 2, 107 ubi iterum positam praepos. omittunt quoque Guelf. et Goth. item ad 6, 5, 11 et Drakenb. ad Liv. 6, 27, 6 et Heusingerus ad Cic. de Offic. 1, 14, 1 et in hac ipsa re Cic. de Invent. 1, 6 init. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *aut in quaestiones*, cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnibus, quod verum puto, ob *in quaestionibus* (§. 21) et *sed quaestiones* (§. 22). *et — effici.* Ita Guelf. et videntur plurimi Codd. qui silentur. Goth. (tac. Gesn.) *in* omittit post *et* cum Voss. 2. et Ald. quae est commodissima scriptura, Jens. (item tac. Gesn.) omittit *et* ante *in*, cum edd. praeter Ald. omnibus ante Gryph., quae ne ipsa quidem displicet ratio. Recepta saltem vitio carere non videtur. Quis enim dixit: „*efficere* materiam *in* opus?" *egere.* Praeposteram Gibsoni scripturam *agere* (merum sphalma, neque enim est in Leid.), invenio etiam in Tarvisina.

negat — pertinere. cf. 3, 5, 14. Quo inspecto loco apparebit, quare de Hermagorae sententia dubitet Qu. Se autem *adjuvari* ait ab Hermagora (modo ejus non sit liber, qui contrariam opinionem habet) quod tum, vel hoc auctore, recte finierit *materiam rhetorices* §. 4.

Aristoteles. Rhet. 1, 3, 3. unde repetiit Cicero Partitt. Oratt. c. 3 extr. cf. et de Inv. 1, 5.

et — effici. vid. not. Crit.

strumentum, quae potest esse consummata, etiamsi nihil faciat: sed ille opifex, ut caelator caelum, et pictor penicilla. Itaque haec in eum locum, quo *de oratore* dicturi sumus, differamus.

eum locum. Lib. 12. c. 5. ubi enumerantur instrumenta oratoris: *animi praestantia, vox, latus, decor.* Respicit autem ejus capitis §. 1 ad ipsum nostrum locum: „Haec „sunt, quae me redditurum „*promiseram*, instrumenta, non „artis, ut quidam putaverunt, „sed ipsius oratoris."

ARGUMENTUM LIBRI III.

quot rationales — 58. *Cicero in rhetoricis de negotiali; Hermagoras translationis inventor* — 61. *Legales quaestiones* — 62. *Albutius, alii* — 63. *Se quartum eorum, quos generales olim fecerit, nunc removere* — 68. *Translationem quoque ex specialibus; quae in nulla controversia sit unquam sola* — 78. *Translatio in rationali genere posita; male* — 80. *Tria in omni disputatione quaeri* — 83. *Quadripertitam rationem rudibus utilem* — 86. *Quatuor propositorum duo genera, rationale et legale* — 88. *In legali nasci simulacra ex illis tribus* — 91. *In caussis simplicibus singuli status; sed quo potissimum utendum, quaeritur* — 94. *In conjunctis plures, vel diversi vel generis ejusdem; ejus rei exempla.* — C. 7. *Genus laudativum. Non totum abhorret a negotiis* — 3. *Non semper de dubiis dicere oratorem* — 5. *Vicissim laudem ostentationi compositam indigere interdum probatione, defensione; plerumque amplificatione* — 7. *Laudantur dii* — 10. *Magis varia laus hominum; in tria tempora dividitur* — 12. *Corporis, extrapositorum, laus* — 15. *Animi* — 17. *Quae post laudandi hominis mortem evenerunt* — 19. *Vituperationis idem ordo in diversum* — 22. *De viventibus judicia hominum in utramque partem adhibenda* — 23. *Refert, ubi quidque laudetur* — 25. *Ex vicinitate virtutum ac vitiorum quatenus proficiendum sit* — 26. *Urbium, locorum, rerum laudes* — 28. *Qui status maxime sit hujus generis.* — C. 8. *Deliberativum an utilitate finiatur* — 2. *An solum honestum utile* — 4. *Qualitatis statu non continetur totum* — 6. *Hujus generis prooemium* — 10. *Narratio* — 12. *Affectus* — 14. *An in sola reipublicae administratione versetur* — 15. *Rem posse fieri, aut incertum est* — 17. *aut certum* — 21. *Quae sint partes suadendi; necessitatem inter eas non esse, sed possibile* — 26. *A quibusdam ut partes poni quae species sint partium* — 28. *Voluptas an connumeranda sit* — 30. *Utilia honesta comparantur* — 33. *Utilia inter se* — 36. *Exempla quid possint, quorum et apud quos* — 38. *Honesta quibus quomodo suadenda* — 44. *Inhonesta* — 48. *Persona suadentis* — 49. *Prosopopoeïae* — 52.

Persona et in controversias ducitur — 53. *In scholis materiae deliberativae similiores controversiis* — 58. *Error in suasoriarum genere dicendi* — 67. *Historias legendo plus proſici quam vulgaribus praeceptis; item usu* — C. 9. *Judicialis generis partes auctae perperam; quinque probandas esse* — 6. *Ordo dicendi cujusque et cogitandi non idem* — 8. *An cogitandi ordinem scribendo sequi debeamus.* — C. 10. *Causa aut unius rei controversia constat, aut plurium; aut ejusdem generis aut diversi* — 3. *Genus comparativum* — 5. *Perspecto causae genere, quid intuendum.* — C. 11. *Post inventos status, quid Hermagorae videatur intuendum; quaestio* — 4. *Ratio* — 7. *Judicatio* — 9. *Continens* — 10. *Pro statuum diversitate aut conjunctas esse aut separatas quaestionem et judicationem* — 18. *Ciceronis variae de horum omnium commercio sententiae* — 20. *Aliorum ratio* — 21. *Se nimiam Hermagorae subtilitatem non probare* — 26. *Theodori ratio* — 28. *Conclusio.*

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA INSTITUTIONE
LIBER TERTIUS.

210 I. Quoniam in libro secundo quaesitum est,
quid esset *Rhetorice*, et quis *finis* ejus; *artem*
quoque eam esse, et *utilem*, et *virtutem*, ut
vires nostrae tulerunt, ostendimus; *materiam*-
que ei res omnes, de quibus dicere oporteret,
subjecimus: jam hinc, unde coeperit, quibus
constet, quo quaeque in ea modo invenienda
atque tractanda sint, exequar: intra quem
modum plerique scriptores Artium constite-
runt, adeo ut Apollodorus contentus solis
judicialibus fuerit. Nec sum ignarus, hoc a 2
me praecipue, quod hic liber inchoat, opus
studiosos ejus desiderasse, ut, inquisitione
211 opinionum, quae diversissimae fuerunt, longe

oporteret. Guelf. *oportet*, nec ipsum male. *div. fuerunt longe.* Omittunt *fuerunt* Burm. Gesn. Bip. sed ex mero, ni fallor, Burmanni sphalmate, cum sit in odd. meis omnibus et Codd. Guelf. Goth. Turic. Nec facile eo careas.

intra — *modum*. Recte monet Gesnerus, minuendi significationem esse in *intra*: „Etiam minus hoc ipso fecisse „Artium scriptores." Vide Lexica et Tursell. de partt. p. 406. ed. Lips. Sic noster 11, 3, 45 „intra loquendi modum." it. 11, 3, 8 „intra famam."

Apollodorus. vid. mox §. 17.

difficillimum, ita nescio an minimae legentibus futurum voluptati: quippe quod prope nudam praeceptorum traditionem desideret.
3 In ceteris enim admiscere tentavimus aliquid nitoris, non jactandi ingenii gratia (namque in id eligi materia poterat uberior) sed ut hoc ipso alliceremus magis juventutem ad cognitionem eorum, quae necessaria studiis arbitramur, si ducti jucunditate aliqua lectionis, libentius discerent ea, quorum ne jejuna atque arida traditio averteret animos, et aures praesertim tam delicatas raderet, verebamur.
4 qua ratione se Lucretius dicit praecepta philo-

minimae. Ita Locat, Rusc. Ceteri quidem omnes, quos vidi, libri *minime*, adverbium. Sed Codicum in hisce nulla auctoritas. Quid in Florentino inveniret non prodidit Regius, sed, cum ipse adverbium pro adjectivo legi suadeat, probabile fit in eo quoque esse nostram scripturam. Latinum esse *minime* h. l. vix credo; desidero enim locum ubi sit: „hoc mihi *valde* fuit „voluptati." *Magnae voluptati, summae voluptati*, frequens etiam, ut Cic. ad Att. 2, 25.

si — discerent. Si h. l. accipe *an* Graeco more, cujusmodi usus Ciceroni, Caesari, Livio, Tacito (et cui non?) est frequens. Vide inter plurimos qui de eo egerunt Tursell. p. ed. Lips. 907. Drakenb. ad Liv. 4, 20, 8 et Heusingerum praef. ad Cic. de Off. p. 48. cf. et nostr. 7, 2, 5. „est quae„situm — *si* — esset."

Lucretius. Locus bis extat in opere Lucretiano 1, 934 et 4, 11. Sed, praeter leviorem differentiam *Sed* alteroque loco *Nam* pro quo Quintilianei libri habent *Ac* (an volebat *At?*), insignis est diversitas altera. Pro *Aspirant* in Lucretii libris est *Contingunt*, quod ipsum in nostro loco nonnisi editi quidam ponunt in margine, imo in textu, ut, praeter memoratos, Gryphii. Gesnerus monet a Gifanio et Lambino agnosci libros Lucretianos qui praeferant: *Aspirant.* Hoc sane, utpote difficilius, Critico magis, placeat; sed *contingant* ipsum habet aliquem vetustatis colorem, ut videatur utrumque diversis editionibus posuisse

sophiae carmine esse complexum: namque hac, ut est notum, similitudine utitur:

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aspirant mellis dulci flavoque liquore,

et quae sequuntur. Sed nos veremur, ne 5
parum hic liber mellis, et absinthii multum, habere videatur, sitque salubrior studiis, quam dulcior. Quin etiam hoc timeo, ne ex eo minorem gratiam ineat, quod pleraque non inventa per me, sed ab aliis tradita, continebit: habeat etiam quosdam, qui contra sentiant et adversentur, propterea quod plurimi auctores, quamvis eodem tenderent, diversas
*212 tamen vias munierunt, atque in suam quisque

munierunt. Sic Guelf. Turic. et Codd. plerique, nisi quod Voss. 2. cum aliquot edd. vett. dat *invenerunt.* Francius conjecit *inierunt*, probante Burmanno, et auctore etiam facto Cod. Goth. quare recepit Gesnerus, qui hanc scripturam et Jens. ed. praeferre narrat; falso ille; est enim in ea, ut Tarv. et Ven., *invenerunt.* Equidem, deserente Gothanum suum Vossiano 2., merum errorem puto *inierunt*, pro *invenerunt.* Gothanam scripturam mihi dissuadet ipse etiam (fateor) auctor Francius. Neque cum Burmanni tum Gesneri argumenta multum proficere videntur. Quod enim mox (§. 6) *ingressi sunt*, id quidem parum ad rem: sunt enim ii discipuli, non magistri; et

Lucretius. Cum *aspirandi* significatione recte confert Gesnerus *olfacere*, nove et ipsum usurpatum a Varrone 2, 2, 16, ubi „*olfacere labra lacte*" est *imbuere labra odore lactis.* Ita et hic „*aspirare mellis liquore*" significabit *odore et sapore mellis imbuere.*

et — sequuntur. Sequitur enim apud Lucretium, quo consilio hoc fiat.

parum — multum. Opponuntur plerumque *parum — nimium.* Sed et alibi *parum* est pro *paulum* v. c. Plin. Paneg. 20, 3 „nihil aut certe *parum* intererat." cf. dicta ad 1, 1, 18.

salubrior. Quoniam *absinthium* et ipsum salubre.

6 induxit ſequentes. Illi autem probant qualecunque ingreſſi ſunt iter, nec facile inculcatas pueris perſuaſiones mutaveris, quia nemo non
7 didiciſſe mavult, quam diſcere. Eſt autem, ut procedente libro patebit, infinita diſſenſio auctorum, primo, ad ea, quae rudia atque imperfecta adhuc erant, adjicientibus quod inveniſſent ſcriptoribus: mox, ut aliquid ſui viderentur afferre, etiam recta mutantibus.
8 Nam primus poſt eos, quos poëtae tradide-

quod *ſequantur* homines eos qui *inierint* viam, non qui *munierint*, ea calumnia eſt, cum *ſequentes* potius ſint *poſteriores* tempore, vel et ipſi *diſcipuli*. Si intelligerentur, qui *ineuntes* iſtos *ſequerentur* (φυσικῶς), manifeſta foret ταυτολογία; nam is, quem ſequitur alter, in ſuam ſane viam illum inducit. Ipſum autem *inire viam* parum eſt in magiſtris, rhetoribus, qui diſciplinas, rationes inſtituendi, ſectas condunt; non ſua cauſa, ut aliquo perveniant, iter faciunt. Solet etiam vocabula plus ſignificantia uſurpare in hoc genere, v. c. *ſecari vias* (§. 14.) *Fecit* — *Herm. viam* (§. 16.). Simile eſt *munire*, quare merito revocaſſe mihi videor plurimorum librorum ſcripturam.

nemo non. Cave dirimas haec et *non* transferas ad *didiciſſe*, unde plane contraria exiſteret ſententia. Scriptoris noſtri ſenſus eſt fere in verſu Horatiano: „quae Imberbes „didicere, ſenes perdenda fa„teri.“ Epiſt. 2, 1, 85. *Nemo non* una vox eſt apud Romanos, ſic 3, 5, 10 *nihil non.*

poſt eos — tradiderunt. Ipſe Qu., Homerum aliquos artis magiſtros demonſtraſſe, monebat ſupra 2, 17, 8. Neque alienum, quod tangit Regius, Mercurium vulgo a poëtis prodi orationis auctorem. Ita ſane v. c. Horatius: „Mercuri „*facunde — voce* formaſti catus.“ ex Alcaeo Carm. 1, 10, 5 et Ovid. Faſt. 5, 668 „Quo didi„cit *culte lingua* favente *loqui*.“ Lucian. Hercules Vol. 7. p. 314 Bip. τὸν λόγον — οἱ Ἕλληνες Ἑρμῆν οἴονται εἶναι. Cic. de Or. 1, 46 *caduceo* nominando, *deum* illum, qui eloquentiae fuerit auctor, ſignificat Mercurium, quod et Geſn. agnovit, ad noſtr. 10, 7, 13. cf. Barthium ad Stat. Theb. 1, 305, qui multa congeſſit.

runt; movisse aliqua circa rhetoricen Empedocles dicitur. Artium autem scriptores antiquissimi, Corax et Tisias Siculi: quos insecutus est vir ejusdem insulae Gorgias Leontinus, Empedoclis (ut traditur) discipulus. Is

movisse — *Empedocles.* Hoc Aristoteles prodidit non quidem, ut Regius narrat, in fine Elenchorum Sophisticorum, sed in libro, qui intercidit, Sophiste inscripto, narrante Diogene Laertio 8, 57.; ipsaque, ut videtur, Aristotelis verba ponente Sexto Emp. p. Fabr. 370, Ἐμπεδοκλέα — ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ πρῶτον ῥητορικὴν κεκινηκέναι, ubi scita est observatio Fabricii, verbum Aristotelicum ipsum a Quintiliano expressum esse, monentis: *movisse.* Usus ille verbi κινεῖν sensu *inchoandi, moliendi* apud Stephanum nullis exemplis firmatur, et ne memoratur quidem; sed est satis certus, quanquam mihi quidem non multi succurrunt loci. Apud Athenaeum Deipn. 14. p. 629 C. legas: ὅθεν ἐκινήθησαν αἱ καλούμεναι πυῤῥίχαι quod recte vertitur „originem „habuerunt." Simili modo acceperim κίνημα *conamen, ausum* apud Sext. Emp. p. Fabr. 307 οὐ πᾶν — τὸ καθ' ἕτερον κίνημα, ληπτέον ἐστὶν ἑτέρῳ. Et ponit vocem Pollux 6. c. 38. de nominibus criminum §. 179 cum τόλμημα et φρόνημα. Cf. Aristot. Rhet. 3, 1, 8 ad eumque locum Wolfius in Epist. ad Vaterum (vid. Vateri Animadversiones ad Aristotelis libb. 3 Rhett. Lips. 1794) p. 213. Locus a Wolfio allatus Ciceronis Orat. c. 12. expressus est e Theophrasto. Satis vel Romanorum usu apparet, *movere* hac significatione dixisse Graecos, quem bene ostendit Drakenb. ad Epitomen libri Liv. 82. Quintiliani sunt haec fere: 3, 6, 10. 103. 4, 1, 29 ubi „*movere*" et „ex diverso *amoliri*" opponuntur.

Corax — *Tisias.* cf. 2, 17, 7. de Tisia vide et Aristot. Soph. Elench. p. Buhl. 638. ut et de Thrasymacho, qui perperam in Lexicis solet appellari Carthaginiensis (ex errore Καρχηδόνιος pro Καλχηδόνιος, ut pro Χαλκηδόνιος solet ferre vetustissima scriptura vid. Ekhel. Num. 2. p. 411.) et discipulus Isocratis (Suida caeco duce), quo fuit antiquior. Notissimus e veterum scriptis Sophistes, cujus sunt partes in republica Platonica. Ceteri etiam notiores, ut afferendis scriptorum locis non indigeant.

beneficio longissimae aetatis (nam centum et novem vixit annos) cum multis simul floruit: ideoque et illorum, de quibus supra dixi, fuit aemulus, et ultra Socratem usque duravit. Thrasymachus Chalcedonius cum hoc, et Pro- 215
dicus Cius, et Abderites Protagoras, a quo decem millibus denariorum didicisse artem, quam edidit, Euathlus dicitur: et Hippias Eleus, et, quem Palamedem Plato appellat,

Prod. Cius. Guelf. *Prod. Chius.* cum omnibus fere Codd. et edd. vett. qui error ipse nostram scripturam defendit, cum recentiores fere dent: *Cejus*, *Ceius*, praeter morem Latinum. Aldus solus veram rationem restituit, quam librarii, *Cium* ignorantes, turbarant inserenda aspiratione, ut notius exsisteret nomen, levius peccantes illi sequentibus. Aliud enim Graecis est Τήϊος, aliud Κεῖος. vid. Ernestum ad Brut. c. 8. qui dat *Ceus*, longius a Codd. Meminerint tirones nomen esse a *Ceo* sive *Cea* insula, et consulant v. c. Apolog. Socr. Platonicam p. Bip. 45. Vol. 1. Junguntur Thucyd. 7, 57 Κεῖοι — Τήϊοι.

beneficio — aetatis. De hoc, ut et Isocrate (§. 14) vide Lucianum in Macrobiis. Bip. Vol. 8. p. 128.

Euathlus. Diog. Laert. 9, 52. (Πρωταγόρας) πρῶτος μισθὸν εἰσεπράξατο μνᾶς ἑκατόν. Eadem apud utrumque merces, cum centum drachmae, quibus constat mina, aequent centum denarios. De magno Protagorae didactro vide scriptores Menagio citatos ad locum Diogenis. Jucunda narratur historia de Euathlo magistrum ludificante a Diogene l. c. §. 56. Gellio 5, 10. Appulejo in Floridis p. Elmenh. 360. quam ipsam Coraci accidisse narrat Sext. Emp. p. Fabr. 307. Discipulum autem Coracis, qui mercede eum emunxerit, ipsum Tisiam appellant Hermogenis Scholiastes, et anonymus ad Aphthonium editus a Montefalconio, cujus locum vide apud Schneiderum ad Cic. Brut. c. 12. Ex iis, quos memoravi, scriptoribus, ut ex etymo quoque apparet *Euathlum* esse vocandum hunc Protagorae auditorem, cum libri quidem Quintilianei mire fluctuent in eo, plerique dantes *Euathlum*.

Alcidamas Elaeïtes. Antiphon quoque et ora- 11

Alcidamas Elaeïtes. Guelf. *Alcidamus Eleitès.* Prius, Codd. (ut quidem arbitror) paucis assentientibus, neque ed. ulla, quantum video, ante Leidensem, ex qua expresserunt omnes; sed Graecis scriptoribus semper Ἀλκιδάμας audit, nunquam Ἀλκίδαμος, et subit animum dubitatio, rectene inspexerim Codicem Guelf. Saltem Turic. quoque: *Alcidamas.* Apud Ciceronem Tuscul. 1, 48. Wolfius resinxit Ernestinam scripturam *Alcidamus* in *Alcidamas.* vid. Ernest. in Clave Cic. et Solan. ad Lucian. Vol. 9, 412. In patriae nomine major dubitatio, quod edd. tam vett. quam recc. dant omnes *Eleates* (falso enim narrat Gesn. in Jenson. esse *Elates*), praeter Andr. quae cum Guelf. praefert: *Eleites*, astipulantibus Codd. Bodl. Bal. Alm. Bern. Turic. In Goth. verene sit, quod refert Gesn., *Elates*, non equidem dixerim. Saltem nihil notavi; sed potuit obrepere incuria. Jam *Eleites* non solum *propius* (ut ait Harles V. C. Fabr. Bibl. 2, 776.) *abest a vera scriptura*; sed ipsum verum est, modo attendas *ae* in MSS. ejus temporis fere esse *e*, vel repetas a Graeculorum frequentissimo errore, Ἐλέα scribentium pro Ἐλαία, qui est ipse apud Suidam, in voce Ἀλκιδάμας, et Eudociam p. 56. Proba forma ab Ἐλαία est Ἐλαιίτης, vid.

Alcid. Elaeït. de nomine vid. not. Crit. Quod autem hunc a Platone Palamedem fuisse appellatum narrat, in eo equidem non acquiesco. Locus est in Phaedro p. 261 D. Bip. Vol. 10. p. 353 Τὸν οὖν Ἐλεατικὸν Παλαμήδην λέγοντα οὐκ ἴσμεν τέχνῃ, ὥστε δοκεῖν (ubi δοκεῖν aut expungere aut in ποιεῖν mutare jubet Heindorfius, Collega conjunctissimus; rectissime ut quidem videtur) φαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσι τὰ αὐτὰ ὅμοια καὶ ἀνόμοια, καὶ ἓν καὶ πολλά, μένοντά τε αὖ καὶ φερόμενα. Designari philosophum aliquem ex disciplina Eleatica, Xenophanis, Parmenidis, Zenonis, Melissi, manifestum est, puto. Zenonem autem a Platone intellectum esse, narrat Diogenes Laert. 9, 25. ὁ δ' αὐτός (sc. Plato) ἐν τῷ σοφιστῇ καὶ Ἐλεατικὸν Παλαμήδην αὐτὸν (Zenonem) καλεῖ. Haerent VV. DD. in verbis ἐν τῷ σοφιστῇ, nihil tale ostendente hoc Platonis Dialogo, qui inscribitur Sophistes. Sed vide, an recto loco reponam haec verba. Sequitur enim apud Diog. φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης εὑρετὴν αὐτὸν (Zenonem) γενέσθαι διαλεκτικῆς, ὥσπερ Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς. Cum hacce sententia confer mihi, sis, alterum ejusdem Diogenis locum 8, 57. modo citatum ad §. 8. Ἀριστοτέλης — ἐν τῷ σοφιστῇ φησι πρῶτον Ἐμπε-

tionem primus omnium scripsit, et nihilo mi-

Steph. Byz. in voce Ἐλαία. Adest ei analogia in ceteris a terminatione αία gentilibus retinens plerumque ἰῶτα primitivi. Sic Ἀναιῖται apud Thucyd. 3, 19 cum apud Steph. Byz. obliteratum sit ἰῶτα prius, observante recte Berkelio. In ipsis etiam, syllaba εὺς terminatis, gentilibus non infrequens duplex ἰῶτα ut Thucyd. 1, 13 extr. MSti margo dat Φωκαιεῖς. Et Steph. Byz. in v. Νικαία: Νικαιεὺς καὶ Νικαεὺς, διχῶς. Magis tamen usurpata geminatio literae ἰῶτα in illis ἱτης. Quare fortasse non persanavit magnus Casaubonus locum Athenaei Deipn. p. 592 pro Ἀλκιδάμας ὁ Λαΐτης reponens Ἀλκ. ὁ Ἐλαΐτης, cum deberet ὁ Ἐλαιίτης. In nummis quidem duplex ἰῶτα neque in Elaeensibus neque in aliis ejusdem formae saepe reperias, cum vicissim Φωκαιέων, pro Φωκαέων, sit frequens; sed hoc suspicor esse tribuendum ei, quod in forma ιτης duo deinceps ἰῶτα scribenda erant; in altera εὺς, illud ἰῶτα sequebatur diversa vocalis. Postquam satis operose Codd. scripturam defendimus, veramque Alcidamanti patriam assignavimus, quem et Eudocia et Suidas ex Asia, non ex Italia, oriundum fuisse monent diserte; dimittemus, puto, *Eleaten* istum; cum eoque, nisi fallor, ipsum illud de Palamede, qualem Plato appellaverit, loco

δαλλία ῥητορικὴν εὑρεῖν· Ζήνωνα δὲ διαλεκτικήν. Jam tibi, spero, persuadebo, τά: ἐν τῷ σοφ. etiam 9, 25 esse referenda ad Aristotelem, non ad Platonem, quanquam paene necessarius erat librariorum error, librum Aristotelis deperditum ignorantium, Platonis autem, sibi notiorem, alieno loco inculcantium. Postquam igitur verba haec cesserunt Aristoteli, non erit violenta totius loci Diogeniani emendatio talis: ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῷ Φαίδρῳ καὶ Ἐλ. Π. κ. κ. Φησὶ δὲ Ἀριστ. ἐν τῷ σοφιστῇ εὑρετὴν κ. τ. λ. Obliterabatur verum Platonici dialogi nomen, postquam alienum ex vicinia pedem intulerat. Quin enim Diog. 9, 25. ad hoc de Palamede, aeque ac modo ad illud de statura Zenonis, nominaverit ipsum, ubi hoc dicat Plato, dialogum, nemo dubitabit profecto. Est autem ibi: ἐν τῷ Παρμενίδῃ. Et qui inspexerit Parmenidem Platonis, initio statim habentem sententias a Zenone lectas ex suo libro p. 127 D. E. Bip. 10, 75 εἰ πολλά ἐστι τὰ ὄντα, ὡς ἄρα δεῖ αὐτὰ ὅμοιά τε εἶναι καὶ ἀνόμοια κ. τ. λ., ne dubitabit quidem in Phaedro eundem designari philosophum, qui, in Parmenide, decreta sua cum Socrate communicet; nisi forte ipse Parmenides Eleates videbitur posse intelligi in Phaedro,

nus Artem et ipse composuit, et pro se dixisse

non invitum cedet. Si enim (id quod apparet ex Codd.) Quintilianus ipse *Elaeïten*, non *Eleaten*, agnovit Alcidamantem, qui tandem fieri potuit, ut hunc potissimum in Palamede *Eleatico* significatum crederet a Platone? Nisi forte locum Platonicum ipsum aliter vel legisse vel intellexisse est putandus, ut Ἐλαιϊτικὸν Παλαμήδην ibi inveniret, nón Ἐλεατικόν. Sed hoc ne speciem quidem habet ullam. Nimirum, accepto per errorem *Eleate*, pro *Elaeïte*, aliquis, qui, Platonici loci pulchre memor, tractaret Codicem Quintiliani antiquum, allevit fortasse margini significationem loci istius cf. not. exeg. Palamedem Eleaten, proprio, non figurato, nomine, invenies apud Suidam.

eum et ipse in dialogo cognomini mirabiles suas enarret sententias. Velim quoque discere, quo auctore Diogenes hoc narret de Zenone potius, quam Parmenide, Palamedis nomine appellato. Poterat ipsa alliteratio suadere hanc denominationem in Parmenide, de quo et Tiedemannus cogitat in Argumentis Platonicis p. 378. Attamen facile credam Diogeni; Quintiliano non item, qui unde resciverit hoc quod tam fortiter asseverat, nondum invenio. Sin ipse est expiscatus, erravit. An totum hoc: „quem — appellat" glossema est ex margine invectum? vid. not. Crit. Palamedem dicendo, summam Plato significavit hominis versutiam, et stupendas plane praestigias. Alcidamas, Elaea oriundus, urbe Aeoliae ad litus maris Aegaei, rhetor antiquus, Cicerone auctore, Gorgiae discipulus.

Antiphon. Primus fuit λογογράφος h. e. qui conscriptas a se orationes judiciales venderet litigatoribus, quod narrat Ammianus Marcell. 30, 4. p. Bip. 221. Magistrum etiam rhetorices prodit, inter alios, Socrates apud Platonem in Menexeno ubi ejus institutionem vilipendit prae Aspasiae p. 236 A. Bip. Vol. 5. p. 277. Ejus Artem oratoriam tribus constitisse libris e Grammatico MSt., in Bibliotheca Sangermanensi, eruit Petrus van Spaan, adolescens sedecim annorum, sed magistro usus et adjutore Ruhnkenio. Hujus dissertatio de Antiphonte est in Oratoribus Graecis Reiskianis Vol. 7. a p. 795. „Neminem unquam „melius" (Antiphonte) „ullam „oravisse capitis causam, cum „se ipse defenderet, se audiente, „locuples auctor scripsit Thu„cydides." Verba sunt Ciceronis Brut. c. 12, quem locum ob oculos habuit Qu. cum scriberet sua. Thucydides, ipse

optime eſt creditus: etiam Polycrates, a quo 214
ſcriptam in Socratem diximus orationem:
et Theodorus Byzantius, ex iis et ipſe, quos
12 Plato appellat λογοδαιδάλους. Horum primi communes locos tractaſſe dicuntur, Protagoras, Gorgias, Prodicus, et Thraſymachus. Cicero in Bruto negat ante Periclem ſcriptum quidquam, quod ornatum oratorium habeat: ejus aliqua ferri. Equidem non reperio quidquam tanta eloquentiae fama dignum: ideoque minus miror eſſe, qui nihil ab eo ſcri-

' *ante Periclem.* Guelf. et Turic. *Periclea*, miro conſenſu omnium, (praeter Goth. et Voſſ. 2,) Codd. et ed. Andr.

diſcipulus Antiphontis (quod refutatis, qui alia narrant, oſtendit Spaanius l. c. p. 800 ſeqq.) praeclaro magiſtrum encomio ornavit 8, 68.

Polycrates — diximus. cf. 2, 17, 4.

Theod. Byz. — λογοδαιδ. cf. 2, 15, 16. Locus Platonicus eſt in Phaedro p. 266. E. Bip. p. 364. et videtur habere aliquid poëtici coloris. (Nolim autem *Lyſiam* ibi pro *Tiſia* poni ſuadente poſt Ficinum Geſnero. Antiquiores enim illi omnes, ſaltem natu majores, Lyſia. Rejicit mutationem Stephanus quoque.) Utitur eo Cic. Orat. c. 12. quem igitur reſpiciebat noſter. Miror tamen utrumque pluralem dare λογοδαιδάλους, cum apud Platonem ſit ſingularis de ſolo Theodoro. Verba Platonis, corrupta ipſa, eo ſolo, quod poſt Stephanum inſerunt ex Codd. λέγειν, perſanari vix credo. Fortaſſe gravius ibi latet vulnus, ut pluralis quoque fuerit in λογοδαιδάλοις, et plus uno vocabulo interciderit.

Cic. in Br. C. 7.

non reperio — dignum. 12, 2, 22. it. 12, 10, 49 fortiter negat quidquam extare Periclis. Ei accedit Ruhnkenius in Hiſt. Crit. Orr. Grr. p. 38 ſeqq. locupletibus ſubnixus teſtibus, ſed Cicerone majorem fidem habente iis, quae Periclis ferrentur Brut. c. 7. et de Or. 2, 22. An inter Ciceronis et Quintiliani aetatem deperdita Periclis vera opera? Non puto. Conſule de hac dubitatione Fabr. Bibl. Harl. Vol. 2. p. 746 ſeq.

ptum putent; haec autem, quae feruntur, ab aliis esse composita. His successere multi, sed 13
clarissimus Gorgiae auditorum, Isocrates, quanquam de praeceptore ejus inter auctores non convenit. nos autem Aristoteli credimus. 14
Hinc velut diversae secari coeperunt viae. Nam et Isocratis praestantissimi discipuli fuerunt in omni studiorum genere: eoque jam seniore (octavum enim et nonagesimum implevit annum) pomeridianis scholis Aristoteles praecipere artem oratoriam coepit, noto quidem illo (ut traditur) versu ex Philocteta frequenter usus,

Arist. cred. Dixerit hoc diserte alicubi Aristoteles, necesse est; qualem tamen locum in reliquis quidem non reperimus operibus. Sed multi ejus interciderunt libri, etiam rhetorici, velut Theodectea, de quibus vide 2, 15, 10. Dionys. Halicarn. T. 2. p. 94 Isocratis praeceptores prodit Prodicum Cium, Gorgiam Leontinum et Tisiam Syracusanum, de Theramene aliquorum esse opinionem refert. Eosdem memorat Pseudo-Plutarch. p. 836. F. Suidas in v. Ἰσοκρ. diserte Gorgiam nominat et primum solum, fortasse ex Aristotele, deinde subjiciens, quos praeterea aliqui memoraverint.

pomeridianis. Cf. Gellium 20, 5. „Ἐξωτερικὰ (Aristo„telis) dicebantur, quae ad „rhetoricas meditationes, cet. „— conducebant. — disci„plinae, quam dixi ἀκροαμα„τικὴν, tempus exercendae da„bat in Lyceo *matutinum* — „illas vero ἐξωτερικὰς audi„tiones exercitiumque dicendi „eodem in loco *vesperi* facie„bat — atque eum δειλινὸν „περίπατον appellabat, illum „alterum supra ἑωθινόν.“

versu ex Philocteta. Et hic ante oculos nostro erat Cicero. de Orat. 3, 35. qui quidem Graeca ipsa non ponit. Idem tangit idem Tusculan. 1, 4. Diog. Laertius 5, 3. hoc dicterium in Xenocratem, non in Isocratem, conjectum esse refert, ut igitur ad philosophicas pertineret disputationes, non ad rhetoricas. De versu ipso, qui est tragoediae deperditae, vid. not. Crit.

Αἰσχρὸν σιωπᾷν, καὶ Ἰσοκράτην ἐᾷν λέγειν.
Turpe esse tacere, et Isocratem pati dicere.

Αἰσχρὸν — λέγειν. Sic versum Graecum Codd. praeter unum dant, quantum video, omnes, edd. autem meae ante Leidensem omnes; nisi quod pro Ἰσοκράτην, rectiore forma, pleraeque cum Codd. praeferunt Ἰσοκράτη. Pinus sibi visus est emendare versum inserendo μὲν post σιωπᾷν, neque tamen resicto καί. Hujus rationem, septem pedes inducentem pro sex, miro obsequio tenuerunt recentiores, cum Codex astipularetur nullus. Nam et Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt μὲν, neque editionum ulla habet, ut silentium eorum, qui eas cum Codd. contenderunt, nulli sit argumento. Britannici Codd. soli μὲν habere putandi, si fidele est Gibsoni silentium. Tota orationis forma in hoc versu, sive addito sive omisso μὲν (et ne sic quidem constat metrum), quam sit dura, sponte intelligitur. Neque tamen sufficit, quod Menagius, Davisius ad Tusc. 1, 4, aliique monent, legendum esse Α. σ. Ἰ. δ' ἐᾷν λ. ex Laertio 5, 3. Aliud enim est structuram Graecam ordinare, aliud Codd. fidem sequi. Habet autem nullus Quintiliani Codex δ' pro καί. Jam ipsa haec structurae et metri vitiositas, conjuncta cum iis, quae disputavi in not. ex., facit ut glossema putem Graecum versum hoc loco positum, quem ipsum dare noluerit Qu. Erat autem solenne fere rhetoribus, aliisque etiam scriptoribus, respicere ad eum, qui in proverbium paene abierat. Ita factum ut etiam hic eum significatum a Qu., allineret memoriter, qui tractaret antiquissimum aliquem Codicem, male καί effingens ex Latino *et*. Residet altera difficultas. Barnesius fragmentum hoc assignat Philoctetae Euripidis deperdito, nullo tamen demonstrato veterum loco, ubi diserte auctor sit memoratus. Musgravius primus ex eo loco, quem Gatakerus jam demonstraverat, alterum ejusdem fragmenti versum, nostro praemissum, eruit. Plut. adv. Colot. p. 1108 B., ubi haec, omissis quae inserit Plutarchus: *Ὑπέρ γε μέν τοι παντὸς Ἑλλήνων στρατοῦ Αἰσχρὸν σιωπᾷν*, plura enim non leguntur, ut altera posterioris versus pars: *βαρβάρους δ' ἐᾷν λέγειν*, adhuc quidem in nullo scriptore Graece compareat, sed efficta sit a VV. DD. ex loco Ciceroniano latino de Or. 3, 35. Sed ne hoc quidem Plutarchi loco diserte Euripidi tribuuntur hi versus, et possit igitur alius quoque poetae, velut Aeschyli, esse fragmentum;

Turpe — dicere. Succurrit sponte, quod cum Menagio ad Laertium l. c. multi admonent interpretes, versio-

Ars est utriusque, sed pluribus eam libris Aristoteles complexus est. Eodem tempore Theodectes fuit, de cujus opere supra dictum est. Theophrastus quoque Aristotelis discipulus de ra

quae est Gesneri ad nostrum Qu. locum dubitatio. Magnus Valkenaerius, qui fragmentum de industria, quod doleo, non est interpretatus, occasionem pronunciandi hujus in tragoedia Euripidea versus demonstrat Diatrib. in Eur. fragmm. p. 116. Sed protracto ex latebris altero illo versu, quem ipse non videtur animadvertisse, tam bene non procedit ea. Neque ille de auctore dubitat, argumento tamen certo non prolato. Gatakerus (quem ad nostrum locum mira confidentia αὐτολεξεὶ compilat Colomesius, quod huic viro solenne, ut mox §. 17. ad *Theophrastum*, Menagium ad Diog. Laert.) primus videtur Euripidem agnovisse, quo vel auctore vel argumento non prodens. Turicensis haec est versus scriptura: αισχρον τ ισοκρατην λέγειν.

nem hanc versus Graeci a Quintiliano vix potuisse subjici. Quid autem si Graeca potius ista sunt glossema? Quod ut suspicer, non eo solo adducor, quod Graecus versus esse negatur in Voss. 3. Poterat enim ibi Graecis esse relicta lacuna, more librariis ejus aevi frequentissimo, qui in vetustis quoque editionibus invenitur, ut hoc ipso loco et semper in Jensoniana. Quanquam a Burmanno significari arbitror, nullum adesse Graeci versus vestigium. Latina si a glossatore essent profecta, verbo finito hunc fuisse usurum existimo, non infinitivo: *esse*; neque apparet, quare nullo praeterea loco Graeco tam male sedulus interpres sese prodidisset. Etiam id quod monui, Ciceronis locum ob oculos versatum Quintiliano, me avertit a Graecis hisce veris et germanis credendis. Cicero posuerat sententiam solam, Latinis verbis expressam, non versum Graecum; idem fecisse Quintilianum puto, a tanto auctore ne in minimis quidem temere defecturum. Erant hoc monendi vel tirones, ne forte quis eorum crederet utrumque sic ut nunc legitur potuisse a Quintiliano proficisci, quod longe est remotum ab ejus consuetudine, ipsaque adeo elegantia. De Graeci versus conditione etiam hic, si placet, adi not. Crit.

supra. 2, 15, 10.

Theophrastus. Ejus artis, deperditae, meminerunt Diog. Laert. 5, 48. et Scholiastes

rhetorice diligenter ſcripſit: atque hinc vel ſtudioſius philoſophi, quam rhetores, praecipueque Stoicorum ac Peripateticorum prin-
16 cipes. Fecit deinde velut propriam Herma- 216
goras viam, quam plurimi ſunt ſecuti: cui maxime par atque aemulus videtur Athenaeus fuiſſe. Multa poſt Apollonius Molon, multa

praecipueque. Guelf. *praecipue.* Praeſtat ſane et poterat naſci *que* ex errore male repetentis *pue.* Sic et 5, 10, 49 Guelf. cum Aldo.

Hermogenis in Prolegomenis. Praecepta ejus rhetorica, libro quidem ipſo non nominato, tangit Cic. de Divin. 2, 1. et Orat. c. 24. item ſcriptor περὶ ἑρμηνείας (vulgo Demetr. Phal.) §. 41. 175. 229.

Stoicorum — Peripateticorum. cf. 2, 15, 20 ſeqq. de Peripateticis et §. 35 de Stoicis.

Apollonius Molon. Celeberrimus Ciceronianae aetatis rhetor, ipſiusque magiſter cf. 12, 6, 7. et Cic. Brut. c. 89 extr. Hunc Alabandis Cariae urbe, ortum, ſedem fixiſſe in Rhodo inſula narrat Strabo l. 14. p. 655 et 661. etſi ab Apollonio diſtinguens, ut ejus nonniſi Molonis nomen fuiſſe ſignificet. Attamen plurimi ſcriptores (quos videre eſt apud Fabr. B. G. Harl. 4. p. 273.) utroque nomine appellant, ubi tamen aliquot VV. DD. malint legi: *Apollonius Molonis* (ut Apollonius ille ſit Molonis filius) quibus nonnulli aſſipulantur Codd. (Quintiliani quidem neutro loco ullus). Sed fuit Graecorum (illo quidem tempore) mos ut ipſum patris nomen ſuperadderent filio, cujus rei exempla ſunt idonea apud Fabr. l. c. Romanos contra Genitivo uſos in hac re, negat Salm. ad Inſcr. Herod. Att. p. 90. Phoebammon rhetor καὶ Ἀπολλώνιος, ait, ὁ ἐπίκλην Μόλων ὡρίσατο. Proprie igitur noſter audiebat Apollonius, eratque Molonis filius, ut a multis deſignatur ſcriptoribus. Neque puto recte Caſaubonum Strab. p. 655. et Suet. Caeſ. 4. exprobrare Quintiliano, quod *Molonem* confuderit cum *Apollonio, Molonis filio;* quanquam Strabo (ll. cc.) videtur fidem facere ejus opinioni. Major eſt auctor Quintilianus, quam cui in Ciceronis magiſtro diffidam. Id contra veriſſime Caſaubonus, poſt eumque diſertius Wetzelius V. C. (ad Cic. Brut. c. 89.) tenere mihi videntur, hunc Ci-

Areus, multa Caecilius et Halicarnasseus Dionysius. Praecipue tamen in se converterunt 17
studia Apollodorus Pergamenus, qui praeceptor Apolloniae Caesaris Augusti fuit: et Theodorus Gadareus, qui se dici maluit Rhodium: quem studiose audisse, cum in eam insulam secessisset, dicitur Tiberius Caesar. 18
Hi diversas opiniones tradiderunt, appellatique inde *Apollodorei* et *Theodorei*, ad mo-
217 rem certas in philosophia sectas sequendi. Sed Apollodori praecepta magis ex discipu-

ceronis magistrum diversum esse ab eo, qui Cic. de Or. 1, 17 et 28. it. de Inv. 1, 56 memoretur Apollonius Alabandensis. Is enim Molone profecto antiquior; neque alius videtur quem Strabo (l. c.) cognominat μαλακὸν, aitque ortu Alabandensem sese contulisse Rhodum. Hujus quoque rhetoris magna fuisse videtur existimatio et auctoritas, cujus dictum *negantis quidquam lacrima citius inarescere*, in proverbium abiit. Cic. de Inv. l. c. Idem Partitt. Oratt. c. 17. Scriptor ad Herenn. 2, 31 Quintilian. 6, 1, 27. Jul. Severianus p. (Rhett. Pithoei) 312.

Caecilius. Siculus, Calactinus, sub Augusto vivens, Dionysiique Hal. familiaris, multorum librorum de rhetorica auctor, religione Judaeus, narrante Suida. Ejus scripta interciderunt omnia. Memoratur in primis Longino ejus de sublimitate libellus. Halicarnasseum Dionysium qui ignorant, adeant Fabr. B. G. Harl. Vol. 4. p. 382 seqq. Qui praeterea recensentur hac §. de iis vid. 2, 15, 14. 25. 35.

Apollodorus — Theodorus. cf. Suet. Aug. c. 89. et Tiber. 57. Mentionem prioris habet Strabo l. 13. p. 625. ubi et utriusque sectae meminit; posterioris l. 16. p. 759. Apollodorum inter Macrobios recenset Lucian. Bip. Vol. 8. p. 128. Ejus libros *aridissimos* appellat scriptor dialogi de Orr. c. 19. p. 352. E. De Theodoro bene exponit Langbaenius ad Longin. c. 3, 14. Etiam Posidonius, Apamea ortus, dictus Rhodius. Athenaeus p. 252 E.

certas — sectas. Seneca pater Tiberium ipsum appellat *Theodoreum* Suasor. p. Bip. 25. cf. nostr. 2, 11, 2. Ejus sectarum diversitatis exemplum est apud Senec. Patr. p. B. 149.

lis cognoſcas: quorum diligentiſſimus in tradendo Latine fuit C. Valgius, Graece Atticus. Nam ipſius ſola videtur Ars edita ad Matium,

Matium. Jenſ. (non *Martium*, ut Geſn.) *Matrium.* Volebat *Mattium* haud dubie librarius, ut ſaepe ſcribitur. vid. Scalig. l. in not. ex. c.

Valgius. C. Valgius Rufus Grammaticus (cf. not. Crit. ad 1, 5, 67. p. 134, ubi male *Valerius*, pro *Valgio*) et rhetor, tempore Auguſti, cui librum de herbis inſcripſit (Plin. H. N. 25, 2.) Rectene an nimis curioſe VV. DD. ſecernant hunc a T. Valgio Rufo, poeta, Horatii et Tibulli familiari, alii viderint. Praenomini T. an C. non multum tribuam, minus tamen argumento Broukhuſiano ad Tibull. 4, 1, 180, negantis quidquam verſibus ſcriptum a C. Valgio oſtendi poſſe. Chariſius ſaltem (ap. Putſch. p. 84.) eundem videtur deſignare, cujus et Epigramma et etymon *Solitaurilium*, breviſſimo intervallo nullaque memorata diverſitate, refert. Conſul ſuffectus noſter M. Valerio Meſſalae Barbato Aemiliano mortuo abdicavit ſe magiſtratu, A. U. C. 742. Interpretationem artis Apollodoreae a Valgio conditam citat noſter 3, 5, 17. et fortaſſe etiam 5, 10, 4. Poteſt enim altero loco ipſius Valgii opus intelligi.

Atticus. Strabo l. 13. p. 625. (Ἀπολλόδωρος) *μαθητὴν ἔσχεν ἀξιόλογον Διονύσιον τὸν ἐπικληθέντα* Ἀττικὸν, *πολίτην αὐτοῦ· καὶ γὰρ σοφιστὴς ἦν ἱκανὸς καὶ συγγραφεὺς καὶ λογογράφος.* Senec. Pat. p. B. 179. „Tranſeundum quaſi donemus, „et poſſimus quidem facere „controverſiam, ſed nolimus „— *Attico* Vipſanio, *Apollo-* „*dori diſcipulo*, placuit." Horum alteruter intelligatur a Quintiliano, neceſſe eſt. Quem Seneca memorat, filius eſt M. Vipſanii Agrippae, qui T. Pomponii Attici filiam Pomponiam duxerat primis nuptiis. v. Corn. Nep. Att. c. 12. Sed veriſimilius, Dionyſium Graecum deſignari, quae eſt Nicolai Fabri ſententia ad Senecam. Senec. Pat. in Suaſoria 2. p. 19 meminit Antonii *Attici*. Sed aliis quoque hoc cognomen inditum fuit, fortaſſe etiam Dionyſio, Attici liberto, praeceptori Ciceronis filii (quem cum Dionyſio, Ciceronis ſervo confundit Fabr. non caſtigatus ab Horl.), cujus frequentiſſima mentio in epp. ad Att. vid. Ep. 15. l. 4. Ejus filium commemorat Seneca pater p. B. 103; quem tamen diverſum puto a noſtri et Strabonis.

Matium. Eundem haud dubie commemorat Plin. H. N.

quia ceteras missa ad Domitium epistola non agnoscit. Plura scripsit Theodorus, cujus

12, 6. p. Bip. 324. *Divi Augusti amicum* appellans. Ejus an antiquioris libri sint, quorum titulos ponit Columella 12, 44, 1 non facile dixeris. Julii enim Caesaris in primis familiaris itemque Ciceronis amicus fuit C. Matius, quem a nostro secernunt Harduinus ad Plin. et Burmannus ad hunc loc., qui nostri patrem suspicatur. Recte; quoniam major natu videtur, quam qui potuerit Augusti amicus appellari, etsi cum eo conjunctus etiam post Caesaris mortem vid. Cic. Epist. ad Div. 11, 28. Hanc, quam modo designavi, majoris Matii epistolam (ipsius enim est ad Ciceronem) qui legerit, magni faciet hominis cum prudentiam tum fortitudinem, et miram simplicitatem, quale judicium est Mongalti quoque ad Ep. ad Att. 14, 1 (Gallic. vers.). Nomine tecto et αἰνιγματώδει Cicero, in epistolis ad Atticum, *Calvenam* eum appellat, quo ex fonte petitos jocos Ep. secundae l. 14. ingeniosissime explicat idem Mongaltus. Utriusque horum aetate superiorem, cum Lipsio et Burm. puto, Cn. Matium Iliadis interpretem Latinum et mimiamborum scriptorem, de quo vide Gellium, passim, sed in primis 9, 14. Ipsum hunc Caesaris amicum facit Scaliger ad Varronem de L. L. p. (notar.) 256 Bip. qui multa de eo persequitur. In antiquis aliquot Quintiliani edd. 12, 6, 1 post nomina quaedam pro *multum* legitur *Matius*, ut etiam hic ante quaestoriam aetatem causas orasse dicatur isto loco, quae scriptura non est de nihilo. Apollodorus rhetor ad Matium, magni sui discipuli amicum, videtur scripsisse artem rhetoricam.

Domitium. Hunc puto esse *Domitium Marsum*, Augustei aevi poetam et scriptorem elegantissimum, cujus aliquoties meminit noster 6, c. 3. Is cum Marsi nomine plerumque celebretur a scriptoribus, Domitius tamen, nullo addito cognomine, appellatur a Philargyrio ad Virg. Ecl. 3, 90. Ad hunc igitur (nisi conjectura fallor) scripsit epistolam Apollodorus, quae extaret, rationem reddens librorum suorum et studiorum. „Missa epistola" ablativus sit an nominativus, equidem non dixerim. „Ipsius" significat cetera Apollodoreorum scripta, quanquam referta praeceptis ejus, a discipulis esse condita, non ab Apollodoro ipso.

cujus — Hermagoram. Hic est recentior supra memorato (§. 16.) Temni natus, urbe Aeolidis. Laudat ejus senten-

auditorem Hermagoram ſunt qui viderint.
19 Romanorum primus (quantum ego quidem ſciam) condidit aliqua in hac materia M. Cato ille Cenſorius, poſt M. Antonius inchoavit. 218
Nam hoc ſolum opus ejus, atque id ipſum imperfectum, manet. Secuti minus celebres. quorum memoriam, ſi quo loco res poſcet,
20 non omittam. Praecipuum vero lumen ſicut eloquentiae, ita praeceptis quoque ejus, dedit unicum apud nos ſpecimen orandi, docendique oratorias artes, M. Tullius: poſt quem tacere modeſtiſſimum foret, niſi et rhetoricos ſuos ipſe adoleſcenti ſibi elapſos diceret, et in oratoriis haec minora, quae plerique deſi-

in hac materia. Ita ſi recte attendi, Guelf., cum plerique et Codd. (ut Turic.) et edd. vett. dent *in hanc materiam.* Sed videntur noſtram et alii defendere, ut Bodl. Bal. et ed. Andr. quos tacet Gibſ. *Cato — inch.* Guelf. *Cato M. Ant. ille cenſorinus inch.* Turbato, ut in reliquis Codd. et, ante Regium, edd., ordine; praeter proprios errores, omittendi *poſt*, et *Cenſorinus* pro *Cenſorius.* Ille tamen eſt reliquorum quoque Codicum. Apparet, collocatio verborum quam ſit interdum prava in Codd. Alm. verum habet ordinem, ſed omittit *poſt.* Turic. ſic: *C. M. A. ille cenſorius inch.*

celebres. — quor. Alm. et Turic. inſerunt *dederit*, ſoli.

tias Seneca pater, „quae audi„torem diligentem penitus af„ficerent, ſecurum transcurre„rent." p. Bip. 190. Eum Suidas ait τελευτῶν πόῤῥω τῆς ἡλικίας, et idem vult Qu. narrans *eſſe, qui eum viderint.* cf. 2, 15, 14.

M. Cato. cf. ad 2, 15, 1.

M. Antonius. Cic. de Or. 1, 47. „(Antonius) unum „libellum ſibi excidiſſe jam„dudum queſtus eſt." C. 48. Antonius loquitur: „Ipſa — „illa quae in *commentarium* „*meum* retuli" cet. Apparet, quid ſit „*inchoavit.*"

rhetoricos. cf. ad 2, 15, 6.

in oratoriis. Epiſtol. ad Div. 1, 9. poſter. part. „Abhor„rent (libri tres de Or.) — „a communibus praeceptis." „De Or. 1, 6." repetam — non ab incunabulis noſtrae ve-

derant, sciens omisisset. Scripsit de eadem 21
materia non pauca Cornificius, aliqua Sterti-

„teris puerilisque doctrinae quendam ordinem praeceptorum, sed" cet. c. 36. Scaevola Crasso „De istis communibus" ait „et pervagatis vix huic aetati audiendum putas." 2, 3. „Nec — te — frater — rhetoricis nunc quibusdam libris, quos tu agrestes putas, insequor ut erudiam."

Cornificius. Hujus esse libros, qui inscribuntur *ad Herennium*, et Ciceronis operibus solent praemitti, multi putant VV. DD. qua de re consulendus Fabric. Bibl. lat. edit. Ern. Vol. 1. p. 153 seq. Erat sane oratoriae artis in primis studiosus Q. Cornificius, Ciceronis in Auguratu collega, et amicus. vid. Cic. ad Divers. 12, 17. „(Scripsi) cetera quidem fortasse, quae etiam tu concederes: sed proxime — de optimo genere dicendi" (intelligit *Oratorem ad Brut.*) „in quo saepe suspicatus sum, te a judicio nostro, sic scilicet ut doctum hominem a non indocto, paululum diffidere." it. Ep. 18. „Quod extremum fuit — ad id primum respondebo. Animum adverti enim, hoc *vos* magnos oratores facere nonnunquam." Se juniorem Cornificium significat Cicero ep. 23. „Tuam vicem saepe doleo, quod nullam partem, *per aetatem*, sanae et salvae reip. gustare potuisti. Atque *antehac* quidem sperare saltem licebat, nunc etiam id ereptum est." it. Ep. 28. „societatem — tibi mecum *a patre* acceptam." Libro Qu. 9. c. 2 et 3. ubi de figuris agetur, mirificam Cornificii rhetoris cum scriptore Herenniano similitudinem observabimus. A Julio Rufiniano citatur, *Cornificius* in figura, dicta parrhesia, quam verterit *licentiam*, (qui locus est *ad Herenn.* 4, 36.) p. Ruhnkenii ed. Rutil. Lup. 219. cf. nostr. 9, 2, 27. Ad *Cornificium* Ciceronis sunt epistolae lib. ad Div. 12. a 17 ad 30. Burmannus Secundus in praefatione editorum a se librorum ad Her. et de Inv. (L. B. 1761. 8.) praeter necessitatem videtur abhorrere a Cornificio hujus operis auctore credendo, dum nimium tribuit Mario Mattio.

Stertinius. Ab aliis hic rhetor non memoratur, nisi quod apud Senecam patr. Contr. 9. p. 149. est *Maximus Stertinius*, cujus comes fuerit *Syriacus Vallius;* sed ne tuto quidem dixeris, illum fuisse rhetorem. Quem Horatius ridet philosophiam mentitum Sat. 2, 3, 33. 296. et Epist. 1, 12, 20. vilis videtur fuisse conditionis, in cujus domo nemo potuerit versari; quare diver-

nius, nonnihil pater Gallio: accuratius vero priores Gallione Celsus et Laenas, et aetatis 219

Laenas. Ita dedi de meo, cum ceteri: *Lenas;* sed Popilii apud omnes scriptores sunt *Laenates*, et ille Ciceronis interfector Graecis Λαινᾶς. Codd. hic nulla auctoritas. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *Lenax.*

sus profecto ab illo Senecae Stertinio, et libertinus fortasse, nomen adeptus a domino.

pater Gallio. Hunc iterum vide 9, 2, 91. ex quo loco (collato cum Sen. patr. p. Bip. 159.) vel maxime apparet eundem esse, quem Seneca pater, saepissime memoratum, appellat *Junium Gallionem*, quique ipsius Senecae filium, philosophi fratrem natu maximum, adoptavit. Fuit amicus Nasonis, teste Seneca patre p. 25. (Suas. 3.) cujus ad eum fortasse est Epistola ex Ponto 4, 11. etsi nil in ea de Gallionis eloquentia, in quo haeret Burmannus. Neque obstare puto, quo minus sit hic Gallio Quintiliani, quod dicitur eo prior esse Celsus. Hujus aetas non usquequaque est cognita, quam ut Columella, appellans eum „*suae aetatis* celeberrimum au„ctorem" (3, 17, 4), ad Tiberii et Claudii adolescentis tempora videtur deprimere, ita ipse, cum Themisonem, Asclepiadis (quo magistro et Pompejus Magnus est usus) discipulum, narrat „*nuper*, sed „senem, quaedam deflexisse" (praef. p. Bip. 13.) longe superiorem facere. Sane est quod dubites Gallionem, Ovidii familiarem, recentiorem Celso agnoscere. Sed et Julius Graecinus, pater Agricolae, qui Taciti fuit socer, „transcripsit „Corn. Celsum" (Plin. H. N. 14, 4, 5. p. B. 11.) unde item peti potest nota temporis. Seneca quidem pater per aetatem poterat videre Ciceronem (praef. Contr. 1. p. 63.), quidni Celsus prior *scripserit* (nihil enim aliud necesse) Ovidii amico? Saltem vix adducar ut hunc Gallionem, patrem cognominatum, credam, cum Burmanno, Senecae rhetoris filium.

Laenas. vid. 10, 7, 32. it. 11, 3, 183. Posteriore loco *Laenas Popilius* appellatur. Qui hunc rhetorem citaret, praeter Qu., inveni neminem. Apparet, eum omnem scripto percensuisse rhetoricam. Fuit ex gente ejus, qui, a Cicerone defensus antea, occidit ipsum. De hoc integra est Senecae patris Controversia 17. (p. 215 seqq. in Excerptt. p. 453.) Quo minus eorum, qui sunt apud Cic. Brut. c. 14. 25. 34. sit aliquis, obstat aetas Celsi, quocum conjungitur. De Celso cf. 2, 15, 22.

nostrae Virginius, Plinius, Tutilius. Sunt et

Virginius. Guelf. *Verginius*, cum Alm. Voss. 3. Bern. Eodem modo Guelf. 11, 3, 126. Bern. autem 4, 1, 23. In ceteris locis nihil varietatis commemoratur, neque ipse inveni. Qui praeter nostrum memorant utrumque *Virginium*, Graeci et Latini plerique *e*, non *i*, dant nomini; nisi quod index rhetorum, ab Achille Statio prolatus ex MSS. ad calcem Suetonii de clarr. rhett. habet *Virgilium Flavum*, ubi commode Burm. suspicatur legendum: *Virginium.* Alterum nomen *Flavius* legitur 11, 3, 126. in Codd. quantum video omnibus; edd. autem vett. pleraeque, ut dixi in not. ex., *Flavus*; et hoc dat index modo laudatus, item vita Persii, a Lipsio e Codice emendata, quam scripturam recepit Reizius (in Persio edito Lips. 1789. 8.) cum ceteroqui legeretur ibi *Flaccus.* Id ipsum tamen pro *Flavo*, an *Flavio*, ubique reponi malit Burmannus, ad geminationem duorum gentilium vitandam. *Flavus*, absque *i*, a capillitio inditum cognomen, ut *Rufus*, est aliquot gentium ut Baebiae et Clodiae; quare eos potius errasse puto, qui *Flavium* scriberent quam qui *Flavum*. *Tutilium.* Sic Guelf. Alm. Bern. Cod. ex Hulstiana bibliotheca in Leidensem trans-

Virginius. Hic est, cujus meminit Tacitus Annal. 15, 71, 6. „Virginius studia ju„venum eloquentia fovebat.“ Noster, praeter hunc locum, 5, 6, 44. 4, 1, 23. 7, 4, 24. 11, 3, 126. Postremo loco *Flavium* (an *Flavum*, ita enim ibi edd. vett. ante Badium Ascensium, ut videntur, omnes) appellat, quo ipso apparet, quod sponte credas, diversum esse a Virginio Rufo, cujus frequens apud historicos mentio, vide in primis Plin. Epist. 2, 1. et alibi. Tacitus refert Virginium sub Nerone in exilium actum ob claritudinem nominis, quem locum sanavit Lipsius, pro solita sagacitate, inserendo *et* inter *Virginium* et *Rufum*, ut intelligerentur *et* Virginius rhetor, *et* Musonius Rufus, philosophus, non autem videretur unus homo. De nomine vide not. Crit.

Plinius. Historiae naturalis auctor „tres libros“ scripsit „*studiosi*, in sex volumina „propter amplitudinem divi„sos: quibus oratorem ab in„cunabulis instituit et perficit.“ vid. Plinii Epistolas 3, 5, 5. Eum non semel ad partes vocat noster.

Tutilius. Celeber ejus aetatis rhetor, cujus meminit Martialis in lepido epigrammate ad Lupum, ubi quamlibet conditionem literis tractandis magis docet esse quaestuosam. l. 5, 57, 6. „Famae *Tutilium* suae

hodie clari ejusdem operis auctores; qui si

latus cum Voss. 1. qui praefert *Tulius*, mero librarii errore omittentis *ti*. Edd. vett. ante Badium omnes, quo accedit Aldina secunda. Ceteri libri, ut et Gesn., *Rutilius*, ubi tamen cum Burm. Gesnerus agnoscit, non esse contemnendam, quam recepimus. Hanc, praeter veterum librorum consensum (qui augeri fortasse poterat, si diligentiores iis conferendis contigissent lectores), persuasit mihi Ruhnkenius, docens (praef. ad Rutil. Lup. 10 — 16) aetatem Rutilii cum ejus, quem vertebat, Gorgiae conjunctam (vid. nost. 9, 2, 102) cadere in Ciceronis senectutem, cum Gorgia praeceptore, sed eodem morum corruptore, uteretur Cicero filius Athenis. Error tamen hic alieno apud Qu. loco reponendi *Rutilium* non unum contaminavit scriptorem veterem, cum Dodwellus in Plinii epistolam, (de qua in not. ex.) vellet immittere *Rutilium*, pro *Tutilio*, et aliquot editores, etiam reclamante metro, Martialis (de quo item not. ex.) versui obtruserint *Rutilium*. Sed ab hoc vitio sibi temperavit Dodwellus (Annal. Quint. §. 29) et P. Scriverius Quintilianum ex ipso Martiale corrigendum recte vidit. *Rutilii* quantitas cognoscitur ex Ovidio Fast. 6, 563 „— Quo „properas, memorant dixisse, Rutili?" it. Ex Pont. 1, 3, 63.

„relinquat" sc. filius tuus mi Lupe. Hunc ipsum Tutilium nostri fuisse socerum ex Plin. Epist. 6, 32 collegerunt VV. DD. Inscripta ea est Quintiliano in edd. omnibus. Sed rectissime mihi videtur Gedoynus, Francogallicus Quintiliani interpres, (praef. p. XLV seqq.) errorem suspicari in isto nomine. Malit ille reponi *Quintiano*, cujus meminerit Plin. Epist. 9, 9. Quanquam ne is quidem, cum (§. 2.) „Miseros tueretur" videtur adeo fuisse angusta re domestica, ut in dotem filiae L millia nummum a Plinio acciperet. Sed corruptela nominis in Quintiliano longe manifestior, cujus divitias ad coelum fert Juvenalis 7, 188 seqq. Accedit, monente Gedoyno, quod Prooem. l. 6. noster nullam filiae facit mentionem in comploratione ista suorum; et, quod ille non tetigit, Tutilium socerum profecto non erat neglecturus, in morte praesertim uxoris lugenda. Nisi forte alteram uxorem duxit, ex qua filiam susceperit, quae cum primum nubilis esset facta, in matrimonium cederet Nonio Celeri. Haec est Dodwelli ratio (Annall. Qu. §. 29 — 32) mira quidem solertia eruta illa; sed quae tota nitatur Pliniana epistola. Ei

omnia complexi forent, consuluissent labori meo: sed parco nominibus viventium; veniet eorum laudi suum tempus: ad posteros enim virtus durabit, non perveniet invidia. Non tamen post tot ac tantos scriptores pigebit meam quibusdam locis posuisse sententiam. 22 Neque enim me cujusdam sectae, velut quadam superstitione imbutus, addixi: et electuris quae volent facienda copia fuit, sicut ipse plurium in unum confero inventa; ubicunque ingenio non erit locus, curae testimonium meruisse contentus.

II. Nec diu nos moretur quaestio, Quae rhetorices origo sit. Nam cui dubium est, quin sermonem, ab ipsa rerum natura, geniti

scriptores. Guelf. et Turic. *auctores* cum Codd. puto omnibus. Voss. enim 1 et 3 *actores* error est. Edd. contra plurimae vett. ut et Jens. (contra quam narrat Gesn.) *script.* elegantius sane, cum modo fuerit *auct.* §. 21. quod tangit Burm. sed hoccine sufficit contra Codd.? *plurium.* Voss. 3 *plurimum* cum Gibs. et Obr. et ipso quoque Gesnero, ubi tamen sphalma credo, quod repetierunt Bipontini, cum Burm. det *plurium*, quae est reliquorum librorum omnium scriptura, nisi quod possunt videri Gibsoniani Codd. dare, quod est in ejus editione dissentiente tamen Leidense. Sed vera est recepta.

tamen obstat tum paupertas ista vix credibilis Quintiliani, tum id quoque (et urget hoc Baelius Quint. lit. C.), quod nulla ibi sit mentio disciplinae Quintilianeae, cui traditus fuerit Plinius, qua de re constat ceteroqui (Plin. Epp. 2, 14. 6, 6, 3). Sic, quare hanc Gedoyni conjecturam, quae omnem eximit scrupulum, tantopere aversemur (vid. Gesn. praef. Qu. §. 11.) non equidem video, eaque acquiescere malim profecto, quam secundas (an priores etiam, cum Nic. Antonio?) nuptias, filiam, paupertatem Quintiliani operose comminisci. Vetus quae solet editionibus praemitti Quintiliani vita, habet quidem ea hujus filiae mentionem; sed quae sit ejus auctoritas, non intelligo.

protinus homines acceperint (quod certe principium est ejus rei), huic studium et incrementum dederit *utilitas*, summam *ratio* et 220
2 *exercitatio*? Nec video, quare curam dicendi putent quidam inde coepisse, quod ii, qui in

quod certe — rei. Frigere videtur haec parenthesis. Si enim „nemini dubium, quin — acceperint" est sane hoc „ejus „rei principium." Quanquam „principium" h. l. est oppositum *perfecto operi*, et „certe" valet *saltem*. Paulo tamen concinnior videtur ratio, si *cum* inseratur post *quin*, a quo ipso haustum fuerit illud (*quum* saltem solet intercipi a praecedente *qui*, vid. Drakenb. ad Liv. Epit. 58., cui simillimum *quin*). Sic erat, quare repeteretur sententia in parenthesi, quae modo nonnisi oblique fuisset significata; et *huic* quoque aptius, post conjunctionem *cum*, quam si ἀσυνδέτως jungitur praecedenti sententiae, intellecto *et* vel *autem*. *summam.* Guelf. *summa* cum Jens. (tac. Gesn.) Tarv. et aliquot aliis, quod inveniebat Regius, qui correxit; necessario. Videntur addicere, praeter Goth. qui habet receptam, multi, saltem Britannici; nec refert, in summa facilitate erroris. vid. de *summa* substantivo ad 1, Prooem. 19.

quod certe — rei. vid. not. Crit.

putent quidam — instituerint. Qui hoc diserte dixerint, non invenio. Neque enim Pinus, qui Ciceronem hic, suppresso, ut fere soleat, nomine, notari a Quintiliano monet, locum ullum designat, ubi talis opinio legatur in hujus scriptis, neque ipse memini. Brut. c. 12 de primordiis artis rhetoricae in Sicilia, huc nequaquam pertinet. Ne illud quidem hujus loci puto, quod videtur communi opinione receptum fuisse, feritatem et violentiam hominum agrestium mansuefactas esse dicendo, quod copiose persequitur Aristides contra Platonem. p. 48 seqq. (T. 2. ed. Jebb.) ubi haec v. c. *ἀρχὴ μὲν οὖν αὕτη καὶ φύσις ῥητορικῆς καὶ βούλημα τοῦτο, σῶσαι πάντας ἀνθρώπους καὶ τὴν βίαν διὰ τῆς πειθοῦς ἀπώσασθαι.* Ea ipsa jam significarat noster 2, 16, 9. Cicero autem de Inv. 1, 2. De Or. 1, 8. Ciceronem, ut et alios scriptores summos, ubi ab eorum sententia recedat noster, non utique taceri, multis exemplis manifestum est, ut mox in hac ipsa re §. 4.

discrimen aliquod vocabantur, accuratius lo-
qui, defendendi sui gratia, instituerint. Haec
enim, ut honestior causa, ita non utique
prior est: cum praesertim *accusatio* praecedat
defensionem: nisi quis dicit, etiam gladium
fabricatum ab eo prius, qui ferrum in tute-
lam sui, quam qui in perniciem alterius, com-
pararit. Initium ergo dicendi dedit natura: 3
initium artis, observatio. Homines enim,
sicut in medicina, cum viderent alia salubria
alia insalubria, ex observatione eorum effe-
cerunt artem: ita, cum in dicendo alia utilia
alia inutilia deprehenderent, notarunt ea ad
imitandum vitandumque, et quaedam, secun-
dum rationem eorum, adjecerunt ipsi quo-
que: haec confirmata sunt usu: tum, quae
sciebat quisque, docuit. Cicero quidem ini-
221 tium orandi conditoribus urbium ac legum
latoribus dedit: in quibus fuisse vim dicendi
necesse est: cur tamen hanc primam originem
putet, non video; cum sint adhuc quaedam
vagae et sine urbibus ac sine legibus gen-
tes, et tamen, qui sunt in his nati, et le-
gationibus fungantur, et accusent aliqua ac

compararit. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *comparavit*, ut edd. meae a Gryphio ad Obr. omnes, cum Codd. Britannicis, ut puto, aliisque multis. Cod. Turic. Alm. et edd. ante Gryph. omnes receptam, meliorem sane. *originem putet.* Turic. *putem* cum Alm. quod recepit Obr. Non male.

Cicero. Loca vide in nota proxima. Improbat tamen Qu. ea maxime, quae leguntur *de Inv.* Altero enim loco nihil fere, nisi quod ipse dixit, defenditur; de *origine* non agitur.

defendant, et denique alium alio melius loqui credant.

III. Omnis autem *orandi ratio*, ut plurimi maximique auctores tradiderunt, quinque partibus conſtat, *inventione*, *diſpoſitione*, *elocutione*, *memoria*, *pronunciatione* ſive *actione* (utroque enim modo dicitur). Omnis vero ſermo, quo quidem voluntas aliqua enunciatur, habeat neceſſe eſt et *rem*, et *ver-*
2 *ba*. Ac, ſi eſt brevis, et una concluſione finitus, nihil fortaſſe ultra deſideret: at oratio longior plura exigit. Non enim tantum refert, quid, et quo modo dicamus, ſed etiam quo loco: opus ergo eſt et *diſpoſitione*. Sed neque omnia, quae res poſtulat, dicere, ne- 222
que ſuo quaeque loco, poterimus, niſi adjuvante *memoria*. quapropter ea quoque pars

maximique auctores. Guelf. *m. oratores.* Solus, quantum video. *Omnis vero.* Guelf. *Omnis enim.* Non diſplicet, cum langueat recepta: „*Omnis autem* — *Omnis vero.*" Neque locus eſt oppoſitioni, quam habet *vero.* Expectabas cauſam ſic dividendae *orandi rationis*, quam praeſtat ſcriptura *enim.* Poterat alienum videri hoc, quia modo praeceſſerat: „utroque *enim.*" Sed hoc negligendum, quippe in parentheſi poſitum, qualem typis quoque exprimere ſatius duxi. Solus tamen *enim* dare videtur Guelf. *eſt et diſp.* Sic Guelf. et Goth. cum iis, quos deſignat Gibſ. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Is cum aliquot ante Gibſ. omittit *et.*

ea quoque p. Goth. Voſſ. 2 cum edd. ante Gryph. omnibus, praeter Aldinam utramque omittunt *quoque.* Placet; nimium enim geminatur. Retinet tamen Guelf.

Omnis vero. Vid. not. Crit. *rem et verba.* Deſcribit *inventionem* et *elocutionem.*

quarta erit. Verum haec cuncta corrumpit 3
ac propemodum perdit indecora, vel voce
vel geſtu, *pronunciatio*. Huic quoque igi-
tur tribuendus eſt neceſſario quintus locus.
Nec audiendi quidam, quorum eſt Albutius, 4
qui tres modo primas eſſe partes volunt, quia
memoria atque *actio* natura, non arte, con-
tingant (quarum nos praecepta ſuo loco da-
bimus), licet Thraſymachus quoque idem
de actione crediderit. His adjecerunt qui- 5
dam ſextam partem, ita ut inventioni *judi-
cium* ſubnecterent, quia primum eſſet *inve-
nire*, deinde *judicare*. Ego porro ne inve-
niſſe quidem credo eum, qui non judicavit.
neque enim contraria, communia, ſtulta *in-*

haec cuncta. Goth. (tac. Geſn.) *haec omnia*, ſolus.

trib. eſt neceſſ. Goth. (tac. Geſn.) commodiori ordine *neceſſ. trib. eſt*, quem habent ante Stoerium omnes meae, et reduxit Rollinus. Sed Guelf. receptum. *volunt.* Goth. (tac. Geſn.) *voluit* cum Voſſ. 1. 3. non memorato Voſſ. 2. quod miror. Male. *crediderit.* Non dubito quin vera ſit ſcriptura edit. Colinaei et Marg. Baſil. *tradiderit*, etſi in Codd. videtur reperiri nullis. *de actione idem credere* parum credo latinum; et unde reſcivit Qu., eum *credidiſſe*, niſi *tradiderit?* cf. not. Crit. ad 1, 10, 17. *tradatur.*

neque en. Sic Guelf. Ceteri *nec en.* cf. not. Cr. ad 2, 11, 3.

quarum — dabimus. Hoc ipſo, quod *praecepta* eſt daturus, revincit eorum opinionem, qui *arte* contingere eas negabant. Fiet hoc l. 11. c. 2 et 3.

Thraſymachus. cf. 3, 1, 10. Potuit hoc dicere in τέχνῃ ῥητορικῇ, quam ei tribuit Suidas, in loco erroribus non carente. Non unum ejus librum extitiſſe, demonſtrat Cic. Orat. c. 52. vid. not. Crit. *crediderit.*

judicavit. Malim *judicarit.* Libri nihil variant. cf. 1, 2, 2. *compararit.*

communia. Recte monet Geſn. intelligi ea argumenta, quae utrique litigatorum poſſint inſervire. Sic et 6, 5, 2. (Integrum autem illud caput

venisse dicitur quisquam, sed *non vitasse*.
9 Et Cicero quidem in *Rhetoricis* judicium sub- 223

est *de judicio* et haec nostra fere repetit). Haec ἀντιστρέφοντα alias vocari ait idem, de quibus vide Gellium 5, 10 ubi Euathli praestigiae. Κοινὰ eadem prope significatione Arist. Rhet. 2, 22, 12 nisi quod in demonstrativo solum genere.

Cicero — in Rhetoricis. Solus hic rectum vidisse videtur, qui primus locum tractavit, Regius. Alios ullos Ciceronis libros, quam quos vulgo *de Inventione* appellamus, designari, nemini, si sapimus, credemus; cum constans Quintiliani aliorumque veterum usus repugnet, hos solos *Rhetoricos* vocantium. In quibus cum haec, quae tangit Qu., frustra quaerantur, relinquitur ut interciderit operis pars, quae contineret ista. Neque ceteroqui dubium est, quin imperfectum ad nos pervenerit illud, quod unicuique extremum librum secundum legenti incurrit in oculos. Ipsum quidem scriptorem telam non pertexuisse sed librum, ut se indignum (qualem tum, cum scribebat, profecto non putabat), omisisse, temere sibi persuadent quidam. Nonnisi prava interpretatione eo trahas De Or. 1, 2 init. vid. Fabr. bibl. lat. Ern. 1, 145. Cum igitur *inventionem* prioribus duobus libris tractasset, in sequentibus videtur transiisse ad *dispositionem*; ita tamen, ut negaret de *judicio* seorsim opus esse praecipere, quod *subjectum* esset *inventioni*. *Subjiciendi* significatio sane et hic retinenda est, ea, qua generi species dicitur *subjecta*. Aliud est *subjungere* (§. 10) *subnectere* (§. 5), aliud *subjicere*. Illo faciendo rem *subjunctam*, *subnexam*, ponimus ipsam post praecedentem, ut alteram speciem; hoc eam praecedenti, tanquam genere, comprehensam demonstramus, ipsamque interdum etiam omittimus. Exempla apud nostrum: 1, 4, 20 ubi vid. not. Crit. *species*. 3, 3, 9. 3, 8, 26. 52. cet. Apud Cic. de Or. 1, 42. De Off. 1, 27. Top. c. 8. De Fin. 2, 4. Neque putes, *sex eloquentiae partes factas* exprobrari Ciceroni, verum illud reprehendi, quod *judicium* magis cum *inventione* conjunxerit, quam cum ceteris partibus. Fateor tamen, in sequentibus etiam *numerum* ipsum eloquentiae partium auctum a Cicerone in *Rhetoricis* significari, quoniam *quinque* partes, in aliis ejusdem libris agnitae, opponuntur. Haec autem ut existat sententia, mutatione opus esse existimo, ut pro *subjecit* legatur: *subjunxit*. Solos *de Inventione* libros in hoc ipso loco agnoscendos recte tenet Burm. in praef. ed. Lugd. Bat. Rhetorr. ad Her. cet. 1761. p. X. cf. not. Crit. ad *Idem in Oratore*.

jecit inventioni: mihi autem adeo tribus primis partibus videtur esse permixtum (nam neque *dispositio* sine eo, neque *elocutio* fuerit), ut *pronunciationem* quoque vel plurimum ex eo mutuari putem. Quod hoc auda- 7
cius dixerim, quod in *Partitionibus oratoriis* ad easdem, de quibus supra dictum est, quinque pervenit partes. Nam cum dupliciter primum divisisset, in inventionem atque elocutionem: res ac dispositionem inventioni, verba et pronunciationem elocutioni dedit; quintamque constituit, communem, ac velut custodem omnium, memoriam. Idem in *Oratore*, quinque rebus constare eloquentiam

quintamque constituit. Turic. *quintam quoque constituit* cum multis et Codd. et edd. Guelf. dat *quintam* solum.

Idem in Oratore. Guelf. *Idem cum in oratore.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *Item in oratore*, cum edd. ante Stoerium omnibus, qui primus *Idem.* Sed est error in laudando libro vid. not. ex. Etsi enim in *Oratore* ipso c. 14 — 17 init. percenset eloquentiae partes, sit tamen illud obscurius et desideratur numerus earum, qui in altero loco est expressus: quare erratum puto, non quidem ab ipso, sed a librariis, qui inter *in* et *Oratore* omiserint haec: *libris de*, quomodo solet designare hoc Ciceronis opus, cum ipsum diserte commemorat. cf. 2, 12, 5. 3, 4, 2. 10, 5, 2. Sic scriptum fuisse, etiam hoc suadet, quod sequitur: *in quibus.* Hoc enim nonnisi contorte retuleris ad duo ista scripta Ciceronis: *Partitiones* et *Oratorem.* Neque obstat quod 9, 3, 90 *Oratorem* „postea scriptum" appellat. Ibi enim cum libris de Oratore comparat, hic cum Rhetoricis. Apparet tamen hoc ipso tanto manifestius, in *Rhe-*

Partitt. c. 1. §. 3. De judicio ibid. c. 3. §. 8. c. 17. §. 58. Or. c. 15.

in Oratore. Recte monet Gesn., hoc in libro I de Or. inveniri c. 31 versus fin. non in *Oratore.* vid. not. Crit.

dicit: in quibus postea scriptis certior ejus 8 sententia est. Non minus mihi cupidi novitatis alicujus videntur fuisse, qui adjecerunt *ordinem*, cum dispositionem dixissent: quasi aliud sit dispositio, quam rerum ordine quam optimo collocatio. Dion inventionem modo

toricis ullum aliud opus, quam *Inventionis*, nequaquam posse intelligi; ut mireris Gesnerum agnovisse locum a Quintiliano improbatum in *Oratore* (putat enim in „*Rhetoricis*" (§. 6.) respici *Oratorem* c. 14. 15.) quo ipso libros *de Oratore* post *Oratorem* scriptos facit, turbatis temporum rationibus. Quomodo vera scriptura in vitio isto Guelf. *cum* lateat, equidem non exputo. *rerum ordine quam optimo.* Guelf. *rerum in ordinem quam optima* cum Goth. Voss. 2. et Vallensi, ut refert Badius. *rerum ordine quam optima* Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. omnibus. Videntur abhorruisse editores a structura verbalis casum verbi sibi jungentis: cum enim *res ordine quam optimo collocari* rectissime dicantur, sit inde *rer. ordine quam optimo collocatio* item-recte. Vide Vossium de Constructione C. 8. p. Aristarchi 345. et Gronov. ad Liv. 23. 35. 7. Cic. de Legg. 1, 15 *obtemperatio — legibus*. Codd. h. l. scriptura minus placet, quod *collocari* cum accusativo non struitur. Turic. cum Alm. *r. ordinem q. o.* male imposito apice in *ordine*.

rerum — collocatio. vid. not. Crit.

Dion. Prusensis, ob eloquentiam Χρυσόστομος cognominatus. Hujus saltem aetas mirifice convenit cum Quintiliani ipsius. Neque obstat, quod Domitiano invisus, et ipse vicissim infensus, voluntario exilio urbe abstinuit; quapropter eum Domitiano vivente potuisse commemorari negat Turnebus, eoque utitur argumento amandandi editionem operis Quintilianei ad tempora Trajani, a quo plurimi factum Dionem constat. Quod unde arripuerit personatus ille Turnebus, ignoro; id video, nisi vivente Domitiano edita fuerit haec *Institutio Oratoria*, fraudari bonum Quintilianum sola necessitatis excusatione vilissimae adulationis; abhorrere autem ab omni verisimilitudine, foedissimam belluam, quam etiam Martialis conculcaverit mortuam, a tam frugi viro potuisse laudari post mortem. Et poterat commemorare Dionem profecto, quem hoc ipso loco improbaret et paene irri-

et dispositionem tradidit, sed utramque duplicem, rerum, ac verborum, ut sit elocutio inventionis, pronunciatio dispositionis: his quinta pars, memoria, accedat. Theodorei fere inventionem duplicem, *rerum*, atque *elocutionis*, deinde tres ceteras partes. Hermagoras, judicium, partitionem, ordinem, quaeque elocutionis sunt, subjicit *oeconomiae*, quae, Graece appellata ex cura rerum

tradidit. Consentiunt mei quidem libri omnes. Malim tamen *tradit*, ut errore non insolito librariorum male fuerit geminata syllaba cf. Drakenb. ad Liv. 28, 30, 4. Sequitur enim: *ut sit*, pro quo debebat, post praeteritum *tradidit*, esse: *ut esset.* cf. 1, 11, 8 *praecipit.* Fateor, modo etiam post *adjecerunt* legi: *quasi sit*, ubi fortasse diligentior Ciceronis ratio postulabat: *quasi esset.* Sed potest hoc ferri, quippe ex ipsius Quintiliani animo dictum, judicantis *nunc* de ista adjectione, *antea* facta. Nostro loco ordinatio ea: *ut sit*, est ipsius Dionis. Et solent scriptores, quae libris prodita sunt, tanquam nunc demum dicta, commemorare praesenti tempore.

memoria. Cod. Turic. *memoriae*, ubi commodum Sulzbergerus V. C. citat 3, 5, 1. *quartam — imitationis.*

subjicit oec. Ita Guelf. cum Alm., nisi quod is veteri more *subicit* (cf. 1, 4, 11.). Goth., cum edd. ante Stoerium meis omnibus, *subjecit.* Gibsoni silentio, nullam Codd. suorum varietatem afferentis, minus tribuas hoc loco, quoniam ne edd. quidem suarum memorat eas, quae habent perfectum, cum ipse e Leidensi det praesens. Mihi, vel ob ea, quae modo tangebam, potius videtur praesens. Neque enim sic cogor ad subjectum: *Theodorei* intelligere *tradiderunt*, sed *tradunt.*

deret. Sed quo in libro haec proposita fuerit a Dione eloquentiae divisio, haereo, nulla usquam commemorata ejus arte rhetorica. An alius fuit ejusdem nominis? Sed ejusmodi liber cadit sane in hominem, qui frequenter declamaverit Romae aliisque in urbibus. Adeant de Dione tirones Fabr. bibl. Graec. Harl. Vol. 5, 122 seqq.

tradidit. vid. not. Crit.

domesticarum et hic per abusionem posita, 224
10 nomine Latino caret. Est et circa hoc quaestio, quod *memoriam* in ordine partium quidam *inventioni*, quidam *dispositioni* subjunxerunt: nobis quartus ejus locus maxime placet. Non enim inventa tantum tenere, ut

posita, nomine. + Guelf. inter haec duo vocabb. *nam nunc non abusive dispensatio;* cum solo, quod sciam, Aldo; sed in utraque editione. Is tamen ponit haec post *caret.* Glossam nemo non agnoscit, quae doceat tirones etiam Codicibu diffidere in loco. Quod autem Burm. negat *abusive* dignum esse Quintilianea eloquentia, poterat id ipsum adverbium legere bis apud nostrum 8, 6, 35 et 9, 2, 35, locis nequaquam controversis, in quibusque ipse Burm. nihil moneat. Regii nota posita est in Burmanni editione, monentis Martianum Capellam *dispensationis* vocabulo uti, Sulpicium Victorem (ap. Pith. p. 246) *oeconomiam* nonnisi de ordine artificioso usurpare. Eam in meis commentarii Regiani edd. non invenio, cujus vicissim omissa est a Burm. annotatio, aliquid et ipsa monens de *dispensatione;* sed diverso modo scripta in Veneta (1494) quam in ceteris (Loc. Rusc. Bad.). Rursus illud de Sulpicio Victore in Leidensi tribuitur Turnebo, qui tamen Martiani nullam habet mentionem, et ita contaminavit notam istam undecunque arreptam, ut nunc vix possit intelligi. Dicas igitur ejusmodi quid de *dispensatione*, quo vocabulo posset verti *οἰκονομία*, allitum fuisse margini veteris Codicis, quod Guelf. et, quem Aldus expressit, invexerint in ipsam scriptoris orationem. Post *caret*, ubi Aldus habet emblema istud, Jensoniana, quantum video, sola orditur novum caput, pertingens ad finem usque nostri, sed sine inscriptione. *quart. ejus loc.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *quart. ei loc.* cum edd. ante Bad. omnibus, praeter Aldum. Bad. post *quart.* inserit *fit*, cum Cervicorno. Gryphius (1544) et hoc et ante *quart.* item *ut.* A Stoerio inde, inter meas quidem, obtinet recepta, quam et Ald. defendit et Cod. Guelf. Verissimam puto, cum *ei* referre ad vocabulum *locus*, ubi intelligas: *datus*, *tributus*, durum videatur et proclivis sit error.

per abusionem. cf. 8, 2, 5. „abusio, quae κατάχρησις dicitur." 8, 6, 34. 10, 1, 12. De *oeconomia* vid. 1, 8, 9.

disponamus, nec disposita ut eloquamur, sed
etiam verbis formata memoriae mandare de-
bemus. Hac enim omnia, quaecunque in
orationem collata sunt, continentur. Fue- 11
runt etiam in hac opinione non pauci, ut
has non *Rhetorices* partes esse existimarent,
sed opera oratoris: ejus enim esse invenire,
disponere, eloqui, et cetera. Quod si acci- 12
pimus, nihil arti relinquemus. Nam bene
dicere est oratoris; rhetorices tamen est bene
dicendi scientia: vel, ut alii putant, arti-
ficis est persuadere; vis autem persuadendi,
artis. Ita *invenire* quidem et *disponere*, ora-
toris; *inventio* autem et *dispositio*, rhetori-
ces propria videri potest. In eo plures dis- 13
senserunt, utrumne hae *partes* essent rheto-
rices, an ejusdem *opera*, an (ut Athenaeus

Hac enim. Goth. (tac. Gesn.) *Hac autem* cum Voss. 2. soli meorum. Confusas has particulas videas Cic. de Off. 3, 29, 14 ed. Heus. cf. not. crit. ad 3, 3, 1. Ne hic quidem displicet Goth. scriptura, ob *enim* modo, hac ipsa §, positum. Neque enim sententia magnopere flagitat *enim*, etsi potest paulo aptius videri, quam *autem*. Hoc quidem explices: *deinceps*, *porro*. *rhetorices tamen.* Ita Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Ceteri libri, quod sciam, omnes *rhetorice tamen*. Concinnitas postulat genitivum: *oratoris* — *rhetorices* — *artificis* — *artis*. Et librarii ipsi, scribentes *rhetorice*, volebant *rhetoricae*. Cf. similem, sed contrariam, mutationem, aeque necessariam 2, 21, 13. *propria.* Ita libri plerique, Tarv. quoque, cum Jens. (cf. Fabr. bibl. lat. Ern. 2, 268) et aliquot edd. vett. dent *prima*. Hunc errorem inde repetit Burm., quod Qu. dederit *priva* (vid. de hac confusione Drakenb. ad Liv. 30, 45, 9). Equidem non puto voce hac usum usquam. Confunduntur enim *proprius* quoque et *primus*. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 50, 3. *Ath. credit.* Etiam hic malis: *tradit.* cf. 3, 3, 4.

credit) *elementa*, quae vocant *στοιχεῖα*. Sed neque *elementa* recte quis dixerit; alioqui tantum initia erunt, ut mundi vel humor, vel ignis, vel materia, vel corpora insecabilia: nec *operum* recte nomen accipient, quae 225
nec ab aliis perficiuntur, et aliud ipsa per-
14 ficiunt. *Partes* igitur. Nam cum sit ex his rhetorice, fieri non potest, ut, cum totum ex partibus constet, non sint partes totius, ex quibus constat. Videntur autem mihi,

nec ab al. — et al. Guelf. et Turic. *non ab al. — sed al.* Et sic a Gryphio ad Gesnerum meae omnes, qui nostram scripturam recepit ex Goth. et Voss. 2. sed et Badio et Cervicorno. Vett. edd. reliquae ante Gryph. *nec ab al. — sed et al.* Librariorum erroribus obnoxia est ea structura, ubi *nec* atque *et* junguntur eo modo, quo alias *et — et*, vel *nec — nec*. vid. Liv. 4, 29, 6. ed. Drakenb. item Cic. de Off. 1, 19, 9. ed. Heus. *Non* autem cum *nec*, et *sed* cum *et* saepissime confunduntur. *ex quib. constat.* Ita Guelf. et Goth. cum Jens. (tac. Gesn.) sed et edd. ante Gryphium omnibus; accedentibus Codd. Bern. et Turic. Recipiendum autem erat pro eo, quod cum Gryphio recentiores, praeter Capperonnerium, habent omnes: *constet;* non quidem quod bis in „*una* „*linea*" non potuerit *constet* scribi a Fabio, quod magnopere aversatur Capperonnerius, hic iterum (cf. 1, 6, 13 *simpliciter*) *Stephanianam* suam laudans, quae praeferat *constat:* sed quod secundo loco verbum habet certae et ab omnibus agnitae rei significationem, cui non convenit subjunctivus. Sed alia est varietas Gryphii sequentiumque ad Obrechtum usque, dantium haec: „ut (sine *cum*) t. e. p. c. *nisi* s. cet.", unde orta, nescio. Cui scripturae congruere Codd. Britt. dicas e Gibsoni silentio.

humor — insecabilia. Cf. 2, 17, 38. hic *materiam* tertiam posuit, cum supra eo loco essent *elementa* ex Empedoclis disciplina. Significat autem *materia* nominanda *Aristotelem* ni fallor, qui primus videtur *ὕλης* vocabulo usus, hoc quidem significatu, cum Plato eandem fere rem aliis nominibus appellarit; quanquam deinceps et Stoici *materiam* alto-

qui haec *opera* dixerunt, eo quoque moti, quod in alia rursus divisione nollent in idem nomen incidere. partes enim rhetorices esse dicebant *laudativam*, *deliberativam*, *judicialem*. Quae si partes sunt, materiae sunt potius, quam artis. Namque in his singulis rhetorice tota est; quia et inventionem, et dispositionem, et elocutionem, et memoriam, et pronunciationem quaecunque earum desiderat. Itaque quidam genera tria rhetorices dicere maluerunt: optime autem ii quos secutus est Cicero, genera causarum.

IV. Sed, tria an plura sint, ambigitur. Nec dubie prope omnes, utique summae apud

genera — genera caus. Ita Turic. Goth. Voss. 2. 3. Bern. cum edd. Jens. Tarv. Loc. Venet. Rusc. Recentiores, ut Gesn. (sed hic uncis appositis ad pronomina.) *genera ea — qui gen. caus.* Quam scripturam qui videntur defendere Codd. fortasse negligentius sunt collati. Utrumque quidem pronomen nulla praefert editio ante Basil. (1541). Ald. retinens *ea* omittit *qui;* et haec, si rectum vidi, est ratio Guelf. Vicissim expuncta *ea* habet *qui* Bad. cum Gervic. Neutrum necessarium.

rum agnoverunt principium Laert. 7, 134. Legitur quidem in Timaeo illo Locrensi frequenter ὕλα, sed ejus antiquitati hodie nemo temere fidat.

materiae — artis. Partes intellige ad hos genitivos, ne forte accipias eo sensu, quo erant modo §. 12. *oratoris — rhetorices — artificis — artis.*

genera — rhetor. vid. Aristot. Rhet. 1, 3, 1. 3. Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν. — Ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν.

Cicero. De Or. 1, 31 „Sed „*causarum*“ (pendet genitivus a sequenti „*partim*“) „— „partim in judiciis versari, „partim in deliberationibus: „esse etiam *genus* tertium“ cet. Topic. c. 24 „Tria sunt „igitur *genera causarum.*“

antiquos auctoritatis, ſcriptores, Ariſtotelem ſecuti, qui nomine tantum alio *concionalem* pro deliberativa appellat, hac partitione con-
2 tenti fuerunt. Verum et tum leviter eſt ten- 226
tatum, cum apud Graecos quosdam, tum apud Ciceronem in libris de oratore, et nunc maximo temporum noſtrorum auctore prope impulſum, ut non modo plura haec genera,

tantum alio. Guelf. *tamen al.* cum Goth. et Voſſ. 2. quod verum puto. Edd. quidem omnes receptam. Frequentiſſima confuſio 2, 15, 14.

Ariſtot. — concionalem. Dicas ex hoc Qu. loco, Ariſtotelem id genus cauſarum, quod reliqui appellent *συμβουλευτικόν*, ſolere vocare *ἐκκλησιαστικόν*. Fruſtra tamen id nominis quaeras apud eum. Neque abhorret ab illa *συμβουλευτικοῦ* appellatione, ut modo vidimus. Scriptor autem Rhetoricae ad Alexandrum, quem mox diverſum ab Ariſtotele non uno argumento ſuſpicabimur, c. 2 init. *δημηγορικὸν* in diviſione ponit, pro *συμβ.*, quanquam ne hoc quidem *κατὰ πόδα* vertitur per *concionale.* Et hoc prope vocabulo (*δημηγορικὸν* enim dicit et *δημηγορίαν*) utitur ipſe Ariſtoteles. Rhet. 1, 1, 10. 3, 14, 11. *Concionis* mentio apud eum ſit 1, 3, 2 ubi auditorem oratoris diſpeſcit in *θεωρὸν* et *κριτήν*, *κριτὴν* autem in *ἐκκλησιαστὴν* et *δικαστήν*. Cujus loci ſi memor fuit Qu., cum haec ſcriberet, paulo plus quam debebat inde collegit, memoria fallente; quod equidem miror in tam diligente Ariſtotelis lectore.

apud Ciceronem. Locus eſt 2, 10 ſeq. ubi Antonius, ſi quis *laudandi* faciat proprium genus (ſic enim, *demonſtrativum*, ſolebat appellari), quotcunque dicendi occaſiones exiſtant, tot, ait, conſtitui genera eloquentiae. cf. ej. lib. c. 8. 4 init. Eo tendit igitur haec generum ſimulata multiplicatio, ut, praeter *deliberativum* et *judiciale*, ullum aliud eſſe genus negetur. *Graecorum* aliquot, qui ſimilia ſenſerint, ipſe mox recenſebit.

impulſum. Significatio verbi, cum praeſertim opponatur „*leviter tentatum,*" manifeſta. *Impulſum* eſt, quod cum vehementia et nemine jam reſiſtente perſuadetur hominibus, unde natum noſtrae vocis in-

ſed etiam paene innumerabilia videantur.
Nam ſi *laudandi* ac *vituperandi* officium in 3
parte tertia ponimus: in quo genere verſari
videbimur, cum *querimur*, *conſolamur*, *mi-
tigamus*, *concitamus*, *terremus*, *confirmamus*,
praecipimus, *obſcure dicta interpretamur*, *nar-
ramus*, *deprecamur*, *gratias agimus*, *gra-
tulamur*, *objurgamus*, *maledicimus*, *deſcri-
bimus*, *mandamus*, *renunciamus*, *optamus*,
opinamur, et plurima alia? ut mihi in illa 4

et plut. al. Elegantior eſt ſcriptura Codd. Alm. et Turic. omittentium *et.* Sic et Ald. (cf. 2, 15, 6. *et poſtr.*)

terpretamentum, „*perſuaſum*," quod ab Aldo, pro omnium librorum ſcriptura „*imp.*," receptum miror. Exemplo tamen alio, ubi *opinio* aliqua, vel adeo in genere *res*, dicatur primum *leviter tentari*, deinde *impelli*, deſtituor; quare nec certo demonſtrem, unde mutuo ſumta ſit imago. Cum agitur de pernicie hominis aut civitatis, tralatitium etiam, ut dicatur *inclinatus impelli*, ſcil. caſurus. Aliquid in eam ſententiam habet locus Ciceronis Pro Milone c. 13. „Milonis „conſulatus, qui, vivo Clo„dio, *labefactari* non poterat, „mortuo denique *tentari* coe„ptus eſt." Sed in noſtro loco *tentando* et *impellendo* non quidem *deſtruitur* aliquid, ſed *extruitur* quaſi, h. e. aſſeveratur. Simile etiam dicas, quod in Theſauro Geſnerus affert ex Lucano 5, 330 „*impulſi* — „praemia belli" ubi *impulſum bellum* explicat *profligatum.* Si veram locutionis originem demonſtravi, Qu. nihil aliud in ea ſpectavit, niſi *timide conandi* et *vehementer perficiendi* ſignificationem, plane obliterata ruinae imagine. Quod ad „*maximum* — *auctorem*" attinet, mihi Turnebus, ſive quicunque latet ſub nomine, ſatis probat ſuam rationem intelligendi Plinii majoris cf. 3, 1, 21. Ceteri non dignantur quidquam monere. Neque tamen certa res eſt.

deſcribimus. Recte monet Almeloveenius ea poteſtate hoc accipiendum eſſe, qua Horat. Epiſt. 2, 1, 154 „malo car„mine — *Deſcribi.*" de quo videant tirones Clavem Ciceron. Ern. Etiam manifeſtius hoc altero loco, ubi ſimili modo geminantur verba 5, 8, 2.

vetere persuasione permanenti velut petenda sit venia, quaerendumque. Quo moti priores rem tam late fusam tam breviter astrinxerint? Quos qui errasse putant, hoc secutos arbitrantur, quod in his fere versari
5 tum oratores videbant; nam et *laudes* ac *vituperationes* scribebantur, et ἐπιταφίους dicere erat moris, et plurimum in consiliis ac judiciis insumebatur operae; ut scriptores Artium pro solis comprehenderint frequentissima. 227
6 Qui vero defendunt, tria faciunt genera auditorum: unum, quod ad delectationem conveniat, alterum, quod consilium accipiat, tertium, quod de caussis judicet. Mihi cuncta rimanti et talis quaedam ratio succurrit, quod omne oratoris officium, aut *in judiciis*
7 est, aut *extra judicia*. Eorum, de quibus judicio quaeritur, manifestum genus est: ea, quae ad judicem non veniunt, aut praeteritum habent tempus, aut futurum: praeterita laudamus aut vituperamus; de futuris
8 deliberamus. Item omnia de quibus dicendum est, aut certa sint necesse est, aut dubia. Certa, ut cuique est animus, laudat aut culpat: ex dubiis partim nobis ipsis ad electio-

comprehenderint. Guelf. *comprehenderent.* Ne sic quidem male.

rim. et tal. Ita Guelf. et Turic. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Gryph. omnibus praeter Badium et Cervicorn. qui cum recentioribus omittunt *et*, quod necessarium est, quia etiam prius positam rationem agnoscit Qu.

ad electionem. Guelf. *ad delectionem.* Venet. *ad lectionem*

tria — auditorum. Locum Aristot. vide in nota ad §. 1.

ex dubiis partim. Structura vocis *partim* est tanquam no-

nem ſunt libera, de his deliberatur; partim aliorum ſententiae commiſſa, de his lite contenditur. Anaximenes *judicialem* et *concio-* 9

per ſphalma. Quid ſit, quod Geſn. in margine ponit: *delectationem* ſine libri, qui hoc det, ſignificatione, ignoto. Equidem in Goth. nil obſervavi diverſitatis. Et *delectionem* facili ſcribebatur errore, ob *ad* antecedens.

minis; non adverbii, de qua vid. not. ad prox. caput extremam. Similius etiam eſt quod e Cic. De Legg. 2, 17. affert, quem vide, Turſellinus: „*Partim* ex illis — jacent."

Anaximenes — *ἐξεταστ. dicit.* Anaximenes, Lampſacenus rhetor et hiſtoricus, Diogenis Cynici, et Zoïli Grammatici diſcipulus, Alexandri, ut Suidas refert, magiſter. De hoc ita Dionyſius Hal. ad Ammaeum p. 111. *Ἀναξιμένης δὲ ὁ Λαμψακηνὸς — καὶ — ἱστορίας γέγραφε, καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ σωτάξεις* (an ſimiles *ταῖς καθ' Ὁμήρου συντάξεσι* magiſtri ſui Zoïli?) *καταλέλοιπε, καὶ τέχνας ἐξενήνοχεν, ἧπται δὲ καὶ συμβουλευτικῶν καὶ δικανικῶν ἀγώνων· οὐ μέντοι τέλειός γε ἐν οὐδεμιᾷ τούτων τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἀσθενὴς καὶ ἀπίθανος ὢν ἐν ἁπάσαις.* Hunc Alexander laceſſendi Ariſtotelis cauſa impenſe coluit. vid. Laert. 5, 10 qui locus male ſolicitatus fuit a VV. DD. Huic ſcriptori quin ſit tribuenda *rhetorica ad Alexandrum*, inter Ariſtotelis libros vulgo relata, nemo facile dubitabit, qui cum noſtro loco contulerit, quae leguntur ibi *c.* 2. init. (pag. Sylburg. 160). *εἴδη δὲ τούτων ἑπτὰ, προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκωμιαστικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν καὶ ἐξεταστικόν.* Iſte nimius eſt concentus, quam ut neges hunc ipſum locum obverſatum Quintiliano, cum ſcriberet quae cummaxime tractamus. Quis enim alius rhetor (ut cetera praetermittam) ſpeciem aliquam feciſſe traditur, quam appellaret *τὸ ἐξεταστικὸν εἶδος*? Sed eſt quod objicias. Qu. Anaximenem ait *duas* conſtituiſſe partes generales. Apud ſcriptorem *rhet. ad Al.* legis haec: *Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων, τὸ μὲν δημηγορητικὸν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν, τὸ δὲ δικανικόν.* Neque ſufficit, quod affert Geſnerus, omnia haec, ab auctore in prooemii fine dici, ſcripta *περί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων.* Etiamſi enim confecta eſſet res de hoc prooemio, ut non eſt, nova dubitatio exiſteret de *πολιτικῶν καὶ δικανικῶν* differentia, cui mox ſubjungeretur *τὸ δικανικὸν γένος* tanquam pars

nalem generales partes esse voluit; septem

τῶν πολιτικῶν λόγων. Nequaquam tamen tanta haec est discrepantia Anaximenis et scriptoris *rhet. ad Al.* quae praegravet Menaechmeam illam in reliquo loco similitudinem. Facile igitur adducor ut accedam non tam Capperonnerio, quam Petro Victorio (auctori aliquanto majori) suspicanti mendum in loco Quintilianeo, unde exciderit *tertiae* partis generalis mentio, sive *demonstrativam* eam latine appellaverit sive *laudativam*. Quanquam temerarium credo Capperonnerii factum in textum immittentis de suo *demonstrativam*, contra omnes libros, et scriptos et excusos; immutato etiam ordine, quo scilicet magis conveniret Quintiliano cum Anaximene. Sic enim Capp. ex ingenio: „A. *concionalem*, „*demonstrativam* et *judicialem* „g. p. e. v." Vellicat in emendatione sua mirifice gloriantem Burmannus in Epistola p. 15. 16. qui poterat ei exprobrare ingrate suppressum nomen Victorii, qui dudum proposuerat hanc emendationem in praefatione ad Commentarium Rhetoricae Aristotelis. Ipsam mutationem ne Burm. quidem improbat. Sed a ponenda in textu voce aliqua cautum Criticum debebat avertere, quod neque quo loco ea esset ponenda appareret, neque quae maxime Quintiliano placuisset quisquam certo posset ostendere. Variasse enim videmus nunc *concionalem* dicendo partem, nunc *deliberativam;* nec probat ipse ἐπιδεικτικὸν versum *demonstrativum* (mox §. 13.) etsi usui facile cedens. Ut igitur idem audere nolim, ita de mendo obliteratae tertiae partis unice assentior. Neque video, quo argumento Buhlius V. C. (Aristot. Opp. ed. Bip. Vol. 4. p. 546.) asseveret, Quintilianum *diserte* de *duabus* — partibus loqui. Numerus nullus reperitur in nostro loco, cui si ab ullo Codice adderetur illa tertia pars, sive *demonstrativa*, sive *laudativa*, omnia mire conspirarent in verissimam lectionem. Neque tum ipsum diutius opinioni isti repugnaturum arbitror, qua cum Victorio tot doctissimi viri libellum Aristoteli abjudicatum Anaximeni vindicarunt. Parum hujus loci fortasse est ea disputatio. Aliqua tamen in transcursu monebo. 1) *Theodecteorum*, si ea habuerunt collectionem artium ab aliis conditarum (quae Buhlii est sententia p. 5.), epitome esse nequit *Rhet. ad Al.* quae ne vestigium quidem continet alienorum praeceptorum, sed tota est dogmatica. 2) *Rhet. ad Al.* Anonymus Menagianus non laudat. Litera ἡ quam pro conjunctione ἢ accepit V. C. numerum designat, non

228 autem species: *hortandi, dehortandi; laudandi, vituperandi; accusandi, defendendi; ex-*

vocabulum. Diversa igitur sunt opera Περὶ Ἀλεξάνδρου, constans 8 libris, et Περὶ ῥήτορος ἢ Πολιτικοῦ. Sic suum robur constat argumento Victorii, quo *Rhet. ad Al.* inter Aristotelis scripta recenseri negat. 3) Diversam in *Rhet. ad Al.* et Aristoteli ipsius scriptis definitionem *τοῦ τεκμηρίου* urget Victorius (p. 545 Buhl.). Dissentiunt item in *πίστεων* generibus constituendis. Aristot. Rhet. 1, 2, 2 dispescit eas in *ἀτέχνους καὶ ἐντέχνους*, et, post eum, quis non? Scriptor *Rhet. ad Al.* p. Sylb. 177 in *τὰς ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς ἐπιθέτους.* Si quis autem *ἀτέχνους* et *ἐπιθέτους* diverso nomine easdem significatas putat, facit eas Aristot. 1, 15, 2 *quinque*, Scriptor *ad Al.* l. c. *tres.* 4) Quod autem prooemium libelli, epistolam Alexandro missam, nunc vindicandi nunc abjudicandi Aristoteli operis argumentum faciunt, in eo solus, quid res esset, vidisse mihi videtur Bredovius V. C., qui suam mecum communicavit conjecturam. Suspicatur is, epistolam hanc esse progymnasma, sive *μελέτην* a seriore quodam in schola rhetore confectam, quae, forte fortuna juncta huic scripto, artem hanc ad Alexandrum esse missam, primo hominibus persuaserit, eaque ratione titulum libello talem pepererit, nisi forte cum jam crederetur liber ipse esse Aristotelis declamator aliquis praefationem de industria condiderit. Locus ipse, quo utitur Buhlius p. 5, aliqua inde promens ad ordinandos libros Aristotelicos, obscurissimus est et certissime corruptus; talis tamen, qui paululum convellat ingeniosam Bredovii conjecturam. Quae enim ibi leguntur, de Theodecteis et Coracis libro videntur abhorrere ab otioso declamatoris commento. Nisi forte id voluit, qui consarcinavit hanc *προσφώνησιν*, ut ea videretur omnibus rhetoricis suis ab Aristotele praemissa. Ceteroquin allegoriis et affectata sapientia tam referta est haec epistola, ut sit Sophiste auctore dignissima. Ejus *νοθεία* suboluit Victorio Varr. lectt. 14, 11. et Heumanno in Fabric. bibl. Gr. Harl. 3, 225. Anaximenis esse posse vetat locus de Theodecteis, quae sua vocat scriptor iste. cf. nos ad 2, 15, 10. Eadem ratione epistolam libro *de mundo* praemissam non ejus puto, qui librum ipsum scripserit, sed longe vilioris Sophistae.

quirendi, quod ἐξεταστικὸν dicit: quarum duae primae *deliberativi*; duae ſequentes *demonſtrativi*; tres ultimae *judicialis* generis ſunt partes. Protagoram tranſeo, qui *interrogandi*, *reſpondendi*, *mandandi*, *precandi*, quod εὐχωλὴν dixit, partes ſolas putat. Plato

quod ἐξ. dicit. Guelf. *quod eſt ἐξ. dicunt.* Etiam Cod. Alm. et aliquot edd. interponunt aliquid poſt *quod.* Alm. *et.* cum Gryph. et Vidov. Ald. cum Baſil. *etiam.* Male omnes, peſſime Guelf. Natum puto errorem, quod volebat primum latt. litt. vocem exarare librarius, quas deinde non eraſerit. Sed pejor eſt plerorumque librorum conſenſus praeferentium *dicunt*, pro eo quod dedi, *dicit.* Mecum faciunt Cod. Bal. Ald. uterque et Vidov. ſoli. Accedunt tamen, leviter tantum diverſi, Tarv. Sich. Baſil., praeferentes *dicitur*, ut facile ad veram ſcripturam *dicit* adhaeſerit cauda, quae in MSS. paſſivum deſignat. *Dicit* tamen ſolum eſſe retinendum apparet, quia non *homines vulgo*, ſed *Anaximenes ſolus* hanc τοῦ ἐξεταστικοῦ ſpeciem conſtituit, et opus erat addere, quod eſſet potiſſimum Anaximenis vocabulum, quod *exquirendo* redderet Qu. Si pervulgatum fuit nomen, quare Graecum hoc demum loco poſuit? Saltem *Graeci* debebat addi ad illud *dicunt.* cf. §. 12, ubi facile hoc intelligitur ex antecedente *Graeco.* Et plane ſimili modo mox de Protagora „quod *εὐχωλὴν dixit,*" ſolus nimirum, non omnes *dixerunt.* Ortum puto *dicunt*, poſtquam vulgo jam in Codd. legeretur *dicitur.* Viciſſim *dicunt* pro *dicit* Guelf. dat 2, 15, 21 cf. et 3, 6, 52.

ἐξεταστικὸν dicit. ἡ ἐξέτασίς ἐστι προαιρέσεων ἢ πράξεων ἢ λόγων πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνισις. *Rhet. ad Al.* c. 6. p. Sylb. 175. iterum de ἐξεταστικῷ εἴδει agit c. 38. p. 220.

Protagoram — dixit. Diog. Laert. 9, 53. διεῖλε — τὸν λόγον πρῶτος εἰς τέτταρα· εὐχωλὴν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν, ἐντολήν.

Plato. Bip. Vol. 2. p. 212. Steph. p. 222. Διττὴν τοίνυν — τὴν ἡμεροθηρικὴν (artem venandorum hominum) εἴπωμεν. — Τὴν μὲν λῃστικὴν καὶ ἀνδραποδιστικὴν καὶ τυραννικὴν, καὶ ξύμπασαν τὴν πολεμικὴν, ἓν πάντα βίαιον θήραν ὁρισάμενοι. — Τὴν δέ γε δικανικὴν, καὶ δημηγορικὴν, καὶ προσομιλητικὴν, ἓν αὖ τὸ ξύνολον, πιθανουργικήν τινα μίαν τέχνην προσειπόντες.

in Sophiſte, *judiciali* et *concionali* tertiam adjecit προσομιλητικήν, quam ſane permittamus nobis dicere *ſermonicatricem:* quae a forenſi ratione disjungitur, et eſt accommodata privatis diſputationibus; cujus vis eadem profecto eſt, quae dialecticae. Iſocrates in omni 11
genere ineſſe *laudem* ac *vituperationem* exiſtimavit. Nobis et tutiſſimum eſt auctores plures ſequi, et ita videtur ratio dictare. Eſt 12
igitur, ut dixi, unum genus, quo laus ac vituperatio continetur, ſed eſt appellatum a parte meliore *laudativum.* idem alii *demonſtrativum* vocant. utrumque nomen ex Graeco creditur fluxiſſe. nam et ἐγκωμιαστικὸν et ἐπιδεικτικὸν dicunt. Sed mihi ἐπιδεικτικὸν non 13
tam *demonſtrationis* vim habere, quam *oſtentationis* videtur, et multum ab illo ἐγκωμια-

Sophiſte. Guelf. *Sophiſtae*, ſolito errore. Sed Goth. Turic. et edd. ante Stoerium omnes *Sophiſte* non *Sophiſta*, quod habent recentiores. Praetuli Graecam formam, cum affectatio quaedam ſit in latina, a qua alienus Qu. cf. 1, 5, 59.

disjungitur. Voſſ. 1. 3, *dijungitur* cf. 2, 15, 2.

Nob. et. Guelf. inſerit *autem* cum Goth. Voſſ. 2. et edd. ante Stoerium omnibus. Elegantius ſane omittitur.

auct. plures. Guelf. *auct. plurimos* cum Turic. Bodl. Ioann. Alm. Voſſ. 1. 3. ſed editione, praeter Obrechtum, nulla.

Nam et ἐγκ. Goth. (tac. Geſn.) omittit *et.* Male, et ſolus. *ἐγκ. et ἐπιδ. dicunt. Sed.* Guelf. *ἐγκ. ut ἐπιδ. Sed.* Omiſſio τοῦ *dicunt* ferri poſſit; ſed reliqua mutatio ſine ſenſu. *multum.* Jenſonio et Locatello perperam dantibus pro hoc *nihil tamen* (ex male intellecto *tum* tanquam compendio τοῦ *tamen*, ut bene monet Geſn.) accedunt Ven. Ruſc. Sed verum dat Tarv. cf. ad 3, 3, 12. *illo ἐγκω-*

Iſocrates. Librum illum deſignat, qui nomen praeferebat Iſocratis, ſive vere ſive falſo: vid. 2, 15, 4.

στικῷ differre. nam ut continet laudativum in ſe genus, ita non intra hoc ſolum conſi-
14 ſtit. An quisquam negaverit Panegyricos 229
ἐπιδεικτικοὺς eſſe? Atqui formam ſuadendi habent, et plerumque de utilitatibus Graeciae loquuntur. Ut cauſarum quidem genera tria ſint, ſed ea tum in *negotiis*, tum in *oſtentatione* poſita. Niſi forte non ex Graeco mutuantes *demonſtrativum* vocant,

μιαστικῷ. Guelf. *illo ἐγκωμιαστικόν.* Cum Tarv. et Obr. Male. Loc. Ven. Ruſc. *ἐγκωμιαστικο*, male poſito *ο* pro *ῶ*, vero tamen ſenſu; quem non attinebat denuo perverti ab Obrechto. *forte non ex.* Guelf. omittit *non.* Male, et ſolus. *mutuantes.* Ita ſeripſi, adhuc quidem Codice nullo auctore facto, qui cum edd. plerisque dant *mutantes.* Hoc autem pro *vertentes* dici, qua ſola poteſtate (*τοῦ μεταφράζειν*, überſetzen) hic poſſet accipi, equidem non novi. Fateor, pro *ex Graeco*, melius cum *mutuari* coire: *a Graecis*, ſed hanc loquendi novitatem facilius feras quam illam. Confuſionem *mutandi* et *mutuandi* ſponte probabilem, vide apud Drakenb. ad Liv. 5, 30, 3. et habemus 2, 5, 24. *mutuavimus* Goth. pro *mutavimus.* Edidere autem *mutuantes* Ald. Bad.

formam ſuadendi. Iſocratis Panegyricus exemplo eſt, de quo ſic in Panegyrici ipſius argumento H. Wolfius, graece ſcribendi non imperitus: *Μικτὸς δ' ἐστὶν ὁ λόγος ἐξ ἐγκωμίου καὶ συμβουλῆς. Ὁρῶντι μὲν οὖν εἰς τὸ τέλος, ὅπερ Φάβιος δεῖν φησὶν, ἐπὶ τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος ἀνενεχθήσεται· ἢν δὲ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ πειθώμεθα* (Art. Rhet. c. 9. p. 57.), *ἐσχηματισμένον Ἀθηναίων, συμβουλῆς προφάσει, ἐγκώμιον ὑποληψόμεθα.*

ut cauſarum — poſita. Colligit ex iis quae adhuc diſputabat, genera ea tria, *delib. judic. laudat.*, ſubjici partim *negotiorum geſtioni* partim *oſtentationi*, ut in ipſo, quod vocant, *demonſtrativo* genere itidem inſint tria iſta omnia. Hic longe aberrat Gedoynus, qui male ſententiam noſtram referebat ad ſolos Panegyricos, ſuadente hoc minus apta diremtione. Eam primus emendavit Geſnerus.

demonſtrat. Non diſplicet h. l. P. Francius conjiciens: *demonſtrant.*

verum id sequuntur, quod laus ac vituperatio quale sit quidque demonstrat. Alterum 15 est *deliberativum;* tertium *judiciale.* Ceterae species in haec tria incident genera: nec invenietur ex his ulla, in qua non *laudare* aut *vituperare*, *suadere* aut *dissuadere*, *intendere* quid, vel *depellere* debeamus. Illa quoque sunt communia, *conciliare*, *narrare*, *docere*, *augere*, *minuere*, concitandis componendisve *affectibus animos* audientium *fingere.* Ne his quidem accesserim, qui lauda- 16 tivam materiam *honestorum*, deliberativam

Cervic. Basil. Gryph. Stoer. Chouet. Capp. cum aliquot praeterea, quos ipse oculis non usurpavi; sed recenset Burm. Leidensis nonnisi forte fortuna videtur revocasse vett. editionum: *mutantes*, quam deinceps secuti sunt recentiores, ut et Gesn.

incident. Ita Guelf. cum Voss. 2. Bern. et edd. ante Basileensem (1541) omnibus. Recentiores *incidunt.* Praetuli quod congrueret sequenti *invenietur*, quanquam et pro hoc aliquot libri: *invenitur.* *laud. aut vitup.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *laud. ac vitup.* cum omnibus edd. ante Badium. Nec displicet, quoniam vix continget aliqua causarum species, in qua non sint juncta haec, sed alterutrum solum sit faciendum. Mox, pro *suad. aut dissuad.* solus Voss. 2. *suad. ac dissuad.* Male, neque accedente Goth. *vitup. suad.* Ita Guelf. cum Turic. Goth. et Voss. 3. (2 non memoratur) sed credo et multis aliis, quos neglexerint, qui contulerunt; edd. saltem ante Stoerium omnibus. Hic primus et deinceps recentiores omnes *aut*, inserunt praepostere, quod uncinavit Gesn., omiserunt Bipontini; rectissime.

Alterum. Refer hoc ad §. 12 „*unum genus.*“ Sunt pro parenthesi quae interjiciuntur „idem alii — demonstrat.“

laudativam — putant. Aristot. Rhet. 1, 3, 5. Τέλος — τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν (τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει)· τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον (τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι κ. τ. λ.)· τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν (τὰ δ' κ.

utilium, judicialem *justorum* quaestione contineri putant, celeri magis ac rotunda usi distributione, quam vera. Stant enim quodammodo mutuis auxiliis omnia. Nam et in laude *justitia utilitasque* tractantur, et in consiliis *honestas*: et raro judicialem inveneris causam, in cujus non parte aliquid eorum, quae supra diximus, reperiatur.

V. Omnis autem oratio constat aut ex iis, quae significantur, aut ex iis, quae significant, id est, *rebus*, et *verbis*. Facultas 23

tractantur. Guelf. *tractatur*. cum Goth. (tac. Gesn.) Turic. Alm. Voss. 1. Bern. Male. *honestas*. Guelf. *honesta* cum Turic. Alm. Voss. 1. 3. *ex iis* — *ex iis*. Scripsi ita pro *ex his* — *ex his*, quod post Basileensem pleraeque dant edd. Codd. sane multis addicentibus. Sed displicet h. l. prono-

τ. λ.). Cic. de Inv. 2, 4. „In „judiciis, quid aequum sit quae„ritur, in demonstrationibus, „quid honestum, in delibera„tionibus, ut nos arbitramur, „quid honestum sit et quid uti„le; nam ceteri utilitatis mo„do finem in suadendo et in „dissuadendo exponi oportere „arbitrati sunt.“ Id. Top. c. 24. „Judicii finis est jus — „Deliberandi finis utilitas — „Laudationis finis honestas.“ Id. Partitt. Orr. c. 4. „Sibi „proponet orator — Delecta„tionem in exornatione: in „judicio aut saevitiam aut cle„mentiam judicis: in suasione „autem aut spem aut reformi„dationem deliberantis.“ Bene suam rationem defendit Aristot. l. c. §. 6. *περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν — ταῦτα δ' οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσαιεν.*

celeri — ac rotunda. In *celeritate* est *brevitas* ut videbimus ad 4, 2, 107. Eadem cum elegantia conjuncta est in *rotundis*, quo sensu Graeci usurpant *στρογγύλον* (vid. I. C. Th. Ernestum in lexico rhetorico). Similis imago Horatii: „Est „brevitate opus ut *currat* sen„tentia.“ Sat. 1, 10, 9.

aut — aut. Ne accipe disjunctim positum. Est ut *vel* 2, 20, 2. Quanquam exemplo simili destituor.

orandi consummatur *natura*, *arte*, *exercitatione*: cui quartam partem adjiciunt quidam *imitationis*, quam nos arti subjicimus. Tria sunt item, quae praestare debeat orator, 2
ut *doceat*, *moveat*, *delectet*. Haec enim clarior divisio, quam eorum, qui totum opus in *res* et in *affectus* partiuntur. Non semper autem omnia in eam, quae tractabitur, materiam cadent. Erunt enim quaedam remotae ab affectibus: qui, ut non ubique habent locum, ita, quocunque irruperunt, plurimum valent. Praestantissimis auctori- 3
bus placet, alia in rhetorica esse, quae probationem desiderent, alia, quae non desiderent: cum quibus ipse consentio. Quidam

men *hic*. Et mecum faciunt edd. ante Basil. omnes, cum Gibs. et Obr. *item*. Jens. *autem* cum omnibus ante Stoerium meis edd. sed Cod., praeter Goth., quod sciam, nullo; et refert hoc scriptor ad numerum ternarium modo positum, ut praestet *item*. Confusa *autem* et *item* vid. apud Heusing. ad Cic. Off. 3, 3, 13. *debeat*. Sic Guelf. cum Turic. et edd. ante Gryph. omnibus. Hic primus *debet*, quod omnes retinuerunt deinceps. Et adest iis Goth. et fortasse multi praeterea; sed concinnior est nostra scriptura, cf. 3, 6, 12 „hoc „est quod — *debeat*.“ *irruperunt*. Ita Guelf. cum Alm. et Voss. 3. item Obr. Sed Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *irrumpunt* cum Voss. 2. et edd. ante Basil. omnibus. Haec prima *irruperint*, ut omnes deinceps. Conjunctivus alienus; sed et perfectum praestat praesenti.

imitationis. Ad Herenn. 1, 2. „Imitatio est, qua impelli- „mur cum diligenti ratione, ut „aliquorum similes in dicendo „velimus esse.“

subjicimus. cf. ad 3, 3, 6.

cum quibus. Sic pro *quibuscum* optimi quique scriptores. Priscian. p. (Putsch.) 949 „*cum quibus* et *quibuscum* — „antiquissimi utrumque dice- „bant, sed in plurali primae „personae, cacephati causa, so-

vero, ut Celſus, de nulla re dicturum oratorem, niſi de qua quaeratur, exiſtimant: 231
cui cum maxima pars ſcriptorum repugnat, tum etiam ipſa partitio: niſi forte laudare, quae conſtet eſſe honeſta, et vituperare, quae ex confeſſo ſint turpia, non eſt oratoris offi-
4 cium. Illud jam omnes fatentur, eſſe quaeſtiones aut *in ſcripto*, aut *in non ſcripto*. In ſcripto ſunt *de jure;* in non ſcripto *de re*. Illud *legale*, hoc *rationale* genus Hermago-

quaeratur. Ita Guelf. Verum Goth. cum Voſſ. 2. *quaeritur*, ſed et Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. ante Stoerium omnibus; qui meorum primus conjunctivum dat, nemine jam diſſentiente. Recte profecto. *conſtet.* Guelf. *conſtent* cum Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. ante Baſil. omnibus, exceptis Badio et Cervic. quorum prior, ſe *conſtet* legere, monet lectorem; rectiſſime ille. *Illud legale* — *λογικόν*. Ita

„lebant per anaſtrophen dicere, *nobiſcum* pro *cum nobis*. „Itaque propter hoc reliquarum quoque perſonarum ablativos ſimiliter praepoſtere proferre coeperunt." Sed vide eum quibus apud Cic. de Off. 2, 23, 9. ed. Heuſ. item Drakenb. ad Liv. 38, 9, 2. plurima hujusmodi loca Livii excitantem. cf. *cum quo* apud noſtrum 5, 6, 13. 14. 16.

Illud — *fatentur.* Solent ſcriptores artium tractare hanc differentiam *ſcripti* et *non ſcripti* in loco de *ſtatibus*, de quibus noſter mox, capite ſequenti. Vide ad Her. 1, 11. 12. Cic. de Inv. 2, 40. ad eumque Marium Victorinum p. Pith. 220. De Or. 1, 31. Topic. 25. 26. Partitt. Orr. 38. 39. Hermog. *περὶ στάσεων* p. 12. ed. Col. All. 1614. *ἤτοι δὲ περὶ πρᾶγμα ἔχει τὴν ζήτησιν ἢ περὶ ῥητόν* (cujus loco Qu. ponit *ſcriptum, jus*). *Κἂν μὲν περὶ ῥητὸν, νομικὴν ποιεῖ τὴν στάσιν* — *ἂν δὲ περὶ πρᾶγμα, λογικήν*. Quanquam hic duplex hoc genus agnoſcit in ſola *qualitate*, quae *ſtatuum* ſpecies ſecundum pervulgata praecepta, ipſius etiam Qu. Cf. et Curium Fortunatianum p. Pith. 44. „*Rationales* (ſtatus) rei „alicujus vel facti habent quaeſtionem, *legales* autem legis „et juris continent diſceptationem." it. Sulpic. Vict. p. ibid. 250. quique praeterea in opere Pithoeano.

ras atque eum secuti vocant, id est *νομικὸν*
et *λογικόν*. Idem sentiunt, qui omnem quae- 5
stionem ponunt in *rebus*, et in *verbis*. Item
convenit, quaestiones esse aut *infinitas*, aut
finitas. *Infinitae* sunt, quae remotis perso-
nis et temporibus et locis, ceterisque simili-
bus, in utramque partem tractantur, quod
Graeci *θέσιν* dicunt; Cicero *propositum*; alii
quaestiones universales civiles; alii *quaestio-
nes philosopho convenientes*; Athenaeus *par-
tem causae* appellat. Hoc genus Cicero *scien-* 6
tia et *actione* distinguit, ut sit *scientiae*, *An
providentia mundus regatur?* *actionis*, *An*

Goth. et Jens. (tac. Gesn. qui post *genus* incidit colo, et omittit *id est*) cum edd. ante Bad. omnibus. Hic cum Cerv. rationem Gesnerianam habet. Cum nostra consentiunt Ald. Basil. Sed Gryphius et sequentes omnes Gesneri scripturam tuentur. Nostram et Turic. habet, et Guelf. quoque adjuvat pro *id est* dans *idem*, quod e Vallensi quoque affert Bad., mero librarii errore, frequentissimo illo. Altera scriptura sententiam habet prope ridiculam, si Qu. monet Graecos Graecis vocabulis haec appellare. Sed non est insolitum ei, postquam latine Graecorum vocabula reddidit, subjungere ipsam Graecam vocem, ne quis haereat, quomodo tandem Graeci ipsi appellaverint; ubi solet praemittere nunc *id est*, nunc *quod dicitur*, *quod vocant*, *quod dicit*. Ponit etiam *id est* ubi Graecis subnectit suam versionem. Cf. 2, 15, 2. 4. 2, 21, 3. 3. 6, 2. 28. 46. 1, 8, 16. 2, 13, 14. 2, 20, 3. 5, 1, 1. 10, 1, 12. 15. 26. 1, 11, 6. 3, 4, 9. 10. 3, 6, 27. *νομ. et λογ.* Guelf. omittit *et*, fortasse non male.

Graeci — propositum. cf. 2, 1, 9.

Athenaeus partem. Tale quid Cic. Partitt. Orr. c. 18. „Est „consultatio quasi *pars causae* „quaedam et controversiae." it. Topic. c. 21. „propositum *pars* „*causae* est."

Cic. — distinguit. Topic. c. 21. Partitt. Orr. c. 18.

An prov. — an acc. Recte monet Gesnerus haec fere con-

accedendum ad rempublicam adminiſtrandam. 252
Prius, trium generum, *an ſit? quid ſit? quale ſit?* omnia enim haec ignorari poſſunt: ſequens, duorum, *quo modo adipiſcamur?*
7 *quo modo utamur? Finitae* autem ſunt ex complexu *rerum*, *perſonarum*, *temporum*, ceterorumque. hae ὑποθέσεις a Graecis dicuntur, *cauſae* a noſtris. In his omnis quaeſtio
8 videtur circa res perſonasque conſiſtere. Amplior eſt ſemper *infinita:* inde enim *finita* deſcendit. Quod ut exemplo pateat, infinita eſt, *An uxor ducenda?* finita, *An Ca-*

rerum. Sic libri omnes. Francius malebat *locorum* (ob ea quae ſunt §. 5. „remotis perſ. tempp. et *locis*") conjectura neque neceſſaria, nam poſſunt eſſe *loca* in *ceterorum*, et audaci. Eſt et 2, 1, 9. (ut et 5, 8, 6.) „citra complexum *rerum* per„ſonarumque." et 2, 4, 36 iterum variatum „citra compl. perſ. „temp. *cauſarum.*" Iſtis *ceteris* quot inſint res, vide §. 17.

hae ὑποθ. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) *haec ὑποθ.* cum Loc. Ven. Ruſc., male.

jungi exempla a Qu. ex argumentatione Stoicorum, qui, cum Sapientem Dei imitatorem conſtituant, quod providentia agat in mundo regendo, idem eſſe Sapientis contendunt in republica adminiſtranda. Manifeſtum hoc ex locis, quos conferre jubet: 5, 10, 14. 89. 12, 2, 21. Stoicis decretis favere Qu., non uno loco apparet cf. 2, 15, 20. Similis nota Stoicae diſciplinae apud Horat. Epiſtol. 1, 1, 16 „Nunc „agilis fio et *merſor civilibus* „*undis*," Cicero ll. cc. eodem utens exemplo *actionis:* „Sitne „ſapientis ad rempublicam ac„cedere" aliud ponit *cognitionis:* „a naturane jus profectum „ſit, an ab aliqua conditione „hominum et pactione." (Top.) et „jus in naturane ſit, an in „more." (Partitt.) Theon in arte progymnaſmatum copioſe tractat locum de *providentia* ſed ſine alterius de republica adminiſtranda mentione.

Prius — ſequens. Etiam has diviſiones habes apud Cic. ll. cc. maxime in Partitt. orr. etſi alteram minus claram Quintilianea ratione.

uxor. duc. cf. 2, 4, 25.

toni ducenda? ideoque eſſe *ſuaſoria* poteſt. Sed etiam remotae a perſonis propriis, ad aliquid referri ſolent. Eſt enim ſimplex, *An respublica adminiſtranda?* refertur ad aliquid, *An in tyrannide adminiſtranda?* Sed 9
hic quoque ſubeſt velut latens perſona. tyrannis enim geminat quaeſtionem, ſubeſtque et temporis et *qualitatis* tacita vis: nondum tamen hoc proprie dixeris *cauſam.* Hae autem, quas infinitas voco, et *generales* appellantur. quod ſi eſt verum, finitae *ſpeciales* erunt. In omni autem ſpeciali utique ineſt generalis, ut quae ſit prior. Ac neſcio, 10
an in cauſis quoque, quidquid in quaeſtio-
233 nem venit *qualitatis*, generale ſit. *Milo Clodium occidit: jure occidit inſidiatorem.* nonne hoc quaeritur, *An ſit jus inſidiatorem occidendi?* Quid in *conjecturis?* non illa generalia, *An cauſa ſceleris odium? cupiditas?*

tyrannis. Guelf. *tyrannus* cum omnibus libris et ſcriptis et excuſis, praeter Bipont. et Geſneri ed. qui praeclaram ſcripturam recepit ex Goth. Accedit huic Turic. ſi recte tacuit Sulzbergerus. *in quaeſt. venit qual.* Guelf. *in quaeſt. venit velut qual.* Alm. *in quaeſt. velut qual.* Turic. eadem, ſed voci *velut* impoſitum habet *venit.* Apparet, primum erratum, ut *velut* ſcriberetur pro *venit*, poſt dubitatum, utrum verum eſſet, tandem coaluiſſe utramque ſcripturam.

ſit jus. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) *An hoc ſit j.* cum Voſſ. 2. et edd. omnibus ante Cervic. qui omittit *hoc.* Baſil. in marg. ablegat. Revocat in textum Gryph. ſed Stoerius, cum eoque recentiores omnes omittunt.

qualitatis. Significatione illa rhetorica accipiendum hoc vocabulum, qua *ſtatum qualitatis* dicimus. cf. 3, 6, 10. ubi etiam *conjecturae* exemplum.

An tormentis credendum? Testibus an argumentis major fides habenda? Nam *finitione* quidem comprehendi nihil non in uni-
11 versum, certum erit. Quidam putant etiam eas posse *theses* aliquando nominari, quae personis caussisque contineantur, aliter tantummodo positas: ut causa sit, *cum Orestes accusatur:* Thesis, *An Orestes recte sit absolutus.* cujus generis est, *an Cato recte Marciam Hortensio tradiderit.* Hi thesin a causa sic distinguunt, ut illa sit *spectativae* par-

comprehendi nihil non. Ita plane Guelf. et Goth. cum Turic. nisi quod hic *comprendi* dat. Credibile est etiam reliquos Codd. idem praeferre, quod in Vallensi diserte commemorat Badius. Edd. quidem ante Ald. omnes, ut et Jens. (tac. Gesn.) *comprehendendi nihil,* absque *non,* quod conjectura, an ex Cod., inseruit Regius; rectissime. Alter error ne tangitur quidem a Regio, sed scribit ipse in nota *comprehendi.*

finitione. Item rhetoribus appellata. cf. 3, 6, 5.

Cato — tradiderit. Q. Hortensius, nimius et prope insaniens in admiratione Catonis, cum frustra ex eo petiisset ut Porciam filiam, Bibulo nuptam, divortio facto, sibi concederet, ausus est ipsius uxorem Marciam, Philippi filiam, sibi tradendam rogare, cum fas esse negaret, Catonis illum sanguinem, plus quam humanum, una contineri domo, quam saepius pariendo ad rei tenuitatem esset redactura Marcia, cum sibi concessa suam esset gentem Catoniana virtute imbutura. Neque tam portentosas preces aversatus est Cato, sed consulto patre Philippo eoque consentiente, uxorem, sibi magnopere dilectam et ex se cummaxime gravidam, despondit Hortensio, quo mortuo rediit ad Catonem. vid. Lucan. 2, 340 seqq. it. Plut. Cat. min. p. 771. Conferant tirones et Freinsh. in Suppl. Liv. 114, 57. et Schroekhium V. Cel. in biographia V. 5. p. 154 seqq. Verissime Lucanus, in hanc ipsam rem, de Catone: „Urbi „pater est, urbique maritus." l. c. v. 388. Rem iterum tangit noster 10, 5, 13.

spectativae — activae. cf. 2, 17, 42 it. c. 18, 1. 5.

tis, haec *activae*: illic enim veritatis tantum gratia disputari, hic negotium agi. Quan- 12
quam inutiles quidam oratori putant univer-
234 sales quaestiones, quia nihil prosit, quod constet, *Ducendam esse uxorem*, vel *Administrandam rempublicam*, si quis vel aetate vel valetudine impediatur. Sed non omnibus ejusmodi quaestionibus sic occurri potest; ut illis, *Sitne virtus finis? Regaturne*

oratori putant. Guelf. *orationi p.* cum Goth. et Jens. (tac. Gesn.) accedd. plurimis Codd. et edd. ante Cervic. omnibus, excepto Aldo. Etiam Turic. Cod. *orationi.* Sed videntur tueri receptam Bodl. et Voss. 1. Regius conjectura probavit *oratori.* Nec erat quod ei Vallensem Cod. *orationi* dantem opponeret Badius, negaretque quidquam interesse ad sensum sive hoc scriberes sive illud. Confusio autem *oratoris* et *orationis* in plerisque casibus obliquis non est infrequens, cf. 2, 1, 12. ubi pro *oratorem* dant *orationem* plerique et scripti libri et excusi, tuetur autem receptam Guelf. 2, 15, 12. pro *orationis* Guelf. *oratoris*, solus, puto. 5, 4, 6 pro *oratoris* Guelf. *orationis* cum Alm. et Bern. et alia exempla.

non — ut illis. Guelf. *n. o. ejusdem q. s. o. p. u. i.* Multi Codd. et edd. *in* post *non* inserunt et *eisdem* dant pro *ejusmodi.* Praepostere Alm. cum Turic. *utilis* pro *ut illis*; (cf. Drak. ad Liv. 22, 50, 1.) et *quaestio* pro *quaestionibus.* Alm. *eidem*, sed hoc Turic. imposito compendio syllabae *us* (9). Defendi videtur recepta a tribus Britannicis et Voss. 1. Verissimam credo, neque ipsam praepositionem *in* post *non* a Qu. positam, cui respondisset altera ante *illis.*

quod constet. Poterat infinitivo quoque uti: *constare*, sed vitavit, quoniam mox itidem infinitivus: *Duc. esse ux.*

occurri — ut illis. Cave referas *ut* ad *sic*. *Ut* est pro *veluti, exempli gratia.* *Occurri quaestioni* h. l. est *impugnari eam, reprehendi*, ne forte quis accipiat *responderi*, quod interdum apud nostrum quoque significat *occurrere.* „Quae sequuntur quaestiones eae non „sunt ejusmodi, ut possint eo„dem argumento supervacuae „ostendi."

finis. Summum bonum, ut in operis Ciceroniani inscriptione, *de finibus.*

13 *providentia mundus?* Quin etiam in iis, quae ad perſonam referuntur, ut non eſt ſatis generalem tractaſſe quaeſtionem, ita perveniri ad ſpeciem, niſi illa prius excuſſa, non poteſt. Nam quomodo, *An ſibi uxor ducenda ſit*, deliberabit Cato, niſi conſtiterit *uxores eſſe ducendas?* Et quomodo, *An ducere Marciam debeat* quaeretur, niſi *Catoni ducenda*
14 *uxor eſt?* Sunt tamen inſcripti nomine Hermagorae libri, qui confirment illam opinionem, ſive falſus eſt titulus, ſive alius hic Hermagoras fuit. Nam ejusdem eſſe quomodo poſſunt, qui de hac arte mirabiliter multa compoſuit, cum, ſicut ex Ciceronis quoque rhetorico primo manifeſtum eſt, materiam rhetorices in *theſes* et *cauſas* diviſerit? quod reprehendit Cicero: ac theſin nihil ad oratorem pertinere contendit, totumque hoc genus quaeſtionis ad philoſophos
15 refert. Sed me liberavit reſpondendi vere-

quaeretur — eſt. Guelf. *quereretur — eſſet*, ſolus, quod ſciam. Male, etſi cum aliqua erroris conſtantia.

rhetorico. Guelf. *rhetorice* cum Goth., quem falſo narrat Geſn. dare *rhetoricae*, etſi hoc voluit librarius, ſi conſulto ſcripſit; male. *reſpondendi.* Guelf. *reprehendendi* cum Goth. aliquotque praeterea Codd. et edd. poſt Badium, qui primus dedit, omnibus; exceptis ſecunda Aldina Colin. et

illam op. Qua ab oratoris opere ſegregantur *quaeſtiones.* cf. 2, 21, 22.

Cic. — primo. de Inv. 1, 6. cf. et noſtr. 2, 21, 21.

reſpondendi verec. Molliit rem aſperam honeſtioris vocabuli fomento, quoniam Ciceronem impugnat. Nam *reſpondere* eſt refragantis ut 2, 15, 23, 36. „utrique *reſponſum* „eſt. 5, 7, 24 *reſponderi* locis „communibus." 4, 4. 1. 5, 13, 46. 49. 50. 9, 2, 93. et

cundia, et quod ipse hos libros improbat, et quod in oratore, atque iis, quos de oratore scripsit, libris, et Topicis, praecipit, ut a propriis personis atque temporibus avocemus controversiam: *quia latius dicere liceat de genere, quam de specie, et, quod in universo*
235 *probatum sit, in parte probatum esse necesse sit.* Statius autem in hoc omne genus mate- 16
riae iidem, qui in caussas, cadunt. Ad hoc adjicitur, alias esse quaestiones in rebus ipsis,

Obrecht., retinentibus nostram scripturam. Hanc dant Bodl. Ioann. Bal. Alm. Turic. et edd. quas modo demonstravi plurimas et antiquissimas. Male Badius Vallensem Codicem receptae ante se scripturae opponit. Ea enim tum repetitionem ingratam („quod *reprehendit*" §. 14.) vitat, tum duriorem vocem neque tam religioso Ciceronis cultore dignam *reprehendendi*, ubi *respondendo* poterat defungi Qu. Andreanam *reprehendendi* praeferre dicas e Gibsoni silentio, sed vix credo.

Ad hoc. Guelf. *Adhuc* cum Goth. Voss. 2. 3. Bern. Alm. Turic. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Gryph. cum Colin. *ad haec.* Ceteri nostram dant, nisi quod Gesn. habet sphalma *Ac hoc*, male repetitum a Bipontinis. *Ad hoc*, pro *insuper*, scriptoribus familiare ostendit Burm. ad Ovid. Metam. 6, 459 quo h. l. ablegat lectorem. cf. et Liv. Drakenb. 6, 12, 6. 21, 52, 10. 29, 4, 6. it. Flor. Duk. 3, 9, 2. noster quoque 8, 5, 22. 12, 10, 40. *Ad hoc* autem et *adhuc* frequentissime confusa vide item apud Drakenb. ad Liv. 21. l. c. et iis, quos indicavi nostri locis.

Cic. de Harusp. resp. c. 8. citante Drakenb. ad Liv. 30, 31, 1. *verecundiam respondendi* cf. cum *negandi* Prooem. tot. op. §. 3.

improbat. cf. 2, 15, 6.

in oratore. c. 14. ubi id ipsum legitur, quod mox refert: „*quia — sit.*"

de oratore. 3, 30.

Topicis. c. 21 agit de *quaestionibus infinitis*, ut vidimus ad huj. cap. §. 5. Praeceptum tale invenio potissimum c. 22. extr. et sequente.

hoc — genus materiae. quaestionum infinitarum.

alias — alias. Eandem partitionem habes apud Cic. Topic. c. 22. „Cum autem quae-

alias, quae ad aliquid referantur: illud, *An uxor ducenda?* hoc, *An seni ducenda?* illud, *An fortis?* hoc, *An fortior?* et similia.
17 Causam finit Apollodorus, ut interpretatione Valgii discipuli ejus utar, ita, *Causa est negotium omnibus suis partibus spectans ad quaestionem:* aut, *Causa est negotium, cujus finis est controversia.* Ipsum deinde negotium sic finit, *Negotium est congregatio personarum, locorum, temporum, causarum, modorum, casuum, factorum, instrumentorum, sermonum, scriptorum, et non scripto-*

ad aliquid. Ita Guelf. cum Goth. Voss. 2. 3. Bern. Ioann. Turic. et edd. ante Gryph., quod sciam, omnibus, Gryph. primus dedit *aliud*, quod recentiores secuti sunt omnes. Sed *ad aliquid* est legitima in hac re locutio, expressa e Graeco Aristotelis. cf. §. 8. it. 3, 6, 24. 1, 6, 15. *Valgii.* Guelf. *Valgi* cum Goth. (tac. Gesn.) Jens. Tarvis. Ald. An forte sic dedit Qu.? ut in nominibus propriis servatus fuerit eo tempore mos genitivorum ab *ius* et *ium* scribendorum, qui in appellativis obsoleverat; vid. de eo Bentlej. ad Terent. Andr. 2. 1, 20. cf. 1, 7, 19 ubi Guelf. *Lucili.*

„ritur, quale quid sit; aut simpliciter quaeritur, aut comparate" cet. quae fere repetuntur Partitt. Orr. c. 19.

ad aliquid. cf. not. Crit.

Valgii. cf. 3, 1, 18 et not. Crit.

omnibus — ad quaestionem. Non valde clara definitio. In universum hoc apparet, significari *negotium incertum.* Neque tamen intelligo, cur non et id negotium, cujus aliqua pars *non spectet ad quaestionem* (i. e. certa sit, si recte interpretor) *causa* possit appellari. Saltem *quaestionem* h. l. non esse pro Graeca θέσει, verum pro ζητήσει, ἀμφισβητήσει ex eo colligo, quod in altera definitione est *controversia.*

finis. Quo significatu hoc accipiam, parum invenio. Si τέλος dixit Apollodorus, est id οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα ex Aristotelis disciplina. Explicem fere *summam*, quo totum tendat. „Negotium, cujus summa vertitur in controversia."

rum. *Causam* nunc intelligimus ὑπόθεσιν, 18
negotium περίστασιν. Sed ipsam causam quidam similiter finierunt, ut Apollodorus negotium. Isocrates causam esse ait *quaestionem finitam civilem, aut rem controversam in personarum finitarum complexu.* Cicero his verbis, *Causa certis personis, locis, temporibus, actionibus, negotiis cernitur, aut in omnibus, aut in plerisque eorum.*

VI. Ergo, cum omnis causa contineatur aliquo statu, priusquam dicere aggredior, quo modo genus quodque causae sit tractan-
236 dum; id quod commune est omnibus, *Quid*

intelligimus. Guelf. *intelligamus*, cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Badium omnibus. (De Jens. tac. Gesn.) Hic receptam dedit, quem imitati sunt deinceps omnes, excepta Ald. sec. Veriorem puto conjunctivum. Solent sic induci interpretationes Graecorum, quasi venia petenda a lectore, apud nostrum (cf. 5, 10, 1 ubi legendum *interpretemur*. it. §. 104 ibid.) et Ciceronem, ut de Fin. 3, 14. Sed potuit et monere lectorem, qua significatione dixerit, tumque probus indicativus, quem videntur habere Codd. Britannici, et habent Goth. Voss. 2. In Loc. Ven. Rusc. errore omissum ὑπόθεσιν, quoniam erat lacuna Graeco vocabulo relicta in antiquioribus libris, ut Jensoniana. Tarv. male utroque loco posuit περίστασιν. *aggredior.* Goth. (tac. Gesn.) *aggrediar* cum Aldo, Basil. Gryph. et aliquot praeterea edd., non vetustissimis illis. Placet, cum videatur pendere a *puto;* neque tamen necessarium. cf. 2, 10, 1.

Isocrates. cf. 3, 4, 11.

Cicero. Topic. c. 21 init.

id quod — omnibus. Cave hoc referas ad praecedens; praemittitur sequenti; nam *status* omnibus causae generibus communis est. Solet ita poni *id* *quod* ut observat Thomasius ad Tursell. de partt. p. 416. ed. Lips. Exempla haec habe: Sallust. Cat. 10 „Catilina, „*id quod* factu facillimum erat, „omnium flagitiorum — catervas habebat." Liv. 1,

sit status, *et unde ducatur*, *et quot*, *et qui sint*, intuendum puto. Quanquam id nonnulli ad judiciales tantum pertinere materias putaverunt; quorum inscitiam, cum omnia tria genera fuero executus, res ipsa deprehendet.
2 Quod nos *statum*, id quidam *constitutionem* vocant, alii *quaestionem*, alii *quod ex quaestione appareat*: Theodorus *generale caput*,

unde ducatur. Sic Guelf. et plerique libri. Prava autem est aliorum, ut Voss. 1. Bodl. Ioann. et Tarv. (Jenson. non praeeunte cf. ad 3, 3, 13 *propria*) cum Ald. scriptura: *dicatur*, quae poterat blandiri, nam §§. 3. 4. *nominis origo* tractatur; sed obiter, neque eo ordine, qui hic promitteretur, si verum esset: *dicatur*. Sic enim decurrit disputatio: *Quid sit* 4 — 13. *Unde ducatur* 13 — 22. *Quot* 22 — 83. *qui*, usque ad finem capitis. *generale caput*. Adjectivum abest a Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) ut et ab edd. ante Badium omnibus, ad quas accedit Ald. sec. Regius conjectura inseruit; verissima illa, nisi quod malim substantivo postponi adjectivum, ut §. 21 *cap. gen.* et hoc ipso loco Graeca; quanquam §. 5 et c. 11, 3. „Theod. (ut. d.) — *generall. capp.*" Dixeris Britannicos Codd. tres dare *generale*, sed suspectum sit Gibsoni silentium, etiam edd. suarum varietatem tacentis. Alm. quoque et Bern. silentur, unde non equidem colligam in iis legi adjectivum. Abest et a Turic. Reliquus multarum edd. error inter *appareat* et *Theodorus* inserentium *caput* a nullo Codice videtur defendi, quem tamen Badius tuetur, vocemque *caput*, quanquam absit a Vallensi, eo loco etiam necessariam putat. Mearum, praeter Ald., prima Basileensis omittit. Badii judi-

14, 7 „profectus, *id quod* quaerebat — hostem excivit." noster. 1, 1, 26.

unde ducatur, ab actore an a respondente? vid. not. Crit.

cum fuero — *deprehendet*. ita ut nulla oratione indigeat mea. vid. tamen c. 7, 28. it. c. 8, 4. 5. 16. 17. ubi *status* in ipsis duobus reliquis generibus ostendit.

constitutionem. Sic Cicero de Inv. 1, 8. Scriptor ad Herenn. 1, 11. Qui reliquis appellationibus usi fuerint, non invenio.

id est κεφάλαιον γενικώτατον, ad quod referantur omnia. Quorum diversa appellatio, vis eadem est: nec interest discentium, quibus quidque nominibus appelletur, dum res ipsa manifesta sit. Statum Graeci στάσιν vocant: quod nomen non primum ab Hermagora traditum putant, sed alii ab Naucrate Isocratis discipulo, alii a Zopyro Cla-

cium, omnia ista: *generale caput id est* proscribentis, ut Graeca sola posita fuerint a Quintiliano, specie quidem non caret; sed obstant plurima exempla junctorum ita Latinorum et Graecorum, quae vide ad 3, 5, 4. γενικώτατον. Sic Codd., puto, omnes. Aldus tamen τεχνικώτερον, quod aliqui in margine ponunt. Badius ex Aldo affert γενικώτερον, ut gradu solo varietur. An sphalma credidit ille, quod legimus in utraque Aldina, τεχν.? Fons erroris videtur apparere in Tarvisina quae literis Graecis minus elegantibus: τεγγικώτερον. Sane mirum est, Theodorum usum alio gradu quam positivo, cum Qu. latine positivum exprimat. *referantur.* Guelf. *referuntur* cum Goth. Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus praeter Ald. Sane nec necessarius est conjunctivus, cum hoc ad Theodori sententiam non utique sit referendum, sed possit ab ipso Quintiliano adjectum videri; quod etiam magis placet.

Naucrate. Guelf. *Eucrate* cum Codd. prope omnibus et edd. ante Basil. meis omnibus, inter quas Aldinae dant: *Heucrate*, in qua scriptura latet vera. N enim et H frequentissime permutantur in Codd. Primus Philander suasit receptam, verissimam illam, quam et Bodl. videtur tueri. Neque credas

referantur. vid. not. Crit.

Naucrate. ὁ τοῦ Σωκράτους (lege Ἰσοκράτους ut pridem videre VV. DD. ex ipso Dionysio p. 111 et Cic. de Or. 2, 23. 3, 44. Or. c. 51.) ἑταῖρος (discipulus, ut ἐπιτήδειος, γνώριμος vid. not. ad 2, 15, 19). Qui artem aliquam Naucratis memoraret, in qua tamen sola de στάσει aliquid potuit explicari, inveni neminem; nisi quod Cic. de Or. 3, 44. et Or. c. 51. significat eum aliquid de historia artis ejusque praeceptis memoriae prodidisse. Funebres ejus orationes, in Mausolum in primis Cariae regem, celebrantur a scriptoribus.

Zopyro. Est apud Diog. Laert. 9, 114 Τίμων (ὁ σιλ-

zomenio: quanquam videtur Aeſchines quo- 237
que in oratione contra Cteſiphontem uti hoc verbo, cum a judicibus petit, ne Demoſtheni permittant evagari, ſed eum dicere de ipſo
4 *cauſae ſtatu* cogant. Quae appellatio dici-

obſtare *ab;* praepoſitioni conſonans adjungitur etiam ante conſonantes frequentiſſime, praeſertim liquidas.

petit ne. Goth. mire *ut* pro *ne.* Suſpicor a Quintiliano eſſe *ut ne.* Nunc unus noſtri ſuccurrit locus 6, 3, 64 „*ut ne* „— ponam — facit." Sed vide Sanctium Periz. p. 707. et Drakenb. ad Liv. 10, 27, 2. Facillime intercidebat *ut* poſt *petit.* *Demoſtheni.* Sic et Guelf. dativum, cum edd. ante Obr. omnes dent accuſativum, praeter meorum unum Gryphium. Ne illae quidem male.

λογράφος) *Ζωπύρῳ τῷ ῥήτορι ἀναγινώσκων τι* (ex emendatione M. Caſauboni) quem putat Menagius eſſe ipſum noſtrum a Qu. deſignatum. Sic apparet aetas ejus, incidens in ſucceſſores Alexandri M.

Aeſchines. Locus eſt in ed. H. Stephani p. 83. v. 21 ſeqq. (ſunt hi numeri apud Reiskium quoque): *Ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ὁρᾶτε τοὺς πύκτας περὶ τῆς στάσεως πρὸς ἀλλήλους διαγωνιζομένους, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ περὶ τῆς τάξεως αὐτῷ τοῦ λόγου μάχεσθε καὶ μὴ ἐᾶτε κ. τ. λ.* Demoſtheni, ut extra accuſationis formulam vagaretur, permittere judices vetuit Aeſchines. Comparatur itaque *ἡ τῶν πυκτῶν στάσις* cum formula litis. Hunc locum ſi memoriter percenſeret Qu., potuit videri ſatis manifeſta origo appellationis rhetoricae, neque neceſſariam puto quam Philander, Petrus Faber ad Cic. pro Caec. (p. Graev. 521.) et Geſnerus probant mutationem, pro *περὶ τῆς τάξεως — τοῦ λόγου* legendi *περὶ τῆς στάσεως — τ. λ.* Obſtat ei in primis quod paulo ante (v. 17.) eſt item *συγχωρῆσαι αὐτῷ περι τῆς τάξεως τοῦ λόγου.* Sed habent aliquam difficultatem verba iſta *ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ περὶ κ. τ. λ.* *καὶ* omittit Cod. praeſtantiſſimus Helmſtad., cum nonnullo ſententiae emolumento, modo appareret apta ſtructura *τῶν: ὑπὲρ τῆς πόλεως* ad quae Reiskius intelligit *διαμαχόμενοι*, parum proficiente conjectura. *ὅλην τὴν ἡμέραν*, quae ipſa poſſint mira videri, noli ſolicitare. Eſt enim proverbialis forma, apud Aeſchinem non infrequens, pro *διὰ τέλους.*

tur ducta vel ex eo, quod ibi sit primus cau-
sae congressus, vel quod in hoc causa consi-
stat. Et nominis quidem haec origo: nunc
quid sit. *Statum* quidam dixerunt *primam
causarum conflictionem:* quos recte sensisse,
parum elocutos puto. Non enim est status 5
prima conflictio, *Fecisti, non feci:* sed quod
ex prima conflictione nascitur, id est genus
quaestionis, *Fecisti, non fecit, an fecerit?
Hoc fecisti, non hoc feci, quid fecerit?* Quia
ex his apparet, illud conjectura, hoc finitio-
ne quaerendum; atque in eo pars utraque
insistit: erit quaestio *conjecturalis*, vel *fini-
tivi*, status. Quid si enim dicat quis, *Sonus* 6

Non en. est. Hoc ordine Guelf. et Goth. cum edd. ante Gryph. omnibus. Recentiores *Non est en.*

insistit. Cod. Alm. cum Turic. *institerit.* Male, orto errore ex sequenti: *erit.* *Quid si en.* Hoc ordine Codd., puto, omnes. Sed edd. sat multae suasore Regio *enim* antevertunt τῷ si. Accedunt Burmanno memoratis Tarv. Rusc. Ald. Hoc constituto ordine eleganter ita dirimitur a Cervicorno aliisque oratio: „Quid enim? si — conflictio; erret" cet. Sed nostram collocationem, praeter Codd. et edd. recentiores defendit Jens. quoque; in qua aliter, ac feci, posse dirimi verba, equidem non puto. Gesnerus Burmanni et Capper. rationem, quae est mea, deseruit, colon ponens post *confl.* Fateor offendi me istis *enim*, mire geminatis in loco nostro. Legitur quater intra non ita multa verba. Hic *enim* spectat ad id, quod modo negabat statum esse primam conflictionem.

causar. conflict. Cf. Cic. de Inv. 1, 13. it. Partitt. Orr. c. 29. 30. quanquam ibi nihil de *prima* conflictione.

Quia — erit. Ab *erit* ordire apodosin.

Quid si en. vid. not. Crit. Ad ipsam sententiam quod attinet, Badius e notis Codici suo ascriptis, quas putat Vallae, refert scitam observationem. Aristoteles enim de Anima l. 2 (p. Sylb. 38 extr.) ait hic, ea utitur definitione, quam im-

est duorum inter se corporum conflictio? Erret, ut opinor; non enim sonus est conflictio, sed ex conflictione. Et hoc levius. intelligitur enim utcunque dictum. Inde vero in- 238
gens male interpretantibus innatus est error, qui, quia primam conflictionem legerant, crediderunt statum semper ex prima quaestio-
7 ne ducendum: quod est vitiosissimum. Nam

et hoc lev. Turic. cum Alm. *Sed hoc l.* Non placet ob id quod mox est *vero.* *qui quia.* Goth. (tac. Gesn.) omittit *qui* cum Voss. 2. et fortasse Argent. quoniam Obr. non agnoscit. Alm. autem Cod. *qui* retinet, monente Burm. quod male neglexit Capp. Etiam Guelf. habet *qui*, cum Turic. Omissum pronomen sensum idoneum relinquit, si inciditur semicolo vel colo ante *quia*, quod fecit Obr. Et sane suavior est compositio. cf. 1, 4, 12 *qui quia a.*

crediderunt. Ita Guelf. et Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum Alm. Turic. et edd. ante Gryph. omnibus, qui primus dedit, quod recentiores retinuerunt, *credidere*, nulla idonea causa (cf. 1, 4, 10). Apud Stoerium tamen et Chouetum invenio *credere*, quod a quibusdam dari monet Almeloveenius, ex mero, puto, sphalmate ejus quicunque primus exhibuit.

quaestione. Ioann. *Conflictione.* cum Voss. 1. 3. et edd. Vascos. et Rob. Steph. (in margine, ait Gibs. An apud utrumque?) item Gryph. (1544) in textu, in margine: *quaestione.* Potest haec scriptura advertere diligentem lectorem, sed propius introspecta non placebit, ut opinor.

ducendum. Ita Guelf. cum Voss. 1. 3. et edd. ante Stoerium omnibus, praeter unam Tarvis. dantem *dicendum* cum recentioribus, sed ex mero sphalmate, ni fallor, cum Jens. (tac. Gesn.) ipsa ostendat: *ducendum.* cf. ad §. 1. *unde ducatur.*

probat Qu. *ἔστιν — ὁ ψόφος κίνησις τοῦ δυναμένου κινεῖσθαι τὸν τρόπον τοῦτον, ὅνπερ τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῶν λείων, ὅταν τις κρούσῃ.* Sequitur Aristotelem Diomedes p. Putsch. 414. Acuta mihi quidem videtur Quintilianea hujus definitionis reprehensio. cf., si cui vacat, Mendelides de hac ipsa re disputans. Berliner Monatsschrift Aug. 1784 p. 140 seqq. Similis quaestio §. 21 „status *an in eo.*"

quaestio nulla non habet utique statum: constat enim ex intentione, et depulsione: sed aliae sunt propriae causarum, de quibus ferenda sententia est: aliae adductae extrinsecus, aliquid tamen ad summam causae conferentes, velut auxilia quaedam: quo fit, ut in controversia una plures quaestiones esse dicantur. Harum porro plerumque levissi- 8
ma quaeque primo loco fungitur. Namque et illud frequens est, ut ea quibus minus confidimus, cum tractata sunt, omittamus;

Bodl. Bal. Alm. Turic. Goth. *deducendum* (quod praefert Obr.) cum quibus Voss. 2. facere arbitror, etsi Burm. refert ex eo *ducendum* in quo verbo sphalma suspicor, cum alioqui ne opus quidem fuerit meminisse seorsim ejus Codicis, qui poterat cum 1 et 3 conjungi. Capperonn. recentiorum primus nostram restituit, quem secuti sunt Bipontini. Sola vera est, neque se commendet ulli *deduc.*, cum supra (§. 1) fuerit: *unde ducatur*, non *deduc.* *Harum porro.* Goth. Jens. (tac. Gesn.) *Porro harum* cum edd. ante Basil. meis omnibus. *Porro* h. l. ea fere est potestate, quam vidimus ad 2, 1, 7. ubi post primum sententiae vocabulum ponitur. Longius tamen et insuavi compositione diremtum dicas genitivum ab eo unde pendet: *levissima quaeque*, neque prorsus est necessarium in *porro* h. l. esse oppositionem; potest esse prioris argumentationis continuatio. Guelf. receptam dat, neque ullius praeter Goth. varietatem comperi. *fungitur.* Turic. *fungiantur*, in quo monstro an quid lateat, equidem non dixerim. Voss. 3. *fingitur.* Ceteri libri in receptam consentiunt; neque erat, quod Gallaeus suaderet: *funditur.* Loco honorata videtur quaestio talis, quoniam *prima* comparet, sed nihilominus est *levissima*, ut aliquis irrisionis color insit *fungendi* verbo, gravitatem quandam velut magistratus prae se ferenti, quae minime conveniat ei, qui nunc forte fortuna sustinet eam.

tract. sunt. Ita Guelf. Goth. Turic. et Codd. puto omnes,

fungitur. Vid. not. Crit. *cum tractata sunt.* Cave haec referas ad *confidimus;* designatur tempus quando *omittuntur*

interim ſponte noſtra velut donantes, interim ad ea, quae ſunt potentiora, gradum ex his
9 feciſſe contenti. Simplex autem cauſa etiamſi varie defenditur, non poteſt habere plus uno, de quo pronuncietur: atque inde erit *ſtatus cauſae*, quod et orator praecipue ſibi obtinendum, et judex ſpectandum maxime 239
10 intelligit. in hoc enim cauſa conſiſtet. Ceterum quaeſtionum poſſunt eſſe diverſi. Quod ut breviſſimo pateat exemplo: cum dicit reus, *Etiamſi feci, recte feci;* qualitatis utitur

praeter Voſſ. 3. cum hoc edd. vett. ante Stoerium omnes *tract. ſint.* Poſt hunc primus Burm. revocavit conjunctivum, quem ſunt imitati, qui deinceps ediderunt. Qui *ſint* praetulerunt, retuliſſe videntur ad *confidimus.* Fateor etiam in noſtra ratione (vid. not. ex.) conjunctivum poſſe defendi ex oratione ſuſpenſa, ſed expeditior profecto eſt indicativus.

obtinendum. Guelf. *opponendum.* cum Ioann. Voſſ. 1. 3. et ed. praeter aliis memoratas Tarv. (a Jenſ. deficiente, cf. §. 6 *ducendum*) Goth. cum Voſſ. 2. (ſolito horum conſenſu) *proponendum,* quam ſcripturam margo Gryphii et Burm. monent eſſe etiam in Vallae libro. Hunc, qui ſit, nondum habeo compertum, cum Badius, cujus Cod. Vallenſem novi, ejus nullam habeat h. l. mentionem. Equidem veram exiſtimo receptam, quam eſſe in Alm. Turic. Bodl. Bal. et aliquot praeterea, ex eorum qui contulerunt ſilentio recte colligere mihi videor. Edd. aliquot veteres *optinendum* praeferunt (cf. 1, 7, 7.) ut Jenſ. Loc. Venet. Inde natum ſuſpicor errorem librariorum compendium in Codd. ſuis, ubi *p* eſſet, non *b*, male interpretantium. *Proponendum*, quod Geſnero placet, meram puto correctionem, a librarii ingenio profectam, pravae illius ſcripturae: *opponendum. Propoſitio* tam late non patet, quam noſter de induſtria tractat L. 4. c. 4.

haec, tum nimirum *cum* jam *tractata ſunt. Omittuntur* autem non ſolum ea, quae ne tractamus quidem, ſed etiam quae, tractari coepta, non perſequimur. vid. et. not. Crit.

statu. cum adjicit, *sed non feci;* conjecturam movet. Semper autem firmius est *non fecisse:* ideoque in eo statum esse judicabo, quod dicerem, si mihi plus, quam unum, dicere non liceret. Recte igitur est appel- 11
lata *causarum* prima conflictio, non *quae-*

adjicit, sed non. Ita Guelf. cum mearum edd. Basil. et Obr. plane sic dantibus locum, quibus Burm. addit Gryph. (Sebast. Lugd. 1536 cum idem 1544 det receptam recentiorum) et Colin. De *adjicit* consentiunt edd. Andr. Sich.; de *sed* Cod. Bern. Sed nostram scripturam esse quoque in Turic. et Alm. Codd., etsi corruptam, facile intelliget unusquisque. Alm. haec dat, referente Burm.: *cum a. dicit* (hoc interpretatur Burm. *cum autem dicit;* falso ille, ut mox apparebit) *si non feci.* E Turic. haec refert Sulzbergerus: *cum adicit si non feci,* sed voci *si* superimpositum est *sed* (an ab alia manu, non docemur). Vides mirum Turicensis cum Almeloveeniano consensum, de quo (praeter multa in superioribus exempla) item cf. §. 5 *insistit.* §. 6 *et hoc lev.* 3, 4, 3 *et plur. al.* 3, 5, 10 *in quaest. venit qual.* 3, 5, 12. *non — ut illis.* Neque jam dubitabis quin et Alm. librarius aut dederit aut dare certe voluerit *adicit,* quae ipsa scriptura nihil aliud significat nisi *adjicit* (cf. 3, 3, 9 *subjicit,* item 1, 4, 11). *Si* autem pro *sed* merus est error, correctus ille in Turicensi. Restat ut exhibeam receptam plerarumque edd. et aliquot Codd. scripturam: *dicit. Non.* Hac loci constitutione, quae est etiam apud Gesn., tantum abest, ut „*pateat*" quod vult Qu., ut ne ulla quidem lux relinquatur. vid. not. ex.

cum adjicit, sed. Apparet verbo *adjicit,* afferri ab reo utrumque in eadem causa. Jam negari nequit, duos hic comparere *status* in una *causa,* tum *qualitatis* tum *conjecturae.* Uter igitur *causae* appellabitur status? *Conjecturalis* profecto, quoniam „semper — *firmius* est non fecisse." *Qualitatis status* ad solam pertinet *quaestionem, An recte fecerit,* et est *status quaestionis,* cujusmodi ullam esse sine *statu* negabat §. 7. Sed *conjectura,* ut potentior ad defendendum reum, faciet *statum* ipsius *causae.*

conjecturam movet. vid. ad 3, 1, 8 *movisse — Empedocles.*

interim sponte nostra velut donantes, interim ad ea, quae sunt potentiora, gradum ex his
9 fecisse contenti. Simplex autem causa etiamsi varie defenditur, non potest habere plus uno, de quo pronuncietur: atque inde erit *status causae*, quod et orator praecipue sibi obtinendum, et judex spectandum maxime 239
10 intelligit. in hoc enim causa consistet. Ceterum quaestionum possunt esse diversi. Quod ut brevissimo pateat exemplo: cum dicit reus, *Etiamsi feci, recte feci*; qualitatis utitur

praeter Voss. 3. cum hoc edd. vett. ante Stoerium omnes *tract. sint*. Post hunc primus Burm. revocavit conjunctivum, quem sunt imitati, qui deinceps ediderunt. Qui *sint* praetulerunt, retulisse videntur ad *confidimus*. Fateor etiam in nostra ratione (vid. not. ex.) conjunctivum posse defendi ex oratione suspensa, sed expeditior profecto est indicativus.

obtinendum. Guelf. *opponendum*. cum Ioann. Voss. 1. 3. et ed. praeter aliis memoratas Tarv. (a Jens. deficiente, cf. §. 6 *ducendum*) Goth. cum Voss. 2. (solito horum consensu) *proponendum*, quam scripturam margo Gryphii et Burm. monent esse etiam in Vallae libro. Hunc, qui sit, nondum habeo compertum, cum Badius, cujus Cod. Vallensem novi, ejus nullam habeat h. l. mentionem. Equidem veram existimo receptam, quam esse in Alm. Turic. Bodl. Bal. et aliquot praeterea, ex eorum qui contulerunt silentio recte colligere mihi videor. Edd. aliquot veteres *optinendum* praeferunt (cf. 1, 7, 7.) ut Jens. Loc. Venet. Inde natum suspicor errorem librariorum compendium in Codd. suis, ubi *p* esset, non *b*, male interpretantium. *Proponendum*, quod Gesnero placet, meram puto correctionem, a librarii ingenio profectam, pravae illius scripturae: *opponendum*. *Propositio* tam late non patet, quam noster de industria tractat l. 4. c. 4.

haec, tum nimirum *cum* jam *tractata sunt*. *Omittuntur* autem non solum ea, quae ne tractamus quidem, sed etiam quae, tractari coepta, non persequimur. vid. et. not. Crit.

statu. cum adjicit, *sed non feci;* conjecturam movet. Semper autem firmius est *non fecisse:* ideoque in eo statum esse judicabo, quod dicerem, si mihi plus, quam unum,
dicere non liceret. Recte igitur est appel- 11
lata *causarum* prima conflictio, non *quae-*

adjicit, sed non. Ita Guelf. cum mearum edd. Basil. et Obr. plane sic dantibus locum, quibus Burm. addit Gryph, (Sebast. Lugd. 1536 cum idem 1544 det receptam recentiorum) et Colin. De *adjicit* consentiunt edd. Andr. Sich.; de *sed* Cod. Bern. Sed nostram scripturam esse quoque in Turic. et Alm. Codd., etsi corruptam, facile intelliget unusquisque: Alm. haec dat, referente Burm.: *cum a. dicit* (hoc interpretatur Burm. *cum autem dicit;* falso ille, ut mox apparebit) *si non feci.* E Turic. haec refert Sulzbergerus: *cum adicit si non feci,* sed voci *si* superimpositum est *sed* (an ab alia manu, non docemur). Vides mirum Turicensis cum Almeloveeniano consensum, de quo (praeter multa in superioribus exempla) item cf. §. 5 *insistit.* §. 6 *et hoc lev.* 3, 4, 3 *et plur. al.* 3, 5, 10 *in quaest. venit qual.* 3, 5, 12. *non — ut illis.* Neque jam dubitabis quin et Alm. librarius aut dederit aut dare certe voluerit *adicit*, quae ipsa scriptura nihil aliud significat nisi *adjicit* (cf. 3, 3, 9 *subjicit,* item 1, 4, 11). *Si* autem pro *sed* merus est error, correctus ille in Turicensi. Restat ut exhibeam receptam plerarumque edd. et aliquot Codd. scripturam: *dicit, Non.* Hac loci constitutione, quae est etiam apud Gesn., tantum abest, ut „*pateat*" quod vult Qu., ut ne ulla quidem lux relinquatur. vid. not. ex.

cum adjicit, sed. Apparet verbo *adjicit,* afferri ab reo utrumque in eadem causa. Jam negari nequit, duos hic comparere *status* in una *causa,* tum *qualitatis* tum *conjecturae.* Uter igitur *causae* appellabitur status? *Conjecturalis* profecto, quoniam „semper — *firmius* est non fecisse." *Qualitatis status* ad solam pertinet *quaestionem, An recte fecerit,* et est *status quaestionis,* cujusmodi ullam esse sine *statu* negabat §. 7. Sed *conjectura,* ut potentior ad defendendum reum, facit *statum* ipsius *causae.*

conjecturam movet. vid. ad 3, 1, 8 *movisse — Empedocles.*

ſtionum. Nam et pro Rabirio Poſtumo Cicero prima parte orationis in hoc intendit, ut actionem competere in equitem Romanum neget: ſecunda, nullam ad eum pecuniam perveniſſe confirmat. Statum tamen
12 in eo dicam fuiſſe, quod eſt potentius. Nec in cauſa Milonis circa primas quaeſtiones, quae ſunt ante prooemium poſitae, judicabo

prima parte. Guelf. *primam partem*, cum Bal. Voſſ. 1. 3. Bern. cum edd. ante Bad. (qui abl. eſſe in Vallenſi libro refert) omnibus, praeter Ald., proclivi librariorum errore. Nam ablativus ſolus placet, qui eſt in Goth. et Voſſ. 2. Neque eſt infrequens uſus *intendendi* abſolutus pro *tendendo*, etiam cum loci adverbio ut apud Terent. Andr. 2, 2, 6 (cf. Drakenb. ad Liv. 10, 43, 13 et 35, 11 extr.) apud noſtrum 7, 1, 30 et apud Salluſt. aliquoties. Noſtrae ſtructurae ſimillima apud Senecam Nat. Quaeſt. l. 1. praeſ. (quem locum affert Geſn. in Theſ.) „Deus totus *in ſe intendat* an" cet. Quare in recepta acquieſcam, etſi magnopere variant libri. Alm. et Turic. haec dant: *primam partem* — *in hoc tendit* (cf. not. prox., et ſimiliter confuſa *intend.* et *tend.* vide apud Drakenb. ll. cc. quanquam placere poteſt haec ſcriptura, modo deleveris apices in *primam partem*, qui ex abl. male fecerunt acc.). Voſſ. 2. Goth. et Ald. *prima parte* — *hoc intendit*, ubi Geſn. malit *huc*; ſed poteſt ferri ipſa illa ſcriptura, quoniam non ſemel eſt apud ipſum Cic. *aliquid int.* Tarv. ſola, ni fallor, *primam partem orationum hoc int.* ex mero, puto, ſphalmate *orationum* pro *orationis in.* Noſtram ipſam dare videntur Bodl. Ioann. cum Vall.

ante prooem. poſ. Pertinax eſt error omnes obſidens Codd.

pro Rabirio Poſtumo Cic. vid. orationem ipſam quae extat; in Ern. ed. Vol. 2. parte 2. p. 1386. *prima* illa *pars* pertingit ad finem usque c. 7. Fit igitur cauſae hujus ſtatus *conjectura*, cum, ſi prius ſolum tractaſſet Cic., fuiſſet futura *translatio*, qua id quaeritur, *jurene actio intendatur.* cf. §. 84. 85. 86. Negat autem *parte prima* Cic., poſſe lege Julia de repetundis actionem intendi in equitem magiſtratu nullo functum.

ante prooem. poſ. De praepoſtera hac lectione vid. not. Crit.

conflixisse causam: sed ubi totis viribus *insidiator Clodius, ideoque jure interfectus*, ostenditur. Et hoc est, quod ante omnia constituere in animo suo debeat orator, etiamsi pro causa plura dicturus est, quid maxime liquere judici velit. Quod tamen, ut primum cogitandum, ita non utique primum
dicendum erit. Alii statum crediderunt pri- 13
mam ejus, cum quo ageretur, deprecatio-

Ausi quidem sunt aliquot editores deserere eos et, quod ratio suaderet, reponere; neque tamen ullus veram, quam censeret, scripturam cum eo, quod praeferrent MSS, conciliare laboravit. Venit mihi in mentem *a prooem. pos.* ut *a* esset pro *post*, quod non est infrequens apud scriptores. Quam mutationem non una premi difficultate sponte intelligo. Saltem durius etiam est *post*, quod dant non pauci, ut meorum Ald. Cervic. Basil. Gryph. Qui praeferunt *ante in prooemium* videntur secuti conjecturam Badii, qui, cum in textu ponat: *in prooemio*, haec ipsa verba fortasse legenda esse ait, interpretans ea: *ut faciant prooemium orationis*. Ut pro *prooemium* legatur *narrationem* (quod est in margine Goth. An igitur quisquam mutationem eam suasit Badii aetate?) sibi placere negat, „eo quod „vestigia errantis librarii illic non agnoscantur;" rectissime ille. Aliquid de *prooemio* iterum monet Qu. cum hasce in Miloniana quaestiones tangit 4, 2, 26 „Ergo hae quoque quaestiones *vim* „*prooemii* obtinebunt." Si scriptorum testimoniis constaret ἀντὶ προοιμίου fuisse tralatitiam Graecorum rhetorum locutionem, inventa esset loci nostri medicina, ut, ab ignaris librariis, latinis literis haec fuerint scripta, quae est Buttmanni conjectura. Sed adest sane et *prooemium* in Miloniana, diversum illud a *quaestionibus* istis, quae deinceps a tertio cap. tractantur usque ad octavi finem. *insidiator.* Guelf. *insidiatur* cum Goth. Gesnerus conjicit *insidiatus*, sed cf. 5, 5, 10 et videntur ceteri Codd. dare receptam omnium edd., praeter Tarv. et Basil., quae praeferunt: *insidiatur*. *quid maxime.* Ed. praeter Burm. et Gesn. memoratas Tarv. *quod*. Codd. omnes *quid*. Mox Jens. (mo. Gesn.) *judicii*, quem errorem non repetiit Tarv.

deprecationem. Sic Guelf. cum Goth. et optimis quibusque Codd. Aliquot tamen *depulsionem* ex interpretamento. vid. not. ex.

nem. Quam' ſententiam his verbis Cicero complectitur, *In quo primum inſiſtit quaſi ad* 240
repugnandum congreſſa defenſio. Unde rurſus alia quaeſtio, an eum ſemper is faciat, qui reſpondet. Cui rei praecipue repugnat Cornelius Celſus, dicens, *non a depulſione ſumi, ſed ab eo, qui propoſitionem ſuam confirmet:* ut, ſi hominem occiſum reus negat, ſtatus ab accuſatore naſcatur, quia is velit probare; ſi jure occiſum reus dicit, translata probationis neceſſitate idem a reo fiat, et ſit
14 ejus intentio. Cui non accedo equidem. nam eſt vero propius quod contra dicitur, nullam eſſe litem, ſi is, cum quo agitur, nihil reſpondeat: ideoque fieri ſtatum a reſpon-
15 dente. Mea tamen ſententia varium id eſt,

Cicero. Tenuioribus litt. impoſitum huic nomini in Guelf. *in topicis.* *in quo primum inſ.* Goth. (tac. Geſn.) *in quo primo inſ.* cum Voſſ. 2. *Pro inſ.* Jenſ. (tac. Geſn.) *conſ.* cum edd. ante Stoer. omnibus, Codice nullo.

praecipue. Goth. (tac. Geſn.) *maxime* cum Voſſ. 2 Steph. et Gryph. (1544) ſolis, quod ſciam. *fiat.* Sic Codd. praeter Voſſ. 1. 3 puto, omnes. Illi cum edd. ante Bad. omnibus (quibus accedit Ald. ſec.) *fiet*; male.

agitur. Guelf. *agatur.* cum Alm. Turic. et edd. ante Bad. omnibus, quibus accedit Ald. ſec. *Mea tam.* Guelf. *In ea*, praepoſtere, et ſolus quod ſciam.

deprecationem. Sic et ſcriptor ad Herenn. 1, 11. „Conſtitutio eſt *prima deprecatio* „defenſoris." Hoc vocabulo utuntur ſcriptores in quavis amoliendi ratione. cf. 2, 12, 12.

Cicero. Topic. c. 25 init.

ſumi, ſcil. *ſtatum.*

propoſitionem. cf. de hac not. crit. ad §. 9. *obtinendum.* extr.

intentio, aggreſſio.

et accidit pro conditione cauſarum: quia et videri poteſt propoſitio aliquando ſtatum facere, ut in conjecturalibus cauſis; utitur enim conjectura magis qui agit (quo moti quidam, eundem a reo *infitialem* eſſe dixerunt): et in ſyllogiſmo tota ratiocinatio ab eo eſt, qui intendit. Sed quia videtur illic 16

quia et vid. Guelf. *et quia vid.* Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *vid. et quia,* et hoc legebat Regius, qui *et* omitti, *vid.* autem transponi volebat poſt *quia.* Hunc ſecuti ſunt meorum Bad. Cerv. Baſil. Ceteri ante Gryph. omnes faciunt cum Guelf. Gryph. eoque recentiores receptam dant, quae videtur defendi a multis, qui tacentur, Codd., etſi Voſſ. 2 cum Goth. et hic conſpirare ſuſpicor. *Et* locum bene tuetur, quod reſpondet ei quod ſequitur: „*et* in ſyll." *mag. qui ag.* Goth. (tac. Geſn.) *mag. quam ag.* Peſſime, et ſolus fortaſſe.

illic. Primus, niſi fallor, obtemperavi Regio ſcribenti *illic*

quia et — et in ſyll. Poſſis mirari unius generis duo exempla afferri (utrumque enim eſt pro eo, qui ſtatum fieri dicit ab actore) ubi expectabas rei *varietatem* oſtenſum iri exemplorum differentia. Sed alterum illud, de reſpondente ſtatum faciente, nimis manifeſtum exiſtimat et vulgo receptum, quam quod exemplis debeat probari; hoc novum pluribus indigere argumentis, quorum prius cum ſit incertum, ſubjicit alterum manifeſtum et evidens.

quo moti — dixerunt. Vereor ut multi recte ceperint; Gedoynus ſaltem turbat plurima. Aliud eſt *a reo inf. dix.* aliud *a reo inf.* eſſe *dix.* Sententia haec: Quidam, cum intelligerent actorem magis, quam reum, uti *conjectura,* eundem ſtatum, ſi fieret a reo, dixerunt eſſe *infitialem,* non *conjecturalem.* Ad verba „a reo" intellige *factum* vel *quando eſſet a reo,* ut mox „ratiocinatio *ab eo* eſt." cf. §. 32.

ſyllogiſmo. ἔστι — συλλογισμὸς ἀγράφου πράγματος πρὸς ἔγγραφον παράθεσις, εἰς ταυτὸν συνάγοντός τινος τὸ ἄγραφον τῷ ἐγγράφῳ· οἷον, „τὸν „ἐξ ἑταίρας μὴ λέγειν." ἐκ πόρνου τινὰ γεγονότα λέγειν κωλύει τις. Hermog. περὶ στάσεων. p. 16. cf. Ad Herenn. 1, 13. Cic. de Inv. 1, 13. et 2, 50. Noſter paſſim et in primis 7. c. 8.

illic, in *conjecturalibus cauſis* et *ſyllogiſmo.* vid. not. Crit.

quoque necessitatem hos status exequendi facere qui negat (is enim si dicat, *Non feci*, coget adversarium conjectura uti: et si dicat, 241
Non habet legem, syllogismo), concedamus ex depulsione *nasci* statum. Nihilo minus enim res eo revertetur, ut modo is qui agit,
17 modo is cum quo agitur, statum *faciat*. Sit enim accusatoris intentio, *Hominem occidisti.* Si neget reus, faciet statum qui negat. Quid si confitetur, sed *jure a se adulterum* dicit *occisum?* (nempe legem esse certum est quae

pro *illis*, lenissima verissimaque mutatione, quae et Gesnero placuit. Cod. quidem adhuc nullum cognovi qui non daret *illis*, quod in Vallensi quoque esse monet Badius, referens pronominis dativum ad eos, qui „dixerint insitialem." Perperam; satis enim hi, quorum obiter mentio injicitur, dirimuntur a nostro loco; neque sic procedit argumentatio. Bad. et Cervic. in margine ponunt *illuc* per errorem pro: *illic.*

coget. Guelf. *cogit.* *neget — faciet.* Guelf. *negat — faciat* cum Turic. et Bern. *Quid si confitetur.* Sic Guelf. Goth. Alm. (Turic. quoque, ut suspicor) et edd. ante Stoerium omnes. Is primus *quod* dedit; hoc autem in multis etiam Codd. esse, vereor ut conferentium silentio recte credatur. Habet scabritiem in bipertita ratione positum prius *si*, deinceps *quod si*. Saltem exempla non succurrunt. Et locus videtur indigere aliqua interrogandi vehementia. Evellenda enim est iis, quibuscum agit Qu., opinio firmata longo usu, qua solum reum facere putant statum. Huic interrogationi respondetur illis: „Nisi aliquid" cet.

confitetur. Non quidem Burm. et Obr. (ut putat Gesn.) sed Leidensis ed. sphalma est *confutetur*, quod propagarunt ante Gesn. omnes, invitis Codd., puto, omnibus.

certum est. Haec, sine varietate inventa in omnibus libris,

Non habet scil. *adversarius.*

nempe — permittat. Haec interjicit scriptor, ne quis haereat, qui *jure* aliquis possit dici *occisus?* Eadem lege, ut notissima, reus utitur in Declam. Quint. p. (ed. Bip. Vol. 4.) 3. „Quis igitur dubitat hoc „in civitate a legibus permis-

permittat.) Nisi aliquid accusator respondeat, nulla lis est. *Non fuit* (inquit) *adulter:* ergo depulsio incipit esse actoris: ille statum faciet. Ita erit quidem status ex prima depulsione, sed ea fiet ab accusatore, non a reo. Quid? quod eadem quaestio potest 18 eundem vel accusatorem facere vel reum: *Qui artem ludicram exercuerit, in quatuordecim primis ordinibus ne sedeat.* qui se praetori in hortis ostenderat, neque erat produ-

pro emblemate habet Gesnerus „hominis, qui continuationem „et consequentiam orationis non intelligeret.“ Ipse igitur, ex ejus ratione, reus monet „legem esse“ cet. ut infinitivus pendeat e „*dicit*“ quod modo ponebatur. Sed hoccine de lege narrari, scilicet ignotum judicibus, attinebat? cf. 7, 1, 7 ubi eadem „legem esse *certum* est.“ vid. not. ex.

acc. respondeat. Guelf. *acc. ei respondet.* Indicativum habent etiam Alm. Turic. Bern. Voss. 3. Goth.

„sum.“ Neque enim est *qualitatis* status in hac causa: *jurene occisus sit adulter,* sed *conjecturalis: Sitne adulter?*

inquit scil. *accusator.*

quatuordecim — ord. qui sunt *equitum* ludos spectantium ex lege Roscia theatrali, de qua vid. Ern. Clav. Cic. et Ruhnk. ad Vell. 2, 32. Apparet quos hoc honore privarit L. Otho Roscius Cic. Philipp. 2, 18. inter quos erant *infames* quoque; *infames* autem, *qui art. ludicr. exerc.*

in hortis — productus. Apparet eum, cui quatuordecim ordinibus hic interdicitur, artis periculum fecisse quidem, tanquam in scenam coram populo proditurum, sed, sive improbatum a Praetore, sive casu quodam impediente, non fuisse a populo spectatum; quare potuit in utramque partem disputari, ut vel annumeraretur histrionibus, vel eximeretur eorum numero. Adii virum doctissimum Carolum Augustum Boettigerum, ut discerem, an manifestis veterum locis constaret, periculum agendarum fabularum factum esse coram magistratibus, qui ludos curarent. Negavit, se, qui hoc diserte traderet, reperisse ullum; neque mirum, hoc semel fortasse nec nisi obiter perstringi, cum res scenica gravioribus apud Romanos scri-

19 ctus, ſedit in quatuordecim ordinibus. Nempe intentio eſt, *Artem ludicram exercuiſti.* depulſio, *Non exercui artem ludicram.* quaeſtio, *Quid ſit artem ludicram exercere?* Si accuſabitur theatrali lege; depulſio erit rei: ſi excitatus fuerit de ſpectaculis, et aget in-
20 juriarum; depulſio erit accuſatoris. Frequentius tamen illud accidet, quod eſt a plu-

depulſio, Non exerc. Turic. *dep. erit rei Non exerc.* cum Bodl. et ed. Andr. per errorem librarii ad mox ſequentia aberrantis. *a pluribus.* Guelf. *a plurimis* cum Alm. Turic.

ptoribus ſemper deſpicatui fuiſſet. E noſtro tamen loco id tuto poſſe colligi. Deinde ablegavit me ad Plinium H. N. 37, 2, 7. ubi memoratur „theatrum peculiare trans Tiberim „*in hortis* — quod a populo „impleri, canente ſe, dum „Pompejano" (maximo theatro) „*praeludit,* etiam Neroni „ſatis eſſet." Intelligi autem apud Qu. hominem meliore loco natum, quales tunc temporis ludorum ſtudio inſaniſſe conſtat, facile mihi perſuadet V. C. teſtem citans Juvenal. 8, 181 — 210. Ibi quoque v. 194 *Praetoris* mentio, quem ſub Imperatoribus ludos edidiſſe apparet multis veterum locis, ut Suet. Ner. c. 21. Digeſt. l. 40. tit. 2. leg. 7. „cum „— ludorum gratia prodierit „*praetor.*" et in primis apud Dionem Caſſ. veluti l. 54. c. 2. p. Reim. 731. *τοῖς — στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας προσέταξε.* it. Plutarch. in Bruto p. 988 D. *παρὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν — θέατρα καὶ μονομάχους — ἀπαιτοῦσι.* it. p. 993. F. *τὰς θέας — ὤφειλε στρατηγῶν παρασχεῖν*: quae loca demonſtrat Pe. Faber in Semeſtribus l. 1. c. 20.

theatrali lege. Roſcia illa, de qua modo egimus, lex aliquoties fuit renovata, ut et ab ipſo Domitiano. vid. Martial. paſſim, in primis 5, 8. et Sueton. Domit. c. 8. Copioſe de hiſce legg. egit Torrentius ad Suet. Neron. c. 11.

excitatus, ſurgere juſſus de quatuordecim ordd. Hoc ſaepe tangit Martialis ut l. c. 3, 95. 5, 26. 36. 6, 9. qui aliquoties utitur *ſuſcitandi* vocabulo.

depulſio — acc. negantis ſe artem ludicram exercuiſſe.

illud, ut ſtatum „faciat, qui „reſpondet" cf. §. 13.

ribus traditum. Effugerunt has quaeſtiones qui dixerunt ſtatum eſſe id, quod appareat ex intentione et depulſione, ut, *Feciſti*, *Non*
242 *feci*, aut *Recte feci*. Viderimus tamen, utrum 21
id ſit ſtatus, an in eo ſtatus. Hermagoras *ſtatum* vocat, per quem ſubjecta res intelligatur, et ad quem probationes etiam partium referantur. Noſtra opinio ſemper haec fuit, ut, cum eſſent frequenter in cauſa diverſi quaeſtionum ſtatus, in eo crederem *ſtatum*

Bern. et ed. Ald. utraque. Nec displicet cf. c. 1 extr. *plurium*, contrarium, ſed procliviorem, errorem.

intent. et depulſione ut. Guelf. omittit *et dep.* cum Codd. vereor ne omnibus, niſi quod Balio). taoetur a Gibſ. non mutilus h. l. ut ſpero. Voſſ. enim 2, qui itidem ſiletur, cum Goth. facere eſt putandus; et Turic. item omittit, ut et ed. Andr. Ceterae edd., quod ſciam, omnes habent haec verba. Sunt autem neceſſaria et facile poterant excidere.

ut — crederem. Guelf. *ut* omittens, pro *crederem*, dat *credere*, cum non paucis, ut quidem videtur, Codd. Noſtram ſcripturam defendunt Goth. et edd. meae ante Stoerium omnes. Intercidebat autem facillime *ut* poſt *it* in *fuit* (cf. §. 5. *petit ne*. Sic §. 49 inter *pervenit* et *An* hauſtum fuit *ut* in Goth. Guelf. aliisque), et apex in ultima E τοῦ *crederem* evaneſcebat. Voſſ. 1. 3. pro *in eo* dant *me*, unde facilius etiam librarius aliud agens perveniebat ad infinitivum *credere*. Voſſ. 2 ex quo

ſubjecta res. cf. 2, 15, 22.

noſtra — ut — crederem. Singularem in verbo poſt pluralem in pronomine non eſt quod moremur. Neque enim poetis ſolis licet dicere „*noſtros flentis* ocellos“ (Ovid. Heroid. 5, 45, de cujusmodi forma vid. quos citat Geſnerus in Theſ. et Fabro voce *Nos.*) ſed et oratoribus non infrequens talis locutio. Sic Cic. ad Div. 1, 9 „*Tenebam* „— *nobis* conſulibus“ et mox „*memineram nobis* privatis“ ubi nulla ſui conſulatus cum alterius conjunctio. Prorſus geminus in eadem epiſtola locus: „ *Noſtrum* — conſilium „— qui *meos* — *noluerim* — „*maluerim.*“ ubi recte Manutius: „habetur enim ratio ſententiae potius quam Grammaticae.“

causae, quod esset in ea potentissimum, et in quo maxime res verteretur. Id si quis *generalem quaestionem*, vel *caput generale* dicere malet, cum hoc mihi non erit pugna; non magis, quam si aliud adhuc, quo idem intelligatur, ejus rei nomen invenerit, quanquam tota volumina in hanc disputationem impendisse multos sciam: nobis *statum* dici
22 placet. Sed cum in aliis omnibus inter scriptores summa dissensio est, tum in hoc praecipue videtur mihi studium quoque diversa tradendi fuisse: adeo, nec qui sit numerus, nec quae nomina, nec qui generales, quive speciales sint status, convenit.
23 Ac primum Aristoteles elementa decem con-

affertur *crederem* non dubito quin *ut* quoque det cum suo Goth., etsi ejus rei nulla mentio apud Burmannum. Recepta recentiorum omnium: *opinio — credere* ferri nequit, quod monuit jam Gesn.; neque tamen veram in textu posuit, quod recentiorum solus fecit Capper. *malet.* Ita Guelf. cum Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Alm. Turic. nisi quod hi l geminant per errorem. cf. 1, 5, 64. Ceteri libri — *malit.*

praecipue. Goth. cum Voss. 2. et edd. ante Stoerium meis omnibus, excepta Ald. utraque, *praecipuum.* Adverbium videntur defendere reliqui Codd. omnes; et est profecto verius, quod ipsa collocatio suadet. Oportebat enim *quoque* statim subjici τῷ *praecipuum.* Sententia receptae haec est: Reliqua dissensio invitis etiam, vel saltem id non agentibus, accidit scriptoribus, hanc etiam quaesiverunt de industria. Si adjectivum legitur, etiam in priore illa dissensione *studium* fuit, ut hic demum esset *praecipuum*, quod non aeque placet. Voss. 2di hunc ordinem memorant: *Videtur mihi praecipuum studium*, qui tamen non facit ad commendandum adjectivum prae adverbio.

quanquam — sciam. cf. 2, 17, 12.

elementa. *Categorias* facile agnoscis, quarum nomine inscriptum librum Aristoteleum recte h. l. contuleris. Scite mo-

ſtituit, circa quae verſari videatur omnis quaeſtio. Οὐσίαν, quam Flavius *eſſentiam* vocat: neque ſane aliud eſt ejus nomen La-
243 tinum: ſed ea quaeritur, *An ſit? Qualitatem*, cujus apertus intellectus eſt, *Quantitatem*, quae dupliciter a poſterioribus diviſa eſt, *Quam magnum*, et, *Quam multum ſit? Ad aliquid*, unde ductae *translatio* et *com-*

Flavius. cf. 2, 14, 2. Tarviſ. ſola ante Bad. recedit ab illo Jenſonianae ed. monſtro: *Plato*, praeferens *Plautus* (cf. §. 9 *obtinendum*). Sic et Turic. *ſed ea quaer.* Guelf. omittit *ea*, ſolus, puto. *translatio.* Sic Guelf. et Turic. cum libris et ſcriptis et excuſis omnibus, puto, praeter Goth. Geſn. quique hunc expreſſerunt Bipontinos. Hi enim tres: *relatio.* Nititur iſta ſcriptura ſolo Gothano cui ne Voſſ. quidem 2 h. l. accedit. Geſnerus, numerum et auctoritatem refragantium nihil moratus, paulo calidius „translatio" inquit net Geſn. Ariſtotelem, de rhetorica ſecurum, diviſionem hanc ad ſubtiliorem propriamque philoſophis diſputationem comparaſſe.

ſed — quaer. *Sed* reſpicit ad *ſane*, et ineſt tacita ſignificatio, nunc non id agi, quomodo latine poſſit verti *οὐσία*, ſed vim ipſam vocis eique ſubjectam materiam tractari; inſervit itaque et hic orationi, quae parentheſi illa „*quam* — „*Latinum*" interrupta fuit, continuandae. vid. Heuſ. ad Cic. Off. 1, 1, 3. De Flavio vid. 2, 14, 2.

dupliciter a poſterioribus. Hi undecim igitur elementa conſtituerunt, duplicato unius *quantitatis* numero. Niſi enim diverſas categorias fecerunt *quam magnum* (*πηλίκον*) et *quam multum* (*πόσον*, 7, 4, 16.), non video quid differant ab ipſo Ariſtotele, qui haec docet: Τοῦ *δὲ πόσου τὸ μὲν ἔστι διωρισμένον· τὸ δὲ συνεχές — διωρισμένον, οἷον ἀριθμὸς, καὶ λόγος· συνεχὲς δὲ, οἷον γραμμὴ, ἐπιφάνεια, σῶμα.* Catt. c. 4. Qui ſint, quos appellat *poſteriores*, ignoro. Theophraſtus, Phanias, Eudemus Categorias ſcripſerunt poſt Ariſtotelem.

translatio. Intelligitur *ſtatus* ille, de quo egimus ad §. 11. *pro Rab. Poſt. Cic.* Recte Gedoynus: „La relation d'où „ſe tirent les queſtions de *com-* „*pétence*" (*translatio*) „et de „comparaiſon." *Comparatio*

24 *paratio.* Post haec *Ubi*, et *Quando*: deinde *Facere*, *Pati*, *Habere*, quod est quasi *armatum esse*, *vestitum esse*. Novissime,

„al. nos sequimur Gothanum et scholam Aristotelis." Quod sit praesidium in *schola Aristotelis*, ipse viderit. Saltem, modo si, pro his: *Qualitatem* — *Quantitatem* cet., legisset in Goth. vel quovis libro: „*Quale*, unde ducta *qualitas* — *Quantum*, u. d. „*quantitas*," illico rejecisset tam inanem appendiculam, si bene novi ejus stomachum. Atqui idem frigus est in nostro loco, si legimus *relatio*. Quid enim *ad aliquid* aliud nisi *relatio*? Non ergo *ducitur* inde *relatio*, sed ipsa *est*. Cum omnis haec *categoriarum* commemoratio fiat a Qu. rhetoricae, non logicae, gratia, id protinus agit, ut appareat, quibus maxime *caussis* accommodata sit quaeque categoria. Rectissime autem Capper. ablegat ad locum, quem designavi in not. ex. Goth. igitur librarius aliquid ex ingenio videtur novasse, levi specie motus, quae et ipsum Gesnerum ludificata est. Recte locum tuetur *relatio* 8, 4, 21 nihil variantibus libb. *esse*, *vestit*. Sic Guelf. Goth. Voss. 2. Alm. cum Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. omnibus, qui primus inseruit *et*, languidum illud et abhorrens ab exemplo Aristotelis: ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι sine copula.

apud rhetores plerumque est species *qualitatis* seu *status juridicialis* (Graece ἀντίστασις) cum reus se peccasse quidem fatetur, sed peccatum illud suum majoris cujusdam beneficii caussam fuisse docet. cf. 7, 4, 12. et Cic. Inv. 1, 11. 2, 24. it. Victorin. ad priorem locum p. Pith. 118. Hic an latius pateat istud nomen (velut 7, 2, 22.), equidem non dixerim. Saltem *translatio*, quacum conjungitur, de toto *statu* accipienda, non de specie *qualitatis*, quod apparet §. 52 quem locum cf. cum nostro.

arm. — *vest. esse.* Aristoteles Catt. c. 2 extr. (p. Buhl. 449) ἔχειν δὲ, οἷον ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι. Cur ab illo τοῦ ὑποδεδέσθαι exemplo recesserit Qu., potest quaeri. An Aristotelis aetate calceorum usus rarior quam Quintiliani, ut huic leve et putidum fuerit visum, quod ille, ut minus tritum, cum armatura junxisset in exemplo? cf. I. H. Vossii Mythologische Briefe T. I, 21. Sic vestitum omnem commemorare malebat Qu. quam solos calceos. Quanquam potuit memoriter afferre Aristotelis locum Qu., ut inconsulto aberraret.

Κεῖσθαι, quod est *Compositum esse quodam modo*, ut *sedere, stare, jacere*. Sed ex his

Κεῖσθαι. Sic Guelf. et Codd., ut videntur, praeter Goth. et Voss. 2, omnes. Ii enim cum edd. aliquot vett. συγκεῖσθαι. Tarv. ἐγκεῖσθαι. Loc. Venet. (contra quam narrat Gibs.) Rusc. συγχεῖσθαι. Sunt meri errores, et Ald. vindex τοῦ κεῖσθαι, quod est apud Aristotelem ipsum et in edd. Qu. a Basileensi omnibus. cf. et Mar. Victorin. ad Cic. de Inv. apud Pithoeum p. 109. *sedere — jacere.* Guelf. *calere facere stare irasci* cum Bal. Ioann. Voss. 1. 3. Alm. Turic. (qui a secunda manu haec habet: *calefacere jacere, quod nunc situm dicimus*) et ed. Andr. Goth. *calefacere stare irasci* cum Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus, ad quas accedunt aliquot a Burmanno memoratae, non posteriores illae Basileensi. Eadem verba in margine saltem habent omnes ante Leidensem, quae praepostere ponit ea in nota, nullo addito auctore. Bodl. *calere stare irasci.* Bern. *calefacere stare jacere.* Vides miram et infaustam erroris pertinaciam. Quod igitur receptum est, sola recentiorum nititur correctione. Id quidem apparet altera ista Turicensis scriptura (nisi valde est recens, quod non doceor) mature sedulas fuisse manus glossatorum in hisce scholasticis. Originem erroris vix spero quenquam certo demonstraturum. Nam quod *calere* ortum aliquando putabam ex male intellecta nota marginali ejus, qui exemplum proximum *vestitum esse* pressius ex ὑποδεδέσθαι Aristotelis voluisset reddi verbo: *calceari*, id jam ne mihi quidem satis placet. Sed scrupulum restare puto in ipsa ea voce, quae minime videtur corrupta: *stare.* Quare enim hic potissimum tertium aliquod exemplum Qu. adjecerit duobus istis Aristotelis, apud quem legimus: (p. Buhl. 449.) κεῖσθαι δὲ, οἷον ἀνάκειται, κάθηται? (pro quibus tamen apud ipsum Aristotelem malim infinitivos). Ex *jacere* poterat fieri *calere*; an ex *sedere* item *stare*? *Facere* etiam facilius occupabat locum τοῦ *jacere* (cf. Drakenb. ad Liv. 41, 4, 2.). An igitur juncti duo errores, deinceps positi, cum nonnisi unum deberet scribi vocabulum, ut est in Bodl.? Quid autem *irasci*? Nullam medelam exputo. An male repetitae literae ex vocibus *stare* et *sed* inter quas est positum? An aliquid allitum ad praedicamentum *pati?* quae est Gesneri et quodammodo Mosellani suspicio. Quod autem hic ait in Aristotelis categoria ποιεῖν exemplum esse *calefacere* mirifice errat, si

sedere — jacere. vid. not. Crit.

omnibus prima quatuor ad ſtatus pertinere, cetera ad quosdam locos argumentorum videntur. Alii novem elementa poſuerunt,

ita vertit *καίειν*. Equidem veram loci conſtitutionem credo eam, ubi nonniſi duo exempla comparcant *jacere ſedere*. Manifeſtum vero ſit hoc quod tractamus vitio, quam vetuſta interdum ulcera obſideant veteres ſcriptores, immedicabilia illa ſi forte antiquitus nonniſi unum Codicem nobis transmiſerit tenebricoſa illa medii aevi barbaries. *ἡμεῖς γὰρ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν!*

novem elementa. Qui fuerint illi, non invenio. Septem elementorum numerus (quem et ipſe mox efficit deductis duobus §. 28.) pervulgatus apud rhetores Pithoeanos, et ſunt ea fere comprehenſa hexametro ſcholaſtico: „Quis, quid, ubi, „quibus auxiliis, cur, quomo„do, quando.“ *Circumſtantias* plerique appellant, velut Curius Fortunatianus p. Pith. 55. Aurel. Auguſtinus p. 293 (ubi refert haſce partes ab Hermagora vocatas *μόρια περιστάσεως*, a Theodoro autem *στοιχεῖα τοῦ πράγματος*) M. Aurel. Caſſiodorus p. 336 (qui de nominibus eadem fere, etſi non deſignans, quis potiſſimum *elementa* appellet) Alcuinus p. 360. Variant ſane inter ſe in partibus conſtituendis, neque cum Qu. ullus plane conſentit. Marius Victorinus in expoſitione Rhetoricorum Cic. ſeptem haec dicit locos argumentorum, ad cujus mentem ille, quem dixi, verſus maxime eſt effictus. p. 141. et 147. ubi et ipſe *elementa* vocat. Hermogenes paſſim, ſed in primis de Invent. 3, 4. p. 140. 41. ſex agnoſcit (quot et Script. ad Her. 2, 4 ſed *ſigna* vocat.) partes *περιστάσεως*, remota *materia* (*τῇ ὕλῃ*) quae proprie ſit philoſophorum. Eam Fortunatianus cenſet hoc ipſo nomine, ceteri comprehendunt quaeſtione iſta: *Quibus adminiculis*, Qu. (vide mihi, quam inconſtanter quamque parum ad ſeveritatem ſyſtematicam, a recentioribus tantopere cuſtoditam) partim *τρόπῳ* complectitur partim *ἀφορμαῖς ἔργων*, (§. 27.) Alcuinus vocat *facultatem*. Auguſtinus (ſeu quicunque eſt auctor libelli, qui Auguſtino recte videtur abrogari) l. c. *περιστάσεως ἀφορμὰς* a Graecis appellatas narrat, ubi ſuſpicor *περιστάσεως* eſſe mutandum in *πράγματος*. Theon in progymnasmatis ſex agnoſcit *στοιχεῖα*: *πρόσωπον*, *πρᾶγμα*, *τρόπος*, *χρόνος*, *τόπος*, *αἰτία*. p. 66. ed. Camerarii 1541.

24 *Personam*, in qua de animo, corpore, extra positis, quaeratur; quod pertinere ad conjecturae et qualitatis instrumenta video. *Tempus*, quod χρόνον vocant, ex quo quaestio, *An is quem, dum addicta est, mater peperit, servus sit natus? Locum*, unde controversia videtur, *An fas fuerit Tyrannum in templo occidere? An exulaverit, qui domi latuit? Tempus* iterum, quod καιρὸν appel- 26

Pers. in qua. Sic Guelf. cum Turic. et omnibus qui collati sunt Codd., praeter Voss. 3. et Bern., edd. autem meis ante Stoerium omnibus praeter Bad. et Cervic. Accedunt Andr. ed. et aliquot recc., reliqui libri omittunt *in* ut et Gesn., sed probata praepositione, quam veram ipse puto. Nam differt paulum ratio ab illa §. 23 „sed *ea* (non *in ea*) quaeritur."

corp. ext. pos. Foedum Jensonianae errorem *corp. ex propositis*, quem Regius emendavit, meae ante Ald. habent omnes. Sed ante *ext.* inserunt *et* Bodl. Alm. (Turic. tacetur) ed. Andr. et aliquot recc. quod non displicet, quia non exempli causa haec afferuntur, sed totum rei ambitum emetiuntur. Facile autem excidebat. *dum add.* Jensonianae errorem *nondum* quem correxit Regius, non repetit Tarvis. (cf. §. 23 *Flavius*) sed iterum exhibent Loc. Venet. Rusc. quarum priores duae *nundum*. Cod., quantum video, habet nullus.

locum. Guelf. *locus.* cum Turic. Alm. Voss. 3. Bern. et edd. ante Gryph. meis omnibus; male, cf. 1, 4, 16. *st locum.*

καιρόν. Guelf. *χρόνον*, errore librarii ignari. Stolidam, quam in Aldo (sed utroque) recte notat Badius, trans-

addicta. cf. 7, 3, 26—28. it. 5, 10, 60 sed et Lexica.

qui domi latuit. Videtur hoc posse quaeri, ubi exul exilii tempus exiisse ait, adversarius negat, quippe cujus partem *domi latuerit* neque vere *exulaverit*. Citat Gesn. Cic. pro Domo c. 27. extr. Ad Qu. frat. 3, 2 „(Gabinius) undi„que notus cum a me maxime „vulneraretur, non tulit, et „me trementi voce *exulem* ap„pellavit" etsi jam in urbe ipsoque senatu versantem, quippe quem jure negaret rediisse. Ut *exilium* non *loci* simpliciter sit nomen, sed *status*, vel *conditionis*.

lant: hanc autem videri volunt ſpeciem illius temporis, ut aeſtatem, vel hiemem: 245
huic ſubjicitur *ille in peſtilentia comiſſator:* *Actum*, id eſt, πρᾶξιν, quod eo referunt, *Sciens commiſerit, an inſciens? neceſſitate, an caſu?* et talia: *Numerum*, qui cadit in ſpeciem quantitatis, *An Thraſybulo triginta praemia debeantur, qui tot tyrannos ſuſtu-*

poſitionem, hoc loco πρᾶξιν ponendi, mox autem „*Actum* — „καιρὸν," habet etiam Tarv., neque in ullo praeterea libro animadverti. Jenſ. Graeca ubique omittit. *comiſſator.* Guelf. *comiſator* cum Voſſ. 1. 3. Bern. Turic. qui tamen apice duplicat *m* et poſt *t* habet compendium ſcripturae, non prorſus manifeſtum. Hanc fere ſcribendi nominis rationem probant VV. DD. ſed duplice *ſ.* quanquam et ſimplex ſunt qui defendant. Dausquius Vol. 2. h. v. *e* quoque teneri poſſe exiſtimat. Voſſ. 2. *converſator*, aberrante librario cum Goth. det *commeſſator*, edd. ante Geſn. omnes *comeſſator.* Tarv. ſimplice *ſ.*

Actum. Alm. et Turic. *Actor*, per errorem. cf. §. 10. *adjicit, ſed non.* πρᾶξιν. Sic προπερισπωμένως ipſe Guelf. cum edd. meae omnes male dent παροξύτονον.

praemia. Guelf. *praemio.* cum Bal., male.

qui tot. Alm. Turic. cum Obr. *quia.* Admodum placet.

illius temp. modo (§. 25.) poſiti, τοῦ χρόνου. *Opportunitatem* vocat Cur. Fortunatianus l. c. p. 56. „quam" ait „Graeci εὐκαιρίαν," ſed multarum temporis partium unam facit. vid. et Auguſtin. l. c. Hermogenes de Inv. 3, 4. p. 144. 46. promiſcue videtur ponere χρόνον et καιρόν.

ſubjicitur — comiſſator. De *ſubjiciendo* cf. 3, 3, 6. quanquam hic non dialectice dicitur de *ſpecie*, ſed de cauſa, quae referatur ad certam aliquam quaeſtionem. Explices: „quo pertinet." cf. mox *ſubjacebit.* Intenditur ſine dubio reprehenſio *comiſſationis*, quod inter ſummam reipublicae calamitatem fuerit agitata. Quod praemittitur *ille*, ſignificat pervulgatam fuiſſe materiam, quam tamen apud alios rhetores nondum inveni.

Thraſybulo triginta. Hoc videtur poſtulaſſe Polycrates (cf. 2, 17, 4) qui dixit, narrante Ariſtotele Rhet. 2, 24, 3. ὅτι (Θρασύβουλος) τριάκοντα τυράννους κατέλυσε.

lerit? Caussam, cui plurimae subjacent lites, 27
quoties factum non negatur, sed quia justa ratione sit factum, defenditur: Τρόπον, cum id, quod alio modo fieri licet, alio dicitur factum; hinc est, *adulter loris caesus*, vel *fame necatus*: *Occasionem factorum*, quod est apertius, quam ut vel interpretandum vel exemplo sit demonstrandum: tamen ἀφορμὰς ἔργων vocant. Hi quoque nullam 28
quaestionem extra haec putant. Quidam detrahunt duas partes, *numerum* et *occasionem*: et pro illo, quem dixi, *actu*, subjiciunt *res*, id est πράγματα. Quae ne praeterisse viderer, satis habui attingere. Ceterum his nec status satis ostendi, nec omnes contineri lo-

causam. Turic. et Alm. *causa*. cum Voss. 1. Bern. 1, male, cf. *locus*. §. 25. *dixi*, *actu*. Alm. et Turic. *actum*, cum Tarv. (Jenson. non praeeunte) Ald. et Bad. Cerv. in marg. *ne praeteriisse*. Guelf. *nec praeteriisse*. Mox Goth. (tac. Gesn.) *ne stat*. pro *nec stat*. cf. ad 1, 5, 39 *Ne hoc feci*.

loris — fame. Modus ultionis an fuerit concessus quaeritur, ultionem ipsam licuisse convenit. Citat Gesn. Bynkershoekii Observatt. Jur. Ro. 5, 8 p. 142 seq. ed. Genevens. 1761. qui *loris caedere* adulterum licuisse ait, (exempla Val. Max. 6, 1, 13.) *fame necare* negat, quae non subitae irae sit ultio.

tamen — vocant. „*Tamen* „illud addam, vocari eam a „Graecis" cet. Similis est ratio ejus *tamen* quod connectit abruptam parenthesi orationem, (vid. Ernesti Clav. Cic.), in quo item notio particulae nunquam refertur ad subjectum verbi finiti, sed ad animum dicentis. cf. modo *sed* §. 25.

Hi quoque. respice §. 23 „circa quae — omnis quaestio."

res — πράγματα. Sic fere Pithoeani et Hermogenes, quanquam singulari numero utuntur.

locos, argumentorum. cf. §. 24.

cos credo: quod apparebit diligentius legentibus, quae de utraque re dicam. Erunt enim plura multo, quam quae his elemen-
29 tis comprehenduntur. Apud plures auctores legi, placuisse quibusdam, unum omnino *statum* esse, *conjecturalem*. Sed quibus placuerit, neque illi tradiderunt, neque ego usquam reperire potui. Rationem tamen hanc secuti dicuntur, quod res omnis signis colligeretur. quo modo licet, qualitatis quoque solum statum faciant: quia ubique, qualis sit cujusque rei natura, quaeri potest. Sed utrocunque modo sequetur summa con-
30 fusio. Neque interest, unum quis statum 246
faciat, an nullum, si omnes causae sunt con-

un. omn. stat. Goth. (tac. Gesn.) omittit *omn.* solus quod sciam. *omnis.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *omnes*, quod necessarium ad reliquam eorundem et Voss. 2. scripturam *colliguntur* pro *colligeretur*, quanquam veteri more poterat *omnis* esse pluralis. Sed *omnes* — *colliguntur* est in edd. ante Basil. omnibus praeter Ald. Levis differentia, quod Bad. altera (1519) et Cervic. dant *colligantur*. Possit placere *omnes* — *colliguntur*, ut Qu. ipse agnoverit, quod *colliguntur* (cf. 1, 2, 2 *quod* — *consulant* — *quod* — *videtur.*) cum praesertim in *qualitate* hoc omnibus esse commune affirmet: *quia* — *potest* (non *possit*). Sed languet *omnes res* prae *omnis res.*

quo modo licet. Sic Guelf. etsi continuata scriptura. Pleraeque edd. vett. *quomodolibet*, post quam vocem interpungunt, ut ipse Goth., et quidem maxima diremtione. Pessime; Voss. 2. non memoratur, ceteri omnes videntur hoc vitio carere. *sequetur.* Alm. et Turic. *sequeretur.*

sunt. Ita Guelf. et Goth. Ceteri, quantum video, omnes *sint*, nisi forte neglectum hoc in Codd. conferendis. Sponte succurrerat indicativus, cum conjunctivo non sit locus.

signis. cf. 5. c. 9. fortasse illo loco, ubi a τεκμηρίοις di-
tamen hic latius accipit quam scernit σημεῖα.

ditionis ejusdem. *Conjectura* dicta est a *conjectu*, id est directione quadam rationis ad veritatem: unde etiam somniorum atque ominum interpretes *conjectores* vocantur. Appellatum tamen est hoc genus varie, sicut sequentibus apparebit. Fuerunt qui duos 31 status facerent: Archidemus *conjecturalem*, et *finitivum*, exclusa *qualitate*, quia sic de ea

sicut sequent. Sic Guelf. Voss. 3. Alm. Turic. Ceteri inserunt *in* quod displicet quia *apparebit* h. l. est pro: *probabitur.* Aliud fortasse est „in *epistolis* apparet" 1, 7, 34. quanquam ibi quoque omittunt *in* Guelf. Voss. 3. et Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Facile *in* natum ex *ut* antecedente, nisi malis *insequentibus* jungere, quo modo de rebus in suo opere scribendis tamen fere non loquitur. cf. 2, 14, 4. ubi vicissim male deficit *in*. *Archidemus.* Guelf. *Archiedemus* cum Goth. sed cui a correctore demum inserta est litera E. (Mox §. 33 itidem in utroque Cod. ut et Voss. 2. In 3 autem Voss. *Archedemo*, in Bern. *Arcaedemo.* Turic. *arci edomo.*) Hic, ut animadvertit Lipsius Manud. ad Stoic. phil. 1, 12. a Graecis fere *Archedemus* scribitur, a Latinis *Archidemus:* Straboni l. 14. p. 674 est Ἀρχέδαμος. An hoc voluit librarius, quem secutus est qui scripsit Voss. 3. dans *Archademus?* Goth. et Guelf. scripturam ortam credo ex correctione ejus qui, cum invenisset *Archidemum*, vellet dare *Archedemum*, cujusmodi aliquid apparet in Goth. Nam diversos *Archedemum* et *Archidemum*, quae est Lipsii dubitatio l. c., non magis credo quam Menagius ad Laertium 7, 40.

Archidemus. de nomine vid. not. Crit. Stoicus primarius, qui de *Voce et de elementis* (fortasse, uno opere) scripsit, sed totam philosophiam libris videtur illustrasse, iisque intellectu difficilibus. Sic enim Arrianus Epict. 3, 2. *ἐκεῖνος μέγα ἐφρόνει, ὅτι ἐνόει Ἀρχέδημον.* Ciceroni Acad. 4. seu Lucullo c. 47. audit *princeps dialecticorum* (et est hoc, quod tangit noster, dialecticae etiam artis) et *opiniosissimus homo.* cf. de eo Fabr. Bibl. Graec. Harl. 3, 540.

sic de ea. Ita de qualitate quaeri existimabat Archidemus, ut res omnis ad definitionem rediret.

quaeri exiſtimabat, *Quid eſſet iniquum? quid injuſtum? quid dicto audientem non eſſe?*
32 quod vocat, *de eodem et alio.* Huic diverſa ſententia eorum fuit, qui duos quidem ſtatus eſſe voluerunt, ſed unum *inſitialem*, alterum *juridicialem*. *Inſitialis* eſt, quem nos dicimus *conjecturalem*, cui ab inſitiando nomen alii in totum dederunt, alii in partem, quia accuſatorem conjectura, reum inſitiatione uti
33 putaverunt. *Juridicialis* eſt, qui δικαιολογικὸς

Huic. div. Ita Guelf. Goth. Ioann. Alm. Bern. et edd. meae ante Leidenſem omnes. Ea cum recentt. *Hinc*, quod etiam ex Turic. affertur. Cf. 2, 5, 22. Capper. dedit *Huic*.

vol. ſed un. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) om. *ſed* cum edd. ante Ald. quem errorem revocarunt Gryph. et Steph.

Inſ. eſt. Ita Guelf. Bern. Alm. Turic. Ceteri, quod ſciam, cum edd. meis omnibus, praeter Obr. fortaſſe ex Argent. et Capper., *eſt* omittunt; contorte. Neque probabile fit, tam ignaros librarios, quales Alm. et Turic. ſcripſerunt, aliquid de ſuo addidiſſe, explicandi cauſa, *eſt* autem, una litera *ē* ſignatum, facile intercidit cf. Drakenb. ad Liv. 2, 33, 5. Mox *nos* omittunt Alm. Turic. Voſſ. 3. *quia acc.* Guelf. et Turic. *qui acc.* ad ſonum melius, et fortaſſe ad ſenſum quoque.

qui δικ. Graece dic. Goth. et Voſſ. 2. miro conſenſu: *qui agere δικ. dic.*, unde rectiſſime efficit Geſn. *q. a. Graecis δ. d.*, ſoli, quantum video.

de eodem et alio. Conferre jubet Geſn. §. 37. 49. 7, 3, 8. Cic. Topic. c. 22. 23. Partitt. Orr. c. 19.

accuſatorem — reum. cf. §. 15. *Inſitialis* apud Cic. quoque Topic. c. 2.

δικαιολογικός. Haec apud Hermogenem (p. 12. 13.) ſpecies eſt ejus conſtitutionis, quae appellatur *qualitas.* *περὶ πρᾶγμα λογικὴ (ποιότης) — κἂν μὲν περὶ μέλλοντος ἔσται πραγματική. — ἂν μέν τοι πεπραγμένον ᾖ περὶ οὗ ἡ κρίσις ἤδη, — ὄνομα τούτῳ δικαιολογία.* Ad hanc formam redigere velle videtur Ciceronis de Inv. doctrinam Mar. Victorinus ap. Pithoeum p. 116 „*Juridicialis* ſemper de praeterito eſt; *negotialis* ſemper de „futuro: quae tempora in „ipſarum partium definitione

Graece dicitur. Sed quemadmodum ab Archidemo qualitas exclusa est, sic ab his repudiata finitio. nam subjiciunt eam juridiciali: quaerendumque arbitrantur, *Justumne sit, sacrilegium appellari quod objiciatur, vel furtum, vel amentiam?* qua in opinione 34
Pamphilus fuit: sed *qualitatem* in plura par-

Pamphilus. Sic Codd., puto, omnes. *Pamphilius*, quod apud Gibs. et Obr. solos invenit Burm. (addit ipse deinceps Gryph.) est etiam in Stoeriana et Chouetus voluit dare si operae paruissent, non item Leidensis. Idem error in Geoponic. Graec. 10, 39. ed. Niclasii Vol. 2, p. 707. ubi pro Παμφίλου Cod. Guelf. dat Παμφιλίου, item apud Fabric. Bibl. Graec. Harl. (ap. Fabric. ipsum enim recte) 4, 486.

„videtur Cicero non declarasse." Is sane de Inv. 1, 11 et 2, 23 *juridicialem* vocat speciem rationalem constitutionis *generalis*, ut ipse appellat, quae *qualitas* dicitur Quintiliano et aliis, cum *negotialis* sit ejusdem ei species legalis. cf. 3, 4, 5. it. huj. cap. §. 58. Hermogeni *rationalis speciei* ipsa rursus *pars* est. In Topicis c. 24. *juridicialem* Cicero appellat, quam in Inv. *generalem;* genus igitur, non speciem.

Justumne — vel. Recte Gesnerus, et ante eum Badius monent *vel* non esse referendum ad *ne*, velut disjunctivae quaestionis alteram *partem*, ubi oportebat dicere *an;* sed esse indicem alterius exempli *ejusdem* quaestionis. cf. 1, 6, 32.

Pamphilus. Aristot. Rhet. 2, 23, 21. memoratur ἡ Παμφίλου τέχνη quae tota constet ex petendis et fugiendis, sive eo solo argumentorum loco, qui fit in rebus ad faciendum aliquid vel impellentibus, vel inde deterrentibus. Hunc ergo esse cujus mentionem faciat Qu., facile credo. Qui utrum sit idem pictor apud nostrum 12, 10, 6 et Plinium, aliquot locis, item Aristophanem Plut. v. 385 ejusque scholiasten (etsi hic quidem Pliniano est antiquior) lubrica est disputatio. Neque magis ad liquidum perduci posse credo, utrum ad hunc unum pertineant loca Ciceronis De Nat. D. 1, 26 (cf. Diog. Laert. 10, 14) et de Or. 3, 21 quorum postremum nondum intelligo; quanquam tantum ex eo videtur apparere, pictorem eundem et rhetorem fuisse creditum a Cicerone.

ſit, et de *accidentibus ei*, *quod eſſe conſtat*, id eſt περὶ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων, exiſtimat quaeri. Nam in his omnibus prius genus *conjecturam* habet, ſequens reliqua. Sed haec reliqua Apollodorus duo vult eſſe, *qualitatem*, et *de nomine*, id eſt finitivam: Theodorus, *quid*, *quale*, *quantum*, *ad ali-*
37 *quid*. Sunt qui et *de eodem et de alio*, modo *qualitatem* eſſe, modo *finitionem* velint. In duo et Poſidonius dividit, *vocem*, *et res*. 248
In voce quaeri putat, *An ſignificet*, *quid*,

(tac. Geſn.) meisque ante Stoerium omnibus. Cave autem varietatem a Burm. et Capper. notatam accipias, quaſi pro *Theodorus* hi dent *Theo*, quod ſecus eſt in iis quos contuli; debebat fieri compendium ſic: *Theod.* erroris vitandi cauſa.

quod — conſtat. Jenſ. (tac. Geſn.) *q. conſtet* cum edd. ante Baſ. omnibus. Placet. Codd. videntur tueri indicativum.

duo. Abeſt hoc a Voſſ. 3. Velim a pluribus; concinnitati officit, quoniam non ſequitur *Theod. quatuor.*

ſunt qui et. Sic Guelf. Turic. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. ante Baſil. omnibus. Reliqui *ſunt et qui.* Minus habet taedii oratio, ſi hic ad *rem* refertur *et*, cum mox „*et Po-* „*ſid.*" ad *hominem.* *quid, quam.* Guelf. *quicquam*

finitivam. Accommodavit ad Graecam vocem στάσιν, cum ipſe *ſtatum* fere dicat, non conſtitutionem. An ſcripſit: *finitionem?*

duo. vid. not. Crit.

Poſidonius. Plures hoc nomine fuerunt. Celeberrimus Apameenſis Syrus, qui Rhodius dici maluit, Panaetii diſcipulus, Pompeji Magni magiſter. Cujus etſi rhetorica fere non memorantur a ſcriptoribus (niſi quod εἰσαγωγὴν περὶ λέξεως ſcripſiſſe dicitur) tamen hujusmodi dialectices et rhetorices tractatio magnopere cadit in Stoicum. Alter a Suida (ſecundo loco) et Eudocia p. 365 memoratur Alexandrinus, cui plura ad rhetoricen pertinentia tribuuntur, ſed quae ab aliis dicantur eſſe Poſidonii, Sophiſtae Olbiopolitani, quos probat Suidas. vid. Fabr. Harl. 3, 572 ſeqq. Ad „*dividit*" intellige *omnem rhetoricen*, „hanc „quam tractamus πραγματείαν."

quam multa, quo modo? in rebus *conjecturam*, quod κατ' αἴσθησιν vocat; et *qualitatem;* et *finitionem*, cui nomen dat κατ' ἔννοιαν et *ad aliquid.* Unde et illa diviſio eſt, alia eſſe *ſcripta*, alia *inſcripta.* Celſus Cornelius 38
duos, et ipſe fecit ſtatus generales, *An ſit? Quale ſit?* Priori ſubjicit *finitionem*, quia aeque quaeratur, *An ſit ſacrilegus*, qui *nihil* ſe ſuſtuliſſe de templo dicit, et qui *privatam*

cum edd. (de Jenſ. tac. Geſn.) ante Gryph. omnibus. Sed levis erat error ejus, qui, cum junctum crederet vocabulum, ſolita ratione (cf. 1, 7, 6) ſcribebat *quicquam* pro *quidquam;* neque indigebat locus Regiana emendatione, qui ſe pro *qui* malle ait *quid*, pro *quia* autem (quod equidem nusquam vidi, neque in Codd. neque in edd. meis ante Regianis Jenſ. et Tarv.) *quam.* Vera ſcriptura haud dubie eſt in reliquis Codd. ut in Britann. tribus, Alm. Turic. et certe in Goth. In Voſſ. 1. 3. *quanquam.* *in rebus.* Goth. (tac. Geſn.) ut Guelf. omittit *in* cum edd. ante Gryph. omnibus (de Jenſ. tac. Geſn.) et Codd. Alm. Turic.; male; et Britannici ſaltem videntur tueri *in.*

κατ' αἴσθησιν. Guelf. omittit κατ', male. Aliquot edd. ut Tarv. καταστασιν; male. *Pr. ſubjicit.* Ita Guelf. cum Voſſ. 1. 3 (hi tamen neſcio utrum hic an mox). Ceteri libri, quod ſciam omnes *ſubjecit*, quod mihi diſplicebat, ob id quod ſequitur „quia *quaeratur*" cf. 3, 3, 8 *tradidit.* Neque obſtat, quod modo eſt *fecit*, ſequente „An *ſit.*" Quaeſtio ipſa ibi ponitur et eſt quaſi pro nomine ſubſtantivo; praeteriti autem ratio eſt ea, quod refert quid *fecerit* Celſus; hic contra ejus librum recenſet. Quanquam non diffiteor iſto quoque loco malle me *facit.* cf. tamen §§. 45. 47.

Unde h. e. ex quo genere, cujusmodi cf. §. 27 „*hinc* — „*adulter.*" 8, 6, 51. „*inde* „ſunt."

ſcripta — *inſcripta.* cf. 3, 5, 4. *Inſcripta* ne forte quis ſolicitet, malitque *non ſcripta*, quod Francio accidit, conſulat Lexica.

An ſit ſacrilegus. Exemplum magnopere frequentatum noſtro aliisque rhetoribus, ut Hermogeni, et ſcriptori ad Herenn. 1, 12. et ipſi Ariſtoteli vid. §. 49.

sit, et de *accidentibus ei*, *quod esse constat*, id est περὶ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων, existimat quaeri. Nam in his omnibus prius genus *conjecturam* habet, sequens reliqua. Sed haec reliqua Apollodorus duo vult esse, *qualitatem*, et *de nomine*, id est finitivam: Theodorus, *quid*, *quale*, *quantum*, *ad aliquid*.
37 Sunt qui et *de eodem et de alio*, modo *qualitatem* esse, modo *finitionem* velint. In duo et Posidonius dividit, *vocem*, *et res*. 248
In voce quaeri putat, *An significet*, *quid*,

(tac. Gesn.) meisque ante Stoerium omnibus. Cave autem varietatem a Burm. et Capper. notatam accipias, quasi pro *Theodorus* hi dent *Theo*, quod secus est in iis quos contuli; debebat fieri compendium sic: *Theod.* erroris vitandi causa.

quod — constat. Jens. (tac. Gesn.) *q. constet* cum edd. ante Bas. omnibus. Placet. Codd. videntur tueri indicativum.

duo. Abest hoc a Voss. 3. Velim a pluribus; concinnitati officit, quoniam non sequitur *Theod. quatuor.*

sunt qui et. Sic Guelf. Turic. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Basil. omnibus. Reliqui *sunt et qui.* Minus habet taedii oratio, si hic ad *rem* refertur *et*, cum mox „*et Posid.*" ad *hominem.*

quid, quam. Guelf. *quicquam*

finitivam. Accommodavit ad Graecam vocem στάσιν, cum ipse *statum* fere dicat, non constitutionem. An scripsit: *finitionem?*

duo. vid. not. Crit.

Posidonius. Plures hoc nomine fuerunt. Celeberrimus Apameensis Syrus, qui Rhodius dici maluit, Panaetii discipulus, Pompeji Magni magister. Cujus etsi rhetorica fere non memorantur a scriptoribus (nisi quod εἰσαγωγὴν περὶ λέξεως scripsisse dicitur) tamen hujusmodi dialectices et rhetorices tractatio magnopere cadit in Stoicum. Alter a Suida (secundo loco) et Eudocia p. 365 memoratur Alexandrinus, cui plura ad rhetoricen pertinentia tribuuntur, sed quae ab aliis dicantur esse Posidonii, Sophistae Olbiopolitani, quos probat Suidas. vid. Fabr. Harl. 3, 572 seqq. Ad „*dividit*" intellige *omnem rhetoricen*, „hanc „quam tractamus πραγματείαν."

quam multa, quo modo? in rebus *conjecturam*, quod κατ' αἴσθησιν vocat; et *qualitatem*; et *finitionem*, cui nomen dat κατ' ἔννοιαν et *ad aliquid.* Unde et illa divisio est, alia esse *scripta*, alia *inscripta.* Celsus Cornelius 38
duos et ipse fecit status generales, *An sit? Quale sit?* Priori subjicit *finitionem*, quia aeque quaeratur, *An sit sacrilegus*, qui nihil se sustulisse de templo dicit, et qui *privatam*

cum edd. (de Jens. tac. Gesn.) ante Gryph. omnibus. Sed levis erat error ejus, qui, cum junctum crederet vocabulum, solita ratione (cf. 1, 7, 6) scribebat *quicquam* pro *quidquam*; neque indigebat locus Regiana emendatione, qui se pro *qui* malle ait *quid*, pro *quia* autem (quod equidem nusquam vidi, neque in Codd. neque in edd. meis ante Regianis Jens. et Tarv.) *quam*. Vera scriptura haud dubie est in reliquis Codd. ut in Britann. tribus, Alm. Turic. et certe in Goth. In Voss. 1. 3. *quanquam.* *in rebus.* Goth. (tac. Gesn.) ut Guelf. omittit *in* cum edd. ante Gryph. omnibus (de Jens. tac. Gesn.) et Codd. Alm. Turic.; male; et Britannici saltem videntur tueri *in*.

κατ' αἴσθησιν. Guelf. omittit κατ', male. Aliquot edd. ut Tarv. κατάστασιν; male. *Pr. subjicit.* Ita Guelf. cum Voss. 1. 3 (hi tamen nescio utrum hic an mox). Ceteri libri, quod sciam omnes *subjecit*, quod mihi displicebat, ob id quod sequitur „quia quaeratur" cf. 3, 3, 8 *tradidit.* Neque obstat, quod modo est *fecit*, sequente „An *sit*." Quaestio ipsa ibi ponitur et est quasi pro nomine substantivo; praeteriti autem ratio est ea, quod refert quid *fecerit* Celsus; hic contra ejus librum recenset. Quanquam non diffiteor isto quoque loco malle me *facit.* cf. tamen §§. 45. 47.

Unde h. e. ex quo genere, cujusmodi cf. §. 27 „*hinc* — „*adulter.*" 8, 6, 51. „*inde* „sunt."

scripta — inscripta. cf. 3, 5, 4. *Inscripta* ne forte quis solicitet, malitque *non scripta*, quod Francio accidit, consulat Lexica.

An sit sacrilegus. Exemplum magnopere frequentatum nostro aliisque rhetoribus, ut Hermogeni, et scriptori ad Herenn. 1, 12. et ipsi Aristoteli vid. §. 49.

pecuniam confitetur sustulisse. *Qualitatem*, in *rem* et *scriptum* dividit. Scripto, quatuor partes legales, exclusa translatione; *quantitatem* et *mentis quaestionem* conjecturae sub-
39 jicit. Est etiam alia in duos dividendi status ratio, quae docet, aut de *substantia* controversiam esse, aut de *qualitate*: ipsam porro qualitatem aut in *summo genere* consistere, aut in *succedentibus*. De substantia est *conje-*
40 *ctura*. Quaestio enim tractatur *rei*, *An facta sit? An fiat? An futura sit?* Interdum etiam *mentis*: idque melius, quam quod iis placuit, qui statum eundem *facti* nominaverunt, tanquam de praeterito tantum, et tan-

conj. — *subjicit.* Sic dedi, levi Codicum, magna, ut opinor, sententiae auctoritate. Goth. enim (tac. Gesn.) *subiecit* quidem, sed subterpuncto E, quasi voluerit legi *subicit*. Quis autem ferat *dividit* — *subjecit?* Sed illud corrumpebatur difficilius. cf. not. prox. Libri quidem, quod sciam, omnes *subjecit*, quod in Guelf. ipse cognovi et e Turic. affertur ob aliam varietatem, quia *conjecturam* ibi pro *conjecturae*.

mentis. Ita Codd. et edd. omnes, praeter Ald. (sed utramque) quae dat: *intentionis et voluntatis*; mira glossatoris licentia.

mentis quaestionem. cf. 7, 2, 1. 6. Haeret in hoc loco Gesn. quod, post alteram partem *qualitatis* a Celso constitutae (i. e. *scriptum*) explicatam, prior i. e. *res* non tractetur; quare pro *conjecturae* malit *conjecturae rei*. Sed Qu., quid in *qualitate* esset *res*, opposita illa *scripto*, a quovis intelligi ratus (sunt autem quaestiones de *aequo*, *justo* cet.), eam partem in divisione Celsi persequi neglexit; cumque videret posse quaeri, quo tandem loco Celsus poneret *quant.* et *ment. quaest.* (quas alii solent partes facere *qualitatis* cf. 7, 4, 1.) addidit protinus, eas a Celso relatas esse ad *conjecturam*, vel statum, *An sit*.

praeterito — *facto.* Cum *facti* dicimus statum, et *tempora* excludimus praesens ac

tum de facto, quaereretur. Pars qualitatis, 41
quae est de summo genere, raro in judicium
249 venit: quale est, *Idne sit honestum, quod vulgo laudatur?* Succedentium autem aliae de communi appellatione, ut, *Sitne sacrilegus, qui pecuniam privatam ex templo furatus est?* Aut de re denominata, ubi et factum esse certum est, nec dubitatur, quid sit, quod factum est. Cui subjacent omnes de *honestis*, *justis*, *utilibus*, quaestiones. 42
His etiam ceteri status contineri dicuntur, quia et quantitas modo ad conjecturam referatur, ut, *Majorne sol, quam terra?* modo ad qualitatem, *Quanta poena quempiam, quantove praemio, sit affici justum?* et translatio versetur circa qualitatem: et definitio

futurum, et *animum* faciendi, in quae tamen ipsa quoque cadit status conjecturalis.

qualit. — de summo gen. cf. 7, 4, 1.

Idne — laudatur. Ex Aristippi doctrina (Diog. Laert. 2, 93) *μηδὲν — εἶναι φύσει δίκαιον, ἢ αἰσχρόν· ἀλλὰ νόμῳ καὶ ἔθει.* Huic opposita est Stoicorum, quos secutus Cicero de Finib. 2, 15 „Ego" ait „judico — quod — sit ipsum „per se rectum atque laudabi„le, non ob eam causam tamen „— dici *honestum* esse, quia „*laudetur a multis*, sed quia „tale sit, ut, vel si ignorarent „id homines, vel si obmutuis„sent, sua tamen pulchritudine „esset, specieque laudabile." Cf. de Off. 1, 4 extr.

aliae — Aut. Ad *aliae* intellige *partes.* Sed quod subjicitur *Aut*, pro quo expectabas *aliae* iterum, id quidem mihi quam maxime videtur insolens.

re denominata. Opponitur *communi appellationi*, qua totum aliquod genus sit comprehendendum, res, quae nomen suum jam acceperit, propterea que *certa* sit, in quaque de *nomine* jam non quaeratur.

quantitas — qualitatem. Cf. 7, 2, 6. it. 4, 1.

translatio. Quoniam et ipsa de *jure* disceptat, quanquam de solo *actionis* jure. cf. not. ad §. 11.

definitio — translationis. Quoniam definiendo amolimur a nobis eam, quae intenditur,

43 pars ſit translationis: quin et contrariae leges, et ratiocinativus ſtatus, id eſt ſyllogiſmus, et plerumque ſcripti et voluntatis, aequo nitantur (niſi quod hic tertius aliquando conjecturam accipit, *Quid ſenſerit legis conſtitutor?*), ambiguitatem vero ſemper conjectura explicari neceſſe ſit: quia, cum ſit manifeſtum, verborum intellectum eſſe du-
44 plicem, de ſola quaeritur voluntate. A plurimis tres ſunt facti generales ſtatus, quibus et Cicero in oratore utitur, et omnia, quae aut in controverſiam, aut in contentionem veniant, contineri putat, *Sitne? Quid ſit? Quale ſit?* quorum nomina apertiora ſunt, quam ut dicenda ſint. Idem Patrocles ſentit.
45 Tres fecit et M. Antonius, his quidem ver-

dicenda. Sic Guelf. et Turic. cum Codd. puto omnibus praeter Goth. Voſſ. 2. et Vallenſem e quo *docenda* ſe dare narrat Badius, quanquam parvi referat; quem imitantur Cerv. Baſileenſes duae, aliquot Burmanno memoratae et Geſnerus. Gryph. tamen meus (1544) *dicenda* retinet cum vett. edd. omnibus. Et hoc ſolum verum, quoniam ne *dixit* quidem nomina iſta Qu. (quae forent *conject. finit. qualit.*); ſed ſponte intelliguntur. *Nomina docere* pro *declarare*, *explanare* vereor ut recte dicatur.

actionem, ut *ſacrilegii*, ſi privatam modo pecuniam ſuſtulimus de templo.

quin et contr. leg. Recenſet hinc *ſtatus legales*, quorum *tertius* eſt ſcripti et vol. Cf. 3, 5, 4. item mox §. 46. De *ſyllog.* ſupra §. 14.

in Oratore. c. 14. „Quid- „quid eſt, quod in controver- „ſia aut in contentione verſe- „tur, in eo, aut ſitne, aut „quale ſit, quaeritur." Item de Or. 1, 31. 2, 24 extr. 26 extr.

Patrocles. vid. 2, 15, 16.

Antonius. cf. 3, 1, 19. Attende autem ſimplicitatis antiquae colorem in hoc fragmento.

bis, *Paucae res sunt, quibus ex rebus omnes orationes nascuntur, factum, non factum: jus, injuria: bonum, malum.* Sed quoniam, quod jure dicimur fecisse, non hunc solum intellectum habet, ut lege, sed illum quoque, ut juste fecisse videamur: secuti Antonium apertius voluerunt eosdem status distinguere. itaque dixerunt *conjecturalem, legalem, juridicialem:* qui et Virginio placent.
250 Horum deinde fecerunt species, ita ut *legali* 46
subjicerent *finitionem*, et alios, qui *ex scripto* dicuntur; *legum contrariarum*, quae ἀντινομία dicitur; et *scripti et sententiae* vel *voluntatis*, id est κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν; et μετάληψιν, quam nos varie *translativam, transumtivam, transpositivam* vocamus; συλλογισμὸν, quem accipimus *ratiocinativum*, vel *collectivum; ambiguitatis*, quae ἀμφιβολία nominatur: quos posui, quia et ipsi a plerisque *status* appellantur, cum quibusdam *legales*

dicimur fecisse. Turic. *dicimus f.* Guelf. *dicuntur f.* cum Voss. 2. neque tamen mox pro *videamur* est *videantur.*

transumtivam. Sic Codd. mei Guelf. et Goth. cum edd. vett. ante Gryph. (exceptis Badii et Veneta) simplici s exprimunt vocabulum, quod placet cf. 1, 7, 4.

cum — placuerit. Ita Alm. et Turic. (cf. ad §. 10) quam scripturam expressit Obr. solus, fortasse ex Argent. Guelf. et

legalem. Eum igitur significavit Antonius istis: *jus, injuria,* quibus ad *leges* solas respexit, non ad *justitiam.*

Virginio placent. vid. 3, 1, 21. Idem numerus eademque nomina statuum apud script. ad Herenn. 1, 11 qui et ipse *legitimae* (seu *legali*) constitutioni subjicit *definitionem*, ibid. Cetera si quis diligentius cupit cognoscere, is adeat Lexicon rhetoricum Ernestii V. C. utrumque.

quaeri existimabat, *Quid esset iniquum? quid injustum? quid dicto audientem non esse?*
32 quod vocat, *de eodem et alio.* Huic diversa sententia eorum fuit, qui duos quidem status esse voluerunt, sed unum *infitialem*, alterum *juridicialem*. *Infitialis* est, quem nos dicimus *conjecturalem*, cui ab infitiando nomen alii in totum dederunt, alii in partem, quia accusatorem conjectura, reum infitiatione uti
33 putaverunt. *Juridicialis* est, qui δικαιολογικὸς

Huic. div. Ita Guelf. Goth. Ioann. Alm. Bern. et edd. meae ante Leidensem omnes. Ea cum recentt. *Hinc*, quod etiam ex Turic. affertur. Cf. 2, 5, 22. Capper. dedit *Huic*.

vol. sed un. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) om. *sed* cum edd. ante Ald. quem errorem revocarunt Gryph. et Steph.

Inf. est. Ita Guelf. Bern. Alm. Turic. Ceteri, quod sciam, cum edd. meis omnibus, praeter Obr. fortasse ex Argent. et Capper., *est* omittunt; contorte. Neque probabile fit, tam ignaros librarios, quales Alm. et Turic. scripserunt, aliquid de suo addidisse, explicandi causa, *est* autem, una litera *ē* signatum, facile intercidit cf. Drakenb. ad Liv. 2, 33, 5. Mox *nos* omittunt Alm. Turic. Voss. 3. *quia acc.* Guelf. et Turic. *qui acc.* ad sonum melius, et fortasse ad sensum quoque.

qui δικ. Graece dic. Goth. et Voss. 2. miro consensu: *qui agere δικ. dic.*, unde rectissime efficit Gesn. *q. a. Graecis δ. d.*, soli, quantum video.

de eodem et alio. Conferre jubet Gesn. §. 37. 49. 7, 3, 8. Cic. Topic. c. 22. 23. Partitt. Orr. c. 19.

accusatorem — reum. cf. §. 15. *Infitialis* apud Cic. quoque Topic. c. 2.

δικαιολογικός. Haec apud Hermogenem (p. 12. 13.) species est ejus constitutionis, quae appellatur *qualitas*. περὶ πρᾶγμα λογικὴ (ποιότης) — κἂν μὲν περὶ μέλλοντος ἔσται πραγματική. — ἂν μὲν τοι πεπραγμένον ᾖ περὶ οὗ ἡ κρίσις ἤδη, — ὄνομα τούτῳ δικαιολογία. Ad hanc formam redigere velle videtur Ciceronis de Inv. doctrinam Mar. Victorinus ap. Pithoeum p. 116 „*Juridicialis* semper de praeterito est; *negotialis* semper de „futuro: quae tempora in „ipsarum partium definitione

Graece dicitur. Sed quemadmodum ab Archidemo qualitas exclusa est, sic ab his repudiata finitio. nam subjiciunt eam juridiciali: quaerendumque arbitrantur, *Justumne sit, sacrilegium appellari quod objiciatur, vel furtum, vel amentiam?* qua in opinione 34
Pamphilus fuit: sed *qualitatem* in plura par-

Pamphilus. Sic Codd., puto, omnes. *Pamphilius*, quod apud Gibs. et Obr. solos invenit Burm. (addit ipse deinceps Gryph.) est etiam in Stoeriana et Chouetus voluit dare si operae paruissent, non item Leidensis. Idem error in Geoponic. Graec. 10, 39. ed. Niclasii Vol. 2, p. 707. ubi pro Παμφίλου Cod. Guelf. dat Παμφιλίου, item apud Fabric. Bibl. Graec. Harl. (ap. Fabric. ipsum enim recte) 4, 486.

„videtur Cicero non declarasse." Is sane de Inv. 1, 11 et 2, 23 *juridicialem* vocat speciem rationalem constitutionis *generalis*, ut ipse appellat, quae *qualitas* dicitur Quintiliano et aliis, cum *negotialis* sit ejusdem ei species legalis. cf. 3, 4, 5. it. huj. cap. §. 58. Hermogeni *rationalis speciei* ipsa rursus *pars* est. In Topicis c. 24. *juridicialem* Cicero appellat, quam in Inv. *generalem*; genus igitur, non speciem.

Justumne — vel. Recte Gesnerus, et ante eum Badius monent *vel* non esse referendum ad *ne*, velut disjunctivae quaestionis alteram *partem*, ubi oportebat dicere *an*; sed esse indicem alterius exempli *ejusdem* quaestionis. cf. 1, 6, 32.

Pamphilus. Aristot. Rhet. 2, 23, 21. memoratur ἡ Παμφίλου τέχνη quae tota constet ex petendis et fugiendis, sive eo solo argumentorum loco, qui sit in rebus ad faciendum aliquid vel impellentibus, vel inde deterrentibus. Hunc ergo esse cujus mentionem faciat Qu., facile credo. Qui utrum sit idem pictor apud nostrum 12, 10, 6 et Plinium aliquot locis, item Aristophanem Plut. v. 385 ejusque scholiasten (etsi hic quidem Pliniano est antiquior) lubrica est disputatio. Neque magis ad liquidum perduci posse credo, utrum ad hunc unum pertineant loca Ciceronis De Nat. D. 1, 26 (cf. Diog. Laert. 10, 14) et de Or. 3, 21 quorum postremum nondum intelligo; quanquam tantum ex eo videtur apparere, pictorem eundem et rhetorem fuisse creditum a Cicerone.

titus eſt: plurimi deinceps, mutatis tantum 247 nominibus, *in rem, de qua non conſtet, et in rem, de qua conſtet.* Nam eſt verum; nec aliter fieri poteſt, quam ut aut certum ſit factum eſſe quid, aut non ſit. Si non eſt certum, conjectura ſit: ſi certum eſt, reliqui ſtatus. Nam idem dicit Apollodorus, cum quaeſtionem aut *in rebus* extra poſitis, quibus conjectura explicatur, aut in *noſtris opinionibus* exiſtimat poſitam; quorum illud πραγματικὸν, hoc περὶ ἐννοίας vocat. Idem, qui ἀπρόληπτον et προληπτικὸν dicunt, id eſt *dubium*

Idem qui. Guelf. *Idem quae.* Goth. (tac. Geſn.) *Idem quia* cum Alm. Turic. Voſſ. 1. (an 2?) Jenſ. (tac. Geſn.) *idemque* cum edd. meis ante Stoer. omnibus et duobus praeterea Burmanni; male. ἀπρόληπτον. Ita Goth. Reliqui duo quos ipſe inſpexi Codd. monſtrum aliquod praeferunt ſcripturae, in quo ut receptum ἄπορον non eſſe apparet, ita quid ſit non facile dicas. Turic. tamen, ſi conferas vocem alteram Graecam, quae ſic ſcribitur ibi, προλημτιτικον, item noſtrum dare videbitur. Hi enim ſunt ductus: α προληττιτον. Ut, in illo, τι manifeſto eſt pro π, ita et hic, eandem mutationem afferens, habes ἀπρόληπτον. Jam paulo confidentior accedo ad Guelferbytanum monſtrum procurandum. Id eſt hujusmodi: ἀπόργτιτον (nam figura γ quae bis eſt in hac voce ex ratione Montefalconii Palaeogr. p. 320. et 336 eſt tertii decimi ſeculi ν). Agnoſcis in fine πτον, quod ſufficere puto ad efficien-

idem — Apollod. Creditur a Qu. Apollodorus ſua partitione idem ſignificare quam quod illi qui *infitialem* et *juridicialem* ſolos faciunt ſtatus; et ſane πραγματικὸν eſt ſtatus *infit.* ſeu *conject.*, περὶ ἐννοίας contra verſatur *in noſtris* de juſto, aequo *opinionibus* ubi nulla facti quaeſtio.

ἀπρόληπτον — προληπτικόν. Prius eſt, quod nullis noſtris προλήψεσι h. e. ἐννοίαις (utroque enim vocabulo appellant vid. Cic. Acad. Lucull. c. 10. it. Topic. c. 7. cf. modo poſitam Apollodori partitionem item Poſidonii §. 37.) aſſequimur, de quo igitur dubitamus, donec facta con-

et *praesumtum*, quo significatur, de quo liquet. Idem Theodorus: qui de eo *An* 36

dum ex prioribus istis perturbatissimis ἀπρολη, ut λ fuerit cum ν confusum, et deinceps η haustum a simili ν. Accedit ed. Tarv. (mearum antiquissima, nam Jens. Graecis lacunas relinquit) sic dans Graeca haec; μρολημτικον et α ρολημτικον. Vides transposita vocabula et plane novum ἀπρολήπτικον, quod verum quidem non credo, sed quod propius sit nostro, quam recepto. Jam, a Locatelli inde ed., omnes, quos quidem norim, libri dant ἄπορον, quod cum a mera VV. DD. divinatione profectum credam, pro eoque vocabulum Lexicis Graecis (ante Schneiderum) ignotum invexerim, diligentius scripturae meae rationem reddere debui. Quod Codd. nulla affertur varietas, non possum quin negligentiam interpreter conferentium, cum praesertim Voss. 2. et Alm. a suis Goth. et Turic. prorsus h. l. deficere a verisimilitudine magnopere abhorreat, et forte omnes, quos mihi licuit consulere, deserant receptam.

id est. Sic Goth. cum Voss. 3 (an 2?) et Obr. (haud dubie ex Argentorat.) Alm. *idem* Turic. *idē*, qui voluit eandem scripturam dare, sed uterque falso pro *id est* (cf. 3, 5, 4). Jens. (tac. Gesn.) *et* (in quo latet verum) cum edd. ante Basil. omnibus praeter Ald. qui praefert *quo*, quod deinceps est in omnibus edd. praeter Basileensem, quae ex conjectura Philandri exhibet *quibus*. In Codd. ipsis inveniri errorem trajiciendi hujus *quo*, cujus infra locus est post *praesumtum*, argumento est Guelf. in quo est recepta: *dic. quo dub. e. p. s.* Quam aptum sit h. l. *id est* vide mox §. 35 et ad 3, 5, 4. *praes. quo sign.* Ita Obr. haud dubie ex Argent. Prope accedit Alm. *praes. quid sign.* Etiam propius Turic. *praes. quod sign.* Ceteri libri omittunt *quo*. cf. not. prox. *Idem The.* Guelf. *Item The.* cum Bal. Goth. Alm. (e Turic. nil memoratur) Bern. et edd. Jens.

stent; posterius, quod in animis nostris versatur, propterea que certum est.

praes. de quo liqu. Sic *praesumtum est* usurpari Digest. 21, 1, 37. pro: verisimile est, pro comperto fere est, monet Budaeus in Commentt. Gr. L. p. (ed. Basil. 1556.) 785. Cui exemplo Gesnerus in Thes. addit Tac. Annal. 14, 64, 5. *praesumtum habeant.* Inest tamen significatio ejus persuasionis, quae ne indigeat quidem probatione, quae jam ante eventum sit in animo, sicut et in Graecis προλήψει et ἐννοίᾳ. Ad *Idem* esse intelligendum *dicunt*, *sentiunt*, sponte apparet.

pervenit, ut *An ſit? Quale, Quantum*, et *Quam multum ſit?* quaerendum putet. Quodam tamen loco finitionis quoque vim intelligit, quo dicit quaedam ſic defendi, *Suſtuli, ſed non furtum feci: Percuſſi, ſed non injuriam feci.* Poſuerat et Cicero in libris rhetoricis, *facti, nominis, generis, actionis:* ut

de Jenſ.), probum eſt, in recepta non item; ſicut *putat* quoque, indicativus. Eandem loci conſtitutionem tuentur Codd. Guelf. Goth. Turic. niſi quod omittunt *quid* ante *quale*, cum Voſſ. 2. 3. Alm. Id et ipſe expunxi ſex bonis Codd. auctoribus factis, cum ſententia ipſa reſpuat, diſerte ſubjiciente Quintiliano, *finitionem* (h. e. *τὸ quid*) nonniſi *quodam loco* ab Ariſtotele *tamen intelligi.* Nam Victorii (ad Ar. Rhet. 1, 13, 9) et Capperonnerii ratio, jungentium *an ſit quid* pro *an ſit aliquid*, minus placet. Badius eam, quae eſt apud Geſnerum, ſcripturam (haec noſtra eſt, ſed addito *quid*) primus invexit; unde, non prodidit. Expreſſerunt omnes deinceps (niſi quod pro *tamen* Baſileenſes duae meae dant *tandem*) ante Stoerium. Hic primus hanc exhibet loci conſtitutionem: „et eodem atque „alio partiendo ad hoc pervenit, ut, an ſit, quid, quale — „putet." Anteponit autem his verbis colon, quo dirimit a praecedentibus. Id tenuerunt ante Geſn. omnes mei, exceptis Obr. et Capper. Inde ſenſum ſanum vix efficias. Quod tres Codd. (Voſſ. 1. 3. Bern.) omittunt haec omnia: „etiam ſic „— pervenit, ut," hoc niſi natum eſt ex ſolito errore librarii ab „eti — *am ſic*" aberrantis ad „*an ſit*," poteſt valde placere ei, qui ſentiat difficultatem conciliandi hic cum Quintiliano Ariſtotelem; modo probabilis tam verboſi gloſſematis origo demonſtretur. Equidem Geſnerianae rationi obtemperavi, etſi diffido *τῷ ut* poſt *pervenit*, itemque conjunctivo *putet*, quorum neutrius idoneum video auctorem.

Quodam — loco. Ariſt. Rhet. 1, 13, 9. *λαβεῖν μὲν ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι — ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι. οὐ γὰρ θεοῦ τι.* cf. §. 58.

Cicero — actionis. De Inv. 1, 8. ubi genitivi pendent a voce *quaeſtionem*, quod hic apud Qu. eſt paulo obſcurius. *Poſuerat — ſubjecerat* pl. q. perf. ſignificat hoſce libros a Cicerone poſtmodum eſſe repudiatos.

in facto *conjectura*, in nomine *finitio*, in genere *qualitas*, in actione *jus* intelligeretur. Juri subjecerat translationem. Verum hic legales quoque quaestiones alio loco tractat ut species actionis. Fuerunt qui facerent 51 quinque, *conjecturam*, *finitionem*, *qualitatem*, *quantitatem*, *ad aliquid*. Theodorus quoque, ut dixi, iisdem generalibus capitibus utitur, *An sit? Quid sit? Quale sit? Quantum sit? Ad aliquid*. Hoc ultimum maxime in comparativo genere versari putat: quoniam melius ac pejus, majus et minus, nisi alio relata non intelliguntur. Sed in illas 52 quoque translativas, ut supra significavi, quae-

ut species. Jens. *at*, pro quo *ut* reponi jubet Regius. Neque erat quod Gesn. *ac* faceret ex isto Jensonianae errore, qui praeter Locat. et Rusc. in mearum est nulla. Codd. omnes *ut*, quod in Vallensi diserte monet Badius. item ed. Tarvis. (cf. ad §. 47.) *non intell.* Goth. *nec intell.* cum Voss. 2. quod recte laudat Gesn. *Nec* et *non* in MSS non raro permutantur. *significavi — incidunt.* Pro priore Goth. et Voss. 2. *signavi* cum edd. ante Stoerium meis omnibus, exceptis solis Ald. et Basileensibus. Hoc magnopere tuetur Gesn.

hic — alio loco. Vid. Partitt. Oratt. c. 31. et 38 ubi, post conjecturae, finitionis et qualitatis status in prioribus tractatos, *disputatione, quae versetur in scripto* (hae sunt legales quaestiones), *exposita omne munus promissi* sui *confectum fore* ait. Pessimum aliquot edd. ut Leid. Burm. et Capp. vitium est circumflexus in *hic*, quasi sit adverbium.

ut dixi. §. 36.

ut supra significavi — incidunt. vid. §. 23. Pluralem *incidunt*, ex Capperonnerii animadversione, plane censeo mutandum in singularem *incidit*, quae non ita infrequens permutatio (cf. not. Crit. ad 3, 4, 9). Refertur enim hoc manifesto ad solum istud *ultimum*, videl. *τὸ ad aliquid*, non ad reliqua etiam, quae modo recensuit, generalia capita Theodori. vid. not. Crit.

ſtiones incidunt, *An huic jus agendi ſit? vel facere aliquid conveniat? An contra hunc? An hoc tempore? An ſic?* omnia
53 enim iſta referri ad aliquid neceſſe eſt. Alii ſex ſtatus putant, *conjecturam*, quam γένεσιν vocant; et *qualitatem;* et *proprietatem*, id eſt, ἰδιότητα, quo verbo finitio oſtenditur; et *quantitatem*, quam ἀξίαν dicunt; et *compa-* 252
rationem; et *translationem*, cujus ad hoc

nerus, interpretans *nominavi*, ut reſpexerit Qu. ad §. 46, ubi eum *quaeſtionum* nomen translativo ſtatui tribuiſſe, ait vir doctus. Hoc ipſum neque ego video, neque exemplis ullis doceor, *ſignare* ſic poſſe, dici pro *nominare*, *appellare*. Alium igitur locum, quem indicare voluerit Qu., demonſtravi, ſecutus Capperonnerium. Codd. quidem nulli, praeter Menaechmos illos ſupra poſitos, praeferunt *ſignavi*, quod ego merum accipio errorem. Tanto magis ſibi conſtant in altera corruptela (talem enim credo) retinenda, *incidunt* pro *incidit*. Vix manum abſtinui a loco ad Capperonnerii conjecturam (quam mihi ipſe aſcripſeram nondum viſa ejus editione) contra omnes, quotquot ſunt, libros praeter Capp. ed. refingendo, quem, ſi ſanus eſt in recepta, equidem non intelligo.'' *cuj. ad hoc.* Guelf. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *ab hoc*, quae multorum Codd. videtur ſcriptura et edd. vett. fere omnium eſt. Regius conjecit *adhuc*, unde primus receptam videtur Vidovaeus (1538) effeciſſe. Haec tamen (ſi Gibſoni, quod credo, ſilentium fidem meretur Baliolenſem ſolum ſcripturae *ab hoc* teſtem citantis,) ipſa eſt in Bodl. et Ioann. item Turic. nullam varietatem affert Cl.

ἰδιότητα. Hoc nomine *finitionem* appellatam a Theodoro Qu. dicere non videtur, qui, illo commemorato, ſubjicit: *Alii* cet. cf. §. 56. Tribuit tamen diſerte iſtam appellationem Theodoro Auguſtinus Pithoeanus p. 294.

comparationem. Hic latiori ſignificatione eſt accipiendum vocabulum. vid. ſupra §. 23. Univerſum aliquem ſtatum intellige, quem ii, qui memorantur, rhetores hoc nomine appellaverint.

ad hoc. Interpretare: *praeterea*, *inſuper*. cf. Turſell. p. 37. noſter 8, 5, 22 „*Ad hoc* „— gaudent.“ 12, 10, 40. „*Ad hoc* quidam — putant.“

novum nomen inventum eſt μετάστασις· novum, inquam, in ſtatu, alioqui ab Hermagora inter ſpecies juridiciales uſitatum. Aliis 54
ſeptem eſſe placuit; a quibus nec translatio, nec quantitas, nec comparatio recepta eſt; ſed in horum trium locum ſubditae quatuor legales, adjectaeque tribus illis rationalibus. Alii pervenerunt usque ad octo, *translatione* 55
ad ſeptem ſuperiores adjecta. A quibusdam deinde diviſa ratio eſt, ut *ſtatus*, *rationales* appellarent; *quaeſtiones* (quemadmodum ſupra dixi), *legales:* in illis *de re*, in his *de ſcripto* quaereretur. Quidam in diverſum hos ſtatus eſſe, illas quaeſtiones maluerunt: 56

Sulzbergerus. Alm. dare *ab hac* narratur. Si *adhoc* junctim ſcriptum eſſet, vel pro eo *adhuc* per errorem frequentiſſimum (cf. not. Crit. ad 3, 5, 16.), facillime ſiebat *abhoc*. vid. Drakenb. ad Liv. 3, 21, 7.

inquam. Guelf. Turic. et omnes paene Codd. *tanquam*, niſi quod Bodl. in varietate commemoranda etiam hic tacetur a Gibſono, ut videatur praeclarus iſte Codex tueri feliciſſimam conjecturam Regianam *inquam*, pro *tanquam*, quae vel nullo Codice auctore debebat recipi. Vallenſis, referente Badio, et *ab hoc* dat et *tanquam*. Badius Regianas emendationes probat, ſed ponit nonniſi in margine. *inquam* meorum primus recepit Gryphius. *juridiciales*. Solus, quantum video, Obr. *juridicialis*, quod non diſplicet.

quantitas. Turic. et Alm. *qualitas*, ſoli quantum video (cf. §. 46 *cum — placuerit*); male.

inter — juridiciales. vid. not. Crit. cf. 7, 4, 13. 14. „ſi „(defenſio facti) per ſe ipſam „— (non) dabitur, proximum „eſt, in alium transferre cri„men. — Hoc μετάστασιν di„cunt.“ Aquila Romanus (in Ruhnk. ed. Lupi) p. 155. „(Metaſtaſis) ſpecies quaedam „ejus ſtatus, quem qualitatis „— appellant ſecundum Her„magoram.“ Cicero Inv. 1, 11 hanc ſpeciem appellat *Remotionem criminis*.

horum trium; non *harum:* intellige *ſtatuum* et cf. §. 61.

quatuor legales. cf. §. 46.

ſupra dixi. §. 46. extr.

Sed alii rationales tres putaverunt, *An sit? Quid sit? Quale sit?* Hermagoras solus quatuor, *conjecturam*, *proprietatem*, *translationem*, *qualitatem*, quam per accidentia, id est 253
κατὰ συμβεβηκότα, vocat, hac interpretatione, *An illi accidat viro bono esse, vel malo?* Hanc ita dividit, de appetendis et fugiendis, quae est pars *deliberativa*; *de persona*, ea
57 ostenditur laudativa; *negotialem*, quam πραγματικὴν vocat, in qua de rebus ipsis quaeritur, remoto personarum complexu, ut, *Sitne liber, qui est in assertione? An divitiae superbiam pariant? An justum quid, an bonum sit? Juridicialem*, in qua fere eadem, sed certis destinatisque personis quaerantur:
58 *An ille juste hoc fecerit, vel bene?* Nec me fallit, in primo Ciceronis rhetorico aliam esse loci negotialis interpretationem, cum ita

συμβεβηκότα. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) συμβεβηκὸς cum edd. ante Stoer. meis omnibus. Sed verior videtur pluralis. cf. §. 36. πρ. *vocat.* Goth. (tac. Gesn.) *vocant* et sic modo ad συμβ. edd. ante sec. Bad. meae omnes (praeter Ald.); male utrumque.

justum quid. Ita Guelf. Turic. Goth. (tac. Gesn. ut et de Jens.) Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnes. Recentiores inferunt *sit.* Turic. etiam post *bonum* tollit *sit*; non male.

per accidentia — vocat. vid. Aquil. Rom. l. modo c. „status, quem qualitatis, aut ex „*accidenti* appellant secundum „Hermagoram."

hac interpretatione, intellige: *subjecta.* vide mox §. 58. *interpretationem* eodem modo usurpatam, pro definitione.

qui — assertione. Cujus igitur de libertate cummaxime litigatur. vid. Lexica.

juridicialem. Hoc nomine appellat igitur *qualitatem* in judiciali genere.

Cic. rhetorico. 1, 11.

ſcriptum ſit, *Negotialis eſt, in qua, quid juris ex civili more et aequitate ſit, conſideratur: cui diligentiae praeeſſe apud nos juriſconſulti exiſtimantur.* Sed quod ipſius de 59
his libris judicium fuerit, ſupra dixi. Sunt enim velut regeſtae in hos commentarios, quos adoleſcens deduxerat, ſcholae: et ſi
254 qua eſt in his culpa, tradentis eſt: ſive eum movit, quod Hermagoras prima in hoc loco poſuit exempla ex quaeſtionibus juris; ſive, quod Graeci πραγματικοὺς vocant juris inter-

ſcriptum ſit. Alm. et Turic. *ſcr. eſt,* ſoli.

regeſtae — ſcholae. Expreſſi ſcripturam Codd. Alm. veteris Florentiui (ref. Regio) et, niſi fallor, Turic. atque Bodl. qui a conferentibus ſilentur. In qua id unum mutavi ex recentiorum a Stoerio inde ratione, ut pro eorum *quas* ſcriberem *quos*, auctoribus Codd. Alm. Turic. Guelf. Goth. multisque praeterea ut et edd. ante Gryph. meis omnibus. Aptius mihi videbatur, *commentarios* a Cicerone *deductos* dici, quam *ſcholas*, quae non ſunt ipſius, ſed tradentis. Ceterum Guelf. pro *regeſtae* dat *res geſtae*, pro *ſcholae*, *ſchola*, cum multis aliis utrumque. Male reduxit Capper. aliquot priorum edd. ſcripturam: *res regeſtae — quas — ſchola*, quae in nullo eſt Cod. *movit quod.* Guelf. Turic. *mov. id qu.* Goth. (tac. Geſn.) *mov. qui.* Hoc praepoſtere, illud fortaſſe recte.

loco. Goth. *libro.* vid. 1, 10, 18.

ſupra dixi. vid. 3, 5, 15.

regeſtae — ſcholae. „Hi „libri nihil aliud ſunt niſi *ſcho*„*lae* (h. e. disputationes rhe„toris cf. 3, 1, 14 et Lexica) „in Commentarios, quos ado„leſcens contexuit Cicero, re„latae.“ Sic 2, 11, 7 *regerunt* uſurpatur, a quo verbo repetendum eſt (recte obſervante Regio et Voſſio de vitiis ſerm. p. 74.) barbarum vocabulum: *regiſtrum.* *Deducere* autem de filo nentium proprie dictum, transfertur ad omnia, etiam ingenii, opera. cf. 4, 1, 60 it. 8, 2, 9 e Virgilio. vid. Drakenb. ad Liv. 5, 38, 1. 21, 55, 5. Burm. ad Ovid. Amor. 1, 14, 7.

tradentis, quem, quis fuerit, ignoramus hodie.

πραγματικούς. Cic. de Or. 1, 45. „Apud Graecos

60 pretes. Sed Cicero quidem his pulcherrimos illos de oratore ſubſtituit, ideoque culpari, tanquam falſa praecipiat, non poteſt. Nos ad Hermagoram. *Translationem* hic primus omnium tradidit, quanquam ſemina ejus quaedam citra nomen ipſum apud Ariſtotelem
61 reperiuntur. Legales autem quaeſtiones has fecit, *ſcripti* et *voluntatis* (quam ipſe vocat κατὰ ῥητὸν, καὶ ὑπεξαίρεσιν, id eſt *dictum et exceptionem:* quorum prius ei cum omnibus commune eſt, exceptionis nomen minus uſi-

infimi homines, mercedula adducti, „miniſtros ſe praebent in „judiciis oratoribus, ii, qui „apud illos πραγματικοὶ vocan„tur.“ it. 1, 59. extr. noſter 12, 3, 4. Juvenal. 7, 123.

Nos ad Herm. „converta„mur.“ Sic mox 3, 6, 98 „Sed ad propoſitum.“ c. 8, 10 „Sed nunc ad ſuaſoriam.“

primus omnium. Cic. de Inv. 1, 11. „Hujus (quam „tranſlativam nominamus) con„ſtitutionis Hermagoras inven„tor eſſe exiſtimatur.“ cet.

ſemina — apud Ariſtot. Unum Ariſtotelis locum (Rhet. 3, 15, 8), ſatis manifeſtum illum in hanc rem, affert Capperonnerius. Negat ibi Euripides in judicio debere agi cauſam, quam κρῖται in theatro jam diſceptaverint. Hic tamen ſolus an ſufficiat, ſolusque obverſatus ſit Quintiliano; equidem non dixerim, quanquam nec nego. Alterum in eodem Ariſtotelis capite (§. 2) deſignat, ſi ſequamur conjecturam Victorii: ὡς οὐ βλαβερὸν ἢ οὐ τούτῳ. Eſſe enim in οὐ τούτῳ recuſationem accuſatoris, quae pertineat ad *translationis* ſtatum. Et recepit Buhlius hanc ipſam lectionem, MSS. et veteri verſione firmatam, pro vulgato οὐ τοῦτο, quod ſpectat ad *finitionem.* Sed emendationem iſtam Victorianam non prorſus tutam exiſtimo una cum Capper. cf. Ar. Rhet. 3, 17, 1, ubi eadem fere, et legitur εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις. Male autem vertunt „ſi de facto con„troverſia fuerit,“ cum deberent ita: „Si quaeritur, an „*hoc* maxime factum fuerit.“ Eſt *finitivi* ſtatus ſignificatio.

minus uſitatum, pro quo pervulgatum eſt κατὰ διάνοιαν. cf. §. 46.

tatum), *ratiocinativum*, *umbiguitatis*, *legum contrariarum*. Albutius, eadem divisione usus, 62
detrahit translationem, subjiciens eam juridiciali. In legalibus quoque quaestionibus nullum putat esse, qui dicatur *ratiocinativus*. Scio plura inventuros adhuc, qui legere antiquos studiosius volent: sed ne haec quoque excesserint modum, vereor. Ipse me paulum 63
in alia, quam prius habuerim, opinione nunc esse confiteor. Et fortasse tutissimum erat famae modo studenti, nihil ex eo mutare, quod multis annis non sensissem modo, verum etiam approbassem. Sed non sustineo 64
255 esse conscius mihi dissimulati (in eo praesertim opere, quod ad bonorum juvenum aliquam utilitatem componimus) in ulla parte

studenti. Hoc dare videntur Codd. plerique, etsi Goth. et Voss. 2. cum edd. ante Basil. meis omnibus, praeter Ald. praeferunt *studentem;* minus bene. *dissimulati.* Sic Guelf. et Turic. cum iis qui ab aliis citantur. edd. ante Obr. fere *dissimulanti.* Sed nostra sola placet, quanquam Budaeus quoque (Comm. G. L. p. 20) Graecismum invenit in loco nostro. Vix enim referatur genitivus *judicii* ad *in ulla parte.* Nunc *dissimulati judicii mei* pendet a *conscius: in ulla parte* autem dicitur adverbialiter pro *usquam.* cf. 2, 16, 18.

ratiocinativum. Pendet masculinum a voce *statum* subaudita. ita mox §. 62 *nullum* — *qui.*

translationem — *juridiciali.* cf. §. 42.

nullum — *ratiocinativus.* Quo igitur retulit *ratiocinativum* statum? An ad *scripti et voluntatis?* quoniam, qui legem aliquam trahit eo, cujus disertam non fecit illa mentionem, is sane aliud scriptum aliud intellectum a legis auctore contendit. cf. 7 c. 8. toto ubi Qu. hanc quam tetigi duorum statuum affinitatem agnoscit, simul tamen monet, quid intersit.

ne — *vereor.* Haec ipsa vide 1, 7, 29.

judicii mei. Nam et Hippocrates, clarus arte medicinae, videtur honestissime fecisse, quod quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est. Et M. Tullius non dubitavit aliquos suos libros jam editos aliis postea scriptis ipse damnare, sicut Catulum atque Lucullum, et hos ipsos, de quibus modo sum

quod quosd. err. Sic Guelf. Turic. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum Bal. et edd. vett. Recentiores a Gryphio inde *qui quosd. err.* Rectissime veterem scripturam defendit Gibs. qui cum Obr. recepit eam; neque enim tam ipse laudatur Hipp., quam quod confessus est. Vereor ut recte dicatur „*videtur honestissi-* „*me fecisse qui.*" Error natus e veterum edd. et fortasse Codd. scriptura q secta infra ductu obliquo quam confunderent cum altera recto. cf. 3, 7, 5.

aliq. suos libr. jam edd. Ita Goth. cum edd. ante Bas. omnibus, sed repetit hanc rationem Gryphius. Recentiores ut et Gesn. *aliq. jam ed. libr.* omisso *suos* et ordine minus commodo. Malui sequi vett. edd. cum uno Codice, etsi reliqui videntur tueri vulgatam. *Catulum.* Guelf. et Goth. Jens. (tac. Gesn.) *Catullum,* cum multis edd.; proclivi errore.

Lucullum. Goth. (tac. Gesn.) *Lucillium.* Turic. *bucullum,*

Hippocrates. Locus celebratus: *Τοῦτο ἔλαθέ με δεόμενον πρισθῆναι· ἔκλεψαν δέ μου τὴν γνώμην αἱ ῥαφαὶ ἔχουσαι ἐν σφίσιν ἑωυτῇσι τοῦ βέλεος τὸ σίνος.* Hippoc. Epid. 5. 14 de quo haec Celsus: „A futuris se „deceptum esse, Hippocrates „memoriae prodidit, more magnorum virorum et fiduciam „magnarum rerum habentium" cet. 8. 4. Vide etiam Ruhnkenium idem exemplum commemorantem in elogio Hemsterhusiano.

Catulum — Lucullum. Cic. Epp. ad Att. 13. 12. 13. 16. 19. Academicas disputationes duobus primum libris complexus, quorum alteri Catulo, Lucullo alteri titulum fecerat, postmodo in quatuor contulit, in quibus Varroni partes dedit. Alterius editionis nonnisi primus liber ad nos pervenit. Prioris secundus, qui inscribitur Lucullus, superstes. Reliqua interciderunt. Tertius decimus Epist. ad Attic. liber multa passim de hac editionis mutatione exponit, quae dilucide inde excerpsit Castilio in versionis Academicorum Francogallicae Prooemio.

locutus, artis Rhetoricae. Etenim ſuperva- 65
cuus foret in ſtudiis longior labor, ſi nihil
liceret melius invenire praeteritis. Neque
tamen quidquam ex his, quae tum praecepi,
ſupervacuum fuit: ad easdem enim particu-
las haec quoque, quae nunc praecipiam, re-
vertentur: ita neminem didiciſſe poeniteat;
colligere tantum eadem, ac disponere paulo
ſignificantius conor. Omnibus autem ſatis-
factum volo, non me haec ſerius demonſtrare
aliis, quam mihi ipſe perſuaſerim. Secun- 66
dum plurimos auctores ſervabam tres rationa-
les ſtatus, *conjecturam*, *qualitatem*, *finitionem*,
unum *legalem*. Hi mihi ſtatus generales
erant. Legalem in quinque ſpecies partie-
bar, *ſcripti et voluntatis*, *legum contrariarum*,
collectivum, *ambiguitatis*, *translationis*. Nunc 67
quartum ex generalibus intelligo poſſe remo-

longior. Guelf. *longus*, nec displicet.

eadem, ac. Goth. (tac. Geſn.) *ea atque.* Non male.

ipſe perſuaſ. Guelf. *ipſi demonſtraverint.* Prius et Goth. cum Jenſ. (tac. Geſn.) Male utrumque. Jungunt *dem. ac perſ.* aliquot edd.

in quinque ſpec. Turic. *in hasque ſpec.* Utrum *in has quinque ſpec.* volebat librarius an *in haſce ſpec.*? Alm. *in has ſpec.* cf. §. 54 *quantitas.*

ſignificantius. cf. 1, 7, 32.

ſatisfactum. Quod pro hoc legitur in quibusdam edd., a Capperonnerio male revocatum, *patefactum*, manifeſtum eſt noſtrae ſcripturae interpretamentum; in Cod. quidem nullo comparet. Exempla tamen ejus, qua hic accipiendum *ſatisfacere*, ſignificationis adhuc deſidero. Simile videtur Graecorum ſequiorum πληροφορεῖν; niſi quod hic probationi iſti vel affirmationi ineſt aliqua deprecatio priſtini erroris. *Satisfacere* enim fere eſt deprecari apud noſtrum ut 11, 1, 64. 11, 3, 63.

collectivum. cf. §. 46.

veri. ſufficit enim prima diviſio, qua diximus 256
alios rationales, alios legales eſſe: ita non
erit ſtatus, ſed quaeſtionum genus: alioqui
68 et rationalis ſtatus eſſet. Ex iis etiam, quos
ſpeciales vocabam, removi *tranſlationem*:
frequenter quidem (ſicut omnes, qui me ſe-
cuti ſunt, meminiſſe poſſunt) teſtatus, et in
ipſis etiam illis ſermonibus, me nolente vul-

Ex iis. Malui e Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Tarv. Ald. Baſ. *iis* prae aliorum *his*, tanquam clarius.

teſtatus. Goth. omittens hoc vocabulum aut oſcitantis librarii habet errorem, aut male ſeduli, qui ſupervacuum crediderit alterum participium, cum ſufficeret *complexus*, quod ſequitur. Neque tamen *complexus* poterat referri ad ſermonem quotidianum in ſchola habitum, qui intelligitur in *teſtatus*. Videntur omnes praeterea Codd., et ipſe etiam Voſſ. 2. tueri receptam.

prima — diximus. cf. 3, 5, 4.

non erit ſtatus. Subjectum ſententiae, quod fortaſſe deſideres, eſt ipſe ille *quartus*, quem nunc *removeri poſſe intelligit*. Si enim, quod convenit, *rationalis* nullus eſt ſtatus, ne *legalis* quidem erit.

removi. Attende differentiam praet. perfecti *removi* et imperfecti *vocabam* (ut ſupra *ſervabam, erant, partiebar,* ne forte quis referat ad id quod modo dicebat §. 66, quaſi tum demum *vocaverit*). Hoc ſpectat ad priſtinum partiendi morem, nunc improbatum; illud, quae cummaxime Qu. fecerit, ſignificat; neque quidquam intereſt *removi* dicat an *removeo* (ſicut modo eſt praeſens *intelligo*), niſi quod diſciplinam jam conſtitutam oſtendit perfectum.

teſtatus. Videl. id quod infertur: *vix — poſſe reperiri,* ne forte quis in antecedentibus quaerat, quod *teſtatus* fuerit Qu. cf. not. Crit.

ſermonibus — tamen. cf. Prooem. tot. operis §. 7. In particula *tamen* ineſt eorum ſermonum vituperatio: „in illis ſermonibus licet valde imperfectis.“ Etiam *complexus* habet erroris in iſtis libris admiſſi ſignificationem, cui tamen adjunxerit jam tum aliqua verae rationis ſemina.

gatis, hoc tamen complexus, vix in ulla con-
troversia translationis statum posse reperiri,
ut non et alius in eadem recte dici videre-
tur: ideoque a quibusdam eum exclusum.
Neque ignoro multa transferri, cum in omni- 69
bus fere causis, in quibus cecidisse quis for-
mula dicitur, hae sint quaestiones, *An huic,
an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an
hoc tempore liceat agere?* et si qua sunt talia.
Sed personae, tempora, actiones, ceteraque 70
propter aliquam causam transferuntur: ita
non est in translatione quaestio, sed in eo,
propter quod transferuntur. *Non debes
apud Praetorem petere fideicommissum, sed*

vix in ulla. Turic. *dixi in illa.* Alm. *d. i. ulla.* Soli, ni fallor. cf. modo §. 66 *in qu. spec.*

eadem recte. Guelf. *eadem re recte*, pessimo repetendi literas errore. Goth. (tac. Gesn.) *eodem*, male et ipse.

in translatione. Alm. *in translatio*, unde Francius efficit *in translato*, non male: sed in Turic. *translatio*, absque *in* cf. §. 68.

cecidisse — formula. De hac locutione tirones consulant Lexica in *formula.* Praeterea Torrentius eam illustrat ad Suet. Claud. 14 (non 24 ut Burm.); etiam Brissonius *de verbb. signif.* in *cadere*, qui locum affert e Declamm. Quint. 350 p. Bip. 344 quem manifesto corruptum egregie et ipso Gronovio melius corrigit. Sic enim constituit: „ut petitor „excidisse formula et aliter, „quam potuerit, agere dica„tur.“ Maxime huc facit Institutt. 4. tit. 6. §. 32. „Si „quis agens intentione sua plus „complexus fuerat quam ad „eum pertinebat, causa cade„bat, id est rem amittebat, nec „facile in integrum restitueba„tur a praetore, nisi minor „erat annis XXV.“

hae — quaestiones. Vide eas ipsas Cic. de Inv. 1, 8. it. §. 52.

fideicommissum — major. vid. Institutt. lib. 2. tit. 23. §. 1. „Quibus — non pote„rant hereditatem vel legata

apud consules: major enim praetoria cogni- 257
tione summa est. quaeritur, *An major sum-*
71 *ma sit?* facti controversia est. *Non licet tibi*
agere mecum: cognitor enim fieri non potui-
sti. judicatio est, *An potuerit? Non debuisti*
interdicere, sed petere: An recte interdictum

jud. est. Posterius omittunt Guelf. Turic. Alm.

„relinquere, si relinquebant, „fidei committebant eorum, qui „capere ex testamento poterant. „Et ideo fideicommissa appel- „lata sunt, quia nullo vinculo „juris, sed tantum pudore eo- „rum, qui rogabantur, conti- „nebantur. Postea divus Au- „gustus primus — jussit Con- „sules auctoritatem suam inter- „ponere. Quod quia justum „videbatur et populare erat: „paulatim conversum est in „assiduam jurisdictionem — ut „paulatim etiam praetor pro- „prius crearetur, qui de fidei- „commissis jus diceret, quem „fideicommissarium appella- „bant.“ Pro *summae* quanti- tate, actionem debuisse intendi vel apud Consules vel Praeto- rem, apparet ex nostro ipso loco. cf. Bach. in Hist. Jur. p. 391. 92.

cognitor, qui causam alte- rius ita ab eo didicit, ut eam probaret et suam faceret in ju- dicio. vid. Lexica. Negat er- go is, quem loquentem facit Qu., causam potuisse cognosci ab hoc, qui alterius litem con- tra se susceperit.

judicatio. cf. 3, 11, 1. 4. 7.

interdicere — petere. *Inter- dicere* litigator dicitur cum in- terdicto utitur contra eum, qui vim sibi in re sua faciat. cf. 2, 12, 5. Locus ad no- strum appositissimus est Insti- tutt. 4, 15, 4 „Retinendae pos- „sessionis causa comparata sunt „interdicta, *uti possidetis*“ (Di- gest. 43, 17, 1. et hoc quidem „de soli possessione scriptum „est“) „et *utrubi*“ (ib. 31, 1, „Hoc — de possessione rerum „mobilium locum habet“): „cum ab utraque parte de pro- „prietate alicujus rei contro- „versia sit, et ante quaeratur, „uter ex litigatoribus *possidere* „et uter *petere* debeat. Nam- „que nisi ante exploratum fue- „rit, utrius eorum possessio sit, „non potest petitoria actio in- „stitui, quia et civilis et natu- „ralis ratio facit, ut alius pos- „sideat et alius a possidente pe- „tat. Et, quia longe commo- „dius est et potius, possidere „quam petere; ideo plerum- „que et fere semper ingens „existit contentio de ipsa pos- „sessione.“

fit? ambigitur. Quae omnia succedunt legitimis quaestionibus. An non praescriptiones (etiam in quibus maxime videtur manifesta translatio) easdem omnes species habent, quas eae leges, quibus agitur, ut aut de nomine, aut scripto et sententia, vel ratiocinatione, quaeratur? Deinde status ex quaestione oritur; translatio non habet quaestio- 72

e quaest. oritur. Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. tribus Voss. et Bern. Ceteri, cum excusis quidem omnibus: *e quaest. oriatur.* Iidem excusi omnes interrogationis signum ponunt demum post *oriatur*, et a voce *Translatio* novum sensum ordiuntur. Equidem, quam dedi distinctionem, inveni ipsam in Guelf. et Goth. In vulgata conjunct. *oriatur* pendet ab *ut;* sed quod subjicitur *Transl. — contendit* abruptum plane est et salebrosum, quod in ista constitutione mihi etiam de glossa suspectum erat. Melior saltem ratio edd. mearum, a Gryphio inde ad Gibs. usque, mox pro *non habet* dantium *non habeat* (et hoc revocavit Capper.) itidem conjunctivo modo, qui et ipse pendeat ab *ut.* Sed hanc Codd. paene omnes repudiant. Sic cogimur et in *oritur* tueri indicativum, et utrumque a quaestione illa figurata sejungere; quam loci constitutionem sponte praetuleris, ut minus languidam.

legitimis quaestionibus. Sunt eaedem quae *legales.* (§. 46.) Paulo latius idem vocabulum de rebus forensibus usurpavit Cicero Orator. 34 „legitimarum — controversiarum." Pro Archia c. 2. „in quaestione legitima." Institutt. lib. 3 Tit. 1 §. 14 „Utroque enim jure tam naturali quam *legitimo*" citante Brissonio de verbb. signif. *succedere* autem pro *subjici* eo significatu, quem vidimus ad 3, 3, 6.

praescriptiones. cf. 7. 8. Sunt *exceptiones* ICtorum, ut docent Lexica. Graece παραγραφαί. Sic autem de hoc verbo Budaeus Comm. Gr. L. p. 67. „ICti in Pandectis promiscue *excipiendi* verbo et „*praescribendi* usi sunt: licet *praescriptionis* vocabulum „apud recentiores legum interpretes — ad praescriptionis „exceptionisque *temporis* significationem coartatum sit et „praefinitum."

translatio — propter quam contendit. Repetit, quae modo

nem, de qua contendit orator, ſed propter
73 quam contendit. Hoc apertius: *Occidiſti hominem; Non occidi:* quaeſtio, *An occiderit?* ſtatus, conjectura. Non eſt tale, *Habeo jus actionis; Non habes:* ut ſit quaeſtio, *An habeat?* et inde ſtatus. Accipiat enim actionem necne, ad eventum pertinet, non ad cauſam: et ad id, quod pronunciat judex, 258
74 non id, propter quod pronunciat. Hoc illi ſimile eſt, *Puniendus es; Non ſum:* videbit judex, *an puniendus ſit?* ſed non hic erit quaeſtio, nec hic ſtatus. Ubi ergo? *Puniendus es, hominem occidiſti: Non occidi: An occiderit? Honorandus ſum; non es.* num

apertius. Turic. *apertius eſt*, ſolus, quantum video; neque placet. *occid. Honor.* — *puto. Honor.* Errorem omittendi *Honor.* — *puto*, Jenſonianae tribuit Geſn., a qua abeſt, cum ſit contra in Goth. (in ejus tamen margine ſuppletur). Omittit autem mearum quidem edd. nulla haec verba, praeter Leidenſem ejusque repetitionem Gibſ. Codex item nullus videtur hoc vitio infectus praeter, quem dixi, Goth. et Voſſ. 2. cujus nulla mentio apud Burm. dum ceterorum ſupplementa recenſuntur. In iſtis *non, ut puto* levis eſt fluctuatio, Ioann. et Voſſ. 1. dantibus: *aut puto*, quod placeat, ſi ſcribatur *haud p.* Bodl. *non p.* Voſſ. 3. *at p.* Plurimorum Codd. eſt recepta, in qua acquieſcendum. Bad. Cerv. cum Vaſcos. 4to *non id puto;* male.

dicebat §. 70. Sed non eſt jejuna haec iteratio, quoniam ſubjicitur argumentationi ab exemplis firmatae, in cujus ſine quaſi triumphat. cf. not. Crit. Neque erat quod contra Codd. Regius corrigeret *propter* in *per.* *Translatio* h. l. eſt *cauſa translativa*, in qua utimur translatione. Talis autem cauſa non translationis habet quaeſtionem et ſtatum, ſed ejus rei, propter quam transferimus.

Hoc apertius. Prius accipe ſexto caſu, ut in locutione *Hoc amplius* de qua vide 1, 6, 50.

statum habet? non, ut puto. *Honorandus sum; quia tyrannum occidi; Non occidisti:* quaestio, et status. Similiter, *Non recte* 75
agis; Recte ago, non habet statum. ubi est ergo? *Non recte agis, ignominiosus.* quaeritur, *An ignominiosus sit?* aut, *An agere ignominioso liceat?* et quaestiones et status.

status, Similiter. Solus Gesnerus (quem secuti sunt Bip.) inserit *An occiderit*, quae verba, sententiae (ut putat) necessaria, ait legi in sola edit. Ruscon. 1502. In Goth. „fuisse" (non plane assequor praeteritum) lacunam inter utramque clausulam. At lacuna illa, quam modo demonstrabam, est alio loco. Rusconis ed. 1502 equidem nullam video, ne a Gesnero quidem ipso, designatam. Suspicor itaque sphalma esse pro 1512. Hanc autem nil tale ostendere, meis oculis credo. Fortasse Gesn. legendo aberraverat ad superiora ubi bis haec verba, in omnibus libris. Codd. nullos praeferre hoc additamentum sponte intelligitur. *non recte agis rect.* ed. ante Ald. omittunt *recte agis*, quod conjectura inseruit Reg. sed Codd. videntur dare omnes. Rusc. *n. r. agis n. h. st.*

et quaestiones. Ita Guelf. et Turic. cum ceteris, qui memorantur, plurimis Codd. nec dubito quin aliquot negligentius inspecti vel omissi sint a conferentibus, velut Bodl. Edd. meae ante Bad. omnes item. Post hunc: *et quaestio est* (nam sic se legere ait Bad. satis pro imperio) omnes, excepta Ald. sec. In Turic. *et* ante *qu.* omittitur; non male, sed nullo, quod sciam, socio.

quaestio et status. Nihil deest; facile enim intelligitur, in iis, quae modo posuerit, esse *quaest.* et *stat.* qui est conjecturalis. Ita mox §. 75 *quaestiones et status.* Eodem redeat, si dixerit: *En quaest. et stat.* vel *Hae sunt quaest.* cet. vel: *Et inde quaest.* cet. ut modo §. 73.

ignominiosus. Esse eum proprie quem Censor notarit, docent Lexica. cf. Declamatt. Qu. 250. 263 et 265. ubi ignominiosorum sunt controversiae. it. 7, 1, 8. 7, 5, 3.

quaestiones — status. Pluraliter utrumque, quoniam duae quaestiones tanguntur, duo status; conjecturae alter, alter qualitatis.

Ergo translativum genus causae est, ut com-
76 parativum, et mutuae accusationis. At enim simile est illi, *Habeo jus; Non habes: Occidisti; Recte occidi.* Non nego: sed nec res haec statum facit. non enim sunt hae propositiones (alioqui causa non explicabitur), sed cum suis rationibus. *Scelus commisit* 259
Horatius, sororem enim occidit: Non commisit; debuit enim occidere eam, quae hostis

est ut comparativum. Guelf. et Turic. omittunt *est* cum Voss. 3 et ed. Tarv. *et comp.* omisso *ut* dant Goth. et Voss. 2. *et ut comp.* Jens. (tac. Gesn.) quod in suis inveniebat Regius, qui corrigendum esse putat *non est ut comp.* quod reposuerunt Rusc. Bad. (qui *non* abesse narrat a Vallensi) Cerv. sed Locat. Venet. Ald. Gryph. dant receptam, quam deinceps omnes exhibent; nisi quod Capper. revocavit constitutionem Regianam. Male; nam recte Pinus, post quumque Gesnerus, rationem reddidit vulgatae, quae videtur esse in sat multis, qui tacentur, Codd. Neque re ipsa abhorret ab ea Turicensis aliique.

illi Habeo. Hoc videntur Codd. dare omnes, cum edd. ante Stoerium meae: *illi Jus habeo.* Neque enim Jens. (ut refert Gesn.) *illius Habeo,* etsi hic videtur fons erroris, qui est in edd. istis omnibus.

suis rationibus. Turic. *s. orationibus* cum Alm. solo.

genus causae, non status cf. §. 67. it. 3, 10, 3. 4. de *genere comparativo* et *mutua accusatione*, item 7, 2, 9 seqq. it. §. 22. it. 7, 4, 12.

simile est illi. Structura paulo impeditior. Sed recte explicuerunt Gedoyn. et Capper. „*Habeo jus* cet. (translatio) „simile est illi *Occidisti* cet. „(qualitati).“ Facilius longe sit, si *simile est illi* ponatur post *Non habes.*

propositiones. προθέσεις quales appellat Aristoteles Rhet. 3, 13, 2 et passim. cf. §. 13.

non explicabitur — rationibus. Ita mox §. 82 „juris dis„cep. — potest *explicari:*“ et 88 „semper conj. *explicatur.*“ Haec, quae modo sunt posita: *Non habes jus, Recte occidi,* non fiunt justae propositiones, nisi cum iis suae rationes adjunguntur. Exemplis hoc ostenditur et qualitatis et translationis.

morte moerebat. quaestio, *An haec justa causa?* ita qualitas. Ac similiter in translatione, *Non habes jus abdicandi, quia igno-* 77
minioso non est actio: Habeo jus, quia abdicatio actio non est. quaeritur, *Quid sit actio?* finiemus: *Non licet abdicare,* syllogismus. Item cetera per omnes et rationales et legales status. Nec ignoro fuisse quosdam, 78
qui translationem in rationali quoque genere ponerent hoc modo, *Hominem occidi jussus ab imperatore. Dona templi cogenti tyranno dedi. Deserui, tempestatibus, fluminibus, valetudine impeditus,* id est, non per me stetit, sed per illa. A quibus etiam liberius dissentio. Non enim actio transfertur, 79
sed causa facti: quod accidit paene in omni defensione. Deinde is, qui tali utitur patrocinio, non recedit a forma qualitatis. di-

morte moer. Alm. *mortem moer.* cum Voss. 2. Cum Alm. h. l. non conspirat Turic. Certe nihil varietatis ex eo affertur. Goth. om. *morte*, fortasse ex mero errore. Utriusque structurae tam manifesta sunt exempla, ut vix videatur decerni posse, quid h. l. sit legendum. Facillimum quidem erat, ut excideret *m* in *mortem* ante *moer.* quae ipsa ratio est loci Ciceroniani Phil. 9, 5. *mortem magis* ubi antecedit *dolere.*

per illa. Guelf. et Turic. *p. illud* cum Alm. Voss. 1. 3. edd. Tarv. Ald.

morte moerebat. vid. not. Crit.

non licet — syllogismus. Sententia haec *Non licet* cet. est alia ejusdem causae tractatio in diverso statu, et quidem in *syllogismo*, quoniam docetur abdicatio, etsi in legibus diserte non vetita, tamen itidem, sicut ceterae actiones, illicita. cf. §. 66.

Non enim actio transfertur. Hoc enim est vocabulis ludere. Nam *transfertur* quidem, sed peccati causa a reo (*μετάστασις* §. 53); non actio.

cit enim, ſe culpa vacare: ut magis qualitatis duplex ratio facienda ſit, altera, qua et factum defenditur; altera, qua tantum reus.
80 Credendum eſt igitur iis, quorum auctoritatem ſecutus eſt Cicero, tria eſſe, quae in omni diſputatione quaerantur, *an ſit*, *quid ſit*, *quale ſit?* quod ipſa nobis etiam natura praeſcri- 260
bit. Nam primum oportet ſubeſſe aliquid, de quo ambigitur: quod, quid ſit, et quale ſit, certe non poteſt aeſtimari, niſi prius eſſe
81 conſtiterit: ideoque ea prima quaeſtio. Sed non ſtatim, quod eſſe manifeſtum eſt, etiam, quid ſit, apparet. Hoc quoque conſtituto, noviſſima qualitas ſupereſt: nec his exploratis aliud eſt ultra. His infinitae quaeſtiones, his finitae continentur. horum aliqua in demonſtrativa, deliberativa, judiciali materia utique
82 tractantur. Haec rurſus judiciales cauſas et rationali parte et legali continent. Neque enim ulla juris diſceptatio, niſi finitione, qua-

ambigitur. Goth. (tac. Geſn.) *ambigatur* cum Voſſ. 2. Steph. et Gryph. (1544), non male. *utique tractantur.* Turic. *u. tractatur* cum Alm. et Bern. male.

judiciales. Ita conjecerat Regius pro *juridiciales*, quod inveniebat. Sed recta ſcriptura jam erat in Tarv. et in Codd., ut videtur, omnibus praeter Goth. *continent.* Haec ſcriptura, ſi Sulzbergeri ſilentium fidem meretur, eſt in Guelf. et Turic. In Goth. quidem eſſe prodidit jam Geſn. in Voſſ. 1. Burm. Edd. habent ſolae Obr. Capper. Geſn. Bip. Ceterae *continet*, quod ferri nequit. Modo pro *et rationali* eodem ambo errore Alm. et Turic. *et rationalis.*

Neque enim. Ita Guelf. Ceteri *Nec en.* cf. 3, 3, 5.

qualitatis duplex. cf. 7, 4, *ſecutus — Cicero.* cf. §. 4. 7. *κατ' ἀντίληψιν abſoluta*, 44. *προσληπτικὴ aſſumtiva.*

litate, conjectura potest explicari. Sed insti- 85
tuentibus rudes, non erit inutilis latius primo fusa ratio, et, si non statim rectissima linea tensa, facilior tamen et apertior via. Discant igitur ante omnia, quadripertitam in omnibus caussis esse rationem, quam primam intueri debeat, qui acturus est. Nam, ut a defensore potissimum incipiam, longe fortissima tuendi se ratio est, *si, quod objicitur,*
261 *negari potest:* proxima, *si non id, quod objicitur, factum esse dicitur:* tertia honestissima, *qua recte factum defenditur.* Quibus si deficiamur, ultima quidem, sed jam sola su-

quadripertitam. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *quadripartitam* cum odd. praeter Bad. et Cerv. ante Gryphium meis omnibus. Certant Grammatici de ratione voces hasce scribendi; equidem E veram puto, quoniam in *expers* et tot aliis compositis in E abit. A vid. Dausquium in orthogr. qui sibi non prorsus constat. Hic quidem ceteri Codd. videntur E dare. cf. 5, 14, 5 ubi plerique libri dant A.

latius. Ita, ut *translatio,* tanquam quartus status, etsi vere non sit, adjungatur.

rectissima — tensa. Fabros et architectos linea usos constat; in viarum sternendarum opere usurpatam eam nondum inveni, sed facile et ibi intelligitur ejus usus. Appositissimum ad Qu. verba locum Gesnerus in Thesauro affert Ciceronis ad Qu. Fr. 3, 1, 1. „Columnas neque rectas neque „e regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur. „aliquando perpendiculo et li„nea discet uti.“ In structura ambigas, nominativum an ablativum facias vocem *linea.* Ut enim expeditissima verborum ratio si *linea — via* sunt nominativi, ita sensus friget cum haec sibi invicem opponuntur. Melius *rectissima* referatur ad *via,* ut sit ea *non rectissima quidem, facilior tamen.* Tum *linea tensa* ablativos accipias, quasi adverbialiter usurpatos; et hoc placeat sane, si quis hanc locutionem pervulgatam possit ostendere. Nam *tensa* nominativum conjungere cum *via*, ut *rectissima* sit ablativus pertinens ad *linea,* insolentius fuerit.

perest salus, aliquo juris adjutorio elabendi ex crimine, quod neque negari, neque defendi potest; ut non videatur *jure actio in-*
84 *tendi.* Hinc illae quaestiones, sive actionis, sive translationis. Sunt enim quaedam non laudabilia natura, sed jure concessa; ut in XII tabulis debitoris corpus inter creditores dividi licuit: quam legem mos publicus repudiavit: et aliquid aequum, sed prohibi-
85 tum jure; ut libertas testamentorum. Accu-

Hinc. Guelf. et Turid. *Hic* cum Bern. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) aliisque edd. mero errore.

actionis — translationis. Eodem errore tres antiquissimi Codd. *actiones — translationes* Alm. Bodl. Turic.

laudab. natura. Turic. inserit *non* cum Alm. solo (cf. §. 70.) non quidem nullo sensu.

corpus — dividi. Tab. 3. apud Bachium in Hist. Iurispr. Rom. p. 34. Si maxime vera est Bynkershoekii (in Observationibus juris Romani Lib. 1. c. 1.) aliorumque sententia omnem dilaniandi corporis saevitiam ab hac lege removentium et de venditione debitoris, pretiique divisione, interpretantium, agnoscere tamen cogimur, ab ipsis veteribus, ut nostro, Gellio (20, 1.), Tertulliano, acceptum fuisse hoc de vera corporis dissectione. Neque hoc negat Bynkershoekius, qui validissimis argumentis hunc veterum et ipsius Quintiliani errorem revincit, ingeniose interpretans *caput* sortem mutuo acceptam, *poenas* usuram, *secare* autem auctionis lege vendere. Quo ineptior est Capperonnerii sedulitas tantum virum locis ab ipso doctissime tractatis redarguere conantis, merito reprehensa Burmanno p. 78. Epist. ad Capper. Dukerus ad Liv. 6, 11, 8 e M. Manlii Capitolini, plebem in foeneratores exacerbantis, silentio, tam atrocem non fuisse poenam, verissime colligit.

lib. testamentorum. Badius narrat Laur. Vallam Codici ascripsisse locum Institutt. 2, 22. de lege Falcidia „Cum „enim olim lege XII tabb. li„bera erat legandi potestas — „visum est hanc legandi licen„tiam coartare.“ cet. Haec inquinata pro suis venditat Pseudo-Turnebus. cf. not. ad §. 70. item 9, 2, 74.

ſatori nihilo plura intuenda ſunt, quam ut probet *factum eſſe*, *hoc eſſe factum*, *non recte factum*, *jure ſe intendere*. Ita circa ſpecies easdem lis omnis verſabitur, translatis tantum aliquando partibus: ut in cauſis, in quibus de praemio agitur, recte factum petitor probat. Haec quatuor velut propoſita 86
formaeque actionis, quae tum generales ſtatus vocabam, in duo (ut oſtendi) genera diſcedunt; *rationale*, et *legale*. Rationale ſimplicius eſt, quia ipſius tantum naturae con-
262 templatione conſtat. Itaque in eo ſatis eſt oſtendiſſe *conjecturam*, *finitionem*, *qualitatem*. Legalium plures ſint ſpecies neceſſe eſt, pro- 87
pterea quod multae ſunt leges, et varias habent formas. Alia eſt cujus verbis nitimur, alia cujus voluntate: alias nobis, cum ipſi nullam habemus, adjungimus: alias inter ſe comparamus: alias in diverſum interpretamur. Sic naſcuntur haec velut ſimulacra 88
ex illis tribus, interim ſimplicia, interim et mixta, propriam tamen faciem oſtendentia,

ſunt quam ut prob. Quod abeſt ab Alm. et Turic. et Voſſ. 2, ut et Bern. et Guelf. *quam*, id eſt tamen in Voſſ. 3. (etſi hic om. *ut*) et Goth. *cauſ. in quib.* Turic. omittit *in* cum Alm. Voſſ. 3. et edd. vett. multis ut Jenſ. (tac. Geſn.) Placet.

diſcedunt. Goth. et Jenſ. (tac. Geſn.) *deſcendunt* cum Voſſ. 2. et Vallenſ. et edd. ante Gryphium meis omnibus. Manifeſto eoque facili errore. Et veram defendunt multi bonique Codd. *nitimur.* Guelf. *utimur* cum Voſſ. 2. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. meis ante Baſil. omnibus praeter Ald. *cum — null. habemus.* Turic. *c. — n. habeamus*, ſolus, quantum video; nec male.

tum — vocabam. §. 66. *ut oſtendi.* §. 67. it. 3, 5, 4.

ut *ſcripti et voluntatis*, quae ſine dubio aut *qualitate* aut *conjectura* continentur; et *ſyllogiſmus*, qui eſt maxime *qualitatis;* et *leges contrariae*, quae iisdem, quibus *ſcriptum et voluntas*, conſtant; et *ἀμφιβολία*, quae ſem-
89 per *conjectura* explicatur. *Finitio* quoque utrique generi, quodque rerum, quodque ſcripti contemplatione conſtat, communis eſt. Haec omnia, etiamſi in illos tres ſtatus veniunt, tamen, quia (ut dixi) habent aliquid velut proprium, videntur demonſtranda diſcentibus: et permittendum, ea dicere vel *ſtatus legales*, vel *quaeſtiones*, vel *capita* quaedam *minora:* dum ſciant, nihil ne in his quidem praeter tria, quae praediximus,
90 quaeri. At *Quantum?* et *Quam multum?* et *Ad aliquid*, et (ut nonnulli putaverunt) *comparativus*, non eandem rationem habent.

leges — conſtant. Guelf. et Turic. *legis — conſtat*, per errorem, ſed ſibi conſtantem illum, cum Alm. (etſi *conſtat* ſolum ex eo memoratur) Goth. et edd. ante Gryph. meis omnibus. Hic *conſtat* quidem dat, ſed ſupra *leges*, per ſphalma fortaſſe, quod et Gibſ. habet, cum Leidenſis noſtram. Veterem ſcripturam male revocavit Obr.

demonſtranda. Turic. *demonſtrativa*, inſigni errore; ſolus.

praediximus. Goth. (tac. Geſn.) *diximus*, ſolus, quantum video. vid. not. exeg. *comparativus.* Guelf. et Turic. *comparativos.* Sed in Goth. et edd. ante Bad. ſec. praeter Ald. omnibus meis legitur mox *habere* pro *habent*,

quae ſine dubio — continentur. Cf. de *ſine dubio* 1, 6, 12.

in — ſtatus veniunt. Modo §. 52. *incidunt* dicebat idem, mox §. 103. *cadent.*

ut dixi. Intelligit ea, ni fallor, quae modo disputabat §. 87.

praediximus. cf. §. 80. Alia, quam Vellejana illa, ſignificatione accipiendum non vide-

sunt enim haec non ad varietatem juris, sed ad solam rationem referenda: ideoque semper in parte aut conjecturae aut qualitatis ponenda sunt, ut, *Qua mente?* et *Quo tempore?* et *Quo loco?* Sed de singulis dicemus 91
quaestionibus, cum tractare praecepta *Divisionis* coeperimus. Hoc inter omnes convenit, in caussis simplicibus singulos status esse caussarum; quaestionum autem, quae, velut subjacentes, ad illud, quo judicium contine-
263 tur, referuntur, saepe in unam cadere plures posse (etiam credo aliquando dubitari, 92
quo statu sit utendum? cum adversus unam intentionem plura opponuntur: et sicut in colore dicitur narrationis, eum esse optimum, quem actor optime tueatur; ita hic quoque posse dici, eum statum esse faciendum, in quo tuendo plurimum adhibere virium possit orator: ideoque pro Milone, aliud Ciceroni 93
agenti placuit, aliud Bruto, cum exercita-

unde existit probabilis structura. Credibile autem est in omnibus, qui dant accusativum *comp.* infinitivum quoque in *hab.* a librario destinatum fuisse. Praeposteram scripturam — *vos* — *bent* praeferunt Ald. Bad. sec. Cerv. Bas. et, nisi quid conferentes peccavimus, Guelf. Turic. Voss. 1. 2. 3. Nostram dant a Gryphio inde omnes et Codd. qui silentur, velut Britannici.

subjacentes. Guelf. *subjacent et.* Turic. *subjacentes et.* tur. Vide de ea Ruhnkenium in praefatione, Vellejo suo praemissa. Participium sic usurpavit 8, 3, 83. 10, 1, 74.

cum — Divisionis coeperimus. Lib. VII.

illud — continetur. cf. 3, 11, 2 „summam illam" (quaestionem) „in qua causa vertitur."

colore — narrationis. cf. 4, 2, 88.

eum statum — possit orator. cf. §. 9. 10.

Bruto. cf. 10, 1, 23. 10, 5, 20. Qui hanc Bruti ora-

tionis gratia componeret orationem; cum ille *jure tanquam insidiatorem occisum*, et tamen non Milonis consilio, *dixerit;* hic et-
94 iam *gloriatus sit occiso malo cive:*) in conjunctis vero posse duos et tres inveniri; vel diversos, ut si quis aliud se non fecisse, aliud recte fecisse defendat; vel generis ejusdem, ut si quis duo crimina vel omnia ne-
95 get. Quod accidit etiam, si de una re quaeratur aliqua, sed eam plures petant; vel eodem jure, ut proximitatis; vel diverso, ut cum hic testamento, ille proximitate nitetur. Quoties autem aliud alii petitori op-

hic etiam. Guelf. et Turic. *ille etiam* cum Alm. et Voss. 3. Duplex *ille* vidimus 2, 8, 11. *duos et tres.* Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Voss. 3. cum ed. Ald. Steph. Gryph. Obr. Ceteri *d. vel t.* Praetuli nostram ob consensum Codd. et quia mox est *vel.* Manifestus autem Turicensis et Alm. consensus in errore *posset uos* pro *posse duos.* (cf. §. 84.)

nitetur. Ita Turic. et Alm: *utitur* dat Guelf. Editi, quantum video, omnes *nitatur.* Conjunctivus ferri nequit. *Nititur* quod latet in Guelf. ne ipsum quidem alienum.

tionem tangeret neminem praeter nostrum inveni. Orationem pro Dejotaro Bruti habes ap. Cic. Brut. c. 5. ad Att. 14, 1. et script. Dial. de Orr. c. 21, 11. sed alio tempore habitam quam Ciceronis. Idem scriptor ejus eloquentiam a Ciceroniana diversam ostendit cf. c. 17. 18. 25. et philosophiae aptiorem quam causis agendis, ut et noster 10, 1, 123. Cicero quoque a sua secta alienum narrat ad Att. 14, 20. 15, 1. Sed non genere dicendi solo, verum etiam judicio dissimilem Ciceronis dicas hoc exemplo. Scite autem monet Gesnerus ipsum Ciceronem aliquid simile Brutianae rationis tractare c. 27—30. neque tamen ipsa actione id ausurum videri.

in conjunctis — posse. Pendent haec a verbo *convenit* §. 91. paulo longiore interjecta parenthesi, quae et ipsa suos habet infinitivos pendentes a *credo.*

ponitur, dissimiles esse status necesse est, ut
in illa controversia: *Testamenta legibus fa-* 96
cta rata sint. Intestatorum parentum liberi heredes sint. Abdicatus ne quid de bonis

Abdicatus — capiat. Hujus legis meminit scriptor Declamationum Quintilianearum Decl. 374 totidem verbis p. (ed. Bip.) 377. item Calpurnius (p. ejusdem Voluminis 421) in hunc modum: „Abdicatus de bonis paternis nihil habeat." et Hermogenes in Partitt. statuum c. 12. p. 71 ἀποκήρυκτος μὴ μετεχέτω τῶν πατρῴων. Talis lex utrum vere fuerit apud Romanos (nam de Graecis certa res est) an in scholis ficta solum ad exercitationem declamandi, disputatur a ICtis. Ipse quidem Qu. 7, 4, 11. „Quae in *scholis*" ait „abdicatorum, haec in foro „exheredatorum a parentibus „est et bona repetentium ratio „est." et adest lex Codicis lib. 8, 47, 6. „Abdicatio quae „Graeco more ad alienandos „liberos usurpatur et ἀποκήρυ„ξις dicebatur, Romanis legi„bus non comprobatur." Rem ipsam, ut immorigeri, vel displicentes patribus, liberi abdicarentur, legibus Romanis fuisse prohibitam, nemo facile defenderit, quoniam tot exempla leguntur in scriptoribus. Cic. de Fin. 1, 7. Val. Max. 5, 7, 2. (Roman.) it. c. 8, 3. 4. Sueton. Aug. c. 65. et de eadem re Plin. H. N. 7, 45. Hoc docet Heineccius quoque ad Brissonium in h. v. Optima mihi videtur Aerodii ad Declam. Quint. 260 ratio putantis, Diocletianum in lege Cod. modo allata significare, suis temporibus abdicationem Graeco more usurpari; cum Romani filios suos praescripta forma antiquitus non abdicarint, nec iis causas probare apud magistratum necesse fuerit, sed privatim majorem etiam potestatem habuerint vitae et necis. Is sensus eo quoque effici videtur, quod lex ista „usurpatur" ait, quasi in re etiamnum fieri solita, subjecto „dicebatur" quod nonnisi ad usum appellandi Graecum spectat. Nempe nunc *fit* ista abdicatio inter nos quoque, sed *dicebatur* ἀποκήρυξις stante Atheniensium republica. Idem Aerodius (ipse abdicatum habens filium, vid. Jöcher's Gel. Lex.) demonstrat locum Platonis, formam abdicationis exhibentem. vid. de Legg. p. 928. Steph. (Vol. 9. p. 154. Bip.) ubi sanctissimus philosophus monet ταῦτα ὄντως ἐν παγκάκων ἤθεσιν ἀνθρώπων γίγνεσθαι φιλεῖν. ἐπεὶ ἡμισέων γε ὄντων τῶν κακῶν, οἷον μὴ κακοῦ μὲν πατρὸς υἱέος δὲ ἢ τοὐναντίον, οὐ γίγνονται ξυμφοραὶ τηλικαύτης ἔχθρας

patris capiat. Nothus, ante legitimum natus, legitimus filius sit: post legitimum natus, tantum civis. In adoptionem dare liceat. In adoptionem dato redire in familiam liceat, si
97 *pater naturalis sine liberis decesserit.* Qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat, alterum abdicaverat, sustulit nothum: instituto herede abdicato decessit. Omnes tres de bonis contendunt. (Νόθον, qui non sit legitimus, Graeci vocant: Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatus est, non habemus, ideoque 264
utimur peregrino. Sed ad propositum.)
98 Heredi scripto opponitur lex, *Abdicatus ne quid de bonis patris capiat:* fit status scripti et voluntatis, *An ullo modo capere possit?*

Omnes tres. Turic. Guelf. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *Tres omnes* cum edd. ante Gryph. meis omnibus. Regius abjicere malit alterutrum et sic Bad. sec. et Cervic. *Omnes* absque *tres.* cf. 8, 7, 28. *Νόθον.* Turic. Guelf. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *notham* cum edd. ante Gryph. excepto Ald. Placet.

ἔκγονοι. Causas abdicationis legitimas ut omnem hujus poenae naturam perspexeris e Luciani *ἀποκηρυττομένῳ*, Vol. 5. p. 1 seqq. Bip. Sed tractat et Petitus in Legg. Att. Tit. 4.

Nothus — tantum civis. Haec quoque lex an etiam extra scholas rata fuerit, non dicam. Longe alia habes apud Papinianum vid. Schultingii Jurisprud. Ante-Just. p. Ayreri 849.

Latinum — non habemus. *Spurium* enim ex patre ignobili natum dicebant, quasi *Sine Patre.* cf. Plut. Quaest. Rom. Vol. 2. p. 288 D. ut nomen illud non sufficeret *notho* designando, qui habet patrem quidem certum, sed matre concubina est progenitus. *Catonis* (Censorii) „amplius centum „quinquaginta orationes" Cicero invenit et legit. Brut. c. 17. vid. et 2, 15, 8.

An ullo modo. Fortasse excidit N, ut a Quintiliano fue-

an ex voluntate patris? an heres scriptus? Notho duplex sit quaestio, quod *post* legitimos natus sit, et quod *non* sit *ante* legitimum natus. Prior syllogismum habet, *An pro* 99
non natis sint habendi, qui a familia sunt alienati? Altera scripti et voluntatis. Non enim esse hunc natum ante legitimum, convenit: sed voluntate legis se tuebitur, quam dicet talem fuisse, ut legitimus esset nothus tum natus, cum alius legitimus in domo non esset. Scriptum quoque legis excludet, di- 100
cens, *Non utique, si postea legitimus natus non sit, notho nocere:* uteturque hoc argumento, *Finge solum natum nothum, cujus conditionis erit? tantum civis? atqui non erit post legitimum natus. filius? atqui non erit ante legitimos natus. quare si verbis legis stari non potest, voluntate standum est.* Nec 101
quenquam turbet, quod ex una lege duo status fiant. duplex est: ita vim duarum habet. Redire in familiam volenti dicitur ab altero primum, *Ut tibi redire liceat: heres sum.* idem status, qui in petitione abdicati. quaeritur enim, *An possit esse heres abdicatus?*

heres abdicatus. Turic. omittit *abdicatus*, cum Obr. fortasse ex Argentorat.

rit *An nullo* cet. cf. 3, 11, 13. 16.

An possit — abdicatus. Non est quod pro *abdicato* hic cum Gesnero optes *adoptatum*. *Abdicatus* enim est *alter* iste, a quo dicitur: *heres sum*, cui si licere per leges esse heredi negatur, frustra se redire volenti opposuit hoc argumento, quod esset heres. Nec refert ad sensum, compareat an absit (vid. not. crit.) *abdicatus*. Sed videtur excidisse per errorem ob

102 Adjicitur communiter a duobus, *Redire tibi in familiam non licet, non enim pater sine liberis decessit.* Sed in hoc propria quisque eorum quaestione nitetur. alter enim dicet, abdicatum quoque inter liberos esse, et argumentum ducet ex ipsa, qua repellitur, lege: supervacuum enim fuisse prohiberi patris bo- 265
nis abdicatum, si esset numero alienorum: nunc quia, filii jure, futurus fuerit intestati heres, oppositam esse legem, quae tamen non id efficiat, ne filius sit, sed ne heres. Status
103 finitivus, *Quid sit filius?* Rursus nothus eisdem colligit argumentis, non sine liberis patrem decessisse, quibus in petitione usus est, ut probaret esse se filium. Nisi forte et hic finitionem movet, *An liberi sint etiam non legitimi?* Cadent igitur in unam controversiam, vel specialiter duo legitimi status, *scripti et voluntatis*, et *syllogismus*, et praeterea *finitio:* vel tres illi, qui natura soli sunt, *conjectura* in *scripto et voluntate*, *qualitas* in *syllogismo*, et, quae per se est aperta, *finitio.*

ne heres. Ita Goth. et Jens. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. vett. ante Gryph. excepto Aldo, qui cum recentt. (ut et Gesn.) addit *sit*, parum eleganter. Codd. reliqui silentur, ut videantur et ipsi dare *sit*. Sed error erat proclivis, sequentibus S et T in *status*. *Cad. igitur.* Guelf. Turic. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *Cad. ergo* cum Voss. 2. Alm. et meis edd. ante Gryph. omnibus ad quas aliae accedunt Burmanni. Non erat operae pretium *igitur* immittere pro *ergo*.

sequentes literas similes in *Adjicitur*.

Adjicitur. Retro spectat hoc verbum ad „*primum*."

legitimi status h. e. *legales*. cf. §. 71.

quae — aperta. Addit hoc, quoniam, *conjecturam* et *qua-*

Causa quoque, et *judicatio* et *continens* est in omni genere causarum. Nihil enim dicitur, 104
cui non insit ratio, et quo judicium referatur, et quod rem maxime contineat. Sed quia magis haec variantur in litibus, et fere tradita sunt ab iis, qui de judicialibus causis aliqua composuerunt, in illam partem differantur. Nunc, quia in tria genera causas divisi, ordinem sequar.

VII. Ac potissimum incipiam ab ea, quae constat *laude* ac *vituperatione*. Quod genus videtur Aristoteles, atque eum secutus Theophrastus, a parte negotiali, hoc est πραγματικῇ, removisse, totamque ad solos auditores relegasse: et id ejus nominis, quod ab ostenta-

laud. ac vitup. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *l. et v.* cum edd. ante Basil. omnibus meis, quibus acc. Gryphius revocans *et*. Placet, post prius illud *Ac*.

πραγματικῇ. Sic Turic. quanquam omisso circumflexu et Iota, ut et Goth. cum Obr. Rollini et Capp. edd. Ceteri libri omnes magno consensu πραγματικῆς, quod defendunt, quasi ad Graecam praepositionem ἀπὸ structum. Ridicule, ut jam Heusingerus docuit in Hellenolexia Vechneri p. 392 ad quam ablegat Gesn. male vulgatam retinens ipse. Burm. in Erratis pro eo, quod est in ejus textu πραγματικῆς, legi jubet πραγματικῆ, sic, sine Iota. Nempe imposuit librariis vetus scriptura adjectae, non subscriptae, literae Iota (vid. 1, 7, 17), quam male ceperunt Σ.

litatem, in quibus laterent, modo demonstraverat.

Causa — continens. Cf. de hisce vocabulis huj. lib. c. 11, 4—10. Et est is locus „*illa*" quam mox dicit „*pars*."

quia — divisi. vid. huj. lib. c. 3. extr. et 4. integrum.

ab ea, quae. Intellige e proximis: *Causa*.

Aristoteles. cf. 3, 4, 1.

2 tione ducitur, proprium est. Sed mos Romanus etiam negotiis hoc munus inseruit. Nam et funebres laudationes pendent frequenter ex publico aliquo officio, atque ex 266
senatusconsulto magistratibus saepe mandantur: et laudare testem, vel contra, pertinet ad momentum judiciorum: et ipsis etiam reis dare laudatores licet: et editi in competitores, in *L. Pisonem*, in *Clodium* et *Curionem*

in Clod. et Cur. Goth. *et Clod.* cet. sine Voss. 2. Ed.

Romanus mos. Verum et Graeci *ἐπιταφίους* suos ex plebiscito pronunciabant, quod narrat Thucyd. 2, 30 *ἐπειδὰν δὲ κρύψωσι γῇ, ἀνὴρ ᾑρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως — λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα.* cf. Cic. de Legg. 2, 26 „nec de mortui laude — ab „alio, nisi qui publice constitutus esset, dici licebat." Quanquam Dionysius Hal. Antiq. Rom. 5. p. 291. Romanorum hoc laudandi defunctos esse inventum, non Graecorum, defendit. vid., qui hunc locum ministravit, Taylorum in Lectt. Lysiacis c. 3. p. (Oratt. Reisk. Vol. 6.) 237 seqq. Scite ad nostrum locum Burmannus monet, apparere causam, quare S. Consulto opus fuerit; neque enim licuisse unicuique cum populo agere.

dare laudatores. Cic. Verrin. l. 5. c. 22. „In judiciis „qui decem *laudatores dare* „non potest, honestius est ei, „nullum dare, quam illum quasi legitimum numerum consuetudinis non explere." Asconius Pedianus in Commentatione ad Cic. Or. pro Scauro extr. talis in ista causa factae laudationis rationem satis copiose enarrat. Solebant autem et publice civitates et privatim viri graves laudare reos, ad suspicionem ipsius criminis removendam.

in competitores. Ii fuerunt C. Antonius, M. oratoris filius, (qui deinde collega fuit Ciceronis in Consulatu) et L. Sergius Catilina, qui „cum insigni ambitus licentia coiissent, ut Ciceronem consulatu „dejicerent, adjutoribus usi firmissimis M. Crasso et C. Caesare, Cicero in senatu surrexit atque in coitionem Catilinae et Antonii invectus est „ante dies comitiorum paucos." Asconii Pediani verbis utor in argumento orationis deperditae. Appellatur eadem *in toga candida.*

in Clod. et Cur. Hoc ipso

libri, vituperationem continent, et tamen in Senatu loco sunt habiti sententiae. Neque 3

autem Jens. (tac. Gesn.) cum omnibus meis ante Gryph. pro *in* dant *et*. Hinc efficias, diversas fuisse orationes in Clodium alteram, alteram in Curionem; ut reddidit Gedoynus. Sed obstant Codd. reliqui, et loca in not. ex. allata, in ipsoque nostro quod ante *L. Pis.* est *in*, non *et*.

titulo orationem memorant noster 5, 10, 92 (quod fragmentum, ut recte monet Burm., male refertur ad Nonium, sed non designata voce, sub qua inveniatur; Quintiliani mentione facta nulla; qui error est apud Ernestum quoque) Julius Rufinianus de Figuris p. Ruhnk. 196, Nonius c. 4 voce *longe*. c. 5 voce *specula*. c. 6 voce *Elegantes*. Cetera quae a VV. DD. fragmenta colligentibus afferuntur loca, ea nonnisi Clodii nomen ostendunt, in quem dicta sit oratio. Est tamen credibile hujus ipsius orationis particulam legi apud Cic. ad Att. 1, 16 (ap. Manut. 14) ea quae posita sunt in fragmentis: „Erras Clodi" cet. quoniam initio Epistolae „quos im„petus" ait „in *Curionem* — „feci," ita ut conjuncta esset haec Curionis et Clodii objurgatio. vid. not. Crit. Uter autem iste sit Curio, in quem est hac oratione invectus Cicero, pater an filius, ad quem Ciceronis sunt epistolae libro ad Diverf. secundo, non prorsus confecta res est. Paulo quidem Manutio ad Cic. ad Att. 3, 15. patrem potius intelligi placet quam filium, cujus auctoritatem in senatu pluris debuerit aestimare Cicero, quemque aliquo semper apposito elogio nominet. Mongalto quoque, ad eandem Epist. pater videtur intelligendus, contra quem scripta fuerit ea, quam prolatam dolet Cicero, oratio (vid. ad Att. 3, 12. et 15.). Sejungit autem eandem ab hac nostra in Clodium et Curionem filium, ut quidem dicit; quo argumento, nescio. Sed equidem Curionis filii, hominis turbulentissimi (de quo vide Vellejum, Lucanum, Plutarchum et Lexica) res gestas conjunctas cum Clodianis nusquam legi. Vix tamen adducaris, ut Curionem patrem, amicum Ciceronis singularem (vid. Cic. Philipp. 2, 18, ad Divers. 2, 5.) qui a Clodio vapularit etiam, deprecatus pro Cicerone (Dio Cass. l. 38. p. 162), annumeratum credas „toti illi manui" Clodianae (vid. ad Att. 1, 16 init.). Noster quoque 11, 3, 129 ubi hunc tangit, *patrem* diserte nominat. In Pisonem oratione ipsa quidem integra ad nos transmissa est.

inſitias eo, quasdam eſſe ex hoc genere materias, ad ſolam compoſitas oſtentationem, ut laudes deorum, virorumque, quos priora tempora tulerunt. Quo ſolvitur quaeſtio ſupra tractata: manifeſtumque eſt errare eos, qui nunquam oratorem dicturum, niſi de re
4 dubia, putaverunt. An laudes Capitolini Jovis, perpetua ſacri certaminis materia, vel dubiae ſunt, vel non oratorio genere tractantur? Ut deſiderat autem laus, quae negotiis adhibetur, probationem: ſic etiam illa, quae oſtentationi componitur, habet interim ali-
5 quam ſpeciem probationis: ut qui Romulum Martis filium, educatumque a lupa dicat, in argumentum coeleſtis ortus utatur his, quod abjectus in profluentem, non potuerit extingui; quod omnia ſic egerit, ut, genitum praeſide bellorum deo, incredibile non eſſet; quod ipſum quoque coelo receptum tempo-
6 ris ejus homines non dubitaverint. Quae-

quod omnia ſic egerit. Goth. *qui o. ſ. e.* quod probat Geſnerus, idemque dare narrat Jenſ. Sed hujus compendium male eſt interpretatus (cf. 3, 6, 64), et perit concinnitas anaphorae *quod* ter ponentis, ſi *qui* ſcribis h. l. An in ipſo Goth. oculus fefellerit Geſn., non dixerim.

ut — non eſſet. Conjectantem *ſit* pro *eſſet* Regium Badius recte reprehendit ex lege convenientiae temporum. Nec ullus Cod. addicit.

3 *ſupra tractata.* 3, 5, 3.

ſacri certaminis. cf. 2, 8, 7.

abjectus in profluentem. Burm. ad noſtrum locum, et Dukerus ad Florum 1, 1, 2. animadverterunt eadem verba ibi eſſe Flori, ut et Julii Capitolini in Clodio Albino c. 9. ſed in alia re.

coelo receptum — non dubitaverint. Lege Liv. 1, 16.

dam vero etiam in defensionis speciem cadent: ut si, in laude Herculis, permutatum cum regina Lydiae habitum et imperata (ut
267 traditur) pensa orator excuset. Sed proprium laudis est, res *amplificare* et *ornare*. Quae materia praecipue quidem in deos et homines cadit: est tamen et aliorum animalium, et carentium anima. Verum in deis 7
generaliter primum majestatem ipsius eorum

propr. est res ampl. Guelf. om. *res.* Placet, nec raro per errorem adhaeret *res* e vicinis ut hic ex *est*. vid. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 2, 18, 2. Sed ceteri libri videntur habere omnes. *animal. et car. an.* Turic. *animal. etiam car. an.* cum Alm. et edd. meis (de Jens. tac. Gesn.) ante Gryph. omnibus, exceptis Badio, qui e Vallensi Codice recepit *et* pro *etiam*, et Cervicorno. Veterem scripturam inter recentiores revocavit Obr. qui recte distinxit: *est tamen — animalium. etiam car. an.* Eam ipse quoque tenuissem rationem, nisi viderentur plurimi Codd. facere cum Vallensi. Saltem Gesneri diremtionem deserui, incidentis post *aliorum*. Hoc si voluisset Quintilianus, dixisset ille, ni f.: „*et* animal. et car. an.“

defensionis speciem. cf. modo (§. 4.) *spec. prob.* ne forte logico significatu accipias.

cum Regina Lydiae. vid. Ovid. Heroid. 9, 55—118.

Quae materia. Videtur hic latius dicta *materia*, significatu plane scholastico, pro declamationis genere, nam supra §. 3. minus nove usurpatur. Quis autem proprie *amplificationem* et *ornatum* appellet *materiam?* Partitionem (Graece *διαίρεσιν*) laudis habes apud rhetorem Menandrum de Encomiis, quem, inter rhetoras Graecos ab Aldo vulgatum, seorsim cum animadversionibus edidit Heeren V. C. Gottingae 1785. 8.

et aliorum — anima. Animalibus et dii annumerantur (vid. 2, 16, 12) et homines. Victorius ad Aristot. Rhet. 1, 9, 2 eo respexisse Quintilianum putat. Sunt autem haec Aristotelis: *συμβαίνει — ἐπαινεῖν — οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν.* vid. Menandrum p. Heer. 26. 27. cf. tamen et not. Cr.

generaliter — proprie. Opponuntur sibi invicem haec adverbia.

naturae venerabimur: deinde proprie vim cujusque, et inventa, quae utile aliquid ho-
8 minibus attulerunt. Vis ostenditur, ut in Jove, regendorum omnium; in Marte, belli; in Neptuno, maris: inventa, ut artium, in Minerva; Mercurio, literarum; medicinae, Apolline; Cerere, frugum; Libero, vini. Tum, si qua ab iis acta vetustas tradidit, commemoranda. Addunt etiam diis honorem parentes, ut si quis sit filius Jovis: addit antiquitas, ut iis, qui sunt ex Chao; progenies
9 quoque, ut Apollo ac Diana Latonae. Laudandum in quibusdam, quod geniti immortales; in quibusdam, quod immortalitatem

proprie. Ita Guelf. Turic. (nisi quod *propriae*) Alm. et Aldi utraque. Ceteri, ut Gesn., *propriam.* Sed Burm. in Add. et ad Declam. 12, 3. item Gesn. in Add. suadent nostram scripturam, quae facile intelligitur vera.

aliq. hom. attulerunt. Reposui indicativum in *att.* e Guelf. Goth. Voss. 1. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Hic cum recentt. *attulerint.* Nec dubito quin ii, qui silentur, Codd. negligentius h. l. sint collati. Videtur hodiernum morem redolere conjunctivus ex obliqua ratione repetitus, in re nimis certa. *regend. omnium.* Goth. *regend. hominum* cum Ioann. Voss. 1. 2. et edd. ante Stoerium meis, praeter Ald., omnibus; solito errore; nam satis firmatam puto receptam auctoribus Guelf. Turic. Alm. Bodl. Bal. Voss. 3. Bern. Verum tamen puto quod edd. ante Stoerium meae dant omnes: *regundorum* pro *regend.* quanquam e Codd. nihil affertur.

Tum si qua. Turic. et Alm. *Item si q.* Utrum praestet, post I praesertim, in *vini*, vix dicas. Est tamen ordo quidam temporis in hac enumeratione, qui commendet *Tum.*

ab iis. Hoc e Turic. Alm. Guelf. et ed. Obr. malui prae ceterorum *ab his.*

Mercurio, literarum. cf. 3, 1, 8.

virtute sunt consecuti: quod pietas principis nostri, praesentium quoque temporum decus fecit. Magis est varia laus hominum. Nam primum dividitur *in tempora*, quodque 10 ante eos fuit, quoque ipsi vixerunt: in iis autem, qui fato sunt functi, etiam quod est insecutum. Ante hominem *patria* ac *parentes*, *majores*que erunt, quorum duplex tractatus est. aut enim respondisse nobilitati, pulchrum erit; aut humilius genus illustrasse
268 factis. Illa quoque interim ex eo, quod ante 11 ipsum fuit, tempore trahentur, quae responsis vel auguriis futuram claritatem promiserint: ut eum, qui ex Thetide natus esset,

sunt consec. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) (sed ex correctione cum a prima manu esset indicativus,) Voss. 2. cum Ald. Bas. Obr. *sint consec.* quod h. l. sane aptius quam modo (§. 7.) *attulerint*, quoniam in duplici genere deorum potest esse fluctuatio. *quoque ipsi vix.* Jens. et edd. meae ante Gryphium omnes *quodque i. v.* Codice addicente nullo; alioqui non displiceat. *Ante hom.* Jensonianae scriptura *Aliquando h.*, quam in suis libris inventam correxit Regius, ne in Tarvisina quidem est (cf. 2, 5, 16.) sed *Ante h.* diserte legitur, ut et in Codd. quod de Vallensi testatur Badius, qui errorem repetit ab *añ* quod lectum fuerit *aliqñ*.
resp. nobilitati Turic. et Alm. *r. nobilitate*.

pietas princ. nostri. Domitiani „Illius aeternae modo qui „sacraria genti Condidit, in„que alio posuit sua sidera coe„lo“ Statius Sylv. 5, 1, 241. 2. Flaviales sacerdotes constituit idem. Suet. Dom. c. 4. item Flaviae templum gentis excitavit c. 5. Fortasse huc pertinet Val. Flacc. 1, v. 15. Eusebius in Chronico, „Decreto“ ait „Senatus Titus inter deos „refertur.“ cf. Plin. Paneg. c. 11. Sed et Juliam, Titi filiam, a patruo eodemque amasio consecratam, monente Dodwello (§. 24 Ann. Qu.), ostendit nummus aereus apud Patinum ad Sueton. Domit. c. 18.

duplex tractatus. Haec Victorius ad Aristot. Rhet. 1, 9, 31 inde putat mutuo sumta; sed est obscurior similitudo: οἷον εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ

majorem patre ſuo futurum ceciniſſe dicun-
12 tur oracula. Ipſius vero laus hominis, ex animo et corpore et extra poſitis peti debet. Et corporis quidem fortuitorumque cum levior, tum non uno modo tractanda eſt. Nam et pulchritudinem interim robur que proſequimur honore verborum, ut Homerus in Agamemnone atque Achille. Interim confert admirationi multum etiam infirmitas, ut cum idem Tydea parvum, ſed bellatorem,
13 dicit fuiſſe. Fortuna vero, cum dignitatem affert, ut in regibus principibusque (namque eſt haec materia oſtendendae virtutis uberior), tum quo minores opes fuerunt, eo majorem benefactis gloriam parit. Sed omnia, quae extra nos bona ſunt quaeque hominibus forte obtigerunt, non ideo laudantur, quod habuerit quis ea, ſed quod iis honeſte ſit uſus.
14 Nam divitiae et potentia et gratia, cum plurimum virium dent in utramque partem, cer-

oſtendendae. Guelf. *oſtendiſſe* ſolus, miro errore.

fuer. eo majorem. Tur. Alm. et Voſſ. 1. omittunt *eo*, male.

benefactis. Jenſ. (tac. Geſn.) *beneficiis* cum edd. ante Gryph. omnibus praeter Bad. et Cerv. Badius e Vallenſi correxit, neque ullus Cod. videtur dare errorem.

quod iis honeſte. Malui *iis* e Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. ante Baſil. omnibus, prae *his*.

divitiae — potentia — gratia. Guelf. meros accuſativos dat, ſolus; niſi quod in Turic. literis *ae* in *divi* ſuperſcriptae ſunt hae: *as.* An *faciunt* acceperunt dictum de oratoribus, qui haſce res *facerent experimentum morum?* Male ſane.

virium dent — certiſſ. Revocavi diremtionem Ante-Bur-

τῶν προϋπηργμένων — ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον.

Agamemn. — Achill. — Tydea. Il. 2, 477 — 79. 673 — 75. 5, 801.

tissimum faciunt morum experimentum. aut enim meliores propter haec, aut pejores sumus. Animi semper vera laus: sed non una 15
per hoc opus via ducitur. Namque alias aetatis gradus, gestarumque rerum ordinem sequi speciosius fuit, ut in primis annis laudaretur indoles, tum disciplinae, post hoc operum, id est factorum dictorumque, contextus: alias in species virtutum dividere laudem, *fortitudinis*, *justitiae*, *continentiae*, ceterarumque, ac singulis assignare, quae secundum quamque earum gesta erunt. Utra sit 16

mannianam. Nam *in utr. part.* melius profecto refertur ad *virium dent* quam ad *morum exper.* quoniam *exper.* dubium est utique, vires poterant nonnisi bonae intelligi; positus quoque additamenti aptior est in fine coli, quam in initio, ubi alienum ei accedat momentum. Burmanniana distinctio est in edd. ante Locatellum. Nostra deinceps in omnibus Ante-Burmannianis praeter secundam Aldi.

speciosius fuit. Haesit in h. l. Francius, suadens legere *fuerit* pro *fuit*, quo cogebatur etiam id quod sequitur *laudaretur* mutare in *laudetur*; nec id ipsum facere veritus est. Satis apparet hanc nimiam esse mutationem et agnoscendum in hac, quae est omnium librorum, scriptura morem loquendi, poetis frequentissimum (ut Tibull. 3, 6, 14 seqq. ubi vid. Heynium), quo praeteritum perfectum ponitur ἀορίστως pro eo quod soleat fieri, quod identidem factum sit. Solutae orationis rariora quidem sunt exempla, sed non fuerit dissimile Tac. Agric. c. 9: „haud semper errat fama, aliquando „et *elegit*" ubi perfectum Codd. auctoritate tuetur Ernestius. Curt. Hist. Alex. 5, 8, 10. „ritu — ferarum quae — se „*occuluerunt*." cf. not. Crit. ad 1, 6, 21 *salutavit*.

gesta erunt. Haeret Gesnerus in futuro, quod est in omnibus libris, nec immerito ut mihi quidem videtur, cum aegre referatur ad „speciosius „*fuit*." Aut igitur *licebit* alicubi in hoc altero periodi colo inserendum censet, aut *fuerunt* legendum pro *erunt*. Quae cum violentior sit medicina, eademque clausulam hexametri

autem harum via utilior, cum materia deliberabimus: dum sciamus gratiora esse audientibus, quae solus quis, aut primus, aut certe cum paucis fecisse dicetur: si quid praeterea supra spem aut expectationem, praecipue
17 quod aliena potius causa, quam sua. Tempus, quod finem hominis insequitur, non semper tractare contingit: non solum, quod viventes aliquando laudamus, sed quod rara haec occasio est, ut referri possint divini ho- 269
nores, et decreta, ut publice statuae consti-
18 tutae. Inter quae numeraverim ingeniorum monumenta, quae seculis probarentur. Nam quidam, sicut Menander, justiora postero-

ut referri. Burm. in Alm. inseri narrat *tupe*, quod quid velit se exputare negat. Equidem in Turic. invenio *tp͠e*. Jam cum tanta inter hosce Codd. intercedat similitudo quantam vidimus ad 3, 3, 8 aliisque multis locis, nullus dubito quin Almeloveniana scriptura sit eadem quae Turicensis. Compendium autem istud nihil aliud significat nisi *tempore*, ea potestate quae apud multos scriptores legitur, explicatur autem a Donato ad Andr. 4, 4 (non 5 ut est in Fabri Thes.), 19. Hoc vocabulum, etsi, omissum, nequaquam desideres in h. l., positum tamen non est, quod displiceat, si interpretaris *opportune, apte, convenienter*, vel etiam *mature*; *jam tum.* cf. etiam Manut. ad Cic. Epist. ad Div. 9, 16 *temperius id fiat.*

inducat, pro *erunt* fortasse scribendum *erant.*

cum mater. deliberabimus. cf. 4, 2, 101. „cum ipsa — deli„berandum est.“ it. 5, 13, 59. 7, 10, 10. 9, 4, 117.

aliena — quam sua. Haec ex Aristotele 1, 9, 16 hausta putat Victorius ad Aristotelis Rhetorica p. 157. ut et modo posita: „solus — prim. — cum „pauc.“ ex 1, 9, 38. p. Victor. 173.

ut referri. vid. not. Crit.

decreta, in honorem ejus, quem laudamus defunctum. Sic senatus dicitur *decernere* triumphum, supplicationem, in genere honores.

Menander. cf. 10, 1, 72.

rum, quam suae aetatis, judicia sunt conse-
cuti. Afferunt laudem liberi parentibus, ur-
bes conditoribus, leges latoribus, artes in-
ventoribus, nec non instituta quoque aucto-
ribus, ut a Numa traditum deos colere, a
Publicola fasces populo summittere. Qui 19
omnis etiam in vituperatione ordo constabit,
tantum in diversum. Nam et turpitudo ge-
neris opprobrio multis fuit; et quosdam cla-
ritas ipsa notiores circa vitia, et invisos ma-
gis fecit; et in quibusdam, ut in Paride tradi-

colere a Publ. Sic Guelf. Goth. et edd. ante Gryph. omnes. Recentiores edd. inserunt *et* quod facillime repetebatur post *e* in *colere*. — *traditum est*. Guelf. cum Alm. *traditur e.*

it. Gell. 17, 4 qui Philemonem ei praelatum narrant, unde nata *σύγκρισις* anonymi poetae de qua vide Fabric. B. G. Harl. Vol. 2. p. 481. Suidas in voce *Λυγκεὺς* etiam hunc ei refert antepositum. Ipsi Aristophani contra (quod monet Gesn.) praefert Menandrum Plutarchus in Epitome *συγκρίσεως* Vol. 2. p. 853. 54. quem refellere conatur Frischlinus in Küsteri ed. Aristoph. p. XIX seqq.

nec non. „His particulis qui „meliore aetate pro *et* in soluta „oratione usi sint, non reperio, „praeter Varronem de R. R. 1, „13, 35. et Trogum 4. 1. „6, 5." Ruhnkenius ad Vellej. 2, 95, 2.

a Publicola. vid. Liv. 2, 7, 7. Flor. 1, 9, 4. Plutarch. in Public. V. 1. p. 102 D. *βουλόμενος δὲ μὴ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀντὶ φοβερᾶς χειροήθη καὶ προσφιλῆ ποιεῖν τοῖς πολλοῖς, τούς τε πελέκεις ἀπέλυσε τῶν ῥάβδων, αὐτάς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παριὼν, ὑφῆκε τῷ δήμῳ καὶ κατέκλινε, μεταποιῶν* (An *μέγα ποιῶν*?) *τὸ πρόσχημα τῆς δημοκρατίας. καὶ τοῦτο μέχρι νῦν διαφυλάττουσιν οἱ ἄρχοντες.* Cicero apud Dionem Cass. p. (Reimar.) 441, 76. *οὐ μὰ τὰς ῥάβδους* ait *τὰς Οὐαλερίου* in recensendis reliquis Romanae libertatis decoribus.

in vituperatione — in diversum. Confert Victorius ad Arist. Rhet. locum ejus 1, 9, 38.

in Paride. vid. Hygini fab. 91.

tum est, praedicta pernicies; et corporis ac fortunae quibusdam mala contemtum, ut Thersitae atque Iro; quibusdam bona vitiis corrupta odium attulerunt; ut Nirea imbellem, Plisthenem impudicum, a poëtis acce-

ut *est* referatur ad sequens. Turic. *traditus e.*, a secunda manu *tradit e.* . . . . *atque Iro.* Guelf. *At vero* cum Codd., ut videtur, omnibus, etsi Voss. silentur a Burm. qui sane debebat eos facientes cum sua scriptura commemorare diserte. Edd. item omnes ante Obrechtum. Hic primus dedit nostrum; si e Codice suo, praestanti illo; sin ex ingenio, multam laudem meretur verissima conjectura, quam recepit post eum Burm. cum Rollinus priorem scripturam revocasset. Cum Burm. faciunt Capper. (non assecutus praestantiam ejus, ut videtur, cum rursus crepet ed. Stephanianam suam, dantem *at vero.* cf. 1, 6, 13 ludibrium debens Burmanno in Epist. p. 21.) Gesn. Bip. Magnam habet commendationem scriptura nostra e concinnitate, quae, ut mox sunt Nireus et Plisthenes, ita et hic duo poscit exempla. Adjuvant eam praeterea duo antiquissimi Codd. Alm. et Turic. dantes haec: *atqui fiere*, in quibus verae lectionis vestigia latere recte monet Burm., cum Francius proletariam inde extudisset emendationem: *atqui fere.* Obiter monebo pro *ut* ante *Thers.* Guelf. et Turic. praeferre *sicut*, quod placet. Quod autem *in* pro *ut* Gesn. narrat esse in Goth. et Jens., in posteriore fallitur; in priore si est, quod in neutram partem certo dicam, nullus astipulatur liber.

Thersitae. Il. 2, 212 seqq. *Iro.* Odyss. 18, 1—106. *Nirea.* Iliad. 2, 673—75. *Plisthenem.* In hanc scripturam libri consentiunt omnes, cum levi tamen fluctuatione, velut Turic. *phistenem*, Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *plistinem*, cum multis edd. vett., excepta Tarv., quae habet justam orthographiam. Et novimus quidem Plisthenem, qui nunc Atrei filius, pater Agamemnonis et Menelai, dicitur, nunc Thyestae filius, patris epulis appositus ab Atreo. Nihil tamen usquam de eo memoratur, quod ad impudicitiam spectet; nam quod Valla, post eumque Regius, narrat, per adulterium fuisse Agamemnonis et Menelai patrem, id sine auctore videntur prodere. In hac rerum Plisthenis ignorantia, probata fuit quibusdam VV. DD. conjectura, cujus auctorem suspicor Philandrum (nisi forte fuit Brodaeus ad

270 pimus. Et animi totidem vitia, quot virtu- 20

Anthol. 2, 5.) reponendi *Clisthenem* pro *Plisthenem*. Clisthenes enim ab Aristophane plurimis locis (quae possunt inveniri in Indice Brunckiano) vellicatur tanquam homo effeminatus et, ut Suidas refert ex Aristophanis Scholiaste, ἐπὶ κιναιδείᾳ διαβεβλημένος, quo accedit, quod iisdem auctoribus Cratinus quoque similia in eum conjecit dicteria, ut in proverbium tandem abiret Κλεισθένους ἀκρασιέστερος. Ita fit, ut aptissime videatur is dici a poëtis proditus impudicus, qui fuerit veteris Comoediae salibus perfrictus; nisi quod in Homericis istis personis, Thersite, Iro, Nireo, alienior possit putari Aristophanis aequalis. Diligenter enim, quod ad Comici Aves v. 828. monet Beckius V. C., ab Alcmaeonide, Megaclis filio, Pisistratidarum tyrannidis oppressore, segregandus est ille Aristophanis Clisthenes; quippe quem ipse poëta dicat esse Σιβυρτίου filium Acharn. v. 118. Quali autem persona, sive historica, sive mythologica, hic Quintiliani locus indigeat, id satis intelligere mihi videor. Thersiten et Irum habebamus modo contemtorum hominum exempla, ob deformitatem illum, hunc ob egestatem; in Nireo videmus pulchritudinem ignavia dehonestatam; quid restat, nisi ut opulentiae nobis exhibeatur exemplum vitio aliquo in odium adductae? Talis si fuit vel Plisthenes vel Clisthenes, salva res est. Constabunt enim rationes, ut corporis ac fortunae mala prioribus contemtum attulerint, posterioribus ejusdemmodi bona, vitiis corrupta, odium. Clisthenes, Pisistratidarum expulsor, quin fuerit ditissimus, nemo dubitabit, qui Alcmaeonidarum et Clisthenis Sicyonii, avi materni, divitias in eum coacervatas meminerit ex Herodoto (6, 126). An igitur Clisthenem illum Comicorum Quintilianus confudit cum Alcmaeonide? Sed tale ἀνιστορησίας crimen, mutando textu, conjicere in scriptorem nostrum, nefas fuerit. Aristophaneus quidem Clisthenes videtur esse de vili plebe, vid. Scholiast. ad Vesp. 1187. De Plisthenis divitiis nihil comperi. Fragmenta tragoediae Euripideae, quae Plisthenis nomen praefert, quanquam pauca, aliquoties divitiarum habent mentionem et malorum cum iisdem conjunctorum. Sed hinc parum proficias. Ne id quidem in laceris istius naufragii tabulis apparet, utrum Plisthenes Euripideus sit Atrei filius; nam et alter memoratur a mythographis Acasti filius, Peliae nepos. Sequitur ergo, ut dicendum sit: Non liquet. Neque erat ab Andrete (Chrestom. Quint. p. 20.) in textu ponendum *Clisth.* Quot inter antiquos per-

tes sunt: nec minus, quam in laudibus, duplici ratione tractantur. Et post mortem adjecta quibusdam ignominia est, ut Maelio, cujus domus solo aequata; Marcoque Manlio, cujus praenomen e familia in posterum
21 exemtum est. Et parentes malorum odimus. Et est conditoribus urbium infame, contraxisse aliquam perniciosam ceteris gentem, qualis est primus Judaicae superstitionis auctor: et Gracchorum leges invisae: et si quod

Maelio. Sic pro *Melio* scripsi contra libros quidem omnes, auctoribus Dausquio in h. v. et Sigonio ad Liv. 4, 13, 1. Astipulantur Codd. Guelf. dans 5, 13, 24 expresse *Maelium* Goth. ibid. *M. Aelium* et Bern. *M. Aemilium.* Similis est ratio ut *Laenatis* cf. 3, 1, 21. cf. Heusing. ad Cic. de Off. 3, 30, 2. *e familia.* Sic edd. et Codd., puto, omnes, praeter Voss. 3. dantem *a fam.* quod irrepsit in Gesn. itidem editionem, repetitum a Bip.

vulgatissima fuere facta, quorum vix alicubi compareat vestigium in iis, quos terimus, scriptoribus!

Maelio — domus. vid. Liv. 4, 16, 1.

Marcoque Manlio. Liv. 6, 20, 14. Burm. et Gesnerus ablegant ad Spanhemium de Usu et Praest. Num. Dissert. 10. p. 33 sq. ed. Londinens. plura ejusmodi praenomina e familiis proscripta memorantem neque nostri loci immemorem.

Judaicae superst. auctor. Non dubito quin Mosen, non Christum (quod sibi persuadent aliquot VV. DD.), intellexerit Qu. Etenim, ut monet Gesn., facile nosse poterat, primordia gentis hujus ultra Christi aetatem pertingere, si maxime Christianam religionem ejus temporis scriptores solent Judaicam appellare superstitionem, ut sit Digest. l. 50. tit. 2. leg. 3. §. 4. monente Badio. Tacitus, in originibus Judaicae gentis enarrandis Hist. 5, 2. 3. 4. appellat eam „conquisitum" (ab Aegyptiis sane) „collectumque vulgus," et Mosen diligenter memorat. Res Judaicae, quod et ipsum urget Gesn., Quintiliani aetate per occasionem excidii Hierosolymitani in multorum notitiam adductae erant.

Gracchorum leges. cf. not. ad 2, 16, 5.

est exemplum deforme posteris traditum, quale libidinis vir Perses in muliere Samia instituere ausus dicitur primus. Sed in viven- 22
tibus quoque judicia hominum, velut argumenta sunt morum; et honos aut ignominia, veram esse laudem vel vituperationem, probat. Interesse tamen Aristoteles putat, ubi 23
quidque laudetur, aut vituperetur. Nam plurimum refert, qui sint audientium mores, quae publice recepta persuasio: ut illa maxime, quae probant, esse in eo, qui laudabitur, credant; aut in eo, contra quem dicemus, ea, quae oderunt. Ita non dubium erit judicium, quod orationem praecesserit. Ipsorum etiam permiscenda laus semper 24

libidinis vir Perses. Guelf. *lib. ut P.* item Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Badium praeter Tarv. (vid. not. Crit. ad §. 10.) et Ald. Pro *Perses* Tarv. dat *preses*, quod in quibusdam Codd. vett. se invenisse testatur Caelius Rhodig. 18, 18. p. 996. Intelligit autem profecto excusos, et merum sphalma puto. Turic. Alm. Bodl. dant *libidinosus vir P.* cum edd. Andr. Tarv. Ald. *oderunt.* Ita Guelf. et Voss. 1. 2. cum edd. ante Gryph. qui tamen per sphalma dat *oberint.* Ceteri *oderint*, minus concinne ad „probant," nisi quod pro eo quoque Voss. 3. praefert *probent.* Goth. recedit a Voss. 2.

Ipsorum etiam. Sic Codd. mei tres et edd. ante Bad. (qui de conjectura inseruit *judicum*) omnes, quo accedit Ald. altera et Obr. cum Gesn. A Voss. tribus *judicum* abesse narratur, neque dubito quin a reliquis etiam Codd. etsi tacent qui contulerunt.

vir Perses. Nihil aliunde proditur de hac historia.

Aristoteles. Rhet. 1, 9, 30. p. Buhl. 104. it. 3, 14, 11. p. Buhl. 376.

Ipsorum, refer ad id quod praecesserat „audientium." Est similis ratio ejus quam vidimus 1, 9, 5, nisi quod haec nostra etiam apertior, Aristo-

(nam id benevolos facit), quoties autem fieri poterit, cum materiae utilitate jungenda. 271 Minus Lacedaemone studia literarum, quam Athenis, honoris merebuntur: plus patientia, fortitudo. Rapto vivere quibusdam honestum, aliis cura legum. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret, veteribus Romanis summum luxuria crimen.

25 Eadem in singulis differentia. Maxime favet judex, qui sibi dicentem assentiri putat. Idem praecipit illud quoque (quod mox Cornelius Celsus prope supra modum invasit), quia sit quaedam virtutibus ac vitiis vicinitas, utendum proxima derivatione verborum, ut pro temerario fortem, pro

benevolos. Tur. Guelf. Goth. et Jenf. (tac. Gesn.) *benivolos,* cum edd. ante Cervic. excepto Ald. Ceteri *E* vocalem habent, quam scribendi rationem ex auctoritate veterum librorum improbat Dausquius in h. v. Per I nostri Codd. et 3, 8, 7. 10, 1, 48. *assentiri.* Guelf. *assentari* cum Alm. Ioann. Voss. 1. 3. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Turic. filetur, quem ab Alm. recedere h. l. mirer. Scripturam per *A* defendunt VV. DD. ad Vellej. 2, 48, 1. quo ablegat Burm. Nam et ibi et c. 128 sic, sine adulationis significatione, quo accedit Frontini locus 3, 3, 4 a Ruhnkenio allatus.

teles l. modo citato p. 376. *οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατήν.*

assentiri. cf. not. Crit.

Idem praecipit. Rhet. 1, 9, 28. 29. p. 103. in quo loco pro *εὔψυχον* cum Mureto *ψυχρὸν* e Cod. Victor. est reponendum, quod recte probat Vaterus V. C. ad h. l. Gesnerus ad Quintil. pro *ἐπίβουλον* suadet *παράβολον,* ingeniose sed ad ipsum Arist. locum parum accommodate. De re ipsa cf. 2, 12, 4. Gesnerus *derivationem* e rusticorum usu docte illustrat, et *ὑποκορισμοῦ* hujus, qui vocatur a Graecis, exempla demonstrat. Cf. Ruhnkenium ad Timaeum Sophisten p. 266.

prodigo liberalem, pro avaro parcum vocemus: quae eadem etiam contra valent. Quod quidem orator, id est vir bonus, nunquam faciet, nisi forte communi utilitate ducatur. Laudantur autem urbes similiter atque homines. Nam pro parente est con- 26
ditor; et multum auctoritatis affert vetustas, ut iis, qui terra dicuntur orti; et virtutes ac vitia circa res gestas, eadem quae in singulis: illa propria, quae ex loci positione ac munitione sunt. Cives illis, ut hominibus liberi, decori. Est laus et operum, in qui- 27
bus *honor*, *utilitas*, *pulchritudo*, *auctor* spe-

utilitate ducatur. Turic. *ducetur* (sed impositum est huic voci *ducat*) cum Goth. Voss. tribus et ed. Tarv. Contra Jens. (vid. modo ad §. 21.) *duceretur*, male, cum omnibus ante Bad. sec., excepto Aldo, qui cum recentt. nostram dat.

ut iis. Goth. (tac. Gesn.) *uti iis.* In Turicensi *vitiis*, cui superscribitur *viris.* Non displicet sane scriptura *ut viris* pro „ut hominibus." Guelf. *ut his.*

eadem quae. Hoc quod e Gothano recepit Gesn., pro ceterorum *eademque*, est etiam in Guelf. et Turic. Animadverti meretur Voss. 2. recedens h. l. a Gothano suo: Dat enim haec: *Eodem ac in* pro *eadem quae*, per errorem qui vel in *ac*, sequente vocali, apparet. *Cives.* Guelf. *civitas*, quod corrigendo etiam in Turic. appositum verae scripturae, ut in meo Jensonianae exemplo eadem correctio calamo est facta. Male, et ex falsa loci diremtione ortum.

liberi. Guelf. *liberis* cum Turic. Alm. et Jens. Tarv. quod correxit Regius. *auctor spectari.* Guelf. et Tur. *a. expectari.* cum Alm. Voss. 1. 3. et Ald.

a terra — orti. αὐτόχθονες, ut Athenienses. vid. Suid. et Stephani Thes. in hac voce. cf. et Arist. Rhet. 1, 5, 5. Εὐγένεια — ἔθνει μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι. Menander rhetor (p. 82 Heeren.) Ἀθηναῖοι ait μεθ' ἡλίου γενέσθαι φασίν. Idem cum secunda sectione laudes regionum tractet, multos hujus materiae locos tangit, quos et Qu.

ctari solet. *Honor*, ut in templis; *utilitas*, ut in muris; *pulchritudo* vel *auctor*, utrobique. Est et locorum, qualis Siciliae apud Ciceronem. in quibus similiter *speciem* et 272
utilitatem intuemur: *speciem*, maritimis, planis, amoenis; *utilitatem*, salubribus, fertilibus. Erit etiam dictorum honestorum factorumque laus generalis. Erit et rerum
28 omnis modi. Nam et somni et mortis scriptae laudes, et quorundam a medicis cibo-

qualis Sicil. Turic. *quasi Sicil.*

dict. honestorum fact. Ita Guelf. Turic. Alm. Goth. Bodl. Bern. nec dubito quin alii astipulentur Codd., etiam qui silentur; est certe haec scriptura in edd. meis ante Gryph. omnibus, qui primus omisit *honestorum* quod deinceps in nulla invenio ed. Nec tamen video quare respuamus, bonis auctoribus firmatum. Hoc quoque verius puto quod dant *et* pro *etiam* ante haec verba Turic. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Bern. Alm. Guelf. quo concinnior fit oratio. Sed praeterquam quod levius hoc est, nec ab edd. vett. adjuvatur, veritus sum, ne nimia videretur fieri ista concinnitas.

apud Ciceronem. Verrin. 2, 1 seqq. sed et 4, 48. de Ennensi Cerere, quae loca conjungit ipse mentionem faciens eorum Orat. c. 62.

speciem marit. — utilitatem salubr. Etsi nullus liber addicit, malim tamen inseri ante adjectiva haec utroque loco *in*, quod facillime excidebat nunc inter duo M, nunc post unum.

laus generalis. „Generalem“ sic accipio, ut non certorum hominum egregia dicta factaque laudentur, verum in genere, quidquid ubique dictum sit et factum ejusmodi, celebretur.

somni et mortis. Qui hujus generis laudes scripserint, nunc succurrunt nulli. Nam quod Hegesiae ἀποκαρτεροῦντα afferunt, mortis commendationem habentem, (vid. Cic. Tuscul. Disp. 1, 34.) in eo non est oratoria ars, verum philosophica sententia, serio proposita illa.

quorundam — ciborum. Afferunt exempla laudum brassicae scriptarum a Chrysippo medico, Dieuche, Pythagora, Catone, teste Plinio H. N. 20,

rum. Itaque, ut non consensi hoc laudativum genus circa solam versari honesti quaestionem, sic qualitate maxime contineri puto: quanquam omnes tres status cadere in hoc opus possint, hisque usum C. Caesarem in vituperando Catone notaverit Cicero. Totum autem habet aliquid simile suasoriis: quia plerumque eadem illic suaderi, hic laudari solent.

VIII. Deliberativas quoque miror a quibusdam sola utilitate finitas. Ac, si quid in his unum sequi oporteret, potior fuisset apud me Ciceronis sententia, qui hoc materiae genus dignitate maxime contineri putat. Nec dubito, quin hi, qui sunt in illa priore sen-

illic — hic. Turic. et Alm. *illic — illic.* cf. 3, 6, 93.

quin hi qui. Turic. et Alm. *quin usi qui,* in quo, cum *in* ante *illa* adesse in Turic. diserte memoretur, nihil aliud latere puto nisi: *q. ii q.* quod ipsum habet Goth. Jens. (tac. Gesn.) eum edd. ante Bas. meis omnibus, fortasse melius recepto.

9 init. Similia sunt quae tangit Plato in Symposio p. 177. B. St. Vol. 3 (Bip. 10, 175) ex eoque Menander rhetor p. Heer. 29. et Isocrates in laude Helenae, qui meminit *τῶν τοὺς βομβυλίους καὶ τοὺς ἅλας καὶ τὰ τοιαῦτα βουληθέντων ἐπαινεῖν,* citante Wolfio in Proll. ad Leptineam Demosthenis p. 35.

non consensi. cf. 3, 4, 16.

notaverit Cicero. Topic. c. 25. cf. de Caesaris Anticatone 1, 5, 68. De *quanquam* vide 2, 17, 12.

simile suasoriis. Apte Gesnerus citat Aristot. Rhet. 1, 9, 35. p. Buhl. 107. *Ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί. ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἄν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίγνεται.*

Ciceronis sent. De Orat. 2, 82 „In suadendo nihil est optabilius quam dignitas. Nam „qui utilitatem putat, non „quid maxime velit suasor, sed „quid interdum magis sequatur, videt."

tentia, secundum opinionem pulcherrimam, ne utile quidem, nisi quod honestum esset,
2 existimarint. Et est haec ratio verissima, si consilium contingat semper bonorum atque sapientum. Verum apud imperitos, apud quos frequenter dicenda sententia est, populumque praecipue, qui ex pluribus constat indoctis, discernenda sunt haec, et secundum communes magis intellectus loquendum. 275
3 Sunt enim multi, qui etiam, quae credunt *honesta*, non tamen satis eadem *utilia* quoque existiment, et, quae turpia esse dubitare non possunt, utilitatis specie ducti probent, ut *foedus Numantinum*, *jugum*que *Caudi-*
4 *num.* Ne qualitatis quidem statu, in quo et honestorum et utilium quaestio est, complecti eas satis est. Nam frequenter in his et-

exist. et quae. Ita Turic. Alm. cum Obr. Ceteri omittunt *et*, quo oratio contrahit aliquid poetici vel oratorii saltem coloris, qui ab hac docendi simplicitate est alienus. Facillime excidebat post *existimet.* *eas satis est.* Guelf. *fas s. est.* cum Voss. 1. 3. Bern. Mire.

consilium — sapientum. Non opus est voce, quam Gesnerus, et ante hunc Badius, maluit, *concilium*, quam tamen nullus hic liber ostendit. vid. not. ad 2, 17, 28. Isto loco de genere deliberativo proprie non agitur, verum de quocunque consessu audientium; hic ii, qui convenerunt, ad consiliandum sunt congregati, quo redit Gronoviana quoque ratio. Facile rem dirimit ipsum etymon, cum *concilium* a conciendo, vel concalando dicatur, *consilium* a consulendo. Sic Cic. De Or. 2, 82 init. „sapiens — consilium." Item de judicibus cum praetore vel quaesitore. vid. Ern. Clav. Cic. h. v.

Numantinum — Caudinum. De foedere Numantino videndus est Freinshemius in supplementis Livianis l. 55. c. 13 — 26. De Caudino jugo Liv. lib. 9. c. 1 — 11.

iam conjecturae locus est: nonnunquam tractatur aliqua finitio: aliquando etiam legales possunt incidere tractatus, in privata maxime consilia, si quando ambigitur, *An liceat.* De conjectura paulo post pluribus. Interim est definitio apud Demosthenem, *Det Halo-*

est definitio. Ita Turic. et Alm. cum edd. Jens. (quem *ne* omittere non narrat Gesn.) Loc. Venet. Rusc. Ceterae ante Leid. edd. *est finitio,* ut et Goth. cum Voss. 2. et Vallensi ref. Bad. Haec prima *estne finitio* quod deinceps retinuerunt omnes. Nec aliud quid dare Guelf. notavi, et silet Gibsonus. Sed ego magnopere diffido isti interrogativo *ne*, quod in hac structura cogeremur accipere pro *Nonne.* Malui tamen *defin.* quam *fin.* tum quod sic appareret origo scripturae *estne*, tum ob auctoritatem Codd. hoc dantium. Quod aliquot edd. (mearum Gryph. Stoer. Chouet.) ante *Det Hal.* ponunt *ut*, id in Voss. 1. 3. videtur reperiri. Est autem vitiosum.

Halonesum. Sic scripsi uno N e Goth. Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. omnibus praeter Bad. et Cervic. astipulante Dausquio in h. v. et plerisque Graecorum scriptorum edd. etsi

paulo post. §. 16. 17.

Interim. Significatio justa adverbii, non Quintilianea illa. vid. 1, 1, 8.

Det — an reddat. Ἡ Ἁλόνησος ἦν μὲν τῶν Ἀθηναίων ἀρχαῖον κτῆμα, κατὰ δὲ τοὺς Φιλίππου καιροὺς ὑπὸ λῃστῶν κατείχετο· οὓς ἐκβαλὼν ὁ Φίλιππος ἀπαιτοῦσι μὲν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν νῆσον, οὐκ ἀποδίδωσιν· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναί φησιν. αἰτοῦσι δὲ ὑπισχνεῖται δώσειν. — ἀλλ' ὁ λόγος συμβουλεύει περὶ τῆς Ἁλονήσου τοῖς Ἀθηναίοις μὴ λαμβάνειν αὐτὴν ἀλλ' ἀπολαμβάνειν. Libanius in argumento Orat. Dem. de Haloneso. Hanc orationem Qu., ut loco nostro apparet, Demosthenis ipsius esse credidit, ut et Dionys. Hal. p. 171. Tomi 2., cum Libanius Syrus eam oratore indignam putet et Hegesippo assignet; nisi forte scriptores isti de alia loquuntur ejusdem argumenti, quoniam verba ejus nulla afferunt. Hanc *dandi* an *reddendi* definitionem exprobrant Demostheni Aeschines contr. Ctesiph. p. 65 Steph. ἀπηγόρευε μὴ λαμβάνειν εἰ δίδωσιν ἀλλὰ μὴ ἀποδίδωσι, περὶ συλλαβῶν διαφερόμενος (ad quem locum vide Taylorum) et Antiphanes aliique Comici apud Athenaeum p. 223 E seq. Aristoteles etiam in minuenda

neſum Philippus, an reddat? apud Ciceronem in Philippicis, *Quid ſit tumultus?* Quid? non illa ſimilis judicialium quaeſtio, *De ſtatua Servii Sulpicii*, an iis demum ponenda ſit, qui in legatione ferro ſunt interemti?
6 Ergo pars deliberativa (quae eadem ſuaſoria dicitur), de tempore futuro conſultans, quaerit etiam de praeterito. Officiis conſtat duobus, *ſuadendi* ac *diſſuadendi*. Prooemio, quale eſt in judicialibus, non utique

aliquot diverſam ſcripturam tenent. Turic. quidem Cod. habet duo N, ſed ita diſcerpit ignotum librario nomen, ut appareat, *ne* ſyllabam acceptam fuiſſe pro conjunctione. Recentiores edd. duplicant liquidam. Guelf. *Halonenenſem* in quo ego magis unum N, quam duo latere puto.

conſultans, quaerit. Turic. et Alm. *conſultat, qu.* cum edd. ante Ald. ſec. omnibus, praeter Ald. priorem. Paulo ante in *ſuaſ. dicitur*, omittunt *dicitur* Bad. et Cervic. ex mera Badii conjectura. *non utique.* Ita Goth. et Voſſ. 2. cum Gryphii ed. 1544. Ceteri quod ſciam omnes *non ubique*. Geſnero placuit Gothana ſcriptura, ſed in textum non recepit. Mihi numerus librorum h. l. minoris videbatur faciendus, in vocula errori obnoxia, propter loca ſimilia, in quibus *utique* defenditur ab omnibus libris; ut hoc ipſo capite §. 61. „torrens et *utique* aequaliter concitata" ubi fruſtra Burmannus et Walkerus ad Cic. de nat. D. 3. 40 conjecerunt *ubique* item 5.

beneficii gratia recenſet ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν. Rhet. 2, 7, 5.

Quid ſit tumultus. Cic. Philipp. 8, 1. 2.

ſtatua Servii Sulp. Lege argumentum Philippicae Ciceronis nonae. *Quaeſtiones* autem *judiciales* h. l. easdem eſſe exiſtimo, quae alias ſolent dici *legales* (cf. c. 6 §. 46), quasque modo appellabat *legales tractatus* §. 4. In eo enim eſt Qu., ut doceat omnes ſtatus cadere in deliberativum genus, quod cum in qualitate et finitione oſtenderit, in conjectura mox declaraturum ſe promiſerit, reſtat ut *legalium* quoque *quaeſtionum* exempla demonſtret in cauſis deliberativis. Eſt autem hoc de Sulpicii ſtatua ſyllogismi ſpecies.

eget, quia conciliatus est ei quisque, quem consulit. Initium tamen quodcunque debet habere aliquam prooemii speciem, neque enim abrupte, nec unde libuit, incipiendum: quia est aliquid in omni materia naturaliter primum. In senatu, et utique in 7
concionibus eadem ratio, quae apud judi-
274 ces, acquirendae sibi plerumque eorum, apud quos dicendum sit, benevolentiae. Nec mirum, cum etiam in Panegyricis petatur audientium favor, ubi emolumentum non in utilitate aliqua, sed in sola laude, consistit. Aristoteles quidem, nec sine causa, putat et 8

10, 80. 81. ubi aliquoties *utique*, plane pro *necessario*, quae et hic est potestas: nec est quod quis obvertat 12, 6, 2 „quod „est *ubique* perniciosissimum" ubi est manifesto pro his: „in „omni genere." *neque en. abrupte.* Ita Guelf. et Turic. Ceteri *nec e. a.* cf. 3, 6, 82.

et utique in conc. Goth. (tac. Gesn.) *utique et in conc.* cum Locat. Ven. Rusc. Bad. Cerv. Obr., et structura sane est mollior; sed, quia potuit Qu. prooemium in concionibus etiam magis necessarium existimare quam in senatu, nolui deserere collocationem ceterorum librorum omnium. *Itaque* quod pro *et* in Goth. legi narrat Gesn. a correctore jam sublatum fuit.

non in utilit. Guelf. et Turic. *non utilit.* cum Goth. et Alm. et edd. ante Gryph. meis omnibus, quibus accedunt multae memoratae Burmanno. Eos, qui silentur, Britannicos, Voss. tres, Bern., habere praepositionem, optes magis quam credas. Sed facile excidebat.

et utique in conc. vid. not. Crit.

emolumentum, h. e. id quod efficitur, proventus, effectus. Eam vocabuli potestatem, post P. Victorium Var. lect. 22, 10, praeclare illustrat larga exemplorum copia Ruhnkenius ad Vellej. 2, 78, 1.

Aristoteles — majorve videatur. Haec omnia videor reperire in hisce Arist. verbis 3, 14, 11. p. 376. τὰ τοῦ δημηγορικοῦ (προοίμια) ἐκ τῶν τοῦ

a noſtra, et ab ejus, qui diſſentiet, perſona, duci frequenter in conſiliis exordium, quaſi mutuantibus hoc nobis a judiciali genere; nonnunquam etiam, ut minor res majorve videatur: in demonſtrativis vero prooemia
9 eſſe maxime libera exiſtimat. Nam et longe a materia duci, ut in Helenes laude Iſocrates fecerit: et ex aliqua rei vicinia, ut idem in Panegyrico conqueritur *plus honoris corporum, quam animorum, virtutibus dari:* et Gorgias in Olympico laudans eos, qui primi tales inſtituerunt conventus. Quos ſecutus videlicet Criſpus Salluſtius, in bello Jugur-

inſtituerunt. Guelf. *inſtituerint*, nec male.

Criſp. Sall. Sic omnes Codd. Nam quod Goth. *Cajus S.* dare narrat Geſn., error eſt. Jenſ. et Tarv. cum Ald. ſoli pravum ponunt praenomen.

δικανικοῦ λόγου ἐστί. καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας. ἢ ἐὰν μὴ, ἡλίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη (hoc autem ſupra §. 7. p. 373. retulerat ad genus judiciale: *περὶ αὐτοῦ — καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν, λῦσαι καὶ ποιῆσαι*), *καὶ ἢ αὐξῆσαι ἢ μειῶσαι.*

maxime libera. Id in ipſo capitis 14 initio oſtendit Ariſtoteles, usque ad §. 5. ubi iſta Iſocratis et Gorgiae exempla recenſentur; quae in Iſocrate reperimus adhuc ipſi.

Quos ſecutus — orſus eſt. Poſſint videri haec cum reprehenſione dicta, ſi *videlicet* accipis poteſtate, quae eſt frequentiſſima, ironica; et ſic intellexiſſe dicas Voſſium in Inſt. Orat. 1, p. 352 ubi tamen non plane expreſſam habes eam ſententiam, quam deſignat index operis, falli Quintilianum qui ſcribat Salluſtium uſum exordiis nihil ad hiſtoriam pertinentibus; alioque loco reprehenſa a Qu. Salluſtii exordia. Tellerus ad Salluſt. p. 239 probata h. l. Quintiliano iſta principia narrat, et legitur ſane *videlicet* frequenter etiam ſine irriſione ut §. 63. item 3, 10, 4; quanquam Ariſtoteles in

thino et Catilinario, nihil ad historiam pertinentibus principiis orsus est. Sed nunc ad 10
suasoriam, in qua, etiam cum prooemio utemur, breviore tamen, et velut quodam capite tantum et initio, debebimus esse contenti. Narrationem vero nunquam exiget privata deliberatio, ejus duntaxat rei, de qua dicenda sententia est: quia nemo ignorat id, de quo consulit. Extrinsecus possunt 11
pertinentia ad deliberationem multa narrari. In concionibus saepe est etiam illa, quae ordinem rei docet, necessaria. Affectus, ut 12

Catilinario. Guelf. et Turic. *Catilinae* cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Badium meis omnibus praeter Ald. Badius e conjectura videtur dare suam lectionem, quoniam Vallensis Cod. auctoritate non utitur in nota. Sed accedit ad probam scripturam Voss. 3. praeferens: *Catilinare.*

utemur. Guelf. et Turic. *utimur* cum Alm. Contra Voss. 2. Goth. mox *debemus* pro *debebimus.*

nunquam exig. Turic. cum Alm. *Numquid e.* cf. 1, 1, 5.

necess. Affect. — quae — postulat. Sic Alm., cum quo Turicensis facere plane est putandus, in silentio Cl. Sulzbergeri. Ab Obrechto inde enim verissimam hanc scripturam praeferunt editi, praeter Rollinum. Itaque et ab Argent. Codice lectionem nostram defendi existimo. Minimum recedunt Guelf. Voss. 1. 3. Bern., nihil ex omni hac scriptura mutantes nisi quod *postulanda* dant pro *postulat.* Edd. meae ante Ald. omnes: *necess. ad* (non Jens. *At*, ut narrat Gesn.) *affect. — postulabit*, quibuscum consentiunt Goth. et Voss. 2. omittentes tamen *ad.* Ab Aldo ad Basil. usque: *necess. et* (vel *Et*) *aff. — quaeque — postulabit.* Basil. redit ad vett. edd.

Hocrate saltem habet profecto reprehensionem. Pro *orsus* malis paene *usus*, sed libri nihil variant.

ej. duntaxat rei. „Duntaxat" h. l. est pro *saltem*, ut 2, 10, 2. 11, 3, 156 „*duntaxat* in judiciis." item 1, 4, 20 quem locum male sollicitavi in not. Crit. cf. Tursell. p. 224. Sic Plin. H. N. 33, 3. Plin. Epist. 3, 9, 26.

quae maxime, postulat. Nam et concitanda et lenienda frequenter est ira, et ad metum, cupiditatem, odium, conciliationem, impellendi animi. Nonnunquam etiam movenda miseratio, sive, ut auxilium obsessis feratur, suadere oportebit, sive sociae civitatis eversionem deflebimus. Valet autem in consiliis 275
13 auctoritas plurimum. Nam et prudentissimus esse haberique et optimus debet, qui sententiae suae de utilibus atque honestis credere omnes velit. In judiciis enim vulgo fas habetur indulgere aliquid studio suo:

rationem, ubi tamen per sphalma altera (anni 1543) dat *effectus* pro *aff.* Gryph. repetit Aldinam constitutionem, quam et Rollinus dat, mutato tamen *quaeque* in *quae.* A Stoeriana inde regnat ea, quae ante Obr. recepta erat: *necess. aff.* — *quae* — *implenda,* quo in genere Gibsoni desidero diligentiam, ne edd. quidem suarum varietates memorantis omnes, de Codd. suis plane tacentis, qui tamen cum recepta facere nequaquam sunt putandi. Quid sit quod paulo ante ad *narrari* Basileensis utraque *variare* ponit in margine, quo solent amandare scripturam Aldinam, non assequor. Neque enim quidquam tale in utraque Aldina, neque usquam praeterea in meis libris.

miseratio, sive. Ita Turic. Guelf. Alm. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. omnibus. Is primus inserit *est,* cum elegantiae detrimento, quoniam antecedit *freq. est.* Recentr. (ut Gesn.) *m. est, s.* *optim. debet.* Ita Guelf. Goth. Voss. 2. Turic. Alm. cum edd. ante Gryph. omnibus, qui cum recentt. inserit *is*, excepto Obr. Fit insuavis compositio, nulla necessitate. Quod *et* ante *opt.* abesse a Goth. et Jens. narrat Gesn., in Jens. fallitur.

postulat. Si forte quaeris, quis postulet? repete subjectum e praecedentibus et ex tota disputatione, videlicet: suasoria, deliberativum genus. De *narratione,* quae proxime antecedit, ne cogita. cf. not. ad 1, 5, 1.

studio, gratiae, ut amicum, etiam minus innocentem, defendas.

consilia, nemo est qui neget, secundum mores dari. Graecorum quidem plurimi omne 14
hoc officium concionale esse judicaverunt, et in sola reipublicae administratione posuerunt. Quin et Cicero in hac maxime parte versatur. Ideoque suasuris *de pace*, *bello*, *copiis*, *operibus*, *vectigalibus*, haec duo praecipue nota esse voluit, *vires civitatis*, et *mores*: ut ex natura cum ipsarum rerum, tum audientium, ratio suadendi duceretur. No- 15

operibus. Goth. et Voss. 2. *opibus* cum edd. ante Stoerium meis omnibus, excepta Ald. utraque. Obstitit Codd. auctoritas, quo minus hoc reciperem, quod alioqui blanditur conferenti locum Ciceronianum. Neque enim dubito quin eum ipsum, quo respiciat Qu., demonstraverim in not. ex. Ibi autem *opum*, non *operum* mentio. Quanquam fateor inspicienti utrumque et Ciceronis et Quintiliani locum, multa apparitura, quae minus consentiant. Neque enim Cicero eas ipsas res recenset quae Qu., neque oratorem jam de iisdem suasurum praeceptis instruit, quod e Quintiliani verbis colligas, sed eum, qui utilitatem defendat, harum omnium commoda enumeraturum dicit. Cum tamen Ciceronis isto loco legantur *pax*, *vectigalia*, cum dicatur „caput esse, nosse *rempublicam*" (noster vocat *vires civitatis*) „et *mores civitatis*," has ipsas sententias Ciceronis obversatas esse credo Quintiliano, qui tamen securius eas afferret e memoria, et paululum inverteret. *Opibus* et *operibus* quam facile, vel allita (nam et addi vitiose apparet mox §. 26 ubi pro *pium* Alm. et Turic. *per vim*), vel evanescente lineola in inferiore parte literae P, ultro citroque mutentur, nota res est.

sec. mores. Prava a pravis; bona vicissim a bonis.

Graec. — concionale. cf. not. ad 3, 4, 1. Apte Rollinus citat Aristot. Rhet. 1, c. 8.

Cicero. De Orat. 2, 81. extr. et duobus seqq. capp. Neque tamen ipsa Ciceronis verba hic ubique ponit Qu. sed memoriter refert. vid. not. Crit. Ejusdem libri c. 16., quod certatim ad partes vocant h. l. interpretes, deliberativi generis nonnisi generalem, minusque diligentem habet mentionem.

bis major in re videtur varietas. nam et *consultantium* et *consiliorum* plurima sunt genera. Quare in suadendo et dissuadendo tria primum spectanda erunt, *Quid sit, de quo deliberetur*; *Qui sint, qui deliberent*; *Qui sit,*
16 *qui suadeat.* Rem, de qua deliberatur, aut certum est posse fieri, aut incertum. Si incertum, haec erit quaestio sola, aut potentissima. Saepe enim accidet, ut prius dicamus, ne si possit quidem fieri, esse faciendum: deinde, fieri non posse. Cum autem de hoc quaeritur, conjectura est, *An Isthmos intercidi, an siccari palus Pomptina, an portus fieri Ostiae possit? An Alexander terras*

tria primum. Guelf. et Turic. *t. primo* cum Alm. Voss. 3. *Pomptina.* Reliqui scripturam nominis a VV. DD. probatam, ut Drakenb. ad Liv. 2, 34, 4, quanquam Guelf. et Goth. dant *Pontina* cum edd. meis ante Obr. omnibus, Alm. vero *Pomtina*, Turic. ex corr. *Pomptina* cum positum esset compendium obscurius. „Interpositum est P" Drakenb. ait „ne litera „M volubiliore lingua proferretur ut N." Ea ipsa ratio est, quare scribatur *Pontina* e Quintiliani decreto 1, 7, 30. P non magis defendat locum in hac voce, quam in *emtum* cet. de quibus sentio cum Dausquio in ista voce. Taedet enim scripturae impedientis volubilem pronunciationem. Vide eundem Dausq. in *Pontina.* *Ostiae.* Sic scripsi nomen, auctore uno Turic., sed bonis argumentis nixus quae vide apud Dausq. in h. v. Ceteri *Hostiae.* Debebant saltem constare sibi. Cf. 2, 21, 18.

potentissima. cf. 3, 6, 8. 11. *Isthmos — Pomptina.* De utroque vide Suet. Caes. c. 44. Calig. 21. Neron. 19. De Isthmo perfodiendo est libellus Luciano tributus Vol. 9. p. 295 seqq.

portus Ostiae. vid. 2, 21, 18.
Alex. — ultra Ocean. Ejus fere argumenti est (quod monuit jam Regius) prima Senecae Rhet. suasoria: „Deliberat „Alexander an Oceanum navi-

ultra Oceanum sit inventurus. Sed in iis 17
quoque, quae constabit posse fieri, conjectu-
ra aliquando erit: ut si quaeratur, *An uti-
que futurum sit, ut Carthaginem superent
Romani: ut redeat Hannibal, si Scipio exer-
citum in Africam transtulerit: ut servent
fidem Samnites, si Romani arma deposue-
rint?* Quaedam et fieri posse, et futura esse,
276 credibile est; sed aut *alio tempore*, aut *alio
loco*, aut *alio modo.* Ubi conjecturae non 18
erit locus, alia sunt intuenda. Et primum,
aut propter ipsam rem, de qua sententiae
rogantur, consultabitur: aut propter alias
intervenientes extrinsecus causas. Propter
ipsam deliberant Patres conscripti, *An sti-
pendium militi constituant?* Haec materia sim- 19
plex erit. Accedunt causae aut faciendi, ut

si quaeratur. Turic. et Voss. 1. (Alm. tacetur) *f. quaeratur.* Melius, puto. Idem sane volebat Guelf. per errorem dans *quaereretur.* *aut propter.* Turic. et *propter.* Alm. *aut* omittere narratur. Male utrumque.

„get." V. c. „Divisit" (Fabianus) „sic, ut primum negaret ullas in Oceano, aut „trans Oceanum, esse terras „habitabiles, deinde" cet. p. 8.

si Scipio. Hoc disceptatum fuit in senatu inter Fabium negantem, et Scipionem ajentem, tantisque promissis staturum vid. Liv. 28, 40—44.

Samnites, ad furcas Caudinas. cf. §. 3.

An stipendium. vid. Liv. 4, 59 extr. „Additum deinde „omnium maxime tempestivo „principum in multitudinem „munere, ut ante mentionem „ullam plebis tribunorumve „decerneret senatus, ut stipen„dium miles de publico accipe„ret, cum ante id tempus de „suo quisque functus eo mu„nere esset." Argumenta in utramque partem vid. seq. cap. De Fabiis 5, 30. De Caesaris deliberatione ipse B. Gall. 1, 39. 40.

Accedunt causae. Res jam

deliberant P. C., *An Fabios dedant Gallis bellum minitantibus?* aut non faciendi, ut deliberat C. Caesar, *An perseveret in Germaniam ire*, cum milites passim testamenta
20 facerent? Hae suasoriae duplices sunt. Nam et illic causa deliberandi est, quod bellum Galli minitentur: esse tamen quaestio potest, *Dedendine fuerint, etiam citra hanc denunciationem, qui contra fas, cum legati missi essent, proelium inierint, regemque, ad quem*
21 *mandata acceperant, trucidarint?* Et hic nihil Caesar sine dubio deliberaret, nisi propter hanc militum perturbationem. est tamen locus quaerendi, *An, citra hunc quoque casum, penetrandum in Germaniam fuerit?* Semper

ut deliberant. Turic. *ut deliberent* cum Jens. (tac. Gesn.) et Basil. alt. (in priore evanuit vocalis). Ceteri mei omnes indicativum. *ut deliberat.* Turic. et Guelf. omittunt *ut* cum Alm. Goth. Voss. 1. et edd. ante Bad. omnibus, qui primus dedit adverbium, obtemperantibus omnibus, praeter Ald. sec. *illic.* Guelf. et Turic. *illi* cum Alm. Bodl. Ioann. Voss. 1. Bern. manifesta erroris causa, cf. 3, 6, 16 ubi in eadem voce minus facile redargui potest vitium, sed aeque certum est. *deliberaret.* Ita Turic. Alm. Bodl. cum ed. Andr. et Obr. Ceteri omnes *deliberet.* Tres optimos Codd. ad quos quartus videtur accedere Argentorat., et unam antiquissimam editionem, auctores nactus reposui imperfectum. Agitur enim de re certa, non autem de eo quod forte accidat; de Caesare, duce, non de declamatore in schola Caesarem agente. „Non deliberaret, nisi — at re vera deliberat, quia —." cf. not. Cr. ad 1, 8, 5.

non spectatur per se, sed adjunctis quibusdam, quae momentum faciant; ut in hoc exemplo ad ipsam rei aequitatem accedit periculum imminens a Gallis, si non tradantur Fabii. cf. mox §. 20. 21.

sine dubio — est tamen. cf. not. ad 3, 6, 88.

autem de eo prius loquemur, de quo deliberari, etiam detractis sequentibus, posset.' Partes suadendi quidam putaverunt *honestum*, 22
utile, *necessarium*. Ego non invenio huic tertiae locum. Quantalibet enim vis ingruat,
277 aliquid fortasse pati necesse sit, nihil facere: de faciendo autem deliberatur. Quod si hanc 23
vocant *necessitatem*, in quam homines graviorum metu coguntur, *utilitatis* erit quaestio: ut *si obsessi, et impares, et aqua ciboque defecti, de facienda ad hostem deditione deliberent*, et dicatur, *Necesse est:* nempe sequitur, ut hoc subjiciatur, *Alioqui pereundum est.* ita propter id ipsum non est necesse, quia perire potius licet. Denique non fecerunt Saguntini, nec in rate Opitergina

necesse sit. Guelf. *n. est*, solus.

in quam hom. Edd. ante Basil. omnes *in qua h.* probante Gesnero. Cod. videtur nullus addicere.

quia perire. Turic. *quia aperire.* Alm. tacetur.

rate Opitergina. Obr. *r. Opitergini.* Optes pluribus suffragiis confirmatum (cf. §. 30.), neque tamen necesse. In meo

Ego non — locum. Haec dicit de Aristotelis sententia, ut monet Turn. vid. Rhet. Ar. 1, 4, 2. Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. cf. §. nostri 25.

Saguntini — in rate Opiterg. Priores vid. apud Liv. 21, 14. Quos generose pereuntes compellat Silius Ital. 2, 696 „At „vos sidereae, quas nulla aequa„verit aetas, Ite, decus terra„rum, animae, venerabile vul„gus, Elysium et castas sedes „decorate piorum.“ Opiterginos ap. Flor. 4, 2, 33 „Una“ (ratis) „quae Opiterginos fere„bat, in vadis haesit, memo„randumque posteris exitum „dedit. Quippe vix mille ju„venum manus, circumfusi un„dique exercitus per totum „diem tela sustinuit. et, cum „exitum virtus non haberet, „tamen, ne in deditionem ve„niret, hortante Tribuno Vul-

24 circumventi. Igitur in his quoque caussis aut de *sola utilitate* ambigetur, aut quaestio inter *utile* atque *honestum* consistet. At enim, si quis liberos procreare volet, necesse habeat uxorem ducere. Quis dubitat? sed ei, qui pater vult fieri, liqueat necesse est,
25 uxorem esse ducendam. Itaque mihi ne consilium quidem videtur, ubi necessitas est: non magis quam ubi constat, quid fieri omnino non posse. Omnis enim deliberatio de dubiis est. Melius igitur, qui tertiam partem dixerunt δυνατὸν, quod nostri *possibile* nominant: quae, ut dura videatur appella-

Jens. exemplo corrigendo effectum hoc, sed et ante *irrite* ex *in rate*. Is error est in Turic. quoque, sic: *in* (superimposito *r*) *rite*. *nec. habeat*. Turic. et Guelf. *n. habet* cum Voss. 1. 3. In Jens. mea subterpunxit aliquis *a* in h. v. Malim fere indicativum, potest tamen potentialis intelligi.

„tejo, mutuis ictibus in se concurrit." item ap. Lucan. 4, 462 — 582, frigidum hic quoque rhetorem, qui nimia promisit v. 574. 75. „— nullam majore locuta est Ore „ratem, totum discurrens fama „per orbem." Eandem historiam pulchre exposuit Freinsh. Suppl. lib. Liv. 110 c. 52—55.

Igitur in his. cf. ad 1, 5, 39. adde Cic. de Legg. 1, 6.

necesse habeat. cf. not Crit.

sed ei — ducendam. His refellitur quod obvertebatur; nimirum illi, qui pater vult fieri, non potest dubium videri, quin uxor sit ducenda; ergo nec deliberabit de ista re. De adoptione autem, cujus mentionem injicit Capperonnerius, cujusque ope videtur illa necessitas potuisse exiri, hic non cogitavit Qu. quoniam dixit, *pater vult fieri* pro eo ipso quod modo erat, *liberos procreare volet*. At possunt extra connubium quoque procreari liberi; nempe legitimos intellexit, neque cavillationum, quae possent fieri, rationem habuit.

possibile. Sic et *impossibile* 5, 10, 18. cf. 3, 6, 23 ubi similia de *essentia*.

tio, tamen ſola eſt. Quas partes non omnes 26
in omnem cadere ſuaſoriam manifeſtius eſt, quam ut docendum ſit. Tamen apud pleroſque earum numerus augetur, a quibus ponuntur ut partes, quae ſpecies ſunt partium. Nam *fas*, *juſtum*, *pium*, *aequum*, *manſuetum* quoque (ſic enim ſunt interpretati τὸ ἥμερον) et ſi qua adhuc adjicere quis ejusdem generis velit, ſubjici poſſunt *honeſtati*. An ſit autem *facile*, *magnum*, *jucun*- 27
dum, *ſine periculo?* ad quaeſtionem pertinet *utilitatis*. Qui loci oriuntur ex contradictione: *Eſt quidem utile*, *ſed difficile*, *parvum*,
278 *injucundum*, *periculoſum*. Tamen quibus- 28
dam videtur eſſe nonnunquam de jucunditate ſola conſultatio, ut ſi de aedificando theatro, inſtituendis ludis, deliberetur. Sed neminem adeo ſolutum luxu puto, ut nihil in cauſa ſuadendi ſequatur praeter volupta-

quam ut docendum ſit. Cf. 3, 6, 44 ne forte quis credat noſtro loco, ubi omnes *doc.* dant, non *dic.*, illic quoque defendi ſcripturam Goth. *docenda.* Hic res *docetur*, illic nomina *dicuntur.* *ut partes.* Turic. et Alm. inſerunt *hae*, quo vel ſenſu, vel errore, non exputo.

ſed neminem. Non Goth. (ut narrat Geſn.) ſed Jenſ. *ſ. nemini* ut et Tarv. (cf. ad 3, 7, 26.) quod correxit Regius. Modo et utraque harum *inſtruendis* pro *inſtituendis*, eodem emendante. Sed utrobique Regianam rationem eſſe in Vallenſi narrat Bad. et videtur eſſe in omnibus Codd.

ſpecies — partium. Non videtur latius patere *partis* vocabulum quam *ſpeciei*, ſaltem e Ciceronis uſu vid. Topic. c. 7. princ. de Inv. 1, 22 extr. De Orat. 1, 42. Variavit tantum nullo alio ſenſu quam ſi dixiſſet *partes partium.*

fas — manſuetum. cf. 2, 4, 38.

contradictione, adverſariorum ſcil.

29 tem. Praecedat enim ſemper aliquid neceſſe eſt, ut in ludis, honor Deorum; in theatro, non inutilis laborum remiſſio, deformis et incommoda turbae, ſi id non ſit, conflictatio; et nihilo minus eadem illa religio, cum theatrum veluti quoddam illius ſacri tem-
30 plum vocabimus. Saepe vero, et utilitatem deſpiciendam eſſe dicimus, ut honeſta faciamus (ut cum illis Opiterginis damus conſilium, ne ſe hoſtibus dedant, quanquam perituri ſint, niſi fecerint): et utilia honeſtis

ſi id non ſit. Guelf. *ſ. ibi n. ſ.* cum Goth. et Voſſ. 2. item edd. Jenſ. Tarv. Regius conjecit *id*, ſed et *ſit* pro *ſit* malle ſe ait. Locat. Ven. Ruſc. dant *ſ. id n. ſiat*, quo auctore poſtremum, non apparet. Badius in textu habet *ſ. ibi n. ſit*, et defendit in nota, quia Regiana ratio habeat ſonum ineptum et ſenſum minus cohaerentem. Idem tamen in altera ed. (1519) noſtram ſcripturam praefert, quae deinceps eſt in omnibus edd. quo accedit Ald. prior. Codd. ipſi, qui ſilentur, eam habere ſunt putandi, et ſenſus aptior, ſi theatrum eſt ſententiae ſubjectum, non turba, quae non ſit *ibi*, h. e. in theatro, in qua ratione etiam *conflictatio* aliena eſt. cf. not. ex.

turbae — conflictatio, in ſpectandis ludis. Si theatrum ſit nullum, foris et cuneis diſſeptum et ſuam cuique ſedem praebens, magna oriatur, neceſſe eſt, conflictatio locum ſpectandi ſibi invicem eripientium. Argumenta pro vetere more ſubitariis gradibus edendi ludos, immo et ſtando ſpectandi, habes apud Tacitum Annal. 14, 20.

eadem illa rel. cujus ratio habebatur in ludis illis edendis. Videtur enim hoc de ludis et de theatro ita cogitatione jungendum, ut, iis ipſis, quos inſtituendos ſuademus, ludis aedificandum ſit theatrum necne, deliberetur. Sic *nihilo minus* in theatro, quam in ludis, Deorum honorem verti intelligemus, et *illud ſacrum* accipiemus ejus Dei, cujus forte ſunt ludi, veluti matris Deorum, cujus feſto plurimae actae ſunt Comoediae Terentii; quanquam et de aliis, quam ſcenicis, ludis poteſt cogitari.

praeferimus (ut cum suademus, ut bello Punico servi armentur). Sed tamen, neque hic 31
plane concedendum est, esse id inhonestum (liberos enim natura omnes, et eisdem constare elementis, et fortasse antiquis etiam

neque hic. Guelf. *ne hoc*, prius etiam Jens. (tac. Gesn.) et edd. (ante Badium dantem *nec hic*) omnes, praeter Ald. qui dat nostram eandemque omnium reliquarum. Etiam Goth. (tac. Gesn.) *nec hic.* cf. ad not. exeg. 1, 5, 38.

hic plane. Turic. *id Platone*, imposuit autem literae E corrector ingeniosus I. (Alm. h. l. non citatur, cum mox, pro *id inhonestum*, solito Turic. et Almeloveeniani consensu, uterque det *id honestum.*) Tales librariorum errores, si tempore succurrant, egregie interdum adjuvent Criticum.

antiquis — nobilibus. Obr. videtur solus in h. l. aliquid novare, *aliquis — ortus* dans pro *antiquis — ortos.* In Almeloveeniani enim compendio *anq's* nihil nisi receptam agnosco, etsi Turic. *an quis* dare narratur. Neque erat quod in sententia haereret Burm., quasi in recepta *omnes* servi nobilibus orti significarentur. *Omnes liberos* ad homines spectat, non ad servos; et quod adjicitur *fortasse*, satis ostendit nihil certi in universum affirmari. Burm. malit „aliquos etiam nobilibus „ortos," imitans quidem sed non presse sequens Obrechti scripturam. Hanc ipsam ingenio magis, quam Codici Arg., deberi suspicor, quoniam ne structura quidem procedit: „*liberos* — „omnes — et — *aliquis* — *ortus* dici potest."

bello Punico servi. Post pugnam Cannensem. „Deerat ju„ventus; in sacramentum mi„litiae liberata servitia." Florus 2, 6, 23. „Aliam formam „novi delectus inopia libero„rum capitum ac necessitas de„dit: octo millia juvenum va„lidorum ex servitiis, prius „sciscitantes singulos, vellent„ne militare, emta publice ar„maverunt." Liv. 22, 57, 11.

eisdem — elementis. Geminus fere Juvenalis locus 14, 17. — „animas servorum et „corpora nostra Materia con„stare putat paribusque *elemen*„*tis.*" quem sua hausisse e Seneca epistola 47, docent VV. DD. Quod autem „liberos na„tura omnes" dicit Qu. dissentit ab Aristotele propendente in eam sententiam, qua perhibentur quidam natura servi. Politic. 1, 5, 6. Cf. et L. Seneca de Benef. 3, 28.

antiquis — nobilibus. „Ne„scias an te generum beati

nobilibus ortos, dici potest): et illic, ubi manifestum periculum est, opponenda alia, ut crudelius etiam perituros affirmemus, si se dediderint, sive hostis non servaverit fidem, sive Caesar vicerit, quod esse vero similius.
32 Haec autem, quae tantum inter se pugnant,

opp. alia, ut. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *o. alia sunt pericula ut,* cum edd. ante Ald. sec. omnibus (praeter Ald. priorem). Codex quidem nullus affertur alius, neque est vel necessarium additamentum vel elegans. In reliquis edd. meis omnibus nostra est. *dediderint.* Goth. et Jens. (tac. Gesn.) *dederint* cum Voss. 1. (an 2?), quod correxit Regius. Sed videntur astipulari Codd. omnes, et ipsa Tarv. veram scripturam praefert (cf. §. 28.) cum reliquis omnibus.

sive hostis — servaverit — sive. Turic. *s. vero hostis* (sed a secunda manu *sive hostes*) — *servaverint — sive* cum Alm. nisi quod hic — *servaverit.* Guelf. *si vero hostes — servaverint — si.* Voss. 3. *sive vero hostis — servaverint — sive.* Pluralis an singularis positus fuerit a Qu., vix dicas. Sing. est in edd. quantum video omnibus. de sing. pro plur. cf. 8, 6, 20. *q. esse vero similius.* Sic Guelf. et Voss. 1. Omittunt *esse* Turic. et Obr. Reliqui *q. est veros.* Malui infinitivum ponere, quam subaudire, quod in suspensa oratione minus perspicuum, nec video, quomodo ab errore proficisci potuerit elegantissima scriptura, exprimens *esse;* quomodo omitti potuerit, facilius intelligitur. *Est* autem falso legi quivis admonitus sentiat. Firmant tamen hi ipsi libri nostram rationem. cf. not. ex. ad 1, 5, 40.

„Phyllidis flavae decorent pa„rentes." Hor. Od. 2, 4, 13. 14. Burmannus Acten commemorat, quam justo paene matrimonio sibi conjunxerit Nero „summissis consularibus „viris, qui regio genere ortam „pejerarent." Sueton. in Nerone c. 28.

tantum inter se pugnant. *Tantum* accipe *tantopere,* in *tantum,* ne forte intelligas *tantummodo,* quod hinc alienum est. Agitur de conditione, ubi manifesto opposita sint honesta et utilia; cum adhuc conciliare utrumque conati simus. Subiit autem *tantum* mutare in *tamen,* cf. 2, 11, 6. hac sententia: Haec autem quae sunt ejusmodi, ut nulla arte possint conciliari, sed, quidquid dixeris, *tamen* inter se pugnent.

plerumque nominibus deflecti solent. Nam
et utilitas ipsa expugnatur ab iis, qui dicunt,
non solum potiora esse honesta, quam utilia,
sed ne utilia quidem esse, quae non sint ho-
279 nesta: et contra, quod nos honestum, illi
vanum, ambitiosum, stolidum, verbis, quam
re, probabilius vocant. Nec tantum inuti- 33
libus comparantur utilia, sed inter se quoque
ipsa: ut si ex duobus eligamus, in altero,
quid sit magis, in altero, quid sit minus.
Crescit hoc adhuc. Nam interim triplices
etiam suasoriae incidunt: ut cum Pompejus

expugnatur. Turic. *pugnatur* sed impositis primae syllabae hisce literis: *op.* Hanc ipsam scripturam praeferunt Bern. et Obr. Reliqui nostram, quae sane praestat. *Expugnatur* enim interpretare: *vincitur, superatur,* prae quo parum est *oppugnatur.*

ab iis. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) *ab his,* quod possit placere, quoniam opponitur *contra — illi.* Sed neque hoc necessarium et pronomen *is* solet poni, cum in sequentibus demum designantur, de quibus agitur; quae hujus loci est ratio.

q. n. sint hon. Guelf. *q. n. sunt h.* cum Goth. et edd. ante Stoer. meis omnibus. Neque tamen bonis Codd. auctoribus carere nostram puto. *ut si ex duob.* Alm. *ut si duob.* cum Turic. nisi quod hic impositum τῷ *duob.* habet *e.* Et sic, *e* non *ex,* Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Stoer. omnibus, praeter Ald. et Bas. utraque. *Ut ex duob.* omisso *si,* meorum soli Stoer. Chouet. Leid.

nominibus deflecti. Jam non dura, periculosa appellantur; quae vulgo, sed gloriosa, generosa, et sic in singulis. cf. 3, 7, 25.

ab iis — contra — illi. Bene monet Gallaeus designari Stoicos et Epicureos.

ambitiosum. vid. not. ad 1, 2, 22.

in altero — in altero. Utilibus — inutilibus.

Pompejus. Post pugnam Pharsalicam, v. Plutarch. in Pomp. p. 659. E. F. 660 A. item Lucan. 8. 256 — 455. quae ipsa suasoria est, oratorem magis quam poetam prodens.

deliberavit, *Parthos, an Africam, an Aegyptum peteret.* Ita non tantum, utrum melius, sed quid sit optimum, quaeritur. Item-
34 que contra. Nec unquam incidet in hoc genere materiae dubitatio rei, quae undique secundum nos sit. Nam ubi contradictioni locus non est, quae potest esse causa dubitandi? Ita fere omnis suasoria nihil est aliud, quam comparatio: videndumque, *quid consecuturi simus,* et *per quid?* ut aestimari possit, *plus in eo, quod petimus, sit commodi; an vero in eo, per quod petimus, incommodi?*
35 Est utilitatis et in tempore quaestio, *Expedit, sed non nunc;* et in loco, *Non hic;* et in per-

utrum melius. Sic Turic. et Guelf. cum Alm. Voss. 1. 3. edd. Basill. Obr. Ceteri inserunt *sit.* Nostra ratio elegantior, cum mox subjiciatur *sit.* *Itemque contra.* Guelf. *idemque c.* cum Voss. 1. Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. omnibus acc. Ald. sec. Correxit Regius *item,* quod praeferunt Bad. uterque et Cerv. ut et Gryph. Sed Turic. *idem* cum Goth. (non enim hic *item* ut narrat Gesn.)

secundum nos. Turic. *secuntur,* cui impositum est *contra.* Apparet in priore scriptura ignari librarii error, in altera corrigentis praepostera sedulitas. An erat in antiquissimo libro *secundum vel contra?* Ipsa locutio *sec. nos* habet quidem insolentiam quandam, sed manifestae tamen est sententiae. Simile quid est Tacit. Hist. 3, 7, 1 in loco tamen suspecto. Alm. nulla mentio. *per quid — per quod.* Guelf. *propter q. — propter q.* cum multis Codd. et edd. priore quidem loco; posteriore solus, quantum video. Turic. (ut et Vallens. ut diserte monet Bad.) priore veram habet scripturam, posteriore omittit cum omnibus his: *petimus — petimus,* solito errore. Frequentissima confusio τῶν *per* et *propter.* vid. Drakenb. ad Epitomen Livii l. 84.

secundum nos. cf. not. Crit.

sona, *Non nobis*, *non contra hos*; et in genere agendi, *Non sic*; et in modo, *Non in tantum*. Sed personam saepius decoris gratia intuemur, quae et in nobis, et in iis, qui deliberant, spectanda est. Itaque quamvis 36
exempla plurimum in consiliis possint, quia
280 facillime ad consentiendum homines ducuntur experimentis; refert tamen, quorum auctoritas, et quibus adhibeatur. Diversi sunt enim deliberantium animi, duplex conditio. Nam consultant aut plures, aut singuli: sed 37
in utrisque differentia; quia et in pluribus multum interest, *Senatus sit*, an *populus*; *Romani*, an *Fidenates*; *Graeci*, an *Barbari*: et in singulis, *Catoni petendos honores suadeamus*, an *C. Mario*; *de ratione belli Scipio prior*, an *Fabius deliberet*. Proinde intuen- 38

Non nobis, non contra hos. Post *nobis* Alm. inserit haec: *Et in adversariis*, quorum neque in reliquis neque in Turic. vestigium invenio. Neque tamen temere rejecerim hoc additamentum, cum *persona* h. l. ad suadentem tantum et deliberantes videatur referri. *in cons. possint.* Sic scripsi e Turic. Alm. Guelf. Voss. 1. et edd. a Locat. inde omnibus usque ad Gryph. Ceteri, ut et Gesn., *in c. possunt.* Novi equidem *quamvis* saepe cum indicativo strui, de qua re consulendus est Perizonius ad Sanctium aliique (vid. Virg. Ecl. 5, 84 in ed. I. H. Vossii). Sed, in nostro scriptore, idoneis auctoribus usitatiorem formam credere malui. S non C in priore vocabulo Codd. defendunt omnes, etsi eddi vett. non paucae hoc praeferunt. cf. not. ex. ad §. 2.

Fabius deliberet. Guelf. et Turic. *deliberent* cum Alm. et Voss. 1. 3. et edd. ante Rusc. Sed necessariam correctionem Regius fieri jussit. Astipulatur Goth. ut et videntur Britt.

Proinde. Sic mei libri omnes, nec video quare Gesn. malit

Non nobis, non contra hos. *Scipio — Fabius.* conf. §. 17. cf. not. Crit.

da *sexus*, *dignitas*, *aetas*. Sed mores prae-
cipue discrimen dabunt. Et honesta quidem
honestis suadere facillimum est: si vero apud
turpes recta obtinere conabimur, ne videa-
mur exprobrare diversam vitae sectam, ca-
39 vendum est. Et animus deliberantis, non
ipsa honesti natura, quam ille non respicit,
permovendus; sed laude, vulgi opinione, et,
si parum proficiet haec vanitas, secutura ex
his utilitate; aliquanto vero magis obji-
ciendo aliquos, si diversa fecerit, metus.
40 Nam praeter id, quod his levissimi cujus-

Perinde. Ea ipsa quae hic memorantur *sex. dign. aet.* partes sunt ejus, quae nunc tractatur, personae; ut propter differentiam personarum haec quoque intuenda sint; et hoc est in *Proinde.* *honesti nat.* Jens. (tac. Gesn.) *honesta n.* cum edd. ante Bad. omnibus excepta Tarv. (cf. §. 31); Cod. nullo, quod jam correxit Regius. *permov. sed laude. Sed* est in omnibus libris, a Gesnero omissum per errorem, quem correxerunt Bipontini. *secutura — utilitate.* Praeter Goth. et Voss. 2. *secuturam — utilitatem* dant Jens. (tac. Gesn.) et edd. Loc. Ven. Rusc. Bad. qui contra Regium *utilitate* suadentem (in *secut.* nihil monet Reg.) e Vallensi etiam defendit accusativum, quem repetit ab eo quod sequitur *objiciendo*, quae Gesneri quoque ratio est. Ego verissimum puto ablativum qui in Codd. videtur esse, praeter memoratos, omnibus; est autem in edd. meis reliquis, ut Tarv. vid. not. prox.

div. fecerit met. Reposui singularem pro Gesneri et recc. (exc. Capper.) *fecerint*, autoribus Alm. (Turic. siletur) et edd. inde a Rusc. (qui differt h. l. a Locat. vid. Prooem. §. 4.) usque ad Stoer. omnibus meis. Refertur ad *deliberantis* (non *deliberantium*) *animum*. Intelligere enim *turpes* istos, qui erant in initio integri sensus hujus, contortum arbitror.

Nam praeter. Turic. *Nam quod p.* sed imponitur *que* τῷ *quod.* Alm. *N. quod p.* cum Voss. 3. *N. quidem p.* Voss. 1. Ego Turic. secundam scripturam veram existimo.

aliquanto — magis. cf. not. ad 1, 12, 4.

que animus facillime terretur, nescio an etiam naturaliter apud plurimos plus valeat malorum timor, quam spes bonorum: sicut facilior eisdem turpium, quam honestorum, intellectus est. Aliquando bonis quoque sua- 41
dentur parum decora: dantur parum bonis consilia, in quibus ipsorum, qui consulunt, spectatur utilitas. Nec me fallit, quae sta-
281 tim cogitatio subire possit legentem: Hoc ergo praecipis? et hoc fas putas? Poterat me libe- 42
rare Cicero, qui ita scribit ad Brutum, propositis plurimis, quae honeste suaderi Caesari

liberare Cic. Omisi *M* ante *Cic.* cum Turic. Guelf. Alm. Goth. (tac. Gesn.) Edd. ante Ald. omnes *C.* ponunt pro *M.* (de Jens. tac. Gesn.) quod mero errori post *e* in *liberare* ante *C.* imputandum. cf. not. Crit. ad 1, 10, 4.

suaderi — possent. Turic. Alm. Voss. 3. *s. — possint.* Guelf. *possunt.* Edd. quidem omnes meae imperfectum, quas, vel contra praeclaros Codd., sequi debere mihi videbar. Quod enim typis ipsis significavi: verba haec *propos. — possent* nondum sunt Ciceronis, verum ipsius Quintiliani; quam rationem soli adhuc tenuerunt Rusc. Badius in priore ed., Rollinus,

plus valeat — intellectus est. Commodum Pseudo-Turnebus ablegat ad Cic. Partitt. Orr. c. 26. unde haec hauserit Qu. „Videndum, quanto magis homines mala fugiant, quam sequantur bona. Nam neque honesta tam expetunt, quam devitant turpia.“ cet.

ipsorum — utilitas. Qui cum ipsi sint mali, ne consilia quidem, talibus utilia futura, poterunt valde bona esse; alioqui, neglecta consulentium utilitate, publice tantum utilia suadebis, quod est contra suasoris fidem. Haec quidem sententia, quae cum rigida Stoicorum virtute non prorsus conspirat, ex Ciceronis exemplo, quod mox legetur, apparet.

Hoc — praecipis. Valde similis oratio est Ciceronis et ipsius se quasi objurgantis Pro Coel. c. 17. „Haec igitur est tua disciplina? Sic tu instituis adolescentes.“ cet. cf. 9, 2, 15.

suaderi — possent. vid. not. Crit.

possent: *Simne bonus vir, si haec suadeam? Minime. Suasoris enim finis est utilitas ejus, cui quisque suadet. At recta sunt: quis negat? sed non est semper rectis in suadendo locus.* Sed quia est altior quaestio, nec tantum ad suasorias pertinet, destinatus est mihi hic locus duodecimo (qui summus futurus
43 est) libro. Nec ego quidquam fieri turpiter velim. Verum interim haec vel ad scholarum exercitationes pertinere credantur: nam et iniquorum ratio noscenda est, ut melius
44 aequa tueamur. Interim si quis bono inho-

Capperonnerius, etsi ceteroqui prava distinctione turbans locum. Eadem est in fragmentis quoque Ciceronianis. Et ea sola vera est. *Haec* enim, quod mox est in verbis Ciceronis, si refertur ad ea „quae honeste suaderi possunt," exsistit sententia praepostera Ciceronis negantis se bonum virum fore, si honesta, in genere, suaserit Caesari. Vides *haec* istud referendum esse ad certa quaedam consilia, in prioribus posita a Cicerone, sed quae non attulerit Qu. Is in universum significans ea, de suo narrat, proposuisse Ciceronem in superioribus talia multa, „quae — *possent.*" Ita apparet soli imperfecto esse locum, quippe quod pendeat a perfecto in *propositis*. Contra si Ciceronis essent ista „*propos.* — *poss.*" scribi deberet *possint*. Neque enim tunc historice praeteritoque tempore accipienda essent *proposita*; verum hoc modo: „Cum parata mihi sint et proposita multa, quae — suadere *possim*" h. e. „Cum habeam multa, quae suadeam." Gesnerus egregie correxit superiorum edd. distinctionem; haec tamen, de quibus agimus, verba Ciceroni jam assignans, quocum facit et Gedoynus. Mea ratio tota est apud Rollinum editum ab Harlete, item Rusc. et Badium, ut monui; nisi quod illic nulla est typorum diversitas. Caesarem autem h. l. esse Octavianum, vix attinet dicere. De ejus nimia apud Ciceronem gratia, etiam personatus ille Brutus conqueritur, quem habemus in epistolis hodie extantibus. vid. not. ex. ad 2, 20, 10.

duodec. — *libro.* Capite primo integro.

neſta ſuadebit, meminerit non ſuadere tanquam inhoneſta, ut quidam declamatores Sextum Pompejum ad piraticam, propter hoc ipſum, quod turpis et crudelis ſit, impellunt: ſed dandus illis deformibus color, idque etiam apud malos. Neque enim eſt quiſquam tam malus, ut videri velit. Sic 45
Catilina apud Salluſtium loquitur, ut rem ſceleratiſſimam non malitia, ſed indignatione, videatur audere. Sic Atreus apud Varium:

Neque enim. Sic Guelf. Ceteri *Nec e.* cf. 3, 8, 6. *ut videri velit.* Ita Turic. Alm. Guelf. Voſſ. 1. Goth. Voſſ. 2. et edd. meae ante Gryph. omnes. Hic primus inſeruit *malus;* poſt *ut;* quod deinceps eſt in omnibus, languidiore ſententia. *Salluſt. loquitur, ut.* Omittunt *loquitur* Turic. et Alm., ſoli quantum video.. Continuabantne igitur orationem, non interpungentes poſt *audere,* ut etiam hoc referretur ad id quod ſequitur *inquit?* Mollior tamen videtur recepta. *Varium.* Goth. (tac. Geſn.) *Varum* cum Voſſ. 2. et edd. multis ante Leid. Sed *Varrum* Guelf. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Tarv. Venet. Primus meorum Aldus *Varium* dat, qui et in ſcriptura *Varrum* latet. Turic. et reliqui quin verum nomen habeant, non dubito. Infra 10, 1, 98, ubi multi Codd. pro *Varii Thyeſt.* dant nominativum viri. Goth. item *Varus,* Guelf. *Varrus.*

Sextum Pompejum. Poterant ſane multa pro tali conſilio afferri, ut patet ex iis quae collegit e ſcriptoribus Freinshemius in Supplem. libri Liv. 123. c. 1.

color. cf. 4, 2, 88.

apud Salluſtium. B. Cat. c. 16 apud Tellet., apud Cortium 20.

apud Varium. L. Varius, Virgilii et Horatii familiaris, epici et tragici carminis auctor, cujus opera magno literarum detrimento interciderunt. cf. 10, 1, 98 item I. H. Voſſium ad Virg. Ecl. 9, 35. Ejus tragoedia, Thyeſtes, celebrata ſcriptoribus, nuper in Batavia reperta jactabatur, ſed ſuppoſita tanto nomini, ut ſtatim agnoverunt Critici. Hujus ipſius fabulae verſus ſunt, quorum h. l. habemus fragmenta.

— *Jam fero* (inquit) *infandissima,*
Jam facere cogor.

Quanto magis eis, quibus curae fama fuit,
46 conservandus est hic vel ambitus? Quare et,

Jam fero — cogor. Disposui fragmentum e sententia Rutgersii in Lectionibus Venusinis c. 3, flagitante metro. Gesneri conjectura, *ferre* optantis pro *fero* a libris non adjuvatur (Guelf. pro eo *vero*, in quo latet recepta ipsa), et robustius videtur. si *facere* tantum, non item *ferre*, se cogi dicat. Continuos enim duos spondeos in iambis Latinis non morabor.

curae fama. Sic Guelf. Jens. (tac. Gesn. nisi forte in meo exemplo calamo est correctum e *cura famae*) Obr. item Turic. a prima manu, nam a secunda est *curae famae* (ut et in Alm.) a tertia denique repositum *fama.* Ald. Bad. sec. Cerv. Bas. dant *aliqua cura famae,* quod in aliquot exemplis inventum probat Regius, sed Bad. in pr. rejicit *aliqua,* quod neque necessarium sit et omittatur in Vallensi. Ceteri, ut et Gesn., *cura famae.* Non multum interest; sed nostrum minus videbatur potuisse oriri e corruptela.

hic vel amb. Fortasse iniquior in Francium videar, sed non credo ejus esse conjecturam quae memoratur a Burm. *velut* pro *vel.* Hoc ipsum enim quod reposuisse fertur ille, invenio in *Turic.* qui cum Alm. nimis solet conspirare, quam ut casu factum putem, quod Francius, Almeloveeniani Codicis dominus, conjecerit, quod legitur in Turic. (gemello Alm.). Fortasse a solo Burm. turbatum est aliquid, neque arrogavit sibi hanc emendationem Francius. Veram autem existimo scripturam *velut.* *Vel* quam sit contortum, unusquisque sentiat. Poterat sane Qu. id, quod malus homo non vult videri malus, appellare *ambitum* (ubi recte Gesn. confert 12, 10, 5 *intelligendi*

quibus — fama. Si, in hominum profligatissimorum (quales fuere Catilina, Atreus) persona, studium turpitudinis abhorret a verisimilitudine, quanto magis in honestioribus debent fingi convenientia!

hic vel ambitus. Vel si merus fuerit ambitus h. e. captatio honoris, cf. §. 32. Est tamen durior collocatio conjunctionis *vel,* quam pro *saltem* usurpari quo auctore affirmet Regius, non equidem dixerim, etsi video in eadem opinione esse Tursellinum, sed revictum ab Ernesto p. 1048. cf. not. Crit.

cum Ciceroni dabimus conſilium, ut *Antonium roget*, vel etiam ut *Philippicas* (ita vitam pollicente eo) *exurat*, non cupiditatem lucis allegabimus (haec enim ſi valet in animo ejus, tacentibus quoque nobis valet), ſed, ut ſe reipublicae ſervet, hortabimur. Hac illi opus eſt occaſione, ne eum talium 47
282 procum pudeat. Et C. Caeſari ſuadentes re-

ambitum h. e. affectationem peritiae rerum ad artes pertinentium); ſed, quoniam ridiculum videbatur, ambitioſum appellari eum, qui recuſat audire nequam, molliit vocabulum ſolito, in talibus, additamento, *velut*. Confuſionem τῶν vel et velut facillimam demonſtrat Drakenb. ad Liv. 26, 37, 5. De uſu hoc τοῦ *velut* cf. noſtr. 2, 7, 5. *C. Caeſari.* Sic (non *Cajo Caeſ.*

cum Ciceroni — exurat. „Solent — ſcholaſtici declamatores ponere, Deliberat Cicero, an promittente ſalutem Antonio, orationes ſuas comburat." Seneca pater p. Bip. 37. cujus 6 et 7 ſuaſoriae ſunt de Cicerone et de hac ipſa re. Seneca tamen „Hujus" ait „ſuaſoriae alteram partem neminem ſcio declamaſſe." p. 41.

allegabimus. Cave interpreteris: memorabimus, afferemus. *Allegare* graece eſt προσπέμπειν ſcil. φίλους: Mittere ad aliquem amicos, qui aliquid ei perſuadeant, precibus et conſiliis ab eo expugnent. Multis hanc ſignificationem exemplis demonſtrat I. Fr. Gronovius ad Liv. 36, 11, 1. adde L. Senecam de Benef. 5, 25. p. 299 „Diis quoque Homericus ille ſacerdos *allegat* officia." Ita h. l. perſona imponitur cupiditati vitae, et inſperatum nitorem conſciſcit oratio, quae nihil habet elegantiae, ſi pervulgatam apud recentiores *allegandi* poteſtatem tenemus. Procedit autem haec ratio in omnibus noſtri operis locis, velut 4, 1, 13. 16; etſi obſcurius, fateor, 7, 4, 21.

occaſione. Capperonnerius, poſt eumque Geſnerus, e Graecorum rhetorum vocabulo ἀφορμή hoc mutuo ſumtum putant; et appoſite I. C. Th. Erneſtus in h. v. citat Ulpianum ad Demoſth. Androtianam: θαυμαστῶς φαίνεται ὁ ῥήτωρ. δεινὸς γὰρ καὶ ἐν ἀπόροις εὑρεῖν ἀφορμάς. Vides ἀφορμὴν eadem plane poteſtate uſurpatam, qua noſtro loco *occaſionem*; eſt ratio ſeſe expediendi, honeſta ſpecies. Sic fere et 6, 1, 5. 12, 10, 13.

C. Caeſari — regnum. Simi-

gnum, affirmabimus, ſtare jam rempublicam,
niſi uno regente, non poſſe. Nam qui de re
nefaria deliberat, id ſolum quaerit, quo mo-
48 do quam minimum peccare videatur. Mul-
tum refert etiam, quae ſit perſona ſuadentis:
quia, anteacta vita ſi illuſtris fuit, aut clarius
genus aut aetas aut fortuna affert expectatio-
nem, providendum eſt, ne, quae dicuntur,
ab eo, qui dicit, diſſentiant. At his contra-
ria ſummiſſiorem quendam modum poſtulant.

ut Geſn.) Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. ante Stoerium meis omnibus, quas ſequi malui, quam nomen integrum ponere, ubi prima eſſet C. non G. vid. 1, 7, 28. Male autem reliquas edd. ſecutus poſui 1, 6, 36. *affert exp.* Turic. *aut fert exp.* An ita mutandum quod ex Alm. refertur *Aut* pro *At* in iis, quae protinus leguntur? Saltem diverſam horum Codd. aberrationem vix credo. Sed in altera Turic. collatione eſt *aufert*, et tamen mox *Aut* pro *At* cum Alm.

lis conſultatio apud Dionem Caſſium eſt Octaviani cum Agrippa et Maecenate, ubi hic iisdem fere argumentis utitur, auctis in tantum reipublicae opibus jam civitati locum eſſe negans. Videntur autem vel prudentiſſimi Romanorum regni vocabulo tantopere fuiſſe exterriti, ut etiam Quintilianus *rem nefariam* non obſcure appellaret hanc regni affectationem, qui dominatum Domitiani et ferret et in magna generis humani felicitate poneret. Talis eſt illa Velleji et Lucani, Tiberium Neronemque adulantium, libertas, quae Catones et Brutos meros loquitur.

quia — diſſentiant. Dirimendo demonſtravi *quia* referendum eſſe ad *prov. eſt*, *ſi* autem ad *fuit* et *affert*. Non „*affert exp.* vita anteacta, ſi „ill. fuit;" ſed „ſi vita anteacta „illuſtris fuit" et „ſi" (id enim repetendum eſt animo) „clarius genus cet. expectationem affert, prov. eſt." Sic nihil abruptum neque confragoſum erit in oratione, quod Geſnerum movit, ut *providendumque* vel *providendum igitur* reponi debere conjiceret.

ſummiſſiorem — modum. Eleganter petita ab arte muſica imago. cf. 1, 12, 14.

Nam quae in aliis *libertas* eſt, in aliis *licentia* vocatur. et quibusdam ſufficit *auctoritas*; quosdam *ratio* ipſa aegre tuetur. Ideoque 49
longe mihi difficillimae videntur proſopopoeïae, in quibus ad reliquum ſuaſoriae laborem accedit etiam perſonae difficultas. Namque idem illud aliter *Caeſar*, aliter *Cicero*, aliter *Cato* ſuadere debebit. Utiliſſima vero haec exercitatio, vel quod duplicis eſt operis, vel quod poëtis quoque aut hiſtoriarum futuris ſcriptoribus plurimum confert. Verum et oratoribus neceſſaria. Nam ſunt 50
multae a Graecis Latinisque compoſitae orationes, quibus alii uterentur, ad quorum

ſufficit auct. Turic. et Alm. *ſufficiat auct.* Eleganter; neque obſtat quod mox eſt *tuetur*, indicativus. Nemo enim ſola auctoritate uti volet; ut magis quid fieri poſſit, quam quid fiat, oſtendatur. At ſe tueri conantur multi revera.

Namque idem illud. Guelf. et Turic. *Nam quidem illud* cum Bern. Levi aberratione Alm. *Nam quaedam ill.* Voſſ. 1. *Nam quid eſt ill.* In hiſce omnibus latet recepta. Edd. ante Gryph. meae transponunt *N. ill. id.* male. Pejus etiam Bad. Cerv. *N. unum et id.* Cod. Bal. *Unum quidem ill.*

poëtis quoque aut. Turic. omittit *aut*, unde conjiciam, potius quam *aut*, excidiſſe *et*, quod malim fere. Edd. (de Jenſ. tac. Geſn.) ante Bad., quo accedit Ald. ſec., mox poſt *hiſtor.* repetunt *quoque*, male. Quid autem ſibi velit Francius ante *poëtis* de conjectura inſerens *non*, vix aſſequor, niſi forte, cum mox etiam *eſt* addat poſt *neceſſ.*, *quoque* vel mutavit in *ſolum*, vel ita accepit; quorum nihil probandum.

ſufficit auct. vid. not. Crit.

proſopopoeïa. vid. 2, 1, 2. Diverſa autem haec proſopopoeïa, quae integra eſt declamatio ex ſuaſoriatum genere, ab altera, quae figuris annumeratur, et partem facit orationis vid. mox §. 54. item 6, 1, 25. 9, 2, 29. 37. 11, 1, 39. Ejus generis ſunt quas tangit, 1, 8, 3.

vel — vel. cf. 2, 20, 2.

quibus alii uterentur. cf. 2, 15, 30. Judiciales orationes

conditionem vitamque aptanda, quae dicebantur, fuerunt. An eodem modo cogitavit, aut eandem personam induit Cicero, cum scriberet Cn. Pompejo, et cum T. Ampio,

induit. Guelf. et Turic. *inducit* cum Alm. Goth. et edd. Jens. et Tarv. Regius correxit; et est nostra in omnibus meis a Locat. inde, etiam in Vallensi Codice, referente Badio. Neque erat quod vel tantillum haereret Burm. ob locum Cic. Pro Coel. c. 15 „*personam induxi.*" Apposite Gesn. citat 6, 2, 36. Sed rem conficit, quod praeterit. perf. necessarium est.

T. Ampio. Sic Voss. 3. et Bern. nisi quod ille *Tampio* dat continuata scriptura, et hic etiam corruptius *tam pio.* Proxime a Latinis scriptas in usum aliorum memorari non memini. Neque enim videtur inhonestum fuisse patronis uti; quod secus erat apud Graecos.

Cn. Pompejo — T. Ampio. Qua occasione Pompejo orationem pronunciandam scripserit Cicero, nusquam relatum invenio, neque id ipsum narratur, Pompejum usum esse Ciceronis scripto in aliquo negotio. Cum autem Cicero (Brut. c. 68) ejus eloquentiam non magnam fuisse significet, potuit sane, ubi aliquid gravius esset eloquendum, confugere ad amicum suum, qui idem esset hominum disertissimus. De T. Ampio Balbo non magis habeo, quod ex historia doceam instructum oratione a M. Tullio. Fuit is summo studio erga Pompejum, ita ut *tuba belli civilis* audiret a Caesarianis (Cic. ad Div. 6, 12). Hunc tamen per familiares C. Caesaris cum ipso in gratiam reduxit, ut ab exilio redire ei liceret (l. c.). Potuit igitur hoc beneficium vel impetrare, vel acceptum collaudare Ampius oratione, scripta a summo dicendi artifice; quales suo nomine habuit Cicero pro Marcello et pro Ligario. Nec obstat, quod ipse Ampius „studium suum consumsit in virorum fortium factis memoriae prodendis;" (l. c.) quoniam in tanto suo tempore suae eloquentiae parum fortasse confidebat. Quanquam nec diffiteor longe alia occasione Ampium potuisse uti Ciceroniana facundia. Hunc certe esse, qui a Quintiliano memoretur h. l. satis videor probasse in not. Crit. De ipso praeter plura loca in Epistolis ad Div. possunt consuli Epp. Cic. ad Att. 8, 11 in ep. Ciceronis ad Cn. Pomp. Vellej. 2, 40. Suet. Caes. c. 77. (quo et ipso loco apparet eum libros conscripsisse) Caesar de bello Civili 3,

ceterisve; ac non uniuscujusque eorum for-

accedit Voss. 1. *C. Tampio.* Tur. Bodl. Andr. Obr. *Domitio.* Edd. ante Basil. meae omnes *C. Domitio* (nam Venetam *C* omittere falso narrat Gibs.) Basil. *C. Domitio et Appio.* Guelf. Goth. Vall. (referente Badio) *C. Appio*, quibus accedere narratur Alm. quod mecum mirabuntur, qui adhuc summum attenderunt Alm. et Turic. consensum. Voss. 2 non memoratur et facit haud dubie cum Goth. Hujus autem scripturam a Gryphio inde meae praeferunt omnes. Burmannus *Domitium* temere ejiciendum esse negat, quia Cicero ei scripserit laudationem Porciae uxoris vel matris. Cic. ad Att. 13, 37. 48. Videtur Burmannus rationem Basileensis ed. probare qua duo nomina conjunguntur, quam ipse quoque, ut tutissimam, sequerer si ullus ostenderetur Codex, in quo esset. Neque tamen locis istis ad Atticum manifesto apparet, scripsisse Ciceronem hanc orationem a Domitio pronunciandam, quoniam, cum Domitio, Brutus quoque memoratur, cui mitti debeat laudatio. Valde similis sane est ratio Ad Qu. fr. 3, 8 „Serrani Domestici „filii funus perluctuosum fuit — Laudavit pater *scripto meo.*" quem locum citat Burm. *Appium* alienum esse a nostro loco vel praenomen *C.*, quod additur, ostendit. Sic enim Manutius ad Cic. ad Div. 1, 3. „*T. Appius*" (apud nostrum quidem h. l. *C. App.*; sed eodem redit) „mendo manifesto: quia „duo praenomina simul esse non possunt." Ipsum tamen etiam *Domitii* nomen, cum praesertim in Codd. *C.* antepositum non inveniatur, occupare minus noti illius *T. Ampii* locum potuisse, existimo. *M* inest, et P cum T non raro confunditur in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 27, 15, 11. Nam quin *Ampius* h. l. sine errore scriptus sit a librariis, nemo, opinor, dubitabit, qui expenderit nullam fuisse occasionem tam praeposterae scri-

105. Varro de vita Populi R. in fragm. ap. Non. p. 249 ed. Bip. Varr. Exempla orationum aliis scriptarum affert Burm. Cic. de Orat. 2, 84. quod est Laelii, et Cic. ad Q. fratrem 3, 8. quod est ipsius Ciceronis. Hae tamen sunt e genere demonstrativo. Judicialis autem manifestum exemplum adhuc desidero, neque potuit hoc adeo frequens esse inter Romanos, qui patronis solebant uti in judiciis. cf. 2, 15, 30. In nostro quidem loco de industria videntur conjungi earundem in republica partium viri, primarius alter, alter obscurior, quorum utriusque imaginem diligenter expresserit Cicero.

tunam, dignitatem, res gestas intuitus, 283
omnium, quibus vocem dabat, etiam imaginem expressit? ut melius quidem; sed
51 tamen ipsi, dicere viderentur. Neque enim minus vitiosa est oratio, si ab homine, quam si a re, cui accommodari debuit, dissidet: ideoque Lysias optime videtur in iis, quae scribebat indoctis, servasse veritatis fidem.

pturae qualis est in Bern. v. c., cum *Appius* contra multis locis male obtrusus fuerit pro *Ampio*, velut Cic. ad Div. 1, 3. 6, 12. 10, 29. 15, 70 ubi cf. Victorium, Manutium, Gebhardum. it. Caes. de B. C. 3, 105 ed. Oud. Eodem, quo in Bern., errore discerptum nomen habes Cic. ad Div. 2, 16 in aliquot Codd. Ita ii ipsi Codd., qui nostro loco praeferunt *C. Appio*, firmant scripturam quam recepi.

ceterisve. Turic. *Caesari sue* (in altera collatione *Caesari suo*) a primà manu, a secunda *Caesariue.* Alm. *Caesari suo.* Bodl. *Caesariue* cum Andr. Obr., at non Veneta, ut narrat Gibs. Caesarem hinc esse alienum, praeter ea quae rectissime monet Burm. de ipsius eloquentia, quae tali auxilio non indiguerit, ipsa quoque Codicum scriptura persuadet mihi. Prima enim illa in Turic. manus satis ostendit erroris originem. *S*, quod ibi legitur, remanserat ex vera scriptura *caeterisue*, quam male redderet librarius ignarus, unde in Alm. etiam deterius factum est: *Caesari suo*, quod ipsum altera collatio tribuit Turicensi. Quod corrector in Turic. reposuit, id in ceteros quoque Codd. ab eruditorum ingenio invectum fuit. Suetonium (Caes. 55.) male citat Burm., docturus Caesarem ipsum alteri scripsisse orationem. Ibi enim „ex persona Caesaris sermo.“ Edd. meae omnes, praeter Obr., dant receptam.

Lysias — indoctis. Similia fere de eo Dionysius Halic. p. 82. extr. *ὁμοίως δὲ τοῖς ἰδιώταις διαλέγεσθαι δοκῶν, πλεῖστον ὅσον ἰδιώτου διαφέρει.* item p. sq. extr. *ἀποδίδωμί τε οὖν αὐτῷ καὶ τὴν εὐπρεπεστάτην ἀρετὴν, καλουμένην δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἠθοποιΐαν.* cf. not. ad 1, 9, 3. Ex ipso Lysia elegantissimum ethopoeïae exemplum, in quo inferioris conditionis homo effictus videatur, affert Rutilius Lupus p. Ruhnk. 66 seqq.

Enimvero praecipue declamatoribus confiderandum eft, quid cuique perfonae conveniat? qui paucissimas controverfias ita dicunt, ut advocati; plerumque filii, patres, divites, fenes, afperi, lenes, avari, denique fuperftitiofi, timidi, derifores, fiunt: ut vix comoediarum actoribus plures habitus in pronunciando concipiendi fint, quam his in di-
cendo. Quae omnia videri poffunt *profopo-* 52
poeïae; quas ego fuaforiis fubjeci, quia nullo alio ab his, quam perfona, diftant. Quanquam haec aliquando etiam in controverfias ducitur, quae ex hiftoriis compofitae, certis
agentium nominibus continentur. Neque 53
ignoro, plerumque exercitationis gratia poni

quas ego fuaf. Guelf. et Turic. *quam e. f.* cum Alm. Goth. et edd. Jenf. et Tarv. Mallem hoc, fi mox effet *diftat*, pro *diftant.* Tum genitivus fit *profopopoeïae*, non nom. plur., quod longe elegantius. In recepta enim debebat effe: *Quae omnes v. p. prof.* . . . . . *certis agentium nom.* Turic. *certius argentium n.* Prius eft et in Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. (praeter Loc. Ven. Rufc. Bad. fec. Cerv. Baf. Burm. Capp. Gefn. et fi qua recentior) meis omnibus, cum e Vallenfi revocaverit Bad. improbans Regium, qui noftrum ex ingenio, ut videtur, repofuerat. Comparativum fuperiora refpicere ait Badius. Sed hoc eft nihili, et recte locutionem in aere alieno ufitatam *certis nominibus*, quam illuftret Bentl. ad Hor. Epift. 2, 1, 105, comparat Burm. Eft autem *certis* in Guelf.

Neque ignoro. Ita Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. (praeter Bad. fec. Cerv.) ante Burm. meis omnibus. Hic cum aliquot prioribus inferuit *enim* de Regii conjectura, nequaquam neceffaria, ut et Badius judicat, qui conjunctionem a Vallenfi quoque abeffe narrat. Capper. et Gefn. retinuerunt *enim.*

quas ego fuaf. vid. not. Crit.

et poëticas et historicas; ut *Priami verba* apud Achillem; aut *Sullae dictaturam deponentis* in concione. Sed haec in partem ce-

et poëticas et historicas] Guelf. *et poeti eas historias*. Prius mero errore. Alterum est in omnibus meis edd. ante Badium, qui receptam, quam conjiciendo assecutus erat Regius, in Vallensi esse narrat. Videntur astipulari Turic. aliique non pauci. Nostram habet Goth. *in partem cedent*. Sic Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Gryphium omnibus, nisi quod Tarv. dat *cadent in p.* quae videtur esse corruptela scripturae Turic. et edd. ante Bad., ipsius (sed levius) corruptae, *caedent*. (Sed Badius in nota *cadent* et ipse.) Gryph. *i. partes cedunt*, quem deinceps secuti sunt omnes praeter Obr. qui revocavit singularem, futurum non item. Cum hoc facere narrantur et Bal. Andr. Voss. 2. Veterum edd. et meorum Codd. scripturam retinere debui, cum singularem in simili locutione ponat Qu. 5, 11, 36 „ea — in exemplorum „locum cedunt." *locus*, *pars* nihil aliud est nisi *genus*, *species*,

et poëticas — in concione. Quod potissimum vocabulum intelligi debeat ad ista adjectiva *poët. hist.*, potest dubitari. Video Gedoynum eo retulisse *controversias* ex proximis. Sed Priamus apud Achill., Sulla dep. dict., non sunt controversiae, quae judiciali genere continentur. Neque dubito quin *personae* sint subaudiendae, non autem *prosopopoeiae*, (quod ipsum quoque proponit Capper.) Sed in hac ratione offendor eo quod sequitur „Priami *verba*." Satis enim erat solum genitivum „Priami" poni, qui referretur ad *personam*, sicut et mox „Sullae — „deponentis" ubi „verba" subaudire frigidum videtur. A nullo quidem libro abesse „*verba*" istud video, sed magnopere redolet correctorem, unde regimen genitivi sumeret inscium. Qui tamen praetulerit alteram illam Capper. rationem, intelligendi *prosopopoeias*, is exemplo fortasse tueatur se eo, quod mox §. 55 „*apud* C. Caes. *consultatio* „— *ponitur*." Ita hic *prosopop. ponitur*, quae ipsa sunt *verba* (h. e. deprecatio) *apud* Ach. Priamus Achillem implorans ut Hectoris corpus sibi concedat, poëtica persona, ex Homeri Iliade petita 24, 486 — 506. Sulla, deponens dictaturam, historica. vid. Freinshem. Suppl. Libr. Livii 89. 37. 58.

in partem cedent. vid. not. Crit.

dent trium generum, in quae caufas divifimus. Nam et rogare, indicare, rationem
284 reddere, et alia, de quibus fupra dictum eft, varie, atque ut res vult, in materia *judiciali*, *deliberativa*, *demonftrativa*, folemus. Fre- 54
quentiffime vero in his utimur ficta perfonarum, quas ipfi fubftituimus, oratione: ut, apud Ciceronem pro Coelio, Clodiam, et

ubi pluralem alienum fere agnofcas. Locutio omnis interpretanda: „annumerabuntur tribus generibus" cet.

indicare. Goth. et Voff. 2. *vendicare* (neque enim *vind.* Goth., ut narrat Gefn.) item Vallenf. referente Badio. Turic. Alm. Ioann. *judicare*, in quo eft levis error. Ne illud quidem valde confiderandum duco, in folita horum confufione cf. not. Crit. ad 2, 17, 2. Nam in loco gemino, quo refpicit, eft *narramus*, nihil autem fimile *vindicandi*. Ceterum mox in *et alia* fufpicor *et* natum ex ultimo *reddere*. cf. 3, 4, 3.

res vult in materia. Guelf. *r. ultimae m.* Voff. 1. 3. Turic. *r. ultimi materiae.* Alm. *res materiae*, miro a Turic. diffenfu. *demonftrativa folemus.* Auctoribus Turic. Alm. Guelf. Voff. 1. 3. Goth. et edd. meis ante Ald. omnibus, quo acc. Bad. pr. (fecunda non item) omifi *fubjicere*, quod reliqui inferunt, Gefn.. quoque, etfi uncis appofitis. Multi fane Codd. a conferentibus funt neglecti, ut Voff. 2. Originem vitii, de qua anquirit Gefn., non ita facile demonftres.

Freq. vero. Goth. Voff. 2. *Fr. tamen* cum edd. meis ante Gryph. omnibus, qui et ipfe hoc habet in margine. Sed Ald. uterque *vero*. Parvi refert, noftrum rectius arbitror.

de quibus fupra. Recte ablegat Capper. ad 3, 4, 3.

in his. Hoc refero ad triplices iftas, quas modo memoravit, materias; non ad *rogare* cet. quae eft Gedoyni ratio, ne ipfa quidem fpecie carens.

apud Ciceronem — alloquitur. vid. Cic. Pro Coelio c. 14. 15. mirae eloquentiae locum. Quid fit Appius „in „caftigationem amorum lo„quens" facile apparet, quid contra Clodius „in hortatio„nem" non item. Haec tamen cum fit verifimillima fcriptura (vid. not. Crit.), fi contuleris ipfum Ciceronem, videbis Clodium a Coelii quidem amore abducentem, fed ad alios faciliores et magis expofitos amores hortantem. Et eft haec

caecus Appius et Clodius frater, ille in castigationem, hic in hortationem amorum compositus, alloquitur. Solent in scholis fingi materiae ad deliberandum similiores controversiis, et ex utroque genere commixtae: ut cum apud C. Caesarem consultatio de poena

hortationem amorum. Guelf. *h. morum* cum Goth. Voss. & Vallens. (ref. Badio) ed. Bad. pr. Sed Turic. *orationem morum* cum Alm. Bal. Voss. 1. Andr. Jens. Tarv., quo acc. Ald. utraque. Hanc scripturam inveniens Regius correxit *rat. am.* quod est in Loc. Ven. Rusc. Bad. sec. et reliquis meis omnibus, praeter Gryph. qui habet nostram, cum Steph. Colin. Ad hanc omnium Codd. maxime accedit Ioann. praeferens: *orationem amorum;* in quo tamen latere puto nostram ipsam. *Orandi* enim et *hortandi* verba saepissime confunduntur in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 4, 38, 1. Regii et recentiorum constitutio an sit in Bodl., etsi siletur is, dubitari sane potest. In Voss. 3 *rationem morum* esse docemur. *Amorum* necessarium prorsus pro *morum* in uno tantum, ut dixi, est Cod. nisi forte in Bodl. quoque et Argent. Sed erat proclivis error. Gesnerus conjicit *in curationem amorum*, non quidem necessario, ut opinor. Recte Badius „Hortatio" ait „contraria est castigationi; unde „eam lectionem teneam." Quod paulo ante inter *Coel.* et *Clod.* inseritur *in* a Codd. meis tribus, et Voss. 2. 3. Bern. item edd. ante Gryph. omnibus, eum errorem puto librariorum ad illud, quod longiore intervallo infertur, *alloquitur*, non respicientium, neque religioni duxi cum recentioribus ejicere importunam voculam.

Solent in. Turic. *Sollennis*, satis proclivi errore, unde apparet quid sibi velit portentosa apud Burm. Almeloveniani scriptura *Solempniis.* Simile quid Voss. 1.

hortandi propria potestas, ut, qui alterum ad faciendum incitat, is *hortari* eum dicatur. Sic Virg. Aen. 6, 529 *Hortator scelerum*, quo recte utitur Barthius ad Stat. Theb. 5, 103. Sic et canes *hortantur* venatores. Hoc ipsum prosopopoeiae in oratione exemplum affert Priscianus in praeexercitamentis apud Pithoeum p. 329. ap. Putsch. 1340.

poena Theodoti. Plutarch. p. 660. C. D. Pomp. Θεόδοτος δὲ (Χῖος, ἐπὶ μισθῷ ῥητορικῶν λόγων διδάσκαλος τοῦ βα-

Theodoti ponitur. Conſtat enim accuſatio-
ne et defenſione cauſae, quod eſt judicialium
proprium. Permixta autem eſt et utilitatis 56
ratio, *An pro Caeſare fuerit occidi Pom-
pejum? An timendum a rege bellum, ſi Theo-
dotus ſit occiſus? An id minime opportunum
hoc tempore, et periculoſum, et certe longum
ſit futurum?* Quaeritur et de honeſto, *De-* 57
*ceatne Caeſarem ultio Pompeji? An ſit ve-
rendum, ne pejorem faciat ſuarum partium
cauſam, ſi Pompejum indignum morte fatea-
tur?* Quod genus accidere etiam veritati pot- 58
eſt. Non ſimplex autem circa ſuaſorias error
in plerisque declamatoribus fuit, qui dicendi
genus in his diverſum, atque in totum illi

Theod. ſit occ. Turic. *T. fuit o.* Natumne ex *fuerit?* Alm. non memoratur. *atque in totum illi.* Turic. *atque illi* cum Alm. et Obr. Non equidem accedam huic omiſſioni cum et ipſe noſter et alii ejus aevi *in totum* non raro uſur-

σιλέως Πτολεμαίου ἀνειλημμένος) δεινότητα λόγου καὶ ῥητορείαν ἐπιδεικνύμενος κράτιστον ἀπέφηνεν εἶναι μεταπεμψαμένους ἀνελεῖν τὸν Πομπήϊον. — προσεπεῖπε δὲ διαμειδιάσας (ὥς φασιν) ὅτι νεκρὸς οὐ δάκνει. Contraxi verba Plutarchi. Id. Caeſ. p. 730. D. (Καῖσαρ) Θεόδοτον ἀπεστράφη τὴν Πομπηΐου κεφαλὴν φέροντα. Id. M. Brut. p. 999. D. Θεόδοτος — παρὰ τῆς τύχης χρόνον εἰς ἄδοξον καὶ ἄπορον καὶ πλάνητα βίον ἐπιδανεισάμενος, τότε Βροῦτον ἐπιόντα τὴν Ἀσίαν οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἀναχθεὶς καὶ κολασθεὶς, ὄνομα τοῦ θανάτου πλέον ἔσχεν ἢ τοῦ βίου. L. Seneca de Ira 2, 2 p. Bip. 30. „Quis non „Theodoto, et Achillae" (is interfector fuit Pompeji Magni) „et ipſi puero" (regi Ptolemaeo) „non puerile auſo facinus infeſtus eſt?" Frequentatam rhetoribus hanc ſuaſoriam diſcimus, e M. Seneca rhetore, Controv. 2, 12 p. Bip. 171 „Suaſoriam de Theodoto „declamavit per triduum (Latro)."

veritati poteſt. Non fictae ſolum apud rhetorem materiae. cf. §. 62.

judiciali contrarium esse existimarunt. Nam et principia abrupta, et concitatam semper orationem, et in verbis *effusiorem* (ut ipsi vocant) *cultum* affectaverunt, et earum breviores utique commentarios, quam judicialis
59 materiae, facere elaborarunt. Ego porro ut prooemio video non utique opus esse suasoriis, propter quas dixi supra caussas, ita cur initio furioso sit exclamandum, non intelligo: cum proposita consultatione rogatus sen- 285
tentiam, si modo est sanus, non quiritet, sed quam maxime potest civili et humano in-

pent. cf. 3, 6, 32. 4, 1, 72. 8, 6, 8. 9, 2, 88. it. L. Seneca de Ira 1, 16 p. Bip. 22. et Plin. in H. N. frequentissime. cf. *in quantum* 2, 10, 4.

judicialis mat. Guelf. et Turic. *legalis m.* cum Codd. et edd. ante Bad. sec. meis omnibus. Regius conjecit, quod deinde receptum est. Et sane aptius videtur; non negem tamen Qu. hic, ubi non agit de statibus, *legalem mat.* potuisse latiori potestate usurpare. Silentur Bern. et Bal. quorum alter, nisi mutilus est h. l. videtur tueri receptam. *Legalis* revocavit Obr. ex suo profecto Codice. Id etiam in Vallensi esse narrat Badius.

ut ipsi vocant. cf. 2, 12, 9.

breviores — commentarios. Minus scripti domo attulerunt, sed impetu ipso freti ad dicendum surrexerunt. (cf. §. 63.) Commentarii sunt quae in usum futurum perscribimus cf. 1, 8, 19. 3, 6, 59. item Cic. Brut. c. 44 extr. „non „— oratio, sed — orationis „commentarium." Sed cum minus scripserunt, plerumque etiam breviores fiunt ipsae orationes. (cf. §. 68.) Mox ad *judicialis mat.* cf. not. Crit.

dixi supra. §. 6. De *porro* vid. not. ad 2, 17, 8.

civili. Cum *civilis* in republica esset is, qui neminem opibus praegravare, sed omnibus aequalem et nequaquam plus quam *civem* vellet se praestare, videmus jam Quintilianeo aevo significationem *comitatis* haesisse vocabulo, quae nunc in Francogallica lingua sola est. cf. 2, 6, 3 *vivaciores.* cf. Thesaurum Fabri a Gesn. ed.

greſſu mereri aſſenſum deliberantis velit. Cur autem torrens, et utique aequaliter concitata ſit in ea dicentis oratio, cum vel praecipue moderationem rationemque conſilia deſiderent? Neque ego negaverim, ſaepius ſubſidere in controverſiis impetum dicendi prooemio, narratione, argumentis: quae ſi detrahas, id fere ſupererit, quo ſuaſoriae conſtant: verum id quoque aequalius erit, non 60

Cur autem. Goth. et Voſſ. 2. *C. igitur*, ſoli quantum video, ſed cum edd. ante Ald. ſec. omnibus, exceptis Tarv. (a Jenſ. recedente cf. not. ad §. 39.) et Ald. pr. Non eſt ſane quod diſpliceat *igitur*.

quae ſi detrahas. Sic Guelf. et Turic. *quem ſ. d.* Goth. Voſſ. 2. Vall. ref. Badio, cum edd. a Badio inde ad Obr. usque omnibus, exc. Ald. ſec. Pravam hanc ſcripturam expreſſit Gedoynus.

et utique aequaliter. cf. not. Crit. ad §. 6.

ſubſidere — impetum. Monendi videntur tirones ut verbi penultimam corripiant, quoniam in hac ſimilitudine aquae aeſtuantis, quae jam deſerveſcat, tertiae conjugationis fere verbum uſurpatur, non ſecundae, apud poetas certe, quod hic et ad libr. 2. aliquot exemplis oſtendit Burm. cf. not. Crit. ad 2, 1, 3.

aequalius. Ex argumentationis nexu apparet hoc referri debere ad *ſuaſorias* non ad *controverſias*. Poſſis tamen facile adduci, ut credas agi de eo quod fiat in controverſia, detractis prooemio, narratione, argumentis; quem errorem ne ipſe quidem Qu. ſatis caviſſe mihi videtur. Erit igitur hoc tenendum, ut ad „*id*“ intelligamus magis „*quo ſuaſ. conſtant*“ quam „*quod ſupererit.*“ *Aequalius* autem nequaquam eſt „ſedatius,“ ſed „minus varium.“ Qu., dum concitationem iſtam perpetuam reprehendit, quam in ſuaſoriis affectabant declamatores, non eo usque progreditur, ut plane diverſam ſuaſoriae et controverſiae rationem dicat ab ea, quam vulgo conſtituunt illi. Negat ſolum, ſemper controverſia concitatiorem eſſe ſuaſoriam. Fatetur itaque in controverſiis, quoniam tractant negotia fere privata, humilius eſſe genus dicendi (*ſaepius*

conditionem vitamque aptanda, quae dicebantur, fuerunt. An eodem modo cogitavit, aut eandem personam induit Cicero, cum scriberet Cn. Pompejo, et cum T. Ampio,

induit. Guelf. et Turic. *inducit* cum Alm. Goth. et edd. Jens. et Tarv. Regius correxit; et est nostra in omnibus meis a Locat. inde, etiam in Vallensi Codice, referente Badio. Neque erat quod vel tantillum haereret Burm. ob locum Cic. Pro Coel. c. 15 „*personam induxi.*" Apposite Gesn. citat 6, 2, 36. Sed rem conficit, quod praeterit. perf. necessarium est.

T. Ampio. Sic Voss. 3. et Bern. nisi quod ille *Tampio* dat continuata scriptura, et hic etiam corruptius *tam pio.* Proxime a Latinis scriptas in usum aliorum memorari non memini. Neque enim videtur inhonestum fuisse patronis uti; quod secus erat apud Graecos.

Cn. Pompejo — T. Ampio. Qua occasione Pompejo orationem pronunciandam scripserit Cicero, nusquam relatum invenio, neque id ipsum narratur, Pompejum usum esse Ciceronis scripto in aliquo negotio. Cum autem Cicero (Brut. c. 68) ejus eloquentiam non magnam fuisse significet, potuit sane, ubi aliquid gravius esset eloquendum, confugere ad amicum suum, qui idem esset hominum disertissimus. De T. Ampio Balbo non magis habeo, quod ex historia doceam instructum oratione a M. Tullio. Fuit is summo studio erga Pompejum, ita ut *tuba belli civilis* audiret a Caesarianis (Cic. ad Div. 6, 12). Hunc tamen per familiares C. Caesaris cum ipso in gratiam reduxit, ut ab exilio redire ei liceret (l. c.). Potuit igitur hoc beneficium vel impetrare, vel acceptum collaudare Ampius oratione, scripta a summo dicendi artifice; quales suo nomine habuit Cicero pro Marcello et pro Ligario. Nec obstat, quod ipse Ampius „studium suum consumsit in virorum fortium factis memoriae prodendis;" (l. c.) quoniam in tanto suo tempore suae eloquentiae parum fortasse confidebat. Quanquam nec diffiteor longe alia occasione Ampium potuisse uti Ciceroniana facundia. Hunc certe esse, qui a Quintiliano memoretur h. l. satis videor probasse in not. Crit. De ipso praeter plura loca in Epistolis ad Div. possunt consuli Epp. Cic. ad Att. 8, 11 in ep. Ciceronis ad Cn. Pomp. Vellej. 2, 40. Suet. Caes. c. 77. (quo et ipso loco apparet eum libros conscripsisse) Caesar de bello Civili 3,

idoneam maxime ad scribendum *demonstrativam*, proximamque ab ea *judicialem* putavit: videlicet quoniam prior illa tota esset ostentationis; haec secunda egeret artis, vel
286 ad fallendum, si ita poposcisset utilitas; consilia fide prudentiaque constarent. Quibus 64
in demonstrativa consentio; nam et omnes alii scriptores idem tradiderunt: in judiciis autem consiliisque secundum conditionem ipsius, quae tractabitur, rei, accommodandam dicendi credo rationem. Nam et Phi- 65
lippicas Demosthenis iisdem, quibus habitas in judiciis orationes, video eminere virtutibus: et Ciceronis sententiae et conciones non minus clarum, quam est in accusationibus ac defensionibus, eloquentiae lumen ostendunt.

eg. artis. Turic. *e. artibus* cum Alm. quod probat Burm. allato Justini loco 9, 8. *artibus bella tractabat.* Facilis tamen erat error. Eandem *egendi* structuram habes 2, 16, 13.

vel ad fall. Guelf. *v. quod a. f.* cum aliquot edd. ut meis Bas. Gryph., male.

accommodandam. Turic. *accommodandum* cum Alm. sed a secunda manu ille habet receptam.

credo rationem. Ita Codd. mei et Vall. (ref. Badio). Vett. aliquot edd. ante Loc. quo acc. Ald. utr. c. *orationem* quod correxit Regius. Apparet, quam proclivis fuerit error.

Dem. iisdem. Sic Goth. Jens. (tac. Gesn.) Guelf. *hisdem.* Sed edd. nostram dant omnes ante Gryph. qui primus *eisdem.* Insolentior scriptura, invitis libris, obtrudi non debebat.

accus. ac def. Guelf. *a. et d.* paulo suavius, nisi quod variavit fortasse Qu. de industria, propter „*sent. et conc.*"

„oratione, non de ornatu splen„doreque ipsius, ut Qu. vide„tur accepisse."

sententiae et conciones. Habitae in senatu et ad populum orationes. cf. §. 67.

tunam, dignitatem, res gestas intuitus, 283
omnium, quibus vocem dabat, etiam imaginem expressit? ut melius quidem, sed
51 tamen ipsi, dicere viderentur. Neque enim minus vitiosa est oratio, si ab homine, quam si a re, cui accommodari debuit, dissidet: ideoque Lysias optime videtur in iis, quae scribebat indoctis, servasse veritatis fidem.

pturae qualis est in Bern. v. c., cum *Appius* contra multis locis male obtrusus fuerit pro *Ampio*, velut Cic. ad Div. 1, 3. 6, 12. 10, 29. 13, 70 ubi cf. Victorium, Manutium, Gebhardum. it. Caes. de B. C. 3, 105 ed. Oud. Eodem, quo in Bern., errore discerptum nomen habes Cic. ad Div. 2, 16 in aliquot Codd. Ita ii ipsi Codd., qui nostro loco praeferunt *C. Appio*, firmant scripturam quam recepi.

ceterisve. Turic. *Caesari sue* (in altera collatione *Caesari suo*) a prima manu, a secunda *Caesariue*. Alm. *Caesari suo*. Bodl. *Caesarius* cum Andr. Obr., at non Veneta, ut narrat Gibs. Caesarem hinc esse alienum, praeter ea quae rectissime monet Burm. de ipsius eloquentia, quae tali auxilio non indiguerit, ipsa quoque Codicum scriptura persuadet mihi. Prima enim illa in Turic. manus satis ostendit erroris originem. *S*, quod ibi legitur, remanserat ex vera scriptura *caeterisue*, quam male redderet librarius ignarus, unde in Alm. etiam deterius factum est: *Caesari suo*, quod ipsum altera collatio tribuit Turicensi. Quod corrector in Turic. reposuit, id in ceteros quoque Codd. ab eruditorum ingenio invectum fuit. Suetonium (Caes. 55.) male citat Burm., docturus Caesarem ipsum alteri scripsisse orationem. Ibi enim „ex persona Caesaris sermo.“ Edd. meae omnes, praeter Obr., dant receptam.

Lysias — indoctis. Similia fere de eo Dionysius Halic. p. 82. extr. ὁμοίως δὲ τοῖς ἰδιώταις διαλέγεσθαι δοκῶν, πλεῖστον ὅσον ἰδιώτου διαφέρει. item p. sq. extr. ἀποδίδωμί τε οὖν αὐτῷ καὶ τὴν εὐπρεπεστάτην ἀρετὴν, καλουμένην δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἠθοποιΐαν. cf. not. ad 1, 9, 3. Ex ipso Lysia elegantissimum ethopoeiae exemplum, in quo inferioris conditionis homo effictus videatur, affert Rutilius Lupus p. Ruhnk. 66 seqq.

Enimvero praecipue declamatoribus confiderandum eft, quid cuique perfonae conveniat? qui pauciffimas controverfias ita dicunt, ut advocati; plerumque filii, patres, divites, fenes, afperi, lenes, avari, denique fuperftitiofi, timidi, derifores, fiunt: ut vix comoediarum actoribus plures habitus in pronunciando concipiendi fint, quam his in dicendo. Quae omnia videri poffunt *profopo-* 52
poeïae; quas ego fuaforiis fubjeci, quia nullo alio ab his, quam perfona, diftant. Quanquam haec aliquando etiam in controverfias ducitur, quae ex hiftoriis compofitae, certis agentium nominibus continentur. Neque 53
ignoro, plerumque exercitationis gratia poni

quas ego fuaf. Guelf. et Turic. *quam e. f.* cum Alm. Goth. et edd. Jenf. et Tarv. Mallem hoc, fi mox effet *diftat*, pro *diftant.* Tum genitivus fit *profopopoeïae*, non nom. plur., quod longe elegantius. In recepta enim debebat effe: *Quae omnes v. p. prof.* ...... *certis agentium nom.* Turic. *certius argentium n.* Prius eft et in Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. (praeter Loc. Ven. Rufc. Bad. fec. Cerv. Baf. Burm. Capp. Gefn. et fi qua recentior) meis omnibus, cum e Vallenfi revocaverit Bad. improbans Regium, qui noftrum ex ingenio, ut videtur, repofuerat. Comparativum fuperiora refpicere ait Badius. Sed hoc eft nihili, et recte locutionem in aere alieno ufitatam *certis nominibus*, quam illuftret Bentl. ad Hor. Epift. 2, 1, 105, comparat Burm. Eft autem *certis* in Guelf.

Neque ignoro. Ita Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. (praeter Bad. fec. Cerv.) ante Burm. meis omnibus. Hic cum aliquot prioribus inferuit *enim* de Regii conjectura, nequaquam neceffaria, ut et Badius judicat, qui conjunctionem a Vallenfi quoque abeffe narrat. Capper. et Gefn. retinuerunt *enim.*

quas ego fuaf. vid. not. Crit.

Dicit tamen idem de ſuaſoria, hoc modo: *Tota autem oratio, ſimplex et gravis, et ſen-*
66 *tentiis debet ornatior eſſe, quam verbis.* Uſum exemplorum nulli materiae magis convenire merito fere omnes conſentiunt, cum plerumque videantur reſpondere futura praeteritis, habeaturque experimentum velut quoddam
67 rationis teſtimonium. Brevitas quoque aut copia non genere materiae, ſed modo conſtant. Nam ut in conſiliis plerumque ſimplicior quaeſtio eſt, ita ſaepe in cauſis minor. Quae omnia vera eſſe ſciet, ſi quis non orationes modo, ſed hiſtorias etiam (namque in his conciones atque ſententiae plerumque ſuadendi ac diſſuadendi funguntur officio) legere maluerit, quam in commentariis rheto-
68 rum conſeneſcere. Inveniet enim, nec in

nulli materiae. Edd. ante Ald. pr. meae omnes *nonnulli m.* unde Regius et Geſn. efficere malint *non ulli m.*, ſed recepta eſt in Codd. meis tribus, quod de Vall. quoque refert Badius.

aut copia. Turic. *a. copiae*, male; et ſolus.

modo conſtant. Pluralem in verbo mei Codd. habent. Voſſ. omnes ſingularem, quibuscum faciunt ex meis edd. Bad. utr. Gerv. Gryph. Gibſ. (non Leid.) Obr. Roll. Capper. Blaſſ. (non Andres). Lubrica quidem in voce *conſtant* diſputatio de Codd. auctoritate; ſed ſingularis potuit reponi ab erudito, qui pluralem poſt *aut* disjunctivum non ferret. Neque tamen ejusmodi ſtructura ſuis exemplis caret. cf. I. Fr. Heuſingerus ad Cic. de Offic. 1, 41, 10. *ſciet ſi quis.* Turic. *ſcies ſ. q.* cum Alm. ſed a ſecunda manu ille *ſciet.*

Dicit — idem. Cic. Partitt. Oratt. c. 27. extr.

genere — modo. Poſterius accipe *magnitudinem, ambitum.* cf. §. 35. it. 2, 21, 2. De *conſtant* vid. not. Crit.

rhetorum commentariis, vulgares regulas continentibus. cf. 3, 6, 59.

dent trium generum, in quae causas divisimus. Nam et rogare, indicare, rationem
284 reddere, et alia, de quibus supra dictum est, varie, atque ut res vult, in materia *judiciali*, *deliberativa*, *demonstrativa*, solemus. Fre- 54
quentissime vero in his utimur ficta personarum, quas ipsi substituimus, oratione: ut, apud Ciceronem pro Coelio, Clodiam, et

ubi pluralem alienum fere agnoscas. Locutio omnis interpretanda: „annumerabuntur tribus generibus" cet.

indicare. Goth. et Voss. 2. *vendicare* (neque enim *vind.* Goth., ut narrat Gesn.) item Vallens. referente Badio. Turic. Alm. Ioann. *judicare*, in quo est levis error. Ne illud quidem valde considerandum duco, in solita horum confusione cf. not. Crit. ad 2, 17, 2. Nam in loco gemino, quo respicit, est *narramus*, nihil autem simile *vindicandi*. Ceterum mox in *et alia* suspicor *et* natum ex ultimo *reddere*. cf. 3, 4, 3.

res vult in materia. Guelf. *r. ultimae m.* Voss. 1. 3. Turic. *r. ultimi materiae*. Alm. *res materiae*, miro a Turic. dissensu. *demonstrativa solemus*. Auctoribus Turic. Alm. Guelf. Voss. 1. 3. Goth. et edd. meis ante Ald. omnibus, quo acc. Bad. pr. (secunda non item) omisi *subjicere*, quod reliqui inserunt, Gesn. quoque, etsi uncis appositis. Multi sane Codd. a conferentibus sunt neglecti, ut Voss. 2. Originem vitii, de qua anquirit Gesn., non ita facile demonstres.

Freq. vero. Goth. Voss. 2. *Fr. tamen* cum edd. meis ante Gryph. omnibus, qui et ipse hoc habet in margine. Sed Ald. uterque *vero*. Parvi refert, nostrum rectius arbitror.

de quibus supra. Recte ablegat Capper. ad 3, 4, 3.

in his. Hoc refero ad triplices istas, quas modo memoravit, materias; non ad *rogare* cet. quae est Gedoyni ratione ipsa quidem specie carens.

apud Ciceronem — alloquitur. vid. Cic. Pro Coelio c. 14. 15. mirae eloquentiae locum. Quid sit Appius „in „castigationem amorum lo„quens" facile apparet, quid contra Clodius „in hortatio„nem" non item. Haec tamen cum sit verisimillima scriptura (vid. not. Crit.), si contuleris ipsum Ciceronem, videbis Clodium a Coelii quidem amore abducentem, sed ad alios faciliores et magis expositos amores hortantem. Et est haec

advocari coeperint in consilia amicorum, dicere sententiam in senatu, suadere, si quid consulet princeps: quod praeceptis fortasse non credunt, usu docebuntur.

IX. Nunc de judiciali genere. quod est praecipue multiplex, sed officiis constat duobus, *intentionis* ac *depulsionis*. cujus partes, ut plurimis auctoribus placuit, quinque sunt, *prooemium*, *narratio*, *probatio*, *refutatio*, *peroratio*. His adjecerunt quidam *partitionem*, *propositionem*, *excessum*. quarum priores duae probationi succedunt. Nam proponere quidem, quae sis probaturus, necesse est; sed et concludere: cur igitur, si illa pars causae est, non et haec sit? *Partitio* vero dispositionis est species, ipsa *dispositio* pars rhetorices, et per omnes materias totumque earum corpus aequaliter fusa, sicut *inventio* et *elocutio*. Ideoque eam non orationis totius partem unam esse credendum est, sed quaestionum etiam singularum. Quae nam-

si quid consf. princ. Turic. *s. q. et consulis principis* cum Alm. *Quae namque est.* Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) omittunt *namque* cum Alm. Voss. 1. 3. (Voss. 2. miror, si

cujus partes. Cave relativum referas ad proximum *depuls.* Spectat ad *jud. genus* (cf. 1, 5, 19); et sic optimi loquuntur scriptores. cf. Schneider. ad Cic. Brut. c. 15, 2. in ed. Wezel.

succedunt. cf. 3, 6, 71. e. 10, 4. Idem est quod *subjici*, de quo vide 3, 3, 6.

illa — haec, propositio — conclusio, quarum posteriorem nemo partem causae, vel orationis, constituit.

Quae namque. Conjunctio-

que est quaestio, in qua non promittere possit
orator, quid primo, quid secundo, quid ter-
tio sit loco dicturus? quod est proprium *par-*
88 *titionis.* Quam ergo ridiculum est, *quaestio-*
nem quidem speciem esse probationis; *parti-*
tionem autem, quae sit species quaestionis,
partem totius orationis vocari? *Egressio* ve- 4
ro, vel (quod usitatius esse coepit) *excessus*,
sive est extra causam, non potest esse pars
causae: sive est in causa, adjutorium vel or-
namentum partium est earum, ex quibus
egreditur. Nam si, quidquid in causa est,
pars causae vocabitur: cur non *argumentum*,
similitudo, *locus communis*, *affectus*, *exem-*
pla, partes vocentur? Tamen nec iis assen- 5
tior, qui detrahunt *refutationem*, tanquam

habet conjunctionem) et edd. ante Bad. omnibus, qui primus emendationem Regii inserentis voculam, recepit, etsi subjiciens, se, sive ascribatur *namque* sive non, susque deque ferre, et in Vallensi esse negans. Supervacuum certe non est, sed erat lenius immittere *enim*, quod habent Ald. uterque et Vidov. Cum tamen insolentior haec conjunctionis, alteri voci subjectae, structura non sit ignota scriptoribus, suspicor alicubi in Codice conspectam eam a Regio, qui, pro istius seculi more, auctorem tacuerit. Dicas saltem esse in Britannicis tribus.

proprium part. Turic. *primum* cum Alm. unde Burm. efficit *privum*, sed cf. 3, 3, 12.

egreditur. Turic. *egredietur.* Fit clausula hexametri.

nec iis. Turic. *neque his* cum Alm. Guelf. *neque iis* cum Ald. Posui tam exiguam varietatem, si forte regula quaedam veterum ponendi *neque* an *nec*, ante vocalem, posset erui, multis exemplis colligendis.

nem *namque* postpositam habes etiam 2, 4, 6. 8, 6, 71. it. Flor. 1, 12, 6. Plin. H. N. 17, 18. 18, 26. 25, 2. 26, 1. multisque praeterea locis. vid. tamen not. Crit.

judiciali contrarium esse existimarunt. Nam et principia abrupta, et concitatam semper orationem, et in verbis *effusiorem* (ut ipsi vocant) *cultum* affectaverunt, et earum breviores utique commentarios, quam judicialis
59 materiae, facere elaborarunt. Ego porro ut prooemio video non utique opus esse suasoriis, propter quas dixi supra caussas; ita cur initio furioso sit exclamandum, non intelligo: cum proposita consultatione rogatus sen- 285
tentiam, si modo est sanus, non quiritet, sed quam maxime potest civili et humano in-

pent. cf. 3, 6, 52. 4, 1, 72. 8, 6, 8. 9, 2, 88. it. L. Seneca de Ira 1, 16 p. Bip. 22. et Plin. in H. N. frequentissime. cf. *in quantum* 2, 10, 4.

judicialis mat. Guelf. et Turic. *legalis m.* cum Codd. et edd. ante Bad. sec. meis omnibus. Regius conjecit, quod deinde receptum est. Et sane aptius videtur; non negem tamen Qu. hic, ubi non agit de statibus, *legalem mat.* potuisse latiori potestate usurpare. Silentur Bern. et Bal. quorum alter, nisi mutilus est h. l. videtur tueri receptam. *Legalis* revocavit Obr. ex suo profecto Codice. Id etiam in Vallensi esse narrat Badius.

ut ipsi vocant. cf. 2, 12, 9.
breviores — commentarios. Minus scripti domo attulerunt, sed impetu ipso freti ad dicendum surrexerunt. (cf. §. 63.) Commentarii sunt quae in usum futurum perscribimus cf. 1, 8, 19. 3, 6, 59. item Cic. Brut. c. 44 extr. „non „— oratio, sed — orationis „commentarium.“ Sed cum minus scripserunt, plerumque etiam breviores fiunt ipsae orationes. (cf. §. 68.) Mox ad ... *s mat.* cf. not. Crit.

dixi supra. §. 6. De *porro* vid. not. ad 2, 17, 8.

civili. Cum *civilis* in republica esset is, qui neminem opibus praegravare, sed omnibus aequalem et nequaquam plus quam *civem* vellet se praestare, videmus jam Quintilianeo aevo significationem *comitatis* haesisse vocabulo, quae nunc in Francogallica lingua sola est. cf. 2, 6, 3 *vivaciores.* cf. Thesaurum Fabri a Gesn. ed.

omnia intueri oportet, *Quod sit genus causae? Quid in ea quaeratur? Quae prosint? Quae noceant?* deinde, *Quid confirmandum* sit, ac *refellendum?* tum, *Quo modo narrandum? Expositio* enim probationum est prae- 7
paratio: nec esse utilis potest, nisi prius constiterit, quid debeat de probatione promittere. Postremo intuendum, quemadmodum judex sit conciliandus. Neque enim, nisi
289 totis causae partibus diligenter inspectis, scire possumus, qualem nobis facere animum co-

Quod sit gen. caus. Turic. *quid s. g. c.* cum Jens. (tac. Gesn.) et Voss. 2. (de Goth. neque Gesn. neque ego quidquam notavimus) Tarv. et Ald. utr. Badius Vallensem *quod* praeferre narrat, quod conjectura reposuerat Regius.

Quae prosint? Quae noceant. Goth. *Quid prosit quid noceat* (posterius tantum memorante Gesn.) cum Voss. 2. Alm. dicitur praeferre: *Quid prosint, quid noceant*, sed latet in iis Gothana scriptura. Turic. non memoratur.

constiterit. Turic. et Guelf. *constituerit* cum Goth. Bodl. Bal. Voss. tribus Bern. et edd. Andr. Jens. Tarv. Ald. Bas. (quae, in marg. receptam habet). Alm. tacetur quidem sed nimis cum Turic. solet facere. Unus est Ioann. qui possit receptae vindex credi, quoniam siletur a Gibsono, mox eundem memorante, nisi forte mutilus est h. l. Sed si vel nullus Codex addicat, verissima est recepta, in tanta librariorum consuetudine permutandi *constituit* et *constitit* cum suis. vid. Drakenborch. ad Liv. 27, 16, 11.

Expositio. Cave hanc cum *propositione* confundas. Est plane quod narratio, quod nostro loco docet „*enim*" respiciens ad „*narrandum.*" cf. 1, 2, 14. et 2, 4, 15. Ita Declam. Qu. 3, 7. p. 46. „Hoc ex„*positionis* loco — accusato„ribus credas. Illi *narrarunt*" cet.

totis — partibus. Sic pro *omnibus* a poëtis et sequioris potissimum aevi scriptoribus frequentatur *totis*, qua de re vide Gesn. in Thes. utroque. Quanquam hic facile inseras *u* post *i*.

judiciali contrarium esse existimarunt. Nam
et principia abrupta, et concitatam semper
orationem, et in verbis *effusiorem* (ut ipsi
vocant) *cultum* affectaverunt, et earum bre-
viores utique commentarios, quam judicialis
59 materiae, facere elaborarunt. Ego porro ut
prooemio video non utique opus esse suaso-
riis, propter quas dixi supra caussas; ita cur
initio furioso sit exclamandum, non intelli-
go: cum proposita consultatione rogatus sen- 285
tentiam, si modo est sanus, non quiritet, sed
quam maxime potest civili et humano in-

pent. cf. 3, 6, 32. 4, 1, 72. 8, 6, 8. 9, 2, 88. it. L. Seneca de Ira 1, 16 p. Bip. 22. et Plin. in H. N. frequentissime. cf. *in quantum* 2, 10, 4.

judicialis mat. Guelf. et Turic. *legalis m.* cum Codd. et edd. ante Bad. sec. meis omnibus. Regius conjecit, quod deinde receptum est. Et sane aptius videtur; non negem tamen Qu. hic, ubi non agit de statibus, *legalem mat.* potuisse latiori potestate usurpare. Silentur Bern. et Bal. quorum alter, nisi mutilus est h. l. videtur tueri receptam. *Legalis* revocavit Obr. ex suo profecto Codice. Id etiam in Vallensi esse narrat Badius.

ut ipsi vocant. cf. 2, 12, 9.

breviores — commentarios. Minus scripti domo attulerunt, sed impetu ipso freti ad dicendum surrexerunt. (cf. §. 63.) Commentarii sunt quae in usum futurum perscribimus cf. 1, 8, 19. 3, 6, 59. item Cic. Brut. c. 44 extr. „non „— oratio, sed — orationis „commentarium." Sed cum minus scripserunt, plerumque etiam breviores fiunt ipsae orationes. (cf. §. 68.) Mox ad *judicialis mat.* cf. not. Crit.

dixi supra. §. 6. De *porro* vid. not. ad 2, 17, 8.

civili. Cum *civilis* in republica esset is, qui neminem opibus praegravare, sed omnibus aequalem et nequaquam plus quam *civem* vellet se praestare, videmus jam Quintilianeo aevo significationem *comitatis* haesisse vocabulo, quae nunc in Francogallica lingua sola est. cf. 2, 6, 3 *vivaciores.* cf. Thesaurum Fabri a Gesn. ed.

gressu mereri assensum deliberantis velit.
Cur autem torrens, et utique aequaliter con- 60
citata sit in ea dicentis oratio, cum vel prae-
cipue moderationem rationemque consilia de-
siderent? Neque ego negaverim, saepius sub-
sidere in controversiis impetum dicendi pro-
oemio, narratione, argumentis: quae si de-
trahas, id fere supererit, quo suasoriae con-
stant: verum id quoque aequalius erit, non

Cur autem. Goth. et Voss. 2. *C. igitur,* soli quantum video, sed cum edd. ante Ald. sec. omnibus, exceptis Tarv. (a Jens. recedente cf. not. ad §. 39.) et Ald. pr. Non est sane quod displiceat *igitur.*

quae si detrahas. Sic Guelf. et Turic. *quem s. d.* Goth. Voss. 2. Vall. ref. Badio, cum edd. a Badio inde ad Obr. usque omnibus, exc. Ald. sec. Pravam hanc scripturam expressit Gedoynus.

et utique aequaliter. cf. not. Crit. ad §. 6.

subsidere — impetum. Monendi videntur tirones ut verbi penultimam corripiant, quoniam in hac similitudine aquae aestuantis, quae jam defervescat, tertiae conjugationis fere verbum usurpatur, non secundae, apud poetas certe, quod hic et ad libr. 2. aliquot exemplis ostendit Burm. cf. not. Crit. ad 2, 1, 3.

aequalius. Ex argumentationis nexu apparet hoc referri debere ad *suasorias* non ad *controversias.* Possis tamen facile adduci, ut credas agi de eo quod fiat in controversia, detractis prooemio, narratione, argumentis; quem errorem ne ipse quidem Qu. satis cavisse mihi videtur. Erit igitur hoc tenendum, ut ad „*id*" intelligamus magis „*quo suas. constant*" quam „*quod supererit.*" *Aequalius* autem nequaquam est „sedatius," sed „minus varium." Qu., dum concitationem istam perpetuam reprehendit, quam in suasoriis affectabant declamatores, non eo usque progreditur, ut plane diversam suasoriae et controversiae rationem dicat ab ea, quam vulgo constituunt illi. Negat solum, semper controversia concitatiorem esse suasoriam. Fatetur itaque in controversiis, quoniam tractant negotia fere privata, humilius esse genus dicendi (*saepius*

61 tumultuosius atque turbidius. Verborum autem magnificentia non validius est affectanda suasorias declamantibus; sed contingit magis. Nam et personae fere magnae fingentibus placent, *regum*, *principum*, *populi*, *senatus*, et res ampliores. ita cum verba rebus aptentur, ipso materiae nitore clare-
62 scunt. Alia veris consiliis ratio est. ideoque Theophrastus quam maxime remotum ab omni affectatione in deliberativo genere voluit esse sermonem: secutus in hoc auctoritatem praeceptoris sui; quanquam dissentire
63 ab eo non timide solet. Namque Aristoteles

affectatione. Guelf. et Turic. *affectione* cum Alm. Ioann. Vall. (ref. Badio) Voss. 2 (an 1? quoniam Goth. habet receptam) 3. et edd. Jens. Tarv. Rusc. (rec. a Loc. cf. ad §. 39) Bad. pr. Ald. utr. Vindices receptae videntur Bodl. Bal. Arg. Goth. Veram autem esse ipse, qui alteram explicare laborat, Gesn. fatetur. *in hoc auctorit.* Guelf. *i. h. genere a.* solus, repetente, ni f., librario quod modo praecesserat.

quam in suas. *subsidere*) et, si quando vel in locis communibus vel in epilogo assurgat oratio, cogi tamen in iis ipsis eum, qui dicat, descendere interdum ad rerum tenuitatem, ut brevior esse debeat illa in controversiis magniloquentia; quae in suasoriis vicissim aequaliter per omnem pertingat orationem: sed non proinde tumultuosius quoque et turbidius dicturum suasorem. Sic modo est „*aequaliter* concitata oratio," unde discas „aequaliter" fieri, quod fiat constanti quodam et simili tenore, non autem in quo nullus fit impetus.

Theophrastus. cf. 3, 1, 15.

Aristoteles. Rhet. 3, 12, 5. *ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις γραφικωτάτη — δευτέρα δὲ ἡ δικανική.* Rationes autem, quas subjungit Qu., ab Aristotele non afferuntur; quamobrem scriptorem nostrum reprehendit Victorius ad loc. Arist. p. 685. quod male Aristotelici praecepti rationem reddiderit. „Sermo" ait „auctoris hic est „de exquisita magis aut minus

idoneam maxime ad ſcribendum *demonſtra-
tivam*, proximamque ab ea *judicialem* puta-
vit: videlicet quoniam prior illa tota eſſet
oſtentationis; haec ſecunda egeret artis, vel
286 ad fallendum, ſi ita popoſciſſet utilitas; con-
ſilia fide prudentiaque conſtarent. Quibus 64
in demonſtrativa conſentio; nam et omnes
alii ſcriptores idem tradiderunt: in judiciis
autem conſiliisque ſecundum conditionem
ipſius, quae tractabitur, rei, accommodan-
dam dicendi credo rationem. Nam et Phi- 65
lippicas Demoſthenis iisdem, quibus habitas
in judiciis orationes, video eminere virtuti-
bus: et Ciceronis ſententiae et conciones non
minus clarum, quam eſt in accuſationibus ac
defenſionibus, eloquentiae lumen oſtendunt.

eg. artis. Turic. *e. artibus* cum Alm. quod probat Burm. allato Juſtini loco 9, 8. *artibus bella tractabat.* Facilis tamen erat error. Eandem *egendi* ſtructuram habes 2, 16, 13.

vel ad fall. Guelf. *v. quod a. f.* cum aliquot edd. ut meis Baſ. Gryph., male.

accommodandam. Turic. *accommodandum* cum Alm. ſed a ſecunda manu ille habet receptam.

credo rationem. Ita Codd. mei et Vall. (ref. Badio). Vett. aliquot edd. ante Loc. quo acc. Ald. utr. *c. orationem* quod correxit Regius. Apparet, quam proclivis fuerit error.

Dem. iisdem. Sic Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) Guelf. *hisdem.* Sed edd. noſtram dant omnes ante Gryph. qui primus *eisdem.* Inſolentior ſcriptura, invitis libris, obtrudi non debebat.

accuſ. ac def. Guelf. *a. et d.* paulo ſuavius, niſi quod variavit fortaſſe Qu. de induſtria, propter „*ſent. et conc.*"

„oratione, non de ornatu ſplen- „doreque ipſius, ut Qu. vide- „tur accepiſſe."

ſententiae et conciones. Habitae in ſenatu et ad populum orationes. cf. §. 67.

Dicit tamen idem de ſuaſoria, hoc modo:
Tota autem oratio, ſimplex et gravis, et ſen-
66 *tentiis debet ornatior eſſe, quam verbis.* Uſum
exemplorum nulli materiae magis convenire
merito fere omnes conſentiunt, cum plerum-
que videantur reſpondere futura praeteritis,
habeaturque experimentum velut quoddam
67 rationis teſtimonium. Brevitas quoque aut
copia non genere materiae, ſed modo con-
ſtant. Nam ut in conſiliis plerumque ſim-
plicior quaeſtio eſt, ita ſaepe in cauſis minor.
Quae omnia vera eſſe ſciet, ſi quis non ora-
tiones modo, ſed hiſtorias etiam (namque in
his conciones atque ſententiae plerumque ſua-
dendi ac diſſuadendi funguntur officio) le-
gere maluerit, quam in commentariis rheto-
68 rum conſeneſcere. Inveniet enim, nec in

nulli materiae. Edd. ante Ald. pr. meae omnes *nonnulli m.* unde Regius et Geſn. efficere malint *non ulli m.*, ſed recepta eſt in Codd. meis tribus, quod de Vall. quoque refert Badius. *aut copia.* Turic. *a. copiae*, male; et ſolus. *modo conſtant.* Pluralem in verbo mei Codd. habent. Voſſ. omnes ſingularem, quibuscum faciunt ex meis edd. Bad. utr. Gerv. Gryph. Gibſ. (non Leid.) Obr. Roll. Capper. Blaſſ. (non Andres). Lubrica quidem in voce *conſtant* diſputatio de Codd. auctoritate; ſed ſingularis potuit reponi ab erudito, qui pluralem poſt *aut* disjunctivum non ferret. Neque tamen ejusmodi ſtructura ſuis exemplis caret. cf. I. Fr. Heuſingerus ad Cic. de Offic. 1, 41, 10. *ſciet ſi quis.* Turic. *ſcies ſ. q.* cum Alm. ſed a ſecunda manu ille *ſciet.*

Dicit — idem. Cic. Partitt. Oratt. c. 27. extr.

genere — modo. Poſterius accipe *magnitudinem, ambitum.* cf. §. 35. it. 2, 21, 2. De *conſtant* vid. not. Crit.

rhetorum commentariis, vulgares regulas continentibus. cf. 3, 6, 59.

consiliis abrupta initia, et concitatius saepe in judiciis dictum, et verba aptata rebus in utroque genere, et breviores aliquando causarum orationes, quam sententiarum. Ne 69
illa quidem in his vitia deprehendet, quibus quidam declamatores laborant, quod et contra sentientibus inhumane conviciantur, et ita plerumque dicunt, tanquam ab iis, qui
287 deliberant, utique dissentiant: ideoque objurgantibus similiores sunt, quam suadentibus. Haec adolescentes sibi scripta sciant, 70
ne aliter quam dicturi sunt, exerceri velint, et in desuescendis morentur. Ceterum, cum

saepe in judiciis. Gesn. de conjectura suadens *quam* inseri post *saepe*, aliud agebat. cf. not. exeg.

aliquando. Sic Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. meis omnibus qui primus *aliquanto*. Revocarunt nostram Obr. (in emendationibus repetitae lectionis) Roll. Capper. cf. not. exeg. *Aliquanto* nimium erat, vid. not. exeg. ad §. 39. *similiores sunt quam.* Turic. omittit *sunt*, quod paene receperam. Sed nullus liber addicit, neque in altera collatione memoratur omissio.

dicturi sunt. Sic Turic. Alm. Guelf. Reliqui *d. sint.* Sed est ipsius Quintiliani praedicentis oratio, quae indicativum poscit.

breviores — orationes. Quae vulgo tanquam propria sententiis, h. e. suasoriis, jactabantur, ea singula, cum in judiciali quoque genere inveniri, tum abesse a deliberativo monet: Initia non abrupta in deliberatione, concitationem in judiciis majorem quam in consiliis (§. 60), verba humilia in humilibus caussis, grandia in grandibus, sed eandem in consiliis pro re nata varietatem, orationes in judiciis breviores quam in consiliis (§. 58). Neque tamen ubique rem ita comparatam esse significat, verum *aliquando*, h. e. interdum. vid. not. ad 2, 4, 39.

similiores — quam. vid. not. Crit.

advocari coeperint in consilia amicorum, dicere sententiam in senatu, suadere, si quid consulet princeps: quod praeceptis fortasse non credunt, usu docebuntur.

IX. Nunc de judiciali genere. quod est praecipue multiplex, sed officiis constat duobus, *intentionis* ac *depulsionis*. cujus partes, ut plurimis auctoribus placuit, quinque sunt, *prooemium*, *narratio*, *probatio*, *refutatio*, *peroratio*. His adjecerunt quidam *partitionem*, *propositionem*, *excessum*. quarum prio-
2 res duae probationi succedunt. Nam proponere quidem, quae sis probaturus, necesse est; sed et concludere: cur igitur, si illa pars causae est, non et haec sit? *Partitio* vero dispositionis est species, ipsa *dispositio* pars rhetorices, et per omnes materias totumque earum corpus aequaliter fusa, sicut *inventio*
3 et *elocutio*. Ideoque eam non orationis totius partem unam esse credendum est, sed quaestionum etiam singularum. Quae nam-

si quid cons. princ. Turic. *s. q. et consulis principis* cum Alm. *Quae namque est.* Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) omittunt *namque* cum Alm. Voss. 1. 3. (Voss. 2. miror, si

cujus partes. Cave relativum referas ad proximum *depuls.* Spectat ad *jud. genus* (cf. 1, 5, 19); et sic optimi loquuntur scriptores. cf. Schneider. ad Cic. Brut. c. 15, 2. in ed. Wezel.

succedunt. cf. 3, 6, 71. e. 10, 4. Idem est quod *subjici*, de quo vide 3, 3, 6.

illa — haec, propositio — conclusio, quarum posteriorem nemo partem causae, vel orationis, constituit.

Quae namque. Conjunctio-

que eſt quaeſtio, in qua non promittere poſſit
orator, quid primo, quid ſecundo, quid ter-
tio ſit loco dicturus? quod eſt proprium *par-*
88 *titionis*. Quam ergo ridiculum eſt, *quaeſtio-*
nem quidem ſpeciem eſſe probationis; *parti-*
tionem autem, quae ſit ſpecies quaeſtionis,
partem totius orationis vocari? *Egreſſio* ve- 4
ro, vel (quod uſitatius eſſe coepit) *exceſſus*,
ſive eſt extra cauſam, non poteſt eſſe pars
cauſae: ſive eſt in cauſa, adjutorium vel or-
namentum partium eſt earum, ex quibus
egreditur. Nam ſi, quidquid in cauſa eſt,
pars cauſae vocabitur: cur non *argumentum*,
ſimilitudo, *locus communis*, *affectus*, *exem-*
pla, partes vocentur? Tamen nec iis aſſen- 5
tior, qui detrahunt *refutationem*, tanquam

habet conjunctionem) et edd. ante Bad. omnibus, qui primus emendationem Regii inſerentis voculam, recepit, etſi ſubjiciens, ſe, ſive aſcribatur *namque* ſive non, ſusque deque ferre, et in Vallenſi eſſe negans. Supervacuum certe non eſt, ſed erat lenius immittere *enim*, quod habent Ald. uterque et Vidov. Cum tamen inſolentior haec conjunctionis, alteri voci ſubjectae, ſtructura non ſit ignota ſcriptoribus, ſuſpicor alicubi in Codice conſpectam eam a Regio, qui, pro iſtius ſeculi more, auctorem tacuerit. Dicas ſaltem eſſe in Britannicis tribus.

proprium part. Turic. *primum* cum Alm. unde Burm. efficit *privum*, ſed cf. 3, 3, 12.

egreditur. Turic. *egredietur*. Fit clauſula hexametri.

nec iis. Turic. *neque his* cum Alm. Guelf. *neque iis* cum Ald. Poſui tam exiguam varietatem, ſi forte regula quaedam veterum ponendi *neque* an *nec*, ante vocalem, poſſet erui, multis exemplis colligendis.

nem *namque* poſtpoſitam habes etiam 2, 4, 6. 8, 6, 71. it. Flor. 1, 12, 6. Plin. H. N. 17, 18. 18, 26. 25, 2. 26, 1. multisque praeterea locis. vid. tamen not. Crit.

probationi ſubjectam, ut Ariſtoteles. haec enim eſt, quae conſtituat; illa, quae deſtruat. Hoc quoque idem aliquatenus novat, quod prooemio non *narrationem* ſubjungit, ſed *propoſitionem*. Verum id facit, quia *propoſitio* genus, *narratio* ſpecies videtur: et hac non ſemper, illa ſemper et ubique credit
6 opus eſſe. Verum ex his, quas conſtitui, partibus non, ut quidque primum dicendum, ita primum cogitandum eſt: ſed ante

illa ſemper. Ita Turic. Guelf. cum Alm. Goth. et edd. meis ante Gryph. omnibus qui primus inſerit *vero* quod omnes praeferunt recentiores, excepto Obr. cf. not. Crit. ad 2, 19, 3. Tarv. *illa et ubique*, omiſſo non ſolum *vero* ſed per errorem etiam *ſemper*; et inſuper h. l. *cſedit* et *opus*, qualia Erneſtus fortaſſe animadvertebat cf. not. Crit. ad 3, 8, 60.

ut Ariſtoteles. Rhet. 2, 26, 3 Οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τί ἐστιν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν κ. τ. λ. item 3, 13, 4 τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι. (Ad quem locum Victorius pro more invehitur in Quintilianum, qui falſo et imperite ita ſenſerit, et prorſus videatur neſciſſe, cet.; quod, ſi diſſerendi artem non didiciſſet, ex partitt. etiam Cic. potuerit animadvertere c. 9. extr.) item 3, 17, 14. 15.

quod prooemio — narrationem. Ariſt. Rhet. 3, 13 integrum. Propoſitionem autem Ariſtoteles appellat πρόθεσιν; cave enim huc trahas πρότασιν ejusdem. *Propoſitionem* tractat noſter l. 4 c. 4. cf. not. Crit. ad 3, 6, 9.

propoſitio — genus. Ariſtot. l. c. ἀναγκαῖον — τό τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τότ᾽ ἀποδεῖξαι — Τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι κ. τ. λ.

hac non ſemper. l. c. διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν οἵαν λέγουσιν; cf. etiam libri ejusdem tertii caput 16 περὶ διηγήσεως:

non, ut quidque — cogitandum. Totidem paene verbis Cic. de Inv. 1, 14 „non, ut „quidque dicendum primum, „ita primum animadvertendum „videtur." Rem ipſam, citante Capper., tangit De Orat. 2, 77 extr. cf. noſtr. 3, 6, 12.

omnia intueri oportet, *Quod sit genus causae? Quid in ea quaeratur? Quae prosint? Quae noceant?* deinde, *Quid confirmandum* sit, ac *refellendum?* tum, *Quo modo narrandum? Expositio* enim probationum est prae- 7
paratio: nec esse utilis potest, nisi prius constiterit, quid debeat de probatione promittere. Postremo intuendum, quemadmodum judex sit conciliandus. Neque enim, nisi
289 totis causae partibus diligenter inspectis, scire possumus, qualem nobis facere animum co-

Quod sit gen. caus. - Turic. *quid s. g. c.* cum Jens. (tac. Gesn.) et Voss. 2. (de Goth. neque Gesn. neque ego quidquam notavimus) Tarv. et Ald. utr. Badius Vallensem *quod* praeferre narrat, quod conjectura reposuerat Regius.

Quae prosint? Quae noceant. Goth. *Quid prosit quid noceat* (posterius tantum memorante Gesn.) cum Voss. 2. Alm. dicitur praeferre: *Quid prosint, quid noceant*, sed latet in iis Gothana scriptura. Turic. non memoratur.

constiterit. Turic. et Guelf. *constituerit* cum Goth. Bodl. Bal. Voss. tribus Bern. et edd. Andr. Jens. Tarv. Ald. Bas. (quae, in marg. receptam habet). Alm. tacetur quidem sed nimis cum Turic. solet facere. Unus est Ioann. qui possit receptae vindex credi, quoniam siletur a Gibsono, mox eundem memorante, nisi forte mutilus est h. l. Sed si vel nullus Codex addicat, verissima est recepta, in tanta librariorum consuetudine permutandi *constituit* et *constitit* cum suis. vid. Drakenborch. ad Liv. 27, 16, 11.

Expositio. Cave hanc cum *propositione* confundas. Est plane quod narratio, quod nostro loco docet „*enim*" respiciens ad „*narrandum.*" cf. 1, 2, 14. et 2, 4, 15. Ita Declam. Qu. 3, 7. p. 46. „Hoc ex„*positionis* loco — accusato„ribus credas. Illi *narrarunt*" cet.

totis — partibus. Sic pro *omnibus* a poëtis et sequioris potissimum aevi scriptoribus frequentatur *totis*, qua de re vide Gesn. in Thes. utroque. Quanquam hic facile inseras *u* post *i*.

gnoſcentis expediat, ſeverum an mitem, concitatum an remiſſum, adverſum gratiae an
8 obnoxium. Neque ideo tamen eos probaverim, qui ſcribendum quoque prooemium noviſſime putant. Nam ut conferri materiam omnem, et, quid cuique ſit opus, conſtare decet, antequam dicere aut ſcribere ordiamur: ita incipiendum ab iis, quae prima
9 ſunt. Nam nec pingere quisquam aut fingere coepit a pedibus: nec denique ars ulla conſummatur ibi, unde ordiendum eſt. Quid fiet alioqui, ſi ſpatium componendi orationem ſtilo non fuerit? nonne nos haec inverſa conſuetudo deceperit? Inſpicienda igitur materia eſt, quo praecipimus ordine; ſcribenda, quo dicimus.

mat. omnem — decet. Repoſui ſcripturam quam in Vallenſi eſſe narrat Badius, in qua non cogerer quidquam merae conjecturae tribuere. Geſn. cum plurimis *m. o. oportet e. q. quoque loco ſ. o. c. debet*, de conjectura Regii, qui *op.* et *loc.* inſeruit, quorum utrumque abeſt a Codd. meis ceterisque, opinor, omnibus; quanquam nec Britannici Codd. in toto loco memorantur, nec Voſſ. 1. 2. in *oportet*, nec Voſſ. 2. in *loco*. Edd. ante Bad. omnes faciunt cum Codd. omittentes duo vocabula a Regio inſerta, et *quoque* dantes, non *cuique*, item *debet*, non *decet*. Ald. (quem non magis quam Venetam memorat, qui conferebat, Gibſ.) ſic: „*ut quo ferre m. oporteat e. q. quo-* „*que ſ. o. c. debet.*" Bad. ipſe noſtram, niſi quod *debet* praefert, non *decet*; dubium enim, ait, eſſe, utrum horum ſit in Cod. Negat autem quidquam addi debere in hac ratione; recte ille, modo *decet* ſcripſiſſet. Sec. ed. Bad. habet communem omnium ſcripturam, quam dixi eſſe apud Geſn. et ſic deinceps omnes: in qua, praeter rationem criticam, diſplicet *oportet debet*, quaſi cum aliqua diſcernendi affectatione poſitum.

Nam nec. Turic. *Namque* cum Alm., male.

praecipimus, non ad ſolum cum Geſnero, verum ad omnes Quintilianum hoc retulerim, quicunque praecipiunt, quo

X. Ceterum caufa omnis, in qua pars altera *agentis* eft, altera *recufantis*, aut unius rei controverfia conftat, aut plurium. Haec *fimplex* dicitur; illa *conjuncta*. Una controverfia eft *per fe furti, per fe adulterii*. Plures aut ejusdem generis, ut *in pecuniis repetundis:* aut diverfi, ut *fi quis facrilegii fimul et homicidii* accufetur. Quod nunc in

Haec — illa. Ita Guelf. Turic. cum Goth. Bodl. Ioann. Alm. Voff. 1. et edd. meis ante Gryph. omnibus. Ceteri transponunt pronomina.

aut diverfi. Turic. *a. diverfa* cum Alm., male.

minus fit quidquam inconcinnum in eo quod fequitur *dicimus.*

Haec fimplex. cf. 5, 6, 9. 91. 94. item Cic. Inv. 1, 12. *Haec* ad remotius, *illa* ad propius relatum vide 1, 5, 13.

in pecuniis rep. Aliquoties enim, quod monet Gefnerus, peculatu fe contaminaverit necesse eft is, qui provinciam adminiftravit, ut poffit accufari repetundarum.

nunc in publ. judic. „Nunc" fpectat ad tempus poft quaeftiones perpetuas conftitutas. Ante enim A. U. C. 605 populi in comitiis judicia erant, in caufis duntaxat publicis h. e. iis, quae ad rempublicam fpectarent. Eo demum anno a L. Calpurnio Pifone lex lata eft de repetundis, qua ftatuebatur ut in pofterum de illo crimine cognofcerent felecti judices apud quaefitorem aliquem. Deinceps aliae ejusmodi leges perlatae funt, ob quas auctus eft numerus praetorum, ut, praeter duos urbanum et peregrinum, privatis judiciis exercendis creatos, effent qui caufarum publicarum cognitionem haberent. Qui cum in fingulos annos conftituerentur, uniusque generis caufas publicas omnes iidem difceptarent, appellatae fuerunt iftae quaeftiones perpetuae. Apparet, apud hos non potuiffe agi diverfi generis controverfias, quoniam *certa lege*, vel repetundarum, vel majeftatis cet. fortiebantur h. e. judices per fortem dabant. Antiquitus enim ante has quaeftiones, et fi quando extra ordinem Confulibus per SCtum quaeftio decerneretur (quo pertinet quod mox de *principibus* et *fenatu* dicit; ea enim funt extraordinaria judicia publ.), de hominibus ma-

publicis judiciis non accidit, quoniam praetor certa lege sortitur; principum autem et senatus cognitionibus frequens est, et populi fuit: privata quoque judicia saepe unum judicem habere multis et diversis formulis 29
2 solent. Nec aliae species erunt, etiamsi unus

certa lege. Turic. *certe l.* cum Alm., sed ille a sec. manu receptam habet. *fuit: priv. qu. jud. saepe.* Guelf. *fiunt priv. qu. jud. Saepe,* solus, et sine sensu.

gis quam de causis judicabatur. *Certa lege judicium* Cicero quoque usurpat in causa Verrina repetundarum lib. 5. c. 2. Quae leges fuerint *judiciorum publicorum*, recensent Digesta lib. 48. tit. 1. l. 1. vid. de judd. publ. Bachium in Hist. Jur. p. 92 seqq. *Cognitionis* vocabulum proprium esse judiciis publicis extraordinariis, quae exercebant principes, ostendit Ernestus ad Sueton. Excurs. 2. p. VII. cf. nostr. 7, 2, 20.

privata — judicia. Haec sunt praetoris urbani et peregrini, quorum est *jurisdictio*, reliquorum autem praetorum *quaestio.* vide Ern. Clav. in h. vv. item Bach. p. 99 seqq.

multis — formulis. Hoc loco intelligitur modus exercendae cognitionis judici praescriptus a praetore in causa privata; qui et *actionis* nomine venit. Jam in privatis judiciis cum nulla lex cogat intra unum aliquod v. c. crimen contineri in judicando, potest praetor plures judici formulas dare. cf. 5, 6, 69. Quod autem Pithoeus exempli loco affert, judicem pecuniariae causae de actoris calumnia posse pronunciare, in eo neque multas neque diversas formulas agnosco, quoniam appendicula fere ipsius causae est actio calumniae. Ne privatis quidem judd. haec post absolutum reum de calumnia cognitio propria, vid. Dig. 48, 16, 1, 3. Sed, ut dixi, de pluribus diversisque criminibus interdum privatis judiciis fuisse disceptatum, nostro loco manifestum videtur.

Nec — species. Persequitur duas causae conjunctae species, tam unius generis quam diversi, et amolitur nimiam dividendi diligentiam, ne forte quis haec, quae sequuntur, totidem species constituat. Conjunctio *nec* referenda est ad *accusetur;* nam quae interposita sunt, ad argumentationem non pertinent. Quare diremtionem Gesnerianam paulum immutavi. De *duntaxat* cf. 5, 8, 10.

a duobus duntaxat eandem rem, atque ex eadem cauſa petet; aut duo ab uno; aut plures a pluribus; quod accidere in hereditariis litibus interim ſcimus: quia, quamvis in multis perſonis, cauſa tamen una eſt, niſi ſi conditio perſonarum quaeſtiones variaverit.
Diverſum his tertium genus, quod dicitur 3
comparativum: cujus rei tractatus in parte cauſae frequens eſt: ut cum apud centumviros poſt alia quaeritur et hoc, *Uter dignior hereditate ſit?* Rarum eſt autem, ut in foro judicia propter id ſolum conſtituantur: ſicut *divinationes*, quae fiunt de accuſatore conſtituendo, et nonnunquam inter delatores, *Uter*

niſi ſi. Hoc Codd. omnes dare videntur praeter Voſſ. 2. et Goth. omittentes *ſi* quibuscum faciunt edd. meae ante Gryph. omnes, quorum rationem repetiit Gibſonus, ſed per ſphalma, ut quidem videtur, quoniam in Leid. eſt *ſi.* Eleganter geminari conjunctiones haſce et Burm. docet h. l. et Drakenb. ad Liv. 6, 26, 5 item Oudendorp. ad Caeſ. De B. G. 1, 31, 14. cf. noſtr. 4, 1, 70. 4, 4, 5.

Corrigit quaſi et circumſcribit, quae praecedunt; quaſi dicas: *modo* una ſit ea res, quam petet.

niſi — variaverit. Rectiſſime ad exemplum dati in adoptionem, abdicati, nothi ablegat Pſeudo-Turnebus 3; 6, 97 ſeqq.

apud Centumviros. De hiſce, qui erant judices privatarum cauſarum, vide praeter Lexica Erneſt. in Clave Cic. h. v. item Bach. Hiſt. Jur. p. 103—6.

in foro. Quod ex hiſce apparere ait Capperonnerius, Centumviros non in foro, verum in baſilica judicaſſe, id, etſi veriſſimum, tamen alienum eſt a loco noſtro. *Forum* enim improprie dicitur de omni judicio, quo etiam Centumvirale continetur, in quo nec ipſo „propter id ſolum" judicatur. Ubi de ipſo loco agitur, alia eſt ratio, velut 10, 5, 18 „in foro — in baſilicam." Hic *forum* opponitur *luſlo* cf. 2, 10, 5. 9.

divinationes. Qualis eſt Ciceronis in Caecilium de Verris accuſatore conſtituendo.

4 *praemium meruerit?* Adjecerunt quidam numero *mutuam accusationem*, quae ἀντικατηγορία vocatur: aliis videlicet succedere hanc quoque comparativo generi existimantibus: cui similis erit petitionum invicem diversarum: quod accidit vel frequentissime. Id si et ipsum vocari debet ἀντικατηγορία (nam proprio caret nomine), duo erunt genera ejus: alterum, quo litigatores idem crimen invicem intentant: alterum, quo aliud atque aliud. Cui
5 et petitionum conditio par est. Cum appa-

quidam numero mut. Guelf. omittit *numero*, quod quidem absens nemo desideraverit, sed, quomodo exciderit, manifestius, quam quare de suo addiderit librarius.

cond. par est. Quod Regius inventum in suis libris corri-

ἀντικατηγορία. cf. 3, 6, 75. Differt ab *ἀντεγκλήματι* vel relatione criminis; qua accusatur is, quem vindicare vult actor, sicut Clytaemnestra ab Oreste se defendente. 7, 4, 8. Haec nostra constat accusatione ipsius actoris. cf. 7, 2, 18.

petitionum — diversarum. Genitivi ratio redditur si intelligis *causa*, quod obversabatur animo cum *mutuam accusationem* dixisset, pro qua poterat *mutuae accusationis causam*. Sic in statibus itidem usurpatur genitivus, *ἀπὸ κοινοῦ* explicandus, *scripti et voluntatis* (3, 6, 42. 88.) qui connumeratur cum meris nominativis, quasi *status*, quod vocabulum intelligitur, fuerit expressum. *Petitiones* autem h. l. nihil aliud nisi accusationes, intentiones; quod mox hac ipsa §. extr. manifestum est: „alterum“ (hae sunt petitiones invicem diversae) „quo „litigatores invicem aliud at„que aliud crimen intentant.“ Et sic aliquoties noster petitorem dicit pro accusatore, ut 7, 1, 5 *petitor* dicit: Occidisti hominem. Vicissim Cicero *accusatorem pro omni actore et petitore.* vid. Partitt. Oratt. c. 32 init. *Quod* relativum, subjectum post *diversarum*, itidem toti negotio, simul mente comprehenso, accommodatum est, cum expectare posses *quae*, quod referretur ad *similis* scil. causa.

petitionum. Hic eodem, quod

ruerit genus caussae, quum intuebimur, negeturne factum, quod intenditur? an defendatur? an alio nomine appelletur? an a genere actionis repellatur? unde sunt status.

291 XI. His inventis, intuendum deinceps Hermagorae videtur, quid sit *quaestio*, *ratio*, *judicatio*, *continens*, id est συνέχον, vel, ut alii vocant, *firmamentum*. *Quaestio* latius intelligitur omnis, de qua in utramque partem, vel in plures dici credibiliter potest. In judi-

gebat *c. pars e.* in Jens. quidem legitur, sed in Tarv. *c. par e.* (cf. 3, 9, 5.) *id est συνέχον.* Omittunt haec Alm. et Turic. a prima manu. A secunda in hoc additur *et finechon* ut et Guelf. dat, nisi quod graecc. litt. Goth. (tac. Gesn.) etiam *et* omittit. Error τοῦ *et* ortus ex *est*, omisso quod praecedit, *id.* *Quaestio — omnis.* Etsi nihil hic in libris variatur, fateor tamen mihi displicere ista: „Quaestio — de qua in utramque partem — dici credibiliter potest.“ Requiro latius patens vocabulum, quam est *quaestio*, quod addita illa definitione „de qua“ circumscribatur. Suspicor autem, aut post aut ante *omnis*, excidisse: „*res.*“ Ita post *omnis* aliquoties in Codd. Caesaris omissum *res*, de quo errore agit Oudendorpius ad Caes. B. G. 1, 19, 2. (cf. 3, 7, 6.) Noster etiam 3, 6, 29 „res omnis signis colligeretur.“ Item Cic. Inv. 1, 8 „*Omnis res*, quae habet in se — controversiam.“

modo accusationem significare vidimus, vocabulo declaratur praemii cujusdam flagitatio, quae fiat a duobus vel pluribus simul. Manifestus ad interpretationem nostri loci est alter 7, 2, 25 „Est et alia duplex conjectura, huic ἀντικατηγορίᾳ non diversa, de praemiis“ cet. „Nam ut illic facta — transferentium, ita hic sibi vindicantium“ cet.

quaestio — firmamentum. Haec vocabula illustrata vide apud Cornif. script. ad Herenn. 1, 16. it. Cic. Inv. 1, 13. 14. Cic. Top. c. 25. Cic. Partitt. Oratt. 29 extr.

Quaestio — omnis. vid. not. Crit.

ciali autem materia dupliciter accipienda est: altero modo, quo dicimus multas quaestiones habere controversiam, quo etiam minores omnes complectimur: altero, quo significamus summam illam, in qua causa vertitur. de hac nunc loquor, ex qua nascitur status, *An factum* sit? *Quid factum* sit? *An recte fa-*
3 *ctum* sit? Has Hermagoras, et Apollodorus, et alii plurimi scriptores proprie *quaestiones* vocant; Theodorus (ut dixi) *capita generalia*, sicut illas minores, aut ex illis pendentes, *specialia*. Nam et quaestionem ex quaestione nasci, et speciem in species dividi con-
4 venit. Hanc igitur quaestionem veluti principalem vocant ζήτημα. *Ratio* autem est, qua id, quod factum esse constat, defenditur. Et cur non utamur eodem, quo sunt usi fere omnes, exemplo? *Orestes matrem occidit:* hoc constat. dicit *se juste fecisse:* status erit qualitatis. quaestio, *An juste fecerit?* ratio, *quod Clytaemnestra maritum suum, patrem Orestis, occidit:* hoc αἴτιον dicitur. κρινόμενον 292
autem *judicatio*, *An oportuerit vel nocentem*

An fact. — recte f. f. Duo postrema omittentes sibi constant Alm. et Turic. *qua id quod.* Turic. *quia quod* cum Alm. *Clytaemn. marit.* Turic. *Cl. Agamemnonem mar.* cum Bodl. non Alm.

oport. vel noc. Goth. (tac. Gesn.) omittit *vel*, ut et Voss. 2. cum sententiae detrimento.

Theod. ut dixi. 3, 6, 2. 5. cf. huj. cap. §. 26.

usi — omnes. vid. Cic. Inv. 1, 12. „ut docendi causa in „facili et *pervulgato* exemplo „consistamus: *Orestes*" cet. Idem exemplum apud Cornif. l. c.

matrem a filio occidi? Quidam diviserunt 5
αἴτιον et αἰτίαν, ut esset altera, propter quam *judicium* constitutum est, ut *occisa Clytaemnestra;* altera, qua *factum* defenditur, ut *occisus Agamemnon.* Sed tanta est circa verba dissensio, ut alii αἰτίαν caussam judicii, αἴτιον autem facti vocent, alii eadem in contrarium vertant. Latinorum quidam haec *initium* et *rationem* vocaverunt: quidam utrumque eodem nomine appellant. Caussa quoque ex 6
caussa, id est αἴτιον ἐξ αἰτίου, nasci videtur: quale est, *Occidit Agamemnonem Clytaemnestra, quia ille filiam communem immolaverat, et captivam pellicem adducebat.* Iidem putant, et sub una quaestione plures esse rationes. ut *si Orestes et alteram afferat matris necatae caussam, quod responsis sit impulsus:* quot autem caussas faciendi, totidem judicationes. nam et haec erit judicatio, *An respon-*

diviserunt — αἰτίαν, Guelf. *div.* εἰς αἴτιον καὶ αἰτίαν, mire et solus, quantum video.

eadem — vertant. Pro priore edd. meae ante Bad. omnes, quo accedunt Ald. sec. et Basill. *eandem;* pro altero Goth. (tac. Gesn.) *vertunt*, male. Voss. 2. narratur pro eodem dare *verborum*, mire. *plures esse rationes.* Turic. *e. pl. quaestiones*, cum Alm.; male.

esset altera — altera. Dure femininum *alt.* refertur ad neutrum αἴτιον. Obversabatur autem *ratio*, Latinum vocabulum.

responsis — impulsus. Sophocl. Electra v. 35 — 37. Χρῇ μοι τοιαῦθ' ὁ Φοῖβος — Ἄσκευον αὐτὸν ἀσπίδων τε καὶ στρατοῦ Δόλοισι κλέψαι χειρὸς ἐνδίκους σφαγάς. Eurip. Orest. v. 31. Ὅμως δ' ἀπέκτειν', οὐκ ἀπειθήσας θεῷ. v. 276 — τὰ Φοίβου δ' αἰτιᾶσθε θέσφατα.

7 *sis parere debuerit?* Sed et una causa plures habere quaestiones et judicationes (ut ego arbitror) potest: ut in eo, qui, cum adulteram deprehensam occidisset, adulterum, qui tum effugerat, postea in foro occidit. Causa enim est una, *Adulter fuit:* quaestiones et judicationes, *An illo tempore*, *an illo loco li-*
8 *cuerit occidere?* Sed sicut, cum sint plures quaestiones, omnesque suos status habeant, causae tamen status unus sit, ad quem referuntur omnia: ita judicatio maxime propria,
9 de qua pronunciatur. Συνέχον autem (quod, ut dixi, *continens* alii, *firmamentum* alii pu-

Sed et una. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et* cum Voss. 2.

causa enim est. Goth. et Jens. (tac. Gesn.) omittunt *enim* cum Voss. 2. et edd. ante sec. Ald. meis omnibus, excepta Ald. pr. *sit — referuntur.* Gesnerus haeret in conjunctivo *sit*, pro quo malit *est;* non admodum leni mutatione. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *referuntur* cum edd. meis ante Badium exc. Ald. pr. Badius uterque et Cerv. *referentur.* Ald. sec. (ut et pr.) receptam cum reliquis, nisi quod Gryphius *referantur.* An expungendum erit *cum* post *sicut* (quomodo post syllabam in vocabulis extremam *cum*, cui valde similis *cut*, solet a librariis per errorem poni conjunctio *cum*, vid. Drak. ad Liv. 9, 17, 9)? Tum conjunctivi isti *sint*, *habeant*, *sit*, omnes erunt potentiales, in qua ratione aptior sane conjunctivus etiam in *referantur*. Sanum equidem non credo locum in recepta.

una causa — quaestiones. Cave *causam* hoc loco accipias controversiam, sive causam judicialem. Est versio τοῦ αἰτίου, pro qua clarius erat scribere *ratio.* (cf. §. 4.) Sed jam assueverat ita loqui noster §. 5. „*causam — facti*“ §. 6. „*Causa ex causa.*“ Item mox hac ipsa §. „*Causa* — una.“

adulterum — in foro. cf. 3, 6, 27. it. 5, 10, 104.

causae — status. Hic in *causa* recte agnosces controversiam. cf. 3, 6, 7, 9.

sit — referuntur. vid. not. Cr.

tant, Cicero *firmissimam argumentationem defensoris, et appositissimam ad judicationem*) quibusdam id videtur esse, post quod nihil quaeritur: quibusdam id, quod ad judicationem firmissimum affertur. Causa facti non in omnes controversias cadit. Nam quae fuerit causa faciendi, ubi factum negatur? At ubi causa tractatur, negant eodem loco esse judicationem, quo quaestionem. Idque et in Rhetoricis Cicero et in Partitionibus dicit.

appositissimam. Guelf. *ad positissimam.* Voss. 2. (quocum hic non facit Goth.) *aptissimam*, quod ipsum ante Ernestum legebatur in loco Ciceronis. Is nostram vocem in Cic. reposuit e duobus MSS. quibus poterat addere duos Gruteri, in quibus a manu principe nostrum esse narratur, item Quintilianum ipsum. cf. 2, 15, 3.

At — tractatur. Turic. Guelf. Voss. 1. *Aut — tractetur*, et sic in margine Basil. Pro *At* dant *aut* Goth. et edd. ante Ald. omnes, et hoc correxit Regius; verissime.

Cicero firmissimam. Inv. 1, 14 init.

ubi factum negatur. cf. ad Herenn. 1, 17 init. Cic. Inv. 1, 14. Cic. Partitt. Oratt. c. 30.

in Rhett. — in Partitt. ll. cc. Posteriore loco sic: „Prima „adversariorum contentio dif-„fusam habet quaestionem — „*Rationum* et *firmamentorum* „contentio adducit in angu-„stum disceptationem." Priore autem hoc modo: „*Quaestio* „est ea, quae ex conflictione „causarum gignitur controver-„sia — Causarum autem haec „est conflictio, in qua constitu-„tio constat. — *Judicatio* est, „quae ex infirmatione et con-„firmatione *rationis* nascitur „controversia." Io. Christ. Theoph. Ernestus V. C. postrema verba ita corrigenda censet: „Judicatio est, quae ex „*ratione* et infirmatione *ratio-„nis* n. c." (Lexic. rhet. lat. p. 231). Quae loci constitutio ut perspicuitate et ordine praestat sane receptae, et habet auctoritatem exemplorum (Inv. 2, 17. 37.) quibus utitur vir doctus (quo accedit quod Marius Victorinus ap. Pithoeum p. 120. haec ipsa hoc ordine enarrat „Ratio est „— Infirmatio rationis est — „Judicatio est"), ita ferri pot-

11 Nam in conjectura est quaestio ex illo, *Factum; non factum; an factum sit?* Ibi ergo judicatio, ubi quaestio: quia in eadem re prima quaestio, et extrema disceptatio. At in qualitate, *Matrem Orestes occidit: recte; non recte; An recte occiderit?* quaestio, nec statim judicatio. Quando ergo? *Illa patrem meum occiderat; Sed non ideo tu matrem debuisti occidere; An debuerit?* hic judicatio. 295
12 Firmamentum autem verbis ipsius ponam, *si velit Orestes dicere, ejusmodi animum matris suae in patrem suum, in se ipsum ac sorores, in regnum, in famam generis ac familiae, ut merito ab ea poenas liberi sui potissimum pe-*
13 *tere debuerint.* Utuntur alii et talibus exemplis: *Qui bona paterna consumserit, ne concionetur. in opera publica consumsit.* quaestio, *An, quisquis consumserit, prohibendus sit?*
14 judicatio, *An qui sic?* Vel, ut in causa

matris suae. Subjicitur apud Ciceronem *fuisse*, quod hic in nullo libro comparet. *ut merito ab ea.* Turic. Guelf. omittunt *merito* cum Alm. Goth. Voss. 2. et ipso Cicerone. Turic. et Guelf. etiam *sui* omittunt post *liberi*, sed hoc est apud Cic. *Vel, ut.* Turic. Guelf. omittunt *ut* cum Voss. 1. In Turic. tamen a secunda manu reponitur, sed junctim *velut* cum edd. meis omnibus ante Stoerium. Equidem est vulgatā, cujus sententia quidem non est diversa. Idem vero rectissime revincit patruum suum et Gesnerum *deductionem rationis*, quae item est apud Ciceronem, male interpretantes. Est ea plane eadem quae *infirmatio* rationis.

prima — disceptatio. Totidem fere verbis Cicero Partitt. l. c. „Itaque in his caussis eadem „et prima quaestio et discepta„tio est extrema."

verbis ipsius. Ciceronis Inv. 1, 14 init.

militis Arunci, qui C. Lusium tribunum, vim sibi inferentem, interfecit, quaestio, *An jure fecerit?* ratio, *quod is vim afferebat.* judicatio, *An indemnatum, an Tribunum a milite occidi oportuerit?* Alterius etiam status

ut necessarium non puto; *velut* tamen manifesto falsum. Jenss (tac. Gesn.) cum Tarv., ante *Vel*, pro *sic* dat *si*, quod correxit Regius, sed *sic* in Cod. Vall. esse narrat Bad. nec in ullo, puto, aliter. *militis Arunci.* Turic. *arrunti*, cum Bodl. Sed Guelf. *Aruntii* cum Bern. Voss. 1. 3. (nisi quod hic *c* pro *t*). Alm. Goth. Voss. 2. nostram dant cum edd. meis ante Stoerium omnibus, excepta Bad. pr. quae *Aurimci* (ut et Regius in notis) praefert et Bas. quae *Aruncii*. In tanto Codd. consensu religio fuit sequi recentiores qui post Stoerium reponunt ad unum omnes: *Mariani*, scriptura facili sane ad intelligendum, sed auctore subnixa nullo. Quod enim Ioann. et Bad. silentur a Gibsono, errorem interpretor.

C. Lusium. Guelf. *lussium.* An voluit librarius quod est apud Valer. Max. *Lusciam?* Turic. *lusium*, a manu sec. autem *Lisiam* quod in Bodl. est etiam. Praenomen abesse videtur a Codd. omnibus, ut abest ab edd. meis ante Gryphi.

oportuerit. Gesn. in Jens. legi *libuerit* falso narrat, et in ipso Goth. haec vox, quae per errorem posita erat, punctis subscriptis deleta est, et reposita recepta.

militis — interfecit. Historia tangitur a Cicerone Pro Mil. c. 4. et Val. Max. 6, 1, 12. narratur autem a Plutarcho in Mario p. 413 B. C. D. qui tribunum itidem C. Lusium, militem autem Trebonium appellat, cum hic Valerio C. Plotius audiat. Tractat eam materiam tertia inter Declamationes Quintilianeas. De natione militis, quam Qu. designat, nemo praeterea. Potest autem vel Auruncus, civis Suessae Auruncae, (nam id nomen etiam sine Diphthongo scribitur, vid. Liv. Drakenb. 2, 16, 8.) intelligi, vel Aruncius, oppido Hispaniae prope Hispalim oriundus, quod *Aruncos* appellat Plinius H. N. 3, 1 extr. reliqui *Aruccos.*

vim afferebat. Potest mirum videri *afferre* post id quod modo erat *inferentem.* Sed *vim afferebat* in hac ipsa historia Cicero l. c. item Quint. Declam. 3, 12 p. 50 *vim afferes.* Sic saepe Cicero: *manus afferre.* Ablegat Burm. ad Heins. in Ovid. Heroid. 17, 21.

quaestionem, alterius judicationem putant. Quaestio qualitatis, *An recte Clodium Milo occiderit?* Judicatio conjecturalis, *An Clodius*
16 *insidias fecerit?* Ponunt et illud, saepe causam in aliquam rem dimitti, quae non sit propria quaestionis, et de ea judicari. a quibus multum dissentio. Nam et illa quaestio, *An omnes, qui paterna bona consumserint, concione sint prohibendi?* habeat oportet suam judicationem. Ergo non alia quaestio, alia judicatio erit; sed plures quaestiones, et plu-
17 res judicationes. Quid? non in causa Milonis ipsa conjectura refertur ad qualitatem? 294
nam si est insidiatus Clodius, sequitur, ut recte sit occisus. Cum vero in aliquam rem missa causa, et recessum est a quaestione, quae

bona consumserint. Guelf. *b. consumserunt.* fortasse nec male. *refertur ad qual.* Turic. *referatur a. q.* cum Alm. Goth. Voss. 3 (an 2?) Vall. (narrante Badio) et edd. ante Rusc. qui primus indicativum reposuit ex correctione Regii. Sed Ald. et ipse conjunctivum. Et praestat hic fere, cum possit accipi potentialis. *causa — a quaest.* Turic. *c. est r. et e* (non *a*) *qu.* sed a manu secunda τῷ *et* superscriptum *est*, cum Guelf. et Alm. nisi quod ibi nulla τοῦ *et* correctio et *a* est pro *e*. Hanc ipsam scripturam dat Ald. et margo Basil. Sed Goth. et Joann. *c. est r. est a. q.* cum edd. meis ante Rusc., qui primus (cf. 3, 8, 62) omittit *est* inter *rec.* et *a*, et quocum facere videtur Andr. Hanc rationem tenent Badius omnesque meae ante Stoerium, qui primus dat receptam, et ipsius Gesneri *c. est et r. a q.* Obr. nostram praefert, quae cum facile eruatur e Codd. exemplis, modo priore loco *est* mutes in *et* lenissima

Cum vero — ubi judicatio est. Sententia haec videtur: Ubicunque a prima quaestione recessum est, eodem loco, ubi nunc post eam digressionem, est judicatio, quaestio etiam esse dicenda est. Sic cepit Gedoynus. Sed locum non usquequaque sanum puto. cf. not. Crit. *eam — quaestio.*

erat constituta: hic quaestio, ubi judicatio est. Paulum in his secum etiam Cicero dis- 18
sentit. Nam in Rhetoricis (quemadmodum supra dixi) Hermagoram est secutus; in To-

mutatione, optima est visa, cum in vulgata cogaris post prius *est* inserere *et*, posterius autem plane delere.

erat — quaestio. Guelf. *erat hic constituta quaestio.* cum Voss. 1. Sed Turic. *er. hic iñ* (h. e. *inde* cf. Prooem. 4.) *const. qu.* a sec. manu superscriptum τῷ *ĩn* est *et*. Apparet receptam, quae est in edd. omnibus, niti sola τῶν *hic* et *constituta* transpositione. Utrum ii omnes, qui tacentur Codd. ordinem receptae teneant, dubitari potest. Obr. sic: *er. const. non est hic qu.*, cum interrogandi signo in fine. Agnoscas ibi literam *n* et superscriptum *et* e Turic. sed longe alio loco positum. In recepta quaeri potest, *hic* utrum significet „in tali „exemplo," an referatur ad *ubi*, ut sit pro *ibi*. Prius Obr. profecto in sua ratione tenuit, posterius in nostra aptius videtur. Quod Francius conjectat *hic — ibi*, in eo nullum praesidium; facit enim dicentem Qu. quod negat, diversis locis esse quaestionem et judicationem. Si in Turic. pro *hic iñ* inversus esset ordo, *iñ hic*, tentarem *antehac*, quod vel in Guelf. et Voss. 1. scriptura poterat inveniri, si ab extremo *erat* haustum esset *ante* compendio scriptum, *e* autem, residuum ex hac voce, locum dedisset τῷ *et* superscripto sed alibi quam par erat in Turic.

supra dixi. Turic. *superius d.* cum Alm.

supra dixi. Utrum supra dixit Hermagorae vestigia pressisse Ciceronem, an significat, ea, quae supra (h. e. modo §. 10 seqq.) e Rhetoricis Cic. attulerit, esse ex Hermagorea disciplina? Hoc verius credo; sin illud est, accipiemus *supra* de loco 3, 6, 59.

in Topicis. „C. 25. Verba „quibus alludit Trebatio, h. e. „cum illo jocatur, haec sunt: „*Quae ex statu contentio effi-* „*citur, eam Graeci* κρινόμε- „νον *vocant. Mihi* PLACET „(nota formulam ICtorum" de qua vide Brissonium De Verbb. signif. it. De Formulis p. 157.) „*id, quoniam quidem ad te* „*scribo*, qua de re agitur vo- „*cari.* Ad nauseam nempe re- „petebant illud suum *qua de* „*re agitur* ICti: quod ipsum „ridet pro Mure. c. 13. *Ne-* „*que tamen quidquam tam an-* „*guste scriptum est, quo ego* „*non possim* QUA DE RE AGI- „TUR *addere*. Sed alias tamen" (Brut. c. 79. extr.) „sic quo- „que laudat M. Calidium:

picis, ex statu effectam contentionem κρινόμενον
existimat: idque Trebatio, qui juris erat con-
sultus, alludens, *qua de re agitur* appellat:
quibus id contineatur, *continentia*, *quasi fir-
mamenta defensionis*, *quibus sublatis defensio*
19 *nulla sit*. At in Partitionibus oratoriis *firma-
mentum*, quod opponitur defensioni: quia

qua de re ag. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *de qua re ag.* cum edd. ante Ald. sec. meis omnibus, exc. Ald. pr., male. Mox etiam pro *def. nulla sit* Goth. (tac. Gesn.) *d. n. sit*, cum Voss. 2., itidem male.

„QUA DE RE AGITUR autem illud, quod multis locis in „ICtorum includitur formulis, „et" (pro hoc *id* dat Ern. vid. Wetzel. ad h. l.) *„ubi esset, videbat."* Gesnerus. Ne forte recentiorum locutionem, *alludere ad aliquid*, ex nostro loco defendas, vide Thes. Gesn.

in Partitt. c. 29 extr. in quo loco verba „depellendi criminis causa" post „ad recusandum" Capperonnerius non male glossematis arguit. Dissentit secum Cicero in *firmamenti* definitione, quod in Rhetoricis (cf. §. 9) et Topicis (§. 18) defensori assignat, in Partitt. vero accusatori. Posterior ratio Cornificii quoque est ad Herenn. 1, 16.

quia — primum sit. Hoc in loco Partitionum equidem non utique invenio. Qu. enim talem in isto libro Ciceronis ponit esse disciplinam: Quod primum dicit accusator, id est *continens;* quo factum defendit reus, ea *ratio;* quo rationem diluit actor, id *firmamentum*. Vides discerni *continens* et *firmamentum*, quorum utroque reddi τὸ συνέχον modo dicebat noster (§. 9), sicut et Cicero jungebat ea in Topicis l. c. Eam tamen rationem e verbis Ciceronis in Partitt. quomodo efficiat, non perspicio. „Itaque" ait ille „ea, quae „sic referuntur" (h. e. quae vicissim opponuntur reo, sese ratione defendenti) *„continentia* „causarum vocentur: quanquam non ea magis, quae „contra rationem defensionis „afferuntur, quam ipsae defensionis rationes, *continent* causas." Vides, puto, hic *continens* nihil aliud esse nisi *firmamentum* h. e. quod defendenti se reo, regerit accusator. An aliquid turbatum hic, aut a Quintiliano, aut a librariis, ut „quod primum sit" ejiciendum sit? Securi tacent interpretes.

continens, quod primum ſit, ab accuſatore dicatur: *ratio*, a reo; ex rationis et firmamenti quaeſtione, *diſceptatio* ſit *judicationum*. Verius igitur et brevius, qui ſtatum et continens et judicationem idem eſſe voluerunt: *continens* autem id eſſe, quo ſublato lis eſſe non poſſit. Hoc mihi videntur utramque

ratio a reo ex rationis. Turic. *r. ideo e. rationibus* cum Alm. ex quo errore Ald. utr. retinet *ideo* pro *a reo*, ſolus, quantum video. Tarv. omittit haec omnia *primum ſit — firmamenti* per ſphalma. cf. 3, 10, 4.

diſceptatio ſit. Goth. (tac. Geſn.) *d. ſit* cum Voſſ. 2. male.

judicationem idem eſſe. Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) omittunt *idem* cum edd. meis ante Bad. omnibus, quo acceſſit Ald. ſec. Badius recepit, quod Regius inſerere ſuaſerat, e Cod. Vallenſi, abeſſe poſſe negans; recte. Utrum in Turic. ſit *idem* dubitari poteſt, cum prior collatio nihil in loco animadvertat, poſterior omiſſum ſignificet. Deſiderari tamen et ibi veriſimilius, quanquam ne Alm. quidem vocula carere narratur. Britannici Codd. Voſſiani et Bern. ſilentur, in quorum aliquot non dubito quin legatur. Saltem auctore Vallenſi poteſt acquieſci.

voluerunt. Turic. Guelf. *voluerint* cum Alm. ſed in Turic. a manu ſec. repoſitum *u* ſuper *i*. Baſil. *noluerunt*, ex errore profecto, quanquam in utraque.

Hoc — videntur — complexi. Sic Turic. cum Alm. et Obr. et, ut quidem videtur Andr. *H. — v. — complecti* dat Guelf. *H. — videtur — complecti* Goth. Jenſ. (de *compl.* tac. Geſn.) cum Voſſ. 2. et edd. meis ante Gryph. omnibus. Hic primus *Hi — videntur — complexi* quod deinceps receperunt omnes exc. Obr.

Hoc — utramque cauſam. Poteſt mirum videri quod, cum tria iſta, *ſtat. cont. judicat.*, idem dicta narret ab iis, quos probat, tamen *continentis* ſeorſim rationem reddit. Sed cum idem eſſe pronunciant, magis eodem redire, alterumque pro altero uſurpari poſſe, ſignificant, quam omnem nominum differentiam tollunt. Ita de *ſtatus* et *judicationis* conſenſu nihilominus aliquid ſubjicitur, et mox (§. 24) „*cauſa* vel *continens* dicitur, quod litem faciat" ubi itidem additur

causam complexi, et *quod Orestes matrem*, et *quod Clytaemnestra Agamemnonem occiderit*. Iidem judicationem et statum consentire semper existimarunt. Neque enim aliud
21 eorum rationi conveniens fuisset. Verum haec affectata subtilitas circa nomina rerum ambitiose laboret, a nobis in hoc assumta solum, ne parum diligenter inquisisse de opere, quod aggressi sumus, videremur: simplicius autem instituenti non est necesse per tam minutas rerum particulas rationem docendi con-

existimarunt. Goth. et Voss. 2. *existimant* cum edd. meis ante Ald. sec. omnibus exc. Ald. pr. Revocavit praesens Gryphius. Falsum esse, ostendit quod subjicitur *fuisset*. Turic. *existimaverunt*, sed a secunda manu I superscripta τῷ U. Illud, in meo Jens. exemplo, corrigendo invexit antiqua manus. Receptam dat Guelf., quocum facere sunt putandi, quorum nulla mentio. Sic supra (§. 19) *voluerunt*, neque est quod propter haec praeterita haereas in iis „lis esse non *possit*," pro quo malis „— *posset*." cf. 3, 6, 38.

Neque enim. Sic Turic. Guelf. ed. Basil. utraque, ceteri *Nec en.* cf. 3, 8, 44.

ambitiose laboret. Ita Codd., ut quidem videntur omnes. Tarv. ed. (recedens a Jens. cf. §. 19) *laborat* cum Ald. utr. Edd. meae a Basil. ad Leidensem usque cum aliquot praeterea *ambitioso labore*, quod quo casu correxerit Schrevelius, Leid. editor, equidem ignoro.

in hoc assumta. Edd. meae ante Ald. sec. omnes *i. haec a.* excepto Ald. pr. per errorem sat communem cf. 2, 17, 30.

rationem docendi. Sic Guelf. et Codd. sat multi qui a Gibs. et Burm. tacentur, sicut ne Turicensis quidem ulla sit mentio.

„idem esse ac *quaestionem* et „*de quo judicari oporteat*." *Utraque causa* quae sit vide §. 5.

existimarunt. cf. not. Crit.

ambitiose. cf. 3, 8, 45.

simplicius — instituenti. cf. 5, 6, 83. *Simplicius* instituere est cum nullo lectoris judicaturi respectu, sed discipulos solos intuentem docere. cf. not. ad 2, 2, 5 in.

rationem docendi. cf. not. Crit.

cidere. quo vitio multi quidem laborarunt, 22
praecipue tamen Hermagoras, vir alioqui sub-
tilis, et in plurimis admirandus, tantum di-
ligentiae nimium sollicitae, ut ipsa ejus repre-
hensio laude aliqua non indigna sit. Haec 23
295 autem brevior, et vel ideo lucidior multo,
via, neque discentem per ambages fatigabit,
nec corpus orationis, in parva momenta di-
ducendo, consumet. Nam qui viderit, quid
sit, quod in controversiam veniat? quid in
eo, et per quae, velit efficere pars diversa?
quid nostra? quod in primis est intuendum:
nihil eorum ignorare, de quibus supra dixi-
mus, poterit. Nec est fere quisquam, modo 24

Bodl. et Goth. contra et edd. meae ante Gryph. (1544. nam anni 1536 *dicendi*), quibus accedunt aliquot Burmanno notatae, dant r. *dicendi*. Neque temere rejicias hoc, quoniam *ratio dicendi* 2, 11 extr. illud ipsum est, quod *docere* alias dicitur et mox §. 23 „corpus *orationis* — consumitur" hac subtilitate. Habet tamen et recepta, quo se defendat. cf. 3. 8. 26.

diducendo. Guelf. *deducendo*, cum Jens. (tac. Gesn.) et Tarv. Ald. solito errore. Turic. *ducendo* cum Alm. et Obr. male. *Diducere* hic dicitur ut apud Virgilium Georg. 2. 354.

Nec est fere. Turic. et Guelf. *Neque est f.* cf. 3. 9. 5.

modo non stultus. Goth. (tac. Gesn.) *m. nisi s.* cum Val-

Hermagoras. cf. not. ad 2, 15, 14.

reprehensio. Plane pro *vitio*, reprehensionem merente. Sic Plin. H. N. 3, 1 init. „nec — sine aliqua *reprehensione* tractatum" ubi non, quid reprehenderint judices, significatur, sed quid reprehensione dignum fecerint scriptores.

corpus — consumet. De *corpore* cf. 2, 10, 5.

supra diximus. Designat Burmannus caput 9 ubi de his dixerit Qu., Capper. caput 6. Uterque falso, nisi ipse fallor. Intelligit profecto minuta illa discrimina vel momenta, *quaestionis, rationis* cet. de quibus egerat hoc ipso capite. Utitur in hac re eodem illo, quod „magni aliquis nominis professor" responderat alibi. cf. 2, 11, 1 extr.

non stultus, atque ab omni prorsus usu dicendi remotus, quin sciat, et quid litem faciat (quod ab illis *causa* vel *continens* dicitur), et quae sit inter litigantes quaestio, et de quo judicari oporteat. quae omnia idem sunt. Nam et de eo quaestio est, quod in controversiam venit: et de eo judicatur, de quo
25 quaestio est. Sed non perpetuo intendimus in haec animum, et, cupiditate laudis utcunque acquirendae vel dicendi voluptate, evagamur: quando uberior semper extra causam materia est, quia in controversia pauca sunt, extra omnia: et hic dicitur de iis, quae acce-
16 pimus; illic, de quibus volumus. Nec tam hoc praecipiendum est, ut quaestionem, continens, judicationem inveniamus (nam id quidem facile est), quam ut intueamur sem-

lensi, referente Badio. Apparet librarium pro *modo non* malaisse *nisi*. Nam quod *modo* Badius, improbans tamen sui Codicis scripturam, interpretatur *hodie*, *hoc tempore*, id alienum. cf. not. ex. ad Prooem. 16.

in controversia. Turic. i. *controversiam* cum Alm. sed in illo a secunda manu *intra controversiam*, quod ipsum habet Obr. Placet, nisi quod nimium geminantur voculae illae in *tra* exeuntes. *extra omnia.* Goth. (solus, ut videtur) *exempla o.* cf. 1, 10, 48. *Nec tam.* Turic. et Guelf. *N. tamen* cum Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Rusc. (contra Locat. cf. §. 17.) Ald. Sed *tam*, quod Regius jam reposuit, tuentur multi Codd. ut Goth. et Vallens., referente Badio.

intueamur. Jens. *intuamur* quod e Vallensi quoque affert Badius, tanquam veteri praecepto consentaneum: „Dic tuor „inspicio, tueor defendere dicam." Sed Quint. neque solet affectare orationem Lucretianam, neque metro cogitur. Tarv. cum Jens. non facit. cf. §. 21. *semper aut certe.* Turic. et Guelf. *s. a. certa* cum Voss. 1. 3. Bern. et edd. Jens. (tac. Gesn.) et Tarv. quod correxit Regius. Aldus ordine mutato *s. certa a. Certe* esse in Vallensi narrat Bad. Displicent sane geminata haec *certe* et mox *saltem* (cf. 1, 5, 14), neque tamen ex altero

per, aut certe, si digressi fuerimus, saltem respiciamus, ne plausum affectantibus arma excidant. Theodori schola, ut dixi, omnia refert ad *capita*. His plura intelliguntur: 27
uno modo summa quaestio, item ut status; altero ceterae, quae ad summam referuntur: tertio propositio cum affirmatione; ut dicimus, *Caput rei est* (apud Menandrum, *κεφάλαιόν ἐστιν*). In universum autem, quidquid

quidquam proficias, vel cum Aldina inversione, et potest aliud alio referri. *saltem respiciamus*. Turic. *s. recipiamus* cum Alm. Confusio non infrequens *recipiendi* et *respiciendi*. vid. Liv. 21, 44, 8 ed. Drakenb. *referuntur*. Goth. (tac. Gesn.) *referantur* cum Voss. 2. et edd. meis ante Basil. omnibus, male. *ut dicimus Caput*. Sic omnes libri praeter Bad. sec. Cervic. et duas Basil. dantes *u. diximus C.*, pessime. Habet tamen eundem errorem a secunda manu Turic.

certe — saltem. vid. not. Crit. *semper aut certe*.

ut dixi. cf. §. 3.

propositio. Non aliter haec vox videtur accipienda h. l. quam supra 3, 9, 5. *affirmatio* est probatio propositionis, quam *πίστιν* dicit Aristoteles l. c. Exemplum in primis apertum et evidens proponit I. C. T. Ernestus V. C. p. 180. Lex. rhet. Graec. in *κεφαλ*. „Jure „occidi Clodium" (propositio) „occidi enim insidiatorem" (affirmatio).

apud Menandrum — ἐστιν. Distinguendo paulum adjuvisse videor interpretationem loci obscurissimi, de quo post Gallaeum nemo quidquam. Cum enim Turnebus, sub cujus nomine quis potissimum lateat h. l. ignoro, equidem, intelligi posse Menandrum rhetorem, dixisset, cujus rhetorica extarent, Gallaeus de Comico potius cogitare jussit, proposuitque eam fere, quam expressi, verborum diremtionem. Ceteri quidem omnes, ut et ipse Gesn., „*caput rei est apud Me*„*nandrum, κεφ.*" cet. *Κεφάλαιον* vocabulum esse artis, Graecis rhetoribus valde frequentatum, constat, et plurimis exemplis manifestum est, velut apud Hermogenem de statibus p. 2. *περὶ τῆς τῶν πολιτικῶν ζητημάτων διαιρέσεως εἰς τὰ λεγόμενα κεφάλαια*, aliisque et aliorum de quibus cf. Lexicon Ernesti rhetoricum Graecum h. v. Etiam Menander rhetor non semel hoc vocabulo utitur, velut p. 63. (ed. Heeren.) *ἔπαινοι μικτοί εἰσιν ἀπὸ*

probandum eſt, erit *caput:* ſed id majus, aut
28 minus. Et quoniam, quae de his erant a ſcriptoribus Artium tradita, verboſius etiam, quam neceſſe erat, expoſuimus; praeterea, quae partes eſſent judicialium cauſarum, ſupra dictum eſt: proximus liber prooemia, id eſt exordia, concipiet.

aut minus. Jenſ. (tac. Geſn.) *a. majus,* iterum, per ſphalma, non repetitum illud a Tarv. quae viciſſim modo *predandum* pro *probandum.* cf. §. 26. *his erant a ſcriptoribus.* Turic. omittit *erant a.* Guelf. *a* ſolum omittit cum Voſſ. 1. et Alm.

partes eſſent. Turic. *p. ſint* cum Alm. et Obr. Male hic et contra temporum convenientiam recepit praeſens. cf. 3, 7, 5. In Codd. videtur erratum ob ſyllabam *es* praecedentem in *partes.*

ſupra dictum. Jenſ. omittit *ſupra,* non addicente Tarv. (cf. §. 27) ſed cum edd. meis ante Ald. ſec. omnibus, exc. Ald. pr.

prooemia. Goth. (tac. Geſn.) *prima,* cum Turic. ſed a prima manu, nam a ſecunda eſt recepta. et Bern. et Vallenſi (ref. Bad.) item edd. meis ante Bad. Sed illae pro *id eſt* quoque dant *et* (de Jenſ. tac. Geſn.) exc. Ald. pr. quae dat *prima id eſt,* ejusdem ſecunda non recedente. Bad. utraque et Cerv. pro *prima* dant *principia,* quod in Voſſ. 2. quoque eſſe narratur, qui deſciſcit igitur a Goth. ſuo; Guelf. receptam praefert et ita excuſi a Baſil. inde omnes mei, quibuscum facere multi Codd., ut Britannici, ſunt putandi. Graeca ſic poni a Quintiliano, ſubjuncta verſione Latina, ſaepe vidimus. cf. 3, 5, 4.

κεφαλαίων τῶν περὶ χώρας εἰρημένων καὶ τῶν περὶ ἀνθρώπους. item p. 91 *διαίρεσις κατὰ τὰ τελικὰ κεφάλαια καλούμενα.* Si tamen hunc Menandrum loco noſtro ſignificatum credimus, ſuppoſititia haec verba agnoſcere cogimur, quoniam temporum rationes ſubductae rhetorem Graecum Quintiliano recentiorem duobus fere ſeculis oſtendunt. Neque eſt de nihilo quod Gallaeus monet ſenarii initium eſſe in hiſce: *κεφάλαιόν ἐστιν.* Et poterat ſane judicialis orationis exemplum peti a Menandro Comico, quem noſter ipſe una cum Euripide „iis qui ſe ad agendum „comparant, utilem“ fatetur (10, 1, 60 vid. et ſequentia). Eodem modo ad partes vocat eum 1, 10, 18. 9, 3, 89 ubi itidem „apud Menandrum.“

ſupra dictum. c. 9. §. 1.

Errata.

Praef. p. XXXIX verf. 10 pictas l. pictam
- p. XLVII - 5 exidimus l. excidimus
- p. XLIX - 11 Is alios l. Is inter alios
- - - - - 15 Inftitutionis l. Inftitutiones
- p. L - - 24 Itineratio l. Itinerario
- p. LIV - 16 Multis l. Non ita multis
- - - - 17 noftra l. noftri

Arg. l. I. v. 2. pro 5 lege 6.
- - - - 6 - 7.
- - 7. - 14 - 15.
- - 9. - 37 - 35.

p. 23. not. ex. col. 1. v. 12 imprimis lege in primis
p. 27. - - - 2 imprimis l. in primis
p. 42. text. v. 14 inprimis l. in primis
p. 49. text. v. 15 pronuntiationem l. pronunciationem
p. 54. not. col. 1. v. ult. comparata l. comparate
p. 61. not. crit. v. 4 *pofuit* l. *pofcit*
p. 83. not. col. 2. v. 18 *tegere* l. *legere*
p. 89. not. col. 1. v. 36 inprimis l. in primis
p. 104. not. crit. v. 25 poft *apice* incide.
p. 105. not. crit. v. 9 poft *flectatur* pone femicolon.
p. 107. not. col. 2. v. ult. ut l. et
p. 111. not. crit. v. 15 *nunquam eadem* l. *nunquam in eadem*
p. 112. not. col. 1. v. 21 Pulcre l. Pulchre
p. 113. not. crit. v. 5 Apulejus l. Appulejus
p. 116. not. col. 1. v. penult. quinque l. octo
p. 123. not. crit. v. 5 cum l. et
p. 126. not. col. 1. v. 10 pulcre l. pulchre
p. 134. not. crit. v. 10 Valerius l. Valgius
p. 143. not. col. 2. v. 2 Sic c. 1, l. Sic 1,
p. 155. text. v. 7. verbo, ductum id l. verbo ductum, id
p. 165. not. crit. v. 4 Et l. Eft
p. 167. not. col. 1. v. 1 *topper — antigerio* l. *topper — antigerio — exanclare.*
p. 180. not. crit. v. antepenult. *litera exfpecto fed fi* l. *litera fi*
p. 186. not. col. 1. v. 3 e nono l. E non O
p. 211. text. v. 7 Brurum l. Brutum
p. 216. not. col. 1. v. 10: 9. III. l. IIII. 12.
p. 221. not. crit. v. 6 Adfunt l. Affunt
p. 231. not. crit. v. 1. *N.* et Turic. l. et Turic. *N.*
p. 238. not. col. 1. v. 14 φασι l. φασὶ

p. 242. not. col. 1. v. 19. p. 370 seqq. l. v. 370 seqq.
p. 244. not. crit. v. 2 invenio sponte l. invenio, sponte
p. 249. not. crit. v. 2 *ut* l. *ait*
p. 251. v. 8 *submittentis* l. *summittentis*
p. 253. v. antepenult. *ipsius* l. *ipsis*
p. 259. not. col. 2. v. 15 est, l. est.
p. 260. not. col. 2. v. 6 *luxuruntia* l. *luxuriantia*
p. 261. not. col. 1. v. 12 suis cf. l. suis (cf.
p. 264. not. crit. v. 1 *quam jam* l. *quae jam*
p. 264. not. col. 1. v. 13 *sit* l. sit
p. 268. not. col. 2. v. 10 dele haec: cf. not. 2, 1, 7.
p. 269. text. v. 12 submittentem l. summittentem
p. 270. text. v. 1 breves, in l. breves in
p. 280. text. v. 10 defenditur: sic ut l. defenditur sic, ut
p. 283. not. crit. v. penult. sit l. fit
p. 283. not. col. 2. v. 18 Leid.) 193 l. Bip.) 263
p. 297. not. col. 1. v. 3 superest, de l. superest liber, de
p. 325. LIB. II, 22. l. LIB. II, 12.
p. 326. text. v. 2 *inter* l. inter
p. 327. text. v. 5 *submittere* l. summittere
p. 327. not. crit. v. 1 omitiunt l. omittunt
p. 327. not. col. 2. v. antepenult. Latinum l. *pullat. circulum*
p. 329. not. crit. v. 3 verba „cum Bodl. et Alm." debent transponi post *sic s.*
p. 331. LIB. I, 13. l. LIB. II, 13.
p. 332. not. crit. v. 20 *fretum* l. *foetum*
p. 340. not. crit. v. 6 *fit* l. *sit*
p. 340. not. col. 2. v. 7 *fit* l. *sit*
- - - 10 fit l. sit
p. 349. text. v. penult. nihil, nisi l. nihil nisi
p. 349. not. col. 2. v. 13 inprimis l. in primis
p. 351. not. col. 1. v. antepenult. Xenophontem in l. Xenophontem est hoc nomen in
p. 357. not. crit. v. antepenult. edd. l. ed.
p. 362. not. crit. v. 2 adsunt l. assunt
p. 367. not. col. 1. v. 3 latum l. lacum
p. 374. not. col. 1. v. ult. nv. l. Inv.
p. 386. not. crit. v. penult. Sic l. Alter
p. 397. not. crit. v. 3 dele haec: „et Turic."
p. 400. in marg. inter. 202 l. 203
p. 418. not. crit. v. 4 sit l. fit
p. 422. not. col. 2. v. ult. *Euathlum* l. *Euathium.*